Téereb Injiil

The New Testament in Wolof, 2010 version.

Téereb Injiil

The New Testament in Wolof, 2010 version.

Le Nouveau Testament en langue Wolof, revision de 2010

copyright © 2010 La Mission Baptiste du Sénégal

Language: Wolof

Dialect: Regional Wolof

Translation by: La MBS

For full copyright statement, see http://sng.al/copyright
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-07-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 17 Jul 2020
79742756-9e1e-54a8-8cef-3115026c278e

Contents

MACË 1
MÀRK 28
LUUG 45
YOWAANA 73
JËF YA 95
ROOM 121
1 KORENT 134
2 KORENT 146
GALASI 154
EFES 158
FILIB 162
KOLOS 165
1 TESALONIG 168
2 TESALONIG 171
1 TIMOTE 173
2 TIMOTE 176
TIT 179
FILEMON 181
YAWUT YA 182
SAAG 191
1 PIYEER 194
2 PIYEER 197
1 YOWAANA 199
2 YOWAANA 202
3 YOWAANA 203
YUDD 204
PEEÑU MA 205

Xibaaru jàmm bi ci Almasi bi Yeesu, ni ko Yàlla jaaralee ci MACË

Cosaanu Yeesu Kirist
1 Lii mooy cosaanu Yeesu Kirist, sëtu
Daawuda, sëtu Ibraayma.
2 Ibraayma moo jur Isaaxa;
Isaaxa jur Yanqóoba;
Yanqóoba jur Yuda ak i doomi baayam;
3 Yuda, Peres ak Sara ci Tamar;
Peres Esron, miy baayu Aram;
4 Aram Aminadab;
Aminadab Nason;
Nason Salmon;
5 Salmon jur ci Raxab doom ju tudd Bowas;
Bowas am ak Ruut Obedd;
Obedd jur Isayi, 6 miy baayu buur bi
Daawuda.
Daawuda moo jur Suleymaan ci ki
nekkoon soxnas Uri;
7 Suleymaan jur Robowam;
Robowam Abiya;
Abiya Asaf;
8 Asaf Yosafat;
Yosafat Yoram, miy baayu Osiyas;
9 Osiyas jur Yowatam;
Yowatam Akas, miy baayu Esekiya;
10 Esekiya Manase;
Manase Amon;
Amon Yosiyas;
11 Yosiyas jur Yekoñas ak i doomi baayam
ca jamono, ja ñu defe Yawut ya
jaam, yóbbu leen Babilon.
12 Ba ñu leen yóbboo ca Babilon,
Yekoñas jur Salacel;
Salacel Sorobabel, 13 miy baayu Abiyudd;
Abiyudd Eliyakim;
Eliyakim Asor;
14 Asor Sadog;
Sadog Akim;
Akim Eliyudd;
15 Eliyudd Eleyasar;
Eleyasar Matan, miy baayu Yanqóoba;
16 Yanqóoba nag moo jur Yuusufa jëkkëru
Maryaama;
te ci Maryaama la Yeesu, mi ñuy wax
Kirist, juddoo.
17 Mboolem giir googu nag, la dale ca
Ibraayma ba ca Daawuda, fukk lañu ak
ñeent; la dale ca Daawuda ba ca njaam
ga ca Babilon, fukk lañu ak ñeent; la dale
njaam ga ca Babilon ba ci Kirist, fukk lañu
ak ñeent.

Juddub Yeesu Kirist
18 Nii la Yeesu Kirist juddoo. Bi ñu
mayee Maryaama ndeyam Yuusufa, waaye
laata ñoo ànd, gis nañu ne dafa ëmb
ci kàttanu Xel mu Sell mi. 19 Yuusufa
jëkkëram nag, nekkoon na nit ku jub te
bëggu ko woona weer. Mu nara xàccook
moom ci sutura. 20 Waaye bi muy xalaat
ci loolu, benn malaakam Boroom bi daldi
ko feeñu ci gént ne ko: «Yaw Yuusufa, sëtu
Daawuda, bul ragala yeggali Maryaama sa
jabar, ndaxte doom ji mu ëmb, ci Xel mu
Sell mi la jóge. 21 Dina jur doom ju góor;
nanga ko tudde Yeesu, ndaxte moo di kiy
musal xeetam ci seeni bàkkaar.»
22 Loolu lépp xewoon na, ngir amal li
Boroom bi wax, jaarale ko cib yonent, bi
mu naan:
23 «Janq bi dina ëmb,
jur doom ju góor,
ñu tudde ko Emanuwel,»
liy tekki «Yàlla ganesi na nu.»
24 Noonu Yuusufa yewwu, yeggali sox-
naam, na ko ko malaakam Boroom bi sante
woon. 25 Waaye àndul ak moom, ba kera
mu mucc, jur doom ju góor; mu tudde ko
Yeesu.

2

Ay boroom xam-xam ñëw nañu, màggalsi Yeesu
1 Bi nga xamee ne Yeesu juddu na ci
Betleyem ci diiwaanu Yude, amoon na ay
boroom xam-xam, ñu jóge penku, ñëw
Yerusalem. Booba, ci jamonoy buur bi
Erodd la woon. 2 Ñu ne: «Ana buur
bi juddul Yawut yi? Ndaxte gis nanu
biddiiwam ci penku te ñëw nanu ngir
màggal ko.»
3 Bi ko Erodd buur ba déggee, mu daldi
jaaxle, moom ak waa Yerusalem gépp.
4 Mu woolu nag sarxalkat yu mag yépp ak
xutbakati xeet wa, laaj leen fu Almasi bi,
maanaam Kirist, wara juddoo. 5 Ñu ne ko:
«Ca Betleyem ci diiwaanu Yude, ndaxte lii
lañu bind jaarale ko cib yonent:
6 “Yaw Betleyem ci diiwaanu Yude,
du yaw yaa yées ci njiiti Yude,
ndaxte ci yaw la njiit di génne,
kiy sàmm Israyil sama xeet.”»
7 Ci kaw loolu Erodd woolu ci kumpa
boroom xam-xam ya, di leen ceddowu,
ngir xam bu wóor kañ la biddiiw bi feq.
8 Noonu mu yebal leen Betleyem naan:
«Demleen fa, seet bu wóor mbirum xale
ba. Bu ngeen ci amee lu wóor nag, ngeen
xamal ma ko, ngir man itam ma dem
màggal ko.»
9 Ba ñu dégloo buur ba nag, ñu dem.
Te biddiiw, ba ñu gisoon ca penku ba, ne
tëll jiite leen, ba àgg, tiim fa xale ba nekk.
10 Ba ñu gisee biddiiw ba nag, ñu am mbég
mu réya réy. 11 Ñu dugg ca kër ga, gis xale
ba ak Maryaama ndeyam, ñu daldi sukk, di

ko màggal. Ñu ubbi seeni boyetu alal, may
ko wurus ak cuuraay ak ndàbb lu xeeñ lu
ñuy wax miir.
12 Bi ñu ko defee Yàlla artu na leen ci
biir gént, ñu baña dellu ca Erodd. Noonu
ñu jaar weneen yoon, ñibbi seen réew.

Yuusufa ak Maryaama gàddaay nañu jëm réewu Misra

13 Bi nga xamee ne boroom xam-xam ya
ñibbi nañu, benn malaakam Boroom bi
feeñu Yuusufa ci gént ne ko: «Erodd mu
ngi ci tànki wut xale bi, ngir rey ko; jógal
nag, jël xale bi ak ndeyam te nga daw jëm
Misra, toog fa, ba kera ma koy wax.»
14 Yuusufa nag jóg, jël xale ba ak
ndeyam, làquji Misra ca guddi ga. 15 Mu
toog fa, ba Erodd faatu. Noonu am li
Boroom bi waxoon jaarale ko cib yonent,
bi mu naan:
«Woo naa sama doom, mu génn Misra.»
16 Bi Erodd gisee nag, ne boroom xam-
xam ya nax nañu ko, mu daldi mer lool.
Mu santaane ñu dugg ca Betleyem ak la ko
wër, rey xale yu góor ya fa am ñaari at
jëm suuf, méngook jamono, ja ko boroom
xam-xam ya waxoon. 17 Booba am la ñu
waxoon jaarale ko ci yonent Yàlla Yeremi,
bi mu naan:
18 «Baat jib na ci Rama,
ay jooy ak yuux gu réy,
Rasel mooy jooy ay doomam
te bëggul kenn dëfal ko,
ndaxte saay nañu.»

Ñibsi nañu réewu Israyil

19 Bi nga xamee ne Erodd faatu na, benn
malaakam Boroom bi feeñu Yuusufa ci
gént ca Misra, 20 ne ko: «Ñi doon wuta rey
xale ba dee nañu; jógal nag, jël xale bi ak
ndeyam te nga dellu Israyil.»
21 Yuusufa jóg nag, jël xale ba ak
ndeyam, dellu Israyil. 22 Waaye bi mu
déggee ne Arkelawus moo donn Erodd
baayam ca nguuru Yude, mu ragal faa
dem. Yàlla artu ko nag ci gént, mu daldi
dem diiwaanu Galile. 23 Mu ñëw nag dëkk
ci dëkk bu ñuy wax Nasaret. Noonu am la
ñu waxoon ca xale ba, jaarale ko ca yonent
ya, bi ñu naan:
«Dees na ko tudde Nasareen.»

3

Waareb Yaxya

1 Ca jamono jooja Yaxya feeñoon na, di
waare ca màndiŋu Yude. 2 Nii la doon
waaree: «Tuubleen seeni bàkkaar, ndaxte
nguuru Yàlla Aji Kawe ji jege na.» 3 Yaxya
mooy ki ñu doon wax jaarale ko ci yonent
Yàlla Esayi, bi mu naan:
«Am na baat buy xaacu ca màndiŋ ma ne:
“Xàll-leen yoonu Boroom bi,
jubal-leen fi muy jaar.”»
4 Yaxya nag mu ngi soloon mbubb mu
ñu ràbbe kawaru giléem, takk geñog der
ci ndiggam. Ay njéeréer la doon dunde ak
lem. 5 Noonu ñépp génn jëm ci moom, ñi
dëkk Yerusalem ak diiwaanu Yude, ak waa
dexu Yurdan. 6 Ñu nangu seeni bàkkaar,
Yaxya sóob leen ca dexu Yurdan.
7 Noonu ay Farisen ak ay Sadusen yu
bare ñëw ci Yaxya, ngir mu sóob leen
ñoom itam ca dex ga. Waaye bi leen Yaxya
gisee, mu ne leen: «Yéen ñi fees ak daŋar
mel ni ay co, ku leen artu, ngeen daw
merum Yàlla mi nara wàcc? 8 Jëfeleen
nag ni ñu tuub seeni bàkkaar, 9 te buleen
wax ci seen xel naan: “Nun daal doomi
Ibraayma lanu,” ndaxte maa ngi leen koy
wax, Yàlla man na sàkkal Ibraayma ay
doom ci doj yii. 10 Sémmiñ wi tiim na reeni
garab yi. Garab nag gu meññul doom yu
baax, dees na ko gor, sànni ko ci sawara
si. 11 Man maa ngi leen di sóob ci ndox, ci
lu ànd ak tuub seeni bàkkaar. Waaye kiy
ñëw sama gannaaw moo ma ëpp kàttan,
ba yeyoowuma koo yóbbul sax ay dàllam.
Kooku dina leen sóob ci Xel mu Sell mi ak
sawara. 12 Layoom mu ngi ci loxoom, ngir
jéri dàgga ja, ba mu set; pepp ma dina ko
def ca sàq ma, waaye xatax ba dina ko lakk
ci sawara su dul fey mukk.»

Yaxya sóob na Yeesu ci dexu Yurdan

13 Booba Yeesu jóge Galile, ñëw ngir
Yaxya sóob ko ca dexu Yurdan. 14 Waaye
Yaxya gàntu ko ne: «Man maa soxla, nga
sóob ma ci ndox, te yaa ngi ñëw ci man!»
15 Yeesu ne ko: «Bàyyil noonu, ndaxte war
nanoo mottali lépp lu jub.» Noonu Yaxya
nangu.
16 Bi ko Yaxya sóobee ca dex ga, Yeesu
génn. Ca saa sa asamaan yi daldi ubbiku,
te Yaxya gis Xelum Yàlla wàcc ci melow
pitax, ñëw ci kaw Yeesu. 17 Te baat bu jóge
asamaan dégtu ne: «Kii mooy sama Doom
ji ma bëgg; ci moom laa ame bànneex.»

4

Yeesu dékku na ay nattu ci pexey Seytaane

1 Bi loolu amee Xelum Yàlla yóbbu Yeesu
ca màndiŋ ma, ngir mu jànkoonte ak fiiri
Seytaane. 2 Yeesu nekk fa te lekkul ñeent
fukki bëccëg ak ñeent fukki guddi, doora
xiif. 3 Noonu fiirkat bi ñëw ci moom ne
ko: «Boo dee Doomu Yàlla, santal doj yii,
ñu nekk mburu.» 4 Waaye Yeesu ne ko:
«Mbind mi nee na: “Nit du dunde mburu
rekk, waaye itam gépp kàddu gu génne ci
gémmiñug Yàlla.”»
5 Bi mu waxee loolu, Seytaane yóbbu ko
ca dëkk bu sell ba, teg ko ca njobbaxtalu
kër Yàlla ga. 6 Mu ne ko: «Boo dee Doomu

Yàlla, tëbal ci suuf, ndaxte Mbind mi nee
na:
“Dina jox ay malaakaam ndigal ci sa mbir,
ñu leewu la ci seeni loxo,
ngir nga baña fakktalu ciw doj.”»
7 Yeesu ne ko: «Bind nañu it ne: “Bul
diiŋat Yàlla, sa Boroom.”»
8 Gannaaw loolu Seytaane yóbbu ko ci
kaw tund wu kawe lool, won ko réewi
àddina yépp ak seeni ndam. 9 Mu ne
ko: «Lii lépp dinaa la ko may, boo sukkee
màggal ma.» 10 Waaye Yeesu ne ko: «Sore
ma Seytaane, ndaxte Mbind mi nee na:
“Nanga màggal Yàlla sa Boroom, te jaamu
ko moom rekk.”»
11 Noonu Seytaane bàyyi ko. Te ay
malaaka daldi ñëw fi Yeesu, di ko topptoo.

Yeesu dëkk na Kapernawum ci diiwaanu Galile

12 Am bés Yeesu dégg ne jàpp nañu
Yaxya; mu jóg nag, jëm Galile. 13 Gannaaw
gi, mu toxoo dëkku Nasaret, dem dëkk
Kapernawum, bi féeteek dex ga ci dii-
waani Sabulon ak Neftali. 14 Noonu am
la ñu waxoon, jaarale ko ci yonent Yàlla
Esayi, bi mu naan:
15 «Yaw réewum Sabulon ak réewum Neftali,
di yoonu géej gannaaw dexu Yurdan,
yaw Galile, réewum ñi dul Yawut—
16 xeet wa nekkoon cig lëndëm,
gis na leer gu mag,
ña dëkkoon ca réew, ma dee tiim,
leer fenkal na leen.»
17 Booba Yeesu tàmbali di waare naan:
«Tuubleen seeni bàkkaar, ndaxte nguuru
Yàlla Aji Kawe ji jegesi na.»

Yeesu tànn na ñeenti taalibe

18 Gannaaw loolu Yeesu doon dox ca
tefesu dexu Galile, mu gis fa ñaar ñu bokk
ndey ak baay, mooy Simoŋ mi ñuy wax
Piyeer, ak Andare. Fekk ñuy sànni seen
caax ca dex ga, ndaxte ay nappkat lañu
woon. 19 Yeesu ne leen: «Ñëwleen topp
ci man, ma def leen nappkati nit.» 20 Ca
saa sa ñu daldi bàyyi seeni mbaal, topp ci
moom.
21 Ba Yeesu demee ba ca kanam, mu gis
yeneen ñaar ñu bokk ndey ak baay, ñuy
Saag doomu Sebede, ak Yowaana rakkam.
Ñu nekk ci seen biir gaal ak Sebede seen
baay, di defar seeni mbaal. Noonu Yeesu
woo leen. 22 Ca saa sa ñu daldi bàyyi gaal
ga ak seen baay, topp ci moom.
23 Ba loolu amee Yeesu doon wër Galile
gépp, di jàngle ci seeni jàngu tey yégle
xibaaru jàmm bi ci nguuru Yàlla; muy faj
jàngoro yépp ak wéradi yépp ca nit ña,
24 ba tax turam siiw ba ci biir réewu Siri
mépp. Ñu di ko indil ñi wopp ñépp, ñi
sonn ndax ay jàngoro ak metit yu bare, ñi
rab jàpp, ñiy say ak ñi làggi, mu faj leen.
25 Noonu mbooloo mu bare topp ci moom,
jóge ci wàlli Galile ak diiwaan bi ñuy
wax Fukki dëkk yi, ci dëkku Yerusalem
ak ci diiwaanu Yude, ba ci gannaaw dexu
Yurdan.

5

Barkeel gu wóor gi

1 Bi Yeesu gisee mbooloo ma nag, mu
yéeg ca tund wa, toog; taalibeem ya ñëw
ci moom. 2 Mu daldi leen jàngal naan:
3 «Yéen ñi xam seen ñàkk doole ngir neex Yàlla, barkeel ngeen,
ndaxte nguuru Yàlla Aji Kawe ji, yéena ko yelloo.
4 Yéen ñi nekk ci naqar, barkeel ngeen,
ndax dees na dëfal seen xol.
5 Yéen ñi lewet, barkeel ngeen,
ndax dingeen moomi àddina.
6 Yéen ñi xiif te mar njub, barkeel ngeen,
ndax dingeen regg.
7 Yéen ñi am yërmande, barkeel ngeen,
ndax dees na leen yërëm.
8 Yéen ñi am xol bu sell, barkeel ngeen,
ndax dingeen gis Yàlla.
9 Yéen ñiy wut jàmm, barkeel ngeen,
ndax dees na leen tudde doomi Yàlla.
10 Yéen ñi ñu fitnaal ndax seen njub, barkeel ngeen,
ndaxte nguuru Yàlla Aji Kawe ji, yéena ko yelloo.
11 «Barkeel ngeen, bu ñu leen di saaga,
di leen fitnaal, di leen sosal lépp lu bon
ngir man. 12 Bégleen te bànneexu, ndax
seen yool dina réy ci laaxira. Ndaxte
noonu lañu daan fitnaale yonent yi fi jiitu.

Xoromus àddina ak leeram

13 «Yéena di xoromus àddina. Bu xorom
sàppee, nan lañu koy delloo cafkaam? Du
jariñati dara, lu dul ñu sànni ko ci biti,
nit ñi dox ci kawam. 14 Yéena di leeru
àddina. Dëkk, bu nekk ci kaw tund du
mana nëbbu. 15 Te it duñu taal làmp, dëpp
cig leget, waaye dañu koy wékk, ba muy
leeral ñi nekk ci kër gi ñépp. 16 Na seen
leer leere noonu ci kanam nit ñi, ngir ñu
gis seeni jëf yu rafet, te màggal seen Baay
bi ci kaw.

Ni yoonu Musaa ak waxi yonent yi ame ci Yeesu

17 «Buleen defe ne ñëw naa ngir dindi
yoonu Musaa ak waxi yonent yi. Ñëwuma
ngir dindi leen, waaye ngir ñu am ci man.
18 Ndaxte ci dëgg maa ngi leen koy wax, li
feek asamaan ak suuf wéyul, benn tomb
walla benn rëddu araf du wéy mukk ci
yoonu Musaa, ba kera yépp di am. 19 Ku
tebbi nag ba gëna tuuti ci ndigal yii, te

ngay jàngal nit ñi noonu, dees na la tudde
ki gëna tuuti ci nguuru Yàlla Aji Kawe ji.
Waaye ku leen di sàmm, di leen digle, dees
na la tudde ku mag ci nguuru Yàlla Aji
Kawe ji. 20 Ndaxte maa ngi leen koy wax,
bu seen njubte ëppul njubteg xutbakat
ya ak Farisen ya, dungeen tàbbi mukk ci
nguuru Yàlla Aji Kawe ji.

Mere nit ak bóom ko ñoo yem fa kanam Yàlla

21 «Dégg ngeen ne waxoon nañu maam
ya ne leen: "Bul rey nit; ku rey nit, yoon
dina la dab." 22 Waaye man maa ngi leen
di wax ne képp ku mere sa mbokk, dinañu
la àtte. Ku wax sa mbokk: "Amoo bopp,"
dinañu la àtte ca kureelu àttekat ya. Ku ko
wax: "Alku nga," dinañu la àtte ci sawara.
23 Booy yóbbu nag sa sarax ca sarxalukaay
ba, te nga fàttaliku foofa ne, sa mbokk am
na lu mu la meree, 24 nanga fa bàyyi sa
sarax ca kanam sarxalukaay ba, nga jëkka
dem, juboo ak sa mbokk, ba noppi dellu,
joxe sa sarax.
25 «Gaawala juboo ak ki lay yóbbu,
ngeen layooji, bala ngeena egg; ngir bañ
ki ngay layool jébbal la àttekat ba, kooka
jox la alkaati ba, ñu tëj la. 26 Ci dëgg maa
ngi la koy wax, doo génn foofa mukk te
feyuloo dërëm bi ci mujj.

Ku xédd jigéen, njaaloo nga

27 «Te it dégg ngeen ne waxoon nañu:
"Bul njaaloo." 28 Waaye man maa ngi leen
di wax ne, képp ku xool jigéen, xédd ko,
njaaloo nga ak moom ci sa xel. 29 Bu la
sa bëtu ndijoor bëggee yóbbe bàkkaar,
luqi ko, sànni ko fu sore. 30 Ndaxte ñàkk
benn ci say cér moo gën ci yaw, ñu sànni
sa yaram wépp ci sawara. Bu la sa loxol
ndijoor bëggee yóbbe bàkkaar, dagg ko,
sànni ko fu sore. Ndaxte ñàkk benn ci
say cér moo gën ci yaw ñu sànni sa yaram
wépp ci sawara.

Bul fase sa soxna lu dul ci njaaloo

31 «Waxoon nañu ne: "Ku fase sa soxna,
nga bindal ko kayitu pase." 32 Waaye man
maa ngi leen di wax ne, ku fase sa soxna te
du ci njaaloo, yaa koy tegtal yoonu njaaloo.
Te it ku takk jigéen ju ñu fase, njaaloo nga.

Bul weddi sa ngiñ

33 «Dégg ngeen itam ne waxoon nañu
maam ya ne leen: "Bul weddi sa ngiñ,
waaye li nga giñ def ko ngir Boroom bi."
34 Waaye man maa ngi leen di wax ne,
buleen giñ dara; bumu doon ci asamaan,
ndaxte moo di jalu Buur Yàlla; 35 bumu
doon ci àddina, ndax moo di tegukaayu
tànkam; bumu doon it ci Yerusalem, ndax
moo di dëkku Buur bu mag bi. 36 Bul giñ it
ci sa bopp, ndaxte manuloo weexal mbaa
ñuulal benn ci say kawar. 37 Sa waaw na
nekk waaw, sa déedéet na nekk déedéet.
Loo ci teg, ci Ibliis la jóge.

Bul feyu

38 «Te it dégg ngeen ne waxoon nañu:
"Bët, bët a koy fey; bëñ, bëñ a koy fey."
39 Waaye man maa ngi leen di wax ne
buleen bañ ku leen def lu bon, waaye ku
la pes ci sa lexu ndijoor, jox ko ba ca des.
40 Ku la bëgga kalaame, ngir jël sa turki,
nga boole ca it sa mbubb mu mag. 41 Ku
la ga, nga yenul ko doxub benn kilomet,
àndal ak moom ñaar. 42 Mayal ku lay
ñaan, te bul jox gannaaw ku lay leb.
43 «Dégg ngeen ne waxoon nañu: "Sop-
pal sa moroom te sib sa bañaale."
44 Waaye man maa ngi leen di wax ne,
soppleen seeni bañaale te ñaanal ñi leen
di fitnaal, 45 ngir wone ne yéenay doomi
seen Baay bi nekk ci kaw. Ndaxte mu ngi
fenkal jantam ci kaw ñu bon ñi ak ñu baax
ñi, te muy tawal ñi jub ak ñi jubadi. 46 Su
ngeen soppee ñi leen sopp, ban yool ngeen
am? Xanaa juutikat yi duñu def noonu
it? 47 Su ngeen nuyoo seeni bokk rekk, lu
ngeen def lu doy waar? Xanaa ñi xamul
Yàlla duñu def noonu it? 48 Nangeen mat
nag, ni seen Baay bi ci kaw mate.

6

Ni ñuy sàkke sarax

1 «Wottuleena def seeni jëf yu jub ci
kanam nit ñi, muy ngistal. Lu ko moy,
dungeen am yool ci seen Baay bi nekk ci
kaw. 2 Booy sàkk sarax nag, bul yeble ci sa
kanam, ñu yéene la. Moom la naaféq yi di
def ca jàngu ya ak ca mbedd ya, ngir nit
ñi màggal leen. Ci dëgg maa ngi leen koy
wax, jot nañu seen pey gépp. 3 Waaye booy
sàkk sarax, bu sa loxob càmmoñ xam li sa
loxob ndijoor di def, 4 ngir sa sarax nekk
kumpa. Noonu sa Baay, bi dara umpul,
dina la ko delloo.

Ni ñuy ñaane ci Yàlla

5 «Bu ngeen di ñaan, buleen mel ni
naaféq yi, ñoom ñi bëgg di ñaan, taxaw
ca jàngu ya ak fa mbedd yay daje, ngir nit
ñi gis leen. Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
jot nañu seen pey gépp. 6 Yaw nag booy
ñaan, duggal ci sa néeg, tëj bunt bi, te nga
ñaan sa Baay bi bët manta gis. Noonu sa
Baay, bi dara umpul, dina la ko delloo.
7 «Te it bu ngeen di ñaan, buleen bareel
wax yu amul njariñ, mel ni ñi xamul Yàlla;
ñoom defe nañu ne, Yàlla dina leen nangul
ndax seen wax ju bare. 8 Buleen nirook
ñoom, ndaxte seen Baay xam na seeni
soxla, laata ngeen ko koy wax. 9 Yéen nag
nii ngeen wara ñaane:
"Sunu Baay bi nekk ci kaw,
yal na sa tur di lu ñu sellal,

10 yal na sa nguur ñëw,
yal na sa coobare am ci suuf mel ni ci kaw.
11 Yal nanga nu may tey li nu dunde;
12 te baal nu sunuy tooñ, ni nu baale ñi nu
tooñ;
13 Yàlla boo nu teg ci yoonu nattu,
waaye yal nanga nu musal ci lu bon.
Ndaxte yaw yaa yelloo nguur ak kàttan ak
màggaay, ba fàww. Amiin.”
14 «Su ngeen baalee ñi leen tooñ, seen
Baay bi ci kaw dina leen baal seeni tooñ
yéen itam. 15 Waaye su ngeen baalul ñi
leen tooñ, seen Baay it du leen baal seeni
tooñ.

Ni ñuy woore

16 «Su ngeen di woor, buleen mel ni
naaféq yi, ñoom ñi yoggoorlu, di ñaawal
seeni kanam, ngir seen koor feeñu nit ñi.
Ci dëgg maa ngi leen koy wax, jot nañu
seen pey gépp. 17 Yaw nag booy woor,
xeeñalal sa bopp te nga sëlmu, 18 ngir sa
koor baña feeñu nit ñi, waaye mu feeñu sa
Baay bi bët manta gis. Noonu sa Baay, bi
dara umpul, dina la ko delloo.

Alali laaxira

19 «Buleen dajale alal ci àddina, fu ko
max ak xomaag di yàqe, ak fu sàcc di
dugg, jot ko. 20 Waaye dajaleleen alal ci
laaxira, fu ko max ak xomaag dul yàqe, ak
fu sàcc dul dugg, jot ko. 21 Ndaxte fu sa
alal nekk, fa la sa xol nekk itam.
22 «Bët mooy làmpu yaram. Bu sa bët
wéree, kon sa yaram wépp leer, 23 waaye
bu sa bët woppee, kon sa yaram wépp
lëndëm. Leer gi nekk ci yaw, bu nekkee
lëndëm, naka la lëndëm googu di këruuse!
24 «Kenn manula jaamoondoo ñaari
sang; fàww nga bañ kii, bëgg ki ci des,
walla nga jàpp ci kenn ki, xeeb ki ci des.
Manuleena boole jaamu Yàlla ak jaamu
Alal.

Wóolul Yàlla

25 «Loolu moo tax maa ngi leen koy wax,
buleen seen bakkan jaaxal, ci lu ngeen
wara lekk, walla lu ngeen wara naan.
Buleen jaaxle it ngir seen yaram, ci lu
ngeen wara sol. Xanaa bakkan gënul lekk,
te yaram gënul koddaay? 26 Seetleen picci
asamaan: duñu ji, duñu góob, duñu denc
ci sàq; teewul seen Baay bi ci kaw moo
leen di dundal. Ndax ëppuleen maana
picc yi ci lu bare? 27 Ana kan ci yéen ci
kaw njaaxleem moo mana yokk waxtu ci
àppam?
28 «Te lu tax ngeen di jaaxle ngir kod-
daay? Seetleen bu baax, ni tóor-tóori ñax
mi di saxe ci tool yi. Duñu liggéey, duñu
ëcc, 29 waaye maa ngi leen di wax ne
Suleymaan sax ci ndamam soluwul woon
ni benn ci ñoom. 30 Yéen ñi néew ngëm!
Bu Yàlla woddee nii ñaxum tool yi, miy sax
tey, te bu subaa ñu def ko ci taal bi, ndax
du leen gëna wodd? 31 Buleen jaaxle nag,
di wax ne: “Lu nu wara lekk? Lu nu wara
naan?” walla: “Lu nu wara sol?” 32 Ndaxte
loolu lépp, ñi xamul Yàlla ñoo koy wut.
Te seen Baay, bi nekk ci kaw, xam na ne
am ngeen soxla ci loolu lépp. 33 Waaye
jëkkleena wut nguuram ak njubteem, te
loolu lépp dina leen ko ci dollil. 34 Buleen
jaaxle nag ngir ëllëg, ndaxte ëllëg dina
topptoo boppam. Bés bu nekk, coonoom
doy na ko.

7

Bul ñaaw njort, ba àtte sa moroom

1 «Buleen àtte seeni moroom ak ñaaw
njort, ngir bañ ñu àtte leen yéen itam.
2 Ndaxte dees na leen àtte ak ni ngeen di
àttee, nattal leen ak li ngeen di nattale.
3 Lu tax ngay xool ñax gi ci sa bëtu mbokk,
te gisuloo gànj gi ci sa bët yaw? 4 Walla nan
ngay waxe sa mbokk: “May ma, ma dindil
la ñax gi ci sa bët,” fekk gànj a ngii ci sa
bët yaw? 5 Naaféq, jëkkala dindi gànj gi
ci sa bët, te noonu dinga mana gis bu leer,
ngir dindi ñax gi ci sa bëtu mbokk.
6 «Buleen jox lu sell xaj yi, mbaa sànni
seeni per ci kanam mbaam-xuux yi, ngir
bañ ñu dëggaate ko te walbatiku, xotti
leen.

Yàlla nangu na ñaanu ku gëm

7 «Ñaanleen, ñu may leen; seetleen
te dingeen gis; fëggleen, ñu ubbil leen.
8 Ndaxte képp kuy ñaan, dinga am; kuy
seet, dinga gis; kuy fëgg, ñu ubbil la. 9 Kan
ci yéen, bu la sa doom ñaanee mburu, nga
jox ko doj? 10 Walla mu ñaan la jën, nga
jox ko jaan? 11 Ndegam yéen ñi bon yéena
mana jox seeni gone lu baax, astamaak
seen Baay bi nekk ci kaw dina jox lu baax
ñi ko koy ñaan!
12 «Kon nag lépp lu ngeen bëgg, nit ñi
defal leen ko, yéen itam nangeen leen ko
defal; ndaxte loolu moo ëmb yoonu Musaa
ak waxi yonent yi.

Bunt bu xat bi

13 «Jaarleen ci bunt bu xat bi, ndaxte
bunt bi ak yoon wi jëm sànku yaatu nañu,
te ñi ciy jaar bare. 14 Waaye buntu dund
gu wóor xat na, te yoon wi jëm kaw sew
na, te ñi ko gis barewul.

Garab ak meññeefam

15 «Moytuleen ñi mbubboo turu yonent.
Dañuy ñëw ci yéen, yor melow xar, waaye
ci biir ay bukki yu soxor lañu. 16 Dingeen
leen xàmmee ci seeni jëf. Ndax dees na
witte reseñ ci dédd, walla figg ci xaaxaam?
17 Noonu garab gu baax gu nekk dina
meññ doom yu neex, waaye garab gu bon

dina meññ doom yu bon. 18 Garab gu
baax manula meññ doom yu bon, naka
itam garab gu bon manula meññ doom
yu neex. 19 Garab gu nekk gu dul meññ
doom yu neex, dees na ko gor, sànni ko ca
sawara sa. 20 Ci seeni jëf nag ngeen leen di
xàmmee.
21 «Du képp ku may wax: “Boroom bi,
Boroom bi,” mooy dugg ca nguuru Yàlla
Aji Kawe ji; ka cay dugg mooy kiy def sama
coobarey Baay, bi nekk ci kaw. 22 Bu bés
baa, ñu bare dinañu ma wax: “Boroom bi,
Boroom bi, ndax du ci saw tur lanu daa
waxe ci kàddug Yàlla? Ndax du ci saw tur
lanu daa dàqe ay rab? Ndax du ci saw tur
lanu daa defe ay kéemaan yu bare?” 23 Ci
kaw loolu dinaa leen wax dëgg ne leen:
“Masuma leena xam; soreleen ma, yéen
ñiy def bàkkaar.”

Léebu ñaari tabaxkat yi

24 «Képp ku dégg nag lii ma leen wax,
te di ko jëfe, dinga mel ni nit ku am xel,
ku tabax këram, samp ko ciw doj. 25 Ba
mu noppee, taw bi daldi sóob, wal mi ñëw,
ngelaw li jóg, ñu dal ci kaw kër ga; waaye
màbbul, ndaxte mu ngi jàpp ca doj wa.
26 Waaye képp ku dégg lii ma leen wax te
jëfewuloo ko, dinga mel ni nit ku ñàkk xel,
ku tabax këram ci gannuus bi. 27 Ba mu
noppee, taw bi daldi sóob, wal mi ñëw,
ngelaw li jóg, ñu dal ci kaw kër ga; mu
màbb, ba ne tasar.»
28 Bi Yeesu waxee loolu ba noppi,
mbooloo ma daldi waaru ca njàngleem,
29 ndaxte jàngal na leen ak sañ-sañ bu
seeni xutbakat amul.

8

Yeesu faj na ku gaana

1 Bi loolu amee Yeesu wàcc ca tund wa,
te mbooloo mu bare topp ko. 2 Noonu
ku gaana ñëw, sukk ci kanamam ne
ko: «Sang bi, soo ko bëggee, man nga
maa faj.» 3 Yeesu tàllal loxoom, laal ko
naan: «Bëgg naa ko, wéral.» Ca saa
sa ngaanaam daldi deñ. 4 Yeesu ne ko:
«Déglul, bu ko wax kenn, waaye demal
won sa bopp sarxalkat bi, te nga jébbal
Yàlla sarax, si yoonu Musaa santaane, ngir
mu nekk seede ci ñoom.»

Ngëmu njiitu xare bi

5 Gannaaw loolu Yeesu duggoon na
Kapernawum. Bi mu fa duggee nag, ab
njiitu xare fekksi ko. Mu ñaan ko, 6 ne
ko: «Sang bi, sama surga dafa làggi, tëdd
ca kër ga te sonn lool.» 7 Yeesu ne ko:
«Dinaa ñëw faj ko.» 8 Waaye njiit la ne ko:
«Sang bi, yeyoowuma nga dugg ci sama
kër; waxal genn kàddu rekk, te sama surga
dina wér. 9 Ndaxte man itam maa ngi nekk
ci ndigal, te ame naa ay xarekat ci sama
ndigal. Su ma nee kii: “Demal,” mu dem.
Mbaa ma ne keneen ki: “Ñëwal,” mu ñëw.
Te su ma nee sama jaam: “Defal lii,” mu
def ko.»
10 Bi ko Yeesu déggee, mu waaru, ne ña
topp ci moom: «Ci dëgg maa ngi leen koy
wax, masumaa gis ci bànni Israyil ku gëme
ni kii. 11 Maa ngi leen koy wax, ñu bare
dinañu ñëw, jóge ci penku ak sowu, bokk
lekk ak Ibraayma ak Isaaxa ak Yanqóoba
ci nguuru Yàlla Aji Kawe ji. 12 Waaye ñi
waroona bokk ca nguur ga, dees na leen
sànni ci biti ci lëndëm gi. Foofa dees na fa
jooy tey yéyu.» 13 Ci kaw loolu Yeesu wax
njiit la ne ko: «Ñibbil, na ame, ni nga ko
gëme.» Noonu ca waxtu woowa sax surga
ba daldi wér.

Yeesu faj na jarag yu bare

14 Gannaaw loolu Yeesu dem kër Piyeer.
Ba mu eggee, mu fekk gorob Piyeer bu
jigéen tëdd ak yaram wu tàng. 15 Bi mu ko
gisee, Yeesu laal loxoom, tàngoor wa daldi
wàcc; soxna sa jóg, di ko topptoo.
16 Ca ngoon sa ñu indil ko ñu bare ñu
rab jàpp. Yeesu dàq rab ya ak kàddoom te
faj ñi wopp ñépp. 17 Loolu mu def, def na
ko, ngir la ñu waxoon jaarale ko ci yonent
Yàlla Esayi am, bi mu naan:
«Fab na sunuy wopp, gàddu sunuy
jàngoro.»
18 Bi Yeesu gisee mbooloo ma ko wër nag,
mu sant taalibe ya, ñu jàll dex ga. 19 Laata
ñuy jàll, benn xutbakat daldi ñëw ci moom
ne ko: «Kilifa gi, dinaa la topp fépp foo
jëm.» 20 Waaye Yeesu ne ko: «Till yi am
nañu seeni kàmb, te picci asamaan am
nañu ay tàgg, waaye Doomu nit ki amul
fu mu noppal boppam.» 21 Noonu keneen
ca taalibe ya ne ko: «Sang bi, may ma, ma
jëkka dem suuli sama baay.» 22 Yeesu ne
ko: «Toppal ci man te bàyyi ñi dee, ñu suul
seeni néew.»

Yeesu dalal na ngelaw li

23 Bi mu ko waxee, Yeesu dugg ca gaal ga,
ay taalibeem topp ko. 24 Ca saa sa ngelaw
lu bare daldi yëngal dex ga, ba duus ya
sàng gaal ga. Fekk booba Yeesu nelaw.
25 Noonu taalibe ya daldi jegesi, yee ko
naan: «Sang bi, musal nu, nu ngiy dee!»
26 Waaye Yeesu ne leen: «Yéen ñi néew
ngëm, lu tax ngeen tiit?» Ci kaw loolu mu
jóg, daldi gëdd ngelaw li ak duus yi. Lépp
dal, ba ne nemm. 27 Bi ko nit ña gisee, ñu
waaru naan: «Kii kan la ci biir nit ñi, ba
ngelaw li ak dex gi di ko déggal?»

Yeesu faj na ñaar ñu rab jàpp

28 Bi Yeesu jàllee nag, ba teer ca di-
iwaanu waa Gadara, ñaar ñu rab jàpp
daldi génn ca sëg ya, ñëw kar ko. Ñaar
ñooñu nag, ñu soxor lañu woon, ba kenn

ñemewul woona jaar foofa. 29 Ña rab jàpp
daldi xaacu naan: «Yaw Doomu Yàlla ji,
loo nuy fexeel? Ndax danga noo bëgga
mbugal, bala waxtu way jot?»
30 Fekk amoon na ca wet ya géttu
mbaam-xuux yu bare yuy for. 31 Rab ya
nag ñaan ko ne: «Boo nu dàqee, sànni
nu ca géttu mbaam-xuux ya.» 32 Yeesu ne
leen: «Demleen.» Rab ya nag daldi génn,
dugg ca mbaam-xuux ya, ñu daldi bartalu,
daanu ca dex ga, lab ca ndox ma.
33 Ba sàmm ya gisee loolu, ñu daw, dem
dëkk ba, nettaliji lépp ak la xewoon ca ña
rab jàpp. 34 Noonu dëkk ba bépp génn
seeti Yeesu. Ba ñu ko gisee nag, ñu ñaan
ko, mu génn seen réew.

9

Yeesu faj na ku làggi

1 Bi loolu amee Yeesu dugg cig gaal, jàll
dex ga, dellu dëkkam. 2 Foofa ñu indil
ko ku tëdd ci basaŋ, fekk yaramam wépp
làggi. Bi Yeesu gisee seen ngëm, mu ne ku
làggi ka: «Na sa xel dal, sama waay, baal
nañu la say bàkkaar.»
3 Bi mu waxee loolu, ay xutbakat daldi
ne ci seen biir: «Nit kii mu ngi sosal Yàlla.»
4 Waaye Yeesu xam seen xalaat ne leen:
«Lu tax ngeen am xalaat yu bon ci seen
xol? 5 Ma wax ne: "Baal nañu la say
bàkkaar," walla ma ne: "Jógal te dox," lan
moo ci gëna yomb? 6 Waaye xamleen ne,
Doomu nit ki am na ci àddina sañ-sañu
baale bàkkaar yi.» Ci kaw loolu Yeesu ne
ku làggi ka: «Jógal, jël sa basaŋ te nga
ñibbi.» 7 Noonu làggi ba daldi jóg, ñibbi.
8 Ba mbooloo ma gisee loolu, ñu daldi ragal
te màggal Yàlla, mi dénk sañ-sañ bu tollu
noonu doom Aadama yi.

Yeesu woo na Macë, mu nekk taalibeem

9 Bi Yeesu jógee foofa, mu gis nit ku tudd
Macë, toog ca juuti ba. Yeesu ne ko: «Kaay
topp ma.» Noonu Macë jóg, daldi ko topp.
10 Gannaaw ga Yeesu doon lekk ca kër
ga, te ay juutikat ak i boroom bàkkaar yu
bare dikk, bokk lekk ak Yeesu ak taalibeem
ya. 11 Bi ko Farisen ya gisee nag, ñu ne
taalibe ya: «Lu tax seen kilifa di lekkandoo
ak ay juutikat ak ay boroom bàkkaar?»
12 Waaye bi ko Yeesu déggee, mu ne: «Ñi
wér soxlawuñu fajkat, ñi wéradi ñoo ko
soxla. 13 Mbind mi nee na: "Yërmande
laa bëgg, waaye du rendi saraxi mala."
Demleen nag te seet lu wax joojuy tekki.
Ndaxte ñëwuma, ngir woo ñi jub, waaye
bàkkaarkat yi laay woo.»

Ndax warees na woor?

14 Gannaaw loolu taalibey Yaxya ñëw
ci Yeesu ne ko: «Lu tax nuy woor, nun
ak Farisen yi, te say taalibe duñu woor?»
15 Yeesu ne leen: «Ndax gan yi ñëw ci
céet dinañu naqarlu dara, li feek boroom
céet gaa ngi ànd ak ñoom? Waaye bés
yaa ngi ñëw yu ñuy jële boroom céet
gi ci seen biir; booba nag dinañu woor.
16 Xam ngeen ne, kenn du daax mbubb mu
màggat ak sekkit wu bees; ndaxte sekkit
wi day ñoddi mbubb mi, te xottiku bi gëna
yaatu. 17 Te it duñu def biiñ bu bees ci
mbuusi der yu màggat. Lu ko moy, mbuus
yi dañuy toj, biiñ bi tuuru te mbuus yi
yàqu. Waaye biiñ bu bees, dees na ko def
ci mbuus yu bees. Noonu ñoom ñaar duñu
yàqu.»

Yeesu dekkal na doomu njiitu jàngu ba te faj jigéen

18 Bi leen Yeesu di wax loolu, benn njiitu
jàngu daldi ñëw, sukk ci kanamam ne ko:
«Sama doom ju jigéen dafa faatu léegi,
waaye ñëwal, teg ko say loxo, te dina
dundaat.» 19 Noonu Yeesu jóg, topp ko,
moom ak ay taalibeem.
20-21 Bi ñuy dem nag, amoon na ca
mbooloo ma jigéen juy xëpp deret diirub
fukki at ak ñaar. Mu defe ne su laalee
mbubbam rekk, dina wér. Mu jegeñsi
Yeesu nag, doxe ko gannaaw, laal catu
mbubbam.
22 Bi mu ko defee Yeesu waññiku ne ko:
«Na sa xel dal, soxna si, sa ngëm faj na la.»
Noonu jigéen ja daldi wér ca saa sa.
23 Bi Yeesu eggee kër njiit la, mu gis ñiy
liit ak toxoro, ak mbooloo may def coow lu
bare. 24 Mu ne leen: «Génnleen, janq bi
deewul, day nelaw rekk.» Bi ko mbooloo
ma déggee, ñu daldi ko ñaawal. 25 Waaye
ñu génne leen, Yeesu dugg, jàpp loxob janq
ba, mu daldi jóg. 26 Noonu xibaaru li mu
def daldi siiw ca réew ma.

Yeesu faj na ñaari gumba

27 Bi Yeesu jógee foofa, ñaari gumba
topp ko, di wax ca kaw naan: «Yërëm nu,
yaw Sëtu Daawuda bi!» 28 Noonu Yeesu
dugg ca kër ga, gumba ya toppsi ko. Yeesu
ne leen: «Ndax gëm ngeen ne man naa def
li ngeen ma laaj?» Ñu ne ko: «Waaw, Sang
bi.» 29 Kon Yeesu daldi laal seeni bët ne
leen: «Na am, ni ngeen ko gëme.» 30 Ca
saa sa seeni bët daldi ubbiku. Yeesu dénk
leen bu wér ne leen: «Moytuleen kenn
xam ko.» 31 Waaye ñu génn rekk, siiwal
turam fu nekk.

Yeesu faj na ki rab jàpp

32 Bi ñu fa jógee nag, amoon na ñeneen
ñu ñëw fi moom, indil ko ku rab jàpp, mu
luu. 33 Yeesu dàq rab wa, luu ba daldi wax.
Bi ñu ko gisee, mbooloo ma waaru, ñu ne:
«Lu mel nii, masuñu koo gis ci Israyil.»
34 Waaye Farisen ya ne: «Ci kàttanu buuru
rab yi lay dàqe rab yi.»

Yeesu yërëm na mbooloo mi

35 Noonu Yeesu wër dëkk yu mag ya
yépp ak yu ndaw ya, di leen jàngal ci
seeni jàngu, tey yégle xibaaru jàmm bi
jëm ci nguuru Yàlla, di faj jàngoro yépp
ak wéradi yépp.
36 Bi Yeesu gisee mbooloo ma, mu yërëm
leen, ndaxte dañoo sonn ba ne yogg, mel
ni xar yu amul sàmm. 37 Noonu mu ne
taalibeem ya: «Ngóob mi yaatu na, waaye
liggéeykat yi barewuñu. 38 Ñaanleen nag
Boroom ngóob mi, mu yebal ay liggéeykat,
ñu góob toolam.»

10

Yeesu yónni na fukki ndaw ya ak ñaar

1 Noonu Yeesu woo ca moom fukki taal-
ibeem ya ak ñaar, jox leen sañ-sañu dàq
rab yi, tey faj jàngoro yépp ak wéradi
yépp.
2 Fukki ndaw ak ñaar, ya Yeesu yónni
woon nag, nii lañu tuddoon:

ku jëkk ki mooy Simoŋ mi ñuy wax Piyeer,
ak Andare mi bokk ak moom ndey ak baay;
Saag doomu Sebede, ak Yowaana rakkam;
3 Filib ak Bartelemi;
Tomaa ak Macë, juutikat ba woon;
Saag doomu Alfe, ak Tade;
4 Simoŋ, mi bokk ca mbooloo, ma ñu tudde Ñi farlu ci moom seen réew;
ak Yudaa Iskariyo, mi nara wor Yeesu.

5 Yeesu yónni fukk ñooñule ak ñaar, jox
leen ndigal ne leen: «Buleen dem ci ñi
dul Yawut mbaa dugg ci benn dëkku waa
Samari. 6 Waaye demleen ci bànni Israyil,
ñoom ñi réer niy xar. 7 Bu ngeen demee
nag, yégleleen naan: “Nguuru Yàlla Aji
Kawe ji jegesi na.” 8 Fajleen ñi wopp,
dekkal ñi dee, fajleen gaana yi te dàq rab
yi. Cig neen ngeen ame, mayeleen cig
neen. 9 Buleen dajale wurus, xaalis mbaa
xànjar ci seeni maxtume. 10 Buleen wut it
mbuus ngir tukki mbaa ñaari turki, ay dàll
mbaa aw yet, ndaxte liggéeykat yeyoo na
dundam.
11 «Bu fekkee ne agsi ngeen ci dëkk bu
mag mbaa bu ndaw, nangeen fa seet ku
fa am faayda, dal ca moom ba kera ngeen
jóge dëkk ba. 12 Bu ngeen di dugg ci kër
nag, nuyooleen. 13 Bu fekkee ne kër ga
yeyoo na ko, na seen jàmm wàcc ci ñoom,
waaye bu ko yeyoowul, na seen yéene
délsi ci yéen. 14 Koo xam ne gàntu na leen,
mbaa mu tanqamlu seeni wax, génnleen
ca kër ga mbaa ca dëkk ba, yëlëb seen
pëndu tànk. 15 Ci dëgg maa ngi leen koy
wax, keroog bésub àtte ba, waa réewu
Sodom ak Gomor ñooy tane dëkk boobu.
16 «Dégluleen, maa ngi leen di yónni,
mel ni ay xar ci biir ay bukki. Muusleen
nag niy jaan, te lewet niy pitax. 17 Waaye
moytuleen nit ñi, ndaxte dinañu leen
jébbal àttekat yi te dóor leen ay yar ci
seeni jàngu. 18 Dees na leen yóbbu ngir
man ci kanam i boroom réew ak i buur,
ngir ngeen seede ma ci ñoom ak ci ñi dul
Yawut. 19 Boo xamee ne nag jébbale nañu
leen, buleen am xel ñaar ci li ngeen di wax,
mbaa ni ngeen koy waxe. Ndaxte ca waxtu
woowa sax dingeen jot li ngeen wara wax;
20 du yéenay wax, waaye Xelum seen Baay
mooy wax ci yéen.
21 «Mag dina joxe rakkam cig dee, baay
joxe doomam; ay doom it dinañu jóg, bañ
seeni waajur, di leen reylu. 22 Te yéen
nag, ñépp dinañu leen bañ ndax sama tur;
waaye ku muñ ba muj ga, mucc. 23 Boo
xamee ne fitnaal nañu leen ci dëkk bii,
demleen ca ba ca kanam. Ci dëgg maa ngi
leen koy wax, dungeen mana wër dëkki
Israyil yépp, te Doomu nit ki ñëwul.»
24 Yeesu teg ca ne: «Taalibe gënul kili-
faam, te jaam gënul sangam. 25 Bu taalibe
yemee ak kilifaam demin, doy na; jaam it
ni sangam. Ndegam tudde nañu boroom
kër gi Beelsebul, astamaak waa kër gi.
26 Kon nag buleen leen ragal, ndaxte amul
dara lu nëbbu, lu ñu warula biral, mbaa
luy kumpa lu ñu warula siiwal. 27 Li ma
leen wax ci biir lëndëm, waxleen ko ci
leer; li ma leen déey, yégleleen ko ci kaw
taax yi. 28 Te buleen ragal ñu mana rey
yaram, te manuñoo rey ruu, waaye ragal-
leen ki mana sànk yaram ak ruu ci sawara.
29 Ñaari picci ramatu, ndax duñu ko jaay
ci dërëm? Waaye benn ci ñoom du daanu
ci suuf te soobul seen Baay. 30 Seen kawari
bopp sax, waññees na leen. 31 Kon buleen
ragal dara, yéena gën ndiiraanu ramatu.
32 «Koo xam ne nangu nga ma ci kanam
nit ñi, man itam dinaa la nangu ci sama
kanam Baay, bi nekk ci kaw. 33 Waaye ku
ma gàntu ci kanam nit ñi, man itam dinaa
la gàntu ci sama kanam Baay, bi nekk ci
kaw.
34 «Te it buleen defe ne damaa ñëw ngir
indi jàmm ci àddina; ñëwuma ngir indi
jàmm, waaye jaasi laa indaale. 35 Ndaxte
ñëw naa ngir féewale doom ak baayam,
doom ju jigéen ak ndeyam, jabar ak
goroom; 36 te nooni nit ñooy waa këram.
37 Ku ma gënalul sa ndey walla sa baay,
yeyoowuloo ma; ku ma gënalul sa doom
ju góor walla ju jigéen, yeyoowuloo ma.
38 Koo xam ne kii nanguwuloo ñàkk sa
bakkan, ba mel ni ku ñu daaj ci bant,
te nga topp ma, yeyoowuloo ma. 39 Kuy
rawale sa bakkan, ñàkk ko, te ku ñàkk sa
bakkan ndax man, jotaat ko.

40 «Te lii itam am na, ku leen nangu,
nangu na ma, te ku ma nangu, nangu na
ki ma yónni. 41 Ku nangu yonent ndax
yónnentam, dina jot ci peyu yonent; te ku
nangu ku jub ndax njubteem, dina jot ci
peyu ku jub. 42 Ci dëgg maa ngi leen koy
wax, koo xam ne kii may na kaasu ndox
mu sedd rekk kenn ci ñi gëna ndaw, ndax
sama taalibe la, kooku du ñàkk yoolam
mukk.»

11

1 Ba Yeesu joxee fukki taalibeem ya ak
ñaar ndigal yooyu, mu jóge fa, ngir dem
jàngleji ak a waare ci seeni dëkk.

Yaxya yónnee na, di laaj Yeesu

2 Gannaaw loolu Yaxya dégg ca kaso ba
jëfi Almasi bi. Mu yónni ci moom nag ay
taalibeem, 3 ne ko: «Ndax yaa di Ki wara
ñëw, walla danoo wara xaar keneen?»
4 Yeesu ne leen: «Demleen nettali Yaxya
li ngeen dégg te gis ko. 5 Gumba yaa ngi
gis, lafañ yiy dox, gaana yi wér, tëx yiy
dégg, ñi dee di dekki, te néew doole ñaa
ngi dégg xibaaru jàmm bi. 6 Yaw mi sa
ngëm yolomul ndax man, barkeel nga.»
7 Bi nga xamee ne taalibe ya Yaxya yónni
woon ci Yeesu dem nañu, Yeesu daldi wax
ak mbooloo ma ci mbirum Yaxya ne leen:
«Lu ngeen seeti woon ca màndiŋ ma?
Xanaa barax buy jaayu ci ngelaw li? 8 Kon
lu ngeen seeti woon nag? Nit ku sol yére
yu rafet? Waaye ñi sol yére yu rafet ñu
ngi dëkk ci këri buur. 9 Lu tax ngeen génn
nag? Ngir gis ab yonent? Waaw, wax naa
leen ne ëpp na yonent. 10 Yaxya male moo
di ki ñu waxoon ci Mbind mi naan:
“Maa ngi yónni sama ndaw, mu jiitu la,
te xàllal la yoon ci sa kanam.”
11 Ci dëgg maa ngi leen koy wax, ci li jigéen
jur, ku sut Yaxya masula feeñ. Waaye ba
tey ki gëna ndaw ci nguuru Yàlla Aji Kawe
ji moo ko sut. 12 Ci li dale ci jamonoy
Yaxya ba léegi, nit ñaa ngi góor-góorlu
ngir dugg ci nguuru Yàlla, te ñi sawar ñoo
ci am wàll. 13 Ndaxte li yonent yi wax ak
li yoonu Musaa tëral ñu ngi doon dox, ba
kera Yaxya di feeñ. 14 Te Yaxya moomu,
su ngeen bëggee nangu lii, mooy Ilyaas bi
waroona ñëw. 15 Déglul bu baax, yaw mi
am ay nopp.
16 «Niti jamono jii nag, lan laa leen mana
méngaleel? Ñu ngi nirook xale yu toog ca
pénc ma, di woo seeni xarit, 17 ne leen:
“Liital nanu leen ak toxoro, te fecculeen,
woyal nanu leen woyi dëj, te jooyuleen.”
18 Ndaxte Yaxya feeñ na, lekkul, naanul,
ngeen daldi ne: “Dafa ànd ak rab.”
19 Gannaaw gi nag, Doomu nit ki ñëw na,
lekk, naan, ngeen daldi ne: “Kii daal bëgg
na lekk, di naan biiñ, tey xaritoo ak ay
juutikat ak ay boroom bàkkaar.” Waaye
li xam-xamu Yàlla di jur, mooy firndeel ne
dëgg la.»

Yeesu gëdd na ay dëkk

20 Gannaaw loolu Yeesu daldi gëdd dëkk,
ya mu defe woon la ëpp cay kéemaanam,
ndaxte tuubuñu seeni bàkkaar. 21 Mu ne:
«Dingeen torox, yéen waa Korasin ak waa
Betsayda, ndaxte kéemaan yi ma def ci
yéen, bu ñu leen defoon ci dëkku Tir walla
ci dëkku Sidon, kon réccu nañu bu yàgg,
xëppoo dóom, sol saaku. 22 Waaye maa ngi
leen koy wax, keroog bés pénc ma Tir ak
Sidon ñoo leen di tane. 23 Te yaw dëkku
Kapernawum, ndax dees na la yékkati bu
kawe? Déedéet, dees na la daane bu suufe.
Ndaxte kéemaan yi ma def ci yaw, bu ñu
leen defoon ci dëkku Sodom, kon mu nekk
ba tey. 24 Waaye maa ngi leen koy wax,
keroog bés pénc ma Sodom moo lay tane.»

Woote bu mag bi

25 Ca jamono joojale Yeesu wax na lii:
«Yaw Baay, Boroom asamaan ak suuf, maa
ngi lay sant ci li nga nëbb yëf yii ñi am
xam-xam ak ñi am xel, te xamal leen gone
yi. 26 Waaw, Baay, ndaxte looloo la neex.»
27 Yeesu teg ca ne: «Sama Baay jébbal na
ma lépp, te kenn manu maa xam, man
Doom ji, ku dul Baay bi; kenn it manula
xam Baay bi, ku dul man Doom ji, ak ku
ma ko bëgga xamal.
28 «Ñëwleen ci man, yéen ñépp ñi
sonn te diis, dinaa leen may noflaay.
29 Jébbaluleen ci man te jàng ci man,
ndaxte lewet naa te woyof, te dingeen am
noflaay ci seen xol. 30 Ndaxte sama kilifteef
lewet na te sama yen diisul.»

12

*Yeesu nee na, mooy boroom bésub
noflaay bi*

1 Amoon na benn bésub noflaay Yeesu
jaar ci ay tool yu ñor, fekk ay taalibeem
xiif; ñu daldi fàq ay gub nag, di lekk.
2 Farisen ya nag gis ko, ne Yeesu: «Gisal,
say taalibe ñu ngi def lu jaaduwul ci bésub
noflaay bi.»
3 Noonu Yeesu ne leen: «Ndax
jànguleen la Daawuda defoon, ba mu
xiifee, moom ak ña mu àndaloon? 4 Xanaa
yéguleen, ni mu dugge woon ca kër Yàlla
ga, gis fa mburu, ya ñu teewal ca kanam
Yàlla, mu daldi ko lekk. Fekk jaaduwul
mu lekk ca, moom walla ña mu àndaloon;
sarxalkat rekk a ko sañoona lekk. 5 Te
it ndax jànguleen ci yoonu Musaa, ne
sarxalkat ya ca kër Yàlla ga teraluñu bésub
noflaay bi, te tooñuñu? 6 Waaye maa ngi
leen koy wax, am na ci seen biir ku sut kër
Yàlla ga. 7 Mbind mi nee na: “Yërmande

laa bëgg, waaye du rendi saraxi mala.”
Su ngeen xamoon lu wax joojuy tekki,
kon dungeen teg tooñ ñi tooñul. 8 Ndaxte
Doomu nit ki mooy boroom bésub noflaay
bi.»

Yeesu faj na nit ku loxoom làggi

9 Bi loolu amee Yeesu jóge foofa, dugg
ci seen jàngu, 10 te amoon na fa nit ku
loxoom làggi. Noonu Farisen ya laaj ko:
«Faj ci bésub noflaay bi, ndax loolu jaadu
na?» Fekk ñuy wut buntu tuumaal ko.
11 Yeesu ne leen: «Ku fi amoon xar, mu
daanu ci kàmb ci bésub noflaay bi, ndax
doo ko jàpp, génne ko? 12 Nit nag, ndax
ëppul maana xar? Kon def lu baax ci
bésub noflaay bi jaadu na.»
13 Noonu Yeesu ne nit ka: «Tàllalal sa
loxo!» Mu tàllal ko nag, loxoom daldi wér,
mel ni ba ca des.
14 Farisen ya génn nag, daldi gise, ngir
fexee reylu Yeesu. 15 Waaye bi ko Yeesu
yégee, mu sore foofa; te ñu bare topp ko,
mu wéral leen ñoom ñépp. 16 Te mu dénk
leen bu wóor, ñu bañ koo siiwal. 17 Def na
noonu, ngir amal la ñu waxoon jaarale ko
ci yonent Yàlla Esayi, bi mu naan:
18 «Kii mooy sama Ndaw li ma tànn,
di sama Soppe bi neex sama xol.
Dinaa def sama Xel ci moom,
muy yégal xeet yi yoonu njub.
19 Du xëccoo mbaa muy wax ci kaw,
te kenn du dégg baatam ci mbedd yi.
20 Du dammte barax bu banku,
te mees guy saxar, du ko fey,
ba kera mu yégal njub, ba daan.
21 Ci turam la xeet yi di ame yaakaar.»

Ku rab jàpp, mu gumba te luu

22 Booba ñu indil ko ku rab jàpp, mu
gumba te luu. Yeesu faj ko, ba ku luu ki
di wax tey gis. 23 Noonu mbooloo mépp
yéemu naan: «Ndax kii du Sëtu Daawuda
bi?»
24 Bi Farisen ya déggee loolu nag, ñu
ne: «Kii ci kàttanu Beelsebul, buuru rab
yi, lay dàqe rab yi.» 25 Waaye Yeesu
xam seen xalaat ne leen: «Réew mu xeex
boppam tas, te dëkk mbaa kër guy xeex
boppam du mana yàgg. 26 Bu Seytaane
dàqee Seytaane nag, xeex na boppam; kon
naka la nguuram di mana yàgge? 27 Te
it bu fekkee ne man damay dàq ay rab ci
kàttanu Beelsebul, seeni taalibe nag, ci gan
kàttan lañu leen di dàqe? Kon ñoo leen di
àtte. 28 Waaye bu fekkee ne ci Xelum Yàlla
laay dàqe rab, kon nguuru Yàlla agsi na ba
ci yéen.
29 «Su fi amee nit ku bare doole, te nit
bëgga dugg ci këram, nangu alalam, naka
la koy defe? Xanaa dafay jëkka yeew ku
bare doole ka, ba noppi doora toj këram
gépp. 30 Noonu ku farul ak man, yaa ngi
may xeex, ku dajalewul ak man, yaa ngi
tasaare.»

Ku sosal Xelu Yàlla mi

31 Yeesu teg ca ne: «Loolu moo tax maa
ngi leen koy wax, bàkkaar walla sos wu
mu mana doon, dinañu ko baale, waaye
ku sosal Xelum Yàlla, duñu ko baal. 32 Ku
sosal Doomu nit ki, dinañu ko baal, waaye
ku sosal Xel mu Sell mi, duñu ko baal
mukk, du ci àddina si, du ci àllaaxira.
33 Neeleen garab gi baax na, moom ak
meññeefam, walla ngeen ne garab gi bon
na, moom ak meññeefam; ndaxte garab,
meññeefam lañu koy xàmmee. 34 Yéen ñi
fees ak daŋar ni ay co, naka ngeen mana
waxe lu baax, fekk dangeen bon? Ndaxte
gémmiñ, la fees xol lay wax. 35 Noonu nit
ku baax, lu baax lay wax, jële ko ca fa
mu denc lu baax, te nit ku bon, lu bon lay
wax, jële ko ca fa mu denc lu bon. 36 Maa
ngi leen di wax ne keroog bés pénc, nit
ñi dinañu làyyi ndax wax ju nekk ju amul
njariñ, ju ñu masa wax. 37 Ndaxte dees na
la àtte ni ku jub ci say wax, walla ñu daan
la ci say wax.»

Yeesu nanguwula def kéemaan

38 Ci kaw loolu ay xutbakat ak ay Farisen
wax ak Yeesu ne ko: «Kilifa gi, danoo
bëggoon, nga won nu kéemaan guy firn-
deel sag yónnent.» 39 Yeesu ne leen:
«Yéenay laaj firnde, yéen niti jamono ju
bon jii, yéen ñi fecci seen kóllëre ak
Yàlla, waaye dungeen jot jenn firnde ju
dul firndey yonent Yàlla Yunus. 40 Ndaxte
ni Yunus nekke woon ñetti guddi ak ñetti
bëccëg ci biir rabu géej wu mag, noonu
la Doomu nit ki di nekke ñetti guddi ak
ñetti bëccëg ci biir suuf. 41 Keroog bés
pénc waa dëkku Niniw dinañu jógandoo
ak niti jamono jii, yey leen; ndaxte bi leen
Yunus waaree, tuub nañu seeni bàkkaar,
te ku sut Yunus a ngi fi. 42 Te it ca
bés pénc buur bu jigéen, ba dëkkoon ca
sudd, dina jógandoo ak niti jamono jii, yey
leen; ndaxte dafa jóge ca catul àddina,
ngir déglu xam-xamu Suleymaan, te ku sut
Suleymaan a ngi fi.
43 «Boo xamee ne rab wa jàppoon nit
génn na ci moom, day wër ay bérab yu
wow, di wut fu mu noppaloo, waaye du ko
gis. 44 Noonu da naan: “Naa dellu ca sama
kër, ga ma génne woon.” Bu ñëwee nag,
mu fekk kërug neen, ñu bale ko, defar ko
ba lépp jekk. 45 Bu ko gisee nag, mu dem
wooyi yeneen juróom ñaari rab yu ko gëna
soxor, ñu dugg, sanc fa; ba tax muju nit
kooku mooy yées njàlbéenam. Noonu lay
nekke ak niti jamono ju bon jii.»

Ndeyu Yeesu ak i doomi ndeyam

46 Bi Yeesu nekkee di wax ak mbooloo
ma, ndeyam ak ay rakkam daldi ñëw,
taxaw ci biti, bëgga wax ak moom.
47 Noonu kenn nit ne ko: «Sa yaay ak
say rakk ñu ngi nii taxaw ci biti, bëgga
wax ak yaw.» 48 Waaye Yeesu ne ko:
«Kan mooy sama ndey ak ñan ñooy samay
rakk?» 49 Noonu mu joxoñ ay taalibeem
naan: «Ñii ñooy sama ndey ak samay rakk.
50 Ndaxte ku def sama coobarey Baay bi
nekk ci kaw, yaa di sama rakk, sama jigéen
ak sama ndey.»

13

Léebu beykat ba

1 Bés booba Yeesu génnoon na ca kër ga,
toog ca wetu dex ga. 2 Mbooloo mu bare
dajaloo ca moom, ba tax mu dugg cig gaal,
toog; mbooloo mépp taxaw ca tefes ga.
3 Noonu Yeesu dégtal leen lu bare ciy
léeb ne leen: «Dafa amoon beykat bu
demoon jiyi. 4 Bi muy saaw toolam nag,
lenn ci pepp mi wadd ci kaw yoon wi,
picc yi daldi ñëw, lekk ko lépp. 5 Leneen
ci pepp mi wadd ci bérab bu bare ay
doj te néew suuf, mu daldi sax bu gaaw,
ndaxte suuf si barewul. 6 Waaye bi jant
bi naajee, mu lakk, wow, ndaxte amul
ay reen. 7 Leneen nag wadd ci biir ay
xaaxaam, xaaxaam yi daldi jóg, tanc ko.
8 Li ci des dal ci suuf su baax, nangu ba
def ay gub; lii àntu ba mat téeméeri yoon
lu ëpp la mu ji woon, lii mat juróom benn
fukk, li ci des fanweer. 9 Déglul bu baax,
yaw mi am ay nopp.»

Lu tax Yeesu di wax ay léeb

10 Bi Yeesu waxee ba noppi, ay taalibeem
jegeñsi, laaj ko lu tax mu di leen wax ciy
léeb. 11 Noonu mu ne leen: «May nañu
leen, ngeen xam mbóoti nguuru Yàlla Aji
Kawe ji, waaye ñale mayuñu leen ko.
12 Ndaxte ku am, dinañu la dollil, ba nga
barele; waaye ku amul, li nga am as néew,
dinañu ko nangu.
13 "Dañuy xool te duñu gis,
di déglu waaye duñu dégg te duñu xam,"
moo tax ma di leen wax ciy léeb. 14 Li
Esayi waxoon ci kàddug Yàlla am na ci
ñoom, bi mu naan:
"Dingeen déglu bu baax waaye dungeen
xam dara;
di xool bu baax waaye dungeen gis dara.
15 Ndaxte xolu xeet wii dafa dërkiis;
dañuy déglu ak nopp yu naqari,
tey gëmm seeni bët,
ngir baña gis ak seeni bët,
dégg ak seeni nopp,
te xam ci seen xol,
ñu waññiku ci man, ma wéral leen."
16 «Waaye yéen barkeel ngeen, ndaxte
seeni bët a ngi gis te seeni nopp di dégg!
17 Ndaxte ci dëgg maa ngi leen koy wax,
ay yonent yu bare ak nit ñu jub ñu bare
bëggoon nañu gis li ngeen di gis waaye
gisuñu ko, te dégg li ngeen di dégg waaye
déggguñu ko.

Yeesu firi na léebu beykat bi

18 «Yéen nag dégluleen li léebu beykat
biy tekki. 19 Boo xamee ne nit mu ngi déglu
wax ju jëm ci nguuru Yàlla te xamu ko,
Ibliis day ñëw, këf li ñu def ci xolam; kooku
mooy ki jot ci jiwu wi ci kaw yoon wi. 20 Ki
jot ci jiwu wi ci bérab bu bare ay doj nag,
mooy ki dégg wax ji, am ci bànneex bu
gaaw; 21 waaye du yàgg, ndaxte wax ji
saxul ci moom. Bu jaaree ci nattu nag,
mbaa ñu fitnaal ko ndax kàddu gi, mu
dàggeeku ci saa si. 22 Ki jot ci jiwu wi ci
xaaxaam yi mooy ki dégg wax ji, waaye
soxlay àddina ak naxi alal tanc wax ji, ba
du jur njariñ. 23 Ki jot ci jiwu wi ci suuf su
baax si nag, mooy ki dégg wax ji te xam ko;
mu jural ko njariñ, muy lu mat téeméeri
yoon lu ëpp la ñu ji woon, muy juróom
benn fukk mbaa fanweer.»

Léebu jëmb bi

24 Noonu Yeesu dégtal leen beneen léeb
ne leen: «Nguuru Yàlla Aji Kawe ji dafa
mel ni nit ku ji jiwu wu baax ci toolam.
25 Waaye bi nit ñi di nelaw, noonam ñëw,
ji jëmb ci biir dugub ji, daldi dem. 26 Bi
dugub ji saxee nag, jëmb bi saxaale ak
moom.
27 «Noonu surgay boroom kër ga ñëw ci
moom ne ko: "Góor gi, xanaa jiwuloo jiwu
wu baax ci sa tool? Fu jëmb bi jóge nag?"
28 Mu ne leen: "Noon a ko def." Surga ya
ne ko: "Ndax nu dem dindi ko?" 29 Mu
ne leen: "Déedéet, ngir baña buddiwaale
dugub ji, bu ngeen koy dindi. 30 Bàyyileen
ñoom ñaar, ñu màgg, ba ngóob ma jot.
Bu ngóob ma jotee nag, dinaa wax ñi koy
góob: 'Jëkkleena dindi jëmb bi, takk ko ay
say, lakk ko, waaye ngeen semb dugub ji ci
sama sàq.' "»

Léebu doomu fuddën gi

31 Yeesu waxaat leen beneen léeb ne
leen: «Nguuru Yàlla Aji Kawe ji dafa mel
ni doomu fuddën bu nit jël, ji ko ci toolam.
32 Doomu fuddën moo gëna tuuti ci jiwu
yépp, waaye bu saxee, mooy sut ci gàncaxi
tóokër yi, di nekk garab, ba picci asamaan
ñëw, tàgg ciy caram.»

Léebu lawiir bi

33 Yeesu teg ca beneen léeb ne leen:
«Nguuru Yàlla Aji Kawe ji dafa mel ni
lawiir bu jigéen jël, jaxase ko ak ñetti
andaari fariñ, ba kera tooyal bépp di
funki.»
34 Loolu Yeesu wax mbooloo ma, ëmb
na ko lépp ciy léeb, te waxuleen dara lu

dul ciy léeb. 35 Noonu am la ñu waxoon
jaarale ko cib yonent, bi mu naan:
«Dinaa leen wax ciy léeb,
di yégle yëf yu nëbbu li dale ca njàlbéen
ga ba bésu tey.»
36 Ci kaw loolu Yeesu bàyyi mbooloo
ma, dugg ca kër ga. Taalibeem yi ñëw
ci moom ne ko: «Firil nu léebu jëmb, bi
sax ci tool bi.» 37 Noonu Yeesu ne leen:
«Doomu nit ki mooy ji jiwu wu baax wi;
38 àddina mooy tool bi; ñi bokk ci nguuru
Yàlla ñoo di jiwu wu baax wi; ñi bokk
ci Ibliis ñooy jëmb bi; 39 Seytaane mooy
noon bi ko ji; tukkitel àddina mooy ngóob
mi, te malaaka yi ñooy góobkat yi. 40 Ni
ñu dajalee jëmb ba, lakk ko, noonu lay
nekke, bu àddina tukkee. 41 Doomu nit
ki dina yebal ay malaakaam, ñu jële ci
nguuram lépp luy yóbbe nit bàkkaar, ak
ñiy def bàkkaar, 42 sànni leen ci sawara;
foofa dees na fa jooy te yéyu. 43 Booba
nag ñu jub ñi dinañu leer ni jant bi ci seen
nguuru Baay. Déglul bu baax, yaw mi am
ay nopp.»

Léebu alal ju nëbbu ak léebu per ba

44 Yeesu teg ca ne: «Nguuru Yàlla Aji
Kawe ji dafa mel ni alal ju nëbbu cib tool.
Nit ki ko gis nëbbaat ko; xolam sedd, ba
mu dem jaay li mu am lépp, jënd tool ba.
45 «Te it nguuru Yàlla Aji Kawe ji dafa
mel ni jaaykat buy wut per yu rafet. 46 Am
bés mu gis per buy jar njég lu réy. Mu dem
nag, jaay li mu am lépp, jënd ko.»

Léebu mbaalum géej ga

47 Yeesu waxaat ne: «Nguuru Yàlla Aji
Kawe ji dafa mel ni mbaal mu ñu wàcce
ci géej, mu jàpp jën wu nekk. 48 Bi mbaal
mi feesee nag, ñu ñoddi ko ci tefes gi, ba
noppi ñu taxaw, dajale yu baax yi ciy ndab,
waaye sànni yi bon. 49 Noonu lay mel, bu
àddina tukkee. Malaaka yi dinañu génn,
tànn ñu bon ñi ci biir ñu jub ñi, 50 sànni
leen ci sawara. Foofa dees na fa jooy te
yéyu.»

Léebu boroom kër ga

51 Noonu Yeesu laaj taalibe ya ne leen:
«Loolu lépp, ndax xam ngeen lu muy
tekki?» Ñu ne ko: «Waaw.» 52 Yeesu ne
leen: «Kon nag xutbakat bu nekk bu jàng
ci nguuru Yàlla Aji Kawe ji, dafa mel ni
boroom kër buy génne ci dencukaayam yu
bees ak yu màggat.»

Yeesu ci dëkku Nasaret

53 Bi nga xamee ne Yeesu dégtal na léeb
yooyu ba noppi, mu jóge fa, 54 dem fa mu
yaroo. Mu di leen jàngal ci seen jàngu, ba
ñu waaru ne: «Xam-xam bii ak kéemaan
yii, fu mu ko jële? 55 Ndax kii du doomu
minise bi, te ndeyam tudd Maryaama?
Ndax rakkam yu góor duñu Saag, Yuusufa,
Simoŋ ak Yuda? 56 Te ay rakkam yu jigéen,
ndax nekkuñu fi ak nun? Lii lépp nag, fu
mu ko jële?» 57 Kon ñu daldi koy xeeb.
Noonu Yeesu ne leen: «Dees na faaydaal
yonent, waaye du ci réewam ak ci këram.»
58 Te Yeesu defu fa kéemaan yu bare ndax
seen ngëmadi.

14

Yaxya faatu na

1 Ca jamono joojale Erodd boroom dii-
waanu Galile dégg na tur, wa Yeesu am.
2 Noonu mu ne ay surgaam: «Kooku mooy
Yaxya mi dekki; moo tax mu ànd ak
kàttanu def ay kéemaan.»
3 Ndaxte Erodd jàppoon na Yaxya, yeew
ko, tëj. Ndaxte Erodd takkoon na Erojàdd
jabaru Filib magam, 4 te Yaxya daan ko
wax: «Jaaduwul nga denc ko.» 5 Erodd nag
bëgg koo rey, waaye dafa ragal nit ñi, ci li
ñu teg Yaxya ab yonent.
6 Bi ñu ca tegee ab diir nag, ñuy màggal
bés ba Erodd juddu woon, te doomu
Erojàdd ju jigéen di fecc ci biir gan ñi.
Loolu neex Erodd, 7 ba mu dig ko ci kaw
ngiñ ne ko: «Loo laaj, dinaa la ko jox.»
8 Noonu ndaw sa daldi topp la ko ndey ji
digaloon, ne Erodd: «Indil ma fii ci biir
ndab boppu Yaxya.»
9 Bi ko buur ba déggee, mu am naqar,
waaye ngiñ la ak gan ña tax mu santaane,
ñu jox ko ko. 10 Mu yónnee nag, ngir ñu
dagg boppu Yaxya ca kaso ba. 11 Ñu indi
bopp bi ci biir ndab, jox ko janq ba, mu
jox ko ndeyam. 12 Noonu taalibey Yaxya
ñëw, fab néew ba, suul ko; ba noppi dem,
wax ko Yeesu.

Yeesu bareel na mburu ya

13 Bi Yeesu déggee deewu Yaxya nag, mu
jóge fa, dugg cig gaal, di dem ca bérab
bu wéet. Waaye bi ko nit ñi yégee, ñu
daldi jóge ci dëkk yi, topp ko ak seeni tànk.
14 Yeesu génn ci gaal gi nag, gis mbooloo
mu réy, mu yërëm leen, ba faj ñi ci wopp.
15 Ca ngoon sa taalibe yi ñëw ci moom
ne ko: «Fii àllub neen la, te léegi mu
guddi. Doo yiwi mbooloo mi, ngir ñu dem
ci dëkk yu ndaw yi, jënd lu ñu mana lekk?»
16 Waaye Yeesu ne leen: «Matul ñu dem,
yéen joxleen leen lu ñu lekk.» 17 Ñu ne ko:
«Amunu fi lu dul juróomi mburu ak ñaari
jën.» 18 Yeesu ne leen: «Indil-leen ma ko
fii.»
19 Ci kaw loolu Yeesu sant mbooloo ma,
ñu toog ca ñax ma. Mu jël juróomi mburu
ya ak ñaari jën ya, xool ci kaw, sant Yàlla.
Mu damm mburu ma, jox ko taalibe ya,
ñu séddale ko nit ña. 20 Noonu ñépp
lekk ba suur. Te ñu dajale dammit ya ca
des, mu nekk fukki pañe ak ñaar yu fees.

21 Gannaaw jigéen ña ak gone ya, góor ña doon lekk matoon nañu juróomi junni.

Yeesu dox na ci kaw ndox ma

22 Bi loolu amee Yeesu sant taalibe ya, ñu dugg gaal ga te jàll dex ga, jiituji ko, muy yiwi mbooloo ma. 23 Bi mu ko yiwee nag, mu yéeg ca tund wa, ngir wéet ak Yàlla. Noonu guddi jot, fekk mu nekk fa moom rekk.

24 Bi mu fa nekkee nag, gaal ga sore na tefes ga, te duus ya di ko yëngal bu metti, ndax ngelaw la leen soflu. 25 Ca njël nag Yeesu jëm ci ñoom, di dox ci kaw dex gi. 26 Waaye bi ko taalibe yi gisee, muy dox ci kaw dex ga, ñu daldi jommi naan: «Njuuma la!» daldi tiit bay yuuxu. 27 Waaye ca saa sa Yeesu ne leen: «Takkleen seen fit, man la, buleen tiit!»

28 Ci kaw loolu Piyeer jël kàddu gi ne ko: «Sang bi, bu dee yaw, sant ma, ma dox ci kaw ndox mi, ñëw ci yaw.» 29 Yeesu ne ko: «Kaay!» Piyeer nag wàcc ca gaal ga, di dox ci kaw ndox mi, jëm ci Yeesu. 30 Waaye bi mu gisee ni ngelaw li mettee, mu daldi tiit, tàmbalee suux. Mu woote ne: «Sang bi, wallu ma!» 31 Ca saa sa Yeesu tàllal loxoom, jàpp ko naan: «Yaw mi néew ngëm, lu tax nga am xel ñaar?» 32 Noonu ñu dugg ca gaal ga, ngelaw li ne tekk. 33 Ñi nekk ci gaal gi nag sukk ci kanamam ne ko: «Ci dëgg yaa di Doomu Yàlla ji.»

34 Bi loolu amee ñu jàll, teer ca diiwaanu Senesaret. 35 Ña fa dëkk xàmmi Yeesu, yónnee nag ca diiwaan bépp, indil ko ñu wopp ñépp. 36 Noonu ñu ñaan ko, mu may leen ñu laal cati mbubbam rekk, te ku ko laal daldi wér.

15

Farisen ya ak aada ya

1 Ca jamono jooja amoon na bés ay Farisen ak ay xutbakat jóge Yerusalem, ñëw ci Yeesu ne ko: 2 «Lu tax say taalibe di moy aaday yoon, yi maam yi tëral? Ndaxte duñu raxas seeni loxo, bu ñuy lekk.» 3 Waaye Yeesu ne leen: «Yéen itam lu tax ngeen di moy li Yàlla santaane, ngir topp seeni aada? 4 Yàlla nee na: "Teralal sa ndey ak sa baay," te it: "Ku móolu sa ndey walla sa baay, dees na la rey." 5 Waaye yéen dangeen ne: "Ku wax sa ndey walla sa baay: 'Li ngeen wara jariñoo ci man, jébbal naa ko Yàlla,' 6 kooku amatul warugaru teral baayam." Noonu tebbi ngeen kàddug Yàlla ndax seen aada. 7 Yéen ñi naaféq, Esayi waxoon na bu baax ci kàddug Yàlla ci seen mbir, bi mu naan:

8 "Xeet wii ñu ngi may teral ci seen gémmiñ,
waaye seen xol sore na ma.
9 Seen màggal amul benn njariñ,
ci li ñuy jàngle dénkaaney nit kese."»

10 Noonu Yeesu woo mbooloo mi ci moom ne leen: «Dégluleen te xam: 11 du li dugg ci gémmiñ mooy indil nit sobe, waaye li ciy génne mooy indil nit sobe.»

12 Bi taalibeem ya déggee loolu, ñu ñëw ci moom ne ko: «Ndax xam nga ne, Farisen yi dañoo mer ndax loolu nga wax?» 13 Yeesu ne leen: «Garab gu sama Baay bi ci kaw jiwul, dees na ko buddi. 14 Bàyyileen leen, ay gumba lañu yuy wommat ay gumba; bu gumba dee wommat moroomam nag, kon dinañu daanu ñoom ñaar ci kàmb.»

15 Piyeer nag jël kàddu gi, laaj Yeesu: «Firil nu léeb wi.» 16 Noonu Yeesu ne ko: «Ndax ba tey seen xol dafa tëju, yéen itam? 17 Xamuleen ne, lépp lu dugg ci gémmiñ, ci biir lay jëm tey génn ca bérab bu làqu? 18 Waaye li génn ci gémmiñ mu ngi jóge ci xol; loolu mooy indil nit sobe. 19 Ndaxte ci xol la xalaat yu bon di jóge, ak bóom, njaaloo, ndoxaanu yàqute, càcc, seede lu dul dëgg ak saaga. 20 Yooyu ñooy indil nit sobe, waaye lekk ak loxo yoo raxasul du tax nit am sobe.»

Yeesu faj na doomu jigéen, ja askanoo réewu Kanaan

21 Gannaaw loolu Yeesu jóge fa, dem ci diiwaanu Tir ak Sidon. 22 Ba mu fa àggee nag, jigéenu waa Kanaan, ja dëkk ca wàll yooyu, daldi génn, di wax ca kaw ne ko: «Yaw sang bi, Sëtu Daawuda bi, yërëm ma! Rab jàpp na sama doom ju jigéen, te dafa sonn lool.» 23 Waaye Yeesu waxu ko dara. Ay taalibeem nag ñëw ci moom ne ko: «Doo ko yiwi, mu ngi nuy topp, di yuuxu ci sunu kaw.» 24 Yeesu ne: «Yónniwuñu ma, lu dul ci xari bànni Israyil yu réer.»

25 Waaye jigéen ja ñëw, sukk ci kanamam naan: «Sang bi, wallusi ma!» 26 Yeesu ne ko: «Jël ñamu gone yi, sànni ko xaj yi, rafetul.» 27 Waaye jigéen ja ne ko: «Waaw, sang bi, teewul xaj yi di lekk ruusit, yi rot ci seen lekkukaayu boroom.» 28 Ci kaw loolu Yeesu ne ko: «Yaw jigéen ji, sa ngëm réy na; na am, ni nga ko bëgge.» Noonu doomam daldi wér ca saa sa.

Yeesu faj na ñu wopp

29 Bi loolu amee Yeesu jóge foofa, ñëw ci weti dexu Galile; mu yéeg ca aw tund, toog fa. 30 Ba mu fa nekkee, nit ñu bare ñëw ci moom, indaale ay lafañ, ay làggi, ay gumba, ay luu ak ñeneen ñu bare. Ñu teg leen ci tànki Yeesu, mu faj leen. 31 Nit ñépp waaru, ndaxte gis nañu luu yuy wax, làggi yu wér, lafañ yuy dox, ak gumba yuy gis. Ñu daldi màggal Yàlla Buuru Israyil.

Yeesu bareel na ay mburu ñaareel bi yoon

32 Gannaaw loolu Yeesu woo ci moom
taalibeem ya ne leen: «Yërëm naa
mbooloo mi, ndaxte toog naũu fi man ñetti
fan, te amatuñu lu ñu lekk. Bëgguma
leena yiwi te lekkuñu, ngir bañ ñu tële ci
yoon wi.» 33 Noonu taalibeem ya laaj ko:
«Waaye fu nuy jële ci àll bi mburu mu doy
ngir mbooloo mu tollu nii?» 34 Yeesu ne
leen: «Ñaata mburu ngeen am?» Ñu ne ko:
«Juróom ñaari mburu ak ay jën yu ndaw.»
35 Ci kaw loolu Yeesu sant mbooloo mi,
ñu toog ci suuf. 36 Mu fab juróom ñaari
mburu yi ak jën yi, sant Yàlla, damm
leen, jox leen taalibe yi, ñu séddale leen
mbooloo mi. 37 Noonu ñépp lekk ba suur.
Te ñu dajale juróom ñaari dàmba yu fees
ak dammit yi ci des. 38 Gannaaw jigéen ñi
ak gone yi, góor ñi ci lekk matoon nañu
ñeenti junni.
39 Noonu Yeesu yiwi mbooloo mi, dugg ci
gaal, ñëw ci wàlli Magadan.

16

Kéemaan gu jóge ci asamaan

1 Amoon na ay Farisen ak ay Sadusen
yu ñëw ci Yeesu. Ñu fexe koo fiir, ba laaj
ko ne: «Won nu kéemaan guy firndeel sag
yónnent, te mu jóge ci asamaan.» 2 Noonu
Yeesu ne leen: «Ngoon gi dangeen naan:
"Du taw suba ndax asamaan si dafa xonq."
3 Te suba gi ngeen naan: "Tey daal dina
taw, ndax asamaan si dafa xonq te xiin."
Kon man ngeena ràññee melow asamaan,
waaye manuleena ràññee firndey jamono
ji nu tollu. 4 Yéenay laaj firnde, yéen
niti jamono ju bon jii, yéen ñi fecci seen
kóllëre ak Yàlla. Waaye dungeen jot genn
firnde gu dul firndeg Yunus.» Bi Yeesu
waxee loolu, mu jóge ci ñoom, dem.
5 Gannaaw loolu taalibe yi jàllaat dex
gi, fekk fàtte nañoo yóbbaale mburu.
6 Noonu Yeesu ne leen: «Wottuleen te
moytu lawiiru Farisen ya ak Sadusen
ya.» 7 Bi ko taalibe yi déggee, ñu daldi
werante ci seen biir naan: «Nun de in-
daalewunu mburu.» 8 Waaye Yeesu yég
loolu ne leen: «Yéen ñi néew ngëm, lu
tax ngeen di werante ci seen biir, ndaxte
indaalewuleen mburu? 9 Ndax xamag-
uleen ba tey? Xanaa fàttalikuwuleen
juróomi mburu ya ngir juróomi junniy
góor ña, ak ñaata pañe ngeen dajale woon
ciy dammit? 10 Te ndax fàttalikuwuleen
itam juróom ñaari mburu ya ngir ñeenti
junniy góor ña, ak ñaata dàmba ngeen
dajale woon ciy dammit? 11 Kon nag lu
tax xamuleen ne waxuma mburu? Waaye
damaa bëgg, ngeen moytu lawiiru Farisen
ya ak Sadusen ya.» 12 Noonu ñu xam ne,
Yeesu waxul woon lawiiru mburu, waaye
ñu moytu njànglem Farisen ya ak Sadusen
ya.

Piyeer wax na ne, Yeesu mooy Almasi bi

13 Bi ñu fa jógee, Yeesu dem ca diiwaanu
Sesare bu Filib. Foofa mu laaj taalibeem
ya: «Lu nit ñiy wax ci Doomu nit ki; mooy
kan?» 14 Taalibe yi ne: «Am na ñu naan,
Yaxya, ñeneen ñi, Ilyaas; ñi ci des ne,
Yeremi walla keneen ci yonent yi.»
15 Noonu Yeesu ne leen: «Waaye yéen,
ku ngeen may teg?» 16 Ci kaw loolu Simoŋ
Piyeer ne: «Yaa di Almasi bi, Doomu Yàlla
Aji Dund ji.» 17 Yeesu ne ko: «Barkeel
ñeel na la, Simoŋ doomu Yunus, ndaxte
du nit moo la xamal lii, waaye sama Baay
bi nekk ci kaw. 18 Te maa ngi lay wax
lii: yaa di Piyeer, te ci kaw doj wu réy
woowu laay samp mbooloom ñi ma gëm,
te dooley dee du ko manal dara. 19 Dinaa
la jox caabiy nguuru Yàlla Aji Kawe ji; li
nga yeew ci àddina, dees na ko yeew ci
asamaan; li nga yiwi ci àddina dees na ko
yiwi ci asamaan.» 20 Noonu Yeesu dénk
taalibe yi bu wóor ne leen: «Buleen wax
kenn ne maay Almasi bi.»
21 Li dale ci jamono jooja, Yeesu tàmbali
na xamal taalibeem yi ne war na dem
Yerusalem, daj fa coono yu bare, jóge
ca njiit ya, ca sarxalkat yu mag ya ak
ca xutbakat ya; ñu rey ko, mu dekki ca
ñetteelu fan ba. 22 Bi mu waxee ba noppi,
Piyeer woo ko ci pegg, bëgg koo yedd ne
ko: «Yàlla tere, Boroom bi, loolu du la dal.»
23 Waaye Yeesu wañño ko, daldi ne Piyeer:
«Sore ma Seytaane, bu ma xatal; yëfi nit
ngay fonk, waaye du yëfi Yàlla.»
24 Gannaaw loolu Yeesu ne taalibeem ya:
«Ku bëgga aw ci samay tànk, na bàyyi
boppam, te gàddu bant bi ñu ko wara daaj,
doora topp ci man. 25 Ndaxte koo xam
ne bëgg ngaa rawale sa bakkan, dinga
ko ñàkk, waaye ku ñàkk sa bakkan ngir
man, jotaat ko. 26 Te it moom àddina sépp
lu muy jariñ nit, bu ñàkkee bakkanam?
Te nit, lu mu wara weccee bakkanam?
27 Ndaxte Doomu nit ki dina ñëw ci ndamul
Baayam, ànd ak ay malaakaam; bés booba
dina delloo ku nekk ay jëfam. 28 Ci dëgg
maa ngi leen koy wax, am na ñi fi taxaw,
ñoo xam ne duñu dee, te gisuñu Doomu
nit ki ñëw ci nguuram.»

17

Ndamu Yeesu jolli na ci moom

1 Juróom benni fan gannaaw gi, Yeesu
àndoon na ak Piyeer, Saag ak Yowaana
rakkam, yóbbu leen fu wéet ci tund wu
kawe lool. 2 Mu soppiku fa seen kanam,
xar kanamam di melax nib jant, te ay
yéreem weex ni leer. 3 Naka noonu ñu gis

yonenti Yàlla Musaa ak Ilyaas, di waxtaan
ak Yeesu.
4 Piyeer nag daldi wax Yeesu ne ko:
«Sang bi, bég nanu ci sunu teew fii; soo
ko bëggee, dinaa fi defar ñetti mbaar,
benn yaw, benn Musaa ak benn Ilyaas.»
5 Waaye bi muy wax, niir wu leer muur
leen, te baat jib ca niir wa naan: «Kii mooy
sama Doom ji ma bëgg, ci moom laa ame
bànneex; dégluleen ko.»
6 Bi taalibe yi déggee baat bi, ñu ne
nërëm ci suuf, daldi tiit lool. 7 Waaye Yeesu
jegeñsi, laal leen naan: «Jógleen, buleen
ragal dara.» 8 Noonu ñu xool ci kaw, waaye
gisatuñu kenn ku dul Yeesu rekk.
9 Bi loolu amee ñu wàcc ca tund wa. Bi
ñuy wàcc nag, Yeesu sant leen ne: «Buleen
nettali kenn li ngeen gis, ba kera Doomu
nit ki dekki.» 10 Noonu taalibe ya laaj
ko: «Lu tax xutbakat ya nag di wax ne,
Ilyaas mooy jëkka ñëw?» 11 Yeesu ne
leen: «Waaw, dëgg la, Ilyaas war na ñëw,
jubbanti lépp. 12 Teewul maa ngi leen di
wax ne, Ilyaas ñëw na te xàmmiwuñu ko,
waaye def nañu ko la leen neex. Noonu
it dañoo nara sonal léegi Doomu nit ki.»
13 Ndax wax jooju nag, taalibe ya xam ne
ci mbirum Yaxya la leen doon wax.

Yeesu faj na xale bu rab jàpp

14 Bi nga xamee ne wàcc nañu, ba ñëw
ca mbooloo ma, genn góor ñëw ci moom,
sukk 15 naan: «Sang bi, yërëmal sama
doom, ndaxte mu ngi say, di am coono bu
metti; léeg-léeg mu daanu ci sawara, léeg-
léeg mu daanu ci ndox. 16 Indi naa ko ci
say taalibe, waaye manuñu koo faj.»
17 Noonu Yeesu ne: «Yéen niti jamono jii,
yéen ñi gëmadi te dëng, ba kañ laa wara
nekk ak yéen, ba kañ laa leen di wara
muñal?» Mu ne leen: «Indil-leen ma xale
bi fii.» 18 Noonu Yeesu tëkku rab wa, rab
wa génn ca xale ba, mu daldi wér ca saa
sa.
19 Bi loolu amee taalibe ya ñëw ci Yeesu,
laaj ko ci pegg: «Lu tax nun manunu
woona dàq rab wi?» 20-21 Yeesu ne leen:
«Seen ngëm gu néew a tax. Ci dëgg maa
ngi leen koy wax, su ngeen amee ngëm gu
tuuti sax niw peppu fuddën, kon dingeen
ne tund wii: “Jógeel fii, toxu fale,” te dina
fa dem, ba dara du leen të.»

Yeesu waxaat na ne dina dee, dekki

22 Bi ñuy wër diiwaanu Galile nag, Yeesu
ne leen: «Léegi ñu jébbal Doomu nit ki ci
loxoy nit ñi; 23 dinañu ko rey, mu dekki ca
ñetteelu fan ba.» Bi ko taalibe ya déggee,
ñu am naqar lool.

Yeesu fey na warugaru kër Yàlla ga

24 Gannaaw loolu Yeesu ak taalibe ya
ñëw Kapernawum. Bi ñu fa àggee nag,
laajkati warugaru kër Yàlla ga ñëw ci
Piyeer ne ko: «Ndax seen kilifa du fey
posetu ñaari daraxma ngir warugar wi?»
25 Piyeer ne leen: «Ahakay!»
Ba ñu eggee kër ga nag, Yeesu jëkka wax
ne Piyeer: «Waaw, lu ciy sa xalaat, Simoŋ?
Buuri àddina si, ñan lañuy laaj juuti walla
galag? Seeni doom walla ñi bokkul ci
njaboot gi?» 26 Piyeer ne ko: «Xanaa ñi
bokkul ci kër gi.» Yeesu ne ko: «Kon doom
yi nag mucc nañu ci. 27 Waaye bëgguma
nu naqaral leen; demal sànni oos ca dex ga
te nga génne jën wa jëkka xëcc. Boo ubbee
gémmiñam, dinga ca gis posetu estateer.
Jël ko nag, jox leen ko ngir man ak yaw.»

18

Kan moo gëna màgg?

1 Ca waxtu woowu taalibe ya ñëwoon
nañu ci Yeesu, laaj ko: «Kan moo gëna
màgg ci nguuru Yàlla mi nekk ci kaw?»
2 Noonu Yeesu woo xale, teg ko ci seen biir,
3 ne leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
su ngeen waññikuwul ci Yàlla, ba mel niy
xale, dungeen dugg mukk ci nguuru Yàlla
Aji Kawe ji. 4 Kuy suufeelu nag, ba mel
ni xale bii, kooku mooy ki gëna màgg ci
nguuru Yàlla Aji Kawe ji. 5 Te it ku nangu
ci sama tur xale bu mel ni kii, man mii nga
nangu. 6 Waaye ku yóbbe bàkkaar kenn ci
ñi gëna tuuti ñi ma gëm, li gën ci moom
mooy ñu takk doj wu réy ci baatam, sànni
ko ca fa gëna xóot ca géej ga.

Ñi yóbbe nit bàkkaar

7 «Yaw àddina, dinga torox ndax say fiir
yiy yóbbe nit bàkkaar. Fiir manta ñàkk,
waaye toroxte dal na nit ki koy lal. 8 Boo
xamee ne sa loxo mbaa sa tànk mu ngi
lay yóbbe bàkkaar, dagg ko, sànni ko fu
sore. Ndaxte nga lafañ walla ñàkk loxo
te dugg ci dund gu wóor gi, moo gën ci
yaw, nga am ñaari loxo walla ñaari tànk,
te ñu sànni la ci sawara su dul fey mukk.
9 Boo xamee ne sa bët mu ngi lay yóbbe
bàkkaar, luqi ko, sànni ko fu sore. Ndaxte
nga patt te dugg ci dund gu wóor gi, moo
gën ci yaw, nga am ñaari bët, te ñu sànni
la ci sawara.
10-11 «Te it wottuleena xeeb kenn ci ñi
gëna tuuti, ndax kat seeni malaakaa ngi
sax ci jataayu sama Baay bi nekk ci kaw.
Maa leen wax loolu.

Xar mu réer ma

12 «Luy seen xalaat ci lii? Su fi amoon nit
ku am téeméeri xar, te benn ci ñoom réer,
lu muy def? Ndax du bàyyi ca parlukaay
ba juróom ñeent fukki xar ya ak juróom
ñeent, te dem wuti ma réer? 13 Bu ko
gisee, mbég mi mu am ci moom mooy ëpp

mbég, mi mu am ci juróom ñeent fukki
xar ya ak juróom ñeent ya réerul.
14 «Noonu it seen Baay bi nekk ci kaw
bëggul kenn ci ñi gëna tuuti sànku.

Mbaalug bàkkaar yi

15 «Te lii itam, bu sa mbokk defee
bàkkaar, demal yedd ko, yéen ñaar rekk.
Bu la dégloo, kon gindi nga sa mbokk.
16 Waaye bu la dégluwul, àndal ak kenn
mbaa ñaar, ngir mbir mi dëggu ci li ko
ñaar walla ñett seede. 17 Bu leen dégluwul
ñoom itam, wax ko mbooloom ñi gëm.
Bu dégluwul mbooloo ma nag, nga teg
ko ni ku gëmul Yàlla mbaa ab juutikat.
18 Ci dëgg maa ngi leen koy wax, lépp lu
ngeen yeew ci àddina, dees na ko yeew ci
asamaan, te lépp lu ngeen yiwi ci àddina,
dees na ko yiwi ci asamaan.
19 «Maa ngi leen koy wax it, bu ñaar ci
yéen déggoo ci àddina, ngir ñaan lu mu
mana doon, sama Baay bi nekk ci kaw dina
leen ko may. 20 Ndaxte fu ñaar walla ñetti
nit booloo ci sama tur, maa ngi ci seen
biir.»

Jaraaf ju amul yërmande

21 Noonu Piyeer ñëw ci Yeesu, laaj ko:
«Boroom bi, bu ma sama mbokk tooñee,
ñaata yoon laa ko wara baal? Xanaa
ba ci juróom ñaari yoon?» 22 Yeesu ne
ko: «Waxuma la ba ci juróom ñaari yoon,
waaye ba ci juróom ñaar fukki juróom
ñaari yoon.
23 «Loolu moo tax nguuru Yàlla Aji Kawe
ji dafa mel ni buur bu bëgga waññ alalam
ak ay jaraafam. 24 Ba mu tàmbalee waññ
nag, ñu indil buur ba ku ko ameel ay
milyoŋ* yu baree bare, 25 waaye jaraaf
ja amul lu mu feye. Kon nag sangam
santaane, ñu jaay ko moom ak soxnaam
ak ay doomam ak lépp lu mu am, ngir fey
bor ba. 26 Kon jaraaf ja daanu ciy tànkam
ne ko: “Muñal ma, dinaa la fey lépp.”
27 Noonu sangam yërëm ko, bàyyi ko, baal
ko bor ba.
28 «Bi loolu amee jaraaf ja génn, gis benn
moroomu jaraafam bu ko ameel ay junni†.
Mu daldi ko jàpp, poñe ko ne ko: “Fey
ma li nga ma ameel.” 29 Kon moroomam
daanu ci suuf, ñaan ko ne: “Muñal ma,
dinaa la fey.” 30 Waaye moom nanguwu
ko, mu dem, tëj ko kaso, ba kera mu fey li
mu ko ameel.
31 «Bi ay moroomam gisee loolu nag,
ñu am naqar wu réy, daldi dem, xamal
seen sang li xew lépp. 32 Sang ba nag
woolu jaraaf ba ne ko: “Yaw jaraaf ju soxor
nga! Baal naa la sa bor bépp, ndaxte tinu
nga ma. 33 Lu tax yaw itam yërëmoo sa
moroom, ni ma la yërëme?” 34 Noonu sang
ba mer, jébbal ko ñiy fitnaale ca kaso ba,
ba kera muy fey li mu ko ameel lépp.
35 «Noonu la leen sama Baay bi ci kaw di
def, bu ngeen baalul ku nekk seen mbokk
ak xol bu sedd.»

19

Ñi fase, ak ñi baña séy ngir jaamu Yàlla

1 Bi nga xamee ne Yeesu wax na loolu
ba noppi, mu jóge Galile, dem ci wàllu
réewu Yawut yi, gi féete ci gannaaw dexu
Yurdan. 2 Mbooloo mu bare topp ko, mu
faj leen fa.
3 Bi mu fa nekkee, ay Farisen ñëw ci
moom, bëgg koo fiir; ñu ne ko: «Ndax
jaadu na nit fase soxnaam, saa su ko ne-
exee?» 4 Yeesu ne leen: «Xanaa jànguleen
ne, ca njàlbéen ga Aji Bind ji sàkk na leen,
kii góor, kii jigéen, 5 te mu ne: “Looloo
tax góor di teqalikook ndeyam ak baayam,
ànd ak soxnaam, ñoom ñaar doon benn.”
6 Kon nag nekkatuñu ñaar waaye benn
lañu. Lu Yàlla takk nag, bu ko nit tas.»
7 Bi Yeesu waxee loolu, Farisen ya laaj
ko ne: «Waaye Musaa santaane na, nit jox
soxnaam kayitu pase, tàggook moom. Lu
tax mu wax loolu nag?» 8 Yeesu ne leen:
«Musaa may na leen, ngeen fase seen
soxna, ndax seen xol dafa dëgër, waaye ca
njàlbéen ga demewul woon noonu. 9 Te
it maa ngi leen koy wax, koo xam ne kii
fase nga sa soxna te du njaaloo tax, boo
séyaatee ak keneen, njaaloo nga.»
10 Bi ko taalibe ya déggee, ñu ne ko:
«Bu dee noonu la digganteb góor ak jigéen
mel, baña séy moo gën.» 11 Yeesu ne leen:
«Du ñépp ñoo mana nangu loolu, waaye ñi
ko Yàlla jagleel rekk. 12 Ndaxte am na ñu
judduwaale tële, am na ñu tële ci loxoy nit,
te am na ñu baña séy ngir nguuru Yàlla Aji
Kawe ji. Ku ko mana nangu, nangu ko.»

Xale yu ndaw yi

13 Gannaaw loolu amoon na ay nit ñuy
indil Yeesu ay xale, ngir mu teg leen ay
loxoom, ñaanal leen. Waaye taalibe ya
gëdd leen. 14 Bi Yeesu gisee loolu, mu ne
leen: «Bàyyileen xale yi, te buleen leen
tere, ñu ñëw fi man. Ndaxte ñu mel ni
ñoom, ñoo yelloo nguuru Yàlla Aji Kawe
ji.» 15 Noonu Yeesu teg leen ay loxoom, ba
noppi jóge fa.

Waxambaane wu bare alal

16 Bi muy dem nag, nit daldi ñëw ci
moom ne ko: «Kilifa gi, lan laa wara def ci
lu baax, ngir mana am dund gu dul jeex?»
17 Yeesu ne ko: «Lu tax nga laaj ma ci
wàllu lu baax? Kenn kepp moo baax. Boo

* **18:24** Maanaam fukki junniy talaŋ. Seetal Xaalis ci Leeral yi. † **18:28** Maanaam téeméeri denariyon. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

bëggee dugg ca dund googu ci kaw, nanga
sàmm ndigal yi.» 18 Waxambaane wa laaj
ko: «Yan la?» Yeesu ne ko: «Yii: bul
bóome, bul njaaloo, bul sàcc, bul seede lu
dul dëgg, 19 teralal sa ndey ak sa baay, te it:
nanga bëgg sa moroom, ni nga bëgge sa
bopp.» 20 Waxambaane wa ne ko: «Sàmm
naa yooyu yépp, lu ma deseeti?»

21 Noonu Yeesu ne ko: «Boo bëggee
mat sëkk, demal jaay li nga am, jox ko
miskin yi te dinga woomle ca asamaan.
Boo noppee, ñëwal topp ci man.» 22 Waaye
bi waxambaane wa déggee loolu, mu jóge
fa ak tiis, ndaxte ku bare woon alal la.

23 Noonu Yeesu wax taalibeem ya ne
leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
boroom alal dugg ci nguuru Yàlla Aji Kawe
ji, lu jafee ngoogu! 24 Ma waxaat leen ko:
giléem jaar ci bën-bënu puso moo gëna
yomb boroom alal dugg ci nguuru Yàlla Aji
Kawe ji.» 25 Bi nga xamee ne taalibe ya
dégg nañu loolu, ñu daldi waaru lool ne
ko: «Kan moo mana mucc nag?» 26 Noonu
Yeesu xool leen ne: «Loolu të na nit, waaye
dara tëwul Yàlla.»

27 Bi ko Piyeer déggee, mu daldi ne:
«Waaw, nun nag, dëddu nanu lépp, topp
la; kon nu nuy mujje nun?» 28 Yeesu ne
leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax, bés
baa ngi ñëw bu Yàllay yeesalaat lépp, te
Doomu nit ki toog ci jalam, bi soloo ndam.
Bés boobu nag, yéen ñi ma topp dingeen
toog ci fukki jal ak ñaar, di àtte fukki giir
ak ñaar yu bànni Israyil. 29 Koo xam ne
kii dëddu nga ngir sama tur ay kër, ay
doomi ndey yu góor walla yu jigéen, ndey
walla baay, ay doom walla ay tool, dinga ko
jotaat téeméeri yoon, ba noppi am dund gu
dul jeex. 30 Waaye ñu bare ci ñi jiitu, ñooy
mujji; ñi mujj, ñooy jiituji.

20

Léebu liggéeykat yi ñu jël ci waxtu yu wuute

1 «Noonu nguuru Yàlla Aji Kawe ji dafa
mel ni boroom kër bu génn ci suba teel,
ngir jël ay liggéeykat ndax toolu reseñam.
2 Mu juboo ak liggéeykat ya ci bëccëg
posetu denariyon, door leena yebal ca
toolam. 3 Ci yoor-yoor mu génn, gis
ñeneen ñu toog ca pénc ma te liggéeyuñu.
4 Mu ne leen: "Demleen yéen itam ca
tool ba, te dinaa leen fey lu jaadu." 5 Ñu
dem ca. Mu génnaat ci digg bëccëg ak
ci tisbaar, defaat noonu. 6 Mu génnati ci
tàkkusaan, gis ñeneen di tendeefal. Mu
ne leen: "Lu tax ngeen yendoo tendeefal,
te liggéeyiwuleen?" 7 Ñu ne ko: "Kenn jëlu
nu." Mu ne leen: "Demleen yéen itam ca
tool ba."

8 «Bi nga xamee ne timis jot na, boroom
tool ba ne jawriñ ja: "Woowal liggéeykat
yi te fey leen seen bëccëg, tàmbali ci ñi
mujja ñëw, ba ci ñi fi jëkk." 9 Noonu
ñi mu jël ci tàkkusaan ñëw, ku nekk jot
posetu denariyon. 10 Gannaaw ga nag ñi
mu jëkka jël ñëw, yaakaar ne dinañu jot
lu ëpp loolu, waaye ñoom itam ñu jot ku
nekk benn denariyon. 11 Bi ñu ko jotee
nag, ñu tàmbalee ñaxtu ca boroom kër
ga, 12 naan: "Ñi mujja ñëw, benn waxtu
rekk lañu liggéey, ba noppi nga yemale
leen ak nun, ñi yenu coonob bëccëg bi
ak naaj wu metti wi." 13 Waaye boroom
kër ga ne kenn ci ñoom: "Sama waay
tooñuma la. Ndax juboowunu woon ci
benn denariyon? 14 Kon fabal li nga moom
te dem. Su ma bëggee fey ku mujja ñëw,
li ma la fey yaw, 15 ndax sañumaa def ak
sama alal li ma neex? Walla ndax danga
am kiñaan ci li ma yéwén?" 16 Noonu ñi
mujj ñooy jiituji, ñi jiitu ñooy mujj.»

Yeesu xamle na ñetteelu yoon ne dina dee, dekki

17 Gannaaw loolu Yeesu di dem
Yerusalem, ànd ak fukki taalibe yi ak ñaar.
Noonu mu wéetoo ak ñoom, di leen xamal
ci yoon wi lii: 18 «Nu ngi jëm Yerusalem,
te dees na jébbal Doomu nit ki sarxalkat
yu mag ya ak xutbakat ya. Dinañu ko àtte,
teg ko dee, 19 jébbal ko ñi dul Yawut, ngir
ñu di ko ñaawal te di ko dóor ay yar, ba
noppi daaj ko ci bant. Waaye ca ñetteelu
fan ba dina dekki.»

Li doomi Sebede ñaan Yeesu

20 Ci kaw loolu doomi Sebede ya ànd
ak seen ndey, ñëw ci Yeesu. Ndey ja
sukk, di ko ñaansi lenn. 21 Yeesu ne ko:
«Loo bëggoon?» Mu ne ko: «Damaa
bëggoon nga santaane ne, boo nekkee ci
sa nguur, sama ñaari doom ñii toog ak
yaw, kenn ci sa ndijoor, ki ci des ci sa
càmmoñ.» 22 Yeesu ne ko: «Xamuleen li
ngeen di ñaan. Ndax man ngeena naan
kaasu naqar, bi may naan?» Ñu ne ko:
«Man nañu ko.» 23 Yeesu ne leen: «Ci
dëgg dingeen naan sama kaas, waaye toog
ci sama ndijoor mbaa sama càmmoñ, du
man maa koy maye, waaye sama Baay moo
koy may ñi mu ko waajal.»

24 Bi nga xamee ne fukki taalibe ya dégg
nañu loolu, ñu mere ñaari doomi ndey ya.
25 Waaye Yeesu woo leen ne leen: «Xam
ngeen ne ci xeeti àddina, njiit yi dañu leen
di dóor yetu nguur, te kilifa yi dañu leen
di not. 26 Buleen mel ni ñooñu. Waaye ku
bëgga nekk kilifa ci yéen, na nekk seen
surga, 27 te ku bëgga nekk njiit, na nekk
seen jaam. 28 Ndaxte noonu la Doomu
nit ki ñëwe, du ngir ñu nekk ay surgaam,

waaye muy seen surga, ba joxe bakkanam
ngir njotug ñu bare.»

Yeesu faj na ñaari gumba

29 Gannaaw loolu Yeesu génn Yeriko, te
mbooloo mu bare topp ko. 30 Fekk ñaari
gumba toog ci wetu yoon wa. Bi gumba ya
déggee ne Yeesu di jaar, ñu daldi yuuxu
ne ko: «Sang bi, yaw Sëtu Daawuda bi,
yërëm nu!» 31 Waaye nit ña gëdd leen, ngir
ñu noppi. Teewul gumba ya gëna yuuxu
naan: «Sang bi, yaw Sëtu Daawuda bi,
yërëm nu!» 32 Noonu Yeesu daldi taxaw,
woo leen ne: «Lu ngeen bëgg, ma defal
leen ko?» 33 Ñu ne ko: «Sang bi, na sunuy
bët ubbiku.» 34 Noonu Yeesu yërëm leen,
laal seeni bët, ñu daldi gis ca saa sa, topp
ci moom.

21

Yeesu dugg na Yerusalem

1 Gannaaw loolu Yeesu ak taalibe ya
jege woon nañu Yerusalem, ba agsi dëkku
Betfase ci wetu tundu Oliw ya. Noonu
Yeesu yebal ñaari taalibe, 2 ne leen: «Dem-
leen ci dëkk bi ci seen kanam. Bu ngeen
eggee, dingeen gis mbaam mu ñu yeew ak
cumburam; yiwileen leen, indil ma leen.
3 Te bu leen kenn waxee dara, ngeen ne
ko: "Boroom bi da leena soxla." Kon ca
saa sa dina leen bàyyi, ñu dem.»
4 Yeesu def na noonu, ngir la ñu waxoon
jaarale ko cib yonent am, bi mu naan:
5 «Waxal waa Siyoŋ:
"Seen buur a ngi ñëw ci yéen;
ku lewet la, te war mbaam-sëf,
dig cumbur, doomu mbaam."»
6 Noonu taalibe ya dem, def loolu leen
Yeesu sant. 7 Ñu indi mbaam ma, moom
ak cumbur ga, lal ci seeni yére, Yeesu toog
ca. 8 Ña ëpp ca mbooloo ma lal seeni yére
ca yoon wa, ñenn ña dagg ay cari garab, lal
leen it ca yoon wa. 9 Mbooloom ña ko jiitu
ak ña ko topp ñépp di wax ca kaw naan:
«Osaana, yaw Sëtu Daawuda bi!
Yaw miy ñëw ci turu Boroom bi, ku barkeel
nga!
Ca bérab yu gëna kawe, nañu ne: "Os-
aana!"»
10 Bi nga xamee ne Yeesu dugg na
Yerusalem, dëkk ba bépp yëngatu ne: «Kii
moo di kan?» 11 Mbooloo ma ne leen:
«Kii moo di yonentu Yàlla Yeesu, bi jóge
Nasaret ci Galile.»

Yeesu dàq na jaaykat ya ca kër Yàlla ga

12 Bi loolu amee Yeesu dugg ca kër Yàlla
ga, dàq ñépp ña fay jaay ak ña fay jënd.
Mu daaneel taabali weccikatu xaalis ya ak
tooguy jaaykati pitax ya, 13 naan: «Mbind
mi nee na: "Sama kër dinañu ko wooye
këru ñaan ci Yàlla," waaye yéen def ngeen
ko këru sàcc.»
14 Noonu ay gumba ak ay lafañ ñëw ci
moom ca kër Yàlla ga, mu faj leen.
15 Bi nga xamee ne sarxalkat yu mag ya
ak xutbakat ya gis nañu yëf yu doy waar ya
mu def, te dégg xale yu ndaw ya nekk ca
kër Yàlla ga, di wax ci kaw naan: «Osaana,
yaw Sëtu Daawuda bi!» ñu daldi mer.
16 Noonu ñu ne Yeesu: «Ndax dégg nga
li ñuy wax?» Yeesu ne leen: «Waaw, dégg
naa ko. Ndax masuleena jàng lii ci Mbind
mi:
"Ci gémmiñu perantal ak ñiy nàmp
sàkkal nga sa bopp ay cant"?»
17 Bi Yeesu waxee loolu, mu bàyyi leen,
génn dëkk ba, jëm Betani, fanaan fa.

Yeesu rëbb na garabu figg ga

18 Ci suba teel Yeesu délsi ca dëkk ba, mu
xiif. 19 Noonu mu séen garabu figg ca yoon
wa, waaye bi mu fa agsee, gisu ci dara lu
dul ay xob rekk. Ci kaw loolu Yeesu ne ko:
«Dootuloo meññ mukk!» Ca saa sa figg ga
daldi wow.
20 Bi nga xamee ne taalibe ya gis nañu
loolu, ñu waaru naan: «Nan la figg gi daldi
wowe ci taxawaay bi?» 21 Noonu Yeesu ne
leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax, su
ngeen gëmee te baña werante, dingeen def
li ma def figg gi, rax-ca-dolli bu ngeen nee
tund wale: "Jógal tàbbi ca géej ga," dina
ko def. 22 Te lépp lu ngeen laaj cig ñaan,
bu ngeen ci boolee ngëm, dingeen ci jot.»

Sañ-sañu Yeesu

23 Gannaaw loolu Yeesu dugg ca kër
Yàlla ga, di fa jàngle. Bi muy jàngle
nag sarxalkat yu mag ya ak njiiti xeet wa
ñëw ci moom ne ko: «Yëf yii ngay def,
ci ban sañ-sañ nga koy defe? Ku la may
boobu sañ-sañ?» 24 Yeesu ne leen: «Man
itam dinaa leen laaj lenn; bu ngeen ma ko
waxee, kon dinaa leen wax ci ban sañ-sañ
laay defe yëf yii. 25 La Yaxya daan def, di
sóob nit ñi ci ndox, fu mu ko jële, ci Yàlla
walla ci nit ñi?» Ci kaw loolu ñu daldi
werante ci seen biir naan: «Bu nu nee: "Ci
Yàlla," dina nu laaj: "Lu tax gëmuleen ko
kon?" 26 Te bu nu nee: "Ci nit ñi," kon
mbooloo mi dal ci sunu kaw, ndaxte ñépp
teg nañu Yaxya ab yonent.» 27 Ñu ne Yeesu
nag: «Loolu xamunu ko.» Noonu Yeesu ne
leen: «Kon man itam duma leen wax ci
ban sañ-sañ laay defe yëf yii.

Léebu ñaari doom ya

28 «Lu di seen xalaat ci lii? Kenn nit
amoon na ñaari doom. Am bés mu ñëw
ca taaw ba ne ko: "Sama doom, demal tey
liggéeyi ca sama toolu reseñ." 29 Taaw ba
ne ko: "Demuma," waaye gannaaw loolu
xelam yedd ko, mu dem. 30 Gannaaw gi,

baay ba ñëw ca tofo ba, wax ko noonu. Mu
ne ko: “Waaw,” waaye demul.»
31 Noonu Yeesu laaj leen: «Kan ci ñaari
doom yooyu moo def coobarey baayam?»
Ñu ne: «Taaw ba.» Yeesu ne leen: «Ci
dëgg maa ngi leen koy wax, juutikat yi ak
jigéeni moykat yi ñoo leen jëkka dugg ci
nguuru Yàlla Aji Kawe ji. 32 Ndaxte Yaxya
ñëw na ci yéen ci yoonu njub, te gëmuleen
ko; waaye juutikat yi ak jigéeni moykat yi
gëm nañu ko. Te gannaaw bi ngeen gisee
loolu, seen xel soppikuwul sax, ba ngeen
gëm ko.»

Léebu beykat, yi rey doomu boroom tool bi

33 Yeesu teg ca ne: «Dégluleen beneen
léeb. Amoon na fi benn boroom kër
bu jëmbët toolu reseñ. Mu ñag tool
bi, gas ci biir pax, ngir nal ci reseñ yi.
Mu tabax wottukaay, batale ko ay beykat,
daldi tukki.
34 «Bi nga xamee ne bëgg nañoo witt
reseñ yi, mu yónni ay surgaam ci beykat yi,
ngir jot wàllam ci meññeef mi. 35 Waaye
beykat yi jàpp surga yi, kenn ki ñu dóor
ko ay yar, keneen ki ñu rey ko, ki ci des
ñu sànni ko ay doj. 36 Boroom kër gi nag
yónniwaat yeneen surga yu ëpp yu jëkk
ya, beykat yi def leen noonu ñoom itam.
37 Mujj mu yónni doomam naan: “Xëy na
ñu weg sama doom.” 38 Waaye bi beykat
yi gisee doom ji, ñu ne ci seen bopp: “Kii
moo wara donn tool bi; nan ko rey, moom
ndonoom.” 39 Ñu jàpp ko nag, génne ko
tool bi, rey ko.»
40 Noonu Yeesu laaj leen: «Bu boroom
tool bi ñëwee nag, na muy def beykat yi?»
41 Ñu ne ko: «Dina rey reyin wu ñaaw
nit ñu soxor ñooñu, batale tool bi yeneen
beykat, yi koy jox wàllam ci jamonoy
meññeef.»
42 Kon Yeesu ne leen: «Xanaa masuleena
jàng lii ci Mbind yi?
“Doj wi tabaxkat yi sànni;
mujj na di doju koñ;
ci Boroom bi la loolu jóge,
te yéemu nanu ci.”
43 «Loolu moo tax maa ngi leen koy wax,
dinañu leen xañ nguuru Yàlla, dénk ko
xeet wuy def ay jëfam. 44 Ku dal ci doj wii,
dammtoo; ku mu dal ci sa kaw, rajaxe la.»
45 Bi nga xamee ne sarxalkat yu mag ya
ak Farisen ya dégg nañu léebam yooyu,
ñu xam ne ñoom lay wax. 46 Noonu ñu
di ko fexee jàpp, waaye ragal nañu nit ña,
ndaxte ñépp teg nañu ko ab yonent.

22

Léebu céet ga

1 Gannaaw loolu Yeesu nettali leen be-
neen léeb ne leen: 2 «Nguuru Yàlla Aji
Kawe ji dafa mel ni buur buy waajal céetu
doomam ju góor. 3 Noonu mu yónni ay
surgaam, ngir ñu woo gan yi ca céet ga,
waaye gan yi bëgguñoo ñëw. 4 Kon mu
yónneeti yeneen surga ne leen: “Bu ngeen
demee, yégal-leen gan yi sama woote bii:
‘Reer yi noppi na, reylu naa samay nag ak
samay jur gu duuf; lépp sotti na, ñëwleen
ci reer yi.’ ” 5 Waaye ba tey wuyuwuñu
ko; ñu dem, kenn ki ca toolam, kenn ki
jaayaani, 6 ña ca des jàpp surga ya, toroxal
leen, rey leen.
7 «Noonu buur mer, daldi yónni ay
xarekatam, ngir ñu rey bóomkat yooyule,
lakk seen dëkk. 8 Ci kaw loolu mu ne surga
ya: “Reeri céet gi noppi na, waaye ñi ñu
woo yeyoowuñu ko. 9 Demleen nag buntu
dëkk ba, woo ku ngeen fa gis ci reeri céet
gi.” 10 Noonu surga ya génn ca yoon ya,
boole ña ñu fa gis ñépp, ñu bon ña ak ñu
baax ña, ba néegu reer ya fees ak ay gan.
11 «Bi nga xamee ne buur bi dugg na nag,
ngir seetsi gan yi, mu gis fa nit ku solul
mbubb mu ñu wara sol ca céet ga. 12 Buur
ne ko: “Sama waay, naka nga dugge fii,
te amuloo mbubbum céet?” Waa ji ne
miig. 13 Noonu buur ba ne ay surgaam:
“Yeewleen ko ci tànk yi ak ci loxo yi, sànni
ko ci biti ci lëndëm gi. Foofa dees na fa
jooy tey yéyu.” 14 Ndaxte ñi ñu woo bare
nañu, waaye ñi ñu tànn barewul.»

Galag gi ñuy fey buur bi Sesaar

15 Booba Farisen ya dem gise, ba xam lu
ñu wara def, ngir fiir Yeesu ci waxam.
16 Noonu ñu yónni ci moom seeni taalibe
ak ñi far ak buur bi Erodd ne ko: «Kilifa gi,
xam nanu ne ku wóor nga, te ragaloo kenn,
ndaxte seetuloo jëmmi nit, waaye dangay
xamle yoonu Yàlla ci bu wóor. 17 Wax nu
nag loo xam ci lii: ndax jaadu na, nu fey
buur bi Sesaar galag walla déet?»
18 Waaye Yeesu xam seen njublaŋ, mu
ne leen nag: «Lu tax ngeen bëgg maa fiir,
yéen naaféq yi? 19 Wonleen ma poset, bi
ñuy feye galag.» Ñu daldi ko jox nag benn
posetu denariyon. 20 Yeesu ne leen: «Kan
lañu ci def nataalam ak turam?» 21 Ñu
ne ko: «Sesaar.» Noonu mu ne leen:
«Joxleen nag Sesaar li Sesaar moom, te jox
Yàlla li Yàlla moom.»
22 Bi nga xamee ne dégg nañu loolu, ñu
waaru, bàyyi ko, daldi dem.

Sadusen yi ak ndekkite li

23 Bés boobale ay Sadusen ñëw ci moom.
Sadusen yi nag ñoom gëmuñu ne ndekkite
am na. Noonu ñu laaj ko naan: 24 «Kilifa
gi, Musaa nee woon na: “Boo xamee ne
góor dee na te amul doom, na rakkam

donn jabaram, ngir sàkkal magam nja-
boot.” 25 Amoon na ci nun nag juróom
ñaari góor, ñu bokk ndey ak baay. Taaw
ba am jabar ba noppi, faatu; rakk ja
donn jabar ja, ndaxte amul woon doom.
26 Ñaareel ba ak ñetteel ba def noonu,
ba ci juróom ñaareel ba. 27 Gannaaw
ñoom ñépp, jigéen ja faatu. 28 Bu ndekkite
taxawee nag, jabaru kan lay doon ci
juróom ñaar ñi, ndaxte ñépp jël nañu ko?»
29 Waaye Yeesu ne leen: «Yéena ngi cig
réer, ndaxte xamuleen Mbind mi mbaa
kàttanu Yàlla. 30 Ndaxte keroog ndekkite
li kenn du am jabar, kenn du am jëkkër,
waaye dinañu mel ni malaaka yi ci kaw.
31 Te lu jëm ci ndekkitel ñi dee, xanaa
masuleena jàng la leen Yàlla waxoon ne:
32 “Maay Yàllay Ibraayma ak Yàllay Isaaxa
ak Yàllay Yanqóoba”? Li ciy génn mooy,
nekkul Yàllay ñi dee waaye Yàllay ñiy
dund la.» 33 Bi nga xamee ne mbooloo
ma dégg nañu loolu, ñu waaru ndax li mu
jàngle.

Ban santaane moo gëna màgg ci yoonu Musaa?

34 Gannaaw gi, Farisen ya yég nañu ne
yey na Sadusen ya. Kon nag ñu daldi daje.
35 Noonu kenn ci ñoom, ka nekk xutbakat,
fexe koo fiir. Mu laaj ko: 36 «Kilifa gi, ban
ndigal moo gëna màgg ci yoonu Musaa?»
37 Yeesu ne ko: «“Nanga bëgg Yàlla sa
Boroom ak sa xol bépp ak sa bakkan bépp
ak sa xel mépp.” 38 Loolu moo di li jëkk te
ëpp ci li Yàlla santaane. 39 Te ñaareel bi
noona la mel: “Nanga bëgg sa moroom, ni
nga bëgge sa bopp.” 40 Ñaari ndigal yooyu
tënk nañu yoonu Musaa wépp, moom ak
waxi yonent yi.»

Ndax Almasi bi mooy sëtu Daawuda?

41 Bi Farisen ya dajee nag, Yeesu laaj
leen: 42 «Lu ngeen xalaat ci Almasi bi; kan
la nekk sëtam?» Ñu ne ko: «Daawuda.»
43 Noonu Yeesu ne leen: «Lu tax nag
Daawuda, bi muy wax ci kàttanu Xelu
Yàlla mi, di ko wooye “Boroom bi” ne:
44 “Boroom bi wax na sama Boroom:
‘Toogal ci sama ndijoor,
ba kera may daaneel
say noon ci sa kanam.’ ”
45 Gannaaw Daawuda nag wooye na ko:
“Boroom bi,” nu muy nekke sëtam?» 46 Ci
kaw loolu kenn manu koo tontu genn
kàddu. Te li dale ci bés booba kenn
ñemeetu koo laaj dara.

23

Yeesu gëdd na xutbakat ya ak Farisen ya

1 Gannaaw loolu Yeesu waxoon na
mbooloo ma ak taalibeem ya ne leen:
2 «Xutbakat ya ak Farisen ya ñu ngi toog
ci jalu Musaa. 3 Lépp lu ñu leen wax nag,
defleen ko te sàmm ko, waaye buleen roy
seeni jëf, ndaxte dañuy wax waaye duñu
ko jëfe. 4 Dañuy takk say yu diis, yen leen
ci nit ñi, waaye duñu ko nangoo laal sax
ak seen cati baaraam. 5 Dañuy def seeni jëf
yépp, ngir nit ñi gis leen, di takk ay téere
yu réy, tey réyal seeni laari mbubb. 6 Ca
reeri xew yi, toogu yu yiw lañuy taamu, tey
féete kanam ca jàngu ya. 7 Dañoo bëgg
ñépp nuyoo leen ñaari loxo ca pénc ma,
di leen wooye “kilifa gi.” 8 Waaye yéen
buñu leen wooye “kilifa gi,” ndaxte kenn
rekk moo di seen Kilifa, te yéen ñépp ay
bokk ngeen. 9 Te buleen tudde kenn seen
“baay” ci àddina, ndaxte kenn rekk moo
di seen Baay, ki ci kaw. 10 Buñu leen tudde
it ay “njiit,” ndaxte kenn rekk moo di seen
Njiit, mooy Kirist. 11 Ki gëna mag ci yéen
mooy ki nangoo nekk seen surga. 12 Kuy
yékkatiku dees na la suufeel; kuy suufeelu,
ñu yékkati la.
13-14 «Yéen xutbakat yi ak Farisen yi,
naaféq yi, dingeen torox! Ndaxte yéena
ngi tëj nguuru Yàlla Aji Kawe ji ci kanam
nit ñi; yéen dungeen ci dugg, te dungeen
bàyyi ku ci bëgga dugg, mu dugg ci.
15 «Yéen xutbakat yi ak Farisen yi,
naaféq yi, dingeen torox! Ndaxte yéena
ngi wër géej ak suuf, ngir sàkku benn
taalibe, ba noppi ngeen def ko nitu sawara,
ku leen yées ñaari yoon.
16 «Yéen njiit yu gumba yi, dingeen
torox! Yéena ngi wax ne: “Ku giñe kër
Yàlla gi, ngiñ li duggul, waaye ku giñ ci
wurusu kër Yàlla gi, dugg na.” 17 Yéen ñi
dof te gumba! Lan moo gëna màgg, wurus
wi walla kër Yàlla, gi tax wurus wi sell?
18 Dangeen ne it: “Ku giñe sarxalukaay bi
ci kër Yàlla gi, ngiñ li duggul, waaye ku giñ
ci sarax si ci kawam, dugg na.” 19 Gumba
yi! Lan moo gëna màgg, sarax si walla
sarxalukaay bi tax sarax si sell? 20 Ku giñe
sarxalukaay bi, giñ nga ci sarxalukaay bi
ak li ci kawam lépp. 21 Ku giñe kër Yàlla
gi, giñ nga ci kër Yàlla gi ak ki ci dëkk.
22 Ku giñ ci asamaan, giñ nga ci jalu Buur
Yàlla ak ki ci toog.
23 «Yéen xutbakat yi ak Farisen yi,
naaféq yi, dingeen torox! Ndaxte yéena
ngi sàkk asaka ci naana ak anet ak ku-
min, te sàggane yi gëna màgg ci yoonu
Musaa, maanaam njub, yërmande ak
ngëm. Loolu ngeen wara def, waxuma
nag ngeen bàyyi la ca des. 24 Yéen njiit
yu gumba yi! Yéena ngi segg wallax-njaan,
tey wann giléem.
25 «Yéen xutbakat yi ak Farisen yi,
naaféq yi, dingeen torox! Ndaxte yéena
ngi setal bitib kaas bi ak ndab li, waaye ci
biir dafa fees ak càcc ak ëppal. 26 Farisen

yu gumba yi! Jëkkleena setal biir kaas bi ak ndab li, ngir biti bi itam set.

27 «Yéen xutbakat yi ak Farisen yi, naaféq yi, dingeen torox! Ndaxte yéena ngi mel ni bàmmeel yu ñu weexal. Ci biti am nañu melo wu rafet, waaye ci biir dañoo fees ak yaxi ñi dee ak tilim ju nekk. 28 Yéen itam, ci ngistal dangeena mel ni ñu jub, waaye ci seen biir dangeen fees ak naaféq ak lu bon.

29 «Yéen xutbakat yi ak Farisen yi, naaféq yi, dingeen torox! Ndaxte yéena ngi tabax xabruy yonent yi, tey rafetal bàmmeeli ñu jub ñi. 30 Te yéena ngi wax ne: “Bu nu fekke woon sunu jamonoy maam, dunu ànd ak ñoom ciy tuur deretu yonent yi.” 31 Seede ngeen nii ne yey ngeen seen bopp, te yéenay doomi ñi doon rey yonent yi, 32 di aw seen tànki baay, ba yées leen sax. 33 Yéen ñi mel ni ay jaan, te fees ak daŋar niy co, naka ngeen di mucce mbugalu sawara? 34 Moo tax maa ngi leen di yónnee ay yonent ak ay boroom xam-xam ak ay xutbakat. Ñenn ñi dingeen leen rey te daaj leen ci bant; ñeneen ñi dingeen leen dóor ay yar ci seeni jàngu, di leen fitnaal ci dëkkoo dëkk. 35 Noonu deretu ñi jub, ji ñu tuur jépp ci àddina, dina xëppu ci seen kaw, li dale ci deretu Abel mi jub, ba ci deretu Sakari doomu Baraki, mi ngeen rey ci diggante bérab bu sell bi ak sarxalukaay bi. 36 Ci dëgg maa ngi leen koy wax, loolu lépp dina dal ci niti jamono jii.

37 «Yerusalem, Yerusalem, yaw miy rey yonent yi, tey sànni ay doj ndaw yi, ba ñu dee, aka maa bëggoona dajale say doom, ni ginaar di uufe ay cuujam, te nanguwuleen! 38 Kon nag Yàlla dina bërgël seen kër, ba mu gent. 39 Ndaxte maa ngi leen koy wax, dungeen ma gisati li dale tey, ba kera ngeen ne: “Yaw miy ñëw ci turu Boroom bi, ku barkeel nga!”»

24

Yàqug Yerusalem ak dellusig Doomu nit ki

1 Bi Yeesu waxee ba noppi, mu génn ca kër Yàlla ga, dem. Noonu ay taalibeem ñëw ci moom, ngir won ko tabaxi kër Yàlla ga. 2 Mu ne leen: «Du gis ngeen yii yépp? Ci dëgg maa ngi leen koy wax, lii lépp dina daanu, ba doj dootul des ci kaw doj.»

3 Noonu bi nga xamee ne Yeesu toog na ca tundu Oliw ya, taalibeem ya ñëw ci moom cig wet. Ñu ne ko: «Wax nu kañ la loolu di am, te luy tegtale ne yaa ngi ñëw te àddina di tukki?»

4 Yeesu ne leen: «Moytuleen, bu leen kenn nax. 5 Ndaxte ñu bare dinañu ñëw ci sama tur ne: “Maa di Kirist,” te dinañu nax ñu bare. 6 Dingeen dégg ay xare ak coowi xare; wottuleen, buleen ci tiit, ndaxte loolu war na am, waaye booba mujug jamono ji jotagul. 7 Xeet dina jóg, xeex ak weneen xeet, réew xeex ak meneen réew. Dina am ay xiif ak ay yëngu-yënguy suuf ci bérab yu bare. 8 Waaye loolu lépp mooy ndoortel metit yi, mel ni jigéen juy matu. 9 Bu boobaa dees na leen jébbale, mitital leen, rey leen; te xeet yépp dinañu leen bañ ndax sama tur. 10 Bu loolu amee ñu bare dinañu dàggeeku, di booleente tey bañante. 11 Te it ñu bare ñuy mbubboo turu yonent dinañu feeñ, nax nit ñu bare. 12 Te gannaaw lu bon day law, mbëggeelug ñi ëpp dina wàññiku. 13 Waaye ku muñ ba ca muj ga, mucc. 14 Noonu xibaaru jàmm bii ci nguuru Yàlla, dees na ko yégle ci àddina sépp, ngir mu nekk seede ci xeet yépp. Bu loolu amee mujug jamono ji jot.

15 «Dina am bés bu li ñuy wax: “Lu araam luy yàqe” dina tege ca bérab bu sell ba. Mooy li ñu doon wax jaarale ko ci yonent Yàlla Dañeel; ku ko jàng, nanga ko xam. 16 Bu ngeen gisee loolu nag, ku nekk ci biir diiwaanu Yude, nanga daw ca tund ya; 17 ku nekk ci kaw taax ma, bul wàcc ngir fab say yëf, ya nekk ci biir kër ga; 18 ku nekk ca tool ba, bul ñibbi ngir fab sa mbubb. 19 Ngalla jigéen ñi ëmb ca bés yooyu, ngalla it ñiy nàmpal! 20 Ñaanleen nag seen gàddaay bumu nekk jamonoy seddaayu lolli, walla bésub noflaay bi. 21 Ndaxte booba dina am metit wu réy wu masula am, ba àddina sosoo ak tey, te dootul am mukk. 22 Te bu ñu wàññiwul bés yooyu, kenn du mucc, waaye dees na leen wàññi ndax ñi Yàlla tànn.

23 «Booba nag, bu leen kenn waxee: “Kaayleen gis, Kirist a ngi fi,” mbaa: “Mu nga fale,” buleen ko gëm. 24 Ndaxte ñi mbubboo turu Kirist ak ñi mbubboo turu yonent dinañu feeñ, di joxe ay firnde yu réy ak ay kéemaan, ba ciy nax sax ñi Yàlla tànn, su loolu manoona am. 25 Wax naa leen ko lu jiitu.

26 «Bu ñu leen waxee nag: “Seetleen, mu nga nale ca àll ba,” buleen génn, mbaa ñu ne: “Seetleen, mu ngi nii ci biir kër gi,” buleen ko gëm. 27 Ndaxte ni melax di fàqe penku, te lerax ba sowu, noonu la ñëwug Doomu nit ki di mel. 28 Fa médd nekk, fa la tan yiy dajee.

29 «Gannaaw metitu bés yooyule nag, ca saa sa jant bi dina lëndëm te weer wi dootul leer; biddiiw yi dinañu fàq, daanu ci asamaan, te kàttani asamaan yi yëngu. 30 Booba firnde ji taxaw, Doomu nit ki feeñ ci asamaan, te xeeti àddina sépp dinañu jooy. Dinañu gis Doomu nit ki di ñëw ci niiri asamaan si, ànd ak kàttan ak ndam

lu réy. 31 Dina yónni ay malaakaam ak
baatu liit bu dégtu, ñu dajale ñi mu tànn
ci ñeenti xébla yi, fa asamaan dale ba fu
mu yem.»
32 Yeesu teg ca ne: «Jàngleen mis-
aalu garabu figg ga. Boo xamee ne ay
bànqaasam duy nañu, tey xobam sëq,
xam ngeen ne nawet jege na. 33 Noonu
yéen itam bu ngeen gisee loolu lépp,
xamleen ne jege na, mu ngi ci bunt bi
sax. 34 Ci dëgg maa ngi leen koy wax, niti
jamono jii duñu wéy te loolu lépp amul.
35 Asamaan ak suuf dinañu wéy, waaye
samay wax du wéy mukk.

Yàlla rekk moo xam bés ba

36 «Waaye bés booba walla waxtu wa,
kenn xamul kañ lay doon; du malaaka yi
ci kaw, du sax man Doom ji, waaye Baay
bi rekk moo ko xam. 37 Ni bési Nóoyin ya,
noonu lay mel, bu Doomu nit ki di ñëw.
38 Ndaxte ca bés ya jiitu mbënn ma, nit ñaa
ngi doon lekk di naan, góor ñaa ngi doon
takk jabar, tey maye seeni doom, ba bés
ba Nóoyin duggee ca gaal ga; 39 xalaatuñu
woon dara, ba kera ndoxum mbënn ma di
dikk, yóbbu leen. Noonu lay mel ci ñëwug
Doomu nit ki.
40 «Bu boobaa ci ñaar ñu nekk cib tool,
dinañu jël kenn ki, bàyyi ki ci des. 41 Ci
ñaari jigéen ñuy wol ca ëtt ba, dinañu jël
kenn ki, bàyyi ki ci des. 42 Yewwuleen nag,
ndaxte xamuleen bés bu seen Boroom di
ñëw. 43 Waaye xamleen lii: bu boroom kër
gi xamoon, ci ban waxtu ci guddi la sàcc
bi di ñëw, kon dina yewwu te du ko bàyyi,
mu toj këram. 44 Loolu moo tax yéen itam
taxawleen jonn, ndaxte Doomu nit ki dina
ñëw ci waxtu wu ngeen ko séenuwul.»
45 Yeesu teg ca ne: «Kan moo nekk surga
bu takku te teey, bu njaatigeem teg ci waa
kër gi, ngir mu leen di dundal ca jamono
ja? 46 Bu njaatigeem ñëwee te gis muy def
noonu, surga boobu dina am ngërëm. 47 Ci
dëgg maa ngi leen koy wax, njaatige bi
dina ko teg ci alalam jépp. 48 Waaye bu
dee surga bu bon bu naan ci xelam: "Sama
njaatige day yéexa ñëw," 49 mu tàmbalee
dóor ay bokki surgaam, di lekk te naan ak
naankat ya, 50 kon njaatige ba dina ñëw ci
bés bu mu ko séenuwul ak waxtu wu mu
xamul. 51 Dina ko dóor ay yar yu metti, jox
ko añub naaféq. Foofa dees na fa jooy tey
yéyu.

25

Léebu fukki janq ya

1 «Booba nguuru Yàlla Aji Kawe ji dina
mel ni fukki janq, ñu fab seeni làmp, génn,
gatanduji boroom séet ba. 2 Fekk juróom
ca janq ya di ñu am xel, juróom ya ca des
ñàkk xel. 3 Ñi ñàkk xel nag fab nañu seeni
làmp, waaye fabaalewuñu diw; 4 waaye ñi
am xel ñoom fab nañu seeni làmp, fabaale
diw ciy njaq. 5 Ni boroom séet bi yéexee
ñëw nag, ñépp gëmméentu bay nelaw.
6 «Noonu ci xaaju guddi baat jib ne:
"Boroom séet baa ngi, génnleen, gatandu
ko." 7 Bi ko janq ya déggee, ñu jóg, defar
seeni làmp. 8 Ñi ñàkk xel wax ñi am xel:
"Mayleen nu ci seen diw, ndaxte sunuy
làmp ñu ngi bëgga fey." 9 Waaye ñi am
xel ne leen: "Li nu yor du doy ngir nun
ak yéen. Tee ngeena dem ca jaaykat ya,
jënd?"
10 «Bi nga xamee ne dem nañu jëndi,
boroom séet ba agsi. Ñi amoon diw ci
seeni làmp, ànd ak boroom séet ba ca reer
ya. Noonu bunt ba tëj. 11 Gannaaw loolu
janq ya ca des agsi naan: "Sang bi, Sang
bi, ubbil nu!" 12 Mu ne leen: "Ci dëgg maa
ngi leen koy wax, xawma leen."
13 «Yewwuleen nag, ndaxte xamuleen
bés ba mbaa waxtu wa.

Léebu surga, ya njaatige bi dénk xaal-isam

14 «Te it nguuru Yàlla dafa mel ni kuy
tukki bitim réew. Bi muy laata dem, mu
woo ay surgaam, batale leen alalam, ku
nekk lu mu àttan. 15 Kenn ka, mu dénk
ko juróomi milyoŋ*, keneen ka, mu dénk
ko ñaar; ka ca des, benn; daldi tukki.
16 «Bi mu demee nag, ki jot juróomi
milyoŋ ya dem, di ci jula, ba amaat yeneen
juróom. 17 Noonu it ki jot ñaar amaat
yeneen ñaar. 18 Waaye ki jot benn milyoŋ
dem, gas pax, nëbb fa xaalisu njaatigeem.
19 «Gannaaw diir bu yàgg njaatigeb
surga ya délsi, daldi leen laaj alalam.
20 Noonu ki jot juróomi milyoŋ ya jegeñsi,
indi yeneen juróom naan: "Kilifa gi, dénk
nga ma juróomi milyoŋ; seetal, ame naa
ci yeneen juróom." 21 Njaatigeem ne ko:
"Def nga lu baax, surga bu baax nga te
takku. Gannaaw takku nga ci lu tuuti,
dinaa la dénk lu bare. Kaay bokk ci
sama mbég." 22 Naka noona ki jot ñaari
milyoŋ it jegeñsi ne ko: "Kilifa gi, dénk
nga ma ñaari milyoŋ, seetal, ame naa ci
yeneen ñaar." 23 Njaatigeem ne ko: "Def
nga lu baax, surga bu baax nga te takku.
Gannaaw takku nga ci lu tuuti, dinaa la
dénk lu bare. Kaay bokk ci sama mbég."
24 «Gannaaw loolu nag, ki jot benn
milyoŋ jegeñsi ne ko: "Kilifa gi, xamoon
naa ne, nit ku néeg nga; dangay dajale foo
jiwul, tey góob foo faruwul. 25 Moo tax ma
ragaloon la, ba dem, nëbb sa xaalis ci biir
suuf; mi ngii, fabal li nga moom." 26 Waaye

* **25:15** Maanaam juróomi talaŋ. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

njaatigeem ne ko: “Surga bu bon nga te
tayel! Gannaaw xamoon nga ne damay
dajale fu ma jiwul, tey góob fu ma faruwul,
27 kon waroon ngaa yóbbu sama xaalis ca
denckati xaalis ya. Bés bu ma ñëwee nag,
ma mana jot li ma moom ak la mu jur.”
28 Noonu njaatige bi ne: “Nanguleen xaalis
bi ci moom, jox ko boroom fukki milyoŋ
yi. 29 Ndaxte ku am dinañu la dolli, ba nga
barele, waaye ku amul, li nga am as néew
sax, dinañu ko nangu. 30 Te sànnileen
surga bu amul njariñ bi ci biti ci lëndëm
gi. Foofa dees na fa jooy te yéyu.”

Àtteb xeet yi

31 «Boo xamee ne Doomu nit ki mu ngi
ñëw ci ndamam, ànd ak malaaka yépp,
booba dina falu ni buur, toog ci jalam bu
soloo ndam. 32 Bu boobaa dees na dajale
xeeti àddina yépp ci kanamam, te dina
leen xàjjale, ni sàmm di xàjjalee xar yi ak
bëy yi, 33 mu teg xar yi ci ndijooram, bëy
yi ci càmmoñam.
34 «Noonu Buur bi dina wax ñi féete
ndijoor: “Agsileen, yéen ñi sama Baay
barkeel, jël-leen nguur, gi ñu leen waajal
li dale ci njàlbéenug àddina. 35 Ndaxte
xiifoon naa, ngeen jox ma, ma lekk; te
mar, ngeen jox ma, ma naan; nekkoon naa
ab doxandéem, ngeen fat ma; 36 te rafle,
ngeen wodd ma; woppoon naa, ngeen
seetsi ma; te ñu tëj ma, ngeen ñëw fi man.”
37 Ci kaw loolu ñi jub dinañu ne: “Boroom
bi, kañ lanu la gisoon, nga xiif, nu jox la,
nga lekk; mbaa nga mar, nu jox la, nga
naan? 38 Kañ lanu la gisoon, nga nekk ab
doxandéem, nu fat la; mbaa nga rafle, nu
wodd la? 39 Kañ lanu la gisoon, nga wopp
mbaa ñu tëj la, nu ñëw ci yaw?” 40 Noonu
Buur bi dina leen ne: “Ci dëgg maa ngi
leen koy wax, saa yu ngeen defalee loolu
kenn ki gëna ndaw ci sama bokk yii, man
ngeen ko defal.”
41 «Gannaaw loolu dina wax ñi ci
càmmoñam: “Soreleen ma yéen ñi alku, te
dem ci sawara su dul fey, si ñu sàkkal Sey-
taane ak ay malaakaam. 42 Ndaxte xiifoon
naa waaye joxuleen ma, ma lekk; te mar
waaye joxuleen ma, ma naan. 43 Nekkoon
naa ab doxandéem, waaye fatuleen ma;
te rafle, waaye wodduleen ma; woppoon
naa te ñu tëj ma, waaye seetsiwuleen ma.”
44 Ci kaw loolu dinañu ne: “Boroom bi, kañ
lanu la gisoon, nga xiif, mbaa nga mar,
nga nekk ab doxandéem mbaa rafle, nga
wopp mbaa ñu tëj la, te topptoowunu la?”
45 Kon dina leen ne: “Ci dëgg maa ngi
leen koy wax, saa su ngeen ko defalul kenn
ci ñi gëna ndaw, man ngeen ko defalul.”
46 Noonu ñii dinañu sóobu ci mbugal gu
dul jeex, waaye ñi jub dinañu tàbbi ci
dund gu dul jeex.»

26

Njiiti yoon yi fexeel nañu Yeesu

1 Bi nga xamee ne Yeesu wax na loolu
lépp ba noppi, mu ne taalibeem ya: 2 «Xam
ngeen ne ñaari fan a des ci màggalu bésu
Mucc ba, te dinañu wor Doomu nit ki, daaj
ko ci bant.»
3 Booba nag sarxalkat yu mag ya ak njiiti
xeet wa dajaloo ca kër gu réy gu sarxalkat
bu mag ba, tudd Kayif. 4 Ñu daldi gise, ba
xam lu ñu mana fexe, ba jàpp Yeesu, reylu
ko. 5 Waaye ñu ne: «Bumu doon ci bésu
màggal bi, ngir yëngu-yëngu baña am ci
nit ñi.»

Jigéen ja tuur na latkoloñ ci boppu Yeesu

6 Bi nga xamee ne Yeesu nekkoon na
dëkku Betani ca kër Simoŋ ma gaana
woon, 7 jenn jigéen ñëw ci moom, yor njaq
lu ñu yette doj wu ñuy wax albaatar. Njaq
la def latkoloñ ju jar lu baree bare. Noonu
bi Yeesu toogee di lekk, jigéen ji tuur ko
ci boppu Yeesu. 8 Waaye bi ko taalibe ya
gisee, ñu daldi mer ne: «Yàq gii, lu muy
jariñ? 9 Maneesoon na koo jaay ci lu bare,
jox xaalis bi miskin yi.»
10 Yeesu nag xam la ñu wax, mu ne leen:
«Jigéen ji defal na ma jëf ju rafet; lu tax
ngeen di ko sonal? 11 Miskin yaa ngi ak
yéen bés bu nekk, waaye dungeen ma gis
ba fàww. 12 Kii, ci li mu tuur latkoloñ jii ci
sama yaram, def na ko ngir waajal sama
rob. 13 Ci dëgg maa ngi leen koy wax, fépp
fu ñuy yéene xibaaru jàmm bi ci àddina
sépp, dinañu fa fàttali it li jigéen jii def.»

Yudaa wor na Yeesu

14 Ca waxtu woowu kenn ci fukki taalibe
ya ak ñaar, ku tudd Yudaa Iskariyo, dem
ca sarxalkat yu mag ya, 15 ne leen: «Lan
ngeen ma mana jox, ngir ma jébbal leen
Yeesu?» Noonu sarxalkat ya daldi ko
waññal fanweeri poseti estateer. 16 Li dale
ci saa soosa nag Yudaa di fexe jamono ju
mu leen mana jébbal Yeesu.

Reer bu mujj bi

17 Bés bu jëkk ca màggal, ga ñuy wax
Mburu ma amul lawiir, taalibe yi ñëw ci
Yeesu ne ko: «Foo bëggoon nu defaral la
reeru bésu Mucc ba?» 18 Yeesu ne leen:
«Demleen ca dëkk ba, jëm ca diw, ngeen
ne ko: “Kilifa gi nee na: Sama jamono jege
na; ci sa kër laay màggalsi bésu Mucc ba,
man ak samay taalibe.”» 19 Noonu taalibe
yi defar reeru bésu Mucc ba, na leen Yeesu
waxe woon.
20 Bi nga xamee ne timis jot na, Yeesu
toog di lekk, moom ak fukki taalibe yi ak
ñaar. 21 Bi ñuy lekk, mu ne leen: «Ci dëgg
maa ngi leen koy wax, kenn ci yéen dina
ma wor.» 22 Taalibe ya am naqaru xol bu

réy; ku nekk daldi ne ko: «Mbaa du man,
Boroom bi?» 23 Yeesu ne leen: «Ki dugal
loxoom ak man ci ndab li, kooku moo may
wor. 24 Doomu nit ki mu ngi dem, ni ñu
ko waxe ci Mbind mi, waaye ki koy wor
dina torox; bañoona juddu moo gënoon ci
moom.» 25 Yudaa, mi ko nara wor, laaj ko:
«Mbaa du man, kilifa gi?» Yeesu ne ko:
«Wax nga ko.»
26 Noonu bi ñuy lekk, Yeesu jël mburu,
sant Yàlla, damm ko, jox ko taalibe ya.
Mu ne leen: «Jël-leen lekk, lii sama yaram
la.» 27 Gannaaw loolu mu jël kaas, sant
Yàlla, jox leen ko. Mu ne leen: «Yéen
ñépp naanleen ci, 28 ndaxte lii mooy sama
deret, ji fas kóllëre gi, te mu tuuru, ngir
ñu bare jot mbaalug bàkkaar yi. 29 Maa
ngi leen di wax, dootuma naan gannaaw-
si-tey ndoxum reseñ mii, ba kera may naan
ak yéen ndoxum reseñ mu bees ci sama
nguuru Baay.»
30 Gannaaw loolu ñu woy Yàlla, ba noppi
génn, dem ca tundu Oliw ya.
31 Booba Yeesu ne leen: «Yéen ñépp
dingeen ma dàggeeku ci guddi gii, ndaxte
bind nañu:
“Dinaa dóor sàmm bi,
xari jur gi tasaaroo.”
32 Waaye bu ma dekkee, dinaa leen jiituji
Galile.» 33 Piyeer nag daldi jël kàddu gi
naan: «Bu la ñépp dàggeekoo, man duma
la dàggeeku mukk.» 34 Yeesu ne ko: «Ci
dëgg maa ngi la koy wax, ci guddi gii, bala
ginaar a sab, dinga ma weddi ñetti yoon.»
35 Piyeer ne ko: «Boo xamee ne sax, damaa
wara dee ak yaw, duma la weddi mukk.»
Taalibe yépp it waxe noonu.

Yeesu ñaan na ci toolu Setsemane ci biir tiis wu réy

36 Bi loolu amee Yeesu ànd ak ñoom ba
ca bérab bu tudd Setsemane, mu ne taalibe
ya: «Toogleen fii, ma dem fale, ñaan fa.»
37 Bi mu waxee loolu, mu ànd ak Piyeer ak
ñaari doomi Sebede, daldi am tiis ba xonet.
38 Mu ne leen: «Sama xol dafa tiis, ba may
bëgga dee; toogleen fi, xool ak man.» 39 Bi
mu waxee loolu, Yeesu dem ci kanam tuuti,
ne nërëm ci suuf, di ñaan ne: «Sama Baay,
bu manee am, na ma kaasu naqar bii teggi!
Moona, bumuy ci sama coobare, waaye na
sa coobare am.»
40 Noonu mu ñëw ca taalibe ya, fekk
leen ñuy nelaw. Mu ne Piyeer: «Amuleen
sax dooley xoolandoo ak man benn waxtu?
41 Xool-leen te ñaan, ngir baña daanu cig
fiir. Seen xol jag na, waaye seen bind a
woyof.» 42 Yeesu delluwaat di ñaan ne:
«Sama Baay, bu fekkee ne kaasu naqar bii
manu maa teggi te naanuma ko, kon na sa
coobare am.» 43 Yeesu ñëwaat ca taalibe
ya, fekk leen ñuy nelaw, ndaxte seeni bët
dañoo diis. 44 Mu daldi leen bàyyi, waxaat
loolu ñetteel bi yoon.
45 Noonu mu ñëw ca taalibe ya ne leen:
«Nelawleen léegi te noppalu. Waxtu wu
ñu ma wara jébbale ci loxoy bàkkaarkat
yi, jege na. 46 Jógleen nu dem; xool-leen,
ki may wor a ngi nii, di ñëw.»

Jàpp nañu Yeesu

47 Bi muy wax loolu nag, Yudaa, mi
bokkoon ca fukki taalibe ya ak ñaar te
naroon koo wor, agsi, ànd ak mbooloo
mu bare, jóge ca sarxalkat yu mag ya ak
ca njiiti xeet wa, te gànnaayoo jaasi ak
yet. 48 Fekk Yudaa moomu joxoon na leen
tegtal ne leen: «Ki may fóon, moom la;
jàppleen ko.» 49 Mu daldi ñëw ci Yeesu
nag ne ko: «Salaam-maalikum, kilifa gi!»
daldi ko fóon bu tàng. 50 Yeesu ne ko:
«Sama xarit, xam naa lu tax nga ñëw.»
Noonu ñu daldi jegesi, song ko, jàpp ko.
51 Ca saa sa kenn ci ñi ànd ak Yeesu
bocci jaaseem, dóor surgab sarxalkat bu
mag ba, nopp ba dagg. 52 Waaye Yeesu
ne ko: «Roofal sa jaasi ci mbaram, ndaxte
ku bocci jaasi, jaasi moo lay rey. 53 Xanaa
xamuloo ne man naa laaj sama Baay, te
dina ma may ci taxawaay bi mbooloom
malaaka mu xel dajul*? 54 Waaye su ma
ko defoon, nan la Mbind mi mana ame?
Ndaxte Mbind mi nee na, nii la wara ame.»
55 Booba Yeesu ne mbooloo mi: «Jóg
ngeen ngir jàpp ma, gànnaayoo jaasi ak
yet, mel ni ñuy topp sàcc. Moona daa naa
toog bés bu nekk ca kër Yàlla ga, di jàngle,
te jàppuleen ma. 56 Waaye lii lépp xew na,
ngir amal Mbindi yonent yi.» Ci kaw loolu
taalibe yépp dëddu ko, daw.

Yeesu taxaw na ci kanam kureelu àttekat ya

57 Ña jàppoon Yeesu yóbbu ko kër Kayif,
sarxalkat bu mag ba, fa xutbakat ya ak njiit
ya daje. 58 Piyeer topp ko fu sore, ba ci
ëttu sarxalkat bu mag ba; mu dugg, toog
ak surga ya, ngir seet nu mbir may mujje.
59 Noonu sarxalkat yu mag ya ak kureelu
àttekat ya di seet naaféq bu mana seede
ci Yeesu, ba ñu man koo rey, 60 waaye
manuñu koo am. Teewul ñu bare ñëwoon
nañu, di seede lu dul dëgg. Ba mujj ñaari
nit ñëw naan: 61 «Kii nee woon na: “Man
naa toj kër Yàlla ga, tabaxaat ko ci ñetti
fan.”»
62 Ci kaw loolu sarxalkat bu mag ba jóg
ne ko: «Ndax doo wax dara? Loo xam ci
li ñii seede ci yaw?» 63 Waaye Yeesu ne
cell. Sarxalkat bu mag ba ne ko: «Giñloo

* **26:53** Maanaam fukki mbooloo ak ñaar yu malaaka; mbooloo mu nekk def juróom benni junni.

naa la ci Yàlla miy dund, nga wax nu,
ndax yaa di Almasi bi, Doomu Yàlla ji.»
64 Yeesu ne ko: «Wax nga ko. Maa ngi leen
koy wax it, li dale fii dingeen gis Doomu
nit ki toog ci ndijooru Aji Man ji, di ñëw
ci niiri asamaan si.» 65 Bi mu déggee
loolu, sarxalkat bu mag ba daldi mer lool,
ba xotti ay yéreem, daldi ne: «Weddi na
Yàlla, lu nu doyeeti seede? Dégg ngeen ni
mu weddee. 66 Lu ngeen ci xalaat?» Ñu ne
ko: «Yoon teg na ko dee.»
67 Ci kaw loolu ñu daldi tifli ci xar
kanamam, dóor ko ay kurfeñ. Ñeneen
talaata ko, 68 ne ko: «Yaw Kirist, yonent
bi, ndax xam nga ku la dóor?»

Piyeer weddi na Yeesu

69 Bi looluy xew, Piyeer moom ma nga
toogoon ca biti ca ëtt ba. Noonu benn
mbindaan ñëw ci moom ne ko: «Yaw itam
àndoon nga ak Yeesum Galile.» 70 Waaye
Piyeer weddi ko ci kanam ñépp ne ko:
«Xawma li ngay wax.» 71 Bi mu ko waxee,
mu jëm ca bunt ba, te beneen mbindaan
gis ko, mu wax ña fa nekkoon: «Kii
àndoon na ak Yeesum Nasaret.» 72 Waaye
Piyeer weddiwaat, boole ko ak ay ngiñ ne
ko: «Xawma nit kooku.»
73 Nees-tuut ña fa taxawoon ñëw ci
Piyeer ne ko: «Ci lu wóor ne yaw itam
bokk nga ci ñoom, ndaxte sa waxin feeñal
na la.» 74 Bi mu ko déggee, Piyeer daldi
giñ ak di waat ne: «Xawma nit kooku.»
Te ci taxawaay ginaar daldi sab. 75 Noonu
Piyeer fàttaliku la Yeesu waxoon ne: «Bala
ginaar a sab, dinga ma weddi ñetti yoon.»
Mu daldi génn, di jooy jooy yu metti.

27

Yudaa am na naqar lool, ba xaru

1 Ci suba teel sarxalkat yu mag yépp ak
njiiti xeet wa gise, ngir fexee reylu Yeesu.
2 Ñu yeew ko, yóbbu ko, jébbal ko Pilaat
boroom réew ma.
3 Bi nga xamee ne Yudaa, mi woroon
Yeesu, gis na ne daan nañu ko, mu am
naqaru xol. Mu dem nag ca sarxalkat yu
mag ya ak njiit ya, delloo leen fanweeri
poset yu xaalis, 4 ne leen: «Am naa
bàkkaar ci li ma wor nit ku tooñul, ngir
ñu rey ko.» Ñu ne ko: «Lu ciy sunu yoon?
Loolu yaa ko yég.» 5 Noonu Yudaa sànni
xaalis ba ca kër Yàlla ga, jóge fa, dem, takk
buum ci baatam, xaru.
6 Sarxalkat yu mag ya nag fab xaalis
ba, naan: «Jaaduwul nu def xaalis bii ci
dencukaayu xaalis bi ci kër Yàlla gi, ndaxte
njégu deret la.» 7 Ñu daldi diisoo nag,
jënd ca xaalis ba toolu defarkatu ndaa ya,
ngir di fa suul doxandéem ya. 8 Loolu
moo tax ñu wooye tool booba ba tey Toolu
deret. 9 Noonu la ñu waxoon jaarale ko ci
yonent Yàlla Yeremi am, bi mu naan: «Fab
nañu fanweeri poseti xaalis ya, mooy njég
li bànni Israyil xayma woon ci nit ki; 10 ñu
joxe ko ngir toolu defarkatu ndaa ya, ni ma
ko Boroom bi sante.»

Yeesu taxaw na ci kanam Pilaat

11 Gannaaw loolu Yeesu taxaw ca kanam
boroom réew ma, boroom réew ma laaj
ko: «Ndax yaa di buuru Yawut yi?»
12 Yeesu ne ko: «Wax nga ko,» waaye waxul
dara ca la ko sarxalkat yu mag ya ak njiit
ya jiiñ. 13 Noonu Pilaat ne ko: «Xanaa
dégguloo li ñu la jiiñ lépp?» 14 Waaye
Yeesu waxu ko ci dara, ba tax boroom
réew ma waaru lool.
15 Ca màggal gu nekk nag boroom réew
ma daan na may mbooloo ma, ñu tànn
kenn ca ña ñu tëjoon, mu daldi leen ko
bàyyil. 16 Fekk booba amoon nañu ku ñu
tëjoon, ku siiw te tudd Barabas. 17 Bi nga
xamee ne daje nañu nag, Pilaat laaj leen:
«Kan ngeen bëgg, ma bàyyi ko, Barabas
walla Yeesu mi ñuy wax Kirist?» 18 Ndaxte
xamoon na ne kiñaan rekk a taxoon, ñu
jébbal ko ko. 19 Te it bi mu toogee sax
ca jalu àttekaay ba, soxnaam yónnee ci
moom ne ko: «Bul dugg ci yëfi ku jub
kooku, ndaxte tey gént naa ci moom te
sonn naa ci lool.» 20 Waaye sarxalkat yu
mag ya ak njiit ya xiir mbooloo ma, ñu laaj
Barabas te reylu Yeesu.
21 Noonu boroom réew ma laaj leen:
«Kan ci ñaar ñii ngeen bëgg, ma bàyyil
leen ko?» Ñu ne ko: «Barabas.» 22 Pilaat
ne leen: «Nan laay def nag Yeesu, mi tudd
Kirist?» Ñépp ne ko: «Daaj ko ci bant, ba
mu dee!» 23 Boroom réew ma ne leen: «Lu
tax? Gan tooñ la def?» Waaye ñu daldi
yuuxu bu gëna kawe naan: «Daaj ko ci
bant!»
24 Naka Pilaat xam ne du ci man dara,
fekk na sax yëngu-yëngu bi gëna am
doole, mu daldi fab ndox, raxas ay loxoom
ca kanam mbooloo ma ne leen: «Set naa
ci deretu ku jub kii; nu ngeen xam, defleen
ko.» 25 Ñépp ne ko: «Na deretam dal ci
sunu kaw ak sunu kaw njaboot.»
26 Noonu Pilaat bàyyil leen Barabas, mu
dóorlu Yeesu ay yar, jébbal ko, ngir ñu
daaj ko ci bant.

Xarekat ya ñaawal nañu Yeesu

27 Bi ñu ko defee xarekati boroom réew
ma fab Yeesu, yóbbu ko ci biir kër ga, ñu
daldi woo mbooloom xarekat ya yépp ci
moom. 28 Noonu ñu summi ko, solal ko
mbubbum xarekat mu xonq curr. 29 Ñu
ràbb kaalag dég, teg ko ci boppam, teg
bantu xat ci loxol ndijooram, sukk ci
kanamam, di ko ñaawal ne ko: «Nuyu

nanu la, yaw buuru Yawut yi!» 30 Ba noppi
ñu daldi tifli ci kawam, fab bantu xat ba,
dóor ko ci boppam. 31 Bi ñu ko ñaawalee
ba noppi, ñu summi mbubbum xarekat
ma, solaatal ko ay yéreem, yóbbu ko, ngir
daaj ko ci bant.

Daaj nañu Yeesu ci bant bi

32 Bi nga xamee ne génn nañu, ñu daje
ak nit ku dëkk Siren te tudd Simoŋ; ñu
ga ko, ngir mu gàddu bant, ba ñu wara
daaj Yeesu. 33 Ñu ñëw nag fa ñuy wax
Golgota, biy tekki «bérabu Kaaŋu bopp.»
34 Bi ñu fa eggee, ñu jox ko biiñ, ñu def ci
lu wex. Waaye bi mu ko mosee, nanguwu
koo naan.

35 Noonu ñu daaj ko ca bant ba, ñu daldi
séddoo ay yéreem, tegoo ko ay bant, 36 ba
noppi toog fa, di ko wottu. 37 Te it ñu teg
ci kaw boppam mbind, mu xamle lu tax
ñu rey ko, mu ne: «Kii mooy Yeesu, buuru
Yawut yi.»

38 Booba it ñu daajaale ak moom ñaari
taskati réew ma, kenn ci ndijooram, ka ca
des ci càmmoñam.

39 Ña fa doon romb di ko xas, di wëcc
seen bopp ndax sib ko, 40 naan: «Yaw mi
mana toj kër Yàlla ga, tabaxaat ko ci ñetti
fan, musalal sa bopp; boo nekkee Doomu
Yàlla, wàccal ci bant bi!» 41 Sarxalkat yu
mag ya ak xutbakat ya ak njiit ya it di ko
ñaawal naan: 42 «Waa jii musal na ñeneen
te manula musal boppam! Ndegam mooy
buuru Israyil, na wàcc léegi ci bant bi,
nu gëm ko. 43 Gannaaw dénk na boppam
Yàlla, kon na ko Yàlla musal, bu ko soppee,
ndaxte nee na: "Maay Doomu Yàlla."»
44 Taskati réew ma it, ya ñu daajaale ak
moom, di ko xas noonule.

Yeesu saay na

45 La tàmbalee digg bëccëg, ba ci tis-
baar, réew mépp lëndëm. 46 Noonu
ci wetu ñetti waxtu Yeesu daldi wootee
kàddu gu dëgër naan: «Eli, Eli, lema
sabaktani?» liy tekki «Sama Yàlla, sama
Yàlla, lu tax nga dëddu ma?» 47 Ñenn ña ca
ña fa taxaw nag, bi ñu ko déggee, ñu ne:
«Mu ngi woo yonent Yàlla Ilyaas.» 48 Ca
saa sa kenn ci ñoom daw, jël aw sagar,
capp ko ci bineegar, mu teg ko ci kaw bant,
jox ko ko, mu muucu. 49 Waaye ña ca
des ne: «Bàyyil, nu seet ba xam Ilyaas
dina ñëw, musal ko.» 50 Noonu Yeesu
wootewaat ak kàddu gu dëgër, delloo
ruuwam Yàlla.

51 Ca saa sa ridob bérab bu sell ba ca
kër Yàlla ga xar ñaar, li dale ci kaw ba ci
suuf; suuf si yëngu, doj yi toj, bàmmeel yi
ubbiku, 52 te ñu bare ci jëmmi nit ñu sell ñu
dee, dekki. 53 Te gannaaw ndekkitel Yeesu
ñu génn ca bàmmeel ya, dugg ca dëkk bu
sell ba, te feeñu ñu bare.

54 Noonu njiitu xare bi ak ñi ànd ak
moom di wottu Yeesu, bi ñu gisee suuf si
yëngu ak li xew, ñu daldi tiit lool ne: «Ci
dëgg, kii Doomu Yàlla la.»

55 Amoon na fa it ay jigéen yu bare
yu leen dànd, di seetaan. Te ñoo jóge
woon Galile, ànd ak Yeesu, di ko topptoo.
56 Xàmmi nañu ci: Maryaama mi dëkk
Magdala, Maryaama ndeyu Saag ak Yuus-
ufa, ak ndeyu doomi Sebede ya.

Rob nañu Yeesu

57 Ca ngoon amoon na taalibeb Yeesu mu
ñëw, tudd Yuusufa te dëkk Arimate; ku
bare alal la woon. 58 Mu dem ca Pilaat, laaj
ko néewu Yeesu. Pilaat santaane, ñu jox ko
ko. 59 Noonu Yuusufa fab jëmm ja, laxas ko
ci càngaay lu set, 60 dugal ko ca bàmmeel
bu bees, ba mu yettaloon boppam ciw doj.
Mu béraŋ doj wu mag ca buntu bàmmeel
ba, dem. 61 Fekk Maryaamam Magdala
ak Maryaama ma ca des ñoo fa toogoon
janook bàmmeel ba.

62 Ba bët setee nag, ca bés ba topp
bésu Waajal ba, sarxalkat yu mag ya ak
Farisen ya dajaloo, jëm ci Pilaat. 63 Ñu
ne ko: «Boroom réew mi, fàttaliku nanu
ne, naxkat booba waxoon na, bi muy dund
naan: "Gannaaw ñetti fan dinaa dekki."
64 Danoo bëggoon nag, nga santaane, ñu
wottu bàmmeel ba, ba am ñetti fan, ngir
bañ taalibeem ya ñëw, sàcc néew ba, tey
yégle ne dekki na. Bu ko defee nax
bu mujj boobu dina yées bu jëkk ba.»
65 Pilaat ne leen: «Amleen, ay wottukat
a ngi nii. Demleen wottuji ko, ni ngeen
mane.» 66 Noonu ñu dem, tëj bàmmeel ba
bu wóor, ñu tay ca doj wa màndarga, teg
fa wottukat ya.

28

Yeesu Kirist dekki na

1 Gannaaw bésub noflaay ba nag, ca
fajar ga, ca bés bu jëkk ca ayu-bés ga,
Maryaamam Magdala ak Maryaama ma
ca des dem, seeti bàmmeel ba. 2 Fekk
suuf yëngu woon na bu metti, ndaxte benn
malaakam Boroom bi wàcc na ci asamaan,
ñëw béraŋ doj wa, toog ci kaw. 3 Meloom
mel na ni melax, ay yéreem weex tàll ni
perkaal. 4 Ñi doon wottu tiit bay lox, daldi
mel ni ñu dee.

5 Noonu malaaka ma ne jigéen ña:
«Buleen tiit. Xam naa ne yéena ngi wut
Yeesu, ma ñu daajoon ca bant ba, 6 waaye
nekkatu fi, ndaxte dekki na, ni mu ko waxe
woon. Ñëwleen seet fi mu tëddoon, 7 te
ngeen dem bu gaaw, wax ay taalibeem

ne dekki na te jiituji na leen Galile; foofa
ngeen koy gise. Lii laa leen wax.»
8 Bi loolu amee nag jigéen ña daldi jóge
bu gaaw ca bàmmeel ba, tiit ak mbég mu
réy di jax seen xol, ñu daldi daw, ngir
yégal ko taalibe ya.
9 Ba ñuy dem nag, Yeesu taseek ñoom ne
leen: «Maa ngi leen di nuyu.» Jigéen ña
jegesi, laxasu cay tànkam, di ko màggal.
10 Yeesu ne leen: «Buleen tiit, waaye
demleen yégal samay bokk, ñu dem Galile;
foofa lañu may gise.»
11 Ba ñuy dem, ñenn ca wottukat ya
ñëw ca dëkk ba, xamal sarxalkat yu mag
ya lépp lu xew. 12 Noonu sarxalkat ya
dajaloo ak njiit ya, ñu diisoo; ba noppi
ñu fab xaalis bu bare, jox ko xarekat
ya, 13 ne leen: «Nangeen wax lii: “Ay
taalibeem ñëw nañu ci guddi, sàcc ko, bi
nuy nelaw.” 14 Te bu ko boroom réew mi
yégee nag, dinanu ko neexal, ngir rawale
leen.» 15 Wottukat ya nag fab xaalis ba, def
la ñu leen santoon. Te nettali boobu siiw
na ci Yawut yi ba bésu tey.
16 Noonu fukki taalibe ya ak benn dem ci
biir Galile, ca tund wa leen Yeesu digaloon.
17 Bi ñu gisee Yeesu, ñu màggal ko, waaye
ñenn ñi am xel ñaar. 18 Yeesu jegesi ne
leen: «Sañ-sañ bépp, jox nañu ma ko ci
kaw ak ci suuf. 19 Demleen nag sàkk ay
taalibe ci xeet yépp, sóob leen ci ndox ci
turu Baay bi ak Doom ji ak Xel mu Sell mi;
20 ngeen jàngal leen, ñuy sàmm lépp li ma
leen sant. Maa ngi ànd ak yéen bés bu
nekk, ba kera àddina di tukki.»

Xibaaru jàmm bi ci Almasi bi Yeesu, ni ko Yàlla jaaralee ci MÀRK

Waareb Yaxya

1 Xibaaru jàmm bu Yeesu Kirist, Doomu
Yàlla*, nii la tàmbalee. 2 Bind nañu ci
téereb yonent Yàlla Esayi naan:
«Maa ngi yónni sama ndaw ci sa kanam,
mu xàllal la sa yoon.
3 Baat a ngi xaacu ca màndiŋ ma naan:
“Xàll-leen yoonu Boroom bi,
jubal-leen fi muy jaar.”»
4 Noonu Yaxya feeñ ca màndiŋ ma,
di sóob nit ñi ci ndox, tey waaree nii:
«Tuubleen seeni bàkkaar, ba noppi ma
sóob leen ci ndox, ngir Yàlla baal leen
seeni bàkkaar.» 5 Kon waa diiwaanu
Yude ñépp ak waa dëkku Yerusalem ñépp
daldi génn jëm ci moom, di nangu seeni
bàkkaar fi kanam ñépp, Yaxya sóob leen
ca dexu Yurdan. 6 Yaxya nag mi ngi soloon
mbubb mu ñu ràbbe kawaru giléem, takk
laxasaayu der ci ndiggam. Ay njéeréer la
doon dunde ak lem. 7 Mu waare ne: «Am
na kuy ñëw sama gannaaw koo xam ne
kii moo ma ëpp kàttan; yeyoowuma sax
sëgg, ngir tekki ay dàllam. 8 Maa ngi leen
di sóob ci ndox, waaye moom dina leen
sóob ci Xel mu Sell mi.»

Yaxya sóob na Yeesu ci dexu Yurdan

9 Booba Yeesu jóge na dëkku Nasaret
ci diiwaanu Galile, ñëw, Yaxya sóob ko ci
dexu Yurdan. 10 Bi muy génn ndox mi,
mu daldi gis asamaan xar, te Xelum Yàlla
di wàcc ci melow pitax, ñëw ci moom.
11 Te baat bu jóge asamaan jib ne: «Yaa
di sama Doom, ji ma bëgg; ci yaw laa ame
bànneex.»

Yeesu dékku na ay nattu ci pexey Seytaane

12 Ci kaw loolu Xelum Yàlla daldi jéñ
Yeesu, mu dem ca màndiŋ ma. 13 Mu
nekk fa ñeent fukki fan, jànkoonte ak fiiri
Seytaane; mu dëkk ci biir rabi àll yi, te
malaakay Yàlla di ko topptoo.

Yeesu tànn na ñeenti taalibe

14 Bi nga xamee ne jàpp nañu Yaxya,
Yeesu dem ca diiwaanu Galile, di waare
xibaaru jàmm bu Yàlla bi, 15 naan: «Ja-
mono ji mat na, nguuru Yàlla jegesi na;
tuubleen seeni bàkkaar te gëm xibaaru
jàmm bi.»
16 Am bés Yeesu doon dox ca tefesu dexu
Galile, mu gis fa ñaar ñu bokk ndey ak
baay, di Simoŋ ak Andare rakkam, ñuy
sànni seeni mbaal ci dex gi, ndaxte ay
nappkat lañu woon. 17 Yeesu ne leen:
«Ñëwleen topp ci man, dinaa leen def
nappkati nit.» 18 Ci saa si ñu bàyyi seeni
mbaal, topp ci moom.
19 Bi Yeesu demee ba ca kanam, mu gis
Saag doomu Sebede, ak Yowaana, mi mu
bokkal ndey ak baay, ñu nekk ci gaal gi,
di defar seeni mbaal. 20 Noonu Yeesu woo
leen, ñu daldi bàyyi seen baay Sebede ci
gaal gi, moom ak surga ya, tey topp ci
moom.

Yeesu faj na nit ku am rab

21 Gannaaw loolu ñu dem Kapernawum.
Ca bésub noflaay nag Yeesu daldi dugg ci
jàngu bi, di leen jàngal. 22 Te ñu waaru ca
njàngleem, ndaxte jàngal na leen ak sañ-
sañ bu seeni xutbakat amul.
23 Noonu am na ci jàngu bi nit ku rab
jàpp. Mu daldi yuuxu naan: 24 «Yaw
Yeesum Nasaret, loo nuy fexeel? Ndax
dangaa ñëw, ngir alag nu? Xam naa la, yaa
di Aji Sell, ji jóge ci Yàlla.» 25 Waaye Yeesu
gëdd ko naan: «Noppil te génn ci moom!»
26 Noonu rab wi daldi sayloo nit ki te génn
ci moom ak yuux gu réy.
27 Bi loolu amee ñépp waaru, ba laajante
naan: «Kii mooy kan? Mii njàngle lu bees
la te ànd ak sañ-sañ. Day sant rab yi sax,
ñu di ko déggal.» 28 Noonu turam daldi
siiw ci diiwaani Galile gépp.

Yeesu faj na jarag yu bare

29 Bi nga xamee ne génn nañu ci jàngu
bi, ñu ànd ak Saag ak Yowaana, dem ci kër
Simoŋ ak Andare. 30 Fekk gorob Simoŋ bu
jigéen tëdd wopp ak yaram wu tàng; ñu
daldi ko yégal Yeesu. 31 Mu ñëw nag ci
moom, jàpp loxoom, yékkati ko. Noonu
tàngoor wi daldi wàcc, te soxna si di leen
topptoo.
32 Ca ngoon sa nag, bi jant sowee, ñu
indil Yeesu ñi wopp ñépp ak ñi rab jàpp
ñépp, 33 ba dëkk bi bépp dajaloo ci buntu
kër gi. 34 Noonu mu wéral ñu bare, ñu
wopp ak ay jàngoro yu wuute, te dàq ay
rab yu bare. Waaye mu tere rab yi, ñu wax
dara, ndaxte xam nañu ko.

Yeesu wéetoo na ak Yàlla

35 Ca njël laata bët di set, Yeesu jóg
dem ca bérab bu wéet, di fa ñaan Yàlla.
36 Simoŋ nag ak ñi ànd ak moom di ko seet

* **1:1** Doomu Yàlla: tur wii tekkiwul ne, Yàlla moo jur Yeesu mook Maryaama, ndaxte loolu araam na. Tekkiwul it ne, dañoo màggal nit, ba di ko méngale ak Yàlla. Waaye day tekki ne Yeesu mooy Kàddug Yàlla, di ki dippeekoo ci Yàlla te feeñal jikkoom. Ku gis doom, xam nu baayam mel. Ku gis Yeesu kon, xam nu Yàlla mel.

fu nekk. 37 Bi ñu ko gisee, ñu ne ko: «Ñépp
a ngi lay seet.»
38 Waaye Yeesu ne leen: «Nanu dem
feneen ci dëkk yi nu wër, ma waare fa
itam, ndaxte moo tax ma génn.» 39 Noonu
mu wër ci diiwaanu Galile gépp, di waare
ci seeni jàngu, tey dàq rab yi.

Yeesu faj na ku gaana

40 Am bés ku gaana ñëw ci moom, sukk,
ñaan ko ne: «Soo ko bëggee, man nga
maa wéral.» 41 Yeesu yërëm ko, tàllal
loxoom, laal ko naan: «Bëgg naa ko,
wéral.» 42 Ca saa sa ngaanaam daldi deñ,
mu wér.
43 Noonu Yeesu yebal ko, dénk ko bu
wér naan: 44 «Moytula wax kenn dara,
waaye demal won sa bopp sarxalkat bi,
te nga jébbal Yàlla sarax, si yoonu Musaa
santaane, ngir ñu xam ne wér nga, te mu
nekk seede ci ñoom.» 45 Waaye naka la
waa ji génn, mu di yéene ci kaw li xewoon,
te di ko jéebaane, ba tax Yeesu manatula
fàŋŋaaral dugg cib dëkk, waaye mu nekk
ci biti ciy bérab yu wéet. Ba tey nit ñi jóge
fu nekk, di ko fa fekk.

2

Yeesu faj na ku làggi

1 Bi ay fan weesoo, Yeesu délsi dëkku
Kapernawum, mu siiw ne mu ngi ci kër
gi. 2 Noonu nit ñu bare dajaloo fa, ba kenn
amatul foo taxaw, du ci bunt bi sax. Te
Yeesu di leen yégal kàddu gi. 3 Noonu,
am ñu ko indil ku yaramam wépp làggi,
ñeenti nit jàppoo ko. 4 Waaye manuñu koo
jege ndax mbooloo mi. Kon ñu daldi teggi
kaw kër gi, di bëtt fa tiim bérab ba Yeesu
nekk, daldi yoor basaŋ, ga làggi ba tëdd.
5 Bi Yeesu gisee seen ngëm, mu ne làggi ba:
«Sama waay, baal nañu la say bàkkaar.»
6 Fekk ay xutbakat toog fa, ñu di werante
ci seen xel naan: 7 «Kii kan la, ba saña wax
lii; mi ngi sosal Yàlla. Ana ku mana baale
bàkkaar yi, ku dul Yàlla doŋŋ?»
8 Waaye Yeesu yég ci xelam li ñuy wer-
ante ci seen biir, ne leen: «Lu tax ngeen di
werantee nii ci seen xel? 9 Lan moo gëna
yomb, ma wax ku làggi ki: "Baal nañu la
say bàkkaar," walla ma wax ko: "Jógal, jël
sa basaŋ, tey dox"? 10 Waaye xamleen ne,
Doomu nit ki am na ci àddina sañ-sañu
baale bàkkaar yi.» Ci kaw loolu mu ne
làggi ba: 11 «Maa ngi la koy sant, jógal, jël
sa basaŋ te nga ñibbi.» 12 Ca saa sa mu jël
basaŋam te génn fa kanam ñépp. Noonu
ñépp waaru, di màggal Yàlla naan: «Lu
mel ni lii, masunu koo gis.»

Yeesu woo na Lewi

13 Gannaaw loolu Yeesu génnaat, aw
booru dex ga, mbooloo mépp di ñëw ci
moom, mu di leen jàngal. 14 Bi Yeesu di
romb, mu gis ku ñuy wax Lewi, doomu
Alfe, toog ca juuti ba. Yeesu ne ko: «Kaay
topp ci man.» Mu jóg, daldi topp ci moom.
15 Bi loolu amee Yeesu ak i taalibeem
di lekk ci kër Lewi, fekk ay juutikat ak
ay boroom bàkkaar yu bare di lekkandoo
ak ñoom, ndaxte ñu bare ci ñoom a ko
toppoon. 16 Waaye xutbakat yi bokk ci
Farisen yi, bi ñu gisee ne dafa bokk lekk
ak ay juutikat ak ay boroom bàkkaar,
ñu daldi laaj taalibe yi: «Lu tax muy
lekkandoo ak ay juutikat ak ay boroom
bàkkaar?» 17 Noonu Yeesu dégg ko, mu ne
leen: «Ñi wér soxlawuñu fajkat, ñi wéradi
ñoo ko soxla; ñëwuma woo ñi jub, waaye
bàkkaarkat yi laay woo.»

Ndax warees na woor?

18 Taalibey Yaxya nag ak Farisen yi daan
nañu woor. Ñu ñëw nag fi Yeesu ne ko:
«Lu tax taalibey Yaxya yi ak yu Farisen
yi di woor, te say taalibe duñu woor?»
19 Yeesu ne leen: «Ndax gan, yi ñëw cig
céet, dinañu woor, fekk boroom céet gi
ànd ak ñoom? Duñu woor, li feek boroom
céet gaa ngi ànd ak ñoom. 20 Waaye bés
yaa ngi ñëw, yu ñuy jële boroom céet gi;
bés boobaa nag dinañu woor.
21 «Kenn du daax mbubb mu màggat ak
sekkit wu bees; ndaxte sekkit wi day ñoddi
mbubb mi, te xottiku bi gëna yaatu. 22 Te
kenn du def biiñ bu bees ci mbuusi der yu
màggat. Lu ko moy, biiñ bi day toj mbuus
yi, ba mbuus yi yàqu, biiñ bi tuuru. Waaye
biiñ bu bees, ci mbuus yu bees lañu koy
def.»

Yeesu nee na, mooy boroom bésub noflaay bi

23 Amoon na benn bésub noflaay Yeesu
jaar ciy tool yu ñor. Bi ñuy dem nag,
ay taalibeem daldi fàq ay gub. 24 Noonu
Farisen ya ne Yeesu: «Gisal, lu tax say
taalibe di def lu jaaduwul ci bésub noflaay
bi?»
25 Yeesu ne leen: «Ndax jànguleen la
Daawuda defoon, ba mu amee soxla te
xiif, moom ak ña mu àndaloon? 26 Xanaa
yéguleen li amoon ci bési Abiyatar sarx-
alkat bu mag bi, ni Daawuda dugge woon
ca kër Yàlla ga, lekk mburu, ya ñu teewal
ca kanam Yàlla, jox ci it ña mu àndaloon;
fekk jaaduwul kenn lekk ko, ku dul sarx-
alkat?»
27 Yeesu dellu ne leen: «Yàlla sàkkul
nit ngir bésub noflaay bi, waaye sàkk na
bésub noflaay ngir nit. 28 Noonu Doomu
nit ki mooy boroom bésub noflaay bi.»

3

Yeesu faj na nit ku loxoom làggi

1 Am beneen bés, Yeesu duggaat ci jàngu
bi, fekk amoon na fa nit ku loxoom làggi.
2 Am na fa nag ay Farisen, ñuy xool Yeesu,
ba xam ndax dina ko faj ci bésub noflaay
bi, ngir ñu man koo tuumaal. 3 Yeesu ne
ku loxoom làggi: «Jógal, taxaw ci kanam
ñépp.» 4 Noonu Yeesu ne leen: «Lan moo
jaadu, nu def ko bésub noflaay bi, lu baax
mbaa lu bon; nu musal nit mbaa nu rey
nit?» Waaye ñu ne cell.

5 Ci kaw loolu Yeesu xool leen ak mer, am
naqar ndax seen xol bu fatt; ba noppi mu
ne nit ki: «Tàllalal sa loxo.» Nit ki tàllal
ko, loxoom daldi wér péŋŋ. 6 Ca saa sa
nag Farisen ya génn, daldi gise ak ñi far
ak buur bi Erodd, ngir fexe koo reylu.

Mbooloo mu bare topp na Yeesu

7 Gannaaw loolu Yeesu ak ay taalibeem
jóge fa, jëm dex ga. Fekk mbooloo mu
mag mu jóge diiwaanu Galile, topp ko.
8 Te it nit ñu bare dégg la mu def, ñu
ñëw fi moom, jóge diiwaanu Yude ak
dëkku Yerusalem, ca diiwaanu Idume, ca
gannaaw dexu Yurdan ak ci wàlli Tir ak
Sidon. 9-10 Booba nag Yeesu faj na ñu
bare, ba mboolem ñi am i jàngoro di ko
song, ngir laal ko. Noonu Yeesu wax ay
taalibeem, ñu wutal ko gaal, ngir mbooloo
mi bañ koo buux. 11 Fekk booba képp ku
rab jàpp ku ko gis, daanu fa kanamam
di yuuxu naan: «Yaa di Doomu Yàlla.»
12 Waaye Yeesu gëdd rab yi bu wér, ngir
ñu bañ koo siiwal.

Yeesu tànn na fukki ndaw yi ak ñaar

13 Gannaaw loolu Yeesu yéeg ci tund wi,
woo ñi ko neex, ñu daldi ñëw ci moom.
14 Noonu mu tànn ci fukk ak ñaar, tudde
leen ay ndawam, ngir ñu ànd ak moom te
mu yónni leen, ñu waareji, 15 mu joxaale
leen sañ-sañu dàq ay rab. 16 Fukk ak ñaar
ñii la tànn:

Simoŋ, mi mu tudde Piyeer,
17 Saag doomu Sebede, ak Yowaana mi
mu bokkal ndey ak baay— ñoom ñi
mu wooye Bowanerses, maanaam «Ñi
aaytal ni dënnu gi»—
18 Andare ak Filib,
Bartelemi ak Macë,
Tomaa ak Saag doomu Alfe,
Tade ak Simoŋ, mi bokk ca mbooloo, ma
ñu tudde Ñi farlu ci moom seen réew;
19 ak Yudaa Iskariyo mi nara wor Yeesu.

Ku sosal Xelu Yàlla mi

20 Am beneen bés Yeesu ñëwaat ca kër
ga. Te mbooloo mu bare dajaloowaat fa, ba
tax manuñoo lekk sax. 21 Bi ko ay bokkam
déggee nag, ñu ñëw, ngir jàppsi ko naan:
«Dafa tàggoo ak sagoom.» 22 Te it xutbakat
ya jóge Yerusalem ne: «Beelsebul jàpp na
ko; ci kàttanu buuru rab yi lay dàqe rab
yi.»

23 Noonu Yeesu woo leen, wax ak ñoom
ciy léeb ne leen: «Naka la Seytaane mana
dàqe Seytaane? 24 Réew mu xeex boppam,
du mana yàgg. 25 Te kër gu xeex boppam,
du mana yàgg. 26 Bu Seytaane nag jógee,
ba xeex boppam, xàjjalikoo dikkal na ko
te du mana yàgg, waaye dina tas.

27 «Su fi amee nit ku bare doole, naka la
kenn mana dugge ci këram, nangu alalam?
Xanaa dafay jëkka yeew ku bare doole ka,
ba noppi doora toj këram gépp. 28 Ci dëgg
maa ngi leen koy wax, lépp dees na ko baal
nit ñi, muy bàkkaar, muy sosal Yàlla wu
mu mana doon. 29 Waaye kuy sosal Xel
mu Sell mi deesu ko baal mukk; gàddu na
bàkkaar ba fàww.»

30 Yeesu wax na loolu, ndaxte nee woon
nañu, rab jàpp na ko.

Ndeyu Yeesu ak ay rakkam

31 Noonu ndeyu Yeesu ak ay rakkam
ñëw, ñu taxaw ci biti, yónnee, woo ko.
32 Fekk booba mbooloo nga toog, wër ko.
Ñu ne ko nag: «Sa yaay ak say rakk ñu ngi
taxaw ci biti, di la laaj.» 33 Waaye Yeesu ne
leen: «Kan mooy sama ndey? Ñan ñooy
samay rakk?» 34 Noonu mu xool ñi ko wër
naan: «Sama yaay ak samay rakk a ngii;
35 ndaxte kuy def coobarey Yàlla, kooku
mooy sama rakk ak sama jigéen ak sama
ndey.»

4

Léebu beykat bi

1 Am beneen yoon Yeesu nekk ci wetu
dex ga, di jànglewaat. Mbooloo mu bare
dajaloosi, ba tax mu yéeg cig gaal, dugg ca
dex ga; mbooloo mépp taxaw ca tefes ga.

2 Noonu Yeesu daldi leen jàngal lu bare
ciy léeb. Ci njàngleem nag mu ne leen:
3 «Dégluleen, dafa amoon beykat bu de-
moon jiyi. 4 Bi muy saaw toolam nag, lenn
ci pepp mi wadd ci kaw yoon wi, picc yi
daldi ñëw, lekk ko lépp. 5 Leneen ci pepp
mi wadd ci bérab bu bare ay doj te néew
suuf, mu daldi sax bu gaaw, ndaxte suuf
si barewul. 6 Waaye bi jant bi naajee, mu
lakk, wow, ndaxte amul ay reen. 7 Leneen
nag wadd ci biir ay xaaxaam, xaaxaam yi
daldi sax, tanc ko, te meññul dara. 8 Li ci
des dal ci suuf su baax, mu jóg, sax, di focci
ay gub; lii àntu, ba mat fanweeri yoon lu
ëpp la mu ji woon, lii mat juróom benn
fukk, lii mat téeméer.»

9 Noonu Yeesu ne leen: «Déglul bu baax,
yaw mi am ay nopp.»

10 Gannaaw loolu ba Yeesu nekkee fu
wéet, fukki taalibe ak ñaar ña, ak ñeneen
ñu daan ànd ak ñoom, laaj ko ci mbirum

léeb yi. 11 Mu ne leen: «Yéen may nañu leen, ngeen xam mbóoti nguuru Yàlla, waaye ñi ci biti léeb ay ëmb lépp. 12 Noonu la, ngir:

“Ñuy xool bu baax waaye duñu gis dara,
di déglu bu baax waaye duñu xam dara,
ngir bañ ñu tuub seeni bàkkaar te Yàlla
baal leen.”»

13 Noonu Yeesu ne leen: «Ndax xamuleen léeb wii? Nu ngeen xame nag léeb yi ci des? 14 Ki ji nag, kàddu gi lay ji. 15 Ki féete ci yoon wi mooy ki dégg, Seytaane ñëw ci saa si, këf kàddu, gi ñu def ci moom. 16 Ki jot kàddu gi ci bérab bu bare ay doj mooy ki dégg kàddu gi, nangu ko ak mbég ci saa si, 17 waaye du yàgg, ndaxte wax ji saxul ci moom. Bu jaaree ci nattu nag, mbaa ñu fitnaal ko ndax kàddu gi, mu dàggeeku ci saa si. 18 Ki jot jiwu wi ci xaaxaam yi mooy ki dégg kàddu gi, 19 waaye soxlay àddina ak naxi alal ak bëgge solu ko, tanc kàddu gi, ba du meññ dara. 20 Ki jot kàddu gi ci suuf su baax si nag, mooy ki ko dégg te nangu ko, ba jariñ; kii mat fanweeri yoon lu ëpp la ñu ji woon, kii mat juróom benn fukk, kii mat téeméer.»

Léebu làmp bi

21 Yeesu ne leen itam: «Ndax nit dina jël làmp, dëpp ci leget walla def ko ci ron lal? Ndax du ko wékk? 22 Amul dara luy kumpa lu ñu warula siiwal, mbaa mu làqu te warul ne fàŋŋ. 23 Déglul bu baax, yaw mi am ay nopp.»

24 Mu ne leen: «Seetleen bu baax li ngeen di dégg. Dees na leen nattal ak natt, bi ngeen di nattale, te dollil leen. 25 Ku am, dees na la dollil; ku amul, li nga am as néew, dees na ko nangu.»

Léebu jiwu wi

26 Yeesu teg ci ne: «Nguuru Yàlla dafa mel ni nit ku ji tool. 27 Muy nelaw walla muy xool, guddi mbaa bëccëg, jiwu wi sax, di màgg, te xamul naka la ko defe. 28 Suuf day meññ moom ci boppam, mu sax, focci, def i gub. 29 Bu gub yi ñoree nag, mu dagg ko, ndaxte ngóob jot na.»

Léebu doomu fuddën gi

30 Yeesu ne leen ati: «Lu nu mana méngaleel nguuru Yàlla? Walla ban léeb lanu ko mana misaale? 31 Dafa mel ni doomu fuddën, bi gëna tuuti ci jiwu yépp; 32 waaye boo ko jiyee, day jóg, màgg, ba sut gàncaxi tóokër yépp; mu sax ay bànqaas yu réy, ba picci asamaan tàgg ci keram.»

33 Noonu Yeesu dégtal leen yeneen léeb yu bare yu mel ni yii, di leen xamal kàddu gi, aju ci lu ñu àttan. 34 Daawu leen wax dara lu dul ciy léeb. Waaye bu wéetee ak ay taalibe, daan na leen firil lépp.

Yeesu dalal na ngelaw li

35 Bés booba nag ci ngoon Yeesu ne taalibe yi: «Nanu jàll dex gi.» 36 Mu yiwi mbooloo mi nag, ay taalibeem jël ko ni mu mel ci gaal gi; te yeneen gaal ànd ak moom. 37 Naka noona ngelaw lu mag daldi jóg, duus yi sàng gaal gi, ba mu bëgga fees. 38 Fekk Yeesu tëdd di nelaw ci ngegenaay ci taatu gaal gi.

Taalibe yi daldi ko yee naan: «Kilifa gi, ndax sunu bakkan soxalu la?» 39 Ci kaw loolu Yeesu jóg, daldi gëdd ngelaw li, ne dex gi: «Noppil te dal!» Noonu ngelaw li dal, ba lépp ne nemm. 40 Yeesu ne taalibe ya: «Lu tax ngeen tiit? Ndax gëmaguleen?» 41 Ñu daldi ragal lool, naan ci seen biir: «Kii moo di kan, ba ngelaw li ak dex gi sax di ko déggal?»

5

Yeesu faj na ku rab jàpp

1 Noonu ñu jàll dex ga, ba teer ci diiwaanu waa Serasa.

2 Bi Yeesu génnee gaal gi, nit ku rab jàpp jóge ca sëg ya, daldi ñëw kar ko. 3 Kooku nag ca sëg ya la dëkk, te kenn manu koo yeew, du ak càllala sax. 4 Ndaxte ay yoon yu bare jéngoon nañu ko te yeew ko ak ay càllala, waaye waa ji daldi dagg càllala yi te damm jéng yi, ba kenn amul woon kàttanu téye ko. 5 Guddi ak bëccëg mu nga woon ca sëg ya ak ca tund ya, di yuuxu te jam yaramam ak ay xeer.

6 Bi mu gisee Yeesu fu sore nag, mu daldi dawsi, sukk fa kanamam, 7 di xaacu naan: «Yaw Yeesu Doomu Yàlla Aji Kawe ji, loo may fexeel? Ci turu Yàlla, bu ma mbugal.» 8 Ndaxte Yeesu da ko ne: «Yaw rab wu bon wi, génnal ci nit ki.»

9 Noonu Yeesu laaj ko: «Noo tudd?» Mu ne ko: «Coggal laa tudd, ndaxte ñu bare lanu.» 10 Muy ñaan Yeesu lool, ngir mu bañ leena dàq ca réew ma.

11 Fekk amoon na fa ca tund wa géttu mbaam-xuux yu bare yuy for. 12 Rab ya ñaan Yeesu: «Jox nu ndigal, nu dugg mbaam-xuux ya.» 13 Mu may leen ko. Noonu rab ya génn nit ka, dugg mbaam-xuux ya, ñu daldi bartalu, daanu ca dex ga, lab fa. Mbaam-xuux ya nag matoon nañu ñaari junni.

14 Noonu sàmm ya daw ca dëkk ba ak ca àll ba, nettaliji mbir mi, ba nit ñi ñëw, seet li xew. 15 Ñu ñëw nag ci Yeesu, gis ka rab ya jàppoon toog, sol ay yére te ànd ak sagoom. Ñu daldi ragal. 16 Ña fekke woon mbir ma nag nettali leen mbirum nit ka ak

mbaam-xuux ya. 17 Ci kaw loolu ñu daldi
ñaan Yeesu, mu sore seen réew.

18 Bi Yeesu di dugg ci gaal gi, ki rab ya
jàppoon ñaan Yeesu, ngir ànd ak moom.
19 Waaye Yeesu mayu ko ko. Mu ne ko:
«Ñibbil ci say bokk, nettali leen ni la
Boroom bi yërëme, ba defal la lii lépp.»
20 Noonu waa ji dem ci diiwaanu Fukki
dëkk yi, daldi fa yégle la ko Yeesu defal,
ba ñépp waaru.

Yeesu dekkal na doomu Yayrus te faj jigéen

21 Noonu Yeesu jàllaat dex ga, taxaw ca
tefes ga. Te nit ñu bare dajaloo, wër ko.
22 Kenn ci njiiti jàngu ba nag, tudd Yayrus,
ñëw ci moom. Naka la gis Yeesu, mu daanu
ciy tànkam, 23 di ko sarxu lu bare naan:
«Sama doom ju jigéen mi ngi bëgga faatu;
kaay teg ko loxo, ngir mu wér te dund.»
24 Noonu Yeesu ànd ak moom.

Bi muy dem, mbooloo mu réy topp ko,
di ko tanc. 25 Amoon na fa nag jigéen ju
doon xëpp deret diirub fukki at ak ñaar.
26 Sonnoon na lool ci loxoy fajkat yu bare,
sànk ci alalam jépp te jëlewu ci genn tan,
waaye faf wopp ja yokku. 27-28 Noonu mu
déggoon turu Yeesu, ne ci boppam: «Su
ma laalee ay yéreem rekk, dinaa wér.»
Mu jaxasoo ak mbooloo mi nag, doxe ko
gannaaw, laal mbubbam. 29 Ci saa si
deret ji taxaw, mu yég ci yaramam ne
jàngoroom deñ na.

30 Yeesu yég ci saa si ne, doole génn na ci
moom. Mu walbatiku nag ne mbooloo mi:
«Ana ku laal samay yére?» 31 Ay taalibeem
ne ko: «Xanaa gisuloo mbooloo mi lay
wër; ngay laaj: "Ku ma laal?"» 32 Waaye
Yeesu di xool li ko wër, ngir gis ku ko def.
33 Noonu jigéen ja ñëw, daanu ciy tànkam,
wax ko dëgg gépp; mu tiit bay lox, ndaxte
xam na li xewoon ci yaramam. 34 Yeesu ne
ko: «Soxna si, sa ngëm faj na la; demal ci
jàmm, te na sa jàngoro wàcc.»

35 Bi Yeesu di wax nag, am na ku jóge ca
kër njiit la, mu ñëw naan: «Sa doom faatu
na; matatul nuy sonal kilifa gi.» 36 Waaye
Yeesu jàppul wax jooju; mu ne njiit la:
«Gëmal rekk te baña tiit.» 37 Noonu Yeesu
dem, ànd ak Piyeer, Saag ak Yowaana rekk,
ndaxte mayul keneen, mu ànd ak moom.

38 Naka lañu ñëw ci kër njiit li, Yeesu
dégg coow li; ñii di jooy, ñii di yuuxu.
39 Mu dugg ne leen: «Lu ngeen di soow,
tey jooy? Janq bi deewul, day nelaw rekk.»
40 Waaye ñu di ko ñaawal. Noonu Yeesu
génne ñépp, woo baayu janq bi ak yaay
ji ak ñi mu àndal, dugg fa janq bi nekk.
41 Mu jàpp loxoom ne ko: «Talita kumi,»
liy tekki: «Janq bi, maa ngi la koy wax,
jógal.»
42 Ca saa sa janq bi jóg, daldi dox, ndaxte
amoon na fukki at ak ñaar. Ñépp daldi
waaru, ba ne jomm. 43 Ci kaw loolu Yeesu
dénk leen bu wóor, ñu bañ koo siiwal; teg
ca naa: «Mayleen janq bi, mu lekk.»

6

Yeesu ci dëkku Nasaret

1 Bi loolu amee Yeesu jóge fa, dellu
réewam, ànd ak taalibe yi.
2 Bésub noflaay bi nag mu jàngal leen
ci seen jàngu, ba mbooloom ñi ko dégg
waaru naan: «Lii, fu mu ko jële, te xam-
xam bii mu yor, lu mu doon, ba muy def
kéemaan yii? 3 Ndax kii du minise bi?
Ndax du doomu Maryaama te magu Saag,
Yuusufa, Yuda ak Simoŋ? Te ay rakkam yu
jigéen ndax nekkuñu fi ak nun?» Kon nag
ñu daldi ko xeeb.
4 Noonu Yeesu ne leen: «Dees na faay-
daal yonent, waaye du ci réewam, ciy
bokkam mbaa ci këram.» 5 Yeesu manu
faa def ay kéemaan yu bare, lu dul teg loxo
yenn jarag, wéral leen. 6 Mu waaru ndax
seen ngëmadi.

Yeesu yónni na fukki taalibe ya ak ñaar

Bi loolu amee Yeesu di wër dëkk ya, di
jàngle. 7 Noonu mu woo ci moom fukki
taalibe ya ak ñaar, jox leen sañ-sañu dàq
rab yi, yónni leen, ñu ànd ñaar-ñaar.
8 Mu digal leen nii: «Bu ngeen di dem,
buleen yóbbaale dara; du mburu mbaa
mbuus mbaa xaalis ci seeni maxtume,
waaye yemleen ci aw yet rekk. 9 Sol-leen
ay dàll te yem ci benn turki.» 10 Mu ne
leen: «Kër gu ngeen dugg, dal-leen fa, ba
kera ngeen jóge dëkk ba. 11 Koo xam ne
gàntu na leen, mbaa mu tanqamlu leen,
génnleen fa, yëlëb seen pëndu tànk, ngir
seede leen seen réer.»
12 Noonu taalibe ya dem, di waare naan:
«Tuubleen seeni bàkkaar.» 13 Ñu dàq ay
rab yu bare, te diw boppi jarag yu bare,
wéral leen.

Yaxya faatu na

14 Noonu Erodd buur bi dégg loolu,
ndaxte turu Yeesu siiwoon na. Mu ne
nag: «Yaxya dekki na, moo tax mu ànd ak
kàttanu def ay kéemaan.» 15 Ñeneen ne:
«Kii Ilyaas la.» Ñi ci des ne: «Yonent la,
bu mel ni yonent yu jëkk ya.» 16 Waaye bi
ko Erodd déggee, mu ne: «Yaxya male ma
dagglu boppam, moom moo dekki.»
17 Fekk Erodd yónnee woon na, jàpp
Yaxya, yeew ko, tëj. Ndaxte Erodd takkoon
na Erojàdd jabaru Filib magam. 18 Te
Yaxya ne ko: «Jaaduwul nga denc sa
jabaru mag.» 19 Moo tax Erojàdd ëmbal
ko mer, ba bëgg koo rey, waaye manu koo
def. 20 Ndaxte Erodd dafa ragal Yaxya, ba

sàmm bakkanam, xam ne ku jub la te sell.
Bu ko daan déglu it, day jaaxle lool, teewul
mu bég ci déglu ko.
21 Noonu bés bu yell ñëw, ba Erodd doon
màggal bésu juddoom; mu woo ca xew
wa ay jaraafam ak kilifay xare ba ak njiiti
diiwaanu Galile. 22 Booba doomu Erojàdd
dugg di fecc, mu neex Erodd ak gan ñi, ba
buur bi ne janq bi: «Laaj ma loo bëgg,
dinaa la ko jox.» 23 Mu boole ci ngiñ ne
ko: «Loo ma mana laaj, dinaa la ko jox, ba
ci genn-wàllu réew mi sax.»
24 Noonu janq bi génn ne ndeyam: «Lu
may laaj?» Mu ne ko: «Laajal boppu
Yaxya.» 25 Mu daldi gaawantu dugg nag ci
kanam buur bi ne ko: «Damaa bëgg, nga
indil ma léegi boppu Yaxya ci biir ndab.»
26 Bi ko buur ba déggee, mu am naqar wu
réy. Waaye bëggu koo gàntu ndax ngiñ li
ak gan ñi. 27 Mu daldi yónni nag xarekat,
jox ko ndigal, mu indil ko boppu Yaxya.
Waa ji dem, dagg boppu Yaxya ca kaso ba,
28 indi bopp bi ci biir ndab, jox ko janq
bi, mu daldi ko jox yaayam. 29 Ba taalibey
Yaxya déggee loolu, ñu ñëw, fab néew ba,
suul ko ci bàmmeel.

Yeesu bareel na ay mburu

30 Gannaaw loolu ndaw yi dajaloo ci
wetu Yeesu, nettali li ñu def ak li ñu
jàngle lépp. 31 Ci kaw loolu Yeesu ne leen:
«Nanu beddeeku, dem ci bérab bu wéet;
ngeen noppalu fa tuuti.» Waxoon na loolu,
ndaxte amoon na ñu bare ñu doon dem
ak a dikk, ba amuñu sax jot ngir lekk.
32 Noonu ñu dugg cig gaal, dem ca bérab
bu wéet.
33 Bi ñuy dem nag, am ñu leen gis,
xàmmi leen, ñu daldi jóge ci dëkk yépp,
daw, jiitu leen fa. 34 Bi Yeesu génnee gaal
gi, mu gis mbooloo mu réy, yërëm leen,
ndaxte dañoo mel ni xar yu amul sàmm.
Kon mu daldi leen jàngal lu bare.
35 Ca ngoon sa taalibe yi ñëw ci moom ne
ko: «Fii àllub neen la, te léegi mu guddi.
36 Yiwil mbooloo mi nag, ñu dugg ci àll
bi ak dëkk yi nu wër, jënd lu ñu lekk.»
37 Waaye Yeesu ne leen: «Yéen joxleen leen
lu ñu lekk.» Ñu ne ko: «Xanaa nu jënd lu
tollook peyu juróom ñetti weer ci mburu,
jox leen ñu lekk?» 38 Yeesu laaj leen:
«Ñaata mburu ngeen am? Demleen seeti.»
Ñu dem seeti ne ko: «Juróomi mburu ak
ñaari jën.» 39 Noonu Yeesu sant mbooloo
mi, ñu def ay géew, toog ci ñax mu naat
mi. 40 Ñu toog nag ay géewi juróom fukk
ak téeméer.
41 Bi loolu amee Yeesu jël juróomi mburu
yi ak ñaari jën yi, xool ci kaw, sant Yàlla,
ba noppi mu damm mburu yi, jox ko
taalibe yi, ngir ñu séddale ko mbooloo
mi. Ñaari jën yi it mu séddale ko ñépp.
42 Noonu ñépp lekk ba suur. 43 Te it ñu
dajale la desoon ca dammiti mburu ak jën
ya, mu nekk fukki pañe ak ñaar yu fees.
44 Ñu lekkoon nag matoon na limu juróomi
junniy góor.

Yeesu dox na ci kaw ndox mi

45 Ci kaw loolu Yeesu sant ay taalibeem,
ñu dugg ci gaal gi, jàll ba Betsayda, bi muy
yiwi mbooloo mi. 46 Bi mu tàggtoo ak
mbooloo mi, mu yéeg ca tund wa, ñaan fa
Yàlla. 47 Noonu guddi jot, fekk gaal gi nekk
ci diggu dex gi, te Yeesu rekk moo nekk ca
tefes ga.
48 Booba mu gis taalibe yi sonn lool ci
joow gaal gi ndax li leen ngelaw li soflu.
Ca njël nag mu jëm ci ñoom, di dox ci kaw
dex gi, ba xaw leena raw. 49 Bi ñu ko gisee
nag, muy dox ci kaw dex gi, ñu foog ne
njuuma la, daldi yuuxu. 50 Ndaxte ñépp gis
ko te jommi ci. Waaye mu wax ak ñoom
ci saa si ne leen: «Takkleen seen fit, man
la, buleen tiit!» 51 Noonu mu fekksi leen ci
gaal gi, ngelaw daldi ne tekk. 52 Njàqarey
taalibe ya nag weesu dayo, ndaxte seen xol
dafa fatt, ba réere mbir kéemaan, gi Yeesu
defoon ci mburu yi.
53 Bi nga xamee ne jàll nañu, ba egg
diiwaanu Senesaret, ñu teer fa, 54 génn ca
gaal ga. Ci saa si nit ñi xàmmi ko, 55 ñu
daldi daw ca diiwaan ba bépp, te fépp fu
ñu ko dégg ñu di ko indil ñu wopp, tëdd
ci seeni lal. 56 Te fu mu mana aw, ci dëkk
yu mag mbaa yu ndaw walla ci àll bi, ñu
indil ko jarag yi ci pénc yi, ñaan ko, mu
may leen ñu laal cati mbubbam rekk. Te
képp ku ko laal daldi wér.

7

Farisen ya ak aada ya

1 Amoon na bés nag, ay Farisen ak ay
xutbakat yu jóge Yerusalem ñëw ci Yeesu.
2 Ñu gis yenn ciy taalibeem di lekk, fekk
seeni loxo setul, maanaam raxasuwuñu
woon, ni ko aada santaanee. 3 Farisen yi
nag ñoom ak Yawut yi yépp dañuy topp
aaday yoon, yi maam yi tëral, te fandee
leen gënal lekk ak loxo yu ñu raxasul. 4 Te
it bu ñu jógee pénc ma, su ñu sanguwul
set, duñu lekk. Am nañu it yeneen aada
yu bare, maanaam ni nga wara raxase ay
kaas, ay njaq ak ay satala, ba ñu laab.
5 Noonu Farisen ya ak xutbakat ya laaj
ko ne: «Lu tax say taalibe duñu topp aaday
yoon, yi maam yi tëral, waaye ñuy lekk
ak loxo yu setul?» 6 Yeesu ne leen: «Esayi
waxoon na bu baax ci kàddug Yàlla ci seen
mbir, yéen naaféq yi, bi mu bindee:
“Xeet wii, ñu ngi may teral ci seen
gémmiñ,
waaye seen xol sore na ma.
7 Seen màggal amul benn njariñ,

ci li ñuy jàngle dénkaaney nit kese.”»
8 Yeesu neeti leen: «Dëddu ngeen ndigali
Yàlla, jublu ci aaday nit.» 9 Mu teg ca ne
leen: «Xelu ngeen ci tebbi ndigali Yàlla,
ngir sàmm seen aada. 10 Ndaxte Musaa
nee na: “Teralal sa ndey ak sa baay,” teg
ca ne: “Ku móolu sa yaay walla sa baay,
dees na la rey.” 11 Waaye yéen dangeen
ne: ku ne sa yaay walla sa baay: “Li
nga wara jariñoo ci man Korban la,” —
maanaam saraxu Yàlla la— 12 dootuleen
ko bàyyi, mu defal dara ndeyam walla
baayam. 13 Noonu tebbi ngeen kàddug
Yàlla ndax seen aada, ji ngeen di donnante.
Te it yéena ngi def yeneen yu bon yu mel
nii.»

14 Noonu Yeesu waxaat ak mbooloo mi
ne leen: «Yéen ñépp dégluleen ma te xam.
15-16 Li ci biti, tey dugg nit, du ko mana indil
sobe, waaye li génn ci nit, loolu mooy indil
nit sobe.»

17 Bi nga xamee ne jóge nañu ci mbooloo
mi, dugg ci kër gi, taalibe yi laaj Yeesu, mu
firil leen wax ju làqu jooju. 18 Yeesu ne
leen: «Ndax yéen itam seen xol dafa tëju?
Xanaa xamuleen ne, dara lu jóge biti, dugg
ci nit, du ko mana indil sobe, 19 ndaxte du
dugg ci xol, waaye ci biiram lay jëm, ba
noppi daldi génn ca bérab bu làqu?» Ci li
mu wax loolu Yeesu daganal na bépp ñam.

20 Yeesu ne leen ati: «Li génn ci nit, loolu
mooy indil nit sobe. 21 Ndaxte ci biir, ci
xolu nit, la xalaat yu bon di jóge ak ndox-
aanu yàqute, càcc ak bóom, 22 njaaloo ak
bëgge, coxor, naaféq, ñaawteef, ñeetaan,
saaga, réylu ak jëfi ndof. 23 Lu bon loolu
lépp day génn ci nit, di ko indil sobe.»

Yeesu faj na doomu jigéen, ja dëkk Tir

24 Gannaaw loolu Yeesu jóge fa, jëm weti
dëkku Tir. Bi mu fa eggee, mu dugg ci kër,
te bëggul kenn xam ko, waaye jataayam
manula umpe.

25 Amoon na fa nag jigéen ju rab jàpp
doomam ju jigéen. Bi mu déggee ne,
Yeesoo nga fa, mu ñëw, daanu ciy tànkam,
26 fekk jigéen ja ci xeetu Gereg la bokkoon,
juddoo wàlli Fenisi ci diiwaanu Siri.

Noonu jigéen ja ñaan ko, mu dàq rab wi
ci doomam. 27 Waaye Yeesu ne ko: «Na
gone yi jëkka lekk, ba regg; fab ñamu gone
yi, sànni ko xaj yi, rafetul.» 28 Jigéen ji ne
ko: «Waaw, sang bi, teewul xaj yi di lekk
ruusit, yi rot ci lekkukaayu gone yi.» 29 Ci
kaw loolu Yeesu ne ko: «Ndax wax jooju
demal ci jàmm, rab wa génn na sa doom.»

30 Noonu mu ñibbi, fekk doom ji tëdd cib
lal te mucc ci rab wi.

Yeesu faj na ku tëx te luu

31 Bi loolu amee Yeesu jóge na weti Tir,
jaar ci wàlli dëkku Sidon, dem dexu Galile,
ba noppi dugg ci biir diiwaan, bi ñuy wax
Fukki dëkk yi.

32 Foofa ñu indil ko ku tëx te dër lool,
ñaan ko mu teg ko loxo. 33 Noonu Yeesu
yóbbu ko, ba ñu sore mbooloo mi, mu
def ay baaraamam ciy noppam, daldi tifli,
laal làmmiñam. 34 Mu yërëm ko, ba
binni ci xolam, xool ci asamaan, daldi ne:
«Effata,» liy tekki «Ubbikuleen.» 35 Ci
saa si ay noppam daldi dégg te làmmiñam
yiwiku, muy wax bu leer.

36 Bi mu ko defee Yeesu tere leen, ñu wax
ko kenn, waaye lu mu leen ko gëna tere, ñu
gën ko nee siiwale. 37 Ñu waaru lool naan:
«Lépp lu mu def, lu yéeme la. May na sax
tëx yi ñuy dégg, ak luu yi ñuy wax.»

8

*Yeesu bareel na mburu yi ñaareel bi
yoon*

1 Ca bés yooya mbooloo mu réy amaa-
toon na, te amuñu woon lu ñu lekk. Noonu
Yeesu woo taalibe ya ne leen: 2 «Yërëm naa
mbooloo mi, ndaxte toog nañu fi man ñetti
fan, te amatuñu lu ñu lekk. 3 Su ma leen
yiwee ak seen xiif, dinañu tële ci yoon wi,
ndaxte am na ñu jóge fu sore.» 4 Taalibe
yi ne ko: «Waaye fii àllub neen la; fu nuy
jële lu doy ngir dundal leen?» 5 Yeesu laaj
leen: «Ñaata mburu ngeen am?» Ñu ne
ko: «Juróom ñaar.»

6 Noonu Yeesu sant mbooloo mi, ñu toog
ci suuf. Mu jël juróom ñaari mburu yi,
sant Yàlla, damm leen, jox leen taalibe yi,
ngir ñu séddale leen mbooloo mi; taalibe
yi def ko. 7 Amoon na fa it tuuti jën
yu ndaw. Yeesu jël ko, sant Yàlla, wax
taalibe yi, ñu séddale leen itam mbooloo
mi. 8 Noonu nit ñi lekk ba suur, ba noppi
taalibe yi dajale juróom ñaari dàmba yu
fees ak dammit yi ci des. 9 Ña ko fekke nag
matoon nañu ñeenti junniy góor.

10 Bi ko Yeesu defee, mu yiwi leen, daldi
dugg ak taalibe ya ca gaal ga, dem ca wàlli
Dalmanuta.

Kéemaan gu jóge ci asamaan

11 Noonu Farisen yi ñëw, di werante
ak moom; ñu fexe koo fiir, ba laaj ko
kéemaan gu jóge ci asamaan tey firndeel
yónnentam. 12 Waaye Yeesu binni ci
xolam ne leen: «Lu tax niti jamono jii di
laaj kéemaan? Ci dëgg maa ngi leen koy
wax, duñu jot genn kéemaan.» 13 Ci kaw
loolu Yeesu bàyyi leen, duggaat ci gaal gi,
di jàll dex gi.

Lawiiru Farisen yi

14 Taalibe yi nag fàtte woon nañu
yóbbaale mburu, te amuñu woon lu dul
benn mburu ci gaal gi. 15 Noonu Yeesu

artu leen ne: «Wottuleen te moytu lawiiru
Farisen yi ak ñi far ak buur bi Erodd.»
16 Taalibe yi nag daldi werante naan:
«Nun de indaalewunu mburu.» 17 Waaye
Yeesu yég loolu ne leen: «Lu tax ngeen
di werante ci li ngeen indaalewul mburu?
Xanaa gisaguleen te xamuleen? Ndax seen
xol dafa fatt ba tey? 18 Ndax ay gumbay
njàccaar ngeen, te seeni nopp naqari?
Xanaa fàttalikuwuleen; 19 bi ma dammee
juróomi mburu ya ngir juróomi junni ña,
ñaata pañe yu fees ak ay dammit ngeen ca
dajale woon?» Ñu ne ko: «Fukk ak ñaar.»
20 Yeesu neeti leen: «Te bés bi ma dammee
juróom ñaari mburu yi ngir ñeenti junni
ñi, ñaata dàmba yu fees ak dammit ngeen
dajale woon?» Ñu ne ko: «Juróom ñaar.»
21 Noonu Yeesu ne leen: «Ndax seen xol
dafa tëju ba tey?»

Yeesu faj na ku gumba ca dëkku Betsayda

22 Gannaaw loolu ñu ñëw ci Betsayda.
Foofa ñu indil Yeesu ku gumba, di ko ñaan,
mu laal ko. 23 Yeesu nag jàpp loxob gumba
gi, yóbbu ko, ba génn dëkk bi. Mu def tiflit
ciy bëtam, teg ko loxo naan: «Ndax gis nga
dara?» 24 Waa ji xool ne ko: «Gis naa ay
nit, ñu mel ni ay garab, te ñu ngi dox.»
25 Kon Yeesu laalaat bët yi, gumba gi ne
xefeet, daldi wér, ba gis lépp bu leer. 26 Ci
kaw loolu Yeesu sant ko mu ñibbi ne ko:
«Bul dugg ca dëkk ba.»

Piyeer wax na ne, Yeesu mooy Almasi bi

27 Bi loolu amee Yeesu ànd ak ay taalibeem,
dem ca dëkk, yi wër Sesare bu Filib.
Bi ñuy dem nag, mu laaj taalibe yi: «Nit ñi,
lu ñu wax ne man moom laa?» 28 Ñu ne ko:
«Am na ñuy ne yaa di Yaxya; ñeneen ne,
Ilyaas; ñi ci des ne yaay kenn ci yonent yi.»
29 Noonu Yeesu laaj leen: «Yéen nag, ku
ngeen wax ne moom laa?» Piyeer ne ko:
«Yaa di Almasi bi.» 30 Ci kaw loolu Yeesu
dénk leen bu wóor, ñu bañ koo wax kenn.

Yeesu xamal na ne dina dee, dekki

31 Booba Yeesu tàmbali na leena xamal
ne, Doomu nit ki war na sonn lu bare; njiit
ya, sarxalkat yu mag ya ak xutbakat ya
dëddu ko, ñu rey ko, mu dekki ci ñetti fan.
32 Noonu mu xamal leen mbir mi, ba mu
leer nàññ.
Bi ko Piyeer déggee, mu woo ko ci pegg,
daldi ko yedd. 33 Waaye Yeesu geestu, gis
yeneen taalibe yi, mu daldi yedd Piyeer ne
ko: «Sore ma Seytaane; yëfi nit ngay fonk,
waaye du yëfi Yàlla.»
34 Noonu Yeesu woo taalibe yi ak
mbooloo mi ne leen: «Ku bëgga topp ci
samay tànk, na bàyyi boppam te gàddu
bant bi ñu ko wara daaj, doora topp
ci man. 35 Ndaxte koo xam ne bëgg
ngaa rawale sa bakkan, dinga ko ñàkk,
waaye ku ñàkk sa bakkan ngir man ak
ngir xibaaru jàmm bi, dinga ko jotaat.
36 Ndaxte moom àddina sépp, lu muy jariñ
nit, bu ñàkkee bakkanam? 37 Te nit, lu mu
wara weccee bakkanam? 38 Ku ma rusa
faral, te nanguwul samay wax ci kanam
niti jamono jii, ñi fecci seen kóllëre ak
Yàlla te topp bàkkaar, Doomu nit ki dina
la rusa xam, bés bu ñëwee ci ndamu
Baayam, ànd ak malaaka yu sell yi.»

9

1 Mu ne leen ati: «Ci dëgg maa ngi leen
koy wax, am na ñi fi taxaw, ñoo xam ne
duñu dee, te gisuñu nguuru Yàlla ñëw ak
doole.»

Ndamu Yeesu jolli na ci moom

2 Juróom benni fan gannaaw gi, Yeesu
àndoon na ak Piyeer, Saag ak Yowaana,
mu yóbbu leen ñoom rekk fu wéet ci tund
wu kawe lool. Foofa jëmmam soppiku
ci seen kanam; 3 ay yéreem di ray-rayi,
weex tàll, te fóotukatu àddina manu leen
weexale nii. 4 Noonu ñu gis yonenti Yàlla
Ilyaas ak Musaa, di wax ak Yeesu.
5 Piyeer daldi ne Yeesu: «Kilifa gi, bég
nanu ci sunu teew fii; nanu defar ñetti
mbaar, benn yaw, benn Musaa ak benn
Ilyaas.» 6 Fekk xamul lu muy wax, ndaxte
tiitaange jàpp na leen ñoom ñett ñépp.
7 Noonu niir muur leen, te baat jibe ca
niir wa naan: «Kii mooy sama Doom
ji ma bëgg, ci moom laa ame bànneex;
dégluleen ko.» 8 Ci saa si taalibe yi xool,
waaye gisatuñu kenn ku dul Yeesu rekk.
9 Bi loolu amee ñu wàcc ca tund wa.
Bi muy wàcc nag, Yeesu sant leen ne:
«Buleen nettali kenn li ngeen gis, ba kera
Doomu nit ki dekki na.» 10 Ñu téye wax
jooju ci seen biir, di sotteente xel, ba xam
lu ndekkite looluy tekki.
11 Noonu taalibe yi laaj Yeesu: «Lu tax
xutbakat yi di naan, Ilyaas moo wara jëkka
ñëw?» 12 Yeesu ne leen: «Waaw, Ilyaas
dina jëkka ñëw, jubbanti lépp. Waaye
itam lu tax bind nañu ne, Doomu nit ki
war na sonn lu bare, ñu xeeb ko, dëddu
ko. 13 Waaye maa ngi leen di wax ne, Ilyaas
ñëw na, te def nañu ko la leen neex, ni ko
Mbind mi waxe.»

Yeesu faj na xale bu rab jàpp

14 Bi nga xamee ne Yeesu ñëw na, ba jege
taalibe yi, mu gis mbooloo mu bare wër
leen, te ay xutbakat di werante ak ñoom.
15 Naka la mbooloo mi gis Yeesu, ñu waaru,
daldi daw nuyu ko.
16 Noonu Yeesu laaj leen: «Ci lan ngeen
di werante ak ñoom?» 17-18 Kenn ci
mbooloo mi ne ko: «Kilifa gi, rab jàpp
na sama doom, ba luuloo ko. Saa su ko

jàppee, daf koy daaneel ci suuf, gémmiñ
gi di fuur, muy yéyu, ne jàdd. Ñaan naa
say taalibe, ñu dàq ko, waaye manuñu ko.»
19 Yeesu ne leen: «Yéen niti jamono jii,
yéen ñi gëmadi, ba kañ laa wara nekk ak
yéen, ba kañ laa leen wara muñal? Indil-
leen ma xale bi.» 20 Ñu indil ko ko. Bi xale
bi gisee Yeesu nag, rab wi sayloo ko ci saa
si, mu daanu ci suuf, di xalangu, gémmiñ
giy fuur. 21 Yeesu laaj baay bi: «Lii kañ
la ko dal?» Baay bi ne ko: «Li dale ci
ngoneem. 22 Léeg-léeg rab wi bëmëx ko
ci sawara, léeg-léeg mu bëmëx ko ci ndox,
ngir rey ko. Soo ko manee, yërëm nu te
xettali nu.» 23 Yeesu ne ko: «Nga ne: “Soo
ko manee,” ku gëm man na lépp.»
24 Ci saa si baayu xale bi wax ci
kaw naan: «Gëm naa, dàqal ma sama
ngëmadi.»
25 Yeesu gis nag ne, mbooloo maa ngi
daw, wërsi ko, mu daldi gëdd rab wi nag
ne ko: «Génnal ci moom, yaw rab wu luu
te tëx, te bu ko jàppaat; wax naa la ko.»
26 Noonu rab wa daldi yuuxu, sayloo xale
bi, génn. Xale bi ne nemm, mel ni ku dee,
ba tax ñu bare ne: «Dee na.» 27 Waaye
Yeesu jàpp loxoom, jógloo ko, xale bi daldi
taxaw.
28 Bi Yeesu duggee ci kër gi, taalibe yi
laaj ko ci pegg: «Lu tax manunu ko woona
dàq?» 29 Yeesu ne leen: «Yu mel ni yii,
ñaan ci Yàlla rekk a leen di dàq.»
30 Bi loolu amee ñu jóge fa, jaar ci
diiwaanu Galile, Yeesu bëggul kenn yég
ko. 31 Ndaxte muy jàngal taalibe yi ne leen:
«Dees na jébbal Doomu nit ki ci loxoy nit,
te dinañu ko rey, mu dekki ci ñetti fan.»
32 Waaye taalibe yi xamuñu lu wax joojuy
tekki, te ñemewuñu ko koo laaj.

Kan moo gëna màgg?

33 Bi nga xamee ne egg nañu dëkku
Kapernawum, te dugg ci kër gi, Yeesu laaj
leen ne: «Lu ngeen doon waxtaane ci yoon
wi?» 34 Waaye ñu ne cell, ndaxte ñu ngi fa
doon werante, ba xam ku gëna màgg ci
ñoom.
35 Noonu Yeesu toog, woo fukki taalibe
ya ak ñaar ne leen: «Ku bëgga jiitu, na
topp ci gannaaw ñépp te nekk surgab
ñépp.» 36 Bi ko Yeesu waxee, mu jël xale,
indi ko ci biir géew bi, ba noppi leewu ko
naan: 37 «Ku nangu xale bu mel ni bii ci
sama tur, man mii nga nangu; te ku ma
nangu, du man mii sax nga nangu waaye
ki ma yónni.»

Waa jiy dàq ay rab

38 Bi loolu amee Yowaana ne ko: «Kilifa
gi, danoo gis nit kuy dàq ay rab ci sa tur,
nu tere ko ko, ndax li mu bokkul ci nun.»
39 Waaye Yeesu ne ko: «Buleen ko tere,
ndaxte kenn manula def kéemaan ci sama
tur, ba noppi di ma xarab. 40 Ku nu sotul,
far na ak nun. 41 Ci dëgg maa ngi leen koy
wax, koo xam ne kii may na leen kaasu
ndox rekk, ndax yéena ngi bokk ci man
Kirist, kooku du ñàkk yoolam mukk.

Ñi yóbbe nit bàkkaar

42 «Waaye ku yóbbe bàkkaar kenn ci ñi
gëna tuuti ñi ma gëm, li gën ci moom, moo
di ñu takk doj wu réy ci baatam, sànni ko ci
géej. 43-44 Boo xamee ne sa loxo mu ngi lay
yóbbe bàkkaar, dagg ko. Ndaxte ñàkk loxo
te tàbbi ci dund gu wóor gi, moo gën ci
yaw, nga am ñaari loxo te tàbbi ci sawara
su dul fey mukk. 45-46 Te bu la sa tànk
di yóbbe bàkkaar, dagg ko. Nga lafañ te
tàbbi ci dund gu wóor gi moo gën, nga am
ñaari tànk, ñu sànni la ci sawara. 47 Te
bu la sa bët di yóbbe bàkkaar, luqi ko.
Nga patt te dugg ci nguuru Yàlla, moo gën
ci yaw, nga am ñaari bët, ñu sànni la ci
sawara. 48 Foofa:
“Sax ya duñu dee mukk,
te sawara sa du fey.”
49 Ñépp sawara lañu leen di xorome.
50 Xorom lu baax la, waaye bu sàppee, nan
lañu koy delloo cafkaam? Amleen xorom
te ngeen jàmmoo.»

10

Pase

1 Gannaaw loolu Yeesu jóge fa, dem
ca wàlli réewu Yawut yi, ya ca gannaaw
dexu Yurdan. Bi mu fa demee, mbooloo
mu bare ñëw fi moom. Yeesu daldi leen
jàngal, ni mu ko daan defe.
2 Noonu ay Farisen ñëw ci moom, lalal
ko fiir, ñu laaj ko: «Ndax jaadu na, nit
fase soxnaam?» 3 Yeesu ne leen: «Lu
leen yoonu Musaa sant?» 4 Ñu ne ko:
«Musaa maye na, nit bind kayitu pase,
tàggook soxnaam.» 5 Waaye Yeesu ne leen:
«Dénkaane boobu mu leen bindal, bind
na ko ndax seen xol dafa fatt. 6 Waaye
ca njàlbéen ga “Yàlla sàkk na leen, kii
góor, kii jigéen. 7 Looloo tax góor di
teqalikook ndeyam ak baayam, ànd ak
soxnaam, 8 ñoom ñaar doon benn.” Kon
nekkatuñu ñaar waaye benn lañu. 9 Lu
Yàlla takk nag, bu ko nit tas.»
10 Bi ñu delloo ca kër ga nag, taalibe ya
laaj ko ci mbirum loolu. 11 Noonu Yeesu
ne leen: «Ku fase sa soxna, takk jeneen,
njaaloo nga, di tooñ ku jëkk ka. 12 Te jigéen
ji tas, séyaat ak keneen, njaaloo nga.»

Xale yu ndaw yi

13 Bi loolu wéyee ñu indil Yeesu ay xale,
ngir mu teg leen ay loxoom. Waaye taalibe
ya gëdd nit ñi. 14 Bi ko Yeesu gisee nag,
mu metti ko lool, mu ne leen: «Bàyyileen

xale yi, ñu ñëw fi man! Buleen leen tere,
ndaxte ñu mel ni ñoom ñoo yelloo nguuru
Yàlla. 15 Ci dëgg maa ngi leen koy wax, ku
woyoful ni xale, nangu nguuru Yàlla, doo
ci mana dugg.» 16 Noonu Yeesu leewu leen,
teg leen ay loxoom, barkeel leen.

Waxambaane wu bare alal

17 Gannaaw loolu bi Yeesu nekkee ci
kaw yoon wi di dem, am ku daw, sukk
ci kanamam ne ko: «Kilifa gu baax gi,
lu ma wara def, ngir am wàll ci dund gu
dul jeex gi?» 18 Yeesu ne ko: «Lu tax nga
wooye ma ku baax ki? Yàlla rekk a baax.
19 Xam nga ndigal yi: “Bul bóome, bul
njaaloo, bul sàcc, bul seede lu dul dëgg,
bul nangu alalu jaambur, teralal sa ndey
ak sa baay.”» 20 Waa ji ne ko: «Kilifa gi,
loolu lépp sàmm naa ko li dale ci samag
ndaw ba tey.»

21 Noonu Yeesu xool ko, am cofeel ci
moom, mu ne ko: «Lenn rekk moo la dese.
Demal jaay li nga am, jox ko miskin yi,
te dinga woomle ci asamaan; boo noppee,
nga ñëw topp ci man.» 22 Waaye ci wax
jooju xar kanamam lëndëm, mu jóge fa ak
tiis, ndaxte ku bare woon alal la.

23 Noonu Yeesu xool taalibe yi ko wër ne
leen: «Boroom alal dugg ci nguuru Yàlla,
lu jafee ngoogu!» 24 Wax jooju nag daldi
jaaxal taalibe yi lool. Waaye Yeesu neeti
leen: «Samay xarit, dugg ci nguuru Yàlla,
lu jafee ngoogu! 25 Giléem jaar ci bën-bënu
puso moo gëna yomb boroom alal dugg ci
nguuru Yàlla.» 26 Wax jooju gënatee jaaxal
taalibe ya, ñu naan ci seen biir: «Kon nag
ku mana mucc?» 27 Noonu Yeesu xool leen
naan: «Loolu të na nit, waaye tëwul Yàlla;
Yàlla man na lépp.»

28 Ci kaw loolu Piyeer daldi ko ne: «Nun
de dëddu nanu lépp te topp la!» 29 Yeesu
ne ko: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
képp ku dëddu kër, doomu ndey yu góor
walla yu jigéen, ndey walla baay, doom
walla suuf ndax man ak xibaaru jàmm bi,
30 dinga am tey jii téeméeri yoon ay kër,
doomi ndey yu góor ak yu jigéen, ndey,
doom ak suuf, ñoom ak ay fitnay noon, te
ëllëg nga am dund gu dul jeex. 31 Waaye
ñu bare ci ñi jiitu ñooy mujji; ñi mujj ñooy
jiituji.»

Yeesu xamle na ne dina dee, dekki

32 Gannaaw loolu ñu ànd jëm Yerusalem,
Yeesu jiitu; taalibe yi am njàqare, te ñi ci
topp tiit. Noonu Yeesu woowaat fukk ak
ñaar ña cig wet, xamal leen li nara xew
ci mbiram. 33 Mu ne leen: «Noo ngi dem
Yerusalem, te dees na jébbal Doomu nit ki
ci loxoy sarxalkat yu mag ya ak xutbakat
ya. Dinañu ko àtte, teg ko dee, jébbal ko
ñi dul Yawut, 34 ñu ñaawal ko, di tifli ci
kawam, dóor ko ay yar, rey ko. Waaye
gannaaw ñetti fan dina dekki.»

Li doomi Sebede ñaan Yeesu

35 Gannaaw loolu Saag ak Yowaana,
doomi Sebede, ñëw ci Yeesu. Ñu ne ko:
«Kilifa gi, danoo bëggoon nga may nu
li nu lay ñaan.» 36 Yeesu ne leen: «Lu
ngeen bëggoon, ma may leen ko?» 37 Ñu
ne ko: «Bés boo soloo sa ndam, nga
may nu, nu toog, kii ci sa ndijoor, kii ci
sa càmmoñ.» 38 Waaye Yeesu ne leen:
«Xamuleen li ngeen di ñaan. Ndax man
ngeena naan kaasu naqar, bi may naan?
Ndax man ngeena sóobu ci metit, yi ma
nara sóobu?» 39 Ñu ne ko: «Waaw, man
nanu ko.» Noonu Yeesu ne leen: «Dingeen
naan kaasu naqar, bi may naan, tey sóobu
ci metit, yi ma nara sóobu, 40 waaye toog
ci sama ndijoor mbaa sama càmmoñ, du
man maa koy maye. Ñi ñu ko waajal rekk
a ko yelloo.»

41 Bi nga xamee ne fukki taalibe ya ca des
dégg nañu loolu, ñu daldi mere Saag ak
Yowaana. 42 Waaye Yeesu woo leen naan:
«Xam ngeen ne ci xeeti àddina, ñi ñu teg
njiit dañu leen di dóor yetu nguur, te kilifa
yi di leen not. 43 Buleen mel ni ñooñu.
Waaye ku bëgga nekk kilifa ci yéen, na
nekk seen surga, 44 te ku bëgga nekk njiit,
na nekk seen jaam. 45 Ndaxte noonu la
Doomu nit ki ñëwe sax, du ngir ñu nekk
ay surgaam, waaye ngir muy seen surga,
ba joxe bakkanam ngir njotug ñu bare.»

Yeesu faj na ku gumba

46 Bi loolu wéyee ñu agsi ca dëkku
Yeriko. Bi ko Yeesu di génn, ànd ak taalibe
ya ak mbooloo mu xawa bare, am gumba
gu tudd Bartime— liy tekki «doomu Time»,
toog ci wetu yoon wi, di yelwaan. 47 Noonu
mu dégg ne, Yeesum Nasaret moo fay
romb; mu daldi yuuxu naan: «Yërëm ma,
yaw Sëtu Daawuda bi!» 48 Ci kaw loolu ñu
bare gëdd ko, ngir mu noppi. Teewul mu
gëna yuuxu naan: «Yaw Sëtu Daawuda bi,
yërëm ma!»

49 Noonu Yeesu taxaw, daldi ne:
«Wooleen ko!» Ñu woo nag gumba gi ne
ko: «Na sa xel dal! Jógal! Mu ngi lay woo.»
50 Bi mu ko déggee, mu sànni malaanam,
ne bërét, dem ci Yeesu. 51 Yeesu ne ko:
«Loo bëggoon ma defal la ko?» Gumba
gi ne ko: «Kilifa gi, damaa bëgga gis.»
52 Noonu Yeesu ne ko: «Demal ci jàmm.
Sa ngëm faj na la.» Ci saa si gumba gi gis,
daldi topp Yeesu ci yoon wi.

11

Yeesu dugg na Yerusalem

1 Gannaaw loolu Yeesu ak taalibe ya jege
nañu Yerusalem, ba agsi dëkki Betfase ak

Betani ci wetu tundu Oliw ya. Noonu
Yeesu yebal ñaar ciy taalibeem, 2 ne leen:
«Demleen ci dëkk bi ci kanam. Bu ngeen
fa duggee, dingeen fa gis cumbur gu kenn
masula war. Yiwileen ko, indi. 3 Bu leen
kenn nee: “Lu ngeen di def?” neleen
ko: “Boroom bi da koo soxla, te léegi mu
delloosi ko.”»
4 Taalibe ya dem nag, ñu gis cumbur ga
ci mbedd mi, mu yeewe cib buntu kër. 5 Bi
ñu koy yiwi nag, am na ca ña fa taxaw, ñu
ne leen: «Lu ngeen nar, bay yiwi cumbur
gi?» 6 Taalibe yi wax leen, ni leen Yeesu
digale woon, nit ñi bàyyi leen, ñu dem.
7 Ñu indi cumbur gi Yeesu nag, lal ci
seeni yére, mu toog ci. 8 Ñu bare lal seeni
yére ci yoon wi, ñenn ñi dagg ay cari garab
ci tool yi, lal leen it ci yoon wi. 9 Ñiy jiitu
ak ñiy topp ci Yeesu ñépp di wax ci kaw
naan:

«Osaana!
Yaw miy ñëw ci turu Boroom bi, ku barkeel nga!
10 Nguuru sunu maam Daawuda giy ñëw dina barkeel!
Ci bérab yu gëna kawe, nañu ne: “Osaana!”»

11 Noonu Yeesu dugg Yerusalem, dem kër
Yàlla ga, xool lépp, ba noppi génn dem
dëkku Betani, moom ak fukki taalibe ya ak
ñaar, ndaxte dafa guddi.

Yeesu dàq na jaaykat ya ca kër Yàlla ga

12 Bët set ñu génn Betani, fekk Yeesu xiif.
13 Noonu mu séen fu sore garabu figg gu
sëq, mu dem seeti, ndax am na ay doom.
Waaye bi mu fa eggee, gisul lu dul ay xob,
ndaxte jamonoy figg duggagul. 14 Ci kaw
loolu mu ne garab gi: «Dootuloo meññ
mukk!» Taalibe yi dégg loolu mu wax.
15 Bi ñu eggee Yerusalem, Yeesu dugg ci
kër Yàlla gi, daldi dàq ñi fay jaay ak ñi
fay jënd. Mu daaneel taabali weccikatu
xaalis yi ak tooguy jaaykati pitax yi, 16 te
mayul kenn, mu yóbbu am njaay ci kër
Yàlla gi. 17 Mu di leen jàngal ne leen:
«Ndax waxuñu ci Mbind mi:
“Dees na wooye sama kër
këru ñaan ci Yàlla ngir xeet yépp.”
Waaye yéen def ngeen ko këru sàcc.»
18 Bi ko sarxalkat yu mag ya ak xut-
bakat ya déggee nag, ñu ragal ko,
ndaxte mbooloo mépp dañoo waaru ci
njàngleem. Noonu ñu seet pexem reylu
ko.
19 Bi timis jotee Yeesu ak taalibe yi génn
dëkk bi.

Garabu figg gi ñu rëbb

20 Ci suba si, bi ñuy dem, ñu gis ne
garabu figg gi dee na, ba wow koŋŋ.
21 Noonu Piyeer fàttaliku li xewoon, ne
Yeesu: «Kilifa gi, xoolal, figg gi nga rëbb
dee na, ba wow!»
22 Yeesu ne: «Gëmleen Yàlla. 23 Ci dëgg
maa ngi leen koy wax, ku ne tund wale:
“Jógal, tàbbi ca géej ga,” te nga gëm ne
loolu dina am, bañ cee boole xel ñaar, kon
sa ñaan nangu. 24 Moo tax maa ngi leen
koy wax, bu ngeen di ñaan Yàlla, lépp lu
ngeen ko mana laaj, gëmleen ne jot ngeen
ko, te dingeen ko am. 25-26 Te it bu ngeen di
ñaan, fekk ngeen jàppal kenn dara, baal-
leen ko, ngir seen Baay bi ci kaw baal leen
seeni tooñ, yéen itam.»

Sañ-sañu Yeesu

27 Gannaaw loolu ñu duggaat Yerusalem,
te Yeesu doon doxantu ca ëtti kër Yàlla ga.
Noonu sarxalkat yu mag ya ak xutbakat ya
ak njiit ya dab ko 28 ne ko: «Yëf yii ngay
def, ci ban sañ-sañ nga koy defe? Te ku la
may sañ-sañu def ko?»
29 Yeesu ne leen: «Man itam dinaa leen
laaj lenn; bu ngeen ma ci tontoo, kon dinaa
leen wax ci ban sañ-sañ laay defe yëf yii.
30 La Yaxya daan def, di sóob nit ñi ci ndox,
fu mu ko jële, ci Yàlla walla ci nit ñi?»
31 Bi ñu ko déggee, ñuy werante ci seen
biir naan: «Bu nu nee: “Ci Yàlla,” kon
dina nu laaj: “Lu tax gëmuleen ko kon?”
32 Waaye bu nu nee: “Ci nit ñi,” kon
mbooloo mi dal ci sunu kaw;» ndaxte ñépp
teg nañu Yaxya ab yonent. 33 Ñu wax Yeesu
nag ne: «Loolu de xamunu ko.» Noonu
Yeesu ne leen: «Kon man itam duma leen
wax ci ban sañ-sañ laay defe yëf yii.»

12

Léebu beykat yi

1 Noonu Yeesu daldi leen wax ciy léeb.
Mu ne leen: «Amoon na fi nit ku jëmbët
toolu reseñ. Mu ñag tool bi, gas pax ngir
nal ci reseñ yi, tabax wottukaay, ba noppi
batale ko ay beykat, daldi tukki.
2 «Bi tool bi ñoree nag, mu yónni surga
ci ñoom, ngir jot wàllam ci meññeef gi.
3 Waaye ñu jàpp ko, dóor ko ay yar, dàq ko,
mu dellu ak loxoy neen. 4 Mu yónniwaat
beneen surga, waaye ñu dóor ko ci bopp,
toroxal ko. 5 Mu yónneeti beneen surga,
ñu rey ko. Mu yónni ñeneen ñu bare, ñii
ñu dóor leen, ñii ñu rey.
6 «Noonu mu dese ko kenn rekk, di
doomam ji mu bëgg. Mujj mu yónni
ko naan: “Xëy na ñu weg sama doom.”
7 Waaye beykat yi daldi ne ci seen biir: “Kii
moo wara donn tool bi; nan ko rey, moom
ndono li.” 8 Ñu jàpp ko nag, rey, sànni ci
biti.»
9 Noonu Yeesu laaj leen: «Boroom tool
bi nag, lu muy def? Xanaa ñëw, rey
beykat ya, dénk tool ba ñeneen. 10 Ndax
masuleena jàng wax jii ci Mbind mi?

"Doj wi tabaxkat yi sànni,
mujj na di doju koñ;
11 ci Boroom bi la loolu jóge,
te yéemu nanu ci."»
12 Noonu kilifa yi di wut pexem jàpp
ko, ndaxte xam nañu ne ñoom lay wax.
Waaye ragal nañu mbooloo mi, ba ñu
bàyyi ko fa, dem.

Galag gi ñuy fey buur bi Sesaar

13 Bi loolu amee ñu yónni ci Yeesu ay
Farisen ak ñu far ak buur bi Erodd, ngir
fiir ko ci waxam. 14 Ñu ñëw ci moom
nag ne ko: «Kilifa gi, xam nanu ne ku
wóor nga, te ragaloo kenn, ndaxte seetuloo
jëmmi nit, waaye dangay xamle yoonu
Yàlla ci bu wóor. Wax nu, ndax jaadu na,
nu fey buur bi Sesaar galag am déet? Nu
fey ko walla nu bañ koo fey?»
15 Waaye Yeesu xam na seen naaféq,
mu ne leen: «Lu tax ngeen bëgg maa
fiir? Indil-leen ma posetu denariyon, ma
seet.» 16 Ñu jox ko poset bi. Noonu Yeesu
laaj leen: «Kan lañu ci def nataalam ak
turam?» Ñu ne ko: «Sesaar.» 17 Noonu
Yeesu ne leen: «Joxleen nag Sesaar li
Sesaar moom, te jox Yàlla li Yàlla moom.»
Ñu daldi waaru ci mbiram.

Sadusen yi ak ndekkite li

18 Gannaaw loolu ay Sadusen ñëw ci
moom, ngir laaj ko lenn. Sadusen yi nag
gëmuñu ne ndekkite am na. 19 Ñu ne
ko: «Kilifa gi, Musaa bindal na nu ne,
ku magam faatu, te bàyyiwul doom ak
soxnaam, kooku war na donn jigéen ji, ba
yékkati giiru magam.
20 «Amoon na fi nag juróom ñaari góor,
ñu bokk ndey ak baay. Taaw ba takk
jabar, faatu, te bàyyiwul doom. 21 Ñaareel
ba takk jigéen ja, faatu moom itam te
bàyyiwul doom. Ñetteel bi it noonu.
22 Mbir mi dem na nag, ba juróom ñaar
ñooñu ñépp dem, te kenn bàyyiwu fi
doom. Mujj jigéen ja faatu moom itam.
23 Ci ndekkite li nag kan ci ñoom moo ko
wara donn, fekk ku nekk ci juróom ñaar
ñi mas na koo takk?»
24 Yeesu ne leen: «Mbaa du dangeena
nekk cig réer, ci li ngeen xamul Mbind
mi mbaa kàttanu Yàlla? 25 Ndaxte keroog
ndekkite li kenn du am jabar, kenn du am
jëkkër, waaye dinañu mel ni malaaka yi ci
kaw. 26 Te sax li jëm ci mbirum ndekkite,
xanaa jànguleen lii Yàlla wax ci Tawreetu
Musaa ci saarum ngarab si: "Maay Yàllay
Ibraayma, Isaaxa ak Yanqóoba"? 27 Li ci
génn mooy, nekkul Yàllay ñi dee, waaye
Yàllay ñiy dund la. Kon sóobu ngeen cig
réer.»

Ban ndigal moo gëna màgg ci yoonu Musaa

28 Bi ñuy werante, benn xutbakat ñëw,
dégg seen waxtaan, gis ne Yeesu tontu na
leen tont lu leer. Mu laaj ko nag: «Ci ndigal
yi, ban moo ci gëna màgg?»
29 Noonu Yeesu ne ko: «Bii: "Dégluleen,
yéen bànni Israyil! Yàlla sunu Boroom
mooy Boroom bi, te kenn la. 30 Kon nanga
bëgg Yàlla sa Boroom ak sa xol bépp ak
sa bakkan bépp, sa xel mépp ak sa kàttan
gépp." 31 Te ñaareel bi, lii la: "Nanga bëgg
sa moroom, ni nga bëgge sa bopp." Ndigal
yii ñoo sut yépp.»
32 Xutbakat bi ne ko: «Waaw, kilifa gi,
li nga wax dëgg la: Yàlla kenn la, te amul
jeneen Yàlla ju dul moom. 33 Te nga bëgg
ko ak sa xol bépp ak sa xel mépp ak sa
kàttan gépp moo dàq bépp sarax bu ñuy
yóbbu ngir màggal Yàlla ak bu ñuy lakk
ca sarxalukaay ba.»
34 Bi Yeesu gisee nag ne tontu na ak xel,
mu ne ko: «Sorewuloo nguuru Yàlla.» Bi
mu waxee loolu, kenn ñemeetu koo laaj
dara.

Mbaa Almasi bi mooy sëtu Daawuda?

35 Bi nga xamee ne Yeesu ma nga doon
jàngle ca kër Yàlla ga, mu laaj nit ñi: «Lu
tax xutbakat yi di wax ne, Almasi bi mooy
sëtu Daawuda? 36 Daawuda moom wax na
ci kàttanu Xel mu Sell mi naan:
"Boroom bi nee na sama Boroom:
'Toogal ci sama ndijoor,
ba kera may daaneel
say noon ci sa kanam.' "
37 Gannaaw Daawuda nag wooye na ko:
"Boroom bi," nu muy nekke sëtam?»
Noonu mbooloo mu mag mi di ko déglu
ak bànneex.
38 Bi Yeesu di jàngle nag, mu ne leen:
«Moytuleen xutbakat yi; dañoo bëgg di
doxantu, sol ay mbubb yu réy, te ñépp di
leen nuyoo ñaari loxo ci pénc mi. 39 Ci
jàngu yi, féete kanam lañuy wut, te toogu
yu yiw lañuy taamu ci reeri xew yi. 40 Ñu
ngi lekk alalu jigéen ñi seeni jëkkër faatu,
di ñaan Yàlla ay ñaani ngistal yu gudd.
Seen mbugal dina gëna tar.»

Saraxu soxna si

41 Noonu Yeesu toog ca kër Yàlla ga,
janook ndab, yi ñuy def sarax ngir Yàlla,
muy xool nit ña cay dugal seen xaalis. Am
nag ay boroom alal yu ci di def xaalis bu
bare. 42 Gannaaw ga daal benn jigéen ju
jëkkëram faatu, te mu ñàkk, ñëw, def ci
ñaari poseti xànjar*, yu matul sax dërëm.
43 Bi ko Yeesu gisee, mu woo taalibe yi
ne leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
li jigéen ju ñàkk jee dugal ca defukaay ya

* **12:42** Mooy posetu lepton. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

moo ëpp maana alalu ñeneen ñi ñépp.
44 Ñoom ñépp dañu sàkk ci seen barele,
waaye moom dafa sàkk ci néewleem, ba
far ko joxe lépp, toog.»

13

Yàqug Yerusalem ak dellusig Doomu nit ki

1 Bi Yeesu di jóge ca kër Yàlla ga, kenn ca
taalibe ya ne ko: «Kilifa gi, xoolal! Ni mu
réye ay doj, te rafete ni ay taax!» 2 Waaye
Yeesu ne leen: «Du gis ngeen taax yu réy
yii yépp? Lii lépp dina daanu, ba doj
dootul des ci kaw doj.»

3 Gannaaw loolu, bi nga xamee ne Yeesu
toog na ci tundu Oliw ya, jàkkaarlook kër
Yàlla ga, Piyeer, Saag, Yowaana ak Andare
fekki ko cig wet, laaj ko: 4 «Wax nu kañ la
loolu di am? Te luy tegtal ne, mbir yii yépp
a ngi bëgga mat?»

5 Noonu Yeesu ne leen: «Moytuleen, bu
leen kenn nax. 6 Ñu bare dinañu ñëw ci
sama tur naan: “Moom laa,” te dinañu nax
ñu bare. 7 Bu ngeen déggee ay xare ak
coowi xare, wottuleena tiit; loolu war na
am, waaye mujug jamono ji jotagul. 8 Xeet
dina jóg, xeex ak weneen xeet, réew xeex
ak meneen réew. Te yëngu-yënguy suuf
dina am ciy bérab yu bare, ak ay xiif.
Loolu lépp mooy ndoortel metit yi, mel ni
jigéen juy matu.

9 «Moytuleen. Dees na leen jébbal
àttekat ya, di leen dóor ay yar ca jàngu ya.
Dinañu leen dëj ci kanam i boroom réew
ak i buur ndax sama tur, ngir ngeen nekk
seede ci ñoom. 10 Fàww xibaaru jàmm
bi jëkka jib ci xeet yépp. 11 Saa su ñu
leen jàppee nag, dëj leen ci péncum layoo,
buleen jàq ci li ngeen wara wax; li ngeen
jot ca waxtu woowa waxleen ko, ndaxte du
yéenay wax waaye Xel mu Sell mi.

12 «Mag dina joxe rakkam cig dee, baay
joxe doomam; ay doom it dinañu jóg, di
bañ seeni waajur, di leen reylu. 13 Te ñépp
dinañu leen bañ ndax sama tur; waaye ku
muñ ba ca muj ga, mucc.

14 «Bés baa ngi ñëw, bu li ñuy wax “Lu
araam luy yàqe” tegee ca bérab bu mu
yelloowul; kiy jàng, na xam. Bu ngeen
gisee loolu nag, ku nekk ci biir diiwaanu
Yude, nanga daw ca tund ya. 15 Ku nekk
ci kaw taax mi, bul wàcc ngir dugg kër
gi, fab say yëf ya fa nekk. 16 Ku nekk
ci tool bi, bul ñibbi ngir fab sa mbubb.
17 Ngalla jigéen ñi ëmb ca bés yooya, ngalla
it ñiy nàmpal. 18 Ñaanleen ngir seen
gàddaay baña tase ak jamonoy seddaayu
lolli. 19 Ndaxte booba dina am metit wu
réy wu masula am, ba àddina sosoo ak
tey, te dootul am mukk. 20 Te bu fekkul
woon Boroom bi wàññi bés yooyu, kenn
du mucc, waaye fekk na mu wàññi leen
ndax gaayam ñi mu tànn.

21 «Booba nag, bu leen kenn waxee:
“Kaayleen gis, Kirist a ngi fi,” mbaa:
“Xool-leen, mu nga fale,” buleen ko gëm.
22 Ndaxte ñiy mbubboo turu Kirist ak ñiy
mbubboo turu yonent, dinañu feeñ, di joxe
ay firnde yu réy ak ay kéemaan, ba ciy
nax sax ñi Yàlla tànn, su loolu manoona
am. 23 Wax naa leen ko lu jiitu. Kon nag
moytuleen.

24 «Waaye booba, gannaaw metit yooyu:
“Jant bi dina lëndëm
te weer dootul leer;
25 biddiiw yi di daanoo asamaan,
te kàttani asamaan yiy yëngu.”

26 «Noonu dees na gis Doomu nit ki ñëw
ci niir yi, ànd ak kàttan ak ndam lu réy.
27 Dina yónni ay malaakaam, ñu dajale ñi
mu tànn ci ñeenti xébla yi, fa àddina dale,
ba fa asamaan yem.»

28 Yeesu teg ca ne: «Jàngleen mis-
aalu garabu figg ga. Boo xamee ne ay
bànqaasam duy nañu, tey xobam sëq,
xam ngeen ne nawet jege na. 29 Noonu
itam bu ngeen gisee loolu lépp xew, xam-
leen ne jege na; mu ngi ci bunt bi sax. 30 Ci
dëgg maa ngi leen koy wax, niti jamono jii
duñu wéy, te loolu lépp amul. 31 Asamaan
ak suuf dinañu wéy, waaye samay wax du
wéy mukk.

Yàlla rekk moo xam bés ba

32 «Waaye bés boobu ak waxtu woowu,
kenn xamul kañ lay doon; du malaaka yi
ci kaw, du sax Doom ji, waaye Baay bi
rekk moo ko xam. 33 Moytuleen te xool!
Xamuleen kañ la waxtu wi di jot.

34 «Mi ngi mel ni nit ku tukki, mu dénk
këram ay surgaam, ku nekk ak sa sas, te
sant bëkk-néeg bi, mu xool. 35 Yéen nag
xool-leen, ndaxte xamuleen kañ la boroom
kër gi di délsi, muy ci timis mbaa ci xaaju
guddi, muy ci fajar mbaa njël. 36 Bu nee
jalañ, bumu leen bett, ngeen di nelaw. 37 Li
ma leen wax, ñépp laa ko wax: “Xool-
leen!”»

14

Njiiti yoon yi fexeel nañu Yeesu

1 Booba nag sarxalkat yu mag ya ak
xutbakat ya ñu ngi doon fexeel Yeesu, ngir
jàpp ko, reylu. Fekk booba ñaari fan a
des ci màggalu bésu Mucc ba ak màggalu
Mburu ma amul lawiir. 2 Kon nag ñu
ne: «Bumu doon ci bésu màggal bi, ngir
yëngu-yëngu baña am ci nit ñi.»

Jigéen diw na boppu Yeesu ak latkoloñ

3 Bi nga xamee ne Yeesu nekkoon na
dëkku Betani, mu dem këru Simoŋ ma
gaana woon, di fa lekk. Noonu jigéen ñëw,
yor njaq lu ñu defare doj wu tudd albaatar.

Njaq li def latkoloñ ju raxul ju ñuy wax
nàrd, tey jar lu baree bare. Jigéen ji toj
njaq li, tuur latkoloñ ci boppu Yeesu.
4 Waaye amoon na fa ñu mer, di xultu
ci seen biir naan: «Yàq gii, lu muy jariñ?
5 Maneesoon na jaay latkoloñ jii ci lu
tollook peyug atum lëmm, jox ko miskin
yi.» Noonu ñu daldi gëdd jigéen ji.
6 Waaye Yeesu ne leen: «Bàyyileen ko.
Defal na ma jëf ju rafet; lu tax ngeen di
ko sonal? 7 Miskin yaa ngi ak yéen bés
bu nekk, te man ngeen leena dimbali saa
su leen neexee, waaye dungeen ma gis ba
fàww. 8 Jigéen ji def na li mu man; diw
na sama yaram ak latkoloñ, ngir waajal
sama rob, laata moo jot. 9 Ci dëgg maa ngi
leen koy wax, fépp fu ñuy yéene xibaaru
jàmm bi ci àddina sépp, dinañu fa fàttali
it li jigéen jii def.»

Yudaa wor na Yeesu

10 Ca waxtu woowu kenn ci fukki taalibe
ya ak ñaar, ku tudd Yudaa Iskariyo, dem
ca sarxalkat yu mag ya, ngir wori Yeesu.
11 Bi ñu ko déggee, ñu am ca bànneex bu
réy, dig ko xaalis. Noonu mu fexe jamono
ju mu leen mana jébbal Yeesu.

Reer bu mujj bi

12 Bés bu jëkk ca màggal, ga ñuy wax
Mburu ma amul lawiir, taalibey Yeesu laaj
ko: «Foo bëgg, nu defaral la reeru bési
Mucc bi?» Bés bu jëkk booba nag mooy
bés, ba ñu farala rendi gàttub bésu Mucc
ba. 13 Noonu Yeesu yebal ñaar ci taalibe
yi ne leen: «Demleen ca dëkk ba, foofa
góor gu yenu njaq lu def ndox, dina taseek
yéen, ngeen topp ko. 14 Kër gi mu dugg
nag, ngeen ne boroom kër gi: “Kilifa gi nee
na: Ana néegu gan, bi may lekke reeru
bésu Mucc bi, man ak samay taalibe?”
15 Dina leen won néeg bu féete kaw te yaa,
ñu defar ko, ba lépp jekk. Foofa ngeen
nuy defarale reer bi.» 16 Bi mu ko waxee,
taalibe ya dem ca dëkk ba, gis lépp, ni leen
ko Yeesu waxe woon. Noonu ñu defar reer
bi.
17 Bi nga xamee ne timis jot na, Yeesu
ñëw, ànd ak fukki taalibe yi ak ñaar. 18 Ñu
toog, di lekk. Bi ñuy lekk nag, Yeesu ne
leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax, kenn
ci yéen, ku bokk ak man di lekk sax, dina
ma wor.» 19 Taalibe yi nag am naqar, ñu
daldi ko ne kenn-kenn: «Mbaa du man?»
20 Mu ne leen: «Kenn ci yéen fukk ak
ñaar la, kuy cappandoo ak man ci ndab
li. 21 Doomu nit ki mu ngi dem, ni ñu ko
waxe ci Mbind mi, waaye ki koy wor dina
torox. Bañoona juddu moo gën ci moom.»
22 Noonu bi ñuy lekk, Yeesu jël mburu,
sant Yàlla, jox leen ko naan: «Jël-leen, lii
sama yaram la.» 23 Gannaaw loolu mu jël
kaas, sant Yàlla, jox leen ko, ñépp naan
ci. 24 Mu ne leen: «Lii mooy sama deret,
ji fas kóllëre gi, te tuurul ñu bare. 25 Ci
dëgg maa ngi leen koy wax, dootuma naan
gannaaw tey ndoxum reseñ mii, ba kera
ma ciy naan bu bees ci nguuru Yàlla.»
26 Noonu ñu woy Yàlla, ba noppi génn,
dem ca tundu Oliw ya.

Yeesu wax na ne, Piyeer dina ko weddi

27 Booba Yeesu ne leen: «Yéen ñépp
dingeen ma dàggeeku, ndaxte bind nañu:
“Dinaa dóor sàmm bi,
xari jur gi tasaaroo.”
28 Waaye bu ma dekkee, dinaa leen jiituji
Galile.»
29 Kon Piyeer ne ko: «Bu la ñépp
dàggeekoo, man duma la bàyyi mukk.»
30 Waaye Yeesu ne ko: «Ci dëgg maa
ngi la koy wax, guddig tey, bala ginaar
a sab ñaari yoon, dinga ma weddi ñetti
yoon.» 31 Waaye Piyeer gëna sax ca la mu
waxoon naan: «Boo xamee ne sax, damaa
wara dee ak yaw, duma la weddi mukk.»
Taalibe yépp it waxe noonu.

Yeesu ñaan na ca toolu Setsemane ci biir tiis wu réy

32 Noonu ñu dem ca bérab bu tudd
Setsemane. Yeesu ne taalibe yi: «Toogleen
fii, ma dem ñaani.» 33 Mu ànd ak Piyeer,
Saag ak Yowaana, daldi jàq, ba xonet.
34 Mu ne leen: «Sama xol dafa tiis, ba ma
bëgga dee; toogleen fii, xool.»
35 Noonu Yeesu dem ci kanam tuuti,
daanu ci suuf, di ñaan ne, waxtu wi teggi
ko, bu loolu manoona am. 36 Mu ne:
«Abba, Baay, yaw mi dara tëwul, teggil ma
kaasu naqar bii. Moona bumu doon sama
coobare, waaye na sa coobare am.»
37 Noonu mu délsi ci taalibe yi, fekk ñuy
nelaw. Mu ne Piyeer: «Simoŋ, dangaa
nelaw? Amuloo sax dooley xoolandoo ak
man benn waxtu? 38 Xool-leen te ñaan,
ngir baña daanu cig fiir. Seen xol jag na,
waaye seen bind a woyof.» 39 Beneen yoon
Yeesu dem, di ñaane noonu, 40 délsiwaat,
fekk leen ñuy nelaw, ndaxte seeni bët
dañoo diis. Xamuñu lu ñu koy tontoo.
41 Ñetteelu yoon mu délsi ci ñoom ne
leen: «Yéena ngi nelaw tey noppalu ba
tey! Jeex na. Waxtu wi jot na; ñu ngi
wor Doomu nit ki ci loxoy bàkkaarkat yi.
42 Jógleen nu dem; ki may wor a ngi nii, di
ñëw.»

Jàpp nañu Yeesu

43 Bi Yeesu di wax, Yudaa mi bokkoon
ci fukki taalibe ya ak ñaar, agsi, ànd ak
mbooloo mu bare, mu jóge ca sarxalkat yu
mag ya, ca xutbakat ya ak ca njiiti xeet wa,
te gànnaayoo jaasi ak yet.
44 Fekk ki ko naroona wor joxoon na
leen tegtal ne leen: «Ki may fóon, moom

la; jàppleen ko, yóbbu ko te wottu ko bu
baax.» 45 Noonu mu ñëw ci Yeesu ne ko:
«Kilifa gi,» daldi ko fóon. 46 Bi mu ko defee
nit ñi song Yeesu nag, jàpp ko. 47 Waaye
kenn ci ñi fa taxaw bocci jaaseem, dóor
surgab sarxalkat bu mag bi, nopp bi dagg.
48 Yeesu ne leen: «Jóg ngeen ngir jàpp
ma, gànnaayoo jaasi ak yet, mel ni ñuy
topp sàcc. 49 Moona daan naa toog bés
bu nekk ca kër Yàlla ga, di jàngle, te
jàppuleen ma. Waaye lii am na, ngir
Mbind mi am.» 50 Ci kaw loolu, ñépp
dëddu ko, daw.
51 Fekk amoon na ca waxambaane wu
lëkkaayoo woon sér, topp Yeesu, ñu daldi
ko jàpp. 52 Waaye waxambaane wa wacc
fa sér bi, daldi daw, def yaramu neen.

Yeesu taxaw na ci kanam kureelu àttekat yi

53 Ñi jàpp Yeesu yóbbu ko ci sarxalkat bu
mag bi, te foofa la sarxalkat yu mag yi, njiit
yi ak xutbakat yi yépp dajaloo. 54 Piyeer
nag topp ko fu sore, ba ci ëttu sarxalkat bu
mag bi, mu toog fa ak alkaati yi, di jaaru
ci taal bi.
55 Noonu sarxalkat yu mag yi ak kureelu
àttekat yi yépp di wut ku mana seede lu
daan Yeesu, ba ñu man koo reylu, waaye
gisuñu kenn. 56 Teewul sax naaféq ñu bare
ñëw, seede ci Yeesu lu dul dëgg, waaye
seen seede ànduñu. 57 Ba mujj naaféq
taxaw, seede ci moom naan: 58 «Nun daal
dégg nanu, mu ne: "Dinaa toj kër Yàlla, gii
loxoy nit liggéey, tabax ci ñetti fan geneen
gu nit liggéeyul."» 59 Waaye ba tey seeni
wax ànduñu.
60 Ci kaw loolu sarxalkat bu mag bi
taxaw ci seen kanam ne Yeesu: «Doo
tontu? Lu la nit ñi di jiiñ?» 61 Waaye Yeesu
ne cell, waxul dara. Sarxalkat bu mag bi
dellu nag ne ko: «Ndax yaa di Almasi bi,
Doomu Yàlla ju tedd ji?» 62 Yeesu ne ko:
«Moom laa. Te dingeen gis Doomu nit ki
toog ci ndijooru Aji Man ji, di ñëw ci niiri
asamaan.»
63 Bi ko sarxalkat bu mag bi déggee nag,
mu daldi mer, ba xotti ay yéreem naan:
64 «Weddi na Yàlla, lu nu doyeeti seede?
Lu ngeen ci xalaat?» Noonu ñépp teg ko
dee. 65 Ci kaw loolu ñu daldi tifli ci moom,
takk ay bëtam, di ko dóor ay kurfeñ, naan
ko: «Yaw wax nu ci kàddug Yàlla, ku la
dóor?» Ba noppi alkaati yi teeru ko ak ay
pes.

Piyeer weddi na Yeesu

66 Piyeer nag ma nga toogoon ci ëtt
bi féete suuf. Noonu benn mbindaanu
sarxalkat bu mag ba romb fa. 67 Mu
gis Piyeer di jaaru, xool ko jàkk naan:
«Yaw itam àndoon nga ak Yeesum Nasaret
moomu.» 68 Waaye Piyeer weddi ko naan:
«Xawma li ngay wax, dégguma ci dara.»
Mu daldi génn, dem ca buntu kër ga.
69 Foofa nag mbindaan mi gisaat ko, mu
ne ñi fa taxaw: «Waa jii ci ñoom la bokk.»
70 Waaye Piyeer weddiwaat ko.
Nees-tuut ñi fa taxaw ne Piyeer: «Yaw
mi de, ci lu wóor bokk nga ci, nde waa
Galile nga.» 71 Waaye Piyeer daldi giñ ak a
waat naan: «Xawma nit ki ngay wax.» 72 Ci
saa si ginaar sab ñaareelu yoon. Noonu
Piyeer fàttaliku li ko Yeesu wax: «Bala
ginaar a sab ñaari yoon, dinga ma weddi
ñetti yoon.» Mu daldi jooy jooy yu metti.

15

Yeesu taxaw na ci kanam Pilaat, boroom réew ma

1 Ci suba teel sarxalkat yu mag yi gise,
ñoom ak njiit yi ak xutbakat yi ak kureelu
àttekat yi yépp. Ñu yeew nag Yeesu, daldi
ko yóbbu, jébbal ko Pilaat.
2 Noonu Pilaat laaj ko: «Ndax yaa di
buuru Yawut yi?» Yeesu ne ko: «Wax nga
ko.» 3 Te sarxalkat yu mag yi di ko jiiñ lu
bare. 4 Kon nag Pilaat laajaat ko: «Déggal
lépp li ñu lay jiiñ. Xanaa amoo ci tont?»
5 Waaye ba tey Yeesu waxul dara, ba tax
Pilaat waaru.
6 Màggal gu nekk nag Pilaat daan na
may mbooloo mi, ñu tànn kenn ci ñi ñu
tëjoon, mu bàyyil leen ko. 7 Fekk booba
amoon na ku ñu tëj, tudd Barabas, ku
bokk ci ña bëggoona tas réew mi, boole
ci rey nit. 8 Noonu mbooloo mi ñëw,
laaj Pilaat, mu defal leen la mu daan def.
9-10 Pilaat nag xam ne kiñaan rekk a taxoon
sarxalkat yu mag yi jébbal ko Yeesu. Kon
mu ne mbooloo mi: «Xanaa ma bàyyil leen
buuru Yawut yi?» 11 Waaye sarxalkat yu
mag yi xiir mbooloo mi, ñu laaj Pilaat, mu
bàyyil leen Barabas.
12 Kon Pilaat ne leen: «Lan laay def nag
ak ki ngeen di wooye buuru Yawut yi?»
13 Ñu daldi yuuxuwaat naan: «Daaj ko ci
bant, ba mu dee!» 14 Pilaat ne leen: «Lu
tax? Gan tooñ la def?» Waaye mbooloo mi
di yuuxu bu gëna kawe: «Daaj ko ci bant!»
15 Noonu Pilaat, mi wuta neex mbooloo mi,
bàyyil leen Barabas, ba noppi mu dóorlu
Yeesu ay yar, jébbal ko, ngir ñu daaj ko ci
bant.

Xarekat yi ñaawal nañu Yeesu

16 Bi loolu amee ñu dugal Yeesu ci
biir kër boroom réew ma, mooy bérab
bu ñuy wax Peretoriyum, ñu daldi woo
mbooloom xarekat yépp. 17 Noonu ñu
solal ko mbubb mu xonq curr, ràbb kaalag
dég, teg ko ci boppam. 18 Ñu daldi ko
wax bu kawe: «Nuyu nanu la, yaw buuru
Yawut yi!» 19 Ñu di ko dóor ci bopp ak

bant, di ko tifli, daldi sukk, màggal ko.
20 Bi ñu ko ñaawalee noonu ba noppi, ñu
summi mbubb mu xonq mi, solaatal ko ay
yéreem, yóbbu ko, ngir daaj ko ci bant.

Rey nañu Yeesu ci kaw bant ba

21 Amoon na nag nit ku dëkk Siren,
tudd Simoŋ, di baayu Alegsàndar ak Rufus.
Fekk booba mu romb fa, jóge ca wet, ga
féete ak tool ya, ñu ga ko ngir mu gàddu
bant bi. 22 Noonu ñu yóbbu Yeesu ca bérab
bu ñuy wax Golgota, liy tekki «bérabu
Kaaŋu bopp.» 23 Ñu bëgg koo jox biiñ
bu ñu boole ak naan gu tudd miir, waaye
nanguwu ko.
24 Foofa ñu daaj Yeesu ci bant, daldi
séddoo ay yéreem, tegoo ko ay bant, ba
xam ku nekk, looy am; 25 booba fekk yoor-
yoor di jot. 26 Mbind mi xamle lu tax ñu
rey ko nee na: «Kii mooy buuru Yawut yi.»
27-28 Booba it ñu daajaale ak moom ñaari
taskati réew mi, kenn ci ndijooram, ki ci
des ci càmmoñam.
29 Ña fa doon romb di ko xas, di wëcc
seen bopp ndax sib ko, naan: «Waaw kay,
yaw mi bëgga toj kër Yàlla gi, tabaxaat ko
ci ñetti fan, 30 wàccal ci bant bi te musal
sa bopp!» 31 Noonu it sarxalkat yu mag
yi ak xutbakat yi di ko ñaawal ci seen
biir naan: «Kii musal na ñeneen waaye
manula musal boppam. 32 Almasi bii, di
buuru Israyil, na wàcc léegi ci bant bi, nu
gis ko te gëm.» Ñi ñu daajaale ak moom it
di ko xarab.

Yeesu saay na

33 Li tàmbalee digg bëccëg, ba ci tisbaar,
réew mépp lëndëm. 34 Ci tisbaar nag Yeesu
wootee kàddu gu dëgër naan: «Elowi,
Elowi, lema sabaktani?» liy tekki: «Sama
Yàlla, sama Yàlla, lu tax nga dëddu ma?»
35 Ñenn ci ña fa taxaw nag, bi ñu ko
déggee, ñu ne: «Mu ngi woo yonent Yàlla
Ilyaas.» 36 Noonu kenn daw, jël aw sagar,
capp ko ci bineegar, mu teg ko ci bant, jox
ko ko, mu muucu. Mu ne: «Bàyyileen,
nu seet, ba xam Ilyaas dina ñëw, wàcce
ko.» 37 Noonu Yeesu wootewaat ak kàddu
gu dëgër, delloo ruuwam Yàlla.
38 Bi mu ko defee ridob bérab bu sell ba
ca kër Yàlla ga xar ñaar, li dale ci kaw ba
ci suuf. 39 Njiitu xare nag, bi taxawoon ci
kanam Yeesu, bi mu gisee ni Yeesu deeye,
mu ne: «Ci dëgg, nit kii Doomu Yàlla la!»
40 Amoon na fa nag ay jigéen, ñu leen
dànd, di xool. Xàmmi nañu ci: Maryaama
mi dëkk Magdala, Maryaama yaayu Saag
mu ndaw ak Yuusufa, ak Salome. 41 Bi
Yeesu nekkee Galile, jigéen ñooñu ñoo ko
doon topp, di ko topptoo. Amoon na fa
it yeneen jigéen yu bare yu àndoon ak
moom, ba ñëw Yerusalem.

Rob nañu Yeesu

42 Booba nag bésu Waajal la woon,
maanaam bés bu jiitu bésub noflaay bi. Ca
ngoon sa nag, 43 Yuusufa mi dëkk Arimate
takk aw fitam, dem Pilaat, laaj ko néewu
Yeesu. Yuusufa moomu nag, ku siiw la
woon ci kureelu àttekat yi, te doon séentu
moom itam nguuru Yàlla. 44 Bi Pilaat
déggee ne, Yeesu faatu na xaat, mu waaru.
Mu woolu nag njiit li, laaj ko, ndax yàgg na
faatu. 45 Bi ko ko njiit li dëggalee, Pilaat
jox néew bi Yuusufa.
46 Noonu Yuusufa jënd càngaay, wàcce
néew bi, laxas ko ci, dugal ko cib bàmmeel
bu ñu yett ci xeer. Bi mu ko defee mu
béraŋ aw doj, ube ko buntu bàmmeel bi.
47 Maryaamam Magdala nag ak Maryaama
yaayu Yuusufa xool fu mu ko denc.

16

Yeesu Kirist dekki na

1 Bi bésub noflaay bi wéyee, Maryaa-
mam Magdala, Maryaama yaayu Saag, ak
Salome, jënd cuuraay, ngir dem xeeñal
néewu Yeesu. 2 Kon bés bu jëkk ci ayu-
bés gi, ñu njëlu dem ca bàmmeel ba, 3-4 di
laajante: «Ku nuy béraŋal doj, wiy ub
bàmmeel bi?» Doj woowu nag bu réya réy
la woon.
Noonu ñu xool, gis ne doj wa deñ.
5 Ñu dugg ci bàmmeel bi, gis ca ndijoor
waxambaane wu sol mbubb mu weex, ñu
daldi tiit. 6 Mu ne leen: «Buleen tiit. Yéena
ngi seet Yeesum Nasaret, mi ñu daajoon ci
bant bi. Nekkatu fi, dekki na; gisleen fi ñu
ko tëraloon. 7 Kon nag demleen, ne Piyeer
ak taalibe ya: “Mi ngi leen di jiitu Galile.
Foofa ngeen koy gise, ni mu leen ko waxe
woon.”»
8 Noonu jigéen ñi génn, dawe bàmmeel
ba, tiit bay lox. Te waxuñu kenn dara ndax
seen tiit.
9 Bi Yeesu dekkee nag ci suba teel ca
bés bu jëkk ca ayu-bés ga, mu jëkka feeñu
Maryaama mu dëkk Magdala, mi mu dàqe
woon juróom ñaari rab. 10 Maryaama nag
dem nettali ko ñi àndoon ak Yeesu, fekk
ñuy naqarlu, di jooy. 11 Bi ñu déggee ne,
Yeesoo ngi dund te Maryaama gis na ko,
gëmuñu ko.
12 Gannaaw loolu Yeesu feeñu ñaar ci
ñoom ci jeneen jëmm, ñuy jaar ci yoon wi,
jëm àll ba. 13 Ñu waññiku nag, wax ko ña
ca des, waaye ba tey gëmuñu leen ñoom
it.
14 Gannaaw ga it Yeesu feeñu fukki
taalibe yi ak benn, bi ñuy lekk. Mu yedd
leen ndax seen ngëmadi ak seen dëgër
bopp, ci li ñu baña gëm ñi ko gisoon, bi
mu dekkee.

[15] Mu ne leen: «Demleen ci àddina sépp,
yégal xibaaru jàmm bi mbindeef yépp.
[16] Ku gëm te ñu sóob ko ci ndox, dina
mucc; ku gëmul, dees na ko daan. [17] Ñi
ma gëm dinañu ànd ak firnde yii: ci sama
tur dinañu dàq rab yi, di wax làkk yu bees,
[18] di jàpp jaan ak seeni loxo; te bu ñu
naanee lu ñu tooke, du leen wàññi dara,
te jarag ju ñu teg loxo, mu wér.»

[19] Gannaaw bi Boroom bi Yeesu waxee
ak ñoom, mu yékkatiku, dem asamaan,
toog ci ndijooru Yàlla. [20] Taalibe ya dem
waareji, te loxob Boroom bi ànd ak ñoom,
di dëggal kàddu gi ak firnde, yi ci ànd.

Xibaaru jàmm bi ci Almasi bi Yeesu, ni ko Yàlla jaaralee ci LUUG

Ubbite gi

1 Yaw Teyofil mu tedd mi, xam nga ne, nit ñu bare sasoo nañoo bind ab nettali bu jëm ci mbir, yi xewoon ci sunu biir, 2 li dëppook waxi seede, yi ko teewe woon li dale ca ndoorte la te ñu mujj nekk jawriñi kàddug Yàlla. 3 Léegi nag kon man ci sama wàll, gëstu naa ci lépp li ko dale ca njàlbéen ga, te fas naa la ko yéenee bindal, nettali la ni xew-xew yooyu deme woon tembe. 4 Noonu dinga mana xam ne li ñu la jàngaloon lu wér péŋŋ la.

Jibril yégle na juddub Yaxya

5 Ca jamonoy Erodd, mi nekkoon buur ca réewu Yawut ya, amoon na sarxalkat bu ñu tudde Sakari te bokk ca mbootaayu sarxalkat, ya askanoo ci Abiya. Soxnaam Elisabet askanoo moom itam ci Aaróona. 6 Sakari ak soxnaam ñu jub lañu ca kanam Yàlla, di topp ni mu ware ndigal yi ak dogali Boroom bi yépp. 7 Waaye amuñu doom, ndaxte Elisabet manula am doom, te it fekk ñoom ñaar ñépp ay màggat lañu.

8 Benn bés nag Sakari doon def liggéeyu sarxaleem ca Yàlla, ndaxte mbootaayam a aye keroog. 9 Bi ñuy tegoo bant, ni ko sarxalkat yi daan defe naka-jekk, ngir xam kan mooy dugg ca bérab bu sell ba ca kër Yàlla ga, ngir taal fa cuuraay, bant ba tegu ci Sakari.

10 Ca waxtu wa ñuy taal cuuraay la, mbooloo maa nga woon ca biti, di ñaan. 11 Noonu benn malaakam Boroom bi daldi feeñu Sakari, taxaw ca féeteek ndijooru sarxalukaay, ba ñuy taal cuuraay ca kawam. 12 Naka la ko Sakari gis, fitam daldi dem, mu tiit. 13 Waaye malaaka ma ne ko: «Bul ragal dara Sakari, ndaxte sa ñaan nangu na. Elisabet sa soxna dina la jural doom, te dinga ko tudde Yaxya. 14 Sa mbég lay doon, sa xol sedd ci, te ñu bare dinañu bég ci juddoom, 15 ndaxte dina nekk ku màgg ca kanam Yàlla. Du naan biiñ walla dara luy màndil, te bu juddoo, Xel mu Sell mi daldi ko solu. 16 Dina delloosi niti Israyil yu bare ci Yàlla seen Boroom. 17 Mooy jiitu, di yégle ñëwug Boroom bi, ànd ak xel mi ak doole, ji yonent Yàlla Ilyaas amoon, ngir jubale xoli baay yi ak doom yi, ngir delloo ñi déggadi ci maanduteg ñi jub. Noonu dina waajal mbooloo muy teeru Boroom bi.»

18 Sakari daldi ne malaaka ma: «Nan laay xame ne loolu dëgg la? Ndaxte mag laa, te sama soxna it màggat na.» 19 Malaaka ma ne ko: «Man maay Jibril miy taxaw ci kanam Yàlla. Dañu maa yónni ngir ma wax ak yaw te yégal la xibaaru jàmm boobu. 20 Léegi nag gannaaw gëmuloo li ma wax, dinga luu te dootuloo mana wax, ba kera sama wax di am, bu jamonoom jotee.»

21 Fekk na booba mbooloo maa ngi xaar, jaaxle lool ci li Sakari yàgg ca bérab bu sell ba. 22 Waaye bi mu génnee nag, manula wax ak ñoom. Noonu nit ña xam ne dafa am lu ko feeñu ca bérab bu sell ba. Dafa luu, ba di leen liyaar.

23 Bi Sakari matalee liggéeyu sarxaleem ba noppi, mu daldi ñibbi. 24 Bi mbir yooyu weesoo, Elisabet soxnaam ëmb, di ko nëbb lu mat juróomi weer 25 te naan: «Lii mooy yiw wi ma Boroom bi defal, ba fajal ma li doon sama gàcce ci nit ñi!»

Jibril yégle na juddub Yeesu

26 Bi Elisabet nekkee ci juróom benni weeram, Yàlla yónni na malaakaam Jibril ca dëkku Nasaret ca diiwaanu Galile. 27 Mu yebal ko ca janq bu ñu may waa ju bokk ci askanu Daawuda te ñu koy wax Yuusufa, waaye àndaguñu. Janq baa ngi tudd Maryaama. 28 Malaaka ma dikk ca moom ne ko: «Jàmm nga am, yaw mi Boroom bi defal aw yiw; mu ngi ak yaw.»

29 Waxi malaaka ma daldi jaaxal Maryaama, muy xalaat lu nuyoo boobu mana tekki. 30 Malaaka ma ne ko: «Bul ragal dara Maryaama, ndaxte Yàlla tànn na la ci yiwam. 31 Dinga ëmb, jur doom ju góor; nanga ko tudde Yeesu. 32 Ku màgg lay nekki, te dinañu ko wooye Doomu Aji Kawe ji. Boroom bi Yàlla dina ko jébbal nguuru Daawuda maamam. 33 Noonu dina yilif askanu Yanqóoba ba fàww, te nguuram du am àpp.»

34 Maryaama laaj malaaka ma ne ko: «Naka la loolu mana ame? Man de, janq laa ba tey.» 35 Malaaka ma ne ko: «Xel mu Sell mi dina wàcc ci yaw, te Aji Kawe ji dina la yiir ci kàttanam. Moo tax xale biy juddu dinañu ko wooye Ku sell ki, Doomu Yàlla ji. 36 Elisabet sa mbokk mi it dina am doom ju góor cig màggatam. Ki ñu doon wooye ku manula am doom, mu ngi ci juróom benni weeram. 37 Ndaxte dara tëwul Yàlla.» 38 Maryaama ne ko: «Jaamub Boroom bi laa. Na Yàlla def ci man li nga wax.»

Ci noonu malaaka ma daldi dem.

Maryaama seeti na Elisabet

39 Ci jamono jooju Maryaama jóg, gaawantu dem ci benn dëkk bu nekkoon ca tund ya ca diiwaanu Yude. 40 Mu dugg

ca kër Sakari, daldi nuyu Elisabet. 41 Naka
la Elisabet dégg Maryaama di nuyoo,
doomam daldi yëngatu ci biiram. Noonu
Xelum Yàlla mu Sell mi daldi solu Elisabet.
42 Elisabet wax ca kaw ne: «Barkeel nañu
la ci jigéen ñi, barkeel doom ji nga ëmb!
43 Man maay kan, ba ndeyu sama Boroom
ñëw di ma seetsi? 44 Maa ngi lay wax ne
naka laa la dégg ngay nuyoo rekk, sama
doom ji yëngu ci sama biir ndax mbég.
45 Barke ñeel na la, yaw mi gëm ne li la
Boroom bi yégal dina mat!»

Maryaama woy na mbaaxu Yàlla

46 Noonu Maryaama daldi ne:
47 «Sama xol a ngi màggal Boroom bi,
sama xel di bég ci Yàlla sama Musalkat,
48 ndaxte fàttaliku na ma,
man jaamam bu woyof bi.
Gannaaw-si-tey, niti jamono yépp dinañu ma wooye ki ñu barkeel,
49 ndaxte Ku Màgg ki defal na ma lu réy.
Turam dafa sell.
50 Day wàcce yërmandeem ci ñi ko ragal,
ci seeni sët ba ci seeni sëtaat.
51 Wone na jëf yu mag ci dooley loxoom,
te tas mbooloom ñiy réy-réylu,
52 daaneel boroom doole yi ci seen nguur,
yékkati baadoolo yi.
53 Ñi xiif, reggal na leen ak ñam wu neex,
te dàq boroom alal yi, ñu daw ak loxoy neen.
54 Wallu na bànni Israyil giy jaamam,
di fàttaliku yërmandeem,
55 ni mu ko dige woon sunuy maam,
jëmale ko ci Ibraayma ak askanam ba fàww.»
56 Noonu Maryaama toog fa Elisabet lu
wara tollook ñetti weer, sooga ñibbi.

Juddub Yaxya

57 Gannaaw loolu jamono ji Elisabet
wara mucc agsi, mu daldi jur doom ju góor.
58 Dëkkandoom yi ak bokkam yi yég ne,
Boroom bi won na ko yërmande ju réy, ñu
ànd ak moom bég.
59 Bi bés ba délsee, ñu ñëw xarafalsi
xale ba, bëgg koo dippee baayam Sakari.
60 Waaye yaayam ne leen: «Déedéet,
Yaxya lay tudd.» 61 Ñu ne ko: «Amoo menn
mbokk mu tudd noonu.»
62 Ñu daldi liyaar baayam, ngir xam nan
la bëgg ñu tudde xale ba. 63 Sakari laaj
àlluwa, bind ci ne: «Yaxya la tudd.» Ñépp
daldi waaru. 64 Ca saa sa Yàlla dindi
luu gi, Sakari daldi waxaat, di màggal
Yàlla. 65 Waa dëkk ba bépp jaaxle, xew-
xew yooyu siiw ca tundi Yude yépp. 66 Ñi
dégg nettali, bi jëm ci mbir yooyu, dañu
koo denc ci seen xol te naan: «Nu xale
bii di mujje nag?» Ndaxte leeroon na ne
dooley Boroom baa ngi ànd ak moom.

Sakari sant na Yàlla

67 Sakari baayu Yaxya daldi fees ak Xel
mu Sell mi. Noonu mu wax ci kàddug
Yàlla ne:

68 «Cant ñeel na Boroom bi, Yàllay Israyil,
ndaxte wallusi na mbooloom, ba jot leen!
69 Feeñal na nu Musalkat bu am doole,
bi soqikoo ci askanu Daawuda jaamam,
70 ni mu yéglee woon bu yàgg jaarale ko ci yonentam yu sell yi.
71 Dina nu musal ci sunuy noon,
jële nu ci sunu loxoy bañaale.
72 Yàlla wone na yërmandeem, ji mu digoon sunuy maam,
te di fàttaliku kóllëre, gi mu fas ak ñoom,
73 di ngiñ, li mu giñaloon sunu maam Ibraayma naan,
74 dina nu teqale ak sunuy noon,
ngir nu man koo jaamu ci jàmm,
75 nu sell te jub ci kanamam sunu giiru dund.

76 Yaw nag doom, dinañu lay wooye yonentu Aji Kawe ji,
ndaxte dinga jiitu, di yégle ñëwug Boroom bi, di ko xàllal yoon wi.
77 Dinga xamal mbooloom ni leen Boroom bi mana musale,
jaare ko ci seen mbaalug bàkkaar,
78 ndaxte Yàlla sunu Boroom fees na ak yërmande,
ba tax muy wàcce ci nun jant buy fenk,
79 ngir leeral ñi toog ci lëndëm,
takkandeeru dee tiim leen,
ngir jiite nu ci yoonu jàmm.»
80 Noonu Yaxyaa ngi doon màgg, te
xelam di ubbiku. Mu dëkk ca màndiŋ ma,
ba bés ba muy feeñu bànni Israyil.

2

Yeesu juddu na ca Betleyem

1 Ca jamono jooja buur bu mag bu
ñuy wax Ogust joxe ndigal ne, na ñépp
binduji. 2 Mbindu mooma, di mu jëkk
ma, daje na ak jamono, ja Kiriñus nekke
boroom réewu Siri. 3 Noonu ku nekk dem
binduji ca sa dëkku cosaan. 4 Yuusufa
nag daldi jóge Nasaret ca diiwaanu Galile,
jëm ca diiwaanu Yude ca Betleyem, dëkk
ba Daawuda cosaanoo, ndaxte ci askanu
Daawuda la bokk. 5 Mu dem binduji,
ànd ak Maryaama soxnaam, fekk booba
Maryaama ëmb. 6 Bi ñu nekkee Betleyem,
waxtu wa mu waree mucc agsi. 7 Mu
taawloo doom ju góor, mu laxas ko ci
ay laytaay, tëral ko ca lekkukaayu jur ga,
ndaxte xajuñu woon ca dalukaay ba.

Malaaka feeñu na ay sàmm

8 Fekk booba amoon na ca gox ba ay
sàmm yu daan fanaan ca tool ya, di wottu

jur ga. 9 Noonu benn malaakam Boroom
bi feeñu leen, ndamu Boroom bi daldi
leer, melax, wër leen. Tiitaange ju réy
jàpp leen. 10 Waaye malaaka mi ne leen:
«Buleen tiit, ndaxte dama leen di xamal
xibaaru jàmm buy indi mbég mu réy ci
nit ñépp. 11 Tey jii ca dëkku Daawuda, ab
Musalkat juddul na leen fa, te mooy Almasi
bi, di Boroom bi. 12 Ci firnde jii ngeen koy
xàmmee: dingeen gis liir bu ñu laxas ci ay
laytaay, tëral ko ci lekkukaayu jur.»

13 Bi mu waxee loolu, yeneen malaaka
yu bare yu jóge asamaan, ànd ak moom,
di sant Yàlla naan:

14 «Nañu màggal Yàlla ca asamaan su kawe sa,
te ci àddina, na jàmm wàcc ci nit, ñi mu nangu ndax yiwam!»

15 Bi malaaka ya delloo ca asamaan,
sàmm yi di waxante naan: «Nanu dem
boog Betleyem, seeti la fa xew, li nu
Boroom bi xamal.»

16 Ñu daldi gaawantu dem, gis
Maryaama ak Yuusufa, ak liir, ba ñu
tëral ca lekkukaayu jur ga. 17 Bi ñu leen
gisee, ñu nettali la ñu leen waxoon ca
mbirum xale ba. 18 Ñi dégg li sàmm yi
doon wax ñépp daldi waaru lool. 19 Waaye
Maryaama moom, takkoon na mbir yooyu
yépp, di ko xalaat ci xolam. 20 Noonu
sàmm ya dellu ca seen jur, di màggal
Yàlla, di ko sant ci li ñu déggoon lépp te
gis ko, ndaxte lépp am na, ni ko Boroom
bi waxe woon.

Yóbbu nañu Yeesu ca kër Yàlla ga ca Yerusalem

21 Bi bés ba délsee jamonoy xarafal xale
ba agsi. Ñu tudde ko Yeesu, ni ko malaaka
ma diglee woon, laata ko yaayam di ëmb.

22 Noonu jamono ji ñu leen waroona
sellale* agsi, ni ko yoonu Musaa tërale.
Waajuri Yeesu yi daldi koy yóbbu ca
dëkku Yerusalem, ngir sédde ko Boroom
bi. 23 Ndaxte bind nañu ci yoonu Boroom
bi ne: «Bépp taaw bu góor, nañu ko sédde
Boroom bi.» 24 Bi ñu ko yóbboo, def
nañu itam sarax, ni ko yoonu Boroom bi
santaanee: «ñaari pitaxu àll walla ñaari
xati yu ndaw.»

25 Amoon na ca Yerusalem nit ku tudd
Simeyon. Nit ku fonkoon yoonu Yàlla la
te déggal ko, doon séentu jamono, ji Yàlla
wara dëfal bànni Israyil. Xel mu Sell mi
mu ngi ci moom, 26 te xamal na ko ne
du dee mukk te gisul Almasib Boroom
bi. 27 Noonu Xelum Yàlla daldi yóbbu
Simeyon ba ca kër Yàlla ga. Bi waajuri
Yeesu indee xale ba, ngir sédde ko Yàlla, ni
ko yoon wi santaanee, 28 Simeyon jël xale
bi, leewu ko, daldi sant Yàlla ne:

29 «Boroom bi, nanga yiwi sa jaam,
mu noppaluji ci jàmm, ni nga ko waxe.
30 Ndaxte sama bët tegu na ci mucc gi nga lal,
31 xeet yépp seede ko.
32 Muy leer giy leeral xeet yi,
di ndamu Israyil say gaa.»

33 Waajuri Yeesu yi waaru ci li ñu doon
wax ci xale bi. 34 Noonu Simeyon ñaanal
leen, ba noppi ne Maryaama: «Xale bii
Yàllaa ko yónni, ngir ñu bare ci Israyil
daanu te yékkatiku. Def na ko it muy
firnde ju ñuy weddi, 35 ba naqar dina xar
sa xol ni jaasi. Noonu xalaati ñu bare
feeñ.»

36 Amoon na it ca Yerusalem yonent
bu ñuy wax Aana. Doomu Fanuwel
mi askanoo ci Aser la woon, te Aana
màggatoon na lool. Bi mu séyee, dëkk na
juróom ñaari at ak jëkkëram. 37 Jëkkër
ja gaañu, te séyaatul. Léegi amoon na
juróom ñett fukki at ak ñeent. Mi ngi
dëkke woona jaamu Yàlla guddi ak bëccëg
ca kër Yàlla ga, di ñaan ak di woor. 38 Aana
yem ca waxi Simeyon ya, daldi gërëm Yàlla
tey yégal mbiri liir ba ñépp ñi doon séentu
jamono, ji Yàlla wara jot Yerusalem.

39 Bi waajuri Yeesu yi matalee seen
warugar ci lépp lu yoonu Boroom bi san-
taane woon, ñu dellu seen dëkku Nasaret
ca diiwaanu Galile. 40 Xale baa nga doon
màgg, di dëgër, mu fees ak xel te yiwu
Yàlla ànd ak moom.

Yeesu ca kër Yàlla ga

41 At mu jot nag waajuri Yeesu yi daan
nañu dem Yerusalem, ngir màggali bésu
Mucc ba. 42 Noonu bi Yeesu amee fukki
at ak ñaar, ñu dem màggal ga, ni ñu
ko daan defe naka-jekk. 43 Bi màggal ga
tasee, ñu dëpp ñibbi, waaye xale ba Yeesu
des Yerusalem, te ay waajuram yéguñu
ko. 44 Ñu xalaat ne, Yeesu dafa àndoon
ak ñeneen, ñi ñu bokkaloon yoon. Bi ñu
doxee bésub lëmm, ñu tàmbali di ko seet
ci seen bokk yi ak seen xame yi. 45 Bi ñu ko
gisul nag, ñu daldi dellu Yerusalem, seeti
ko.

46 Ca gannaaw ëllëg sa ñu fekk ko ca kër
Yàlla ga, mu toog ci jànglekati Yawut yi,
di déglu ak di laajte. 47 Ñépp ñi dégg li
mu wax yéemu ci xel, mi mu àndal, ak ni
mu doon tontoo. 48 Naka la ko waajuram yi
gis, ñu daldi waaru. Yaayam ne ko: «Sama
doom, lu tax nga def nu lii? Man ak sa baay
nu ngi la doon seet, jaaxle lool.» 49 Mu
ne leen: «Lu tax ngeen may seet? Xanaa

* **2:22** sellale: yaayu liir ba dina toog ab àpp. Gannaaw loolu dinañu ko sellal ci rendil ko sarax. Noonu dina set.

xamuleen ne damaa wara nekk ci sama
kër Baay?»
50 Waaye xamuñu li kàddoom yi doon
tekki. 51 Noonu Yeesu daldi ànd ak ñoom,
dellu Nasaret te déggal ay waajuram. Fekk
yaayam moom takk mbir yooyu yépp ci
xolam. 52 Yeesoo ngi doon màgg ci jëmm,
tey yokku ci xam-xam te neex Yàlla ak nit
ñi.

3

Waareb Yaxya

1 Fukkeelu at ak juróom ci nguuru
Tibeer Sesaar, fekk Poñsë Pilaat yilif dii-
waanu Yude, Erodd yilif diiwaanu Galile,
Filib magam yilif diiwaanu Iture ak bu
Tarakonit, te Lisañas yilif Abilen. 2 Te
it Anas ak Kayif nekkoon sarxalkat yu
mag ya. Ca jamono jooja la kàddug Yàlla
wàcc ci Yaxya, doomu Sakari, ca màndiŋ
ma. 3 Yaxya daldi dugg àll, bi wër dexu
Yurdan gépp, di waaree nii: «Tuubleen
seeni bàkkaar, ba noppi ma sóob leen ci
ndox, ngir Yàlla baal leen seeni bàkkaar.»
4 Loolu lañu bind ci téereb waxi yonent
Yàlla Esayi naan:
«Am na baat buy xaacu ca màndiŋ ma ne:
“Xàll-leen yoonu Boroom bi,
jubal-leen fi muy jaar.
5 Nañu sëkk xur yi,
maasale tund yi ak jànj yi.
Yoon yi dëng ñu jubbanti leen,
yi ñagas ñu rataxal leen.
6 Bu ko defee bépp mbindeef dina gis mucc
gi Yàlla tëral.”»
7 Mbooloo ma daan ñëw ngir mu sóob
leen ci ndox, Yaxya daan na leen wax
naan: «Yéen ñi fees ak daŋar mel ni ay co!
Ku leen artu ngeen daw merum Yàlla mi
nara wàcc? 8 Jëfeleen nag ni ñu tuub seeni
bàkkaar, te baña nax seen bopp naan:
“Nun daal doomi Ibraayma lanu,” ndaxte
maa ngi leen koy wax, Yàlla man na defal
Ibraayma ay doom ci doj yii. 9 Sémmiñ
wi tiim na reeni garab yi. Garab nag gu
meññul doom yu baax, dees na ko gor,
sànni ko ci sawara si.»
10 Mbooloo ma laaj ko ne: «Lan lanu
wara def nag?» 11 Mu ne leen: «Ku am
ñaari mbubb, nga jox menn mi ki amul.
Ku am ñam itam, nga bokk ko ak ki amul.»
12 Ay juutikat itam ñëw ca Yaxya, ngir mu
sóob leen ci ndox; ñu ne ko: «Kilifa gi, lu
nu wara def?» 13 Mu ne leen: «Laajleen
rekk lu jaadu.» 14 Ay xarekat laaj nañu
ko ne: «Li jëm ci nun nag?» Mu ne leen:
«Buleen néewal doole kenn, jël xaalisam
ci kaw ay tëkku mbaa ci seede lu dul dëgg.
Waaye doylooleen li ñu leen di fey.»
15 Mbooloo maa ngay xaar, di séentook
a laaj ci seen xel, ndax Yaxya mooy Almasi
bi. 16 Noonu Yaxya wax leen ñoom ñépp
ne leen: «Man maa ngi leen di sóob ci
ndox. Waaye ki ma ëpp kàttan dina ñëw
te yeyoowumaa tekki ay dàllam. Kooku
dina leen sóob ci Xel mu Sell mi ak sawara.
17 Layoom mu ngi ci loxoom, ngir jéri
dàgga ja, ba mu set; pepp ma dina ko def
ca sàqam, waaye xatax ba dina ko lakk ci
sawara su dul fey mukk.»
18 Noonu Yaxya teg ca yeneen dénkaane
yu bare, di yégal nit ña xibaaru jàmm ba.
19 Waaye Yaxya yedd na Erodd boroom
diiwaanu Galile, ndaxte dafa takkoon
Erojàdd jabaru magam, te it boole woon
na ci yeneen ñaawteef, 20 ba faf tëj Yaxya
kaso.

Yaxya sóob na Yeesu ci ndox

21 Noonu Yaxya sóob mbooloo mépp ci
ndox, sóobaale it Yeesu. Bi Yeesu di ñaan
nag, asamaan daldi ubbiku. 22 Noonu
Xel mu Sell mi daldi wàcc ci moom, yor
jëmmu pitax, te baat bu jóge asamaan jib
ne: «Yaa di sama Doom, ji ma bëgg; ci yaw
laa ame bànneex.»

Cosaanu Yeesu Kirist

23 Bi Yeesu di tàmbali liggéeyam, amoon
na lu wara tollu ci fanweeri at, di doomu
Yuusufa ci bëti nit ñi.
Te Yuusufa mooy doomu Eli, 24 miy doomu
Matat.
Matat, Lewi mooy baayam; Lewi, Melki;
Melki, Yanayi; Yanayi, Yuusufa;
25 Yuusufa, Matacas; Amos; Naxum; Esli;
Nagayi.
26 Nagayi, Maat; Matacas; Semeyin; Yoseg;
Yoda.
27 Yoda, Yowanan mooy baayam; Yowanan,
Resa;
Resa, Sorobabel. Kooku Salacel a ko jur;
Salacel, Neri;
28 Neri, Melki; Adi; Kosam; Elmadam; Er.
29 Er, Yeesu; Eliyeser; Yorim; Matat; Lewi;
30 Simeyon; Yuda; Yuusufa; Yonam;
Eliyakim.
31 Eliyakim, Meleya; Meleya, Mena;
Mena, Matata; Matata, Natan;
Natan, Daawuda. 32 Daawuda mooy
doomu Isayi;
Isayi, Obedd; Bowas; Salmon; Nason.
33 Nason; Aminadab; Aminadab, Admin;
Arni; Esron; Peres; Yuda; 34 Yanqóoba;
Isaaxa; Ibraayma; Teraa; Naxor;
35 Serug; Rew; Peleg; Eber; Sela. 36 Sela,
Kaynam mooy baayam; Kaynam,
Arpagsàdd;
Arpagsàdd, Sem; Sem, Nóoyin; Nóoyin,
Lemeg;
37 Lemeg, Matusalem; Enog, Yeredd;
Maleleel; Kaynan;
38 Enos; Set; Set doomu Aadama;
Aadama doomu Yàlla.

4

*Yeesu dékku na ay nattu ci pexey Sey-
taane*

1 Noonu Yeesu fees ak Xel mu Sell mi,
jóge dexu Yurdan. 2 Xelum Yàlla mi yóbbu
ko ca màndiŋ ma, mu nekk fa ñeent fukki
fan, jànkoonte ak fiiri Seytaane. Lekkul
woon dara ci fan yooya, te gannaaw gi mu
xiif.

3 Noonu Seytaane ne ko: «Boo dee
Doomu Yàlla, santal doj wii mu nekk
mburu.» 4 Yeesu ne ko: «Mbind mi nee
na: “Nit du dunde mburu rekk.”»

5 Seytaane yóbbu na ko fu kawe. Ci
xef ak xippi mu won ko réewi àddina
sépp, 6 ne ko: «Dinaa la jox bépp sañ-sañu
nguur yii ak seen ndam ndaxte jébbal
nañu ma ko, te ku ma soob laa koy jox.
7 Kon boo ma màggalee, dinga moom
lépp.» 8 Yeesu ne ko: «Mbind mi nee na:
“Nanga màggal Yàlla sa Boroom te jaamu
ko moom rekk.”»

9 Seytaane yóbbu na ko Yerusalem, teg
ko ca njobbaxtalu kër Yàlla ga ne ko:
«Boo dee Doomu Yàlla, tëbal jëm ci suuf,
10 ndaxte Mbind mi nee na:
“Dina jox ay malaakaam ndigal ci sa mbir,
ñu sàmm la,
11 dinañu la leewu ci seeni loxo,
ngir nga baña fakktalu ciw doj.”»

12 Yeesu ne ko: «Bind nañu ne: “Bul
diiŋat Yàlla, sa Boroom.”»

13 Bi mu ko lalalee fiiram yi mu am yépp,
Seytaane daldi sore Yeesu, di xaar yeneen
jamono.

Yeesu ci dëkku Nasaret

14 Yeesu dellu diiwaanu Galile, fees ak
dooley Xelum Yàlla, te turam siiw ca
diiwaan booba bépp. 15 Muy jàngle ca
seeni jàngu, te ñépp di ko tagg.

16 Yeesu dem Nasaret fa mu yaroo, te ca
bésub noflaay ba, mu dugg ca jàngu ba, ni
mu ko daan defe. Noonu mu taxaw ngir
jàngal mbooloo mi. 17 Ñu jox ko téereb
yonent Yàlla Esayi. Bi mu ko ubbee, mu
gis bérab, ba ñu bind aaya yii:
18 «Xelum Boroom baa ngi ci man,
ndaxte moo ma tànn,
ngir ma yégal néew doole yi xibaaru jàmm
bi.
Dafa maa yónni, ngir ma yégal jaam ñi ne
dinañu leen goreel,
yégal gumba yi ne dinañu gis,
te jot ñi ñu not,
19 tey yégle atum yiw, mi jóge ci Boroom
bi.»

20 Bi mu jàngee aaya yooyu ba noppi,
mu ub téere bi, delloo ko ki koy denc,
toog. Ñépp ña nekkoon ca jàngu ba dékk
koy bët. 21 Noonu mu daldi ne: «Tey jii,
loolu Mbind mi wax mat na, bi ngeen koy
déglu.» 22 Ñépp di seede lu rafet ci Yeesu,
di waaru ci wax ju neex, ji mu doon yégle,
ñu naan: «Ndax kii du doomu Yuusufa?»
23 Mu daldi leen ne: «Xam naa ne dingeen
ma ne: “Fajkat bi, fajal sa bopp. Yég nanu
li xew Kapernawum, defal lu ni mel fii ci
réew mi nga dëkk.”» 24 Mu tegaat ca ne:
«Ci dëgg maa ngi leen koy wax, ab yonent
kenn du ko teral ca réewam. 25 Ci dëgg
maa ngi leen koy wax, ca jamonoy Ilyaas,
bi mu tawul lu mat ñetti at ak genn-wàll,
te xiif bu metti am ca réew mépp, amoon
na ca Israyil jigéen yu bare yu seen jëkkër
faatu. 26 Moona Yàlla yónniwul Ilyaas ci
kenn ci ñoom, waaye mu yebal ko ci jigéen
ju jëkkëram faatu, ju dëkk Sarebta, ca
wetu Sidon. 27 Te it amoon na ca Israyil,
ca jamonoy yonent Yàlla Alyaasa, ay nit ñu
bare ñu gaana. Waaye fajul ci kenn ku dul
Naamaan, mi dëkkoon réewu Siri.»

28 Bi ñu déggee wax yooya, ñépp ña
nekkoon ca jàngu ba daldi fees ak mer.
29 Noonu ñu jóg, génne ko dëkk ba, yóbbu
ko ca mbartalum tund, wa ñu sanc seen
dëkk, ngir bëmëx ko ci suuf. 30 Waaye
moom mu jaar ci seen biir, dem yoonam.

Yeesu faj na nit ku am rab

31 Gannaaw loolu Yeesu dem Kaper-
nawum, ab dëkk ca diiwaanu Galile. 32 Mu
jàngal leen ca bésub noflaay ba, ñu waaru
ca njàngleem, ndaxte dafa wax ak sañ-
sañ. 33 Noonu am na ci jàngu bi nit ku
rab jàpp. Mu daldi xaacu ne: 34 «Moo!
Yaw Yeesum Nasaret, loo nuy fexeel? Ndax
dangaa ñëw ngir alag nu? Xam naa la,
yaa di Aji Sell ji jóge ci Yàlla!» 35 Waaye
Yeesu gëdd ko naan: «Noppil te génn ci
moom!» Noonu rab wi daaneel nit ki ci
suuf ci kanam ñépp, daldi génn ci moom
te gaañu ko.

36 Bi loolu amee ñépp waaru, ñuy wax-
ante ci seen biir naan: «Céy jii wax! Ci
sañ-sañ ak doole lay sant rab yi, ñu daldi
génn.» 37 Noonu turam siiw ca diiwaan
bépp.

Yeesu faj na jarag yu bare

38 Bi mu jógee ci jàngu bi, Yeesu dafa
dem kër Simoŋ. Gorob Simoŋ bu jigéen
dafa feebar, ba yaram wi tàng lool. Ñu
ñaan Yeesu, mu dimbali leen ci. 39 Mu
randusi, tiim ko, gëdd tàngoor wi, mu
dem. Noonu tàngoor wi wàcc, soxna si
jóg ca saa sa, di leen topptoo.

40 Bi jant sowee, ñu indil Yeesu ñi wopp
ñépp ak ay jàngoro yu wuute. Kenn ku
nekk mu teg la loxo, wéral la. 41 Te it ay rab
di génn ca nit ña te di yuuxu naan: «Yaay
Doomu Yàlla!» Noonu mu gëdd leen, te

mayu leen, ñu wax dara, ndaxte xam nañu
ne mooy Almasi bi.
42 Ca njël gu jëkk Yeesu génn, dem ca
bérab bu wéet. Mbooloo ma di ko seet. Bi
ñu ko gisee, ñu koy wuta téye, ngir bañ mu
dem. 43 Mu ne leen: «Damaa wara dem ci
yeneen dëkk yi, ngir yégle xibaaru jàmm
bi ci nguuru Yàlla, ndaxte looloo tax ñu
yónni ma.» 44 Noonu mu dem di waare ca
jàngu ya ca réewu Yawut ya.

5

Yeesu woo na ay taalibe

1 Benn bés Yeesu taxaw ca tefesu dexu
Senesaret. Mbooloo ma wër ko, di buux-
ante ngir déglu kàddug Yàlla. 2 Noonu mu
gis ñaari gaal yu teer ca tefes ga, nappkat
ya ca wàcce, di raxas seeni mbaal. 3 Mu
dugg ci genn gaal, fekk muy gu Simoŋ, mu
ne ko, mu joow ba sore tuuti. Noonu Yeesu
toog ca gaal ga, di jàngal mbooloo ma.
4 Bi mu jànglee ba noppi, mu ne Simoŋ:
«Joowal gaal gi, ba fa ndox ma gëna xóote,
ngeen sànni fa seeni mbaal ngir napp.»
5 Simoŋ ne ko: «Kilifa gi, coono lanu
fanaane biig te jàppunu dara. Waaye nag
dinaa ko sànni ci sa ndigal.»
6 Naka lañu sànni mbaal yi, jàpp jën
yu bare, ba mbaal yay tàmbalee xëtt.
7 Noonu ñu daldi liyaar seen àndandoo,
yi nekk ca geneen gaal ga, ngir ñu ñëw
dimbali leen. Ñooñu agsi, ñu feesal ñaari
gaal yi, ba ñuy bëgga suux. 8 Naka
la Simoŋ Piyeer gis loolu, daldi sukk ci
kanam Yeesu ne ko: «Sore ma Boroom
bi, ndaxte nitu bàkkaar laa!» 9 Wax
na loolu nag, ndax jën yu bare ya ñu
mbaaloon daf koo jaaxal, moom ak ña mu
àndaloon 10 ak ña mu bokkaloon liggéey
ba, maanaam ñaari doomi Sebede yi di
Saag ak Yowaana. Yeesu ne Simoŋ: «Bul
ragal dara; gannaaw-si-tey, ay nit ngay
mbaal jëme ci man.» 11 Noonu ñu teer ca
tefes ga, bàyyi lépp, di topp ci moom.

Yeesu faj na ku gaana

12 Ni Yeesu nekke woon ci ab dëkk, am
fa ku gaana ba daj. Bi mu gisee Yeesu, mu
daldi dëpp jëëm ci suuf, ñaan ko: «Sang
bi, soo ko bëggee, man nga maa wéral.»
13 Yeesu tàllal loxoom, laal ko naan: «Bëgg
naa ko, wéral.» Ca saa sa ngaanaam daldi
deñ. 14 Yeesu sant ko ne: «Bu ko wax kenn,
waaye demal won sa bopp sarxalkat bi,
te nga jébbal Yàlla sarax si yoonu Musaa
santaane, ngir ñu xam ne wér nga, te
mu nekk seede ci ñoom.» 15 Noonu turu
Yeesu di gëna siiw. Mbooloo mu bare di
ñëw ci moom, ngir déglu ko te mu faj
seeni jàngoro. 16 Waaye Yeesu moom di
beddeeku ci bérab yu wéet ya, di ñaan.

Yeesu faj na ku làggi

17 Am na bés Yeesu doon jàngle. Amoon
na ca mbooloo, ma teewoon, ñu bokkoon
ca Farisen ya ak ay xutbakat yu jóge ca
dëkk yépp, ya ca Galile ak ya ca Yude ak
Yerusalem. Yeesu àndoon na ak dooley
Boroom bi, ba muy faj ay jarag.
18 Noonu ay nit ñëw, jàppoo basaŋ, ga
ñu tëral nit ku yaram wépp làggi. Ñu di
ko wuta dugal ca kër ga, ngir indi ko ca
Yeesu. 19 Waaye gisuñu fu ñu koy awale
ndax mbooloo ma. Ñu daldi yéeg ca kaw
kër ga nag, xeddi tiwiil ya, yoor waa ja ak
basaŋ ga, wàcce ko ca kanam Yeesu ca biir
mbooloo ma. 20 Bi Yeesu gisee seen ngëm,
mu ne làggi ba: «Sama waay, baal nañu
la say bàkkaar.»
21 Xutbakat yi ak Farisen yi di werante
ci seen xel naan: «Kii mooy kan bay sosal
Yàlla? Ana ku mana baale bàkkaar yi, ku
dul Yàlla doŋŋ?»
22 Waaye Yeesu xam seen xalaat, ne leen:
«Lu tax ngeen di werante ci seen xel?
23 Ma wax ne: "Baal nañu la say bàkkaar,"
walla ma ne: "Jógal te dox," lan moo ci
gëna yomb? 24 Waaye xamleen ne, Doomu
nit ki am na ci àddina sañ-sañu baale
bàkkaar yi.» Ci kaw loolu Yeesu ne ku
làggi ba: «Maa ngi la koy sant, jógal,
jël sa basaŋ te nga ñibbi.» 25 Nit ka jóg
ca saa sa ci kanam ñépp, jël basaŋ, ga
ñu ko tëraloon, ñibbi tey màggal Yàlla.
26 Mbooloo mépp waaru, di màggal Yàlla.
Ñu ragal tey wax naan: «Gis nanu tey ay
mbir yu ëpp xel.»

Yeesu woo na Lewi

27 Gannaaw loolu Yeesu génn, gis ab
juutikat bu tudd Lewi, mu toog ca juuti ba.
Mu ne ko: «Kaay topp ci man.» 28 Lewi jóg,
bàyyi lépp, daldi ko topp. 29 Noonu Lewi
togglu ay ñam yu bare ci këram, ngir teral
Yeesu. Juutikat yu bare ak yeneen gan
ñu nga fa woon, di lekkandoo ak ñoom.
30 Farisen yi ak seeni xutbakat di xultu
taalibey Yeesu yi ne leen: «Lu tax ngeen di
lekkandoo ak di naanandoo ak ay juutikat
ak ay boroom bàkkaar?» 31 Yeesu ne leen:
«Ñi wér soxlawuñu fajkat, ñi wéradi ñoo
ko soxla. 32 Ñëwuma ngir woo ñi jub,
waaye ngir woo bàkkaarkat yi, ñu tuub
seeni bàkkaar.»

Yeesu xamle na lu tax ay taalibeem soxlawuñoo woor

33 Noonu ñu ne Yeesu: «Taalibey Yaxya
yi ak yu Farisen yi dinañu faral di woor
ak di ñaan ci Yàlla, waaye say taalibe ñu
ngiy lekk ak di naan.» 34 Yeesu ne leen:
«Ndax man ngeena woorloo gan, yi ñëw
cig céet, li feek boroom céet gaa ngi ànd
ak ñoom? 35 Waaye bés yaa ngi ñëw, yu

ñuy jële boroom céet gi ci seen biir. Bés
yooyu nag, dinañu woor.»
[36] Te it Yeesu wax leen léeb wii: «Kenn
du jël mbubb mu bees, xotti ci sekkit,
daaxe ko mbubb mu màggat. Lu ko moy,
dina xotti mbubb mu bees mi, te sekkit, wi
mu ci jële, du ànd ak mbubb mu màggat
mi. [37] Te kenn du def biiñ bu bees ci
mbuusi der yu màggat. Lu ko moy, biiñ
bu bees bi day toj mbuus yi, biiñ bi tuuru,
mbuus yi yàqu. [38] Waaye dañoo wara def
biiñ bu bees ci mbuus yu bees. [39] Ku naan
biiñ bu màggat du bëgg bu bees bi, ndax
day wax ne: "Bu màggat bi baax na."»

6

Yeesu nee na, mooy boroom bésub noflaay bi

[1] Amoon na benn bésub noflaay Yeesu di
dem, jaar ci ay tool yu ñor. Taalibeem ya
di fàq ay cëgg, di leen boxom ci seeni loxo
tey lekk. [2] Am ay Farisen yu ne: «Lu tax
ngeen di def lu jaaduwul ci bésub noflaay
bi?» [3] Yeesu ne leen: «Ndax jànguleen la
Daawuda defoon, ba mu xiifee, moom ak
ña mu àndaloon? [4] Xanaa yéguleen, ni
mu dugge woon ca kër Yàlla ga, jël mburu,
ya ñu teewal ca kanam Yàlla, lekk ca, jox
ca ña mu àndaloon? Fekk jaaduwul kenn
lekk ko, ku dul sarxalkat.» [5] Yeesu dellu ne
leen: «Doomu nit ki mooy boroom bésub
noflaay bi.»

Yeesu faj na nit ku loxoom làggi

[6] Beneen bésub noflaay, Yeesu dugg ci
jàngu bi, di fa jàngle. Amoon na fa nit
ku loxol ndijooram làggi. [7] Xutbakat yi
ak Farisen yi ñu ngi ko doon xool, ba xam
ndax dina ko faj ci bésub noflaay bi, ngir
ñu am lu ñu ko tuumaale. [8] Waaye Yeesu
xam seen xalaat, daldi ne ku loxoom làggi:
«Jógal taxaw ci kanam ñépp.» Nit ka daldi
jóg taxaw. [9] Yeesu ne leen: «Ma laaj leen,
lan moo jaadu, nu def ko bésub noflaay bi,
lu baax mbaa lu bon; nu musal nit mbaa
nu lor nit?» [10] Ci kaw loolu mu xool leen
ñoom ñépp, ba noppi ne nit ka: «Tàllalal
sa loxo.» Mu tàllal ko, loxoom daldi wér
péŋŋ. [11] Waaye nit ña mer ba fees, di rabat
pexe yu jëm ca Yeesu.

Yeesu tànn na fukki ndaw yi ak ñaar

[12] Ca bés yooya Yeesu yéeg ca tund
wa ngir ñaan, mu fanaan fa, di ñaan ci
Yàlla. [13] Bi bët setee, Yeesu woo taalibeem
yi, tànn ci fukk ak ñaar, tudde leen ay
ndawam:
[14] Simoŋ, mi Yeesu tudde Piyeer,
ak Andare, mi bokk ak Piyeer ndey ak baay;
Saag ak Yowaana,
Filib ak Bartelemi,
[15] Macë ak Tomaa,
Saag doomu Alfe,
ak Simoŋ mi bokk ci mbooloo,
ma ñu tudde Ñi farlu ci moom seen réew;
[16] Yudaa doomu Saag,
ak Yudaa Iskariyo, mi mujja wor.

Barke ak toroxte

[17] Yeesu ànd ak ndaw ya, wàcc tund
ya, daldi taxaw ca joor ga, fa mbooloom
taalibe mu takku nekkoon. Amoon na fa
it ay nit ñu bare ñu jóge ca réewu Yawut
ya mépp ak ca dëkku Yerusalem ak dëkk
yi nekk ca wetu géej ga, maanaam Tir ak
Sidon. [18] Dañoo ñëw ngir déglu ko, te it
ngir mu faj leen. Ñi rab jàpp it faju nañu.
[19] Ñépp a ngi ko doon wuta laal ndax doole
jiy jóge ci moom, di faj ñépp.
[20] Yeesu xool ay taalibeem, ne leen:
«Yéen ñi néew doole, barkeel ngeen,
ndaxte nguuru Yàlla, yéena ko yelloo.
[21] Yéen ñi xiif léegi, barkeel ngeen,
ndax dingeen regg.
Yéen ñiy naqarlu léegi, barkeel ngeen,
ndax dingeen ree.
[22] Barkeel ngeen, bu leen nit ñi bañee,
di leen dàq ak a saaga, di sib seen tur
ngir Doomu nit ki. [23] Bu boobaa bégleen
te bànneexu, ndax seen yool dina réy ci
laaxira. Ndaxte noonu la maami seeni bañ
daan fitnaale yonent yi.
[24] Waaye nag yéen boroom alal yi, torox ngeen,
ndaxte jot ngeen ba noppi seen bànneex.
[25] Yéen ñiy lekk ba suur léegi, torox ngeen,
ndax ëllëg dingeen xiif.
Yéen ñiy ree léegi, torox ngeen,
ndax dingeen am aw naqar, ba jooy xàcc.
[26] Torox ngeen bu leen ñépp dee waxal lu
baax, ndaxte noonu la seeni maam daan
jëfe ak ña doon mbubboo yonent.

Mbëggeel ci noon yi

[27] «Waaye maa ngi leen koy wax, yéen
ñi may déglu, soppleen seeni bañaale tey
defal lu baax ñi leen bañ. [28] Yéeneleen lu
baax ñi leen di móolu, te ñaanal ñi leen
di sonal. [29] Ku la talaata cib lex, jox ko ba
ca des. Kuy nangu sa mbubb mu mag, bul
téye sa turki. [30] Képp ku la ñaan, may ko,
te ku nangu say yëf, bu ko ko laaj. [31] Defal-
leen nit ñi li ngeen bëgg, ñu defal leen ko.
[32] «Su ngeen soppee ñi leen sopp, ban
ngërëm ngeen ciy am? Ndaxte bàkkaarkat
yi sax sopp nañu ñi leen sopp. [33] Te bu
ngeen defalee lu baax ñi leen koy defal,
ban ngërëm ngeen ciy am? Bàkkaarkat yi
it dañuy def noonu. [34] Te bu ngeen dee
leble te yaakaar ci ndelloo, ban ngërëm
ngeen ciy am? Bàkkaarkat yi it dañuy
lebal seeni moroom, ngir ñu delloo leen ko.

35 Waaye soppleen seeni noon, di leen defal
lu baax, tey leble, baña yaakaar ñu delloo
leen ko. Noonu seen yool dina mag te
dingeen wone ne yéenay doomi Aji Kawe
ji, ndaxte Yàlla day wone mbaaxam ci ñu
goreedi ñi ak ñu soxor ñi. 36 Nangeen am
yërmande, ni seen Baay ame yërmande.

Buleen àtte

37 «Buleen àtte seeni moroom ak ñaaw
njort, te deesu leen àtte. Buleen daan
kenn, te deesu leen daan. Baal-leen ñi ci
des, te dinañu leen baal. 38 Mayeleen te
dinañu leen may. Dinañu leen ëmbal natt
bu baax bu ñu rokkos te yëngal ko, mu
fees bay tuuru. Ndaxte dees na leen nattal
ak natt, bi ngeen di nattale.»
39 Noonu Yeesu wax na leen beneen léeb
ne leen: «Ndax gumba man na wommat
moroomam? Mbaa duñu daanu ñoom
ñaar ci kàmb? 40 Taalibe gënul kilifaam,
waaye taalibe bu jàng ba wàcc, dina yem
ak kilifaam demin.
41 «Lu tax ngay xool ñax gi ci sa bëtu
mbokk, te gisuloo gànj gi ci sa bët yaw?
42 Nan nga mana waxe sa mbokk: “Sama
xarit, may ma, ma dindil la ñax gi ci sa
bët,” yaw mi gisul gànj gi nekk ci sa bët?
Naaféq! Jëkkala dindi gànj gi ci sa bët, te
noonu dinga mana gis bu leer, ngir dindi
ñax gi ci sa bëtu mbokk.

Garab gi ak meññeef gi

43 «Garab gu baax du meññ doom yu
bon, te garab gu bon du meññ doom yu
baax. 44 Ndaxte garab, meññeefam lañu
koy xàmmee. Deesul witte figg ci dédd,
walla reseñ ci xaaxaam. 45 Noonu nit ku
baax, lu baax lay wax, ndax loolu la denc
ci xolam, te nit ku bon, lu bon lay wax,
ndaxte denc na lu bon ci xolam. Ndaxte
gémmiñ, la fees xolam lay wax.

Ñaari tabaxkat yi

46 «Lu tax ngeen may wooye “Boroom bi,
Boroom bi,” te dungeen def li may wax?
47 Képp ku ñëw ci man, di dégg samay wax
te di ko jëfe, ma won leen nu muy mel.
48 Dafa mel ni nit kuy tabax kër, mu gas
fu xóot, jot doj wu réy, samp fa kër ga. Bi
mbënn ma ñëwee, wal ma dafa dal ca kër
ga te yënguwul, ndaxte nit ka dafa tabax
kër ga tabax bu dëgër. 49 Waaye képp ku
dégg samay wax te jëfewuloo ko, dinga
mel ni nit ku tabax këram ci suuf, bañ
koo defal fondamaa. Bi wal ma dalee ca
kër googa, dafa màbb ca saa sa, lépp yàqu
yaxeet.»

7

Ngëmu njiitu xare bi

1 Bi Yeesu waxee la mu naroona wax
lépp ca kanam mbooloo ma, mu daldi dem
Kapernawum. 2 Amoon na fa njiitu xare.
Njiit la nag, surgaam bu mu bëggoon lool
dafa feebaroon, bay bëgga dee. 3 Bi mu
déggee mbiri Yeesu, mu yónni ca moom ay
Yawut, di magi dëkk ba, ngir ñaan ko, mu
ñëw faj surga ba. 4 Bi magi dëkk ba agsee
ca Yeesu, ñu sàkku ci moom ndimbal, ñaan
ko: «Ki nu yónni ci yaw de, yelloo na
ndimbal, 5 ndaxte sopp na sunu xeet te
moo nu tabaxal sax sunu jàngu.»
6 Noonu Yeesu daldi ànd ak ñoom.
Waaye bi ñuy bëgga agsi ca kër ga, njiit
la yebal ay xaritam ngir ñu wax Yeesu
ne: «Sang bi, bul sonal sa bopp, ndaxte
yeyoowuma nga dugg sama kër. 7 Looloo
tax it ma xalaat ne awma darajay gatandu
la. Waxal genn kàddu rekk, te sama surga
dina wér. 8 Ndaxte man itam maa ngi nekk
ci ndigal, te ame naa ay xarekat ci sama
ndigal. Su ma nee kii: “Demal,” mu dem.
Mbaa ma ne keneen ki: “Ñëwal,” mu ñëw.
Te su ma nee sama jaam: “Defal lii,” mu
def ko.»
9 Bi ko Yeesu déggee, mu waaru. Noonu
mu walbatiku ca mbooloo, ma topp ci
moom, ne leen: «Maa ngi leen koy wax, ci
bànni Israyil sax, masuma cee gis ku gëme
nii.» 10 Noonu ndaw ya daldi dellu ca kër
ga. Bi ñu agsee, ñu gis ne surga ba wér na.

Yeesu dekkal na doomu jigéen ju jëkkëram faatu

11 Yàggul dara Yeesu dem ci dëkk bu ñuy
wax Nayin. Taalibeem yi ak mbooloo mu
bare ànd ak moom. 12 Bi muy agsi ca buntu
dëkk ba, fekk ñuy rob néew boo xam ne
kenn rekk la woon ci ndeyam, ji jëkkëram
faatu woon. Te mbooloo mu bare ca dëkk
ba di gunge soxna sa. 13 Bi ko Boroom
ba gisee, mu daldi koy yërëm ne ko: «Bul
jooyati.» 14 Mu jegeñsi, laal jaat ga, ñi ko
jàppoo taxaw. Mu ne: «Waxambaane wi,
jógal, ndigal la.» 15 Noonu nit ka dee woon
jóg toog, tàmbalee wax. Yeesu delloo ko
yaay ja. 16 Ñépp tiit, bay màggal Yàlla, di
wax naan: «Yonent bu mag feeñ na ci sunu
biir! Yàlla wallusi na mbooloom!»
17 La ñu wax ci mbiri Yeesu daldi siiw ca
réewu Yawut ya ak la ko wër yépp.

Yeesu jàngle na ci mbirum Yaxya

18 Taalibey Yaxya ya nettali mbir yooyu
yépp seen kilifa. Noonu Yaxya woo ñaar
ci ay taalibeem, 19 yónni leen ci Boroom
bi, ngir laaj ko: «Ndax yaw yaa di Ki wara
ñëw, walla danoo wara xaar keneen?»
20 Bi taalibe ya agsee ca Yeesu, ñu ne
ko: «Yaxya moo nu yebal, nu laaj ndax
yaa di Ki waroona ñëw, walla danuy xaar
keneen?»
21 Ca waxtu woowa Yeesu wéral nit ñu
bare ci seeni feebar ak ci seeni metit, di

dàq ay rab tey gisloo ay gumba. 22 Noonu
mu wax ndaw ya ne leen: «Demleen
nettali Yaxya li ngeen gis te dégg ko.
Gumba yaa ngi gis, lafañ yiy dox, gaana
yi wér, tëx yiy dégg, ñi dee di dekki, te
néew doole ñaa ngi dégg xibaaru jàmm
bi. 23 Yaw mi sa ngëm yolomul ndax man,
barkeel nga.»
24 Bi ndawi Yaxya yi demee, Yeesu daldi
wax ak mbooloo ma ci mbirum Yaxya ne
leen: «Lu ngeen seeti woon ca màndiŋ
ma? Xanaa barax buy jaayu ci ngelaw li?
25 Kon lu ngeen seeti woon nag? Nit ku
sol yére yu rafet? Waaye ñiy soloo noonu,
tey dund dund gu neex ñu ngi dëkk ci këri
buur. 26 Kon lu ngeen seeti woon? Yonent?
Waaw, wax naa leen ne ëpp na yonent.
27 Yaxya male moo di ki ñu waxoon ci
Mbind mi naan:

"Maa ngi yónni sama ndaw, mu jiitu la,
te xàllal la yoon ci sa kanam."

28 Maa ngi leen koy wax, ci li jigéen jur, ku
sut Yaxya masula feeñ. Waaye ba tey ki
gëna ndaw ci nguuru Yàlla moo ko sut.»
29 Nit ñépp ñi doon déglu Yeesu, ba ci
juutikat yi sax, dëggal nañu ne Yàlla ku
jub la, ndaxte nangu nañu Yaxya sóob leen
ci ndox. 30 Waaye Farisen ya ak xutbakat
ya dañoo bañ, mu sóob leen ci ndox, di
wone noonu ne gàntu nañu li leen Yàlla
bëggaloon.
31 Yeesu tegaat ca ne: «Kon lan laa mana
méngaleel niti jamono jii? Lan lañuy
nirool? 32 Ñu ngi nirook xale yu toog ca
pénc ma tey woowante naan:

"Liital nanu leen ak toxoro, te fecculeen,
woyal nanu leen woyi dëj, te jooyuleen."

33 Ndaxte Yaxya feeñ na, lekkul mburu,
naanul biiñ, ngeen daldi ne: "Dafa ànd
ak rab." 34 Gannaaw gi nag Doomu nit ki
ñëw na, lekk, naan, ngeen daldi ne: "Kii
daal bëgg na lekk, di naan biiñ, tey xaritoo
ak ay juutikat ak ay boroom bàkkaar."
35 Waaye li xam-xamu Yàlla di jur, mooy
firndeel ne dëgg la.»

Yeesu ca kër Simoŋ Farisen ba

36 Amoon na ab Farisen bu ñaan Yeesu,
mu ñëw lekkandoo ak moom. Yeesu dem
kër waa ja, toog ca lekkukaay. 37 Fekk
amoon na ca dëkk ba jigéen juy moy Yàlla.
Bi mu yégee ne, Yeesoo ngay lekk ca kër
Farisen ba, mu dem, yóbbaale njaq lu ñu
defare doj wu ñuy wax albaatar te def
latkoloñ. 38 Bi jigéen ja agsee, mu taxaw
ca gannaaw tànki Yeesu, di jooy. Noonu
ay rongooñam tooyal tànki Yeesu, jigéen
ja di leen fomp ak kawaram, di leen fóon
te ciy sotti latkoloñ ja.
39 Naka la Farisen, bi woo woon Yeesu ci
këram, gis loolu, mu wax ci xelam naan:
«Bu nit kii doonoon yonent, kon dina xam
kuy jigéen ji koy laal ak ni mu nekke
bàkkaarkat.» 40 Yeesu ne ca tonn, daldi ne
Farisen ba: «Simoŋ, am na lu ma la wara
wax.» Simoŋ ne ko: «Waxal, kilifa gi.»
41 Yeesu ne ko: «Da fee amoon ñaari
nit ñu ameel bor benn leblekat. Kenn kaa
ngi ko ameel téeméeri junni ci xaalis, ki ci
des fukki junni*. 42 Waaye kenn ci ñoom
manu koo fey. Noonu mu baal leen bor ya.
Ci ñaar ñooñu nag kan moo ko ciy gëna
bëgg?» 43 Simoŋ ne ko: «Xanaa ki ñu baal
bor bi gëna bare.»
Yeesu ne ko: «Àtte nga dëgg,» 44 daldi
walbatiku ca jigéen ja, ne Simoŋ: «Ndax
gis nga jigéen jii? Dugg naa sa kër, te
joxewuloo ndox, ngir raxas samay tànk.
Waaye moom, raxas na samay tànk ak
ay rongooñam, ba noppi fomp leen ak
kawaram. 45 Bi ma agsee, fóonuloo ma,
waaye moom, bi ma duggee ba léegi
tàyyiwul ci di fóon samay tànk. 46 Defuloo
diw ci sama bopp, waaye moom, sotti na
latkoloñ ci samay tànk. 47 Moo tax ma di
la wax ne, su wonee mbëggeel gu réye nii,
dafa fekk ñu baal ko bàkkaaram yu bare.
Waaye ki mbëggeelam néew dafa fekk ñu
baal ko lu tuuti.»
48 Yeesu daldi ne jigéen ja: «Baal nañu la
say bàkkaar.» 49 Noonu ñi doon lekkandoo
ak moom di wax ci seen xel naan: «Kii
am sañ-sañu baale bàkkaar mooy kan?»
50 Waaye Yeesu ne jigéen ja: «Sa ngëm
musal na la. Demal ci jàmm.»

8

Léebu beykat bi

1 Gannaaw loolu Yeesu di dem ca ay
dëkk yu mag ak yu ndaw, di waaraate ak
di yégle xibaaru jàmm bi jëm ci nguuru
Yàlla. Fukki taalibe ya ak ñaar ànd ak
moom, 2 ak ay jigéen yu mu teqale woon
ak rab te jële leen ci seeni wopp, ñu
di: Maryaama, mi ñuy wooye Maryaa-
mam Magdala, mi Yeesu tàggale woon ak
juróom ñaari rab; 3 Sànn, soxnas ku ñuy
wax Kusa, mi doon wottu alalu Erodd; ak
Susànn ak ñeneen jigéen. Jigéen ñooñu
ñoo doon joxe seen alal, ngir dimbali Yeesu
ak ay taalibeem.
4 Dëkk ak dëkk nit ña di fa jóge jëm ca
Yeesu, ba mbooloo mu bare dajaloo, mu
wax leen léeb wii: 5 «Dafa amoon beykat
bu demoon jiyi. Bi muy saaw toolam nag,
lenn ci pepp mi wadd ci kaw yoon wi, nit
ñi joggi ci, picci asamaan lekk ko lépp.
6 Leneen wadd ci bérab bu bare ay doj.

* **7:41** téeméeri junni: maanaam juróomi téeméeri denariyon; fukki junni: maanaam juróom fukki denariyon. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

Naka la sax rekk, daldi wow, ndaxte suuf si
tooyul woon. 7 Leneen nag wadd ci biir ay
xaaxaam, ñu saxandoo, xaaxaam ya tanc
ko. 8 Li ci des dal ci suuf su baax, sax,
nangu ba meññ téeméeri yoon lu ëpp la
mu ji woon.»

Gannaaw loolu Yeesu wax ak kàddu gu
dëgër ne: «Déglul bu baax, yaw mi am ay
nopp.»

9 Taalibey Yeesu yi laaj ko lu léeb woowu
di tekki. 10 Mu ne leen: «May nañu leen,
ngeen xam mbóoti nguuru Yàlla, waaye ñi
ci des, dama leen di wax ci ay léeb. Noonu
la, ngir:

"Ñuy xool te duñu mana gis,
di dégg te duñu mana xam."

11 «Lii la léebu beykat bi di tekki.
Kàddug Yàlla mooy jiwu wi. 12 Ki féete
ci yoon wi mooy ki dégg. Gannaaw gi,
Seytaane dafay ñëw, këf kàddu, gi ñu def
ci xolam, ngir mu baña gëm te Yàlla musal
ko. 13 Ki nekk ci bérab bu bare ay doj,
mooy ki dégg kàddu gi, ba noppi nangu
ko ak mbég. Waaye wax ji saxul ci moom.
Dina gëm ab diir, waaye bu nattu yi agsee,
mu daldi dàggeeku. 14 Ki jot ci jiwu wi ci
xaaxaam yi mooy ki dégg kàddu gi, waaye
nees-tuut soxla yi ak alal ak bànneexi
àddina tanc ko, ba du àgg cig mat. 15 Ki
jot ci jiwu wi ci suuf su baax si nag, mooy
ki dégg kàddu gi te denc ko ci xol bu baax
bu gore, te muñ ba jur njariñ.

Léebu làmp bi

16 «Kenn du taal làmp, dëpp ci leget,
walla mu di ko def ci ron lal. Daf koy
wékk, ngir mu leeral ñiy dugg. 17 Amul
dara luy kumpa lu ñu dul siiwal bés,
walla lu làqu lu ñu dul feeñal, ba mu ne
fàŋŋ. 18 Seetleen bu baax, ni ngeen di
dégloo kàddu gi. Ku am, dees na la dollil,
waaye ku amul, dees na nangu sax li nga
xalaatoon ne am nga ko ba noppi.»

Ñiy waa kër Yeesu dëgg

19 Noonu ndeyu Yeesu ak ay rakkam ñëw
seetsi ko, waaye manuñu woona agsi ci
moom, ndaxte nit ña dañoo bare. 20 Am ku
ko yégal ne: «Sa yaay ak say rakk ñu ngi
nii taxaw ci biti, bëgg laa gis.» 21 Waaye
mu daldi leen ne: «Sama yaay ak samay
rakk, ñooy ñiy déglu kàddug Yàlla, te di
ko topp.»

Yeesu dalal na ngelaw li

22 Benn bés Yeesu àndoon na ak ay
taalibeem, dugg ci gaal. Mu ne leen:
«Nanu jàll dex gi.» Noonu ñu dem. 23 Bi
ñuy dem nag, Yeesu daldi nelaw. Ngelaw
lu am doole daldi ñëw, yëngal dex gi,
gaal gi fees ak ndox, ba ñu bëgga suux.
24 Noonu taalibe yi jegesi Yeesu, yee ko ne:
«Kilifa gi, kilifa gi, nu ngiy dee!»

Ci kaw loolu Yeesu jóg, daldi gëdd
ngelaw li ak duus yi. Lépp dal, ba ne
nemm. 25 Yeesu ne taalibe yi: «Ana seen
ngëm?» Ñu daldi tiit te waaru, naan
ci seen biir: «Kii moo di kan? Mi ngi
jox ndigal ngelaw li ak ndox mi, ñu koy
déggal.»

Yeesu faj na ku rab jàpp

26 Noonu ñu teer ca diiwaanu waa
Serasa, fa jàkkaarloo ak diiwaanu Galile.
27 Bi Yeesu di wàcc ca gaal ga, ku rab jàpp
ca waa dëkk ba ñëw, kar ko. Yàgg na def
yaramu neen te dëkkul ca kër, waaye ca
sëg ya lay nekk. 28 Bi mu gisee Yeesu, mu
yuuxu, daanu ciy tànkam, daldi xaacu ne:
«Yaw Yeesu Doomu Yàlla Aji Kawe ji, loo
may fexeel? Maa ngi lay ñaan, nga bañ
maa mbugal.»

29 Dafa wax loolu, ndaxte Yeesu santoon
na rab wi, mu génn ci moom. Rab wa dafa
ko doon farala jàpp. Nit ñi daan nañu ko
wottu, di ko yeew ak ay càllala, ak di ko
jéng, mu di leen dagg, rab wi di ko xiir ca
bérab yu wéet.

30 Noonu Yeesu laaj ko: «Noo tudd?» Mu
ne ko: «Coggal laa tudd.» Dafa wax loolu,
ndaxte rab yu baree ko jàppoon. 31 Rab
yooyoo ngi ko doon ñaan, ngir mu bañ
leena sant, ñu dem ca kàmb gu xóot gi.

32 Fekk amoon na fa géttu mbaam-xuux
yu bare, yuy for ca tund wa. Rab ya ñaan
Yeesu, mu may leen, ñu dugg mbaam-xuux
ya. Mu may leen ko. 33 Noonu rab ya génn
nit ka, dugg mbaam-xuux ya, ñu daldi
bartalu, daanu ca dex ga, lab. 34 Sàmm ya
gis li xew, daw nettaliji mbir mi ca dëkk
ba ak ca àll ba. 35 Nit ñi génn, ngir seet li
xew.

Bi ñu agsee ca Yeesu, ñu fekk fa nit, ka
rab ya bàyyi woon, toog ca kanam Yeesu,
sol ay yére te ànd ak sagoom. Ñu daldi
ragal. 36 Ña fekke woon mbir ma nag,
nettali leen naka la Yeesu wérale ki rab
ya jàppoon. 37 Ci kaw loolu waa diiwaanu
Serasa bépp ragal, ba ñaan Yeesu mu jóge
fa. Noonu Yeesu dugg ci gaal gi, di bëgga
dem. 38 Nit ki Yeesu tàggale woon ak rab
ya ñaan ko, ngir ànd ak moom. Waaye
Yeesu waññi ko ne ko: 39 «Ñibbil, nettali li
la Yàlla defal lépp.» Noonu waa ji dem di
wër dëkk ba yépp, di fa yégle la ko Yeesu
defal.

Yeesu dekkal na doomu Yayrus te faj jigéen

40 Bi Yeesu dëppee dellu, mbooloo ma di
ko teeru, ndaxte ñépp a ngi ko doon xaar.
41 Noonu nit ñëw, tuddoon Yayrus te nekk
njiitu jàngu ba. Bi mu agsee, mu daanu
ci tànki Yeesu, sarxu ko mu ñëw këram,
42 ndaxte jenn doomam ju jigéen, ji mu

amoon kepp te muy tollu ci fukki at ak
ñaar, ma nga doon waaja dee.

Bi Yeesuy dem, nit ñaa ngi doon bu-
uxante, di ko tanc. 43 Amoon na nag ca
mbooloo ma jigéen ju doon xëpp deret
diirub fukki at ak ñaar, te kenn manu ko
woona faj. 44 Jigéen ja jegeñsi Yeesu nag,
doxe ko gannaaw, laal catu mbubbam. Ca
saa sa deret ji dal.

45 Yeesu laaj nit ña ne: «Ana ku ma laal?»
Ku nekk di miim. Noonu Piyeer ne ko:
«Kilifa gi, nit ñépp a ngi lay wër, di la tanc
wet gu nekk.» 46 Waaye Yeesu ne: «Am
na ku ma laal, ndaxte yég naa ne am na
doole ju génn ci man.» 47 Te jigéen ja xam
ne manul woona nëbb li mu def. Mu daldi
daanu ci tànki Yeesu, di lox. Noonu mu
nettali ci kanam ñépp li taxoon mu laal
Yeesu, ak ni mu wére ca saa sa. 48 Yeesu
ne ko: «Soxna si, sa ngëm faj na la. Demal
ci jàmm.»

49 Bi Yeesu di wax nag, am na ku jóge ca
kër njiit la, mu ñëw naan: «Sa doom faatu
na; matatul ngay sonal kilifa gi.» 50 Yeesu
dégg kàddu yooyu, daldi ne njiit la: «Bul
tiit. Gëmal rekk te dina dundaat.»

51 Bi Yeesu agsee ca kër ga, nanguwul
kenn duggaaleek moom, ñu dul Piyeer,
Yowaana, Saag ak waajuri xale ba. 52 Ña
fa nekk ñépp di yuuxu ak di jooy xale
bi. Noonu Yeesu ne leen: «Bàyyileen seen
jooy yi. Janq bi deewul, day nelaw rekk.»
53 Waaye ñu di ko ñaawal, ndaxte xamoon
nañu ne dee na. 54 Waaye Yeesu jàpp loxob
janq ba, woo ko ne ko: «Xale bi, jógal.»
55 Noonu ruuwu xale ba délsiwaat, mu
daldi jóg ca saa sa. Yeesu santaane ñu
may ko, mu lekk. 56 Waajuri xale bi daldi
waaru. Waaye Yeesu tere leen, ñu wax
kenn li xew.

9

Yeesu yónni na fukki taalibe yi ak ñaar

1 Benn bés Yeesu dajale fukki taalibe ya
ak ñaar, jox leen doole ak sañ-sañu dàq
rab yépp ak di faj jàngoro yi. 2 Noonu mu
yónni leen ñuy yégle nguuru Yàlla ak di faj
jarag yi. 3 Mu ne leen: «Bu ngeen di dem,
buleen yóbbaale dara, du yet mbaa mbuus
mbaa mburu mbaa xaalis. Buleen yor it
ñaari turki. 4 Kër gu ngeen dugg, dal-leen
fa, ba kera ngeen di fa jóge. 5 Fépp fu leen
nit ñi gàntoo, génnleen ca dëkk booba te
ngeen yëlëb seen pëndu tànk, ngir seede
leen seen réer.»

6 Noonu ñu dem dëkk ak dëkk, di fa
yégle xibaaru jàmm bi, tey wéral jarag yi.

7 Bi Erodd boroom diiwaanu Galile
déggee li Yeesu ak ay taalibeem doon def
lépp, mu jaaxle, ndaxte amoon na, ñu
doon wax ci mbiri Yeesu naan: «Yaxya
moo dekki.» 8 Am it ñuy wax naan: Ilyaas
moo délsi. Ñeneen naan: «Kenn ci yonent
yu jëkk yaa dekki.» 9 Waaye Erodd ne:
«Yaxya, man mii maa dagglu boppam. Kon
kii ma dégg ay jalooreem, mooy kan?»
Noonu mu koy fexee gis.

Yeesu bareel na ay mburu

10 Bi ndaw ya délsee, ñu nettali Yeesu
la ñu defoon lépp. Noonu mu yóbbaale
leen, ñu sore nit ñi, jëm ca dëkk bu ñuy
wax Betsayda. 11 Bi ko nit ña yégee, ñu
toppi ko. Yeesu teeru leen, di leen wax
ci mbirum nguuru Yàlla, te di wéral ñi ko
aajowoo.

12 Ca ngoon sa fukki taalibe ya ak ñaar
ñëw ci Yeesu ne ko: «Yiwil mbooloo mi, ñu
dugg ci dëkk yi ak àll bi ko wër, ngir am
lu ñu lekk ak fu ñu fanaan, ndaxte fii àllub
neen la.» 13 Waaye Yeesu ne leen: «Joxleen
leen lu ñu lekk.» Ñu ne ko: «Amunu lu
dul juróomi mburu ak ñaari jën. Xanaa
ndax nu dem jëndal mbooloo mii lu ñu
lekk?» 14 Ndaxte lu wara mat juróomi
junniy góor a nga fa teewoon. Yeesu ne
taalibe ya: «Neeleen mbooloo mi ñu toog
def ay géewi juróom fukki nit.» 15 Taalibe
ya def ko, toogloo nit ña.

16 Bi loolu amee Yeesu jël juróomi mburu
yi ak ñaari jën yi, xool ci kaw, gërëm Yàlla,
ba noppi mu damm leen, jox taalibe yi,
ngir ñu séddale ko mbooloo mi. 17 Noonu
ñépp lekk ba suur. Bi ñu dajalee desit ya,
ñu feesal fukki pañe ak ñaar.

Piyeer wax na ne, Yeesu mooy Almasi bi

18 Benn bés Yeesu beddeeku mbooloo
ma, di ñaan; taalibe yi nekk ci wetam. Mu
laaj leen ne: «Nit ñi, ku ñu wax ne moom
laa?» 19 Ñu ne ko: «Am na ñu naan, yaa di
Yaxya; ñeneen ne, Ilyaas; ñi ci des ne yaay
kenn ci yonent yu jëkk yaa dekki.»

20 Yeesu ne leen: «Yéen nag ku ngeen ne
moom laa?» Piyeer ne ko: «Yaa di Almasi,
bi Yàlla yónni.» 21 Noonu Yeesu daldi leen
dénk, tere leen ñu wax ko kenn, 22 teg ca
ne: «Doomu nit ki war na sonn lu bare;
sarxalkat yu mag ya ak xutbakat ya dëddu
ko, ñu rey ko, mu dekki ca ñetteelu fan
ba.»

23 Noonu Yeesu ne leen ñoom ñépp:
«Ku bëgga aw ci samay tànk, na bàyyi
boppam, gàddu bés bu nekk bant, bi ñu
ko wara daaj, doora topp ci man. 24 Ndaxte
koo xam ne bëgg ngaa rawale sa bakkan,
dinga ko ñàkk, waaye ku ñàkk sa bakkan
ngir man, dinga ko jotaat. 25 Ndaxte moom
àddina sépp, lu muy jariñ nit, su fekkee
ne dafay ñàkk bakkanam walla mu loru?
26 Ku ma rusa faral, te nanguwul samay
wax, Doomu nit ki dina la rusa xam, bés
bu ñëwee ci ndamam ak ci ndamu Baay bi

ak lu malaaka yu sell yi. 27 Ci dëgg maa
ngi leen koy wax, am na ñi fi taxaw ñoo
xam ne duñu dee te gisuñu nguuru Yàlla
gi.»

Ndamu Yeesu jolli na ci moom

28 Bi ñu ca tegee luy tollook ayu-bés
gannaaw bi Yeesu waxee loolu, mu ànd
ak Piyeer, Yowaana ak Saag, yéeg ca kaw
tund wa ngir ñaan. 29 Bi muy ñaan, xar
kanamam daldi soppiku, ay yéreem weex
tàll bay melax. 30 Am ñaari nit di waxtaan
ak moom, muy yonenti Yàlla Musaa ak
Ilyaas. 31 Ñoo feeñ ci ndamu Yàlla, di
waxtaane ci demug Yeesu, gi muy àggalee
yenam ci Yerusalem. 32 Fekk Piyeer ak ñi
mu àndal doon gëmméentu, waaye bi ñu
yewwoo bu baax, ñu gis ndamu Yeesu, ak
ñaari nit ñu taxaw ci wetam. 33 Bi nit
ñooñu di sore Yeesu, Piyeer ne ko: «Kilifa
gi, bég nanu ci sunu teew fii; nanu defar
ñetti mbaar, benn yaw, benn Musaa ak
benn Ilyaas.» Fekk xamul la mu doon wax.
34 Bi mu koy wax, niir ñëw muur leen,
taalibe yi daldi tiit, bi leen niir wa ëmbee.
35 Noonu baat jibe ca niir wa naan: «Kii
mooy sama Doom ji ma fal; dégluleen ko.»
36 Bi baat ba waxee ba noppi, Yeesu rekk
des fa. Taalibe ya noppi, baña nettali kenn
ca jamono jooja la ñu gisoon.

Yeesu faj na ku rab jàpp

37 Ca suba sa Yeesu ak taalibe ya wàcce
ca tund wa, mbooloo mu bare ñëw, di ko
gatandu. 38 Nit xaacu ci biir mbooloo mi
naan: «Kilifa gi, maa ngi lay ñaan, nga seet
sama doom, ndaxte moom kepp laa am.
39 Léeg-léeg rab jàpp ko, mu daldi yuuxu
ca saa sa, rab wi di ko sayloo, gémmiñ gi
di fuur. Du faral di génn ci moom te dina
ko sonal. 40 Ñaan naa say taalibe, ñu dàq
ko, waaye manuñu ko.» 41 Yeesu ne leen:
«Yéen niti jamono jii, yéen ñi gëmadi te
dëng, ba kañ laa wara nekk ak yéen te di
leen muñal? Indil ma sa doom.»
42 Bi xale biy agsi, rab wi di ko daaneel ci
suuf, muy say. Waaye Yeesu daldi gëdd rab
wa, wéral xale ba, daldi ko delloo baayam.
43 Ku nekk waaru na ndax màggug Yàlla.
Bi ñuy yéemu ci li mu doon def, Yeesu ne
taalibeem ya: 44 «Dégluleen bu baax lii ma
leen di wax: dinañu jébbal Doomu nit ki ci
loxoy nit ñi.» 45 Waaye taalibe ya xamuñu
kàddu googu. Yàlla dafa leen nëbb li muy
tekki, ba ñu bañ koo xam, te ñemewuñu
koo laaj Yeesu.

Kan moo gëna màgg?

46 Werante am ci biir taalibe yi, ñuy
laajante kan moo gëna màgg ci ñoom.
47 Yeesu mi xam seen xalaat, jël ab xale,
teg ci wetam ne leen: 48 «Ku nangu xale
bii ci sama tur, man mii nga nangu; te ku
ma nangu, nangu nga ki ma yónni; ndaxte
ki gëna woyof ci yéen ñépp, kooku moo
gëna màgg.»
49 Bi loolu amee Yowaana jël kàddu gi
ne: «Kilifa gi, danoo gis nit kuy dàq ay rab
ci sa tur, nu tere ko ko, ndaxte bokkul ci
nun.» 50 Waaye Yeesu ne ko: «Buleen ko
tere, ndaxte ku la sotul, far na ak yaw.»

Bañ nañoo nangu Yeesu ca Samari

51 Bi jamono ji jegeñsee, ji Yeesu waree
jóge àddina dem asamaan, mu sigiñu ci
dem Yerusalem. 52 Noonu mu yebal ay
ndaw, ñu jiitu ko. Ñu dem nag, dugg ci
ab dëkk ci diiwaanu Samari, ngir wutal
ko fa fu mu dal. 53 Waaye waa dëkk
ba nanguwuñu ko, ndaxte mi ngi jublu
woon Yerusalem. 54 Bi taalibe yi tudd Saag
ak Yowaana gisee loolu, ñu ne: «Boroom
bi, ndax dangaa bëgg nu ne, na sawaras
asamaan dal ci seen kaw, faagaagal leen?»
55 Waaye Yeesu walbatiku, yedd taalibe ya,
56 ba noppi ñu daldi dem wuti beneen
dëkk.

Ki bëgga topp Yeesu warula geestu gannaawam

57 Bi ñuy dem, am ci yoon wi ku ne
Yeesu: «Dinaa la topp fépp foo jëm.»
58 Waaye Yeesu ne ko: «Till yi am nañu
seeni kàmb, te picci asamaan am nañu
ay tàgg, waaye Doomu nit ki amul fu
mu noppal boppam.» 59 Yeesu ne keneen:
«Toppal ci man.» Waaye kooku ne ko:
«Sang bi, may ma, ma jëkka dem suuli
sama baay.» 60 Mu ne ko: «Bàyyil ñi dee,
ñu suul seeni néew. Yaw demal, yégle
nguuru Yàlla.» 61 Keneen ne ko: «Sang bi,
dinaa la topp, waaye may ma, ma jëkka
tàgguji sama waa kër.» 62 Yeesu ne ko:
«Kuy ji, di geestu, yeyoowula liggéey ci
nguuru Yàlla.»

10

Yeesu yebal na juróom ñaar fukki taalibe ak ñaar

1 Gannaaw loolu Boroom bi tànn na
yeneen juróom ñaar fukki taalibe ak ñaar,
yebal leen, ñu ànd ñaar ak ñaar, jiituji
ko ca dëkk yépp ak ca bérab yépp, ya
mu naroona dem moom ci boppam. 2 Mu
ne leen: «Ngóob mi yaatu na, waaye
liggéeykat yi barewuñu. Ñaanleen nag
Boroom ngóob mi, mu yebal ay liggéeykat,
ñu góob toolam. 3 Demleen! Maa ngi leen
di yónni, mel ni ay mbote ci biir ay bukki.
4 Buleen yor xaalis walla mbuus walla ay
dàll. Buleen nuyu kenn ci yoon wi.
5 «Kër gu ngeen mana dugg, nangeen
jëkk ne: "Na jàmm wàcc ci kër gi." 6 Bu
fa nitu jàmm nekkee, seen yéene dina ko
indil jàmm. Lu ko moy, seen yéene dina

délsi ci yéen. 7 Dal-leen ca kër googa, tey
lekk ak a naan lu ñu leen di jox, ndaxte
liggéeykat yelloo na jot peyam. Buleen
dem nag kër ak kër.
8 «Dëkk bu ngeen mana dugg, te waa
dëkk ba teeru leen, lu ñu leen jox, lekkleen
ko. 9 Nangeen wéral jaragi dëkk ba, te
ngeen ne leen: “Nguuru Yàlla jegesi na
leen.” 10 Waaye bu ngeen duggee ci dëkk
te teeruwuñu leen, demleen ca mbedd ya
te ne leen: 11 “Seen pëndu dëkk, bi taq
ci sunuy tànk sax, noo ngi koy faxas, ngir
seede leen seen réer. Waaye nag xamleen
ne nguuru Yàlla jegesi na.” 12 Maa ngi leen
koy wax, bu bés baa, waa Sodom ñooy
tane dëkk boobu.
13 «Dingeen torox, yéen waa Korasin
ak waa Betsayda, ndaxte kéemaan yi ma
def ci yéen, bu ñu leen defoon ci dëkku
Tir walla ci dëkku Sidon, kon tuub nañu
seeni bàkkaar bu yàgg, xëppoo dóom, sol
saaku. 14 Moona ca bés pénc ba, Tir ak
Sidon ñoo leen di tane. 15 Te yaw dëkku
Kapernawum, ndax dees na la yékkati bu
kawe? Déedéet, dees na la daane bu suufe.
16 «Ku leen déglu, déglu na ma; ku leen
bañ, bañ na ma. Te ku ma bañ, bañ na ki
ma yónni.»
17 Juróom ñaar fukki taalibe yi ak ñaar
délsi, fees ak mbég te naan: «Boroom
bi, rab yi sax déggal nañu nu ndax sa
tur.» 18 Yeesu ne leen: «Maa ngi doon
séen Seytaane wàcce asamaan ni sawaras
melax. 19 Gis ngeen, jox naa leen sañ-sañu
joggi ci jaan yi ak ci jiit yi, daan dooley
bañaale bi, te dara du leen mana gaañ.
20 Moona li leen rab yi déggal, bumu tax
ngeen bég, waaye bégleen ndax li ñu bind
seen tur ci asamaan.»
21 Ca saa soosu Xel mu Sell mi feesal
Yeesu ak mbég, mu daldi ne: «Yaw Baay,
Boroom asamaan ak suuf, maa ngi lay sant
ci li nga nëbb yëf yii ñi am xam-xam ak ñi
am xel, te xamal leen gone yi. Waaw, Baay,
ndaxte looloo la neex.» 22 Yeesu teg ca ne:
«Sama Baay jébbal na ma lépp, te kenn
manula xam, man Doom ji, maay kan, ku
dul Baay bi; kenn manula xam it kan mooy
Baay bi, ku dul man Doom ji, ak ku ma ko
bëgga xamal.»
23 Gannaaw bi mu waxee loolu, Yeesu
walbatiku ca taalibe ya ne leen ñoom rekk:
«Ñi seeni bët di gis li ngeen di gis, am nañu
mbég. 24 Ndaxte maa ngi leen koy wax,
yonent yu bare ak buur yu bare bëggoon
nañoo gis li ngeen di gis, waaye gisuñu ko,
te dégg li ngeen di dégg, waaye dégguñu
ko.»

Nit ku baax ku dëkk Samari

25 Noonu benn xutbakat daldi jóg, ngir
fexee fiir Yeesu ne ko: «Kilifa gi, lan
laa wara def, ba am dund gu dul jeex?»
26 Yeesu ne ko: «Lu ñu bind ci yoonu
Musaa? Lan nga ciy jàng?» 27 Nit ka
ne ko: «“Nanga bëgg Yàlla sa Boroom
ak sa xol bépp ak sa bakkan bépp, sa
kàttan gépp ak sa xel mépp,” te it: “Nanga
bëgg sa moroom, ni nga bëgge sa bopp.”»
28 Yeesu ne ko nag: «Li nga wax dëgg
la. Boo defee loolu, dinga dund ba fàww.»
29 Waaye xutbakat ba bëggoona am aw
lay, ne Yeesu: «Kan mooy sama moroom
nag?»
30 Yeesu ne ko: «Dafa amoon nit ku
jóge woon Yerusalem, jëm Yeriko. Ay sàcc
dogale ko, futti ko, dóor ko ba muy bëgga
dee, dem bàyyi ko fa. 31 Faf ab sarxalkat
jaar ca yoon wa, séen nit ka, teggi. 32 Benn
waay it bu soqikoo ci giiru Lewi, aw ca
bérab booba, séen waa ja, teggi. 33 Waaye
benn waay bu dëkk Samari bu doon tukki,
ñëw ba jege waa ja, gis ko, yërëm ko.
34 Noonu mu ñëw, sotti diw ak biiñ ca
gaañu-gaañu ya, lëmës ko. Gannaaw
loolu mu teg ko ci mbaamam, yóbbu ko
ci fanaanukaay, di ko topptoo. 35 Bi bët
setee, mu génne ñaari poseti xaalis*, jox
ko boroom kër ga ne ko: “Nanga topptoo
nit kooku. Bés bu ma fi jaaraatee, dinaa la
fey, man ci sama bopp, lépp loo ci dolli ci
xaalis.”»
36 Yeesu teg ca ne: «Lu ciy sa xalaat? Kan
ci ñett ñooñu moo jëfe ni kuy jëf jëme
ci moroomam, ba ñu gisee nit, ka sàcc
ya dogale woon?» 37 Xutbakat ba ne ko:
«Xanaa ki ko won yërmandeem.» Yeesu
ne ko nag: «Demal tey def ni moom.»

Màrt ak Maryaama teeru nañu Yeesu

38 Bi Yeesu ak ay taalibeem nekkee ci
yoon wi, mu dugg ci benn dëkk, fekk fa
jigéen ju tudd Màrt, ganale ko. 39 Màrt
nag amoon rakk ju tudd Maryaama, ma
nga toog ci tànki Boroom bi, di déglu ay
kàddoom. 40 Fekk Màrt jàpp lool ca waañ
wa. Noonu mu ñëw ci wetu Yeesu ne ko:
«Boroom bi, doo ci wax dara, boo gisee
sama rakk ji bàyyi ma ak liggéey bi yépp?
Ne ko mu jàpple ma.» 41 Boroom bi ne ko:
«Màrt, Màrt, yu baree ngi fees sa xol, nga
am ay téq-téq ndax loolu. 42 Moona de,
lenn rekk a am solo. Maryaama dafa tànn
cér bi gën, te kenn du ko nangu ci moom.»

11

Ni ñuy ñaane ci Yàlla

1 Am bés Yeesu di ñaan ci benn bérab.
Bi mu noppee, kenn ci taalibeem yi ne
ko: «Boroom bi, jàngal nu, nan lanu wara

* **10:35** Maanaam ñaari denariyon. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

ñaane, ni ko Yaxya jàngle ay taalibeem.»
2 Yeesu ne leen: «Bu ngeen dee ñaan,
nangeen ne:

Baay, yal na sa tur di lu ñu sellal,
yal na sa nguur ñëw.
3 Yal nanga nu may bés bu nekk lu nu
dunde.
4 Yal nanga nu baal sunuy bàkkaar,
ndaxte nun itam danuy baal ñépp ñi nu
tooñ.
Yàlla boo nu teg ci yoonu nattu.»

5 Yeesu teg ca ne leen: «Mi ngi mel ni,
nga dem seeti sa xarit ci xaaju guddi ne
ko: "Xarit, lebal ma ñetti mburu. 6 Dafa
am sama xarit bu ma ganesi, te awma dara
lu ma ko jox."
7 «Waaye kooku nekk ci biir néegam,
dina ko ne: "Bu ma lakkal, tëj naa bunt bi
ba noppi te tëdd naa maak sama njaboot;
manumaa jóg di la jox dara." 8 Maa ngi
leen koy wax, su jógul jox ko li muy laaj
ndax li ñu xaritoo it, ndax la kee ñàkk
jom dina tax mu jox ko lépp li mu soxla.
9 Moo tax ma ne, ñaanleen, ñu may leen;
seetleen, te dingeen gis; fëggleen, ñu ubbil
leen. 10 Ndaxte képp kuy ñaan, dinga am;
kuy seet, dinga gis; kuy fëgg, ñu ubbil la.
11 Bu la sa doom ñaanee jën, yaw miy
baayam, ndax dinga ko baña jox jën, jox
ko jaan? 12 Walla mu ñaan la nen, nga jox
ko jiit? 13 Ndegam yéen ñi bon yéena mana
jox seeni gone lu baax, astamaak Baay bi
nekk ci kaw dina jox Xel mu Sell mi ñi ko
koy ñaan!»

Yeesu ak Beelsebul

14 Am bés Yeesu dàq rab wu luu. Naka la
rab wa génn, luu ba daldi wax, ba mbooloo
may yéemu. 15 Waaye am ca mbooloo ma
ay nit, ñu doon wax naan: «Ci kàttanu
Beelsebul, buuru rab yi, lay dàqe rab yi.»
16 Am ñeneen ñu fexe koo fiir, ba laaj ko
kéemaan gu jóge ci asamaan tey firndeel
yónnentam. 17 Waaye Yeesu xam seen
xalaat ne leen: «Réew mu xeex boppam
tas, kër gu xeex boppam gent. 18 Te
it bu Seytaane xeexee boppam, naka la
nguuram di mana yàgge? Damay wax
loolu, ndaxte nee ngeen, damay dàq rab
jaarale ko ci kàttanu Beelsebul. 19 Te it
bu fekkee ne man damay dàq ay rab ci
kàttanu Beelsebul, seeni taalibe nag ci gan
kàttan lañu leen di dàqe? Kon ñoo leen di
àtte. 20 Waaye bu fekkee ne ci baaraamu
Yàlla laay dàqe rab, kon nguuru Yàlla agsi
na ba ci yéen.
21 «Su nit ku bare doole gànnaayoo, di
wottu këram, alalam dina raw. 22 Waaye
bu ku ko ëpp doole ñëwee, daan ko, dafay
nangu gànnaay ya mu yaakaaroon, ba
noppi séddale alal ja. 23 Ku farul ak man,
yaa ngi may xeex, ku dajalewul ak man,
yaa ngi tasaare.
24 «Boo xamee ne rab, wa jàppoon nit,
génn na ci moom, day wër ay bérab yu
wow, di wut fu mu noppaloo, waaye du ko
gis. Noonu da naan: "Naa dellu ca sama
kër, ga ma jóge." 25 Bu ñëwee nag, mu
fekk këram, ñu bale ko, defar ko ba lépp
jekk. 26 Bu ko gisee nag, mu dem wooyi
yeneen juróom ñaari rab yu ko gëna soxor.
Ñu dugg, sanc fa; ba tax mujug nit kooku
mooy yées njàlbéenam.»
27 Bi Yeesu di wax loolu, jenn jigéen
yékkati baatam ca biir mbooloo ma ne:
«Céy jigéen ji la ëmb te nàmpal la moo
barkeel!» 28 Waaye Yeesu ne ko: «Neel
kay, ki barkeel mooy kiy déglu kàddug
Yàlla te di ko topp.»

Firndeg yonent Yàlla Yunus

29 Naka la mbooloo may gëna takku,
Yeesu ne: «Niti jamono jii dañoo bon. Ñu
ngi laaj firnde, waaye duñu jot genn firnde
gu dul firndeg Yunus. 30 Ndaxte ni Yunus
nekke woon firnde ci waa dëkku Niniw,
noonu la Doomu nit kiy nekke firnde ci
niti jamono jii. 31 Keroog bés pénc buur bu
jigéen, ba dëkkoon ca sudd, dina jógandoo
ak niti jamono jii, yey leen; ndaxte dafa
jóge ca catul àddina, ngir déglu xam-
xamu Suleymaan, te ku sut Suleymaan a
ngi fi. 32 Te it ca bés pénc, waa dëkku
Niniw dinañu jógandoo ak niti jamono jii,
yey leen, ndaxte bi leen Yunus waaree,
tuub nañu seeni bàkkaar, te ku sut Yunus
a ngi fii.

Léebu làmp bi

33 «Kenn du taal làmp, ba noppi di ko
dugal cig kàmb, walla di ci këpp leget. Daf
koy wékk, ngir mu leeral ñiy dugg. 34 Bët
mooy làmpu yaram. Bu sa bët wéree,
kon sa yaram wépp leer. Waaye bu sa
bët woppee, kon sa yaram wépp lëndëm.
35 Moytul ndax leer gi nekk ci yaw du
lëndëm. 36 Kon bu sa yaram wépp nekkee
ci leer te amul genn wet gu laal ci lëndëm,
dina leer nàññ, mel ni leeraayu làmp ne
ràyy ci sa kaw.»

Yeesu yedd na Farisen yi ak xutbakat yi

37 Bi Yeesu waxee ba noppi, benn Farisen
wax ko, mu ñëw lekke këram. Yeesu dugg
ca kër ga, toog ca lekkukaay ba. 38 Farisen
bi nag daldi jaaxle, bi mu gisee ne Yeesu
raxasuwul, laata muy lekk. 39 Noonu
Boroom bi ne ko: «Waaw, yéen Farisen
yi, yéena ngi setal bitib kaas bi ak ndab
li, waaye ci biir dangeena fees ak càcc ak
mbon! 40 Yéena ñàkk xel! Xanaa du ki de-
far biti moo defar biir itam? 41 Sarxeleen li
nekk ci biir te seen lépp dina sell. 42 Yéen
Farisen yi dingeen torox! Ndaxte yéena

ngi sàkk asaka ci naana ak ru ak léjum
bu nekk, waaye sàggane ngeen njubte ak
mbëggeel ci Yàlla. Loolu ngeen wara def,
waxuma nag ngeen sàggane la ca des.
43 Yéen Farisen yi, dingeen torox! Ndaxte
ca jàngu ya, toogu ya féete kanam ngeen
di taamu te bëgg ñépp di leen nuyoo ñaari
loxo ca pénc ma. 44 Dingeen torox, ndaxte
dangeena mel ni ay bàmmeel yu raaf, ba
nit ñi di ci dox te teyuñu ko.»

45 Kenn ci xutbakat yi ne ca tonn ne:
«Kilifa gi, boo waxee loolu, yaa ngi nuy
xas, nun itam.» 46 Noonu Yeesu neeti
leen: «Yéen itam xutbakat yi, dingeen
torox! Ndaxte dangeen di sëf nit ñi say yu
diis, waaye dungeen nangoo laal sëf bi sax
ak seen cati baaraam. 47 Dingeen torox,
ndaxte yéena ngi tabax xabruy yonent, yi
seeni maam reyoon. 48 Dangeen di seede
noonu ne ànd ngeen ak li seen maam
defoon, ndaxte ñoo rey yonent yi, yéen
ngeen tabax xabru yi. 49 Looloo tax Yàlla
mi xam lépp ne: "Dinaa leen yónnee ay
yonent ak ay ndaw. Ñenn ñi dinañu leen
fitnaal, rey leen." 50 Kon nag Yàlla dina
mbugal niti jamono jii ndax dereti yonent
yi ñu tuur, ba àddina sosoo ak léegi, 51 la
dale ca Abel ba ci Sakari, moom mi ñu rey
ci diggante sarxalukaay bi ak bérab bu sell
bi. Waaw, maa ngi leen koy wax, Yàlla
dina mbugal niti jamono jii ndax loolu.
52 Yéen xutbakat yi, dingeen torox, ndaxte
yéena yóbbu caabiy xam-xam; dugguleen
ci, te ku ci bëgga dugg, ngeen tere ko ko.»

53 Bi Yeesu génnee bérab boobu, Farisen
ya ak xutbakat ya ëmbal ko mer te di
ko seetlu ci fànn gu nekk, 54 di ko yeeru,
bëgga këf waxam bu awul yoon.

12

Yeesu artu na taalibeem yi cig naaféq

1 Gannaaw loolu, naka la mbooloo ma
dajaloo ba mat ay junniy junniy nit, di
tancante, Yeesu tàmbalee wax jëmale ca
taalibeem ya ne leen: «Moytuleen lawiiru
Farisen ya, li di naaféq. 2 Amul dara lu
nëbbu lu ñu warula biral, mbaa lu kumpa
lu ñu warula siiwal. 3 Looloo tax lu ngeen
wax ci biir lëndëm, dees na ko dégg ci leer.
Lu ngeen déey nit ci biir néeg, dees na ko
yégle ci kaw taax yi.

4 «Maa ngi leen koy wax, samay xarit,
buleen ragal ñu mana rey yaram, ba noppi
dootuñu mana def dara. 5 Dinaa leen wax
nag ki ngeen wara ragal: ragal-leen ki
nga xam ne bu reyee ba noppi, am sañ-
sañu sànni ca sawara. Waaw, maa ngi
leen koy wax, ragal-leen kooku. 6 Juróomi
picci ramatu, ndax duñu ko jaay ci ñaari
dërëm? Moona Yàlla fàttewul benn ci
ñoom. 7 Seen kawari bopp sax waññees
na leen. Kon buleen ragal dara, yéena gën
ndiiraanu ramatu.

8 «Te maa ngi leen koy wax, képp ku
ma nangu ci kanam nit ñi, Doomu nit ki
dina la nangu ci kanam malaakay Yàlla
yi. 9 Waaye ku ma gàntu ci kanam nit ñi,
dinañu la gàntu ci kanam malaakay Yàlla
yi. 10 Ku sosal Doomu nit ki, dinañu la baal,
waaye kuy sosal Xel mu Sell mi, duñu la ko
baal.

11 «Bu ñu leen yóbboo ca jàngu ya, ca
kanam kilifa ya ak àttekat ya, buleen am
xel ñaar ci li ngeen wara tontu ak nan
ngeen wara tontoo, walla lu ngeen wara
wax, 12 ndaxte Xel mu Sell mi dina leen
xamal ca waxtu woowa li ngeen wara
wax.»

Léebu nit ku ñàkk xel ki

13 Am ca mbooloo ma ku ne Yeesu:
«Kilifa gi, joxal ndigal sama mag, mu
sédd ma ci sunu ndono.» 14 Yeesu ne ko:
«Sama waay, kan moo ma fal àttekat ci
seen kaw, walla mu teg ma fi, ma di leen
séddaleel seen alal?» 15 Noonu mu ne leen
ñoom ñépp: «Moytuleen bëgge, ndaxte
bakkanu nit ajuwul ci alalam, ak lu mu
baree bare.»

16 Noonu mu dégtal leen wii léeb ne:
«Dafa amoon waa ju bare alal, te ay
toolam nangu lool, 17 muy werante ci
xelam naan: "Nu ma wara def? Ndaxte
amatuma fu ma dajale sama ngóob mi."
18 Noonu mu ne: "Nii laay def: daaneel
sama sàq yi, defaraat yu gëna réy, ba man
cee dajale sama dugub ji ak sama am-am
bépp. 19 Te dinaa kañ sama bopp ne: 'Yaw
mii, am nga alal ju bare ju mana dem ay ati
at; noppalal sa yaram, di lekk, di naan, tey
bég.' " 20 Waaye Yàlla ne ko: "Ñàkk xel!
Guddig tey, dees na jël sa bakkan. Kon li
nga dajale lépp, ku koy moom?"

21 «Kiy dajale alal ngir boppam nag te
amul dara ca kanam Yàlla, lu mel nii moo
lay dal.»

Wóolu Yàlla

22 Noonu Yeesu daldi ne taalibeem yi:
«Loolu moo tax maa ngi leen koy wax,
buleen seen bakkan jaaxal, ci lu ngeen
wara lekk. Buleen jaaxle it ngir seen
yaram ci lu ngeen wara sol, 23 ndaxte
bakkan moo gën lekk, te yaram a gën
koddaay. 24 Seetleen baaxoñ yi: duñu
ji, duñu góob, amuñu dencukaay, amuñu
sàq, teewul Yàllaa ngi leen di dundal. Céy
ni ngeen ëppe maana picc yi! 25 Ana kan
ci yéen ci kaw njaaxleem, moo mana yokk
waxtu ci àppam? 26 Su fekkee lu tuuti
loolu rekk manuleen koo def, kon lu tax
ngeen di jaaxle ci li ci des?

27 «Seetleen ni tóor-tóori ñax mi di saxe.
Duñu liggéey, duñu ëcc, waaye maa ngi

leen di wax ne Suleymaan sax ci ndamam
soluwul woon ni benn ci ñoom. 28 Yéen ñi
néew ngëm! Bu Yàlla woddee nii ñaxum
tool yi, miy sax tey, te bu subaa ñu def ko ci
taal bi, ndax du leen gëna wodd? 29 Buleen
di wut lu ngeen di lekk walla lu ngeen di
naan; te buleen ci jaaxle. 30 Ndaxte loolu
lépp, ñi xamul Yàlla ñoo koy wut. Te seen
Baay xam na ne soxla ngeen ko. 31 Waaye
wutleen nguuram, te loolu lépp dina leen
ko ci dollil.

32 «Buleen ragal dara, yéen coggal ju
ndaw ji, ndaxte dafa soob seen Baay, mu
jagleel leen nguuram. 33 Jaayleen seen alal,
sarxe ko, ngir sàkku ay mbuusi xaalis yu
dul bënn, maanaam alal ju dul jeex ca
laaxira; foofa sàcc du ko jege te max du
ko yàq. 34 Ndaxte fu sa alal nekk, fa la sa
xol nekk itam.

Farlu gi

35 «Takkuleen bu dëgër te bàyyi làmp
yi tàkk. 36 Mel-leen ni ay surga yuy xaar
seen njaatige buy jóge ca céet ga, ndax
bu fëggee bunt ba, ñu ubbil ko ca saa
sa. 37 Surga yooyee seen njaatige fekkul
ñuy nelaw, ba mu agsee, ñoo gëna yeyoo
ngërëm. Ci dëgg maa ngi leen koy wax,
njaatige bi dina sol yérey waañ, wax leen
ñu toog lekk, ba noppi indil leen ñam wi.
38 Su fekkee seen njaatige ci xaaju guddi
lay ñëw sax, walla bu suuf seddee, te fekk
leen noonu, surga yooyu ñoo gëna yeyoo
ngërëm. 39 Waaye xamleen lii: bu boroom
kër gi xamoon ban waxtu la sàcc bi di ñëw,
du ko bàyyi, mu toj këram. 40 Yéen itam
taxawleen jonn, ndaxte Doomu nit ki dina
ñëw ci waxtu wu ngeen ko séenuwul.»

41 Piyeer ne Yeesu: «Boroom bi, ndax
dangay dégtal léeb wii ngir nun rekk
walla ngir mbooloo mépp?» 42 Boroom bi
ne ko: «Kan moo nekk surga bu takku te
teey, bu njaatigeem teg ci waa kër gi, ngir
mu leen di dundal ci jamono ji? 43 Bu
njaatigeem ñëwee te gis mu def noonu,
surga boobu dina am ngërëm. 44 Ci dëgg
maa ngi leen koy wax, njaatige bi dina ko
teg ci alalam jépp. 45 Waaye su fekkee
surga ba da ne ci xelam: “Sama njaatige
day yéexa ñëw,” ba tax mu tàmbalee dóor
surga ya ca des ak mbindaan ya, di lekk te
di naan, di màndi, 46 kon njaatige ba dina
ñëw ci bés bu mu ko séenuwul ak waxtu
wu mu xamul. Dina ko dóor ay dóor yu
metti, jox ko añub ñi gëmul Yàlla.

47 «Surga bi xam bëgg-bëggu
njaatigeem, te waajul mbaa mu takku
def ko, dinañu ko dóor dóor yu metti.
48 Waaye surga bi xamul bëgg-bëggu
njaatigeem, te def lu yelloo ay dóor, dinañu
ko dóor dóor yu néew. Ku ñu jox lu bare
dees na la feyeeku lu bare. Ku ñu dénk lu
bare, dees na la laajaat lu ko ëpp.

Jàmm walla féewaloo ci biir nit ñi

49 «Damaa ñëw ngir indi sawara si ci
àddina, te bëgg naa xaat taal bi tàkk.
50 Fàww ñu sóob ma ci metit, te ba looluy
mat, duma noppalu. 51 Ndax dangeena
xalaat ne damaa ñëw ngir indi jàmm
ci àddina? Déedéet. Maa ngi leen
koy wax, damaa ñëw ngir indi féewaloo.
52 Gannaaw-si-tey, bu juróomi nit bokkee
genn kër, dinañu féewaloo. Ñett dinañu
féewaloo ak ñaar ñi ci des, ñaar ñi
féewaloo ak ñett ñooñu. 53 Baay dina
féewaloo ak doom, doom ak baayam.
Ndey dina féewaloo ak doomam ju jigéen;
doom ju jigéen ji ak ndeyam. Goro dina
féewaloo ak soxnas doomam; soxnas nit
ak goroom.»

Lan mooy jamonoy tey jii

54 Yeesu neeti mbooloo ma: «Bu ngeen
gisee mu xiin ci sowu, dangeen naan ca saa
sa: “Dina taw,” te mooy am. 55 Te bu ngeen
yégee ngelaw liy uppe sudd, ngeen ne:
“Dina tàng tàngaay wu metti,” te mooy
am. 56 Naaféq yi ngeen doon! Man ngeena
ràññee melow asamaan ak suuf, waaye lu
tax manuleena ràññee li jamonoy léegi ji
di tekki?

57 «Lu tax it dungeen àtteel seen bopp
liy jëf ju jub? 58 Bu la nit jiiñee dara, ba
ngeen ànd di dem ca àttekat ba, nanga
fexee juboo ak moom ci yoon wi. Lu ko
moy, dina la yóbbu ci yoon, yoon jébbal la
ca loxoy alkaati ba, mu tëj la. 59 Maa ngi la
koy wax, doo génn foofa mukk te feyuloo
fiftin bi ci mujj.»

13

Ku tuubul bàkkaaram, sànku

1 Ca jamono jooju ay nit ñëw ca Yeesu,
nettali mbirum waa Galile, ya Pilaat reylu
woon, jaxase seen deret ak dereti mala, yi
ñu rendi woon, jébbal leen Yàlla. 2 Mu ne
leen: «Mbaa du dangeena xalaat ne, waa
Galile yooyu dañoo gëna nekk bàkkaarkat
ña ca des, ndax coono bi ñu daj? 3 Maa
ngi leen di wax ne du dëgg. Waaye
su ngeen tuubul seeni bàkkaar, dingeen
sànku noonu, yéen ñépp itam. 4 Te
fukki nit ak juróom ñett ñooñu dee, bi
taaxum kaw ma ca goxu Silowe daanoo
ci seen kaw, ndax dangeena yaakaar ne
ñoo gëna nekk ay tooñkat ñeneen ñi dëkk
Yerusalem yépp? 5 Maa ngi leen di wax
ne du dëgg. Waaye su ngeen tuubul seeni
bàkkaar, dingeen sànku noonu, yéen ñépp
itam.»

6 Noonu mu daldi leen wax léeb wii:
«Nit amoon na ci toolam garab gu ñu naan

figg. Benn bés mu ñëw di ko raas-si, fekku
fa benn doom. 7 Noonu mu ne surga ba:
“Ñetti at a ngii may ñëw di raas-si garab
gii te duma ci fekk dara. Gor ko. Lu tax
muy xatal tool bi?” 8 Surga ba ne ko: “Sang
bi, bàyyiwaat ko fi at mii. Dinaa wàqi taat
wi, def ci tos. 9 Xëy na dina meññi. Bu ko
deful, nga gor ko.”»

Yeesu faj na jigéen ju xuuge ci bésub noflaay bi

10 Benn bésub noflaay Yeesoo ngi doon
jàngle ci ab jàngu. 11 Amoon na fa jigéen
ju rab jàppoon, ba feebarloo ko lu wara
mat fukki at ak juróom ñett; dafa xuuge
woon te manul woona siggi dara. 12 Bi ko
Yeesu gisee, mu woo ko ne ko: «Soxna si,
sa feebar deñ na.» 13 Noonu mu teg ko ay
loxoom, soxna sa siggi ca saa sa, di màggal
Yàlla. 14 Waaye njiitu jàngu ba mer, ndax
li Yeesu fajoon nit ca bésub noflaay ba, mu
ne mbooloo ma: «Am na juróom benni fan
yu nit ñi wara liggéey. Kon war ngeena
ñëw faju ci bés yooyu, waaye du ci bésub
noflaay bi.» 15 Boroom bi ne ko: «Naaféq
yi! Ndax bésub noflaay bi, kenn ku nekk
ci yéen du yiwee ca gétt ga yëkkam walla
mbaamam ngir wëggi ko? 16 Jigéen jii nag
bokk ci askanu Ibraayma te Seytaane tënk
ko fukki at ak juróom ñett, ndax kenn
waru koo yiwi ci bésub noflaay bi?»
17 Naka la wax loolu, noonam yépp daldi
rus, waaye mbooloo mi di bég ci jëf yu
yéeme, yi mu doon def yépp.

Léebu doomu fuddën gi

18 Noonu Yeesu neeti: «Lan la ngu-
uru Yàlla di nirool? Lan laa ko mana
méngaleel? 19 Mi ngi mel ni doomu
fuddën gu nit jël, ji ko ci toolam. Mu sax,
nekk garab, ba picci asamaan ñëw, tàgg
ciy caram.»

Léebu lawiir bi

20 Mu neeti: «Lan laa mana méngaleek
nguuru Yàlla? 21 Mi ngi mel ni lawiir bu
jigéen jël, jaxase ko ak ñetti andaari fariñ,
ba kera tooyal bépp di funki.»

Bunt bu xat bi

22 Yeesoo ngi doon jaar ci ay dëkk yu mag
ak yu ndaw, di jàngle te jublu Yerusalem.
23 Am ku ko ne: «Boroom bi, ndax ñiy
mucc ñu néew lay doon?» Yeesu ne leen:
24 «Defleen seen kem kàttan, ngir dugg ci
bunt bu xat bi, ndaxte maa ngi leen koy
wax, ñu bare dinañu jéema dugg, waaye
duñu ko man. 25 Jamono dina ñëw, ju
boroom kër gi di jóg, tëj buntam. Dingeen
nekk ci biti di fëgg naan: “Boroom bi,
ubbil nu!” Mu ne leen: “Xawma fu ngeen
bokk.” 26 Bu ko defee ngeen naan: “Noo
doon bokk di lekk ak a naan, te jàngle nga
ci sunuy pénc.” 27 Mu ne leen: “Nee naa
leen xawma fu ngeen bokk. Yéen ñépp
soreleen ma, defkati lu bon yi!” 28 Foofa
dingeen jooy, di yéyu, bu ngeen gisee
seeni maam Ibraayma, Isaaxa, Yanqóoba
ak yonent yépp ci nguuru Yàlla, te ñu dàq
leen ca biti. 29 Ay nit dinañu jóge penku ak
sowu, nor ak sudd, ñëw, bokk lekk ci ñam,
yi Yàlla di joxe ci nguuram. 30 Noonu ñenn
ci ñi mujj ñooy jiituji; te ci ñi jiitu, ñooy
mujji.»

Dinañu yàq Yerusalem

31 Ca jamono jooja ay Farisen ñëw ca
Yeesu ne ko: «Jógeel fii, dem feneen,
ndaxte Erodd a ngi lay wuta rey.» 32 Noonu
mu ne leen: «Demleen ne bukki boobu ne
ko: “Xoolal, maa ngi dàq rab yi tey wéral
nit ñi tey ak suba. Ca ñetteelu fan ba, ma
àgg fa ma Yàlla jëmale.” 33 Waaye fàww
ma dox sama itte tey, suba ak gannaaw
suba, ndaxte wareesula reye ab yonent
feneen fu dul Yerusalem.
34 «Yerusalem, Yerusalem, yaw miy rey
yonent yi, tey sànni ay doj ndaw yi, ba
ñu dee, aka maa bëggoona dajale say
doom, ni ginaar di uufe ay cuujam te
nanguwuleen! 35 Kon nag Yàlla dina
bërgël seen kër. Te maa ngi leen koy wax,
dungeen ma gisati, ba kera ngeen ne: “Yaw
miy ñëw ci turu Boroom bi, ku barkeel
nga!”»

14

Yeesu ca kërug Farisen

1 Benn bésub noflaay Yeesu dem ci këru
benn kilifag Farisen yi, ngir lekke fa. Nit
ñaa ngi ko doon xool bu baax. 2 Faf am
ca kanamam nit ku feebaroon, ay tànkam
newi. 3 Yeesu yékkati baatam, ne xutbakat
ya ak Farisen ya: «Ndax jaadu na, nu faj
ci bésub noflaay bi?»
4 Waaye ñépp ne cell. Yeesu daldi laal
jarag ja, faj ko, ba noppi ne ko mu ñibbi.
5 Gannaaw loolu mu ne leen: «Ku sa doom
walla sa yëkk daanu ci teen, ndax doo
dem génneji ko ca saa sa, fekk sax bésub
noflaay la?» 6 Amuñu woon dara lu ñu ciy
teg.
7 Yeesu gis ni gan yi doon tànne toogu yu
yiw yi, mu daldi leen wax léeb wii: 8 «Bu
ñu la wooyee ci xewu céet, bul jël toogu
bu yiw. Man na am woo nañu it nit ku la
ëpp daraja. 9 Kon ki leen woo yéen ñaar
ñépp man na ñëw ci yaw ne la: “Joxal
toogu bi nit kii.” Noonu dinga rusa dem
ca toogu bu gannaawe ba. 10 Waaye bu ñu
la wooyee, demal ca toogu bu gannaawe
ba. Bu ko defee ki la woo, bu agsee ne la:
“Sama xarit, àggal ca kaw.” Loolu dina la
sagal ci ñi nga toogandool ci lekkukaay bi.
11 Ndaxte képp kuy yékkatiku dees na la
suufeel, te kuy suufeelu, ñu yékkati la.»

12 Noonu Yeesu ne ki ko woo woon lekk:
«Boo dee woote añ walla reer, bul woo
rekk say xarit, say doomi ndey, say bokk,
walla say dëkkandoo yu am alal. Lu ko
moy ñooñu itam dinañu la woo, fey la bor
bi. 13 Waaye boo dee woote lekk, wool
néew doole yi, làggi yi, lafañ yi ak gumba
yi. 14 Soo ko defee, dinga barkeel, ndaxte
duñu la ko mana fey, waaye dinga jot sag
pey, bés bi ñi jub di dekki.»

Léebu ñiy jégglu ci ngan gi

15 Bi mu déggee wax yooyu, kenn ca gan
ya ne Yeesu: «Kiy lekk ci ñam, yi Yàlla di
joxe ci nguuram, barkeel nga!» 16 Yeesu
ne ko: «Dafa amoon nit ku togglu ay ñam,
woo ay nit ñu bare. 17 Bi waxtuw lekk jotee
mu yónni surga ca ña muy ganale, fàttali
leen: “Man ngeena ñëw, ndaxte lépp sotti
na léegi.”
18 «Waaye ñu tàmbali di jégglu ci ngan
gi ñoom ñépp. Ku jëkk ka ne ko: “Damaa
jënd tool léegi, te fàww ma dem seeti
ko. Maa ngi lay ñaan, nga jéggal ma.”
19 Keneen ne: “Damaa jënd léegi fukki
yëkk, te damay dem nii, jéem leena beyloo
ba xam. Maa ngi lay ñaan, nga jéggal ma.”
20 Keneen ne ko: “Damay sooga takk jabar,
looloo tax duma mana ñëw.”
21 «Surga ba dellu ca njaatigeem nettali
ko loolu lépp. Noonu boroom kër ga mer,
daldi ne surga ba: “Demal gaaw ca pénc
ya ak ca mbedd ya ca dëkk ba, te indil ma
fii néew doole yi, ñu làggi ñi, gumba yi ak
lafañ yi.”
22 «Surga ba ñëwaat ne ko: “Sang bi, def
naa li nga ma sant, waaye bérab bi feesul.”
23 Noonu njaatige ba ne ko: “Génnal dëkk
bi te dem ca yoon ya ak ca tool ya, xiir nit
ñi, ñu duggsi, ngir sama kër fees. 24 Maa
ngi leen koy wax, ci ñi ma woo woon ci
sama reer bi, kenn du ci ñam.”»

Ab taalibe war na dëddu lépp, topp Yeesu

25 Am mbooloo yu réy yu toppoon ci
Yeesu, ba muy dem ca yoon wa. Mu
geestu ne leen: 26 «Képp ku ñëw ci man te
gënalu ma ko baayam, yaayam, soxnaam,
ay doomam, ay magam ak ay rakkam,
walla sax bakkanam, du mana nekk sama
taalibe. 27 Képp koo xam ne nanguwuloo
ñàkk sa bakkan, ba mel ni ku ñu daaj
ci bant, te nga topp ma, doo mana nekk
sama taalibe. 28 Su kenn ci yéen bëggee
tabax taaxum kaw, ndax du jëkka toog,
xalaat ñaata la ko wara dikke, ngir seet ba
xam ndax am na xaalis bu mana àggale
liggéey bi? 29 Lu ko moy, su yékkatee
fondamaa bi te manu koo àggale, ñi koy
gis dinañu ko ñaawal, naan ko: 30 “Waa
jii dafa tàmbalee tabax, waaye manu koo
àggale.” 31 Walla boog ban buur mooy
dugg ci xare ak beneen buur te jëkkula
toog, seet ba xam moom ak fukki junniy
xarekat man na xeex ak kiy ñëw ak ñaar
fukki junniy xarekat? 32 Su ko manul,
dafay yónni ndaw ca beneen buur ba, fi
ak ma ngay sore, ngir ñu juboo. 33 Naka
noonu itam ku nekk ci yéen, bu dëdduwul
li mu am lépp, du mana nekk sama taalibe.
34 «Xam ngeen nag ne xorom lu baax
la, waaye bu sàppee, nan lañu koy delloo
cafkaam? 35 Du jariñ suuf, te du nekk tos.
Dañu koy sànni ca biti. Déglul bu baax,
yaw mi am ay nopp.»

15

Léebu xar mu réer ma

1 Ay juutikat ak ay boroom bàkkaar daan
jegesi Yeesu ngir déglu ko. 2 Farisen ya ak
xutbakat ya di ñurumtu naan: «Waa jii mi
ngi nangoo nekk ak ay boroom bàkkaar ak
a lekkandook ñoom!» 3 Noonu Yeesu daldi
leen wax léeb wii ne leen: 4 «Kan ci yéen
soo amoon téeméeri xar, te benn réer ci,
nooy def? Ndax doo bàyyi ca parlukaay
ba juróom ñeent fukki xar ya ak juróom
ñeent, toppi ma réer, ba gis ko? 5 Te boo ko
gisee, dinga ko gàddu ak bànneex, yóbbu
ko kër ga. 6 Boo àggee ca kër ga, dinga
woo say xarit ak say dëkkandoo ne leen:
“Kaayleen bànneexu ak man, ndaxte gis
naa sama xar ma réeroon.”
7 «Maa ngi leen di wax lii: ci noonule,
dina am mbég ci asamaan, bu benn
bàkkaarkat tuubee ay bàkkaaram. Te
mbég moomu mooy ëpp mbég, mi fay am,
ngir juróom ñeent fukk ak juróom ñeent
ñu jub, te soxlawuñoo tuub seeni bàkkaar.

Léebu xaalis bu réer ba

8 «Te it bu jigéen dencoon fukki libidoor,
benn réer ca, nu muy def? Ndax du taal
ab làmp, bale kër ga, seet fu nekk, ba gis
ko? 9 Bu ko gisee, dina woo ay xaritam
ak ay dëkkandoom ne leen: “Kaayleen
bànneexu ak man, ndaxte gis naa sama
alal ja réeroon.” 10 Maa ngi leen di wax
lii: ci noonule la malaakay Yàlla yi di ame
mbég ci benn bàkkaarkat bu tuubee ay
bàkkaaram.»

Doom ju réer ja

11 Yeesu dellu ne leen: «Dafa amoon
góor gu am ñaari doom. 12 Benn bés caat
ma ne baay ba: “Baay, damaa bëggoon,
nga jox ma li may wara féetewoo ci ndono
li.” Noonu baay ba daldi leen séddale
alalam. 13 Ay fan yu néew gannaaw gi,
caat ma fab yëfam yépp, dem ca réew mu
sore, yàq fa alalam ci topp nafsoom. 14 Bi
mu sànkee alalam jépp, xiif bu metti dal
ca réew ma, mu tàmbalee ñàkk. 15 Mu
dem nag, di liggéeyal ku dëkk ca réew ma,

kooku yebal ko ca ay toolam ngir mu sàmm
mbaam-xuux ya. 16 Mu xiif ba bëgga lekk
ca ñamu mbaam-xuux ya, ndaxte kenn
mayu ko dara. 17 Mujj xelam délsi, mu
ne: “Sama baay am na ay surga yu bare,
te dañuy lekk ba suur. Man nag maa ngi
fii di bëgga dee ak xiif! 18 Damay jóg, dem
ca sama baay ne ko: ‘Baay, tooñ naa Yàlla,
tooñ naa la; 19 yeyootumaa nekk sa doom;
boole ma ci say surga.’ ”

20 «Mu daldi jóg, jëm kër baayam.
Waaye bi muy soreendi kër ga, baayam
séen ko, yërëm ko, daldi daw laxasu ko,
fóon ko. 21 Doom ja ne ko: “Baay, tooñ
naa Yàlla, tooñ naa la; yeyootumaa nekk sa
doom.” 22 Waaye baay ba ne ay surgaam:
“Gaawleen indi mbubb, mi gëna rafet,
solal ko ko. Te ngeen roof ab jaaro ci
loxoom te solal ko ay dàll. 23 Indileen
sëllu wu duuf wa te rey ko, nu lekk te
bànneexu; 24 ndaxte sama doom jii dafa
dee woon te dundaat na, dafa réeroon te
feeñ na.” Noonu ñu tàmbalee bànneexu.

25 «Fekk booba taaw baa nga woon ca
tool ya. Bi mu ñëwee, ba jub kër ga, mu
dégg ñuy tëgg, di fecc. 26 Mu daldi woo
kenn ca surga ya nag, laaj ko lu xew. 27 Mu
ne ko: “Sa rakk moo délsi, te sa baay rey
na sëllu wu duuf wa, ndaxte ñibsi na ci
jàmm.”

28 «Ci kaw loolu taaw ba daldi mer, baña
dugg ca kër ga. Baayam daldi génn, ngir
ñaan ko mu dugg. 29 Waaye taaw ba wax
baayam ne ko: “Seetal ñaata at laa la
liggéeyal, mel ni jaam, te masumaa moy
sa ndigal, waaye yaw, masuloo ma may
sax tef, ngir ma bànneexu, man ak samay
xarit. 30 Waaye bi sa doom jii dikkee,
moom mi yàq sa alal ci ndoxaan, reyal
nga ko sëllu wu duuf wi.” 31 Noonu baay
bi ne ko: “Sama doom, yaa ngi ak man
bés bu nekk, te li ma am lépp, yaa ko
moom. 32 Waaye war nanoo bànneexu te
bég, ndaxte sa rakk jii dafa dee woon te
dundaat na, dafa réeroon te feeñ na.”»

16

Léebu bëkk-néeg bu njublaŋ bi

1 Yeesu neeti ay taalibeem: «Benn bo-
room alal moo amoon bëkk-néeg bu ñu
jiiñ ne dafay pasar-pasaree alal ji. 2 Waa
ja woo ko ne ko: “Li may dégg ci yaw
mooy lan? Leeralal ma ni nga liggéeye
ak sama alal, ndaxte dootoo nekkati sama
bëkk-néeg.”

3 «Bëkk-néeg bi di xalaat naan: “Nu may
def nag, segam sama njaatige dafa may
dàq ci liggéey bi mu ma joxoon? Dem
beyi? Awma kàttanam. Yelwaani? Rus
naa ko. 4 Xam naa ni may def, ba su
ma ñàkkee sama liggéey, ay nit fat ma.”
5 Noonu mu daldi woolu kenn ku nekk ca
ña ameeloon njaatigeem bor. Ka jëkka
ñëw, mu ne ko: “Ñaata nga ameel sama
njaatige?” 6 Mu ne ko: “Téeméeri bidoŋi
diwu oliw.” Bëkk-néeg ba ne ko: “Sa kayit
a ngii. Toogal fii gaaw te bind juróom
fukk.” 7 Mu neeti keneen: “Yaw nag, ñaata
nga ko ameel?” Mu ne ko: “Téeméeri
saakuy pepp.” Bëkk-néeg ba ne ko: “Sa
kayit a ngii. Bindal juróom ñett fukk.”
8 Njaatige ba nag daldi naw ni bëkk-néeg
bu njublaŋ boobu muuse woon. Ndaxte ñi
bokk ci àddina ñoo gëna muus ci li ñu jote
ci seen diggante ak seen moroom, ba raw
ñi bokk ci leeru Yàlla.»

9 Yeesu teg ca ne: «Maa ngi leen di wax
lii: sàkkuleen ay xarit jaare ko ci alalu
àddina, ngir bu alal nekkatul, ñu man
leena fat ca dal yu sax ya. 10 Nit ku maandu
ci yëf yu néew, dina maandu itam ci yu
bare. Ku jubadi ci yëf yu néew, du jub ci
yu bare. 11 Su fekkeente ne nag jubuleen
ci alalu àddina, kon ku leen di dénk alal ju
wóor ji? 12 Te su ngeen maanduwul ci alal
ji ngeen moomul, kon ku leen di jox alal ji
ngeen moom?

13 «Benn jaam manula jaamoondoo
ñaari sang; fàww nga bañ kii, bëgg ki ci
des, walla nga jàpp ci kenn ki, xeeb ki
ci des. Manuleena boole jaamu Yàlla ak
jaamu Alal.»

14 Farisen yi déglu li Yeesu doon wax
lépp, tàmbali di ko reetaan, ndaxte ñu
bëggoon xaalis lañu. 15 Waaye Yeesu ne
leen: «Yéen yéena ngi fexee jub ci kanam
nit ñi waaye Yàlla xam na seen xol. Ndaxte
li nit ñiy fonk, Yàlla sib na ko.

16 «Yoonu Musaa wi ak waxi yonent yi
ñu ngi fi woon ba kera Yaxya di ñëw.
La ko dale foofa nag, yégle nañu xibaaru
jàmm bi ci nguuru Yàlla, te ñépp a ngi
góor-góorlu, ngir dugg ci. 17 Waaye nag
asamaan ak suuf jóge fi moo gëna yomb
randal wenn rëdd ci arafu yoonu Musaa.

18 «Ku fase sa soxna, ba noppi takk
keneen, njaaloo nga, te ku takk jigéen ju
jëkkëram fase, njaaloo nga.

Boroom alal ji ak Lasaar

19 «Dafa amoon boroom alal juy sol yére
yu rafet te jafe, tey dund bés bu set dund
gu neex. 20 Fekk miskin mu ñuy wax
Lasaar daan tëdd ca buntu këram, fees
dell ak ay góom, 21 te bu sañoon, di lekk ci
desiti ñam wiy rot ci lekkukaayu boroom
alal ji. Xaj yi sax daan nañu ñëw, di mar
ay góomam.

22 «Noonu miskin ma dee, malaaka yi
yóbbu ko ca wetu Ibraayma. Boroom alal
ja itam dee, ñu suul ko. 23 Bi ñu koy
mbugal ca sawara, mu téen, séen fu sore
Ibraayma ak Lasaar ci wetam. 24 Noonu

mu yuuxu ne: “Maam Ibraayma, yërëm
ma! Yebalal Lasaar, mu sëpp catul baaraa-
mam ci ndox, seralal ma sama làmmiñ,
ndaxte maa ngi sonn lool ci sawara sii!”
25 Ibraayma ne ko: “Sama doom, fàttalikul
ne jot nga sa bànneex ci àddina, fekk
Lasaar dëkk ci tiis. Looloo tax xolam sedd
fii, yaw nag, ngay sonn. 26 Rax-ca-dolli
it am na kàmb gu xóot sunu diggante ak
yéen, ba tax ñi bëgga jóge fii jëm ci yéen,
walla ñi bëgga jóge foofu jëmsi ci nun,
duñu ko man.”
27 «Noonu boroom alal ja ne: “Kon
nag maam, maa ngi lay ñaan, nga yebal
Lasaar ca sama kër baay, 28 ndaxte am naa
fa juróomi rakk. Na leen artu, ngir ñu
baña ñëw ñoom itam ci bérabu metit wii.”
29 Ibraayma ne ko: “Say doomu baay, ñu
ngeek yoonu Musaa ak téerey yonent yi.
Nañu leen déggal.” 30 Boroom alal ja ne
ko: “Déedéet, maam Ibraayma, waaye su
kenn dekkee, dem ca ñoom, dinañu tuub
seeni bàkkaar.” 31 Waaye Ibraayma ne ko:
“Su ñu dégluwul Musaa ak yonent yi, kon
ku dekki sax, du tax ñu gëm.”»

17

Bàkkaar, ngëm, ak warugaru jaam

1 Yeesu waxaat ay taalibeem ne leen:
«Fiir yuy yóbbe nit bàkkaar manta ñàkk,
waaye toroxte dal na ki koy lal. 2 Ñu takk
doj wu réy ci baatam, sànni ko ci géej moo
gën ci moom muy daaneel ci bàkkaar kenn
ci ñi gëna tuuti ci ñii. 3 Wottuleen seen
bopp.
«Bu sa mbokk tooñee, yedd ko. Bu
réccoo, baal ko. 4 Te su la tooñee juróom
ñaari yoon ci bés bi, te ñëw ci yaw juróom
ñaari yoon ne la: “Tuub naa ko,” nanga ko
baal.»
5 Ndaw ya wax Boroom bi ne ko: «Yokkal
sunu ngëm.» 6 Boroom bi ne leen: «Su
ngeen amee ngëm gu tuuti sax niw peppu
fuddën, kon dingeen mana ne garab gii:
“Buddeekul, dem jëmbëtu ca géej ga,” te
dina def li ngeen wax.
7 «Kan ci yéen bu amoon surga bu beyi
walla bu sàmmi ba ñëw, ndax dafa ko
naa: “Kaay lekk”? 8 Déedéet. Xanaa
kay da ko naan: “Defaral ma reer bi.
Takkul te tibbal ma, ba ma lekk te naan, ba
noppi nga doora lekk te naan.” 9 Li surga
ba topp ndigal, ndax tax na mu yelloo
ngërëm? Déedéet. 10 Noonu yéen itam
bu ngeen toppee li ñu leen sant lépp ba
noppi, dangeena war ne: “Ay surga rekk
lanu. Sunu warugar lanu def.”»

Yeesu faj na fukki gaana

11 Bi muy dem Yerusalem ba tey, Yeesu
jaar ci dig wiy xàjjale Samari ak Galile.
12 Bi muy jub benn dëkk, fukki gaana ñëw,
dogale ko. Ñu taxaw dànd ko, di wax ca
kaw naan: 13 «Yeesu, kilifa gi, yërëm nu!»
14 Naka la leen Yeesu di gis, naan leen:
«Demleen won seen bopp sarxalkat ya.»
Bi ñuy dem, ñu daldi set. 15 Kenn ci
ñoom gis ne wér na, daldi dëpp, di màggal
Yàlla ak baat bu xumb. 16 Mu dëpp jëëm ca
tànki Yeesu, di ko gërëm. Fekk nitu Samari
la woon. 17 Noonu Yeesu daldi ne: «Xanaa
du fukk yépp a wér? Ana juróom ñeent ña
nag? 18 Amul kenn ci ñoom ku ñëw gërëm
Yàlla ku dul doxandéem bii!» 19 Noonu
Yeesu ne ko: «Jógal dem; sa ngëm faj na
la.»

Li xew bu Doomu nit ki ñëwee

20 Farisen yi laaj Yeesu ne ko: «Kañ la
Yàlla di tëral nguuram?» Mu ne leen: «Bu
Yàlla di wàcce nguuram ci nit ñi, kenn du
ko mana teg bët. 21 Duñu mana wax it
ne: “Xool-leen, mi ngi fii,” walla: “Ma nga
fale,” ndaxte nguuru Yàlla wàcc na ci seen
biir.»
22 Noonu mu ne taalibe ya: «Jamono
dina ñëw, fu ngeen di bëgga gis su doon
sax benn fan ci jamono ju Doomu nit ki
di ñëw, waaye dungeen ko gis. 23 Dees
na leen ne: “Mi ngi fii!” walla: “Ma
nga fale!” Buleen dem, mbaa ngeen di
leen topp. 24 Ndaxte ni melax naan ràyye
ci asamaan, di leeral gii wet, ba ca gee,
noonu it la Doomu nit ki di mel ci bésam.
25 Waaye balaa booba fàww mu sonn lool
te niti jamono jii dëddu ko.
26 «La xewoon ca bési Nóoyin, dina
xewaat ci bési Doomu nit ki. 27 Nit ñaa
ngi doon lekk ak di naan, di jël jabar ak
a séyi, ba bés ba Nóoyin duggee ca gaal
ga. Noonu mbënn ma ñëw, rey leen ñoom
ñépp.
28 «Dina mel it ni la xewoon ca bési Lóot.
Nit ñaa ngi doon lekk ak di naan, di jënd
ak di jaay, di ji ak di tabax. 29 Waaye bés ba
Lóot génnee Sodom, Yàlla tawloo sawara
ak tamarax, rey leen ñoom ñépp. 30 Noonu
lay mel, bés bu Doomu nit kiy feeñ.
31 «Ca bés boobee ku nekk ca kaw kër ga
te ay bagaasam nekk ca biir, bumu wàcc
jëli leen. Te it ku nekk ca tool ya, bu
mu ñibbi. 32 Fàttalikuleen soxnas Lóot!
33 Kuy wuta rawale sa bakkan, dinga ko
ñàkk, waaye ku ko ñàkk, dinga dund.
34 Maa ngi leen koy wax: ca jamono jooju,
ñaar dinañu bokka tëdd guddi, dees na
yóbbu kenn ki, bàyyi ka ca des. 35-36 Ñaari
jigéen dinañu wolandoo, dees na yóbbu
kenn ci, bàyyi ka ca des.»
37 Taalibe yi ne Yeesu: «Fu loolu di xewe,
Boroom bi?» Yeesu ne leen: «Fa médd
nekk, la tan yiy dajee.»

18

*Léebu àttekat bi ak jigéen ju jëkkëram
faatu*
1 Noonu Yeesu wax leen itam léeb wii
ngir xamal leen ne war nañoo sax ci ñaan
te baña xàddi. 2 Nee na: «Dafa amoon
cib dëkk, benn àttekat bu ragalul Yàlla
te faalewul mbindeef. 3 Amoon na itam
ca dëkk ba jigéen ju jëkkëram faatu ju
daan faral di ñëw ci moom, naan ko: "Àtte
ma ak sama noon!" 4 Àttekat ba bañ
lu yàgg, waaye am bés mu ne ci xelam:
"Ragaluma Yàlla te faalewuma mbindeef,
5 waaye jigéen jii lakkal na ma; kon dinaa
ko àtte, ngir mu bañatee ñëw sonal ma.
Dina rey ak ay wax."»
6 Boroom bi tegaat ca ne: «Dégluleen bu
baax li àttekat bu bon boobu wax; 7 ndax
Yàlla du àtte jub mbooloom mi mu tànn te
ñu koy ñaan wall guddi ak bëccëg? Ndax
dina leen xaarloo? 8 Maa ngi leen koy wax,
dina leen àtte jub ci lu gaaw. Waaye bu
Doomu nit ki ñëwee, ndax dina fekk ngëm
ci àddina?»

Léebu Farisen bi ak juutikat bi
9 Yeesu waxaat léeb wii nit, ñi foog ne
jub nañu tey xeeb ñi ci des. 10 Mu ne:
«Dafa amoon ñaari nit ñu dem ca kër Yàlla
ga, di ñaan. Kenn ki ab Farisen la, ki ci
des juutikat. 11 Farisen baa nga taxaw di
ñaan ci xelam naan: "Yaw Yàlla, maa ngi
lay sant ci li ma melul ni ñeneen ñiy sàcc,
di def lu jubadi te di njaaloo, rawatina
juutikat bii. 12 Ayu-bés gu nekk damay
woor ñaari yoon, di joxe asaka ci lépp lu
ma wut."
13 «Juutikat ba moom, ma nga taxaw
fu sore te bëggula siggi sax, xool ca
asamaan. Waaye ma ngay fëgg dënnam
te naan: "Yaw Yàlla, yërëm ma, man miy
bàkkaarkat."»
14 Yeesu teg ca ne: «Maa ngi leen koy
wax, nit kooku, ba muy ñibbi këram,
moom la Yàlla àtte ni ku jub, waaye du
Farisen ba. Ndaxte képp kuy yékkatiku
dees na la suufeel, te kuy suufeelu, ñu
yékkati la.»

Liir yi
15 Amoon na ay nit, ñuy indil Yeesu ay
liir, ngir mu teg leen ay loxoom. Bi taalibe
ya gisee loolu, ñu gëdd leen. 16 Waaye
Yeesu woo leen ne: «Bàyyileen xale yi, ñu
ñëw ci man, te buleen leen tere, ndaxte ñu
mel ni ñoom ñoo yelloo nguuru Yàlla. 17 Ci
dëgg, maa ngi leen koy wax, ku woyoful
ni xale, nangu nguuru Yàlla, doo ci mana
dugg.»

Njiitu Yawut bu bare alal
18 Benn njiitu Yawut laaj Yeesu ne ko:
«Kilifa gu baax gi, lu ma wara def, ba am
wàll ci dund gu dul jeex?» 19 Yeesu ne
ko: «Lu tax nga wooye ma ku baax? Yàlla
rekk a baax. 20 Xam nga ndigal yi: "Bul
njaaloo, bul bóome, bul sàcc, bul seede
lu dul dëgg, teralal sa ndey ak sa baay."»
21 Njiit la ne ko: «Loolu lépp sàmm naa ko
li dale ci sama ndaw ba tey.» 22 Bi Yeesu
déggee loolu, mu ne ko: «Lenn rekk moo
la dese. Jaayal li nga am lépp, séddale
ko miskin yi te dinga woomle ca asamaan;
boo noppee, nga ñëw topp ci man.» 23 Bi
nit ka déggee loolu, mu am tiis, ndaxte ku
bare woon alal la. 24 Yeesu xool ko, daldi
ne: «Boroom alal, dugg ci nguuru Yàlla, lu
jafee ngoogu! 25 Giléem jaar ci bën-bënu
puso moo gëna yomb boroom alal dugg
ci nguuru Yàlla.» 26 Ñi doon déglu daldi
ne: «Kon nag ku mana mucc?» 27 Yeesu ne
leen: «Li të nit ñi, tëwul Yàlla.»
28 Noonu Piyeer ne: «Nun de, dëddu
nanu li nu am lépp, topp la.» 29 Yeesu ne
leen: «Ci dëgg maa ngi leen koy wax, képp
ku dëddu kër walla soxna walla ay doomi
ndey walla ay waajur walla ay doom ngir
nguuru Yàlla, 30 dinga am tey jii ay yooni
yoon, ak dund gu dul jeex ëllëg.»

*Yeesu xamle na ñetteelu yoon ne dina
dee, dekki*
31 Yeesu wéetoo ak fukki taalibe yi ak
ñaar ne leen: «Nu ngi dem Yerusalem, te li
yonent yi bindoon lépp ci mbirum Doomu
nit ki dina mat. 32 Dinañu ko jébbal ñi
dul Yawut, ñu ñaawal ko, saaga ko, tifli
ci kawam. 33 Gannaaw bu ñu ko dóoree
ay yar ba noppi, dinañu ko rey, waaye ca
ñetteelu fan ba dina dekki.»
34 Waaye taalibe ya dégguñu li mu leen
doon wax; kàddu yooyu ump na leen, te
xamuñu li waxi Yeesu yooyu tekki.

Yeesu faj na ku gumba
35 Bi Yeesu di agsi dëkku Yeriko, am
gumba gu toogoon ca wetu yoon wa, di
yelwaan. 36 Naka la gumba ga dégg
mbooloo di jàll, mu laaj lan moo xew.
37 Ñu wax ko ne: «Yeesum Nasaret moo
fay jaar.» 38 Noonu mu yuuxu ne: «Yeesu,
Sëtu Daawuda, yërëm ma!» 39 Ñi jiitu
woon gëdd ko, ngir mu noppi. Waaye muy
gëna yuuxu naan: «Sëtu Daawuda, yërëm
ma!» 40 Noonu Yeesu taxaw, santaane ñu
indil ko ko. Bi mu jegesee, Yeesu laaj ko ne:
41 «Loo bëggoon ma defal la ko?» Mu ne
ko: «Sang bi, damaa bëgga gis.» 42 Noonu
Yeesu ne ko: «Na say bët gis! Sa ngëm faj
na la.» 43 Ca saa sa mu daldi gis. Noonu mu
topp ci Yeesu, di màggal Yàlla. Mbooloo
mépp gis loolu, di sant Yàlla.

19

Yeesu dugg na ca kër Sase

1 Yeesu dugg na Yeriko, jaar ca dëkk ba, di dem. 2 Waaye amoon na fa waa ju ñuy wax Sase. Njiitu juutikat la, te di ku bare alal. 3 Bëgg na gis kan mooy Yeesu, waaye dafa gàtt lool, ba manu koo gis ndax mbooloo ma. 4 Noonu mu daw, jiituji ca yoon wa, yéeg ci genn garab ngir gis Yeesu, ndaxte foofa la naroona jaar. 5 Bi Yeesu dikkee ba tollook garab ga nag, mu téen ne ko: «Sase, wàccal gaaw, ndax tey sa kër laa wara dal.»

6 Sase daldi gaawantu wàcc, ganale ko ak mbég. 7 Ñépp gis loolu, di ñurum-ñurumi naan: «Mi ngi dal cig këru boroom bàkkaar.» 8 Waaye Sase taxaw ne Boroom bi: «Déglul Boroom bi, dogu naa may sama genn-wàllu alal miskin yi, te lu ma masa njublaŋ nit, jël alalam, dinaa ko fey ñeenti yoon lu ni tollu.» 9 Yeesu ne ko: «Mucc gi wàcc na tey ci kër gii, ndaxte nit kii, ci askanu Ibraayma la bokk itam. 10 Ndaxte Doomu nit ki ñëw na, ngir seet te musal ñi réer.»

Léebu surga, ya buur bi dénk xaalisam

11 Bi nit ñi doon déglu kàddu yooyu, Yeesu teg ca léeb, ndaxte jege woon na Yerusalem, te ñoom foogoon nañu ne nguuru Yàlla dafay daldi feeñ ca saa sa. 12 Mu ne nag: «Dafa amoon boroom juddu bu rafet bu demoon ci réew mu sore, ngir ñu fal ko buur te mu délsiwaat. 13 Noonu mu woo fukk ci ay surgaam, jox ku nekk benn libidoor*, ne leen: “Liggéeyleen ci, ba may ñibsi.” 14 Waaye waa réewam bëgguñu ko. Noonu ñu yónni ndaw ci gannaawam ne: “Bëggunu nit kii yilif nu.”

15 «Bi ñu ko falee buur nag, ba mu délsi, mu woolu surga, ya mu joxoon wurus wa, ngir xam nan lañu ci liggéeye. 16 Ku jëkk ka ñëw ne ko: “Sang bi, sa libidoor bii jur na fukki libidoor.” 17 Buur ba ne ko: “Def nga lu baax, surga bu baax nga. Segam wone nga ne takku nga ci lu tuuti, falul ci fukki dëkk.” 18 Surga ba ca topp ñëw ne: “Sang bi, sa libidoor ba indi na juróomi libidoor.” 19 Buur ba ne ko: “Yaw, falul ci juróomi dëkk.” 20 Keneen ñëw ne: “Sang bi, sa libidoor baa ngi nii. Dama koo fasoon ci sekkit, denc ko. 21 Dama laa ragaloon, ndaxte ku néeg nga. Dangay nangu loo dénkaanewul, di dajale loo jiwul.” 22 Buur ba ne ko: “Ci say wax laa lay àtte, surga bu bon bi! Xamoon nga ne, nit ku néeg laa, di nangu lu ma dénkaanewul, te dajale lu ma jiwul. 23 Lu tax nag yóbbuwoo sama xaalis ca denckati xaalis ya? Bés bu ma ñëwee nag, ma mana jot sama xaalis ak la mu jur.”

24 «Ci kaw loolu mu ne ña taxawoon ca wetam: “Nanguleen libidoor bi ci moom, jox ko boroom fukki libidoor yi.” 25 Ñu ne ko: “Sang bi, am na fukki libidoor ba noppi.” 26 Buur ba ne leen: “Maa ngi leen koy wax, ku am, dinañu la dolli, waaye ku amul, li nga am as néew sax, dinañu ko nangu. 27 Waaye sama noon yi, ñi bëggul woon ma doon seen buur, indileen fii, rey leen ci sama kanam.”»

Yeesu dugg na Yerusalem

28 Bi mu waxee loolu ba noppi, Yeesu dafa daldi jiitu, jëm Yerusalem. 29 Bi mu muy jege dëkki Betfase ak Betani, ci wetu tund wu ñuy wax tundu Oliw ya, Yeesu yebal ñaar ci ay taalibeem, 30 ne leen: «Demleen ci dëkk bi ci kanam. Bu ngeen fa duggee, dingeen fa gis cumbur gu kenn masula war. Yiwileen ko, indi. 31 Bu leen kenn laajee: “Lu tax ngeen koy yiwi?” neleen ko: “Boroom bi da koo soxla.”»

32 Ñaari ndaw ya dem, fekk mbir ya deme, na leen ko Yeesu waxe woon. 33 Bi ñuy yiwi cumbur ga nag, ay boroomam ne leen: «Lu tax ngeen di yiwi cumbur gi?» 34 Ñu ne: «Ndaxte Boroom bi da koo soxla.» 35 Noonu ñu indil cumbur gi Yeesu, daldi lal seeni yére ca kaw, yéegal ca Yeesu.

36 Bi muy dem, nit ñi di lalal Yeesu seeni yére ci yoon wi. 37 Bi ñu agsee fa mbartalum tundu Oliw ya doore, taalibeem yépp fees ak mbég, tàmbalee màggal Yàlla ca kaw ndax kéemaan yu bare yi ñu gis. 38 Ñu ngi naan:

«Yaw buur biy ñëw ci turu Boroom bi, ku barkeel nga!
Na jàmm am ca asamaan, te ndam li féete ca bérab yu gëna kawe!»

39 Waaye ay Farisen yu nekkoon ca mbooloo ma ne Yeesu: «Kilifa gi, yeddal sa taalibe yi!» 40 Noonu mu ne: «Maa ngi leen koy wax, bu ñu noppee ñoom, doj yiy xaacu.»

41 Bi Yeesu jegee dëkk ba, ba séen ko, mu jooy ko 42 naan: «Céy yaw itam, boo xamoon bésub tey yi la mana indil jàmm! Waaye fi mu ne manuloo koo gis. 43 Bés dina ñëwi yu say noon di jal, wërale la. Dinañu la tëj ci biir, tanc la. 44 Dinañu la yàqate, yaw ak sa waa dëkk. Doj dootul des ci kaw doj ci yaw, ndaxte ràññeewoo jamono ji Yàlla ñëwe, wallusi la.»

Yeesu jàngle na ca kër Yàlla ga

45 Gannaaw loolu Yeesu dugg ca kër Yàlla ga, daldi dàq ña fay jaay, 46 naan leen: «Mbind mi nee na: “Sama kër këru ñaan ci Yàlla lay doon; waaye yéen def ngeen ko këru sàcc.”»

* **19:13** Maanaam mina. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

47 Bés bu nekk Yeesu di jàngle ca kër
Yàlla ga. Sarxalkat yu mag ya ak xutbakat
ya, ñoom ak njiiti xeet wa, ñu ngi ko doon
wuta reylu. 48 Waaye xamuñu woon lan
lañu mana def, ndaxte nit ñépp a ngi ko
doon déglu, bañ benn baat raw leen.

20

Sañ-sañu Yeesu

1 Benn bés Yeesu doon jàngal nit ña ca
kër Yàlla ga, di leen yégal xibaaru jàmm
bi. Sarxalkat yu mag ya ak xutbakat ya
ak njiit ya ñëw ne ko: 2 «Wax nu ci ban
sañ-sañ ngay defe yëf yii, walla kan moo
la may boobu sañ-sañ.» 3 Yeesu ne leen:
«Man itam dinaa leen laaj lenn: waxleen
ma, 4 la Yaxya daan def, di sóob nit ñi
ci ndox, fu mu ko jële, ci Yàlla walla ci
nit ñi?» 5 Ñu waxtaan ci seen biir naan:
«Bu nu nee: “Ci Yàlla,” dina laaj: “Lu tax
gëmuleen ko kon?” 6 Te bu nu nee: “Ci
nit ñi,” mbooloo mépp dinañu nu sànni ay
xeer, ndaxte gëm nañu ne Yaxya yonent la
woon.» 7 Noonu ñu ne ko xamuñu fu mu
ko jële. 8 Yeesu ne leen: «Kon man itam
duma leen wax ci ban sañ-sañ laay defe
yëf yii.»

Léebu beykat yi

9 Noonu Yeesu daldi wax nit ña léeb
wii: «Amoon na nit ku jëmbët toolu reseñ,
batale ko ay beykat, dem tukki tukki bu
yàgg. 10 Bi tool bi ñoree nag, mu yónni
surga ci ñoom, ngir jot wàllam ci meññeef
gi. Waaye beykat yi dóor ko ay yar, dàq ko,
mu dellu ak loxoy neen. 11 Mu yónniwaat
beneen surga, ñu dóor ko moom itam,
toroxal ko, dàq ko, mu dellu ak loxoy neen.
12 Mu yónneeti ñetteelu surga, ñu gaañ ko,
dàq ko.

13 «Boroom tool ba daldi ne: “Nan laay
def nag? Dinaa yónni sama doom, sama
reeni xol. Xëy na ñu weg ko, moom.”
14 Waaye bi beykat yi gisee doom ji, ñu ne
ci seen biir: “Kii moo wara donn tool bi;
nan ko rey, moom ndono li.” 15 Ñu génne
ko tool bi nag, rey ko.»

Noonu Yeesu laaj leen: «Nu leen boroom
tool bi di def, nag? 16 Xanaa ñëw, rey
beykat yooyu, dénk tool ba ñeneen.» Bi
Yeesu waxee loolu, nit ña ne ko: «Yàlla
tere!» 17 Waaye Yeesu ne leen jàkk, daldi
ne: «Kon nag lu baat yii ci Mbind mi di
tekki:
“Doj wa tabaxkat ya sànni,
mujj na di doju koñ.”
18 Képp ku dal ci doj woowu, dammtoo, te
ku mu dal ci sa kaw, rajaxe la.»

19 Xutbakat ya ak sarxalkat yu mag ya ñu
ngi doon wuta jàpp Yeesu ca taxawaay ba,
ndaxte xam nañu ne ñoo tax mu wax léeb
woowu. Waaye ragal nañu mbooloo ma.

Galag gi ñuy fey buur bi Sesaar

20 Noonu ñu koy yeeru, daldi yónni ay
nit ñu mbubboo njub, sas leen ñu fexe koo
jàpp ci ay waxam, ngir jébbal ko boroom
réew, ma yor kilifteef ak sañ-sañ. 21 Ñu
daldi ñëw ci Yeesu ne ko: «Kilifa gi, xam
nanu ne li ngay wax te di ko jàngle lu jub
la. Amuloo parlàqu, waaye dangay xamle
yoonu Yàlla ci bu wóor. 22 Wax nu, ndax
jaadu na, nu fey buur bi Sesaar galag walla
déet.»

23 Waaye Yeesu xam na seen pexe ne
leen: 24 «Wonleen ma posetu denariyon.
Kan lañu ci def nataalam ak turam?» Ñu
ne ko: «Sesaar.» 25 Noonu mu ne leen:
«Joxleen nag Sesaar li Sesaar moom, te jox
Yàlla li Yàlla moom.»

26 Noonu manuñu ko woona jàpp ciy
waxam ci kanam mbooloo ma; ñu waaru
ci tontam, ba wedam.

Sadusen ak ndekkite li

27 Noonu ay nit, ñu bokk ci Sadusen
yi, ñëw ci moom. Sadusen yi nag ñoom
weddi nañu ndekkite li. Noonu ñu laaj
ko ne: 28 «Kilifa gi, Musaa bindal na nu
ne, ku magam faatu te bàyyiwul doom
ak soxnaam, kooku war na donn jigéen
ji, ba yékkati giiru magam. 29 Amoon na
fi nag juróom ñaari góor ñu bokk ndey
ak baay. Taaw ba takk jabar, faatu, te
bàyyiwul doom. 30-31 Ñaareel ba takk
jigéen ja, def noonu; ak ñetteel ba, ba
juróom ñaar ñépp faatu te bàyyiwuñu
doom. 32 Gannaaw ga nag jigéen ja it
faatu. 33 Ci ndekkite li nag, kan ci ñoom
moo wara donn jigéen ja, fekk ku nekk ci
juróom ñaar ñi mas na koo takk?»

34 Yeesu ne leen: «Ci àddina sii, góor ñi
ak jigéen ñi dañuy séy. 35 Waaye ña ñu
àtte ne yeyoo nañoo bokk ci dundu ëllëg
ak ci ndekkite li, kenn du am jabar, kenn
du am jëkkër. 36 Dafa fekk ne manatuñoo
dee, ndaxte dañuy mel ni malaaka yi. Ay
doomi Yàlla lañu ndaxte doomi ndekkite
lañu. 37 Te Musaa sax wone na ne,
néew yi dinañu dekki, ci saarum ngarab
si. Foofa Musaa wooye na fa Boroom bi:
“Yàllay Ibraayma, Yàllay Isaaxa, di Yàllay
Yanqóoba.” 38 Kon nag nekkul Yàllay
ñi dee waaye Yàllay ñiy dund la, ndaxte
Yàllaa tax ñépp di dund.»

39 Ci kaw loolu ay xutbakat ne ko: «Li
nga wax dëgg la, kilifa gi!»

40 Ndaxte kenn ci ñoom ñemeetu koo
laaj dara.

Mbaa Almasi bi mooy sëtu Daawuda?

41 Noonu Yeesu ne leen: «Lu tax nit ñi
di wax ne, Almasi bi mooy sëtu Daawuda?
42 Ndaxte Daawuda moom ci boppam moo
ne ci Sabóor:

“Boroom bi nee na sama Boroom:
‘Toogal ci sama ndijoor,
43 ba kera may daaneel
say noon ci sa kanam.’ ”

44 Gannaaw Daawuda nag wooye na ko “Boroom bi,” nu muy nekke sëtam?»

45 Bi ko nit ña fa nekkoon ñépp doon déglu, Yeesu ne ay taalibeem: 46 «Moytuleen xutbakat yi; dañoo bëgg di doxantu, sol ay mbubb yu réy, te ñépp di leen nuyoo ñaari loxo ci pénc mi. Ci jàngu yi, toogu yu féete kanam lañuy wut, te toogu yu yiw lañuy taamu ci reeri xew yi. 47 Ñu ngi lekk alalu jigéen ñi seen jëkkër faatu, di ñaan Yàlla ay ñaani ngistal yu gudd. Seen mbugal dina gëna tar.»

21

Saraxu soxna si

1 Noonu Yeesu siggi, séen ay boroom alal ñuy dugal seen sarax ca ndab ya ca kër Yàlla ga. 2 Mu gis itam jenn jigéen ju jëkkëram faatu te mu ñàkk, ju fa def ñaari poseti xànjar*. 3 Noonu mu daldi ne: «Ci dëgg, maa ngi leen koy wax, jigéen ju ñàkk jee moo ëpp ñeneen ñépp lu mu joxe. 4 Ñoom ñépp dañu sàkk ci seen barele, waaye moom dafa sàkk ci néewleem, ba joxe xaalis bi mu waroona dunde.»

Yàqug Yerusalem ak dellusig Doomu nit ki

5 Noonu ay nit doon wax ci lu jëm ca kër Yàlla ga, ak ni ñu ko rafetale ak ay doj yu jafe ak alal ju ñu jébbal Yàlla. Waaye Yeesu ne leen: 6 «Li ngeen gis fii lépp, jamono dina ñëw joo xam ne dina daanu, ba doj dootul des ci kaw doj.»

7 Ñu laaj ko ne: «Kilifa gi, kañ la loolu di am? Ak luy tegtal ne looloo ngi waaja xew?» 8 Yeesu ne: «Moytuleen, bu leen kenn nax. Ndaxte ñu bare dinañu ñëw ci sama tur ne: “Moom laa,” walla ñu naan: “Jamono ji jegesi na.” Buleen topp ñooñu. 9 Bu ngeen déggee ay xare ak ay réew yu jóg, wottuleena tiit, ndaxte fàww yooyule jëkka am. Waaye taxul mujug jamono daldi taxaw.»

10 Noonu mu teg ca ne: «Xeet dina jóg, xeex ak weneen xeet, réew dina xeex ak meneen réew. 11 Suuf dina yëngu yëngu yu réy, te wopp ak xiif dina am ci bérab yu bare. Dina am it ay xew-xew yu raglu ak ay firnde yu mag yuy jóge asamaan. 12 Waaye bala looloo xew, dees na leen jàpp, fitnaal leen, di leen jébbal àttekat yi ca jàngu ya, tëj leen kaso. Dees na leen yóbbu ci kanam i buur ak i boroom réew ndax sama tur. 13 Loolu dina leen ubbil bunt, ba ngeen man maa seedeel. 14 Fasleen yéenee baña wut lay ngir musal seen bopp. 15 Ndaxte man ci sama bopp maa leen di jox kàddu ak xel moo xam ne seeni noon duñu ko mana teggi, mbaa ñu di ko weddi. 16 Seeni waajur sax ak seeni doomi ndey, seeni bokk ak seeni xarit, dinañu leen jébbal àttekat yi, ba ñu rey ñenn ci yéen. 17 Te ñépp dinañu leen bañ ndax sama tur. 18 Waaye seen genn kawar sax du neen. 19 Seen muñ moo leen di musal.

20 «Bu ngeen gisee ay xarekat wër dëkku Yerusalem, xamleen ne jamono, ji ñu koy yàq, agsi na. 21 Kon nag ku nekk ci biir diiwaanu Yude, nanga daw ca tund ya; ku nekk ci biir dëkk bi, nanga ko génn; te ku nekk ca tool ya, bul dugg ca dëkk ba! 22 Ndaxte ci bés yooyu Yàlla dina fey jëf yi, te li ñu bindoon ci téereb Yàlla dina mat. 23 Ngalla jigéen ñi ëmb ca bés yooya, ngalla it ñiy nàmpal! Ndaxte tiis wu metti dina am ci réew mi, te Yàlla dina wàcce meram ci waa réew mii. 24 Dees na leen reye ak i jaasi, jàpp leen jaam, yóbbu leen ci réewi àddina sépp. Te ñi dul Yawut dinañu nappaaje Yerusalem, ba kera jamonoy ñi dul Yawut mat.

25 «Ay firnde dinañu feeñ ci jant bi, ci weer wi ak ci biddiiw yi. Ci kaw suuf xeet yi dinañu tiit, jaaxle ndax riiru géej gi ak yëngu-yëngub duus yi. 26 Bu boobaa nit ñiy xëm ndax tiitaange, bu ñuy xalaat musiba, yi nara wàcc ci àddina, ndaxte dees na yëngal kàttani asamaan. 27 Noonu dinañu gis Doomu nit ki di ñëw ciw niir, ànd ak kàttan ak ndam lu réy. 28 Bu mbir yooyu di tàmbalee xew nag, boo yaboo ngeen siggi, téen, ndaxte seen njot jubsi na.»

29 Noonu Yeesu misaal leen lii: «Xoolleen garabu figg ak yeneen garab yi. 30 Bu ñu gisee ñu sëq, soxlawuleen kenn wax leen ne, nawet bi jubsi na xaat. 31 Noonu itam bu ngeen gisee loolu lépp xew, xamleen ne nguuru Yàlla jege na.

32 «Ci dëgg maa ngi leen koy wax, niti jamono jii duñu wéy, te loolu lépp amul. 33 Asamaan ak suuf dinañu wéy, waaye samay wax du wéy mukk.

34 «Moytuleen seen nafsu diigal leen ci yàqute ak ci màndite ak ittey àddina, ba bés boobu bett leen ni mbaal. 35 Ndaxte dina dal ci ñépp ñi nekk ci kaw suuf. 36 Yewwuleen, di sax ci ñaan, ngir ngeen mana mucc ci loolu lépp wara xew, te mana taxaw ak kóolute ci kanam Doomu nit ki.»

37 Yeesoo ngi daan yendoo jàngle ca kër Yàlla ga, te bu guddee mu dem ca tund wu ñuy wax tundu Oliw ya, fanaan fa. 38 Te

* **21:2** Mooy posetu lepton. Seetal Xaalis ci Leeral yi.

nit ñépp dañu daan teela xëy ca kër Yàlla
ga, di ko déglu.

22

Njiiti yoon yi fexeel nañu Yeesu

1 Màggalu Mburu ma amul lawiir jege
woon na, te ñu di ko wax bésu Mucc
ba. 2 Sarxalkat yu mag ya ak xutbakat ya
di wut pexem reylu Yeesu, ndaxte dañoo
ragaloon nit ña. 3 Noonu Seytaane daldi
solu Yudaa, mi ñuy wooye Iskariyo te
mu bokkoon ca fukki taalibe ya ak ñaar.
4 Noonu Yudaa dem waxtaani ak sarxalkat
yu mag ya ak kilifay wottukati kër Yàlla
ga, ba xam nan la leen di jébbale Yeesu.
5 Ñu am ca bànneex bu réy, dig ko xaalis.
6 Yudaa nangu, di fexe jamono ju mu leen
mana jébbal Yeesu, fu mbooloo ma nekkul.

Reer bu mujj ba

7 Bésu màggalu Mburu ma amul lawiir
agsi, ca bés boobu lañu waroona rendi
gàttub bésu Mucc ba. 8 Noonu Yeesu yebal
Piyeer ak Yowaana ne leen: «Demleen,
defaral nu reeru bésu Mucc ba.» 9 Ñu ne
ko: «Fan nga bëggoon, nu defare ko fa?»
10 Mu ne leen: «Bu ngeen duggee ca dëkk
ba, góor gu yenu njaq lu def ndox, dina
taseek yéen. Toppleen ci moom ba ca kër
ga muy dugg, 11 te ngeen ne boroom kër ga:
"Kilifa gi nee na: Ana néegu gan, bi may
lekke reeru bésu Mucc ba, man ak samay
taalibe?" 12 Noonu dina leen won néeg bu
féete kaw, te yaa, ñu defar ko ba noppi.
Foofa ngeen koy defare.»

13 Ñu dem, gis lépp, ni leen ko Yeesu
waxe woon. Noonu ñu defar reer bi.

14 Bi waxtu wi jotee Yeesu toog ak ndaw
yi, 15 ne leen: «Yàkkamti woon naa lool
lekk ak yéen reeru bésu Mucc bii, laata
ñu may sonal. 16 Ndaxte maa ngi leen koy
wax, dootuma ko lekk mukk, lu dul ba kera
mu mat ci nguuru Yàlla.»

17 Noonu mu fab kaas, daldi sant Yàlla
ne: «Jël-leen kaas bii, séddoo ko. 18 Ndaxte
maa ngi leen koy wax, dootuma naan
ndoxum reseñ mi, ba kera Yàlla di tëral
nguuram.»

19 Gannaaw loolu mu jël mburu, sant
Yàlla, damm ko, joxleen ko ne: «Lii sama
yaram la, wi ma joxe ngir yéen. Defleen
lii, ngir fàttaliku ma.»

20 Noonu itam bi ñu lekkee ba noppi, mu
jël kaas bi ne leen: «Kaas bii mooy misaal
kóllëre gu bees gi Yàlla fas jaarale ko ci
sama deret, ji tuuru ngir yéen. 21 Waaye
nag loxob ki may wor a ngi nekk ak man ci
ndab li. 22 Doomu nit ki mu ngi dem, ni ñu
ko dogale. Waaye ki koy wor dina torox.»
23 Noonu taalibe yi di laajante ci seen biir,
kan ci ñoom mooy nara def loolu.

24 Taalibe ya it di werante, ngir xam kan
ci ñoom moo gëna màgg. 25 Yeesu ne
leen: «Buuri xeeti àddina dañu leen di
dóor yetu nguur, te kilifa yi dañuy sàkku
ngërëm. 26 Waaye yéen buleen def noonu.
Ki gëna màgg ci yéen, na nekk ni ki gëna
ndaw, te njiit mel ni surga. 27 Ki toog ca
lekkukaay ba, moom ak surgaam, ñoom
ñaar kan moo ci gëna màgg? Xanaa du ki
toog ci lekkukaay bi? Waaye man maa ngi
ci seen biir ni surga. 28 Yéen nag yéenay
ñi ànd ak man ci samay fitna. 29 Man
nag jox naa leen sañ-sañu nguuru, ni ma
ko sama Baay joxe. 30 Dingeen lekkandoo
te naanandoo ak man ci sama nguur. Te
dingeen toog ci jal yi, di àtte fukki giir ak
ñaar yu bànni Israyil.»

31 Yeesu teg ca ne: «Simoŋ, Simoŋ!
Seytaane ñaan na, ñu jébbal leen ko, ngir
mu teqale leen ni ñu teqalee dugub ak
xatax. 32 Waaye man ñaanal naa la, ngir
sa ngëm dëgër. Te yaw, boo délsee, nanga
dëgëral sa bokki taalibe yi.» 33 Piyeer ne
ko: «Boroom bi, àttan naa ànd ak yaw
ca kaso, ba ci dee sax.» 34 Yeesu ne ko:
«Piyeer, maa ngi la koy wax, bala ginaar a
sab tey jii, dinga weddi ñetti yoon ne xam
nga ma.»

35 Noonu Yeesu ne leen: «Ba ma leen
yebalee te yóbbaalewuleen woon xaalis,
mbuus, walla dàll, ndax ñàkkoon ngeen
dara?» Ñu ne ko: «Déedéet.» 36 Mu ne
leen: «Léegi nag képp ku am xaalis, na ko
jël; te ku am mbuus, na ko jël; ku amul
jaasi, na jaay mbubbam, jënde ko jaasi.
37 Ndaxte maa ngi leen koy wax, lii Mbind
mi wax fàww mu am ci man, bi mu nee:
"Boole nañu ko ak ñu bon ña." Ndaxte
loolu jëm ci man mi ngi mat.» 38 Noonu
taalibe ya ne ko: «Boroom bi, ñaari jaasee
ngii.» Mu ne leen: «Doy na.»

Yeesu ñaan na ca tundu Oliw ya

39 Noonu Yeesu génn, dem ca tundu
Oliw ya, ni mu ko daan defe naka-jekk.
Taalibeem ya topp ci moom. 40 Bi mu agsee
ca bérab ba, mu ne leen: «Ñaanleen, ngir
baña daanu cig fiir.» 41 Noonu mu dànd
leen, ba fu aw saan mana tollu, daldi sukk
di ñaan ne: 42 «Baay, soo ko bëggee, teggil
ma kaasu naqar bii. Moona bumu doon
sama coobare, waaye na sa coobare am.»
43 Noonu malaakam Yàlla daldi koy feeñu,
may ko doole. 44 Ci biir tiis, Yeesu gëna
sawar ci ñaan gi, ñaqam mel ni lumbi
deret dal ci suuf.

45 Bi mu ñaanee ba noppi, mu jóg, délsi
ci taalibe yi, fekk leen ñuy nelaw, ndaxte
seen xol dafa sonnoon ak tiis. 46 Noonu mu
ne leen: «Lu tax ngeen di nelaw? Jógleen
ñaan, ngir baña daanu cig fiir.»

Jàpp nañu Yeesu

47 Bi Yeesu di wax, mbooloo mu bare
agsi; ku ñuy wax Yudaa te mu bokkoon ci
fukki ndaw yi ak ñaar jiite leen. Yudaa
jegeñsi Yeesu, bëgg koo fóon. 48 Waaye
Yeesu ne ko: «Ci fóon ngay jébbale Doomu
nit ki ay noonam!» 49 Bi ñi àndoon ak
Yeesu gisee liy bëgga xew, ñu ne: «Bo-
room bi, ndax nu dóore jaasi?» 50 Kenn
ci ñoom nag dóor surgab sarxalkat bu mag
ba, noppu ndijooram dagg. 51 Waaye Yeesu
daldi ne: «Bàyyileen.» Mu laal noppu waa
ja, wéral ko.
52 Noonu Yeesu ne sarxalkat yu mag ya
ak kilifay wottukati kër Yàlla ga ak njiiti
xeet, wa ko jàppsi woon: «Jóg ngeen,
gànnaayoo jaasi ak yet, mel ni ñuy topp
sàcc. 53 Moona maa nga woon ak yéen bés
bu nekk ca kër Yàlla ga, te jàppuleen ma.
Waaye léegi seen waxtu la, di jamonoy
lëndëm.»

Piyeer weddi na Yeesu

54 Ñu jàpp Yeesu, yóbbu ko ca kër
sarxalkat bu mag ba. Piyeer topp fu sore.
55 Amoon na taal ca diggu ëtt ba, ay nit
toog, wër ko, Piyeer itam toog ci seen biir.
56 Ab mbindaan gis ko, mu toog, taal bi di
ko leeral, mu ne ko jàkk ne: «Nit kii itam
àndoon na ak moom.» 57 Waaye Piyeer
weddi ko ne: «Soxna si, xawma kooku.»
58 Nees-tuut keneen gis ko ne: «Yaw itam
ci ñoom nga bokk.» Piyeer ne ko: «Sama
waay, bokkuma ci.»
59 Bi ñu tegee lu mat waxtu, keneen
dikkaat ca wax ja ne: «Ci lu wóor nit
kii àndoon na ak moom, nde Galile la
jóge.» 60 Waaye Piyeer ne ko: «Sama
waay, xawma li ngay wax!» Bi kàddoom
di daanu, faf ginaar daldi sab. 61 Noonu
Boroom bi geestu, xool Piyeer. Te Piyeer
fàttaliku la ko Boroom bi waxoon ne:
«Bala ginaar a sab tey jii, dinga ma weddi
ñetti yoon.» 62 Piyeer daldi génn, di jooy
jooy yu metti.

Ay alkaati ñaawal nañu Yeesu

63 Nit ñaa nga jàppoon Yeesu, di ko
ñaawal ak di ko dóor. 64 Ñu ngi takkoon
ay bëtam, di ko laaj, naan ko: «Yaw, wax
nu ci kàddug Yàlla, ku la dóor?» 65 Ñu ngi
ko doon tifaar it yeneen saaga.

Yeesu taxaw na ci kanam Pilaat ak Erodd

66 Bi bët setee, kureelu njiiti xeet wa,
maanaam sarxalkat yu mag ya ak xutbakat
ya, daldi daje, indi Yeesu ci seen kanam.
67 Ñu ne ko: «Soo dee Almasi bi, wax nu
ko.» Mu ne leen: «Su ma leen ko waxee,
dungeen ma gëm. 68 Te su ma leen laajee,
dungeen tontu. 69 Waaye gannaaw-si-tey,
Doomu nit ki dina toog ci ndijooru Yàlla,
Aji Man ji.» 70 Noonu ñépp ne: «Kon nag
yaay Doomu Yàlla ji?» Mu ne leen: «Yéen
ci seen bopp wax ngeen ne moom laa.»
71 Ñu daldi ne nag: «Lu nuy doyeeti seede
léegi, ndegam nun ci sunu bopp noo ko
nangoo ci gémmiñam!»

23

1 Gannaaw loolu kureelu àttekat ya
yépp daldi jóg, yóbbu Yeesu ca Pilaat.
2 Foofa ñu tàmbali di ko sosal naan: «Fekk
nanu nit kii, muy fàbbi sunu réew, di
leen teree fey galag Sesaar, te mi ngi teg
boppam Almasi, maanaam buur.» 3 Noonu
Pilaat laaj ko: «Ndax yaa di buuru Yawut
yi?» Yeesu ne ko: «Wax nga ko.» 4 Pilaat
ne sarxalkat yu mag ya ak mbooloo ma:
«Gisuma genn tooñ ci nit kii.» 5 Waaye
ñu sax ci seeni wax naan: «Mi ngi jógloo
mbooloo mi, di jàngle ci réewu Yawut ya
mépp, li dale ci Galile ba fii.»
6 Bi Pilaat yégee baat yooyu, mu laajte
ne: «Ndax nit kii Galile la dëkk?» 7 Bi
mu yégee ne Yeesoo ngi nekk ci diiwaan
bi Erodd yilif, mu yónnee ko Erodd, mi
nekkoon ci jamono jooju ci Yerusalem.
8 Bi Erodd gisee Yeesu, mu am mbég mu
réy. Bu yàgg ba tey dafa koo bëggoona
gis, ndaxte déggoon na ñuy wax ci ay
mbiram te yaakaaroon na ne dina ko gis
mu def kéemaan. 9 Noonu mu laaj ko
ay laaj yu bare, waaye Yeesu waxul dara.
10 Sarxalkat yu mag ya ak xutbakat yaa
nga fa woon, di ko jiiñ bu metti. 11 Noonu
Erodd ak ay xarekatam toroxal Yeesu, di
ko ñaawal. Gannaaw loolu mu solal ko
mbubb mu rafet, delloo ko Pilaat. 12 Erodd
ak Pilaat dañoo ñi bañante woon bu jëkk,
waaye ca bés booba doon nañu ay xarit.
13 Pilaat daldi woo sarxalkat yu mag
ya, njiit ya ak mbooloom Yawut ya ne
leen: 14 «Indil ngeen ma nit kii, ne ma
day jàddloo yoon mbooloo mi. Léegi nag
man mii laaj naa ko ci seen kanam, waaye
gisuma tooñ ci moom ak li ngeen koy jiiñ
lépp. 15 Erodd itam gisul tooñ gu mu def,
ndegam mu yónneewaat nu ko. Nit kii
deful genn tooñ gu jar ñu koy rey. 16-17 Kon
nag dinaa ko dóorlu ay yar te bàyyi ko.»
18 Waaye ñu bokk di yuuxu, ñoom ñépp
naan: «Reyal kii te bàyyi Barabas!»
19 Dañoo tëjoon Barabas, ndaxte dafa
jéema tas dëkk ba, te rey nit. 20 Pilaat wax-
aat ak mbooloo ma, ndaxte dafa bëggoona
bàyyi Yeesu. 21 Waaye ñuy yuuxu naan:
«Daaj ko ci bant! Daaj ko ci bant, ba mu
dee!»
22 Pilaat ne leen ñetteel bi yoon: «Lu
tax? Gan tooñ la def? Gisuma ci moom
dara lu jar dee. Kon dinaa ko dóorlu ay
yar te bàyyi ko.» 23 Waaye ñoom ñu sax
ca la ñu waxoon, di gëna yuuxu naan, ñu

daaj ko ci bant. Coow la yey Pilaat. 24 Muj
gi Pilaat dogal, ñu defal leen li ñu bëgg.
25 Mu bàyyil leen ki ñu ko ñaanoon, kooku
ñu tëjoon kaso, ndax tas réew ma ak rey
nit. Waaye mu jébbal leen Yeesu ci seeni
loxo.

Daaj nañu Yeesu ci bant

26 Bi ñuy yóbbu Yeesu, ñu jàpp ku ñuy
wax Simoŋ te mu dëkk Siren, ku jóge ca
wet, ga féete ak tool ya, sëf ko bant, ba
ñuy wara daaj Yeesu, ngir mu gàddu ko,
topp ci moom. 27 Mbooloo mu baree nga
ko toppoon, te jigéen ñu baree ngi doon
yuuxu, di ko jooy. 28 Yeesu daldi walbatiku
ca ñoom ne: «Yéen jigéeni Yerusalem,
buleen ma jooy! Jooyleen seen bopp ak
seeni doom. 29 Ndaxte jamono dina ñëw,
ju ñu naan: "Jigéen ñi masula jur ak ñi
masula nàmpal, barkeel ngeen!" 30 Bu
keroogee,

"Nit ñi dinañu ne tund yi: 'Daanuleen ci
sunu kaw!'
te naan jànj yi: 'Suul-leen nu!' "

31 Ndaxte su ñu defee nii garab gu tooy gi,
lu ñuy def garab gu wow gi?»

32 Yóbbaale nañu itam ñeneen, ñuy
ñaari defkati lu bon, ngir rey leen. 33 Bi
xarekat ya agsee ba ca bérab, ba ñuy
wooye Kaaŋu bopp, ñu daaj fa Yeesu
ca bant, daajaale ñaari defkati lu bon
ya, kenn ca ndijooram, ka ca des ca
càmmoñam.

34 Ci kaw loolu Yeesu ne: «Baay, baal
leen, ndaxte xamuñu li ñuy def.» Xarekat
ya tegoo ay bant yéreem, ngir séddoo ko.
35 Mbooloo maa nga fa taxaw di seetaan.
Njiit ya di ko reetaan naan: «Musal na
ñeneen; na musal boppam, su fekkee
mooy Almasi bi, ki Yàlla fal!» 36 Xarekat
ya it di ko ñaawal. Ñu jegesi, jox ko
bineegar te naan: 37 «Su fekkee ne yaay
buuru Yawut yi, musalal sa bopp!»

38 Ñu daaj mbind, mu tiim ko naan: «Kii
mooy buuru Yawut yi.»

39 Kenn ca defkatu lu bon ya ñu
wékkoon ci bant, di ko xas, naan ko:
«Xanaa du yaw yaay Almasi bi? Musalal
sa bopp te musal nu!» 40 Waaye ka ca
des yedd moroom ma, naan ko: «Xanaa
ragaloo Yàlla, yaw mi ñuy mbugal ni
moom? 41 Nun yelloo nanu sunu mbugal,
waaye moom deful dara.» 42 Noonu mu
ne: «Yeesu, fàttaliku ma, boo délsee ci sa
nguur.» 43 Yeesu ne ko: «Ci dëgg maa ngi
la koy wax, tey jii dinga texe ak man ca
jataayu Yàlla.»

Yeesu saay na

44-45 Noonu digg bëccëg daldi jot, jant ba
nëbbu, réew mépp daldi lëndëm këruus
lu mat ñetti waxtu. Ridob bérab bu sell
ba ca kër Yàlla ga daldi xar ñaar.

46 Yeesu woote ak kàddu gu dëgër naan:
«Baay, jébbal naa la sama ruu!» Bi mu
waxee loolu, mu delloo ruuwam Yàlla.
47 Bi njiitu xare ba gisee li xewoon, mu
màggal Yàlla ne: «Dëgg-dëgg nit kii ku
jub la woon.»

48 Nit ña fa dajaloo woon ñépp, di
seetaan li xew, ba ñu gisee loolu, ñu dellu
seen kër, fëgg seen dënn, di jooy. 49 Xamey
Yeesu yépp ak jigéen, ña ko toppe woon
Galile, dànd leen, di xool li xew.

Rob nañu Yeesu

50-51 Nit ku ñuy wax Yuusufa dem ca
Pilaat. Mi ngi dëkk Arimate ca diiwaanu
Yude. Yuusufaa nga bokkoon ca kureelu
àttekat yi. Nit ku baax la woon te jub, te
àndul woon ci li ñu dogaloon te jëf ko. Da
doon séentu nguuru Yàlla. 52 Mu dem ca
Pilaat, laaj ko néewu Yeesu. 53 Gannaaw
loolu mu wàcce ko ca bant ba, laxas ko ci
càngaay, dugal ko cib bàmmeel bu ñu yett
ciw doj te masuñu caa def kenn. 54 Fekk
bésu Waajal la woon, te bésub noflaay baa
ngi doon tàmbali. 55 Jigéen ña gungee
woon Yeesu Galile, ànd ak Yuusufa, gis
bàmmeel ba ak na ñu ca dence néewu
Yeesu ba. 56 Noonu ñu dellu defari cuuraay
ak latkoloñ ngir néew ba. Ca bésub
noflaay ba ñu noppalu, ni ko yoon wi
santaanee.

24

Yeesu Kirist dekki na

1 Bés bu jëkk ca ayu-bés ga, jigéen ña
jóg ca fajar, dem ca bàmmeel ba. Ñu ngi
yoroon cuuraay lu ñu defaroon. 2 Bi ñu
agsee, ñu fekk ñu béraŋ doj, wa uboon
bàmmeel ba. 3 Ñu dugg ca bàmmeel ba,
waaye fekkuñu fa néewu Boroom bi Yeesu.
4 Noonu ba ñu nekkee ak seen njaaxle, am
na ñaar ñu leen feeñu, sol yére yuy melax.
5 Jigéen ña am tiitaange ju mag, daldi dëpp
seen jë ci suuf. Waaye ñu ne leen: «Lu
tax ngeen di seet kiy dund ci biir néew
yi? 6 Nekkatu fi; dekki na. Fàttalikuleen
la mu leen waxoon, ba mu nekkee Galile.
7 Nee woon na: "Fàww ñu jébbal Doomu
nit ki bàkkaarkat yi, ñu rey ko ci bant, mu
dekki ca ñetteelu fan ba."» 8 Noonu ñu
daldi fàttaliku kàdduy Yeesu ya.

9 Bi ñu jógee bàmmeel ba, ñu dem
nettaliji loolu lépp fukki ndaw ya ak
benn, ak ña ca des ñépp. 10 Jigéen ña
ñoo doon Maryaamam Magdala, Sànn, ak
Maryaama yaayu Saag. Yeneen jigéen yi
leen gunge woon itam nettali loolu ndaw
ya. 11 Waaye ñu teg wax jooju ay jeneer,
ba gëmuñu jigéen ñooñu. 12 Waaye Piyeer
daldi jóg, daw, dem ca bàmmeel ba. Bi mu

àggee, mu sëgg, yër, gisul lu dul càngaay
la. Noonu mu dëpp ñibbi, jaaxle lool ci li
xew.

Yeesu feeñu na ñaari taalibe yu jëm Emayus

13 Ca bés boobu ñaar ci taalibe yi di dem
ci dëkku Emayus, te mu sore Yerusalem ci
lu mat fukki kilomet. 14 Ñu waxtaane li
xewoon lépp. 15 Bi ñuy waxtaan ak a sot-
teente xalaat, Yeesu ci boppam dab leen,
ànd ak ñoom, 16 fekk seeni bët muuru, ba
manu ko woona xàmmi. 17 Yeesu ne leen:
«Lan ngeen di waxtaane nii ci yoon wi?»
Noonu ñu taxaw, seen xol jeex. 18 Kenn ci
ñoom, ki tudd Këleyopas ne ko: «Xanaa
yaw rekk yaa ñëw Yerusalem te umple li fi
xewoon bés yii?» 19 Yeesu ne leen: «Lu
fi xew?» Ñu ne ko: «Mbirum Yeesum
Nasaret. Ab yonent la woon bu doon def
ay jëf yu mag, di wax ay kàddu yu am
doole, ci kanam nit ñi ak ca kanam Yàlla.
20 Waaye sunuy sarxalkat yu mag ak sunuy
njiit ñoo ko jébbal nguur gi ngir ñu àtte ko,
teg ko dee, ba daaj ko ci bant. 21 Nun nag
danoo yaakaaroon ne mooy kiy nara jot
Israyil. Waaye bi loolu xewee ak léegi, tey
la ñetteelu fan bi. 22 Teewul nag am na ay
jigéen yu bokk ci nun yu nu jaaxal. Dañoo
fajaru ca bàmmeel ba, 23 waaye fekkuñu
fa néewam. Ñu délsi, nettali nu ne, ay
malaaka feeñu nañu leen, yégal leen ne
mi ngi dund. 24 Ñenn ci sunu àndandoo yi
dem nañu ca bàmmeel ba, fekk lépp mel,
na ko jigéen ña waxe woon. Waaye moom
gisuñu ko.»
25 Noonu Yeesu ne leen: «Yéen daal,
yéena ñàkk xel, te seen xol yéexa gëm li
yonent yi yégle woon! 26 Xanaa du Almasi
bi dafa waroona daj boobu coono te dugg
ci ndamam?» 27 Noonu mu tàmbalee ci
yonent Yàlla Musaa ba ci yonent yépp,
tekkil leen li Mbind mi wax lépp ci ay
mbiram.
28 Bi ñuy jub dëkk, ba ñu jëmoon nag,
Yeesu def ni kuy jubal yoonam. 29 Waaye
ñu téye ko ne ko: «Toogal fii ci nun, ndaxte
jant baa ngi so, te léegi mu guddi.»
Noonu mu dugg, toog ca ñoom. 30 Bi
ñu tàmbali di reer, Yeesu jël mburu ma,
gërëm Yàlla, ba noppi damm ko, jox leen
ko. 31 Bi mu defee loolu, lépp leer ci seeni
bët, ñu daldi ko xàmmi. Waaye Yeesu ne
mes, gisatuñu ko. 32 Noonu ku nekk naan
sa moroom: «Ndax sa xol seddul woon, bi
muy wax ak nun ci yoon wi, te muy tekki
Mbind mi?»
33 Ñu daldi jóg ca saa sa, dellu
Yerusalem, fekk fa fukki ndaw ya ak benn,
ak yeneen taalibe. 34 Ñooñu ne leen:
«Dëgg la, Boroom bi dekki na, te feeñu na
Simoŋ!» 35 Ñaari taalibe ya ñoom it daldi
leen nettali la xewoon ca yoon wa ak ni ñu
xàmmee Yeesu, bi mu dammee mburu ma.

Yeesu feeñu na ay taalibeem

36 Bi ñaari taalibe ya dee wax noonu,
Yeesu taxaw moom ci boppam ci seen
biir ne leen: «Na jàmm wàcc ci yéen.»
37 Ñu daldi tiit, foog ne dañoo gis njuuma.
38 Waaye Yeesu ne leen: «Lu tax ngeen
jaaxle, ak lu tax ngeen di xel ñaar ci seen
xol? 39 Xool-leen samay loxo ak samay
tànk. Man mii la. Laal-leen ma te xam,
njuuma amul yaram walla ay yax, ni ngeen
gise, ma am ko.» 40 Bi mu leen waxee loolu,
mu won leen ay loxoom ak ay tànkam.
41 Waaye ba tey manuñu woona gëm ndax
seen mbég ak jaaxle. Noonu Yeesu laaj
leen ne: «Ndax am ngeen fii lu ñu lekk?»
42 Ñu jox ko dogu jën wu ñu lakk. 43 Mu jël
ko, lekk ci seen kanam.
44 Noonu mu ne leen: «Bi ma nekkee
ak yéen, waxoon naa leen baat yii: li ñu
bind lépp ci samay mbir ci yoonu Musaa
ak ci téerey yonent yi ak ci Sabóor dafa
wara am.» 45 Noonu mu ubbi seen xel,
ngir ñu xam li Mbind mi di wax. 46 Mu
ne leen: «Fàww Almasi bi sonn, mu dee te
dekki ca ñetteelu fan ba, ni ñu ko binde,
47 te it ñuy yégle xeet yépp ci turam, dale
ko ci Yerusalem ne war nañoo tuub seeni
bàkkaar, Yàlla baal leen. 48 Yéenay samay
seede. 49 Te man dinaa leen yónnee li
sama Baay dige. Yéen nag toogleen ci dëkk
bi, ba ñu sol leen doole ji jóge ci kaw.»

Yeesu tàggu na ay taalibeem

50 Gannaaw loolu Yeesu yóbbu leen ca
wetu Betani. Foofa mu yékkati ay loxoom,
barkeel leen. 51 Bi mu leen dee barkeel,
mu tàggoo ak ñoom, Yàlla yéege ko
asamaan. 52 Taalibe ya màggal ko, daldi
dellu Yerusalem, fees ak mbég. 53 Foofa
daawuñu jóg ca kër Yàlla ga, di gërëm
Yàlla.

Xibaaru jàmm bi ci Almasi bi Yeesu, ni ko Yàlla jaaralee ci YOWAANA

Yeesu Kirist moo di Kàddu gi ak leer gu wóor gi

1 Ca njàlbéen ga fekk na Kàddu gi am, te
Kàddu gi ma nga woon ak Yàlla, te Kàddu
gi Yàlla la woon. 2 Moo di ki nekkoon ak
Yàlla ca njàlbéen ga. 3 Ci moom lañu sàkke
lépp. Amul dara lu ñu sàkk lu jaarul ci
moom. 4 Ci moom la dund nekk, te dund
googu mooy leeral nit ñi. 5 Leer gi feeñ na
ci biir lëndëm, te lëndëm gi jàppu ko.
6 Yàlla yónni woon na nit ku ñu naan
Yaxya. 7 Kooku ñëw na, doon ab seede,
ngir wax ci mbirum leer gi. Ñëw na ngir
ñépp dégg li mu wax te gëm. 8 Moom ci
boppam du woon leer gi, waaye ñëw na
ngir seedeel leer gi.
9 Kàddu googu mooy leer gu wóor, giy
ñëw ci àddina te di leeral nit ku nekk.
10 Ci àddina la nekkoon, àddina si ñu
sàkk jaarale ko ci moom, te àddina xamu
ko. 11 Ñëw na ci réewam, te ay ñoñam
nanguwuñu ko. 12 Teewul ñi ko nangu
te gëm ci turam, may na leen, ñu am
sañ-sañu nekk doomi Yàlla. 13 Ñooñu
judduwuñu ci deret walla ci bëgg-bëggu
yaram, walla ci coobarey nit. Ñu ngi juddu
ci Yàlla.
14 Kàddu gi ñëw, doon nit, dëkk ci sunu
biir. Gis nañu ndamam, mu fees ak yiw ak
dëgg, ndam li Baay bi jox jenn Doomam ji
mu am kepp.
15 Yaxyaa ngi koy seedeel te yégle na lii;
nee na: «Moo taxoon ma wax ne: “Dina
ñëw sama gannaaw waaye moo ma gëna
màgg, ndaxte nekk na laata may juddu.”»
16 Kàddu gi fees na ak yiw, te nun ñépp
jot nanu ci sunu wàll, mu barkeel nu ay
yooni yoon. 17 Ndigali Yàlla yi, ci gémmiñu
Musaa lañu leen jaarale; yiw wi ak dëgg
gi, Yeesu Kirist moo ko indaale. 18 Kenn
masula gis Yàlla, waaye Bàjjo bi, di Yàlla
te nekk ak Baay bi, moo ko xamle.

Yaxya nee na, du Almasi bi

19 Lii mooy seedes Yaxya. Amoon na
bés Yawut ya yónni ay sarxalkat ca Yaxya,
ñu ànd ak ñu soqikoo ci giiru Lewi. Ñu
nga jóge Yerusalem, ñëw ci moom, di ko
laaj mooy kan. 20 Yaxya tontu na leen te
nëbbu ci dara, wóoral na leen ne moom
du Almasi bi.
21 Ñu laaj ko ne: «Kon yaay kan? Ndax
yaa di Ilyaas?» Mu ne leen: «Déedéet,
duma Ilyaas.» Ñu ne ko: «Ndax yaa
di Yonent, bi wara ñëw?» Mu ne leen:
«Déedéet.» 22 Noonu ñu laaj ko ne: «Wax
nu yaay kan, ngir nu mana tontu ñi nu
yónni. Nga ne yaa di kan?» 23 Yaxya
wax leen li yonent Yàlla Esayi waxoon ne:
«Man maa di baat biy yégle ci màndiŋ mi
ne: “Xàll-leen yoonu Boroom bi!”»
24 Amoon na ñu bokk ca Farisen ya, yu
àndoon ca mbooloo, ma ñu yónni woon ca
Yaxya. 25 Ñooñu laaj ko ne: «Gannaaw
doo Almasi bi, doo Ilyaas, doo Yonent bi
wara ñëw, lu tax ngay sóob nit ñi ci ndox?»
26 Yaxya ne leen: «Man maa ngi sóobe ci
ndox, waaye am na ci seen biir ku ngeen
xamul. 27 Kookooy ñëw sama gannaaw, te
man sax yeyoowumaa tekki ay dàllam.»
28 Lii xewoon na ci dëkku Betani, ca
gannaaw dexu Yurdan, fa Yaxya doon
sóobe.

Yeesu moo di Gàttub Yàlla

29 Ca ëllëg sa, bi Yaxya gisee Yeesu, muy
ñëw ci moom, mu ne: «Xool-leen! Kii
mooy Gàttub Yàlla, bi ñu nara rendi, ngir
dindi bàkkaaru àddina. 30 Moo taxoon ma
wax ne: “Am na kuy ñëw sama gannaaw,
waaye moo ma gëna màgg, ndaxte nekk
na laata may juddu.” 31 Xawma woon
kooku kan la waroona doon, waaye xamal
ko bànni Israyil moo tax ma ñëw, di sóob
nit ñi ci ndox.»
32 Ci kaw loolu Yaxya seede na lii: «Gis
naa Xelu Yàlla mi ci melow pitax, mu jóge
ci asamaan, tegu ci moom. 33 Bi loola laata
am, xawma woon mooy kan, waaye Yàlla,
mi ma yebal may sóobe ci ndox, nee woon
na ma: “Dinga gis Xel mu Sell mi wàcc,
tegu ci kaw nit. Kooku moo di ki leen di
sóob ci Xel mu Sell mi.”» 34 Yaxya teg ca
ne: «Gis naa loolu te seede naa ne moom
moo di Doomu Yàlla ji.»

Ñi jëkka doon taalibey Yeesu

35 Ca ëllëg sa Yaxya taxawaatoon na ca
bérab booba, ànd ak ñaari taalibeem. 36 Bi
mu gisee Yeesu muy romb, mu daldi ne:
«Kii mooy Gàttub Yàlla bi!»
37 Ñaari taalibe ya dégg li mu wax, daldi
dem toppi Yeesu. 38 Yeesu geestu, gis ne
ñoo ngi koy topp. Mu ne leen: «Lu ngeen
soxla woon?» Ñu ne ko: «Foo dëkk,
Ràbbi?»
Ràbbi mi ngi tekki «Kilifa gi». 39 Yeesu
ne leen: «Kaayleen gis.» Noonu ñu dem,
seeti fa mu daloon, ngoonalal ko. Ci
tàkkusaani kaw la woon.
40 Kenn ci ñoom ñaar, ñi déggoon li
Yaxya wax te topp Yeesu, ma nga tuddoon
Andare, mi bokkoon ak Simoŋ Piyeer ndey
ak baay. 41 Andare dafa daldi dem seeti
Simoŋ ne ko: «Gis nanu Almasi bi.» Baat

boobu mi ngi tekki «Kirist». 42 Noonu
mu yóbbu ko ci Yeesu. Yeesu xool ko
ne ko: «Yaa di Simoŋ, doomu Yowaana.
Dinañu la wooye Sefas.» Sefas mi ngi tekki
«Piyeer», maanaam «xeer».

Yeesu woo na Filib ak Nataneel

43 Ca ëllëg sa mu fas yéenee dem dii-
waanu Galile te mu gis Filib. Yeesu ne ko:
«Toppal ci man.»
44 Filib mu nga dëkkoon Betsayda, dëkku
Andare ak Piyeer. 45 Filib dajeek Nataneel
ne ko: «Gis nanu ki yoonu Musaa wi
ak yonent yi doon wax. Mu ngi tudd
Yeesu, doomu Yuusufa, te dëkk Nasaret.»
46 Nataneel ne ko: «Aa! Ndax dara lu
baax man na jóge Nasaret?» Filib ne ko:
«Ñëwal gis.»
47 Naka la Yeesu gis Nataneel jëmsi ci
moom, mu daldi ne ci mbiram: «Xool-
leen, nitu Israyil dëgg a ngee di ñëw; du
dox benn tànku caaxaan.» 48 Nataneel ne
ko: «Noo ma xame?» Yeesu ne ko: «Bi
la Filib di laata woo, gis naa la, bi nga
nekkee ca ker garabu figg ga.» 49 Nataneel
wax ko ne: «Kilifa gi, yaay Doomu Yàlla
ji, yaa di buuru Israyil!» 50 Yeesu ne ko:
«Ndax li ma ne, gis naa la ca ker garab
ga, moo tax nga gëm? Dinga gis mbir yu
gëna réy yii.» 51 Noonu mu teg ca ne: «Ci
dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax, dingeen
gis asamaan ubbiku, malaaka yiy baagante
kaw ak suuf, di wàcc ci Doomu nit ki.»

2

Yeesu dem na céet ga ca dëkku Kana

1 Ñaari fan gannaaw loolu ag céet am
ca dëkku Kana ca diiwaanu Galile. Yaayu
Yeesu teewe woon na ko. 2 Woo woon
nañu it Yeesu ca céet ga ak ay taalibeem.
3 Ca biir xew wa, biiñ ba daldi jeex. Yaayu
Yeesu ne ko: «Amatuñu biiñ.» 4 Yeesu ne:
«Soxna si, loo ma bëggal? Ndaxte sama
waxtu jotagul.» 5 Yaayam daldi ne surga
ya: «Defleen lépp lu mu leen wax.»
6 Foofa amoon na fa juróom benni ndaa
yu ñu yett ci doj, yu Yawut ya daan
jëfandikoo ngir seen sangu set. Ndaa
lu nekk man na def daanaka téeméeri
liitar. 7 Yeesu ne surga ya: «Duyleen ndaa
yi.» Ñu duy leen, ba ñu fees bay rembat.
8 Noonu Yeesu ne leen: «Tanqleen ci léegi,
yót ko njiitu xew wi.» Ñu daldi ko ciy
yót. 9 Ki jiite xew wa ñam ndox, ma Yeesu
soppi biiñ. Xamul woon fu biiñ booba
jóge, waaye surga ya tanqoon ndox ma,
ñoom xamoon nañu ko. Naka noonu mu
woo boroom céet ga ne ko: 10 «Ci xew
yépp, naan gu neex gi lañuy jëkke. Bu
nit ñi doyalee, ñu sooga génne ga ca des.
Waaye yaw dangaa dencoon gi gëna neex
ba nëgëni.»
11 Firnde jii ame ca Kana, ca diiwaanu
Galile, moo doon kéemaan gi Yeesu jëkka
def. Ci noonu la wonee màggaayam te ay
taalibeem gëm nañu ko.
12 Bi loolu weesoo, mu ànd ak yaayam,
ay rakkam ak i taalibeem, dem dëkku
Kapernawum. Waaye yàgguñu fa.

Yeesu dàq na jaaykat ya ca kër Yàlla ga

13 Màggalu Yawut, gi ñuy wax bésu
Mucc ba, mu ngi doon jubsi. Yeesu dem
Yerusalem, 14 dugg ca kër Yàlla ga. Bi mu
fa demee, fekk na ca ëtt ba ay jaaykati
nag ak yu xar ak yu pitax, ak weccikatu
xaalis ya toog. 15 Noonu Yeesu ràbb ab
yar, daldi leen koy dàqe, ngir ñu génn ëttu
kër Yàlla ga, ñoom ak xar ya ak nag ya.
Mu tasaare xaalisu weccikat ya, daaneel
taabal ya, 16 daldi ne jaaykati pitax ya:
«Jëleleen fi lii! Sama kër Baay, buleen
ko def marse!» 17 Taalibeem ya fàttaliku
Mbind mii: «Cawarte gi ma am ci sa kër,
mu ngi mel ni taal buy tàkk ci sama biir.»
18 Noonu Yawut ya ne ko: «Ban firnde
nga nuy won ngir dëggal ne am nga sañ-
sañu def lii nga def?» 19 Yeesu ne leen:
«Daaneel-leen kër Yàlla gii, ma daldi koy
yékkati ci ñetti fan.» 20 Ñu ne ko: «Nga
ne kër Yàlla, gii ñu tabax ci ñeent fukki at
ak juróom benn, man nga koo yékkati ci
ñetti fan!»
21 Waaye kër Yàlla, gi Yeesu doon
wax, nekkul woon ab tabax, aw yara-
mam ci boppam moo ko taxoon di wax.
22 Gannaaw ga nag, bi Yeesu deeyee ba
dekki, la taalibeem ya fàttaliku li mu
waxoon, daldi gëm Mbind mi ak wax, ja
leen Yeesu waxoon.
23 Bi Yeesu nekkee Yerusalem ci màggalu
bésu Mucc ba, ñu bare gis kéemaan, yi mu
doon def, daldi gëm ci turam. 24 Waaye
Yeesu wóoluwu leen woon, ndaxte xam-
oon na leen ñoom ñépp, 25 te it soxlawul
ñu koy xamal dara ci nit, ndaxte moom ci
boppam xam na xolu nit.

3

Yeesu waxtaan na ak njiitu diine

1 Amoon na ca Farisen ya nit ku ñu naan
Nikodem te mu bokk ca kilifay Yawut ya.
2 Genn guddi mu ñëw ca Yeesu ne ko:
«Kilifa gi, xam nanu ne Yàllaa la yónni
ngir nga jàngal nu, ndaxte kenn manula
def firnde yii ngay wone te Yàlla àndul
ak moom.» 3 Yeesu ne ko: «Ci dëgg-dëgg
maa ngi la koy wax, képp ku judduwaatul*

* **3:3** judduwaat: ci làkku gereg, baat bi Yeesu wax mi ngi tekki «judduwaat» walla «juddoo ci kàttan gu jóge ci kaw».

doo mana seede nguuru Yàlla.» 4 Nikodem ne ko: «Nit ku xas ba màggat, nan lay mana judduwaate? Ndax day dellu ci biiru yaayam ngir judduwaat?»

5 Yeesu ne ko: «Ci dëgg-dëgg maa ngi la koy wax, ku judduwul ci ndox ak ci Xelum Yàlla, doo mana bokk ci nguuru Yàlla. 6 Lu juddoo ci nit, nit la; waaye lu juddoo ci Xelum Yàlla, xel la. 7 Li ma ne: “Fàww ngeen judduwaat,” bumu la jaaxal. 8 Ngelaw fu ko neex lay jublu. Yaa ngi koy dégg waaye xamuloo fu mu jóge, xamuloo fu mu jëm. Noonu la mel it ci képp ku juddoo ci Xelum Yàlla.»

9 Ci baat yooyu Nikodem ne ko: «Nu loolu mana ame?»

10 Yeesu ne ko: «Yaw yaay jàngal bànni Israyil te xamuloo mbir yii? 11 Ci dëgg-dëgg maa ngi la koy wax, noo ngi wax li nu xam, di nettali li nu gis, waaye nanguwuleena gëm li nu seede. 12 Gannaaw gëmuleen li ma leen di wax ci mbiri àddina, naka ngeen mana gëme, bu ma leen waxee ci mbiri asamaan? 13 Kenn masula yéeg ci asamaan su dul ki fa jóge, muy Doomu nit ki. 14 Te itam na Musaa sampe woon ab bant ca diggu màndiŋ ma, takk ca jaan, ja mu defare woon xànjar, fàww ñu yékkatee noonu Doomu nit ki, 15 ngir képp ku ko gëm am ci moom dund gu dul jeex.»

16 Ndaxte Yàlla dafa bëgg àddina, ba joxe jenn Doomam ji mu am kepp, ngir képp ku ko gëm am dund gu dul jeex te doo sànku mukk. 17 Yàlla yónniwul Doomam ci àddina ngir mu daan nit ñi, waaye ngir musal leen. 18 Képp ku ko gëm deesu la daan, waaye ku ko gëmul daan nañu la ba noppi, ndaxte gëmuloo ci turu Doom ji Yàlla am kepp. 19 Ci nii la àtte bi ame: leer gi ñëw na ci àddina, waaye nit lëndëm gi lañu taamu ndax seeni jëf yu bon. 20 Képp kuy def lu bon day bañ leer gi te du ci ñëw, ndax ragal ay jëfam di feeñ bëccëg ndarakàmm. 21 Waaye ku def lu jub day ñëw ci leer gi, ngir ñu xam ne def na ay jëfam ci kanam Yàlla.

Yeesu moo gëna màgg Yaxya

22 Gannaaw loolu Yeesu ànd ak ay taalibeem, dem ca biir diiwaanu Yude, toog fa ak ñoom ab diir, di sóob nit ñi ci ndox. 23 Yaxya moom itam doon na sóobe ci ndox ci dëkku Aynon, ca wetu dëkku Salim, ndaxte diiwaan booba bare woon na ndox. Nit ñi daan nañu ñëw ci moom, mu di leen sóob. 24 Booba tëjaguñu Yaxya ci kaso. 25 Foofa ay taalibey Yaxya tàmbalee werante ak benn Yawut ci mbirum sangu set. 26 Ci kaw loolu ñu dem ca Yaxya ne ko: «Kilifa gi, ndax fàttaliku nga kooka nga seede woon te mu nekkoon ak yaw ca gannaaw dexu Yurdan? Moom de, ma ngay sóobe ci ndox léegi te ñépp a ngay dem ca moom!»

27 Yaxya ne leen: «Kenn manula am dara lu ko Yàlla joxul. 28 Yéen ci seen bopp man ngeena seede ne waxoon naa ne duma Almasi bi waaye dañu maa yónni ma jiitusi ko. 29 Kiy céetal moo moom séetam. Waaye xaritu kiy céetal dafay taxaw di ko déglu, tey bég, bu déggee baatam. Mbég moomu moo di sama bos tey, te fi mu nekk mat na sëkk. 30 Li war moo di moom, mu gëna màgg te man, ma gëna féete suuf.»

31 Ki jóge ci kaw moo féete kaw ñépp; ki jóge ci suuf nag, ci suuf rekk la mana bokk, te ni niti àddina lay waxe. Ki jóge asamaan 32 day wax li mu gis ak li mu dégg, waaye kenn nanguwul li mu seede. 33 Képp ku nangu seedeem nangu nga ne Yàlla, dëgg lay wax. 34 Ndaw li Yàlla yónni, kàddug Yàlla lay wax, ndaxte mayu Xel mu Sell, mi Yàlla sol ci moom, amul dayo. 35 Baay bi dafa bëgg Doom ji, te jox na ko sañ-sañ ci lépp. 36 Ku gëm Doom ji, am nga dund gu dul jeex; ku déggadil Doom ji, amuloo dund, waaye merum Yàllaa ngi la tiim.

4

Yeesu waxtaan na ak jigéen ji amoon juróomi jëkkër

1 Amoon na benn bés Farisen yi dégg ne, ñiy topp Yeesu ñoo ëpp ñiy topp Yaxya, te ñi Yeesu sóob ci ndox ñoo ëpp ñi Yaxya sóob. 2 Fekk Yeesu moom ci boppam daawul sóob kenn ci ndox, waaye ay taalibeem ñoo daan sóobe. 3 Bi Yeesu yégee loolu nag, mu jóge Yude, dellu diiwaanu Galile.

4 Bi muy dem Galile, waroon na jaar ci diiwaanu Samari. 5 Noonu mu agsi ci wetu dëkku Sikar ci tool, bi Yanqóoba mayoon doomam Yuusufa. 6 Foofa la teenu Yanqóoba nekkoon. Yeesu toog ca pindu teen ba, di noppalu ndax coonob tukki ba. Ca digg bëccëg la woon.

7 Noonu jigéenu waa Samari ñëw fa di root. Yeesu ne ko: «May ma ndox, ma naan.» 8 Fekk booba nag, taalibey Yeesu ya dañoo demoon ca biir dëkk ba, di jënd lu ñu lekk.

9 Jigéen ja ne ko: «Yaw, ngay Yawut, man maay jigéen ju dëkk Samari; nan nga ma mana ñaane ndox?»

Jigéen ja wax na loolu, ndaxte Yawut ya bokkuñu woon ak waa Samari ndab yu ñuy lekke.

10 Noonu nag Yeesu ne ko: «Soo xamoon li Yàlla maye, xam ki lay ñaan ndox, kon yaw ci sa bopp, yaa koy ñaan, te moom

dina la may ndoxum dund.» 11 Jigéen
ja ne ko: «Sang bi, teen bi xóot na te
amuloo baag, kon fooy jële ndoxum dund?
12 Xanaa kay xalaatuloo ne yaa gëna màgg
sunu maam Yanqóoba, moom mi nu gasal
teen bii, mu naan ci moom ak i doomam,
wëgg cig juram?»
13 Yeesu wax ko ne: «Ku naan ci ndoxum
teen bii, balaa yàgg mu maraat, 14 waaye
ndox mi may joxe, ku ci naan du marati
mukk, ndaxte day nekk ci moom bëtu
ndox buy ball, di joxe dund gu dul jeex.»
15 Noonu jigéen ja daldi ko ne: «Sang
bi, may ma ci ndox moomu, ngir ma
bañatee mar, bay ñëw ba fii di rootsi.»
16 Yeesu ne ko: «Demal wooyi sa jëkkër
te ñëw.» 17 Jigéen ja ne ko: «Awma
jëkkër de.» Yeesu ne ko: «Wax nga dëgg
ne amuloo jëkkër, 18 ndaxte amoon nga
juróomi jëkkër, te ki nga nekkal léegi du
sa jëkkër. Li nga wax dëgg la.» 19 Jigéen
ja ne ko: «Sang bi, gis naa ne ab yonent
nga. 20 Nun nag, naka-jekk sunuy maam
ca tund wee ngay séen lañu daan jaamoo
Yàlla, waaye yéen Yawut yi, dangeen ne
Yerusalem lañu wara jaamoo Yàlla.»
21 Yeesu ne ko: «Jigéen ji, gëmal lii
ma lay wax: dina am jamono joo xam
ne du ci tund wale te du ci Yerusalem
ngeen di jaamoo Baay bi. 22 Yéen waa
Samari, xamuleen li ngeen di jaamu. Nun
Yawut yi, xam nanu li nuy jaamu, ndaxte
kiy musal àddina ci Yawut yi la jóge.
23 Waaye jamono dina ñëw, te agsi na ba
noppi, jamono joo xam ne jaamukat yi
dëgg dinañu jaamu Baay bi ci xel ak ci
dëgg. Ñooñu nag, ñooy jaamu Baay bi, ni
mu ko bëgge. 24 Yàlla xel la, kon ñi koy
jaamu war nañu koo jaamu ci xel ak ci
dëgg.» 25 Jigéen ja ne ko: «Xam naa ne
Almasi bi —maanaam Kirist— dina ñëw te
bu ñëwee, dina nu leeralal lépp.» 26 Yeesu
ne ko: «Maa di Almasi bi, man miy wax ak
yaw.»

Taalibey Yeesu ya délsi nañu

27 Noonu nag taalibey Yeesu ya délsi, gis
muy wax ak ab jigéen. Ñu daldi jaaxle lool.
Waaye kenn ñemewu ko woon ne: «Looy
laaj?» walla: «Lu tax ngay wax ak moom?»
28 Noonu jigéen ja wacc fa njaqam, daldi
dem ca dëkk ba ne leen: 29 «Kaayleen gis;
nit a nga fee ku ma wax lépp lu ma masa
def. Ndax kooku du Almasi bi?» 30 Noonu
waa dëkk ba jóg, jëm ca Yeesu.
31 Fekk taalibey Yeesu ya di ko gétën ne:
«Kilifa gi, lekkal.» 32 Waaye Yeesu ne leen:
«Am na ñam wu may lekk, te xamuleen
ko.» 33 Taalibe ya nag di laajante naan:
«Ndax dafa am ku ko indil lekk?» 34 Yeesu
ne leen: «Sama ñam moo di def coobarey
ki ma yónni te àggale liggéey, bi mu ma
sant. 35 Du dangeen naan: “Fii ak ñeenti
weer ñu góob”? Waaye man, dama leen
naan: xool-leen tool yi, ñoo ngi ñor ba
weex tàll, di xaar ku leen góob. 36 Kiy góob
tool yi mu ngi jot xaat peyam; day dajale
nit ñi ngir dund gu dul jeex, ni ñuy dajalee
pepp. Kon boog kiy ji dina bégandoo ak
kiy góob. 37 Wax ji ñu wax ne: “Kenn
dina ji, keneen góob,” dëgg la. 38 Yebal
naa leen, ngeen góob tool bu ngeen beyul.
Ñeneen a ko bey, te yéena ko jariñoo.»

Ñu bare ci waa Samari gëm nañu Yeesu

39 Bi jigéen ja nee waa dëkk ba: «Wax
na ma li ma def lépp,» ñu bare gëm nañu
Yeesu. 40 Ñu daldi dikk ñaan Yeesu, mu dal
ak ñoom. Yeesu toog fa ñaari fan. 41 Ñu
bare gëm ko ndax li mu doon wax. 42 Ñu
ne jigéen ja: «Léegi gëm nanu, te du li
nga wax moo tax waaye li nu gisal sunu
bopp. Te xam nanu ne dëgg-dëgg kii moo
di Musalkatu àddina si.»

Yeesu faj na xale ba bëggoona dee

43 Bi Yeesu amee ñaari fan ca dëkk
ba, mu jóge fa, jëm diiwaanu Galile,
44 ndaxte moom ci boppam nee woon
na: «Ab yonent, kenn du ko faaydaal ca
réewam.» 45 Bi mu agsee Galile, nit ñi
teeru ko, ndaxte ñoom itam teewoon nañu
ca màggalu bésu Mucc ba ca Yerusalem, te
gisoon nañu la mu fa defoon lépp.
46 Noonu kon mu délsi Kana ci Galile,
dëkk ba mu soppee woon ndox ma biiñ.
Amoon na benn dagu buur bu dëkkoon
Kapernawum te doomam feebar. 47 Bi
mu déggee ne, Yeesu jóge na Yude, ñëw
Galile, mu dikk ci moom, ñaan ko mu ñëw
këram, wéral doomam, ji wopp bay bëgga
dee. 48 Yeesu ne ko: «Yéen daal, dungeen
gëm mukk, fi ak gisuleen ay firnde walla
ay kéemaan.» 49 Dagu buur ba neeti ko:
«Sang bi, ñëwal, bala sama doom di dee.»
50 Yeesu ne ko: «Demal, sa doom dina
dund.» Kilifa ga gëm la ko Yeesu wax,
daldi dem. 51 Bi muy dellu këram nag,
ay surgaam gatandu ko. Ñu daldi ne ko:
«Xale bi dina dund!» 52 Mu laaj leen ci ban
waxtu la tàmbalee tane, ñu ne ko: «Démb
ca njolloor la am ag féex.» 53 Noonu baayu
xale ba daldi seetlu ne, ca waxtu woowa la
ko Yeesu ne woon: «Sa doom dina dund.»
Moom ak njabootam gépp, ñu daldi gëm
Yeesu.
54 Lii mooy ñaareelu firnde, bi Yeesu def
ci Galile, gannaaw bi mu jógee Yude.

5

Yeesu faj na jarag

1 Gannaaw loolu Yawut ya amoon nañu
genn màggal, moo tax Yeesu demoon
Yerusalem. 2 Ca wetu benn ci bunti dëkk

ba nag, maanaam ca Buntu xar ya, am na
fa bët bu tudd Betesda ci làkku yawut, te
ñu wërale ko ak juróomi mbaar. 3 Ca su-
ufu mbaar yooyu la jarag yu bare, yu deme
niki ay gumba, ay lafañ ak ay làggi, daan
tëdd, di xaar ndox mi yëngatu; 4 ndaxte, ci
ni ñu ko nettalee, benn malaakam Boroom
bi da daan wàcc léeg-léeg di jax ndox mi.
Bu ndox mi masaa yëngu ba noppi, jarag
ju ca jiitu, wopp joo amaan, daldi wér ca
saa sa.

5 Amoon na fa benn waay bu feebaroon
lu mat fanweeri at ak juróom ñett. 6 Bi
ko Yeesu séenee mu tëdd, te mu xam ne
woppam ji yàggoon na lool, mu laaj ko ne:
«Ndax bëgg ngaa wér?» 7 Jarag ja ne ko:
«Sang bi, duma am ku ma sóob ci ndox
mi, bu yëngoo; su ma ciy fexee dem, ñu
jëkk ma ci.» 8 Yeesu ne ko: «Jógal, jël sa
basaŋ te dox.» 9 Ca saa sa mu daldi wér,
jël basaŋam, daldi dox.

Mbir moomu dafa daje woon ak bésub
noflaay ba, 10 looloo tax ba Yawut ya daldi
ne nit ku wér ka: «Tey bésub noflaay
la, te sunu yoon aaye na, ngay yor sa
basaŋ.» 11 Mu ne leen: «Ki ma faj moo
ma ne: “Jëlal sa basaŋ te dox.”» 12 Ñu
ne ko nag: «Ku la ne: “Jëlal sa basaŋ te
dox”?» 13 Waaye waa ji xamul ki ko wéral,
fekk booba Yeesu dem na, te nit ñu bare
teewoon nañu ca bérab ba.

14 Bi ñu ca tegee ab diir, Yeesu dajeek
moom ca kër Yàlla ga ne ko: «Déglul, fii
mu ne, wér nga; bul defati bàkkaar, ngir
ragal lu yées lii dal la.»

Sañ-sañu Doomu Yàlla ji

15 Noonu nit ka dellu ne Yawut ya, Yeesu
moo ko fajoon. 16 Looloo tax Yawut ya
di wuta sonal Yeesu, ndaxte daan na jëfe
noonu ca bésub noflaay ba. 17 Waaye
Yeesu wax na leen ne: «Sama Baay nekk
na ba tey ci liggéey, kon man itam damay
liggéey.»

18 Baat boobu moo tax ba Yawut yi gën
koo wuta rey, ndaxte yemul woon rekk
ci baña topp ndigalu bésub noflaay ba,
waaye dafa wax it ne, Yàlla Baayam la, ba
teg boppam Yàlla.

19 Noonu Yeesu ne leen: «Ci dëgg-dëgg
maa ngi leen koy wax, Doom ji manula def
dara moom ci boppam; li mu gis Baay bi di
def rekk lay def. Li Baay bi di jëf la Doom
ji itam di jëf. 20 Ndaxte Baay bi bëgg na
Doom ji, ba di ko won lépp lu muy def, te
dina ko won jëf yu ëpp kéemaan yii, ngir
ngeen gëna waaru. 21 Maanaam, ni Baay
bi di dekkale ñu dee ñi, di leen jox dund,
noonu la Doom ji di joxe dund ñi mu ko
bëgga jox. 22 Baay bi du àtte kenn; àtte
bi yépp, jox na ko Doom ji, 23 ngir ñépp
di teral Doom ji, ni ñuy terale Baay bi. Ku
teralul Doom ji, teraloo Baay, bi ko yónni.

24 «Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax,
ku dégg sama kàddu te gëm ki ma yónni,
am nga dund gu dul jeex te doo jaar ca
àtte ba, ndaxte génn nga ci dee, tàbbi ci
dund. 25 Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy
wax, jamono dina ñëw te agsi na ba noppi,
mooy jamono, ji ñu dee ñi di dégg baatu
Doomu Yàlla ji, te ku ko dégg dinga dund.
26 Ndaxte ni Baay bi ame dund moom ci
boppam, noonu it la ko maye Doom ji, mu
am ko ci boppam. 27 Jox na Doom ji itam
sañ-sañu àtte, ndaxte mooy Doomu nit ki.

28 «Bu leen ci dara jaaxal; ndaxte ja-
monoo ngi ñëw ju néew yépp, yi nekk ci
seen bàmmeel, di dégg baatam tey génn.
29 Ñi daan jëf lu baax dinañu dekki, dund
ba fàww, waaye ñi daan jëf lu bon, dinañu
dekki, ñu daan leen. 30 Manumaa def dara
man ci sama bopp. Ni ma Baay bi di digale
rekk laay àttee, te sama àtte bu jub la,
ndaxte defuma sama bëgg-bëgg, ci waawi
ki ma yónni doŋŋ laay aw.

Firnde yi wone sañ-sañu Yeesu

31 «Su ma seedeelee sama bopp, sama
wax du am maana. 32 Waaye keneen moo
may seedeel, te bir na ma ne la muy wax
ci man dëgg la.

33 «Yéen yónni ngeen ay ndaw ci Yaxya,
te seede na dëgg. 34 Man ci sama bopp
soxlawuma seedes nit; waaye nag damay
wax loolu rekk, ngir ngeen mucc. 35 Yaxya
meloon na ni làmp buy tàkk tey leeral, te
nangu ngeena bànneexu ab diir ci leeram.

36 «Waaye yor naa ci man seede su gëna
mag si ma Yaxya di seedeel: maa ngi def
jëf, yi ma Baay biy sant. Jëf yooyu may def
nag ñooy seede ne, Baay bi moo ma yónni.
37 Te Baay bi ma yónni, moom itam seede
na ma. Masuleena dégg baatam te ma-
suleena gis xar kanamam, 38 te kàddoom
saxul ci yéen, ndaxte gëmuleen ki mu
yónni. 39 Yéena ngi gëstu Mbind yi, ndaxte
dangeen cee yaakaar dund gu dul jeex.
Mbind yooyu nag far, ci sama mbir lañuy
wax; 40 te bëgguleena ñëw ci man ngir am
dund!

41 «Wutuma tagg yu jóge ci nit. 42 Waaye
yéen, xam naa leen; leer na ma ne
amuleen ci seen xol benn mbëggeel ci
Yàlla. 43 Man ñëw naa ci sama turu Baay,
te nanguwuleen ma, waaye bu keneen
dikkee ci turu boppam, ngeen nangu ko.
44 Bëgg ngeen ku leen di tagg, te wutuleen
ngërëm, li jóge ci jenn Yàlla rekk ji am.
Kon nan ngeen mana gëme?

45 «Buleen xalaat ne maa leen di jiiñ
dara ci sama kanam Baay. Musaa,
mi ngeen yaakaar, moo leen di booleek
moom. 46 Bu ngeen gëmoon Musaa,

dingeen ma gëm man itam, ndaxte seedeel
na ma. 47 Waaye su fekkee gëmuleen li
Musaa bind, kon nu ngeen mana gëme
samay wax?»

6

Yeesu dundal na mbooloo mi

1 Gannaaw loolu Yeesu dafa jàll
dexu Galile, maanaam dexu Tiberyàdd.
2 Mbooloo mu bare topp ci moom, ndaxte
gisoon nañu firnde yooyee mu wone, bi
mu wéralee jarag ya. 3 Yeesu daldi yéeg
ca kaw tund wa, toog fa ak ay taalibeem.
4 Fekk na booba bésu Mucc ba, di màggalu
Yawut ya, jubsi. 5 Bi Yeesu xoolee, gis
mbooloo mu réy di ñëw ci moom, mu ne
Filib: «Fu nuy jële mburu, mu nu leen
mana dundale?»

6 Bi muy wax loolu it, da doon seetlu
Filib, ndaxte xamoon na booba li mu nara
def. 7 Filib ne ko: «Peyug juróom ñetti
weer sax, bu nu ko amoon, du leen mana
doy ci mburu, ba kenn ku nekk ci ñoom am
ci dog wu ndaw.» 8 Keneen ca taalibe ya
di Andare, mi bokk ak Simoŋ Piyeer ndey
ak baay, ne ko: 9 «Am na fi ci mbooloo mi
ab xale bu yor juróomi mburu* ak ñaari
jën, waaye loolu lu muy jariñ mbooloo
mu tollu nii?» 10 Yeesu daldi ne taalibe
ya: «Na ñépp toog.» Fekk ñax mu bare
amoon ca bérab ba. Noonu góor ñépp àgg
suuf. Waroon nañoo mat juróomi junni.
11 Yeesu daldi jël mburu ya, gërëm Yàlla,
ba noppi séddale ko ña fa toogoon. Mu
jox leen itam jën, ba ñu doyal sëkk.

12 Bi ñu lekkee ba regg, Yeesu ne taalibe
ya: «Dajaleleen desitu mburu mi, ba
dara du ci réer.» 13 Ñu dajale ko, daldi
feesal fukki pañe ak ñaar ak desiti juróomi
mburu, yi ñu doon lekk.

14 Bi nit ña gisee firnde jooju Yeesu wone,
ñu ne: «Dëgg-dëgg kii mooy Yonent, bi
wara ñëw ci àddina!» 15 Yeesu gis ne dañu
koo nara jëlsi, fal ko buur. Mu bàyyi leen
fa, dellu moom rekk ca tund wa.

Yeesu dox na ci ndox

16 Bi timis jotee taalibeem ya wàcc ca
tefes ga, 17 dugg ci gaal, di jàll dex gi, jëm
dëkku Kapernawum. Booba guddi woon
na, te Yeesu agseegul ci ñoom. 18 Dex gi
yëngu na lool, ndaxte da doon ngelaw ak
doole. 19 Bi ñu joowee lu wara tollook
juróom benni kilomet, ñu séen Yeesu, muy
dox ci kaw dex gi, jëm ci ñoom, ñu daldi
tiit. 20 Waaye Yeesu ne leen: «Man la,
buleen tiit!» 21 Noonu ñu nangu koo dugal
ca gaal ga, gaal ga daldi teer ca saa sa ca
fa ñu bëggoona wàcc.

22 Ca ëllëg sa mbooloo, ma des ca geneen
wàllu dex ga, gis ne genn gaal ga fa
nekkoon rekk dem na. Xam nañu ne Yeesu
bokku ko woon ak taalibe ya, ndaxte ñoom
rekk a àndoon. 23 Waaye yeneen gaal yu
jóge dëkku Tiberyàdd ñëw, teer ca wetu
fa ñu lekke woon mburu ma, gannaaw bi
Boroom bi santee Yàlla ba noppi. 24 Bi
mbooloo ma gisee ne Yeesu walla taalibe
ya kenn nekkatu fa, ñu dugg ca gaal yooyu,
dem seeti ko Kapernawum.

Yeesu mooy ñam wiy joxe dund

25 Bi ñu fekkee Yeesu ca geneen wàllu
dex ga, ñu ne ko: «Kilifa gi, kañ nga fi
ñëw?»

26 Yeesu ne leen: «Ci dëgg-dëgg maa
ngi leen koy wax, firnde yi ngeen gis taxul
ngeen may seet. Yéena ngi may wër ndax
mburu, mi ngeen lekk ba suur. 27 Buleen
liggéeyal ñam wuy yàqu; li gën mooy ñam
wu sax abadan tey joxe dund gu dul jeex.
Ñam woowule, Doomu nit ki dina leen ko
jox, ndaxte moom la Yàlla Baay bi tànn,
mu nekk ndawam.»

28 Noonu ñu laaj ko ne: «Lu nu wara
liggéey, ngir matal jëf yi neex Yàlla?»
29 Yeesu ne leen: «Jëf ji neex Yàlla, moo
di gëm ki mu yónni.»

30 Ñu ne ko: «Ban firnde nga nu mana
won, ngir nu gëm la? Ban liggéey nga nara
def? 31 Sunuy maam dunde nañu mànn
ca màndiŋ ma, ndaxte Mbind mi nee na:
"Jox na leen, ñu lekk ñam wu wàcce ca
asamaan."»

32 Yeesu waxaat ne: «Ci dëgg-dëgg maa
ngi leen koy wax, du Musaa moo leen
jox ñam woowu wàcce ca asamaan; sama
Baay ci boppam, moo leen di jox ñam wu
wóor, wi wàcce ca asamaan. 33 Ndaxte
ñam, wi Yàlla di joxe, mooy ñam wiy
wàcce ci asamaan tey jox àddina si dund.»
34 Ñu ne ko nag: «Sang bi, kon dee nu faral
di jox ci ñam woowe!»

35 Yeesu ne leen: «Man maay ñam wiy
joxe dund. Ku ñëw ci man, doo xiif mukk;
te ku ma gëm, doo mar. 36 Waaye wax
naa leen ko ba noppi; gis ngeen ma te
taxul ngeen gëm! 37 Képp ku ma Baay bi
jox dina ñëw ci man, te duma dàq mukk
ki may fekksi. 38 Ndaxte wàccewuma ci
asamaan ngir def sama bëgg-bëgg, waaye
damay matal bëgg-bëggu ki ma yónni.
39 Lii mooy bëgg-bëggu ki ma yónni: bu
ma ñàkk kenn ci ñi mu ma may, te dafa
bëgg it ma dekkal leen keroog bés bu mujj
ba. 40 Ndaxte lii mooy bëgg-bëggu Baay bi:
képp ku gis Doom ji te gëm ko, am dund
gu dul jeex, te bés bu mujj ba, dinaa ko
dekkal!»

* 6:9 Mburu yu ndaw yu ñu defare sungufu lors, doon lekku ñi néew doole.

41 Yawut ya tàmbali di ñurumtoo Yeesu, ndaxte dafa ne: «Maay ñam wi wàcce ci asamaan.» 42 Ñu naan: «Ndax kii du Yeesu, doomu Yuusufa? Xam nanu ndeyam ak baayam. Kon nag lu tax léegi mu naan, mi ngi jóge asamaan?»

43 Yeesu ne leen: «Bàyyileen seen ñurumtu bi. 44 Kenn manula ñëw ci man te Baay, bi ma yónni, xiirtalu la ci; te man dinaa la dekkal keroog bés bu mujj ba. 45 Yonent yi bind nañu kàddu gii: “Yàlla dina leen jàngal ñoom ñépp.” Kon nag ku déglu te nangu waxi Baay bi, dina ñëw ci man. 46 Tekkiwul ne kenn mas na gis Baay bi. Ki jóge ci Yàlla doŋŋ a ko gis. 47 Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax, ku gëm am nga dund gu dul jeex. 48 Maay ñam wiy joxe dund. 49 Seeni maam lekk nañu mànn ca màndiŋ ma, teewul dee nañu. 50 Waaye ñam wiy wàcce ci asamaan, ku ko lekk, doo dee. 51 Man maay ñam wiy dund te wàcce ci asamaan. Ku lekk ci ñam wii, dinga dund ba fàww. Te it ñam wi may joxeji, sama yaram la; dama koy joxe ngir àddina mana dund.»

52 Noonu Yawut ya werante werante wu tàng ci seen biir naan: «Naka la nu waa jii mana joxe yaramam, ngir nu lekk ko?»

53 Yeesu ne leen: «Dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax, bu ngeen lekkul yaramu Doomu nit ki te naanuleen deretam, dungeen am dund ci yéen. 54 Ku lekk sama yaram te naan sama deret, am nga dund gu dul jeex, te dinaa la dekkal keroog bés bu mujj ba. 55 Ndaxte sama yaram mooy ñam wu wóor wi, te sama deret mooy naan gu wóor gi. 56 Kiy lekk sama yaram tey naan sama deret dina sax ci man, ma dëkk ci moom. 57 Baay bi ma yónni mu ngi dund, te maa ngi dund jaarale ko ci moom; noonu itam ku may lekk dina dund jaarale ko ci man. 58 Kon nag ñam wi wàcce ci asamaan a ngi noonu; bokkul ak ñam wa seeni maam lekkoon te faatu. Ku lekk ñam wii may wax dinga dund ba fàww.»

59 Baat yooyu la Yeesu wax, bi mu doon jàngle ca jàngu ba ca Kapernawum.

Taalibey Yeesu yu bare weddi nañu

60 Bi ñu dégloo Yeesu ba noppi, taalibeem yu bare nee nañu: «Njàngle mii de, jafe na! Kan moo ko mana déglu?»

61 Yeesu gis ne taalibeem yaa ngi ñurumtoo loolu, mu ne leen: «Ndax li ma wax da leena jaaxal? 62 Lan mooy am nag, bu fekkee gis ngeen Doomu nit ki dellu, yéeg fa mu jëkkoona nekk? 63 Xelu Yàlla mi mooy joxe dund; ñam wi jariñul dara. Kàddu yi ma leen wax, ci Xelum Yàlla lañu jóge te ñooy joxe dund. 64 Waaye am na ci seen biir ñu ko gëmul.» Ndaxte Yeesu xamoon na ca njàlbéen ga ñan ñoo ko waroona gëmadi ak kan moo ko waroona wor. 65 Mu dolli ca it ne: «Looloo tax ma ne, kenn manula ñëw ci man te Baay bi mayu la, nga agsi.»

66 Ci loolu taalibeem yu bare dëpp, bañatee ànd ak moom. 67 Yeesu daldi wax ak fukki taalibe yi ak ñaar ne leen: «Mbaa bëgguleena dem, yéen itam?» 68 Simoŋ Piyeer ne ko: «Boroom bi, ci kan lanuy dem? Yaa yor kàddu yiy joxe dund gu dul jeex. 69 Léegi nun gëm nanu te xam nanu ne yaa di Aji Sell, ji jóge ci Yàlla.» 70 Yeesu ne leen: «Xanaa du maa leen tànn, yéen fukk yi ak ñaar? Moona, am na ci yéen koo xam ne seytaane la!» 71 Yudaa miy doomu Simoŋ Iskariyo la doon wax. Ndeke Yudaa, la muy bokk lépp ca fukki taalibe ya ak ñaar, moo ko naroona wor.

7

Yeesu ca màggalu Mbaar ya

1 Gannaaw loolu Yeesu doon na wër diiwaanu Galile. 2 Bëggul woona dem diiwaanu Yude, ndaxte Yawut ya dañu ko doon wuta rey.

Fekk na bésu xewu Yawut ya, ñu koy wax màggalu Mbaar ya, mu ngi doon jubsi. 3 Noonu rakki Yeesu yu góor ya ne ko: «Jóge fi te dem diiwaanu Yude, ngir say taalibe gis, ñoom itam, jaloore yi ngay def. 4 Ku bëgga siiw, doo nëbb say jëf. Boo demee bay wone jaloore yu mel ni, fexeel ba ñépp gis la.» 5 Rakkam yi dañu doon wax loolu, ndaxte ñoom itam gëmuñu ko woon.

6 Yeesu ne leen: «Sama waxtu jotagul. Ci yéen nag, waxtu yépp a baax. 7 Àddina du leen bañ waaye bañ na ma, man, ndaxte maa wax ne seeni jëf baaxul. 8 Yéen nag demleen màggal ga. Demaguma màggal googu, ndaxte sama waxtu jotagul.» 9 Bi mu leen waxee loolu ba noppi, moom mu des Galile.

10 Bi rakkam ya demee ca màggal ga, Yeesu itam sooga dem te kenn yégu ko; siiwalul demam. 11 Fekk Yawut yaa nga ko doon seet ca màggal ga te naan: «Ana waa ji?» 12 Ca biir mbooloo ma ñu ngi doon déeyante, di wax ci ay mbiram. Ñii naan: «Nit ku baax la.» Ñee naan: «Déedéet, day nax nit ñi.» 13 Waaye kenn ñemewu koo tudd ca kaw, ndaxte dañoo ragaloon Yawut ya.

Yeesu jàngle na ca màggal ga

14 Bi ñu demee ba ca diggu màggal ga, Yeesu dem di jàngle ca kër Yàlla ga. 15 Yawut ya nag jaaxle, daldi ne: «Nu waa jii def ba xam lii lépp, moom mi jàngul?»

16 Yeesu daldi leen wax ne: «Li may
jàngle, jógewul ci man, waaye ci ki ma
yónni la jóge. 17 Ku fas yéenee wéy ci
bëgg-bëggu Yàlla, dina xam ndax sama
njàngle ci Yàlla la jóge, walla ci sama
coobare. 18 Nit kiy wax ci coobareem nag,
day wuta màggal boppam, waaye kiy wuta
màggal ki ko yónni, dëgg rekk lay wax
te jubadiwul fenn. 19 Xanaa du Musaa
moo leen jox ndigali Yàlla yi? Waaye kenn
ci yéen sàmmu ko! Lu tax ngeen bëgg
maa rey?» 20 Mbooloo ma ne ko: «Xanaa
dangaa am ay rab! Ku lay wuta rey?»

21 Yeesu ne leen: «Benn jaloore rekk
laa def, te yéen ñépp ngeen jaaxle! 22 Li
leen Musaa jox ndigalu xarafal gone yi —
jógewul kat ci Musaa; mi ngi tàmbalee ci
seen maami cosaan— moo tax ba ngeen
nangoo xarafal nit ci bésub noflaay bi.
23 Bu ngeen manee xarafal nit ci bésub
noflaay bi, ngir baña wàcc yoonu Musaa,
lu tax nag ngeen mere ma, ndax li ma ci
wéral nitu lëmm? 24 Bàyyileen di àtte ci
ni ngeen di gise, te di àtte dëgg.»

Ndax Yeesu mooy Almasi bi?

25 Am na ci waa Yerusalem ñu doon wax
naan: «Xanaa du nit kii lañuy wuta rey?
26 Xool-leen, mi ngi waaraate ci biir nit
ñi, te kenn du ko wax dara. Ndax sunu
kilifa yi dañoo xam ne mooy Almasi bi?
27 Waaye waa ji, xam nanu fu mu jóge, te
saa su Almasi bi dee dikk, kenn du xam fu
mu bàyyikoo.»

28 Yeesu di jàngle ca kër Yàlla ga, daldi
wax ca kaw ne: «Ndax xam ngeen ma te
xam fi ma jóge? Ñëwaluma sama bopp,
waaye ki ma yónni, ku wóor la. Yéen
xamuleen ko. 29 Man xam naa ko, ndaxte
ca moom laa jóge, te itam moo ma yónni.»

30 Noonu ñu koy wuta jàpp, waaye kenn
manalu ko woon dara, ndaxte waxtoom
jotagul woon. 31 Moona nag, ñu bare ca
mbooloo ma gëm nañu ko. Ñu nga naan:
«Ndax bés bu Almasi bi dikkee, ay firn-
deem dina ëpp yu nit kii?» 32 Farisen ya
daldi dégg la mbooloo ma doon déeyante
ci mbirum Yeesu. Sarxalkat yu mag ya ak
Farisen ya yebal ay alkaati yu daan wottu
kër Yàlla ga, ngir ñu jàppi ko.

33 Yeesu wax ne: «Dinaa nekk ak yéen
fi ak ab diir, sooga dem ci ki ma yónni.
34 Dingeen ma seet, waaye dungeen ma gis;
te dungeen mana dem fa may nekk.»

35 Yawut ya di laajante ci seen biir naan:
«Fu muy dem fu nu ko dul fekk? Mbaa
du dafa nara dem ca Yawut, ya gàddaaye
ca Gereg ya, te jàngali Gereg ya? 36 Lan la
baat yii mu wax di tekki: "Dingeen ma seet
waaye dungeen ma gis," ak: "Dungeen
mana dem fa may nekk"?»

37-38 Bés ba mujjoon ca màggal ga moo
ca ëpp solo; keroog Yeesu taxaw, wax ca
kaw ne: «Ku mar, na ñëw ci man; ku
gëm, na naan! Ndaxte Mbind mi nee na:
"Ndox mu bare muy dundale dina xellee
ci dënnam."» 39 Booba li ko taxoon di wax
mooy Xelu Yàlla, mi ñi ko gëm naroona
jot. Fekk na joxeeguñu woon Xelu Yàlla
mi, ndaxte ndamu Yeesu feeñagul woon.

40 Bi ñu déggee wax jooja, am ay nit
ca mbooloo ma ñu naan: «Dëgg-dëgg kii
mooy Yonent bi wara ñëw.» 41 Ñeneen
naan: «Mooy Almasi bi.» Ña ca des it
ne: «Waaye nan la Almasi bi mana jógee
Galile? 42 Mbind mi wax na ne, Almasi bi
ci xeetu Daawuda lay wàcce te Betleyem,
dëkku Daawuda, lay jóge.» 43 Noonu
féewaloo daldi am ca biir mbooloo ma
ndax Yeesu. 44 Am na ca ñoom ñu ko
bëggoona jàpp, waaye kenn manalu ko
woon dara.

Njiiti Yawut yi gëmuñu Yeesu

45 Bi alkaati ya delloo, sarxalkat yu
mag ya ak Farisen ya laaj leen ne: «Lu
tax indiwuleen ko?» 46 Alkaati ya ne
leen: «Kenn masula waxe ni nit kooku!»
47 Noonu Farisen ya laaj leen: «Mbaa
naxuñu leen, yéen itam? 48 Ndax am na
kenn ci sarxalkat yi walla ci Farisen yi ku
ko gëm? Déedéet. 49 Waaye mbooloo mi
xamuñu yoonu Musaa; ñu alku lañu!»

50 Nikodem bokkoon na ca Farisen ya fa
nekkoon. Fekk moo seeti woon Yeesu lu
jiitu. Mu ne leen: 51 «Ndax ci sunu yoon,
man nañoo daan kenn te dégluwuñu ko,
mbaa ñu xam lu mu def?» 52 Ñu ne
ko: «Mbaa du yaw itam dangaa bokk
ci diiwaanu Galile? Gëstul, kon dinga
xam ne benn yonent masula jóge Galile.»
53 Gannaaw loolu ku ci nekk dellu sa kër.

8

Jigéen ji doon njaaloo

1 Yeesu moom, dem ca tundu Oliw ya.
2 Ca ëllëg sa ca fajar, mu dellu ca kër Yàlla
ga, mbooloo ma fa teewoon wër ko. Mu
toog, tàmbali di leen jàngal. 3 Xutbakat
ya ak Farisen ya indi jenn jigéen ju ñu
bettoon muy njaaloo, ñu taxawal ko ca
diggu mbooloo ma. 4 Noonu ñu ne Yeesu:
«Kilifa gi, jigéen jii de, dañu koo bett muy
njaaloo. 5 Ci ndigali Yàlla yi, jigéen ju
njaaloo, Musaa dafa santaane ñu sànni ko
ay xeer, ba mu dee. Yaw nag, lu ciy sa
xalaat?»

6 Loolu nag, dañu ko doon wax ngir
seetlu ko, ndaxte bëggoon nañoo tiiñal
Yeesu. Yeesu sëgg, di bind ak baaraamam
ci suuf. 7 Bi laaj ya baree, mu siggi ne leen:
«Ku masula def bàkkaar ci yéen, na ko

jëkka sànniy xeer.» 8 Noonu mu sëggaat,
dellu di bind ci suuf.
9 Bi ñu déggee loolu, ñuy rocceeku kenn-
kenn, mag ña jiitu. Yeesu rekk des fa,
jigéen ja taxaw ca kanamam. 10 Mu daldi
siggi ne ko: «Jigéen ji, ana ñi la doon
jiiñ njaaloo? Ndax kenn tegu la tooñ?»
11 Mu ne ko: «Kenn, Sang bi.» Yeesu ne
ko: «Man it ci sama wàll, duma la daan.
Demal, waaye bul defati bàkkaar.»

Li Yeesuy wax mooy dëgg

12 Yeesu jubluwaat ca mbooloo ma ne
leen: «Man maay leeru àddina si. Ku ma
topp doo dox cig lëndëm, waaye dinga am
leeru dund.»
13 Farisen ya ne ko: «Yaw yaay seedeel sa
bopp, kon li ngay wax du dëgg.» 14 Yeesu
ne leen: «Maa ngi seedeel sama bopp,
teewul li may wax di dëgg, ndaxte xam
naa fa ma bàyyikoo, xam fa ma jëm.
Waaye yéen xamuleen fa ma bàyyikoo ak
fa ma jëm. 15 Ci gis-gisu àddina ngeen di
àttee; man duma àtte kenn. 16 Teewul nag,
su ma demee bay àtte, bu jub lay doon,
ndaxte du man rekk ay àtte, waaye Baay,
bi ma yónni, daf ciy ànd ak man. 17 Seen
yoon dafa wax ne seedes ñaari nit a gëna
wóor. 18 Man maa ngi seedeel sama bopp,
te Baay bi ma yónni mi ngi may seedeel
itam.»
19 Ñu laaj ko ne: «Kuy sa baay?» Yeesu
ne leen: «Xamuleen ma, xamuleen sama
Baay. Bu ngeen ma xamoon, xam ko.»
20 Bi muy wax loolu, Yeesoo nga doon
jànglee ca kër Yàlla ga, ca wetu fa ñu doon
denc asaka ya. Kenn manu ko woona jàpp,
ndaxte waxtoom jotagul.
21 Yeesu dellu ne leen: «Maa ngi dem;
dingeen ma seet, waaye seen bàkkaar
ngeen di deeyaale. Fa ma jëm, dungeen
fa mana dem.»
22 Yawut yay waxante naan: «Nee na
kat, fa mu jëm, dunu fa mana dem. Mbaa
du day xaruji?» 23 Yeesu ne leen: «Yéen, fii
ngeen bawoo, ci suuf, waaye man ca kaw
laa jóge. Àddina ngeen soqikoo, waaye
man bokkuma ci. 24 Looloo tax ma ne,
ci seeni bàkkaar ngeen di dee. Bu ngeen
gëmul ki ma nekk, dingeen dee ci seeni
bàkkaar.» 25 Ñu ne ko: «Yaay kan?» Mu
ne leen: «Li ma leen waxoon ca njàlbéen
ga. 26 Li ma mana wax ci yéen ba àtte leen,
bare na. Waaye ki ma yónni, ku wóor la,
te li mu ma wax rekk laay jottali àddina.»
27 Xamuñu woon ne, Yàlla Baay bee tax
muy wax. 28 Yeesu nag ne leen: «Bu ngeen
yékkatee Doomu nit ki, dingeen xam ne
Maay ki Nekk*. Dingeen xam ne it, duma
def dara man ci sama bopp. Li ma Baay
biy jàngal rekk laay wax. 29 Te it ki ma
yónnee ngi ànd ak man; masu maa bàyyi
ma wéet, ndaxte li ko neex rekk laay def.»
30 Bi ñuy dégg Yeesu di wax loolu, ñu bare
daldi koy gëm.

Waa kër Ibraayma

31 Yeesu ne Yawut ya ko gëmoon: «Bu
ngeen saxee ci li ma wax, nekk ngeen
samay taalibe ci lu wóor. 32 Te it dingeen
xam dëgg gi, te dëgg gi dina leen goreel.»
33 Ñu ne ko: «Nun ci Ibraayma lanu
soqikoo te masunoo nekk jaamu kenn.
Nan nga nu mana waxe ne dinañu leen
goreel?»
34 Yeesu ne leen: «Ci dëgg-dëgg maa ngi
leen koy wax, képp kuy bàkkaar, jaamu
bàkkaar la. 35 Te jaam du bokk ci kër gi
ba fàww, waaye doom, moom, ci kër gi la
bokk ba fàww. 36 Kon nag bu leen Doom ji
defee gor, dingeen doon ay gor tigi. 37 Xam
naa ne askanu Ibraayma ngeen. Waaye
yéena ngi may wuta rey, ndaxte li may
jàngle xajul ci yéen. 38 Li ma sama Baay
won laay wax; waaye yéen, li leen seen
baay di wax ngeen di def.»
39 Ñu ne ko: «Ibraayma mooy sunu
baay.» Yeesu ne leen: «Bu ngeen dee
waa kër Ibraayma, dingeen jëfe ni moom.
40 Léegi nag yéena ngi may wuta rey, man
mi leen jottali dëgg, gi ma jële ca Yàlla.
Ibraayma deful lu ni mel. 41 Li ngeen
donne ci seen baay rekk ngeen di def.» Ñu
ne ko: «Nun de, dunu doomi araam. Benn
baay rekk lanu am, mooy Yàlla.»

Waa kër Seytaane

42 Yeesu ne leen: «Bu Yàlla doon seen
baay, dingeen ma bëgg, ndaxte ca moom
laa jóge, ñëw ci ndigalam. Ñëwaluma
sama bopp, waaye moo ma yónni. 43 Lu
tax dégguleen li ma leen wax? Li ko waral
moo di manuleen koo déglu. 44 Seytaane
mooy seen baay, te bëgg-bëggam ngeen
di bëgg di def. Bóomkat la masa doon. Du
taxaw mukk ci dëgg, ndaxte dëgg nekkul
ci moom. Buy fen, dëppoo na ak jikkoom,
ndaxte fenkat la, te ci moom la fen soqikoo.
45 Waaye man damay wax dëgg, moo tax
gëmuleen ma. 46 Kan ci yéen moo mana
seede ne bàkkaar naa? Su ma waxee
dëgg nag, lu tax dungeen ma gëm? 47 Ku
nekk doomu Yàlla dina déglu ay waxam.
Waaye nekkuleen doomi Yàlla, looloo tax
dungeen déglu.»

Li Yeesu seede ci mbiram

48 Yawut ya ne ko: «Ndax danoo waxul
dëgg, bu nu nee, nitu Samari nga te
dangaa am ay rab?»

* **8:28** Maay ki Nekk mooy turu Yàlla, wi mu feeñal yonentam Musaa, te ëmb melo wu sax wu Yàlla.

49 Yeesu ne leen: «Awma rab; waaye
sama Baay laay teral, te yéen dangeen
may toroxal. 50 Wutumaa màggal sama
bopp. Keneen a ma koy wutal te mooy
àtte. 51 Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy
wax, kuy sàmm sama wax doo dee mukk.»
52 Yawut ya ne ko: «Léegi wóor nanu ne
dangaa am ay rab! Ibraayma faatu na,
yonent yépp faatu, yaw nga naan: “Kuy
sàmm sama wax doo ñam dee.” 53 Sunu
baay Ibraayma faatu na; mbaa du dangaa
defe ne yaa ko gëna màgg? Yonent yi itam
faatu nañu. Waaw, loo teg sa bopp?»
54 Yeesu ne leen: «Su ma dee màggal
sama bopp, du am maana. Sama Baay a
may màggal, moom mi ngeen naan, mooy
seen Yàlla. 55 Xamuleen ko nag; man maa
ko xam. Su ma ne woon xawma ko, ab
fenkat laay doon ni yéen. Waaye xam naa
ko te maa ngi sàmm waxam. 56 Seen baay
Ibraayma bég na, bi mu yégee sama ngan.
Bi mu ko gisee it, bég na ci lool.» 57 Yawut
ya ne ko: «Amaguloo juróom fukki at, ba
noppi naan gis nga Ibraayma?» 58 Yeesu
ne leen: «Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy
wax, laata ñuy sàkk Ibraayma, fekk na ma
doon ki ñuy wax Maay ki Nekk†.»
59 Noonu ñu for ay xeer, bëgg ko koo
sànni ngir rey ko. Waaye Yeesu nëbbu,
génn kër Yàlla ga.

9

Yeesu faj na gumbag judduwaale

1 Amoon na fu Yeesu jaaroon, gis fa
waa ju judduwaale gumba. 2 Taalibeem
ya laaj ko ne: «Kilifa gi, lu tax waa jii
judduwaale gumba? Ndax bàkkaaram a
ko waral, walla bu waajuram?» 3 Yeesu ne
leen: «Ajuwul ci bàkkaaram walla ci bu
waajuram. Waaye loolu dafa am, ngir jëfi
Yàlla yi feeñ ci moom. 4 Bëccëg lanu wara
matal jëfi ki ma yónni; guddi dina ñëwi,
goo xam ne kenn du ci mana liggéey. 5 Ci
bi may nekk àddina, maay leeru àddina.»
6 Bi Yeesu waxee loolu ba noppi, dafa
daldi tifli, jaxase lor wa ak ban, tay ko ci
bëti gumba ga ne ko: 7 «Demal sëlmu ci
bëtu Silowe.» Silowe mi ngi tekki «Yónni
nañu ko.» Gumba ga daldi dem sëlmuji,
délsi di gis.
8 Dëkkandoom yi ak ñi ko xame woon
bu jëkk ci yelwaan naan: «Xanaa du kii
moo daan toog, di yelwaan?» 9 Ñii naan:
«Moom la de!» Ñee naan: «Du moom!
Dañoo niroo rekk.» Mu daldi leen ne:
«Man la de!» 10 Ñu ne ko: «Lu ubbi say
bët?» 11 Mu ne leen: «Ku ñuy wax Yeesu
moo tooyal ban, tay ko ci samay bët, ne
ma: “Demal sëlmu ci bëtu Silowe.” Ma
dem nag sëlmuji, daldi gis.» 12 Ñu ne ko:
«Ana waa ji?» Mu ne leen: «Xawma fu mu
nekk.»

Farisen laaj nañu gumba, gi ñu wéral

13 Noonu ñu daldi indil Farisen yi nit ki
gumba woon. 14 Ndekete Yeesu, bés bi mu
tooyale ban, ubbi bëti gumba ga, bésub
noflaay la woon. 15 Looloo tax Farisen ya
di laajaat waa ja fi mu jaar bay gis léegi.
Mu ne leen: «Dafa tay ban ci samay bët,
ma sëlmuji, ba fi ma nekk maa ngi gis.»
16 Ci noonu am ca Farisen ya ñu naan:
«Ki def lii, manula jóge ca Yàlla, ndaxte
toppul ndigalu bésub noflaay bi.» Ñeneen
it di wax ne: «Nan la boroom bàkkaar
mana wonee yii firnde?» Noonu ñu daldi
féewaloo ci seen biir. 17 Farisen ya laajaat
ka gumba woon ne ko: «Yaw, loo wax ci
moom? Yaw de la ubbil say bët.» Mu ne
leen: «Yonent la.»
18 Yawut ya manuñu woona nangu ne,
nit ka dafa gumba woon tey gis léegi, ñu
daldi wooluji ay waajuram, 19 laaj leen ne:
«Ndax kii mooy seen doom, ji ngeen ne
gumba judduwaale la? Kon fu mu jaar,
bay gis léegi?» 20 Waajur ya ne leen:
«Xam nanu ne daal, sunu doom la te dafa
judduwaale gumba. 21 Waaye ni mu def
léegi bay gis, xamunu ko, te xamunu it ki
ko ubbil ay bëtam. Laajleen ko; magum
jëmm la, te man na tontul boppam.»
22 Ragal Yawut ya nag moo taxoon waa-
juri nit ka waxe noonu, ndaxte Yawut ya
dañoo mànkoo woon ne, képp ku seede ne
Yeesu mooy Almasi bi, ñu dàq la ca jàngu
ba. 23 Looloo tax waajur ya ne: «Laajleen
ko; magum jëmm la.»
24 Farisen ya dellu woowaat ka gumba
woon ne ko: «Waxal sa digganteek Yàlla.
Xam nanu ne waa joojee boroom bàkkaar
la.» 25 Mu ne: «Xawma ndax boroom
bàkkaar la am déet. Li ma xam daal mooy
gumba woon naa, te léegi maa ngi gis.»
26 Ñu laaj ko ne: «Lu mu la def? Nu mu la
ubbile say bët?» 27 Mu ne leen: «Wax naa
leen ko ba noppi, waaye dégluwuleen ma.
Lu ngeen bëgg ci ma di ko wax, di waxaat?
Xanaa dangeena bëgga nekk yéen itam ay
taalibeem?» 28 Ci kaw loolu ñu daldi ko
saaga ne ko: «Yaw yaay taalibeem. Nun,
taalibey Musaa lanu. 29 Xam nanu ne Yàlla
wax na ak Musaa; waaye kii, xamunu sax
fu mu jóge.»
30 Waa ja ne leen: «Loolu de, doy na
waar! Xamuleen fu mu jóge, te moo ubbi
samay bët! 31 Xam nanu ne Yàlla du déglu
boroom bàkkaar. Waaye nag, dina déglu
ki koy ragal tey def coobareem. 32 Bi
àddina sosoo ba tey, masuñoo dégg nit ku
ubbi bëti gumbag judduwaale. 33 Kon nit
kookee nag, bu jógewul woon ca Yàlla, du

† **8:58** Seetal ci 8.28.

mana def dara.» 34 Ñu ne ko: «Yaw, ci biir bàkkaar nga juddoo, ba noppi di nu jàngal?» Noonu ñu dàq ko ca jàngu ba.

Ngumbag xel

35 Yeesu daldi yég ne dàq nañu nit ka. Bi mu dajeek moom, mu ne ko: «Ndax gëm nga Doomu nit ki?» 36 Waa ja ne ko: «Wax ma mooy kan, Sang bi, ba ma man koo gëm.» 37 Yeesu ne ko: «Gis nga ko ba noppi, te mooy kiy wax ak yaw.» 38 Waa ja ne: «Boroom bi, gëm naa la.» Noonu mu jaamu Yeesu. 39 Yeesu ne ko: «Àttee ma taxa ñëw àddina, ngir ñi gumba gis, ñiy gis gumba.» 40 Bi Farisen ya nekkoon ak moom déggee loolu, ñu ne ko: «Xanaa kon nun it danoo gumba?» 41 Yeesu ne leen: «Bu ngeen gumba woon, dungeen am bàkkaar, waaye fi ak yéena ngi naan: “Nu ngi gis,” ci bàkkaar ngeen di dëkk.

10

Misaal ci mbirum sàmm bi ak xar yi

1 «Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax, ku jaar feneen fu dul ci buntu gétt gi, kooku sàcc la, saay-saay la. 2 Waaye ki jaar ci bunt bi, mooy sàmmu xar yi. 3 Wottukat bi dina ko ubbil bunt bi, xar yiy dégg baatam. Xar yi mu moom nag, bu ci nekk dina la woo ci sa tur, ba noppi nga topp ko ci biti. 4 Sàmm bi, bu génnee yi mu moom yépp, dina leen jiitu, ñu topp ko, ndaxte xam nañu baatam. 5 Waaye duñu topp jaambur; dañu koy daw, ndaxte miinuñu baatam.»

6 Yeesu misaaloon na leen loolu, waaye xamuñu lu mu leen doon wax. 7 Noonu Yeesu newaat: «Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax, man maay buntu gétt gi. 8 Ñi ma fi jiitu ñépp ay sàcc lañu, ak ay saay-saay; waaye xar yi dégluwuñu leen. 9 Man maay bunt bi; ku jaar ci man, dinga mucc, dinga mana dugg ak a génn, dinga am it mbooy goo mana fore. 10 Sàcc bi moom, day sàccsi rekk, di rey ak a yàq. Man damaa ñëw, ngir nit ñi am dund, ba nekk ci naataange.

11 «Man maay sàmm bu baax bi. Sàmm bu baax bi day joxe bakkanam ngir ay xaram. 12 Ki dul sàmm bi tey liggéeyal xaalis rekk waaye moomul xar yi, bu séenee bukki, day daw, bàyyi fa xar ya. Bu ko defee bukki ba dal ca coggal ja, jàpp ca, tasaare ya ca des. 13 Booba surga day daw, ndaxte xaalis rekk lay liggéeyal, faalewul xar ya.

14-15 «Man maay sàmm bu baax bi. Ni ma xame Baay bi te Baay bi xame ma ni, noonu laa xame samay xar, te ñoom it ni lañu ma xame. Te it kat dinaa joxe sama bakkan ngir xar yi. 16 Am naa yeneen xar yu bokkul ci gétt gii. War naa leena indi, ñoom it, te dinañu déglu sama baat. Benn coggal ay am ak benn sàmm. 17 Baay bi bëgg na ma, ndaxte damay joxe sama bakkan ngir jëlaat ko. 18 Kenn du ko jële ci man; maa koy joxe ci sama coobarey bopp. Am naa it sañ-sañu joxe ko te am naa sañ-sañu jëlaat ko. Loolu la ma sama Baay sant.»

19 Kàddu yooyee ñoo féewalewaat Yawut yi. 20 Ñu bare ca ñoom naan: «Dafa ànd ak rab! Dafa dof! Lu tax ngeen koy déglu?» 21 Waaye ñeneen naan: «Nit ku am ay rab du waxe nii. Ndax rab man na ubbi bëti gumba?»

Yawut ya nanguwuñu Yeesu

22 Am bés ñu doon màggal ca Yerusalem Bés ba ñu sellale woon kër Yàlla ga; ci jamonoy sedd la woon. 23 Yeesoo nga woon ca kër Yàlla ga, di doxantu ca biir Werandaa bu Suleymaan. 24 Yawut ya wër ko ne ko: «Kañ nga nuy dindi ci kumpa? Boo dee Almasi bi, wax ko mu leer.»

25 Yeesu ne leen: «Wax naa leen ko ba noppi, waaye gëmuleen. Jëf yi may def ci sama turu Baay ñoo may seede. 26 Waaye gëmuleen ndaxte bokkuleen ci samay xar. 27 Samay xar dinañu dégg sama baat; xam naa leen te ñu ngi may topp. 28 Dama leen di jox dund gu dul jeex; duñu sànku mukk, te kenn du leen jële ci sama loxo. 29 Baay bi ma leen jox, moo gëna màgg lépp, te kenn manula jële dara ci loxob Baay bi. 30 Man ak Baay bi benn lanu.»

31 Yawut ya daldi foraat ay xeer, bëgg koo sànni, ngir rey ko. 32 Noonu Yeesu ne leen: «Def naa ci seen kanam jëf yu baax yu bare ci ndigalu Baay bi. Ban ci jëf yooyu moo tax ba ngeen bëgg maa sànni ay doj?» 33 Yawut ya ne ko: «Jëf ju baax taxul nu bëgg laa sànniy xeer, waaye dangay suufeel turu Yàlla; yaw, nit rekk nga, ba noppi di def sa bopp Yàlla!»

34 Yeesu ne leen: «Bind nañu ci seen téereb yoon ne: “Yàlla nee na: Ay yàlla ngeen.” 35 Yàlla wooye na “ay yàlla” ñi mu yónnee kàddoom, te xam nanu ne kenn manula randal waxi Yàlla. 36 Kon nu ngeen mana waxe ne damay suufeel turu Yàlla ndax li ma ne Doomam laa, man mi Yàlla tànn, yónni ma ci àddina? 37 Su ma deful sama jëfi Baay, buleen ma gëm; 38 waaye su ma ko defee, bu ngeen ma gëmul sax, gëmleen boog samay jëf, ngir ngeen xam te nangu ne maa ngi nekk ci Baay bi te Baay bi nekk na ci man.» 39 Ñu di ko wuta jàppaat, waaye mu bàyyi leen fa, dem.

40 Yeesu génn, jàllaat dexu Yurdan, toog fa Yaxya daan sóobe ci ndox bu jëkk. 41 Nit ñu bare ñëw ci moom, te naan: «Yaxya

deful benn kéemaan, waaye li mu wax ci
kii yépp, dëgg la.» 42 Noonu ñu bare gëm
ko.

11

Deewu Lasaar

1 Amoon na benn waay bu woppoon,
ñu koy wax Lasaar. Ma nga dëkkoon
Betani, moom ak Maryaama ak Màrt, mi
mu bokkaloon ndey ak baay. 2 Maryaama
mooy jigéen jiy sottiji latkoloñ ci tànki
Boroom bi, fompe ko kawaram. Moom
la càmmiñam Lasaar woppoon. 3 Ñaari
jigéeni Lasaar yónnee ca Yeesu ne ko:
«Boroom bi, sa xarit wopp na.» 4 Bi Yeesu
déggee xibaar boobu, mu ne: «Lasaar
de, woppam jooju du ko mujje; day wone
ndamu Yàlla, tey màggal Doomu Yàlla ji.»

5 Yeesu soppoon na Màrt ak Maryaama
ak Lasaar. 6 Bi mu yégee nag ne Lasaar
wopp na, mu toogaat yeneen ñaari fan ca
bérab, ba mu nekkoon. 7 Gannaaw loolu
mu ne taalibe ya: «Nanu dellu Yude.»
8 Taalibe ya ne ko: «Kilifa gi, yàggul dara
waa Yude doon nañu la wuta rey ak i xeer,
nga di fa dellu?» 9 Yeesu ne leen: «Xanaa
du bëccëg fukki waxtook ñaar la? Kuy dox
bëccëg, du fakktalu, ndaxte day gis leeru
àddina si. 10 Waaye kuy dox guddi, dina
fakktalu, ndaxte leer nekkul ci moom.»
11 Yeesu wax loolu, teg ca ne: «Sunu xarit
Lasaar nelaw na, waaye maa ngi dem yee
ko.» 12 Taalibe ya ne ko: «Boroom bi, bu
nelawee kay, kon dina wér.»

13 Yeesu dafa bëggoona wax ne, Lasaar
dee na, waaye taalibe yi dañoo xalaatoon
ne mbiri nelaw rekk lay wax. 14 Ci kaw
loolu Yeesu wax ci lu leer ne: «Lasaar
dee na. 15 Bég naa ngir yéen ndax li ma
fa nekkul, ngir seen ngëm gëna dëgër.
Waaye nanu ko seeti.» 16 Noonu Tomaa,
ki turam di tekki «Séex bi», daldi ne
yeneen taalibe ya: «Nanu dem nun itam,
deeyandoo ak moom!»

Yeesu mooy ndekkite, mooy dund

17 Bi Yeesu agsee, mu fekk ne bi ñu
dencee Lasaar ak léegi, mat na ñeenti
fan. 18 Betani ma nga woon ca wetu
Yerusalem, diggante bi matul woon sax
ñetti kilomet. 19 Yawut yu bare ñëwoon
nañu kër Màrt ak Maryaama, ngir dëfal
leen ci seen deewu càmmiñ.

20 Bi Yeesu ñëwee, Màrt yég ko, dem
di dajeek moom; fekk booba Maryaamaa
nga toogoon ca kër ga. 21 Màrt ne Yeesu:
«Boroom bi, boo fi nekkoon de, sama
càmmiñ li du dee. 22 Waaye xam naa ne
fii nu tollu sax, loo ñaan Yàlla, mu may
la ko.» 23 Yeesu ne ko: «Sa càmmiñ dina
dekki.» 24 Màrt ne ko: «Xam naa ne dina
jóg bésu ndekkite la, keroog bés bu mujj
ba.» 25 Yeesu ne ko: «Man maay ndekkite
li, maay dund gi. Ku ma gëm, boo deeyee
it, dinga dund. 26 Rax-ca-dolli kuy dund te
gëm ma, doo dee mukk. Ndax gëm nga
loolu?» 27 Mu ne ko: «Waaw, Boroom
bi. Gëm naa ne yaay Almasi bi, di Doomu
Yàlla, ji wara ñëw àddina.»

28 Bi Màrt waxee loolu, mu daldi dem
wooyi Maryaama ne ko ci pett: «Kilifa gaa
ngi fi; mi ngi lay laaj.» 29 Bi Maryaama
déggee loolu, mu daldi jóg, gaawantu
dem ca Yeesu. 30 Te fekk duggagul woon
ca dëkk ba, waaye ma nga woon ba tey
ca bérab, ba mu daje woon ak Màrt.
31 Noonu Yawut, ya nekkoon ca kër ga di
dëfal Maryaama, gis ko mu ne bërét génn,
ñu daldi koy topp, defe ne day jooyi ca
bàmmeel ba.

32 Bi Maryaama agsee nag ca Yeesu,
ba gis ko, mu daanu ciy tànkam ne ko:
«Boroom bi, boo fi nekkoon, sama càmmiñ
du dee.» 33 Yeesu gis ne mi ngi jooy te
Yawut yi ànd ak moom itam ñu ngi jooy.
Mu daldi jàq, am naqar wu réy. 34 Mu
ne leen: «Fu ngeen ko denc?» Ñu ne ko:
«Kaay gis, Sang bi.»

35 Yeesu jooy. 36 Noonu nag, Yawut ya
ne: «Gis ngeen ni mu ko bëgge woon!»
37 Waaye am na ca ñoom ñu doon wax
naan: «Moom mi ubbi bëti gumba gi, ndax
manul woona fexe ba Lasaar du dee?»

Lasaar dekki na

38 Yeesu dellu am naqar wu réy, daldi
dem ca bàmmeel ba. Pax la mu ñu yett ci
doj, ube ko xeer. 39 Yeesu ne: «Dindileen
xeer wi!» Màrt, jigéenu ku dee ki ne ko:
«Boroom bi, dina xasaw xunn fii mu nekk,
ndaxte am na ci bàmmeel bi ñeenti fan.»
40 Yeesu ne ko: «Ndax waxuma la ne boo
gëmee, dinga gis ndamu Yàlla?» 41 Ñu
daldi dindi xeer wa. Yeesu xool ci kaw, ne
jàkk asamaan, ñaan Yàlla ne: «Baay, sant
naa la ci li nga ma déglu ba noppi. 42 Xam
naa ne doo jóg ci di ma déglu, waaye dama
koy wax, ngir nit ñi ma wër gëm ne yaa ma
yónni.»

43 Bi mu waxee loolu, Yeesu woote ak
baat bu dëgër ne: «Lasaar, ñëwal ci biti!»
44 Néew bi daldi génn, ñu gis càngaay, li ñu
takke woon tànk yi ak loxo yi, ak kaala, gi
ñu muure woon kanam gi. Yeesu ne leen:
«Tekkileen ko, bàyyi ko mu dem.»

Pexe yi jëm ci Yeesu

45 Yawut yu bare ca ña ñëwoon kër
Maryaama te gis li Yeesu defoon, daldi koy
gëm. 46 Waaye amoon na it ñu demoon
ci Farisen ya, nettali leen la Yeesu defoon.
47 Farisen ya ak sarxalkat yu mag ya
woo kureelu àttekat ya ne: «Nit kii kat,
kéemaan yi muy def a ngi bëgga bare. Lu
nuy def nag? 48 Ndaxte su nu ko bàyyee

mu jàppoo nii, ñépp dinañu ko gëm, te
kilifay Room yi dinañu ñëw, daaneel sunu
kër Yàlla gi, tas sunu réew!»
49 Amoon na ca ñoom ku ñuy wax Kayif
te mu nekkoon sarxalkat bu mag ba at
mooma; mu ne leen: «Xamuleen ci mbir
mi dara. 50 Xanaa xamuleen ne, kenn nit
rekk dee ngir ñépp, mooy li gën ci yéen?
Bu ko defee réew mi du tas.»
51 Loolu Kayif waxu ko woon ci sagoom,
waaye li mu nekkoon sarxalkat bu mag ba
at mooma, moo tax Yàlla xiirtal ko mu ne,
Yeesu dina dee ngir réew mi. 52 Du woon
rekk ngir xeet woowu, waaye ngir itam
doomi Yàlla, yi tasaaroo yépp, dajaloo
nekk benn.
53 Keroog la njiiti Yawut ya dogu ci rey
Yeesu. 54 Taxoon na ba Yeesu dootul
doxantu ci biir Yawut ya. Noonu mu
dem ca gox bu jege màndiŋ ma, ca dëkku
Efrayim. Foofa nag la toog ak ay taalibeem.
55 Bésu Mucc baa ngi doon jubsi, mu
doonoon ag màggal ci Yawut yi, ba ñu
bare ca waa àll ba di dem Yerusalem balaa
booba, ngir sanguji set. 56 Ñu ngi doon wut
Yeesu tey waxante ca kër Yàlla ga naan:
«Lu ngeen ci xam? Ndax dina ñëw ci
màggal gi walla déet?» 57 Sarxalkat yu
mag ya ak Farisen ya daldi santaane ne,
bu kenn xamee fu Yeesu nekk, mu yégle
ko, ngir ñu man koo jàpp.

12

Maryaama sotti na latkoloñ ci tànki Yeesu

1 Juróom benni fan laata ñuy màggal
bésu Mucc ba, Yeesu dem na Betani, dëkku
Lasaar, mi mu dekkal. 2 Foofa ñu defaral
ko fa reer. Màrt moo ko doon séddale, te
Lasaar bokkoon na ca gan ña. 3 Noonu
Maryaama daldi jël liibaru latkoloñ ju
raxul ju ñuy wax nàrd, tey jar lu baree
bare. Mu sotti ko ci tànki Yeesu, ba noppi
fomp ko ak kawaram. Xetu latkoloñ gi gilli
ci kër gi yépp. 4 Kenn ca taalibey Yeesu ya,
muy Yudaa Iskariyo, mi ko nara wor, daldi
ne: 5 «Lu tax jaayewuñu latkoloñ jii peyu
atum lëmm, jox ko miskin yi?» 6 Waaye bi
muy wax loolu, xalaatul woon miskin yi,
ndaxte sàcc la woon; moo yoroon boyetu
xaalis bi, te daan ci sàkk.
7 Waaye Yeesu ne ko: «Bàyyi ko! Jekkoon
na mu denc ko ngir bés bu ñu may suul.
8 Miskin yaa ngi ak yéen bés bu nekk,
waaye dungeen ma gis ba fàww.»
9 Bi ñu yégee ne Yeesoo nga fa,
mbooloom Yawut mu bare daldi dem Be-
tani. Yeesu rekk yóbbuwu leen fa woon,
waaye dañoo bëggoona gisaale Lasaar, mi
Yeesu dekkaloon. 10 Sarxalkat yu mag ya
dogu ci ne dañuy reyaale Lasaar, 11 ndaxte
moo waral Yawut yu bare dëddu leen, gëm
Yeesu.

Yeesu dugg na Yerusalem

12 Ca ëllëg sa mbooloo mu bare, ma
ñëwoon ca màggalu bésu Mucc ba, yég ne
Yeesoo ngi jëmsi Yerusalem. 13 Ñu daldi jël
cari garab, génn di ko teeru. Ñuy xaacu
naan:
«Osaana!
Yaw miy ñëw ci turu Boroom bi, ku barkeel
nga!
Na Yàlla barkeel buuru Israyil!»
14 Yeesu wut cumbur, war ko; ndaxte
Mbind mi nee na:
15 «Buleen ragal, waa Siyoŋ.
Gis ngeen, seen buur a ngi ñëw,
war mbaam mu ndaw.»
16 Yooyu yépp, taalibe ya xamuñu woon
ca saa sa lu muy tekki; waaye gannaaw
bi ndamu Yeesu feeñee, ñu fàttaliku ne,
Mbind mi yégle woon na loolu ci moom,
te amal nañu ko.
17 Ña nekkoon ak Yeesu ñépp, bi muy
wooyee Lasaar mu génn ca bàmmeel ba
te mu dekkal ko, demoon nañu, nettali
la ñu gis. 18 Looloo tax mbooloo ma
teeru ko, ndaxte yégoon nañu firnde jooju.
19 Farisen yi nag di waxante naan: «Gis
ngeen, manuleen ci dara; ñépp a ngi koy
topp!»

Yeesu wax na ci ni mu wara faatoo

20 Ca mbooloo ma, amoon na ca ay Gereg
yu bokk ca ña ñëwoon Yerusalem ngir
jaamu Yàlla diirub màggal ga. 21 Ñëw
nañu ci Filib, mi dëkk Betsayda ci dii-
waanu Galile, ne ko: «Sang bi, danoo
bëggoona gis Yeesu.» 22 Filib dem wax ko
Andare; ñu ànd, waxi ko Yeesu.
23 Mu ne leen: «Waxtu wi ñu wara
feeñale ndamu Doomu nit ki jot na. 24 Ci
dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax, fi ak
peppu dugub ji wadd ci suuf jaarul ci dee,
du mana weesu li mu doon: pepp doŋŋ.
Waaye bu deeyee, dina jur pepp yu bare.
25 Ku bëgg bakkanam dina ko ñàkk, waaye
ku ko bañ ci àddina sii, dina ko denc ngir
dund gu dul jeex gi. 26 Ku bëgga doon
sama surga, na ma topp. Bu ko defee, fu
ma nekk, fa lay nekk moom itam. Ku may
liggéeyal, sama Baay dina ko teral.
27 «Léegi nag damaa jàq. Lu may
wara wax? Mbaa du dama naan: “Baay,
musal ma ci li nara xew waxtu wiy ñëw?”
Déedéet, ñëw naa sax ngir jaar ci waxtu
woowu. 28 Baay, màggalal sa tur!» Noonu
ñu dégg baat bu jóge asamaan naan:
«Màggal naa ko ba noppi, te dinaa ko
màggalaat.»
29 Mbooloo ma fa teewoon te dégg baat
ba daldi ne: «Dënnu la woon!» Ñeneen

naan: «Malaakaa doon wax ak moom.»
30 Waaye Yeesu ne leen: «Taxuma baat
boobu jolli, waaye yéena tax. 31 Àtteb
àddina si jot na: léegi ñu dàq malaaka mu
bon, mi jiite àddina si. 32 Te man, bu ñu
ma yékkatee, ma tiim suuf, dinaa xiirtal
nit ñépp ci man.» 33 Ci baat yooyu la doon
misaale ni mu wara faatoo.

34 Mbooloo ma ne ko: «Jàng nanu ci
sunu téereb yoon ne, Almasi bi dina sax
ba fàww. Kon yaw, nan nga mana waxe
ne: "Doomu nit ki dina yékkatiku?" Kuy
Doomu nit kooku?»

35 Yeesu ne leen: «Leer gi dootul yàgg
ak yéen. Doxleen, ci bi ngeen dee am leer,
ngir lëndëm bañ leena bett. Ndaxte kuy
dox ci lëndëm doo xam foo jëm. 36 Kon ci
bi ngeen dee am leer gi, gëmleen ko, ngir
ngeen doon doomi leer.»

Yeesu bàyyi na Yawut ya ci seen ngëlëm

Bi mu waxee loolu ba noppi, Yeesu dafa
dem, nëbbatuji leen. 37 Firnde yi mu leen
won yépp taxul ñu gëm ko, 38 ngir li yonent
Yàlla Esayi waxoon am:

«Boroom bi, ana ku gëm sunu waare?
Kan la Boroom bi won dooleem?»

39 Manuñu woona gëm, ndaxte Esayi dafa
waxaat ne:

40 «Yàlla dafa gumbaal seeni bët,
def ba ñu dëgër bopp,
ngir seeni bët baña gis,
seen xel baña xam,
ñu baña waññiku ci man ngir ma wéral leen.»

41 Esayi dafa wax loolu, ndaxte gisoon na
ndamu Yeesu te mi ngi doon wax ci ay
mbiram.

42 Fekk na ci biir njiit yi sax, ñu bare
gëmoon nañu Yeesu, waaye Farisen yee
tax fésaluñu ko, ndaxte dañoo ragaloon,
ñu dàq leen ca jàngu ba. 43 Ngërëmu nit a
leen gënaloon ngërëmu Yàlla.

44 Yeesu yégle ne: «Ku ma gëm, gëmuloo
ma waaye gëm nga ki ma yónni. 45 Ku
ma gis, gis nga ki ma yónni. 46 Ni ag leer
laa wàcce ci àddina, ngir ku ma gëm du
des ci lëndëm. 47 Ku dégg samay wax te
toppu leen, du man maa koy daan, ndaxte
wàccuma ngir daan àddina, waaye damaa
ñëw ngir musal ko. 48 Ku ma beddeeku
te nanguwul samay wax, dina fekk fii li
koy daan: sama njàngle koy daan keroog
bés bu mujj ba. 49 Ndaxte waxuma ci
sama coobare, waaye Baay bi ma yónni ci
boppam, moo ma sant li ma wara wax ak
li ma wara jàngle. 50 Te xam naa ne li muy
santaane day joxe dund gu dul jeex. Kon li
ma wax, dama koy wax, ni ma ko Baay bi
sante.»

13

Yeesoo raxas na tànki taalibeem

1 Laata màggalu bésu Mucc ba la woon.
Yeesu xamoon na ne waxtu wi mu wara
génne àddina, dem ca wetu Baay ba, jot
na. Ku bëgg ñoñam yi nekk ci àddina la,
te bëgg na leen ba fa mbëggeel mana yem.

2 Yeesu ak taalibe yaa ngi doon reer.
Fekk na booba Seytaane xiirtal Yudaa,
doomu Simoŋ Iskariyo, ngir mu wori
Yeesu. 3 Yeesu xamoon na ne Yàlla joxoon
na ko sañ-sañ ci lépp, xam it ne ca Yàlla la
jóge te ca moom lay delluwaat. 4 Mu daldi
jóge ca reer ba, summi mbubbam, daldi jël
ab sarbet, laxas ko ci ndiggam. 5 Noonu mu
sotti ndox ci ab këll, daldi tàmbali di raxas
tànki taalibe ya, di leen fomp ak sarbet, ba
mu laxasaayoo.

6 Bi mu agsee ba ca Simoŋ Piyeer, kooku
ne ko: «Boroom bi, ndax yaw dangaa
nara raxas samay tànk?» 7 Yeesu ne ko:
«Xamoo fii mu nekk li may def, waaye
dinga ko xami.» 8 Piyeer ne ko: «Déedéet,
duma nangu mukk nga raxas samay tànk.»
Yeesu ne ko: «Su ma la raxasul, doo
bokk ak man dara.» 9 Simoŋ Piyeer ne
ko: «Kon nag Boroom bi, bul yem rekk ci
tànk yi, waaye raxasaaleel loxo yi ak bopp
bi!» 10 Yeesu ne ko: «Ku sangu ba noppi,
soxlaatula raxas lu dul ay tànkam, ndaxte
set na wecc. Yéen nag set ngeen, waaye
du ñépp!» 11 Fekk Yeesu xamoon na ki
ko nara wor, looloo tax mu ne: «Setuleen
yéen ñépp.»

12 Bi mu leen raxasalee seeni tànk ba
noppi, Yeesu dafa solaat mbubbam, dellu
toogaat ne leen: «Ndax xam ngeen li
ma leen defal? 13 Yéena ngi may wooye
"Kilifa gi" ak "Boroom bi," te wax ngeen
dëgg, moom laa. 14 Kon bu fekkee ne
man miy Boroom bi tey Kilifa gi, maa leen
raxasal seeni tànk, yéen itam war ngeen di
raxasalante seeni tànk. 15 Bàyyil naa leen
fi royukaay, ngir ngeen di jëf, nii ma jëfeek
yéen. 16 Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy
wax, jaam gënula màgg sangam, mbaa
ndaw, ki ko yónni. 17 Gannaaw xam ngeen
loolu, bu ngeen doxalee noonu, dingeen
bég.

Yeesu yégle na ne Yudaa moo koy wor

18 «Yéen ñépp taxuleen may wax; xam
naa ñi ma tànn. Waaye li Mbind mi
wax, fàww mu am, bi ñu naan: "Ki lekk
sama dugub wéq na ma." 19 Maa ngi
leen koy wax ci teel, bala looloo ñëw, ngir
bu ñëwee, ngeen gëm ne Maay ki Nekk.
20 Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax, ku
nangu kenn ci ñi may yónni, nangu nga
ma, man itam; te ku ma nangu, nangu nga
ki ma yónni.»

21 Bi Yeesu waxee loolu ba noppi, mu jàq, biral ne: «Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax, kenn ci yéen dina ma wor.» 22 Taalibe yi di xoolante, te xamuñu kan lay wax. 23 Ka Yeesu bëggoon te mu bokkoon ca taalibe ya, ma nga sóonu woon ca kaw Yeesu. 24 Kooku la Simoŋ Piyeer liyaar, ngir mu laaj Yeesu ki ko taxoon di wax. 25 Taalibe ba daldi walbatiku ca Yeesu, laaj ko ne: «Boroom bi, kooku kan la?» 26 Yeesu ne ko: «Dinaa capp dogu mburu ci ndab li; ki ma koy jox, kooku la.»

Noonu Yeesu jël dogu mburu, capp ko ca ndab la, daldi koy jox Yudaa, doomu Simoŋ Iskariyo. 27 Naka la Yudaa jël dog wa, Seytaane dugg ci moom. Yeesu ne ko: «Gaawantul ci li ngay def!»

28 Amul kenn ca ña fa toogoon ku xam lu tax mu wax ko loolu. 29 Waaye gannaaw Yudaa moo yoroon boyetu xaalis bi, am ñu xalaat ne, Yeesu dafa koo wax, mu dem jëndi li war ci màggal gi, walla mu ne ko mu dem sarax miskin yi. 30 Yudaa nag jël dogu mburu ma, daldi génn ca saa sa. Booba guddi woon na.

Yeesu yégle na ne, Piyeer dina ko weddi

31 Bi Yudaa génnee, Yeesu ne: «Léegi nag ndamu Doomu nit ki feeñ na, te ndamu Yàlla feeñ na itam ci moom. 32 Te bu ma feeñalee ndamu Yàlla, Yàlla itam ci teewaayam dina feeñal ndamu Doomu nit ki, te dina ko def léegi. 33 Samay soppe, sama nekk ak yéen dootul yàgg. Dingeen may seet, waaye maa ngi leen di wax léegi li ma waxoon Yawut ya: fa ma jëm, dungeen fa mana dem. 34 Maa ngi leen di jox ndigal lu bees: bëgganteleen. Nangeen di bëggante ni ma leen bëgge. 35 Ni ñuy xame ne samay taalibe ngeen, mooy ngeen bëggante.»

36 Simoŋ Piyeer laaj ko ne: «Boroom bi, foo jëm?» Yeesu ne ko: «Fa ma jëm, manuloo ma faa topp léegi, waaye dinga ma toppi ca kanam.» 37 Piyeer ne ko: «Boroom bi, lu tax manuma laa topp léegi? Àttan naa joxe sama bakkan ngir yaw!» 38 Yeesu ne ko: «Àttan ngaa joxe sa bakkan ngir man? Ci dëgg-dëgg maa ngi la koy wax, bala ginaar a sab, dinga ma weddi ñetti yoon.

14

Yeesu dëfal na xolu taalibeem yi

1 «Buleen jàq. Gëmleen Yàlla te gëm ma. 2 Am na néeg yu bare ca sama kër Baay, bu dul woon noonu, ma wax leen ko, ndaxte maa ngi dem defaral leen fa ngeen di dëkk. 3 Te su ma leen defaralee bérab booba ba noppi, dinaa délsi, yóbbaale leen, ba fu ma nekk, ngeen nekk fa, yéen itam. 4 Te fa ma jëm, xam ngeen yoon wi.»

Yeesu mooy yoon wi jëm ci Yàlla

5 Tomaa ne ko: «Boroom bi, xamunu fa nga jëm. Kon nan lanuy mana xame yoon wi?»

6 Yeesu ne ko: «Man maay yoon wi, maay dëgg te dund it man la. Kenn du ñëw ci Baay bi te jaarul ci man. 7 Ndegam xam ngeen ma, dingeen xam itam sama Baay. Lu weesu tey, xam ngeen ko te gis ngeen ko.»

8 Filib ne ko: «Boroom bi, won nu Baay bi; loolu doy na nu.» 9 Yeesu ne ko: «Ni ma yàggeek yéen te ba tey Filib, xamuloo ma? Ku ma gis, gis nga Baay bi. Kon nag nan ngay mana laaje naan: “Won nu Baay bi”? 10 Xamuloo ne maa ngi nekk ci Baay bi te Baay baa ngi ci man? Kàddu yi ma leen di wax jógewuñu ci man, waaye Baay bi nekk ci man mooy matal ay jëfam. 11 Gëmleen li ma leen wax ne maa ngi ci Baay bi te Baay baa ngi ci man; walla boog, gëmleen ndax jëf yi. 12 Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy wax: képp ku ma gëm dina def, moom itam, jëf yi may def. Dina def sax yu gëna màgg, ndaxte maa ngi dem ci Baay bi. 13 Te it lu ngeen ñaan ci sama tur dinaa ko def, ngir Doom ji feeñal ndamu Baay bi. 14 Lu ngeen ñaan ci sama tur, maa koy def.

Yeesu dig na leen Xel mu Sell mi

15 «Bu ngeen ma bëggee, dingeen topp sama ndigal. 16 Te dinaa ñaan Baay bi, mu jox leen beneen Dimbalikat*, buy nekk ak yéen ba abadan. 17 Kooku mooy Xelu Yàlla, mi yor dëgg. Àddina du ko mana nangu, ndaxte gisu ko te xamu ko. Yéen xam ngeen ko, ndaxte mi ngi dëkk ak yéen te dina nekk ci yéen. 18 Duma leen bàyyi ngeen wéet. Dinaa délsi ci yéen. 19 Des na tuuti ci kanam, àddina du ma gisati; waaye yéen dingeen ma gis. Dinaa dund, moo tax yéen itam dingeen dund. 20 Bu keroogee, dingeen xam nag ne nekk naa ci sama Baay, yéen it nekk ngeen ci man, te maa ngi nekk ci yéen. 21 Ki ma bëgg, mooy kiy nangu samay ndigal te di ko topp. Ku ma bëgg, Baay bi bëgg la, te man dinaa la bëgg, di la feeñu.»

22 Yudaa —du Yudaa Iskariyo de, beneen la woon— ne ko: «Boroom bi, lu xew, ba nga nar noo feeñu nun rekk, te doo feeñu àddina sépp?» 23 Yeesu ne ko: «Ku ma bëgg dina sàmm sama kàddu. Sama

* **14:16** Dimbalikat bi: Yeesu nee na, Dimbalikat bi xel la, kon bët du ko gis. Xel moomu dina wàcc, fekk taalibe yaa ngiy dund. Gannaaw bi Yeesu yéegee asamaan te bésu Pàntakot ñëw, ca la Dimbalikat bi wàcc ci ñi gëm Yeesu. Noonu ba tey, kuy taalibeb Yeesu, ci sa xol lay dëkk.

Baay dina ko bëgg te nun dinanu ñëw ci
moom te dëkk ci moom. 24 Ku ma bëggul
doo sàmm sama kàddu. Li may wax nag,
jógewul ci man, waaye mi ngi soqikoo ci
ki ma yónni.
25 «Lii dama leen koy wax ci bi may nekk
ak yéen. 26 Waaye Dimbalikat, bi leen Baay
bi di yónnee ci sama tur, muy Xelam mu
Sell, dina leen jàngal lépp, di leen fàttali
li ma leen waxoon lépp. 27 Jàmm laa leen
bàyyeel, sama jàmm laa leen jox, jàmm ju
àddina manula joxe. Buleen jàq, buleen
tiit.
28 «Dégg ngeen li ma leen wax: “Dinaa
dem, waaye dinaa délsi ci yéen.” Bu ngeen
ma bëggoon, dingeen bég ci li may dem ca
Baay ba, ndaxte Baay bee ma gëna màgg.
29 Wax naa leen ko nag léegi, bala looloo
ñëw, ngir bu waxtu wa agsee, ngeen gëm.
30 Lu weesu tey duma amati jotu waxtaan
ak yéen, ndaxte malaaka mu bon mi jiite
àddina saa ngi ñëw. Kooku manalu ma
dara. 31 Waaye àddina si war na xam ne
bëgg naa Baay bi te ni ma ko Baay bi sante,
ni laay jëfe. Jógleen, nu dem!

15

Yeesu, garab gu wóor gi

1 «Man maay garab* gu wóor gi, te sama
Baay mooy beykat bi. 2 Car bu soqikoo ci
man te meññul, dina ko dog, sànni. Waaye
car bu ci meññ, dina ko tenqi, ngir mu
gëna meññ. 3 Yéen nag, Baay bi setal na
leen jaarale ko ci kàddu gi ma leen wax,
ni beykat di tenqee garabam. 4 Saxleen ci
man; ma sax, man itam, ci yéen. Ni car
manula ame ay doom, bu saxul ci garab,
noonu itam dungeen mana meññ li may
jëfe ci yéen, bu ngeen saxul ci man.
5 «Man maay garab gi; yéen yéenay car
yi. Ki sax ci man te ma sax ci moom,
dina meññ, ndaxte bu ngeen saxul ci man,
dungeen man dara. 6 Ku saxul ci man
dinañu ko sànni ci biti, mu mel ni car bu
ñu dagg, ba mu wow. Car yu wow nag,
dañu leen di buub, sànni ci sawara, ñu
lakk. 7 Bu ngeen saxee ci man te saxal
samay wax ci seen xol, lu ngeen ñaan mu
nangu. 8 Liy feeñal sama ndamu Baay moo
di, ngeen di gëna meññ tey wone noonu ne
samay taalibe ngeen.
9 «Ni ma Baay bi bëggee, noonu itam laa
leen bëgge. Saxleen ci mbëggeel googu
ma am ci yéen. 10 Bu ngeen toppee samay
ndigal, dingeen sax ci sama mbëggeel, ni
ma toppe sama ndigali Baay, ba tax ma sax
ci mbëggeelam. 11 Wax naa leen loolu,
ngir ngeen bokk ci sama mbég, te seen
bos mat sëkk. 12 Sama ndigal mooy ngeen
bëggante, ni ma leen bëgge. 13 Genn
mbëggeel manula weesu joxe sa bakkan
ngir say xarit. 14 Samay xarit ngeen, ci
kaw ngeen def li ma santaane. 15 Dootuma
leen wooye jaam, ndaxte jaam du xam
li sangam di def. Xarit laa leen wooye,
ndaxte xamal naa leen li ma jële lépp ci
sama Baay. 16 Du yéen yéena ma tànn,
waaye man maa leen tànn, sas leen ngeen
dem, meññ meññeef gu sax, ngir Baay bi
def lu ngeen ko ñaan ci sama tur. 17 Li may
santaane nag, mooy ngeen bëggante.

Nit ñi bañ nañu Yeesu ak ay taalibeem

18 «Bu leen àddina bañee, xamleen ne
man lañu jëkka bañ. 19 Ñi bokk ci ñoom
lañu bëgg. Bu ngeen bokkoon ci ñoom,
dinañu leen bëgg, ni ñu bëgge seeni ñoñ.
Waaye bokkuleen ci àddina, ndaxte maa
leen tànn, ber leen. Looloo tax ñu bañ
leen. 20 Fàttalikuleen li ma leen wax:
“Jaam gënula màgg sangam.” Bu ñu ma
sonalee, dinañu leen sonal yéen itam. Bu
ñu toppee sama wax, dinañu topp seen
wax yéen itam. 21 Waaye loolu lépp
dinañu leen ko def ndax man, ndaxte xa-
muñu ki ma yónni. 22 Su ma ñëwul woon,
ne leen dara, duñu am bàkkaar. Waaye
léegi amuñu lay ngir seeni bàkkaar. 23 Ku
ma bañ, bañ nga itam sama Baay. 24 Su ma
deful woon ci seen biir jëf yu kenn deful,
kon duñu am bàkkaar. Waaye léegi nag
gis nañu samay jëf te teewul ñu bañ nu,
man ak sama Baay. 25 Waaye loolu am na
ngir kàddu gi am, kàddu gii ñu bind ci seen
yoon: “Bañ nañu ma ci dara.”
26 «Dimbalikat bi† dina ñëw, mooy Xel
mi jóge ci Baay bi tey yor dëgg gi. Dina
jóge ci Baay bi, ma yebal ko ci yéen. Moom
nag, moo may seedeeli. 27 Te yéen itam
dingeen seede samay mbir, ndaxte yéena
nekkoon ak man ca njàlbéen ga.

16

1 «Loolu dama leen koo wax ngir seen
ngëm baña wàññiku. 2 Dinañu leen dàq
ca jàngu ya, te dinañu dem ba jamono
joo xam ne ñi leen di rey dañuy xalaat ne
ñu ngi màggal turu Yàlla. 3 Dinañu agsi
foofu, ndaxte xamuñu Baay bi te xamuñu
ma. 4 Loolu nag, wax naa leen ko, ngir bu
waxtu wi jotee ngeen fàttaliku ne yégal
naa leen ko. Waxuma leen ko ca njàlbéen
ga, ndaxte maa ngi nekkoon ak yéen.

Jëfi Dimbalikat bi

5 «Léegi nag maa ngi dem ca ka ma
yónni, te kenn ci yéen laaju ma fi ma jëm.
6 Seen xol dafa jeex ndax li ma leen wax.
7 Moona de, ci sama wàll, dëgg laa leen
di wax. Li gën ci yéen mooy ma dem,

* 15:1 Garab googu, lawtan la guy meññ ay doomi reseñ. † 15:26 Seetal ci 14.16, 17 ak 26. * 16:7 Seetal ci 14.16, 17 ak 26.

ndaxte su dul loolu, Dimbalikat bi* du ñëw
ci yéen; waaye su ma demee, dinaa leen
ko yónnee. 8 Te bu dikkee, dina yey niti
àddina ci lu jëm ci seen bàkkaar, ci lu jëm
ci sama njubte ak ci lu jëm ci àtte ba. 9 Ci
mbiri seen bàkkaar, dina leen yey ci li ñu
ma gëmul. 10 Ci mbiri sama njubte, dina
leen yey ndaxte maa ngi dem ci Baay bi
te dungeen ma gisati. 11 Ci mbiri àtte ba,
dina leen yey ndaxte àtte nañu malaaka
mu bon mi jiite àddina si, ba daan ko.
12 «Li ma leen wara wax bare na, waaye
dungeen ko mana dékku. 13 Bu Xelum
Yàlla mi yor dëgg gi dikkee nag, dina leen
gindi ci lépp li jëm ci yoonu dëgg, ndaxte
du wax ci coobarey boppam, waaye lu ko
Baay bi wax, mu jottali leen ko. Dina
leen yégal mbir yu ñëwagul. 14 Dina ma
màggal, ndaxte lu mu leen wax, ci man
la ko jële. 15 Lépp lu Baay bi am, maa ko
moom. Looloo tax ma ne leen, lu mu leen
jottali, ci man la ko jële.

Naqar wa, soppaliku na bànneex

16 «Ci kanam tuuti dungeen ma gisati.
Bu ñu ci tegee ab diir, ngeen gisaat ma.»
17 Loolu Yeesu wax, tax na ba am ca
taalibe ya, ñu waxante ne: «Lu muy wax
nii: “Ci kanam tuuti dungeen ma gisati; bu
ñu ci tegee ab diir, ngeen gisaat ma,” ak
naan: “Ndaxte maa ngi dem ca Baay ba”?»
18 Ñu ne: «“Teg cab diir,” lu muy tekki?
Xamunu li muy bëgga wax.»
19 Yeesu gis ne am na lu ñu ko bëgga
laaj, mu ne leen: «Dama ne: “Ca kanam
tuuti, dungeen ma gis, te bu ñu ca tegee
ab diir, ngeen gisaat ma.” Ndax loolu
ngeen di laajante ci seen biir? 20 Ci dëgg-
dëgg maa ngi leen koy wax, dingeen jooy
xàcc, waaye àddina dina bég; dingeen
jàq, waaye seen njàqare dina soppaliku
bànneex. 21 Jigéen ju nekk ci mat, dafay
jàq, ndaxte waxtu wi mu wara jur jot
na. Waaye bu doom ji juddoo, dina fàtte
coonoom ndaxte day bég ci li doom ji gane
àddina. 22 Noonu nag ngeen di jàqe, yéen
itam. Waaye dinaa leen gisaat, seeni xol
sedd, te seen mbég moomu, kenn du ko
mana dindi. 23 Bés boobu dootuleen ma
laaj dara. Ci dëgg-dëgg maa ngi leen koy
wax, Baay bi dina leen may lu ngeen ko
ñaan ci sama tur. 24 Ba léegi ñaanaguleen
dara ci sama tur. Ñaanleen, mu nangu. Bu
ko defee seen mbég mat sëkk.

Yeesu not na àddina

25 «Loolu lépp, dama leen koo wax ci ay
misaal. Jamono dina ñëw, ju ma dootul
wax ak yéen ci ay misaal, waaye ju ma leen
dee wax lu leer ci Baay bi. 26 Bu keroogee
dingeen ñaan ci sama tur. Neewuma
dinaa leen ñaanal Baay bi, 27 ndaxte Baay
bi ci boppam bëgg na leen. Bëgg na leen
ndaxte bëgg ngeen ma te gëm ngeen ne ci
Yàlla laa jóge. 28 Jóge naa ca Baay bi, ñëw
àddina. Léegi maa ngi génn àddina, fekki
Baay bi.»
29 Taalibe yi ne ko: «Léegi yaa ngi wax
lu leer te misaaloo! 30 Léegi gis nanu ne
xam nga lépp, te soxlawul kenn di la laaj
dara. Looloo tax nu xam ne yaa ngi jóge
ci Yàlla.» 31 Yeesu ne leen: «Ndax gëm
ngeen léegi? 32 Waxtu waa ngi ñëw te agsi
na ba noppi, dingeen tasaaroo, ku nekk
ñibbi, ma des man rekk. 33 Waaye nag
déedéet, wéetuma, ndaxte Baay baa ngi
may wéttali. Dama leen wax loolu, ngir
ngeen am jàmm ci man. Dingeen am nattu
ci àddina, waaye takkleen fit yi; not naa
àddina.»

17

Yeesu ñaanal na boppam

1 Bi mu waxee loolu ba noppi, Yeesu dafa
xool ci kaw, ne jàkk asamaan, ñaan Yàlla
ne:
«Baay, waxtu wi tax ma ñëw ci àddina
agsi na. Feeñalal ndamu Doom ji, ngir
moom itam mu mana feeñal sa ndam.
2 Ndaxte jox nga ko sañ-sañ ci bépp
mbindeef, ngir mu may dund gu dul jeex
gi ñi nga ko dénk. 3 Dund gu dul jeex gi
nag, mooy ñu xam la, yaw jenn Yàlla ju
wóor ji am, te ñu xam it ki nga yónni,
muy Yeesu Kirist. 4 Wone naa sa ndam
ci àddina, ndax li ma matal liggéey, bi
nga ma santoon. 5 Léegi nag Baay, ci
sa teewaay, feeñalal ci man ndam, li ma
amoon ci sa wet, laata àddina di sosu.

Yeesu ñaanal na ay taalibeem

6 «Xamal naa sa tur nit, ñi nga tànne ci
àddina te dénk ma leen. Bokkoon nañu
ci yaw, nga dénk ma leen, te sàmm nañu
sa kàddu. 7 Xam nañu léegi ne loo ma
joxaan, ci yaw la jóge, 8 ndaxte xamal naa
leen kàddu yi nga ma jox, te nangu nañu
ko. Wóor na leen ne ci yaw laa jóge, te
gëm nañu ne yaa ma yónni. 9 Ñoom laay
ñaanal. Ñaanaluma waa àddina, waaye
maa ngi ñaanal ñi nga ma dénk, ndaxte
ci yaw lañu bokk. 10 Lu ma am, yaa ko
moom, te loo am, maa ko moom; te ñoom
ñoo feeñal sama ndam. 11 Nekkatuma ci
àddina, waaye ñoom ñu ngi ci; man, ci
yaw laa jëm. Baay bu sell bi, sàmm leen
ci sa dooley tur woowu nga ma jox, ngir
ñu nekk benn, ni nu nekke benn, man ak
yaw. 12 Bi ma nekkee ak ñoom, daan naa
leen sàmm ci sa dooley tur, tur wi nga
ma jox. Wottu naa leen, ba kenn ci ñoom

* **17:12** aji réer ji: Yudaa Iskariyo la.

sànkuwul, lu dul kiy aji réer ji*, ngir li
Mbind mi waxoon am.
13 «Waaye léegi maa ngi jëmsi ci yaw, te
maa ngi wax nii ci bi may nekk àddina,
ngir ñu fees ak sama mbég. 14 Jottali naa
leen sa kàddu, te àddina bañ leen, ndax li
ñu mel ni man, baña bokk ci àddina soosu.
15 Ñaanuma nga jële leen àddina, waaye
nga yiir leen ci Ibliis. 16 Dañoo mel ni man;
bokkuñu ci àddina. 17 Samp leen ci dëgg,
ngir ñu sell. Sa kàddu mooy dëgg. 18 Ni
nga ma yónnee àddina, noonu laa leen
yónnee ci nit ñi. 19 Sellal naa sama bopp
ngir ñoom, ngir ñu sampu ci dëgg te sell.

Yeesu ñaanal na ñi koy gëm ëllëg

20 «Ñaanaluma leen ñoom rekk, waaye
itam ñi may gëm ëllëg ndax seen wax.
21 Damay ñaan ngir ñépp doon benn.
Baay, na ñooñu nekk benn ci nun, ni nga
nekke ci man te ma nekke ko ci yaw. Nañu
ànd, ba àddina gëm ne yaa ma yónni.
22 Boole naa leen ci ndam, li nga ma sol,
ngir ñu àndandoo, ni nu ànde man ak
yaw. 23 Man ci ñoom, yaw it ci man, ngir
ñu gëna ànd, nekk benn, ba àddina xam
ne yaa ma yónni, xam ne bëgg nga leen,
ni nga ma bëgge.
24 «Baay, bëgg naa, ñi nga ma dénk nekk
ak man fa ma jëm, ngir ñu gis sama ndam,
li nga ma sol, ndaxte bëgg nga ma, laata
àddina di sosu.
25 «Baay, yaw ku jub ki, waa àddina
xamuñu la, waaye man xam naa la, te ñii
xam nañu ne yaa ma yónni. 26 Xamal
naa leen sa tur te dinaa ko gëna xamle,
ngir mbëggeel, gi nga am ci man, nekk ci
ñoom, te man it ma nekk ci ñoom.»

18

Jàpp nañu Yeesu

1 Bi mu waxee noonu ba noppi, Yeesu
jóge fa ak i taalibeem, jàll xuru Sedoron,
dugg cib tool. 2 Yudaa mi ko naroona wor
xamoon na it bérab ba, ndaxte Yeesu daan
na fa dem ak ay taalibeem. 3 Yudaa daldi
fa dem, yóbbaale mbooloom xarekat ak
ay alkaati yu ko sarxalkat yu mag ya ak
Farisen ya jox. Ñu yor ay jum ak ay làmp
ak it gànnaay.
4 Noonu Yeesu, mi xamoon li ko waroona
dal lépp, jubsi leen ne leen: «Ku ngeen
di seet?» 5 Ñu ne ko: «Yeesum Nasaret.»
Yeesu ne: «Man la.»
Fekk Yudaa mi ko nara wor a nga ànd
ak ñoom. 6 Bi leen Yeesu nee: «Man la,»
ñu daldi dellu gannaaw, ba daanu. 7 Yeesu
laajaat leen ne: «Ku ngeen di seet?» Ñu
ne ko: «Yeesum Nasaret.» 8 Mu ne leen:
«Wax naa leen ne man la. Bu fekkee ne
nag man ngeen di seet, bàyyileen ñii ma
àndal, ñu dem.»
9 Noonu la baat boobu mu waxoon ame:
«Baay, kenn sànkuwul ci ñi nga ma dénk.»
10 Bi Yeesu waxee loolu ba noppi, Simoŋ
Piyeer bocci jaasi, ji mu yoroon, daldi dóor
surgab sarxalkat bu mag ba, noppu ndi-
jooram dagg. Surga boobu mi ngi tuddoon
Malkus. 11 Waaye Yeesu ne Piyeer: «Roofal
jaasi ji ci mbaram. Ndax warumaa naan
kaasu naqar, bi ma Baay bi sédd?»

Yóbbu nañu Yeesu ca Anas

12 Mbooloom xarekat ya ak seen kilifa ak
alkaatiy Yawut ya jàpp Yeesu, daldi yeew,
13 jëkk koo yóbbu ca Anas, ndaxte Anas
mooy gorob Kayif, mi doon sarxalkat bu
mag ba at mooma. 14 Kayif moo digaloon
Yawut ya ne: «Li gën moo di kenn rekk
dee, ngir mbooloo mi mucc.»

Piyeer weddi na Yeesu

15 Bi ñuy yóbbu Yeesu, Simoŋ Piyeer ak
keneen ca taalibe ya toppoon nañu ko. Ke-
neen kooku nag, xamante na ak sarxalkat
bu mag ba, moo waral mu duggaaleek
Yeesu ca biir kër kilifa ga. 16 Waaye Piyeer,
moom, des ca buntu kër ga. Noonu taalibe
boobu xamante woon ak sarxalkat bu mag
ba génn, wax ak jigéen, ja doon wottu
buntu kër ga, fexe Piyeer dugg ci biir.
17 Mbindaan mi doon wottu bunt bi ne
Piyeer: «Mbaa yaw it bokkuloo ci taalibey
waa ji?» Mu ne ko: «Déedéet, bokkuma
ci.»
18 Booba dafa seddoon, ba surga ya ak
alkaati ya boyal ab taal, di ca jaaru. Piyeer
itam taxaw, di jaaru ak ñoom.

Sarxalkat bu mag ba seetlu na Yeesu

19 Sarxalkat bu mag ba daldi laaj Yeesu
ci lu jëm ci taalibeem yi ak ci njàngleem
mi. 20 Yeesu ne ko: «Ci mbooloo laa doon
waxe. Ci kër Yàlla ga ak ci ay jàngu, fa
Yawut yépp di daje, laa mas di jànglee.
Masumaa wax dara di ko nëbb. 21 Lu tax
nga may laaj? Laajal ñi doon déglu li ma
leen wax. Ñoom xam nañu li ma doon
wax.» 22 Bi Yeesu waxee loolu, kenn ci
alkaati yi nekkoon ci wetam daldi koy pes
ne ko: «Ndax nii ngay tontoo sarxalkat bu
mag bi?» 23 Yeesu ne ko: «Su ma waxee lu
jaaduwul, wone ko; waaye su ma waxee lu
jub, lu tax nga may dóor?»
24 Anas daldi koy yebal ca Kayif, sarx-
alkat bu mag ba, ñu yeew ko ba tey.

Piyeer dellu weddi Yeesu

25 Fekk na booba Simoŋ Piyeer, moom,
ma nga taxaw di jaaru rekk. Ñu laaj ko
ne: «Mbaa yaw it bokkuloo ci taalibey waa
ji?» Waaye Piyeer weddi ko ne: «Déedéet,
bokkuma ci.»

26 Kenn ci surgay sarxalkat bu mag ba,
di mbokku ka Piyeer coroon noppam, ne
Piyeer: «Xanaa du yaw laa gisoon ak
moom ca tool ba?» 27 Waaye Piyeer dellu
weddi ko. Noonu ginaar daldi sab.

Yeesu ca kër Pilaat

28 Bi loolu wéyee ñu jële Yeesu ca Kayif,
yóbbu ko ca kër boroom réew ma. Ci
waxtuw njël la woon. Waaye Yawut ya
yéeguñu ca taaxum kaw ma. Dañoo
bañoona taq sobe, ngir mana lekk ca
ñamu bésu Mucc ba. 29 Looloo tax Pilaat
boroom réew ma génn, dajeek ñoom. Mu
laaj leen ne: «Lu ngeen di jiiñ waa jii?»
30 Ñu ne ko: «Bu deful woon lu bon, duñu
la ko jébbalsi.» 31 Pilaat ne leen: «Jël-leen
ko, yéen, te àtte ko ci seen yoon.» Yawut
yi ne ko: «Yoon mayu nu, nu àtte nit, teg
ko dee.»

32 Noonu la kàddug Yeesu gi ame, ci li
mu misaaloon ni mu wara faatoo.

33 Gannaaw loolu Pilaat duggaat ca
taaxum kaw ma, woo Yeesu ne ko: «Ndax
yaa di buuru Yawut yi?» 34 Yeesu ne ko:
«Ndax yaa ko xalaat, wax ko, am dañu
la koo xelal ci man?» 35 Pilaat ne ko:
«Mbaa xalaatoo ne man Yawut laa? Sa
xeet ak sarxalkat yu mag yi ñoo ma la
jébbal. Lan nga def?» 36 Yeesu ne ko:
«Sama kilifteef nekkul ci àddina. Bu sama
kilifteef nekkoon àddina, sama surga yi
dinañu xeex, ngir bañ ñu jébbal ma Yawut
yi. Waaye sama kilifteef nekkul àddina.»
37 Pilaat ne ko: «Kon yaw buur nga?»
Yeesu ne ko: «Wax nga ko; buur laa. Lii
moo tax ma juddu, ñëw àddina: ngir wax
dëgg gi. Ku bokk ci dëgg dina nangu li ma
wax.» 38 Pilaat laaj ko ne: «Luy dëgg?»

Bi mu waxee loolu ba noppi, Pilaat
daldi génnaat, jëm ca Yawut ya ne leen:
«Gisuma ci moom genn tooñ. 39 Seen aada
laaj na, ma bàyyil leen kenn, saa su ñuy def
màggalu bésu Mucc bi. Xanaa ma bàyyil
leen "buuru Yawut yi"?» 40 Noonu ñu
daldi yuuxuwaat: «Déedéet, waxunu kii;
Barabas lanu wax!» Fekk Barabas moomu
taskatu réew la woon.

19

Àtte nañu Yeesu ci dee

1 Noonu Pilaat joxe ndigal, ñu dóor Yeesu
ay yar. 2 Xarekat ya ràbb kaalag dég,
teg ko ci boppu Yeesu, solal ko mbubbum
xarekat mu xonq curr. 3 Ñu di ko jegeñsi,
di ko pes, naan ko: «Nuyu nanu la, yaw
buuru Yawut yi!»

4 Pilaat génnaat ne leen: «Gis ngeen,
maa ngi leen koy indil ci biti, ngir ngeen
xam ne waa jii, gisuma ci moom genn
tooñ.»
5 Yeesu nag génn, tegoo mbubbum
xarekat mu xonq mi ak kaalag dég gi.
Pilaat it ne leen: «Waa jaa ngii!» 6 Waaye
bi ñu ko gisee, sarxalkat yu mag ya ak
alkaati ya di yuuxoo naan: «Daaj ko ci
bant! Daaj ko ci bant, ba mu dee!» Pilaat
ne leen: «Jël-leen ko, yéen, daaj ko ci
bant, ndaxte gisuma ci moom genn tooñ.»
7 Yawut yi ne ko: «Am nanu aw yoon, te
ci yoon woowu, war na dee ndaxte teg na
boppam Doomu Yàlla.»

8 Bi Pilaat déggee wax jooju, dafa gëna
tiit, 9 dugg ca taax ma, daldi ne Yeesu: «Foo
jóge?» Waaye Yeesu tontuwu ko. 10 Pilaat
ne ko: «Man ngay baña waxal? Xanaa
xamuloo ne am naa sañ-sañu bàyyi la, te
am naa itam sañ-sañu daaj la ci bant?»
11 Yeesu ne ko: «Amuloo benn sañ-sañ ci
man su dul bi la Yàlla jox. Looloo tax ba
ki ma jébbal ci say loxo am na bàkkaar, bi
gëna réy.»

12 Booba nag la Pilaat doon fexee bàyyi
Yeesu. Waaye Yawut ya di yuuxoo naan:
«Boo bàyyee kii, doo xaritu buur bi Sesaar.
Nit ku teg boppam buur, noonub Sesaar
la!» 13 Bi Pilaat déggee loolu, mu daldi
génne Yeesu ca biti, dem toog ca jalub
àttekaay ba, ca fu ñuy wax Bérabu doj
ya. Ci làkku yawut ñu naan ko Gabata.
14 Booba ñu ngi waajal màggalu bésu
Mucc ba, ca weti digg bëccëg. Pilaat ne
Yawut ya: «Seen buur a ngii!» 15 Waaye
ñuy yuuxoo naan: «Na dee! Na dee! Daaj
ko ci bant!» Pilaat ne leen: «Ndax seen
buur bi, dama koo wara daaj ci bant?»
Sarxalkat yu mag ya ne ko: «Amunu benn
buur bu dul Sesaar!» 16 Noonu Pilaat
jébbal leen Yeesu, ngir ñu daaj ko ci bant.

Daaj nañu Yeesu ci bant

Bi leen ko Pilaat jébbalee, ñu jël ko,
yóbbu. 17 Yeesu ci boppam gàddu bant
ba, génn ngir dem ca fa ñuy wax bérabu
Kaaŋu bopp; ñu koy wooye Golgota ci
làkku yawut. 18 Foofa la xarekat ya daaje
Yeesu ca bant ba. Ci noonu it ñu daajaale
ñaari nit ci wetam, mu nekk ca digg ba.

19 Pilaat santaane itam ñu bind, teg ko ca
kaw bant, ba ñu ko daajoon. Mbind ma lii
la wax: «Kii mooy Yeesum Nasaret, buuru
Yawut yi.» 20 Mbind mooma, Yawut yu
bare jàng nañu ko, ndaxte fa ñu daajoon
Yeesu ca bant ba jege woon na dëkk ba, te
mbind ma ci làkku yawut la woon, ci làkku
waa Room ak ci gereg. 21 Noonu sarxalkat
yu mag yu Yawut ya ne Pilaat: «Bul bind:
"Buuru Yawut," bindal rekk: "Kii moo ne
mooy buuru Yawut yi."» 22 Pilaat ne leen:
«Xas naa koo bind, du deñ.»

23 Xarekat ya, bi ñu daajee Yeesu ca bant
ba, ba noppi dañoo jël ay yéreem, séddale
ko ñeenti cér, ku nekk benn. Jël nañu it

mbubbam bu ñu ràbb ca kaw ba ci suuf te
amul benn ñaw. 24 Xarekat ya di waxante
naan: «Mbubb mi, bunu ko xotti, waaye
nanu ko tegoo ay bant, ngir xam ku koy
moom.» Noonu la Mbind mi waroona ame,
bi mu naan:
«Séddoo nañu samay yére,
tegoo ay bant sama mbubb.»
Loolu nag la xarekat ya def.
25 Ca wetu bant, ba ñu daajoon Yeesu,
yaayam a nga fa taxawoon, moom ak
doomu ndeyam ju jigéen, Maryaama sox-
nas Këlópas, ak Maryaama mi dëkk Mag-
dala. 26 Bi Yeesu gisee yaayam taxaw ci
wetu taalibe, bi mu bëggoon, mu ne ko:
«Soxna si, sa doom a ngi,» 27 neeti taalibe
ba: «Sa yaay a ngi nii.» Booba la ko taalibe
ba yóbbu këram, yor ko.

Yeesu saay na

28 Bi loolu wéyee, gannaaw Yeesu xam
na ne lépp mat na léegi, mu ne nag, ngir
amal Mbind mi: «Damaa mar.» 29 Amoon
na foofa gutt bu fees ak bineegar. Noonu
ñu jël sagar, tooyal ko ca, takk ko ci caru
garab gu ñuy wax isob, teg ko ci gémmiñu
Yeesu. 30 Bi Yeesu muucoo bineegar bi,
mu ne: «Lépp mat na!» Noonu mu sëgg,
delloo ruuwam Yàlla.
31 Keroog ba ñu dee waajal bésub
noflaay ba la woon, te Yawut ya bëgguñu
néew ya des ca bant ya, ndaxte bésub
noflaay boobu fonkoon nañu ko lool. Ñu
ñaan Pilaat, mu dammlu tànki ña ñu
daajoon, te jële leen fa. 32 Noonu xarekat
ya dem, damm tànki ku jëkk ka, teg ca
ka ca des, ca ña ñu daajaale woon ak
Yeesu. 33 Bi ñu agsee ci Yeesu, dammuñu
ay tànkam, ndaxte gis nañu ne booba
faatu na. 34 Waaye kenn ca xarekat ya
daldi jël xeej, jam ko ko ci wet, ca saa
sa deret ak ndox di tuuru. 35 Kiy nettali
mbir yooyu, da cee teg bëtam, te li muy
wax dëgg la. Moom ci boppam xam na
ne li muy wax dëgg la, ngir yéen itam
ngeen gëm, 36 ndaxte loolu dafa xew ngir
Mbind mi am: «Benn yaxam du damm.»
37 Leneen it Mbind mi wax na ko: «Dinañu
gis ki ñu jamoon.»

Rob nañu Yeesu

38 Gannaaw loolu Yuusufa mi dëkk Ari-
mate ñaan Pilaat ngir yóbbu néewu Yeesu.
Yuusufa taalibe Yeesu la woon ci lu kenn
yégul, ndaxte dafa ragaloon Yawut ya.
Pilaat may ko ko. Yuusufa daldi dem,
yóbbu néewu Yeesu. 39 Nikodem itam
ñëw, moom mi masoona seeti Yeesu guddi.
Mu indaale lu wara tollook fanweeri kiloy
cuuraay lu ñu defare ndàbbi miir ak banti
alowes. 40 Ñu jël néewu Yeesu, laxas ko
ci càngaay, boole ko ak cuuraay li, ni ko
Yawut yi tàmmoo def, bu ñuy waajal néew.
41 Tool a nga woon ca wetu bérab, ba ñu
daajoon Yeesu, te ca tool booba amoon na
fa bàmmeel bu ñu masula suul kenn. 42 Ca
bésu Waajal la woon, ba Yawut ya doon
waajal bésub noflaay ba, te bàmmeel ba
jege woon na. Foofa lañu denc Yeesu.

20

Yeesu Kirist dekki na

1 Bés ba jiitu ca ayu-bés ga, Maryaamam
Magdala jóg ca fajar, dem ca bàmmeel
ba. Bi mu agsee, mu gis ne dindi nañu
xeer, wa ñu ko ube woon. 2 Mu daw,
dem ca Simoŋ Piyeer ak ca beneen taalibe
ba, maanaam ka Yeesu bëggoon, ne leen:
«Jële nañu néewu Boroom ba ca bàmmeel
ba, te xamunu fu ñu ko yóbbu.»
3 Piyeer ak beneen taalibe ba daw, dem
ca bàmmeel ba. 4 Ñoom ñaar ñépp
a ngi doon daw, waaye beneen taalibe
ba raw Piyeer, jëkk ko ca bàmmeel ba.
5 Duggul nag, dafa sëgg, yër, séen càngaay
la ca suuf. 6 Noonu Simoŋ Piyeer, mi
ko toppoon, agsi, daldi dugg. Mu séen
càngaay la ci suuf, 7 ak kaala ga muuroon
boppu Yeesu. Waaye kaala googu àndul ak
càngaay la; dañu ko laxas, teg ko ci wet.
8 Noonu keneen ka jiitu woon ca bàmmeel
ba, duggsi moom itam. Naka la gis, daldi
gëm. 9 Taalibe yi xamaguñu woon Mbind
mi doon wone ne Yeesu dafa wara dekki.
10 Noonu taalibe ya dëpp, ñibbi.

Yeesu feeñu na Maryaamam Magdala

11 Maryaama nag moom, ma nga desoon
ca biti, ca wetu bàmmeel ba, di jooy. Bi
muy jooy, mu sëgg, yër ci biir, 12 séen
ñaari malaaka yu sol mbubb yu weex,
toog ca bérab, ba ñu dencoon Yeesu; kenn
ka féeteek bopp bi, ki ci des ca tànk ya.
13 Malaaka ya laaj ko ne: «Jigéen ji, looy
jooy?» Mu ne leen: «Dañoo jël sama
Boroom, te xawma fu ñu ko yóbbu.»
14 Bi mu waxee loolu, mu geestu, séen
Yeesu mu taxaw, waaye xamul woon ne
moom la. 15 Yeesu laaj ko ne: «Jigéen ji,
looy jooy? Kooy seet?» Mu foog ne boroom
tool ba la, ne ko: «Sëriñ bi, bu fekkee yaa
ko yóbbu, wax ma foo ko denc, ma jëli
ko.» 16 Noonu Yeesu ne ko: «Maryaama.»
Mu walbatiku, làkk ko ci yawut ne ko:
«Ràbbuni!» Ràbbuni mooy tekki «Kilifa
gi».
17 Yeesu ne ko: «Bu ma téye, ndaxte
yéegaguma ca Baay ba. Waaye demal,
ne samay bokk, maa ngi yéeg ca sama
Baay biy seen Baay, ca sama Yàlla jiy seen
Yàlla.» 18 Noonu Maryaamam Magdala
dem, yégali ko taalibe ya ne leen: «Gis naa
Boroom bi!» Mu daldi leen nettali li mu ko
wax.

Yeesu feeñu na taalibe yi

19 Bés boobu ca ngoon sa, taalibe yaa nga
daje woon ca genn kër, tëju ca biir ndax
ragal Yawut ya. Yeesu ne tëll ci seen biir
ne leen: «Na jàmm wàcc ci yéen!» 20 Mu
daldi leen won ay loxoom ak wetam. Bi ñu
gisee Boroom bi, taalibe ya daldi bég lool.
21 Yeesu dellu ne leen: «Na jàmm wàcc ci
yéen! Ni ma Baay bi yónnee, noonu laa
leen di yónnee, man itam.»
22 Bi mu waxee loolu, mu ëf leen ne leen:
«Sol naa leen Xelu Yàlla mu Sell mi. 23 Ñi
ngeen di baal seeni bàkkaar, baal nañu
leen ba noppi; ñi ngeen baalul, baaluñu
leen.»

Yeesu ak Tomaa

24 Fekk na Tomaa, mi bokk ci fukki
taalibe yi ak ñaar, te turam di tekki «Séex
bi», nekku fa woon, bi Yeesu ñëwee.
25 Yeneen taalibe yi ne ko: «Gis nanu
Boroom bi!» Mu ne leen: «Su ma gisul
fa ñu daajoon pont ya ci ay loxoom, te
defuma ca sama baaraam, su ma tegul it
sama loxo ci wetam, duma ko gëm mukk.»
26 Bi ñu ca tegee ayu-bés, taalibe Yeesu
ya dajewaat ca biir kër ga, Tomaa itam a
nga fa woon. Bunt yépp tëju woon nañu,
waaye Yeesu ne tëll ci seen biir ne leen:
«Na jàmm wàcc ci yéen!» 27 Noonu mu
ne Tomaa: «Indil sa baaraam fii te seet
sama loxo; indil sa loxo, teg ko ci sama wet.
Bàyyil di weddi te nga gëm.» 28 Tomaa ne
ko: «Sama Boroom, sama Yàlla!» 29 Yeesu
ne ko: «Li nga ma gis a tax nga gëm? Ki
bég mooy ki gëm te gisu ma!»
30 Yeesu wone na it ci kanam taalibe ya
yeneen firnde yu ñu nettaliwul ci téere
bii. 31 Waaye li ci nekk, bind nañu ko
ngir ngeen gëm ne Yeesu mooy Almasi bi,
Doomu Yàlla ji, te seen ngëm may leen,
ngeen am ci moom dund.

21

Yeesu feeñu na juróom ñaari taalibe

1 Bi ñu ca tegee ab diir, Yeesu feeñuwaat
na ay taalibeem ca tefesu dex gu ñuy wax
Tiberyàdd. Nii la deme woon: 2 Taalibey
Yeesu yii àndoon nañu: Simoŋ Piyeer;
Tomaa, ki turam di tekki «Séex bi»; Nata-
neel, mi dëkk Kana ca diiwaanu Galile;
doomi Sebede ak yeneen ñaari taalibe.
3 Simoŋ Piyeer ne leen: «Maa ngi nappi.»
Ñu ne ko: «Nun it danuy ànd ak yaw.» Ñu
dugg gaal, daldi dem. Waaye guddi googu
jàppuñu dara.
4 Ci fajar gi Yeesu taxaw ca tefes ga,
waaye taalibe yi xàmmiwuñu ko. 5 Yeesu
ne leen nag: «Bokk yi, xanaa jàppuleen
jën?» Ñu ne ko: «Déedéet.» 6 Mu ne leen:
«Sànnileen mbaal mi ci ndijooru gaal gi,
bu ko defee ngeen jàpp.» Ñu sànni fa
mbaal ma, mu fees ak jën, ba manuñu ko
woona génne ndox mi.
7 Taalibe ba Yeesu bëggoon, ne Piyeer:
«Boroom bi la!» Bi Simoŋ Piyeer déggee
loolu, dafa woddoo mbubbam, ndaxte dafa
summiku woon, daldi sóobu ci dex gi.
8 Yeneen taalibe ya xëcc mbaal, mi fees
dell ak jën, jëme ko ca tefes ga, ndaxte gaal
ga sorewul woon; diggante bi waroon na
tollook téeméeri meetar.
9 Bi ñu teeree, ñu gis ab taal, ñu ciy
lakk ay jën, teg mburu ca wet ga. 10 Yeesu
ne leen: «Indileen ci jën, yi ngeen jàpp.»
11 Simoŋ Piyeer yéeg ca gaal ga, daldi xëcc
mbaal ma ca tefes ga, mu fees dell ak
jën yu mag; matoon na téeméeri jën ak
juróom fukk ak ñett. Te li muy baree bare
lépp, taxul mbaal ma dog. 12 Yeesu ne leen:
«Ñëwleen ndékki.» Kenn ci taalibe yi
ñemewu koo laaj ki mu doon, ndaxte xam
nañu ne Boroom bi la. 13 Yeesu jegeñsi, jël
mburu mi, jox leen, jox leen it jën. 14 Bi
Yeesu dekkee ba tey, bii mooy ñetteelu
yoon, bi mu feeñoo ay taalibeem.

Yeesu ak Piyeer

15 Bi ñu ndékkee ba noppi, Yeesu ne
Simoŋ Piyeer: «Simoŋ doomu Yowaana,
ndax gën nga maa bëgg, ni ma ñii bëgge?»
Mu ne ko: «Ahakay, Boroom bi, xam nga
ne bëgg naa la.» Yeesu ne ko: «Topptool
ma sama mbote yi.»
16 Noonu mu waxaat ko ne: «Simoŋ
doomu Yowaana, ndax bëgg nga ma?» Mu
ne ko: «Ahakay, Boroom bi, xam nga ne
bëgg naa la.» Yeesu ne ko: «Sàmmal ma
sama xar yi.»
17 Mu neeti ko ñetteel bi yoon: «Simoŋ
doomu Yowaana, bëgg nga maam?» Piy-
eer am naqar ci li mu ko laaj ñetti yoon:
«Ndax bëgg nga ma?» Mu ne ko: «Bo-
room bi, xam nga lépp; xam nga ne bëgg
naa la.» Yeesu ne ko: «Topptool ma sama
xar yi. 18 Ci dëgg-dëgg Piyeer, maa ngi la
koy wax, bi nga dee ndaw yaa doon takk
sa geño, di dem fu la neex. Waaye boo
màggatee, dinga tàllal say loxo, keneen
takkal la sa geño, yóbbu la foo bëggul.»
19 Ci baat yooyu la Yeesu doon misaale
nan la Piyeer wara faatoo ngir jollil ndamu
Yàlla. Noonu Yeesu ne ko: «Toppal ci
man!»
20 Piyeer geestu, gis taalibe bi Yeesu
bëggoon, di ñëw ci seen gannaaw. Taalibe
boobu mooy ki sóonu woon ca Yeesu, ba
ñuy lekk, te laajoon ko ne: «Boroom bi,
kan moo lay wori?» 21 Piyeer gis ko, daldi
ne Yeesu: «Kii nag, Boroom bi, nu muy
mujje?» 22 Yeesu ne ko: «Su ma neexoon
mu dund, ba ma délsi, lu ciy sa yoon? Yaw
toppal ci man.»

23 Noonu am, ci bokki taalibe yi, ñu xalaat ne, taalibe boobu du dee. Moona Yeesu masul ne Piyeer, du dee; waaye li mu wax mooy: «Su ma neexoon mu dund, ba ma délsi, lu ciy sa yoon?»
24 Taalibe boobu mooy seede mbir yooyu, bind leen, te xam nanu ne li muy wax dëgg la.
25 Yeesu def na yeneen jëf yu bare. Su ñu ko doon nettali, bind lépp, xalaat naa ne téere yi duñu xaj ci àddina.

JËFI NDAW YA KIRIST YÓNNI

Yeesu Kirist yéeg na ci asamaan

1 Yaw Teyofil, téere bu jëkk, ba ma
bindoon, ëmb na lépp li Yeesu tàmbali
woona jëf ak a jàngle, 2 ba ci bés, ba ko
Yàlla yéege ci asamaan. Lu ko jiitu joxoon
na ay ndigal, jaare ci Xel mu Sell mi, jëm
ci ndaw ya mu tànnoon. 3 Gannaaw ay
coonoom, ñëw na ci ñoom, di leen won ay
firnde yu bare te wér ne mu ngi dund; mu
feeñu leen diirub ñeent fukki fan, di diisoo
ak ñoom ci lu jëm ci nguuru Yàlla.
4 Am bés muy lekk ak ñoom, mu sant
leen ne: «Buleen sore Yerusalem, waaye
ngeen xaar li Baay bi dige woon te ma
waxoon leen ko. 5 Ndaxte Yaxya daa na
sóob nit ñi ci ndox, waaye yéen dees na
leen sóob ci Xel mu Sell mi fi ak ay fan yu
néew.»
6 Bi ñu dajaloo ak moom nag, ñu laaj
ko: «Boroom bi, ndax ci jamono jii ngay
yékkatiwaat nguuru Israyil?» 7 Mu ne
leen: «Ngeen xam jamono yi ak saa, yi
Baay bi dogal ci sañ-sañam, loolu mayuñu
leen ko. 8 Waaye bu Xel mu Sell mi ñëwee
ci yéen, dingeen jot kàttan te nekk samay
seede ci dëkku Yerusalem, ca diiwaani
Yude ak Samari yépp ak ba fa àddina
yem.»
9 Bi mu waxee loolu, te ñu di ko xool,
Yàlla yéege na ko, te aw niir jël ko, làq
ko seeni bët. 10 Bi muy dem nag, te ñu ne
jàkk asamaan, ñaar ñu sol yu weex daldi
ne seef, taxaw ci seen wet. 11 Ñu ne leen:
«Yéen waa Galile, lu tax ngeen taxaw, di
xool ci asamaan? Yeesu male ñu jële ci
seen biir, yéege ko asamaan, dina délsi ni
ngeen ko gise, muy dem asamaan.»

Ñu tànn Macas, mu wuutu Yudaa, nekk ndaw

12 Bi loolu amee ñu jóge ca tund, woowu
ñuy wax tundu Oliw ya, te mu dend ak
Yerusalem lu tollu ak kilomet*, ñu daldi
dellu Yerusalem. 13 Bi ñu dikkee, ñu yéeg
ca néeg, ba sut ca taax ma, fa ñuy dal.
Ñoo doon Piyeer ak Yowaana,
Saag ak Andare,
Filib ak Tomaa,
Bartelemi ak Macë,
Saag doomu Alfe,
ak Simoŋ mi bokkoon ci mbooloo mi ñuy
wax Ñi farlu ci moom seen réew;
ak Yudaa doomu Saag.
14 Ñoom ñépp ñoo bokk menn xel, di
wéy ci ñaan ci Yàlla, ànd ak jigéen ñi ak
Maryaama, ndeyu Yeesu, ak rakki Yeesu yu
góor.
15 Ca bés yooya nag Piyeer taxaw ca digg
bokk ya, di mbooloo mu tollu ni téeméer
ak ñaar fukk. 16 Mu ne leen: «Bokk yi, li
Xel mu Sell mi waxoon ci Mbind mi jaarale
ko ci gémmiñu Daawuda, fàww mu am.
Waxoon na ci mbirum Yudaa, mi wommat
ñi jàpp Yeesu 17 te mu bokkoon ci nun, ba
am cér ci liggéey bi.»
18 —Pey gi Yudaa jotoon ci ñaawteefam,
mu jënd ci tool, daanu fa, ba fàcc, ay
butitam tuuru. 19 Loolu siiwoon na ci
waa Yerusalem, moo tax ci seen làkk ñuy
tudde tool ba Akeldama, maanaam «Toolu
deret».—
20 Piyeer teg ca ne: «Ndaxte lii lañu bind
ci téereb Sabóor:
“Na këram gental,
bu fa kenn dëkk.”
Te it:
“Na keneen bey sasam.”
21 Kon ñeel na nu, nu tànn kenn ci ñi bokk
ak nun, diir bi Yeesu doon dem ak a dikk ci
sunu biir, 22 li dale ci bi ko Yaxya sóobee ci
ndox, ba bés ba ko Yàlla jële ci sunu biir,
yéege ko. Kooku war na ànd ak nun, di
seedeel ndekkitel Yeesu.»
23 Bi ko Piyeer waxee, ñu tudd ñaar:
Yuusufa, mi ñu dippee Barsabas te di ko
dàkkentale Yustus, moom ak Macas. 24 Ñu
ñaan ci Yàlla ne: «Boroom bi, yaw mi
xam xolu nit ñépp, won nu ki nga tànn
ci ñaar ñii, 25 mu yenu liggéeyu nekk sa
ndaw, wuutu Yudaa, mi ko bàyyi, dem
bérabam.» 26 Noonu ñu boole leen, tegoo
ay bant, bant ba dal ca Macas, mu fekki
fukki ndaw ya ak benn.

2

Ñëwug Xel mu Sell mi ca màggalu Pàntakot

1 Bi bésu màggalu Pàntakot agsee,
ñoom ñépp booloo nañu ci benn bérab.
2 Ca saa sa riir jollee asamaan, mel ni
ngelaw lu gaaw te bare doole, daldi fees
dell kër, ga ñu toog. 3 Te ay làmmiñ yu mel
ni sawara feeñu leen, ñu tasaaroo ci seen
biir, toŋ ca kaw kenn ku nekk. 4 Noonu
ñu fees ak Xel mu Sell mi ñoom ñépp, ñu
daldi wax yeneen làkk, ni leen Xel mu Sell
mi maye, ñu wax ko.
5 Fekk booba amoon na ay Yawut yu
daloon Yerusalem, doon ay nit ñu ragal
Yàlla te bokk ci xeeti àddina yépp. 6 Bi
nit ñi déggee riir ma nag, ñépp dajaloo,
daldi waaru ci li ñu leen dégg, ñuy wax

* **1:12** kilomet: maanaam li ñu maye Yawut yi, ñu dox ko ci bésub noflaay bi.

ku nekk sa làkk. 7 Ñu waaru te yéemu
naa: «Gisleen, ñiy wax ñépp, ndax duñu
waa diiwaanu Galile? 8 Naka la mana ame
nag, nu di leen dégg, kenn ku nekk ci
nun, ñuy wax ci sa làmmiñ, wi nga nàmp?
9 Nun ñi ay Pàrt, waa Medi ak waa Elam,
nun ñi dëkk Mesopotami, réewu Yawut
yi, Kapados, Pont ak Asi, 10 di waa Firisi,
Pamfili, Misra ak weti Libi, yi dend ak
Siren, nun ak gan ñi jóge Room, 11 Yawut
yi ak ñi tuub ci yoonu Yawut yi, waa Keret
ak waa Arabi, nun ñépp nu ngi leen di
dégg, ñuy yégle màggaayi Yàlla ci sunuy
làkk!» 12 Noonu ñépp waaru, ba jaaxle
lool, ñuy waxante ci seen biir ne: «Lii lu
muy tekki?» 13 Waaye ñenn ñi di leen
ñaawal ne: «Waay! Ñii dañoo màndi ak
biiñ.»

Piyeer yégal na mbooloo mi xibaaru jàmm bi

14 Ci kaw loolu Piyeer taxaw, ànd ak
fukki ndaw ya ak benn, mu wax ci kaw, di
yégal mbooloo ma ne: «Bokki Yawut yi ak
yéen ñépp ñi dëkk Yerusalem, dégluleen
bu baax te xam lii ma leen di wax! 15 Nit ñii
màndiwuñu, ci ni ngeen ko fooge, ndaxte
nu ngi ci yoor-yoor rekk. 16 Waaye lii mooy
li Yàlla waxoon, jaarale ko ci yonentam
Yowel ne:

17 "Yàlla nee na: Ci bés yu mujj yi,
dinaa tuur ci sama Xel ci kaw nit ñépp;
seen xeet wu góor ak wu jigéen dinañu wax ci kàddug Yàlla;
waxambaane yi dinañu gis ay peeñu
te màggat yi di gént ay gént.
18 Waaw, ci bés yooyu dinaa tuur ci sama Xel
ci sama kaw jaam yu góor ak yu jigéen,
te dinañu wax ci kàddug Yàlla.
19 Dinaa wone ay kéemaan ci kaw ci asamaan
ak ay firnde ci suuf ci àddina,
muy deret, sawara ak ay niiri saxar.
20 Jant bi dina daldi lëndëm,
weer wi deretal,
bala bésu Boroom biy ñëw, di bés bu mag, bi ànd ak ndam.
21 Booba nag ku woo Boroom bi ci aw turam,
dinga mucc."

22 «Yéen bokki Israyil, dégluleen wax jii!
Yeesu mi dëkk Nasaret, nit la woon, ku
Yàlla dëggal ci seen kanam ciy kéemaan,
ay jaloore ak firnde, ya Yàlla defoon jaar-
ale ko ci moom ci seen biir; yéen xam
ngeen ko. 23 Moom nag jébbale nañu ko,
jaar ci nas, bi Yàlla dogaloon te xam ko
lu jiitu; te yéen rey ngeen ko ci daaj ko
ci bant, jaarale ko ci loxoy bàkkaarkat.
24 Waaye Yàlla dekkal na ko, daggal ko
buumi dee, ndaxte dee manu koo téye.
25 Daawuda wax na ci mbiram ne:

"Saa su ne gis naa Boroom bi ci sama kanam;
gannaaw mu ngi ci sama ndijoor,
duma raf.
26 Moo tax sama xol sedd, may woy sama bànneex,
te it sama yaram di tëdd ci yaakaar.
27 Ndaxte doo bàyyi sama ruu ci barsàq,
te doo seetaan sa waa ju sell, mu yàqu.
28 Xamal nga ma yoonu dund;
dinga ma béglooji ci sa kanam."

29 «Bokk yi, man naa leena wax lu wóor
ci mbirum maam Daawuda, ne dee na
te suul nañu ko; bàmmeelam mu ngi ci
nun ba tey. 30 Waaye yonent la woon, te
xamoon na ne Yàlla digoon na ko ci ngiñ
ne dina teg ci nguuram kenn ci askanam.
31 Kon gis na lu ñëwagul, di wax ci
mbirum ndekkitel Kirist ne bàyyiwuñu ko
ci barsàq, te yaramam yàquwul. 32 Yeesu
moomu nag, Yàlla dekkal na ko; nun ñépp
seede nanu ko. 33 Yàlla yéege na ko ak
ndijooram, te jot na ci Baay bi Xel mu Sell
mi ñu dige woon, ba tuur lii ngeen gis te
dégg ko. 34 Ndaxte du Daawudaa yéeg ci
asamaan, waaye moom ci boppam nee na:
"Boroom bi wax na sama Boroom:
'Toogal ci sama ndijoor,
35 ba kera may daaneel
say noon ci sa kanam.' "

36 «Na bànni Israyil gépp xam bu wóor
nag ne Yeesu moomu ngeen daajoon ci
bant, Yàlla def na ko Boroom ak Almasi bi.»
37 Bi ko mbooloo ma déggee, naqaru xol
wu metti jàpp leen; ñu daldi ne Piyeer ak
ndaw ya ca des: «Bokk yi, lu nu wara
def?» 38 Piyeer ne leen: «Tuubleen seeni
bàkkaar, te kenn ku nekk ci yéen, ñu sóob
ko ci ndox ci turu Yeesu Kirist. Noonu
Yàlla dina leen baal seeni bàkkaar te may
leen Xel mu Sell mi. 39 Ndaxte li Yàlla
dige woon, yéena ko moom ak seeni doom
ak ñu sore ñépp, di ñépp ñi Yàlla sunu
Boroom di woo ci moom.» 40 Noonu mu
artu leen ak yeneen wax yu bare, di leen
dénk ne: «Rëccleen ci niti jamono ju dëng
jii.»
41 Ñi nangu ay waxam nag, ñu sóob leen
ci ndox, te ca bés booba lu mat limub ñetti
junniy nit yokku nañu ci ñoom.

Mbooloom ña gëm Kirist

42 Ñoom nag ñuy wéy ci njànglem ndaw
yi ak cig bokk, ci damm mburu ak ñaan
ci Yàlla. 43 Ragal jàpp ñépp, te ndaw yi di
def ay kéemaan ak ay firnde yu bare. 44 Ñi
gëm nag dañoo booloo te bokk lépp. 45 Ñu
jaay seeni suuf ak seen alal, séddoo ko, ku
nekk ak la ngay soxla. 46 Te bés bu nekk ñu
saxoo teew ak benn xalaat ca kër Yàlla ga,

tey damm mburu ca kër ya; ñuy lekk seen
ñam ak xol bu laab tey bég, 47 di màggal
Yàlla te am yiw ci wetu nit ñépp. Noonu
bés bu nekk Boroom bi di yokk ca mbooloo
ma ñi mucc.

3

Piyeer faj na nit ku lafañ

1 Am bés Piyeer ak Yowaana dem, ba
bëgga dugg ca kër Yàlla ga ca waxtuw
ñaan, maanaam tisbaar. 2 Fekk ñu indi
fa nit ku judduwaale lafañ, ñu di ko teg
bés bu nekk ca bunt, ba ñuy wooye Bunt
bu rafet ba, ca kër Yàlla ga, ngir muy
yelwaan ña fay dugg. 3 Bi mu gisee Piyeer
ak Yowaana nag, ñuy dugg ca kër Yàlla ga,
mu dékk leen loxo. 4 Ci kaw loolu Piyeer
ak Yowaana ne ko jàkk, te Piyeer ne ko:
«Xool nu.» 5 Lafañ bi xool leen, yaakaar
ne dina jot dara ci ñoom.

6 Noonu Piyeer ne ko: «Awma xaalis,
awma wurus, waaye li ma am, dinaa la
ko jox: ci turu Yeesu Kirist mu Nasaret
doxal!» 7 Mu jàpp ci loxol ndijooram,
yékkati ko. Ci saa si ay tànkam ak ay
kostanam dëgër. 8 Mu tëb, daldi taxaw, di
dox. Mu dugg ak ñoom ca kër Yàlla ga,
muy dox, di tëb tey sant Yàlla. 9 Noonu
ñépp gis ko, muy dox, di sant Yàlla.
10 Te ñu xàmmi ko, ne moo daan toog, di
yelwaan ca Bunt bu rafet ba ca kër Yàlla
ga. Ñu daldi waaru lool te yéemu ci li ko
dikkal.

Waareb Piyeer

11 Naka waa ji taq ci Piyeer ak Yowaana,
ñépp waaru; ñu daldi daw, fekksi leen ca
bérab ba ñuy wax Werandaa bu Suley-
maan. 12 Bi Piyeer gisee loolu nag, mu
ne mbooloo mi: «Yéen waa Israyil, lu tax
ngeen waaru ci lii? Lu tax ngeen di nu
xool jàkk, mel ni ci sunu kàttan, mbaa ci
sunu ragal Yàlla lanu doxloo kii? 13 Yàllay
Ibraayma ak Isaaxa ak Yanqóoba, di Yàllay
sunuy maam, màggal na Ndawam Yeesu;
yéena xàcceek moom, ba jébbal ko Pilaat,
fekk naroon na koo bàyyi. 14 Yéen xeeb
ngeen Aji Sell ji te Jub, te tinul ab reykat.
15 Bóom ngeen Aji Dundal ji, waaye Yàlla
dekkal na ko; seede nanu ko nun ñépp.
16 Ci gëm turam la nit, kii ngeen di gis
te xam ko, dëgëre; waaw, turu Yeesu ak
ngëm gi jóge ci moom, moo tax mu wér
péŋŋ ci seen kanam, yéen ñépp.

17 «Léegi nag bokk yi, xam naa ne ñàkka
xam a tax ngeen def ko, yéen ak seeni
kilifa. 18 Waaye noonu la Yàlla amale
li mu yégle woon lu jiitu jaarale ko ci
gémmiñug yonent yépp naan, Almaseem
dina sonn. 19 Tuubleen seeni bàkkaar nag
te wàññiku ci Yàlla, ngir seeni bàkkaar
far. 20 Noonu jamonoy péex dina bawoo
ci Boroom bi, te muy yebal Almasi bi mu
leen jagleel, maanaam Yeesu. 21 Asamaan
war na koo yor, ba jamono ju ñuy defaraat
lépp, di jamono ji Yàlla waxoon jaarale
ko ci gémmiñug yonentam yu sell yépp,
li dale ci njàlbéenug àddina. 22 Ndaxte
Musaa nee woon na: "Boroom bi seen
Yàlla dina leen feeñalal ci seen xeet Yonent
ni man; nangeen ko déggal ci lépp lu mu
leen wax. 23 Képp ku déggalul Yonent
boobu, dees na la far ci xeet wi."

24 «Li dale sax ci Samiyel ak ñi ci topp,
bépp yonent bu wax yégle na bés yii.
25 Yéen nag yéenay donn yonent yi ak
kóllëre, gi Yàlla fasoon ak seeni maam, bi
mu naan Ibraayma: "Xeeti àddina yépp
dinañu barkeel ci ki soqikoo ci yaw."
26 Yàlla feeñal na Ndawam, jëkk koo yebal
ci yéen, ngir barkeel leen, ci waññi leen
kenn ku nekk ci say bàkkaar.»

4

Piyeer ak Yowaana ci kanam kureelu àttekat ya

1 Bi ñuy wax ak mbooloo ma, sarxalkat
ya ak kilifag ñiy wottu kër Yàlla ga ak
Sadusen ya daanu ci seen kaw. 2 Ñu mer
lool ci li ñuy waar nit ñi, di yégle ndekkitel
ñi dee, sukkandikoo ko ci ndekkitel Yeesu.
3 Noonu ñu jàpp leen, tëj leen ba ca ëllëg
sa, ndaxte mu nga doon tàmbalee guddi.
4 Waaye ñu bare ca ña dégg wax ja gëm
nañu, te limu góor ñi gëm yokku na, ba
mat juróomi junni.

5 Ca ëllëg sa nag kilifay Yawut yi ak
njiit yi ak xutbakat yi dajaloo ci Yerusalem.
6 Ràññee nañu ci: Anas, miy sarxalkat
bu mag bi, Kayif, Yowaana, Alegsàndar ak
bokki sarxalkat bu mag bi. 7 Ñu dëj Piyeer
ak Yowaana ca digg ba, laaj leen ne: «Lii
ngeen def, ci gan kàttan, mbaa ci turu kan,
ngeen ko defe?»

8 Ci kaw loolu Piyeer daldi fees ak Xel mu
Sell mi, ne leen: «Yéen kilifay xeet wi ak
njiit yi, 9 bu fekkee ne xettali nit ku wopp,
ba mu wér, moo tax ngeen dëj nu ci pénc
mi tey, 10 nangeen xam lii, yéen ñépp ak
bànni Israyil gépp: ci turu Yeesu Kirist mu
Nasaret, mi ngeen daajoon ca bant te Yàlla
dekkal ko, ci tur woowu la nit kii jële ag
wér, ba taxaw ci seen kanam. 11 Yeesu
moomu mooy:
"Doj wi ngeen xeeboon, yéen tabaxkat yi,
te moo doon doju koñ."
12 Te mucc amul ci keneen, ndaxte ci ron
asamaan amul weneen tur wu ñu maye ci
nit ñi, wu nu wara mucce.»

13 Kon bi ñu gisee fit, wi Piyeer ak
Yowaana àndal, te ñu xam ne masuñoo
jàng mbaa ñuy gëstu ci diine, ñu daldi
waaru, ràññee ne daa nañu ànd ak Yeesu.

14 Te bi ñu gisee nit, ka ñu fajoon, taxaw ak
ñoom, manuñu caa teg dara. 15 Noonu ñu
santaane, ñu génne leen, ñu daldi gise ci
seen biir, 16 ne: «Lu nuy def ak ñii? Ndaxte
def nañu kéemaan gu siiw; loolu leer na
ñi dëkk Yerusalem ñépp, te manunu koo
weddi. 17 Waaye ngir mbir mi baña law ci
xeet wi, nanu leen aaye, ñu baña waxati
ak kenn ci tur woowu.»
18 Noonu ñu woo leen, ñu tere leen bu
wóor, ñu waxati mbaa waare dara ci turu
Yeesu. 19 Waaye Piyeer ak Yowaana ne
leen: «Bu fekkee ne déggal leen te bàyyi
Yàlla mooy li jub ci kanam Yàlla, seetleen.
20 Waaye nun manunoo baña wax li nu gis
te dégg ko.» 21 Noonu kilifa yi tëkkuwaat
leen, yiwi leen, ñu dem. Ndaxte amuñu
benn bunt ci ñoom ngir mbugal leen,
fekk ñépp di màggal Yàlla ci li xewoon.
22 Ndaxte nit, ka ñu fajoon ci kéemaan
googu, weesoon na ñeent fukki at.

Mbooloom ñi gëm ñaan na ci Yàlla

23 Bi ñu leen yiwee nag, ñu dem ci seeni
bokk, nettali leen li sarxalkat yu mag ya
ak njiit ya waxoon lépp. 24 Bi ko bokk ya
déggee nag, ñu mànkoo, diis seen kàddu
Yàlla ne: «Boroom bi, yaa sàkk asamaan,
suuf, géej ak lépp li nekk ci seen biir. 25 Yaa
wax, jaar ci sunu maam Daawuda sa jaam,
mi doon gémmiñu Xel mu Sell mi, ne:
“Lu tax xeeti àddina di bax?
Lu tax ñuy fexe lu manula am?
26 Buuri àddina dañoo booloo,
te kilifa yi dajaloo,
di bañ Boroom bi ak Almaseem.”
27 Ndaxte ci dëgg ci dëkk bii, Erodd ak
Poñsë Pilaat ànd ak xeeti àddina ak bànni
Israyil, likkoo nañu, ngir daaneel sa Ndaw
lu sell li nga fal, di Yeesu, 28 te def lépp, li
sa kàttan ak sa ndigal tëraloon. 29 Léegi
nag Boroom bi, seetal seeni tëkku te may
nu, nun say jaam, nuy wax sa kàddu ak fit.
30 Tàllalal sa loxo, ci wéral ak ci wone ay
kéemaan ak ay firnde, jaarale ko ci turu
Yeesu, sa Ndaw lu sell li.»
31 Bi ñu ñaanee ba noppi, bérab ba ñu
booloo woon daldi yëngatu; te ñoom ñépp
fees ak Xel mu Sell mi, ñuy wax kàddug
Yàlla ak fit wu dëgër.

Mbooloom ñu gëm ñi

32 Noonu mbooloom ñu gëm ñi bokk
menn xel ak benn xalaat. Kenn daawul
aakimoo dara ci alalam, waaye ñoo
bokkoon lépp. 33 Te ndaw yi di seedeel
ndekkitel Yeesu Boroom bi ak kàttan gu
réy. Te yiw wu yaatu ëmb leen, ñoom
ñépp. 34 Kenn ci ñoom ñàkkul dara,
ndaxte képp ku nekk boroom suuf mbaa
am ay kër, jaay na ko, indi njég li, 35 teg ko
ci loxoy ndaw ya; ñu di ci sédd, kenn ku
nekk li mu soxla.
36 Noonu amoon na fa ku tudd Yuusufa,
te ndaw yi dàkkentale ko Barnabas, miy
tekki «Kiy dëgëral fit yi,» mu soqikoo ci
giiru Lewi, te juddoo dunu Sipar. 37 Moom
nag jaay na tool, ba mu moom, indi xaalis
ba, teg ko ci loxoy ndaw ya.

5

Anañas ak Safira

1 Naka noonu nit ku tudd Anañas, ànd
ak Safira jabaram, jaay làccu suuf. 2 Mu
dencal boppam benn cér ca njég la, ànd
ca ak jabaram; ba noppi mu indi cér ba ca
des, teg ko ci loxoy ndaw ya.
3 Bi mu ko defee Piyeer ne ko: «Anañas,
lu tax nga bàyyi Seytaane dugg la, ba fees
sa xol, ngay wor Xel mu Sell mi, ci li nga
dencal sa bopp benn cér ci njég li? 4 Bi mu
jaragul, ndax moomuloo ko woon? Te bi
mu jaree, ndax yilifuloo woon njég li? Lu
tax nga fas ci sa xol def nii? Woruloo nit
ñi, waaye Yàlla nga wor.»
5 Bi Anañas déggee baat yooyu, mu
daanu dee. Ñi ko dégg ñépp tiit, ba ne
nërëm. 6 Noonu waxambaane ya jóg, ñu
sàng ko, yóbbu ko, jébbal Yàlla.
7 Ñetti waxtu gannaaw ga, jabaram dug-
gsi, fekk xamul la fa xew. 8 Piyeer daldi
ko ne: «Wax ma, ndax lii mooy njégu tool
bi?» Mu ne ko: «Waawaaw, lii la.»
9 Ci kaw loolu Piyeer ne ko: «Lu tax
ngeen ànd, di diiŋat Xelu Boroom bi?
Ñi denci woon sa jëkkër ñu ngi nii ci
bunt bi, te dinañu la yóbbu.» 10 Ca
saa sa mu daanu ciy tànkam, dee. Bi
waxambaane ya agsee nag, ñu fekk ko,
mu faatu; ñu yóbbu ko, def ko ci wetu
jëkkëram. 11 Noonu tiitaange ju mag tàbbi
ci mbooloom ñi gëm ñépp ak ñi ko dégg
ñépp.

Ndawi Kirist yi faj nañu ñu bare

12 Bi loolu amee ay kéemaan ak ay firnde
yu bare di xew ci nit ñi, jaare ca loxoy
ndaw ya. Ñépp di booloo ca Werandaa
bu Suleymaan ca kër Yàlla ga. 13 Te kenn
ci ña ca des ñemewula booloo ak ñoom,
waaye nit ñépp di leen màggal. 14 Moona
ay nit ñu gëna bare, góor ak jigéen, di gëm
Boroom bi, tey taq ci ñoom. 15 Nit ñi indi
sax ñu wopp ca mbedd ya, teg leen ca ay
lal yu ndaw ak ay leeso, ngir bu Piyeer di
jaar, doonte takkandeeram sax yiir ñenn
ci ñoom. 16 Te it nit ñu bare dajaloo, jóge
ca dëkk ya wër Yerusalem, ñu indi ay jarag
ak ñu rab yu bon sadd; te ñoom ñépp daldi
wér.

Fitnaal nañu ndaw yi

17 Booba sarxalkat bu mag ba jóg
ak gàngooram gépp, maanaam kureelu
Sadusen ga fa dëkk. Kiñaan gu mag jàpp

leen, 18 ba ñu jàpp ndaw ya, tëj leen ca
kaso ba. 19 Waaye ci guddi malaakam
Boroom bi ubbi buntu kaso ba, génne leen
ci biti naan: 20 «Demleen taxaw ca kër
Yàlla ga, te xamal nit ñi lépp lu jëm ci
dund gu wóor gii.» 21 Bi ñu déggee loolu,
ñu dugg ca kër Yàlla ga ci suba teel, daldi
waare.

Bi ñu koy def, sarxalkat bu mag ba ak
gàngooram ñëw, woolu kureelu àttekat
ya, maanaam mbooloom njiiti bànni Is-
rayil gépp; ñu yónnee, ngir jëli ndaw ya ca
kaso ba. 22 Waaye bi wottukati kër Yàlla ga
agsee ca kaso ba, gisuñu leen fa; ñu daldi
délsi, yégle ko 23 ne: «Fekk nanu kaso ba
tëju bu wóor ak wottukat ya taxaw ca bunt
ya, waaye bi nu ko tijjee, fekkunu kenn ci
biir.»

24 Bi kilifag wottukati kër Yàlla ga ak
sarxalkat yu mag ya déggee loolu, ñu daldi
ciy jaaxle lool, ñuy laajante, fu lii di mujj.

25 Noonu benn waay ñëw, yégal leen
ne: «Nit ñi ngeen tëjoon ñu ngi taxaw ca
kër Yàlla ga, di jàngal nit ñi.» 26 Ci kaw
loolu kilifa ga ak wottukat ya dem jëli leen;
waaye boolewuñu ci fitna, ngir ragal nit ñi
sànni leen ay xeer.

27 Bi ñu leen indee, ñu dëj leen ci kanam
mbooloo ma. Sarxalkat bu mag ba laaj
leen 28 ne: «Ndax terewunu leen ci lu
wér, ngeen waare ci tur woowu, te fi
mu ne dajal ngeen Yerusalem ak seeni
waare, rax-ca-dolli yéena ngi nuy fexee
taqal deretu nit kooku.»

29 Waaye Piyeer ak ndaw ya ne leen:
«Déggal Yàlla moo gën déggal nit.
30 Yàllay sunuy maam dekkal na Yeesu,
mi ngeen bóomoon ci wékk ko ca bant ba.
31 Te Yàlla yékkati na ko ci ndijjooram,
mu nekk Buur ak Musalkat, ngir may
bànni Israyil réccu, ba mu baal leen seeni
bàkkaar. 32 Seede nanu loolu, nun ak Xel
mu Sell, mi Yàlla may ñi koy déggal.»

33 Bi ñu déggee loolu, ñu mer ba seen
xol di dagg, ñu bëgg leena rey. 34 Waaye
amoon na fa nit ku tudd Gamaleel, bokk
ci tariixab Farisen ya, di xutbakat bu
tedd ci yoonu Musaa, mu jóg ca mbooloo
ma, santaane ñu génne leen tuuti. 35 Bi
ñu ko defee mu ne leen: «Yéen bokki
Israyil, moytuleen li ngeen di def nit
ñooñu. 36 Ndaxte bu yàggul Tëdas jógoon
na, mbubboo daraja, ba lu mat ñeenti
téeméeri nit takktoo ak moom. Tëdas
moomu nag reyees na ko, te ñi ko top-
poon ñépp tasaaroo, ba seen pexe nasax.
37 Gannaawam it Yudaa mu Galile jóg,
ca jamono ja ñu doon bind waa réew
ma, mu jógloo nit ñu bare, ñu ànd ak
moom. Moom itam dee na, te ay nitam
ñépp tasaaroo. 38 Léegi maa ngi leen
di wax, génnleen ci mbirum ñooñu te
bàyyi leen ñu dem. Ndaxte bu seen pas-
pas mbaa seen jëf dee pexem nit, dina
yàqu. 39 Waaye bu fekkee ne ndogalu Yàlla
la, dungeen ko mana fanq, ngir ragala
jànkoonte ak Yàlla.»

40 Bi mu waxee loolu, ñu fekk ko ci
xalaatam; ñu woo ndaw ya, daldi leen
dóor ay yar, tere leen, ñu waxati dara ci
turu Yeesu, ba noppi bàyyi leen, ñu dem.

41 Ndaw ya nag jóge ca kanam kureelu
àttekat ya, bég ci li leen Yàlla jàppe, ñu
yeyoo yenu toroxte ngir Tur wa*. 42 Noonu
bés bu nekk ca kër Yàlla ga ak ca kër
ya, daawuñu noppee jàngle ak a xamle
xibaaru jàmm bi, ne Yeesu mooy Almasi
bi.

6

Sàkk nañu ñiy topptoo yëfi mbooloo ma

1 Ca bés yooyu, naka taalibe yi di gëna
bare, Yawut yiy làkk gereg tàmbalee ñaxtu
ci mbirum Yawut tigi yi, te lii a ko waral:
jigéen ñi seen jëkkër dee, te ñu bokk ci
ñoom, naraalewuñu leen ca ndimbal, la
ñuy séddale bés bu nekk. 2 Noonu fukki
ndaw ya ak ñaar woo mbooloom taalibe
ya ne leen: «Nu bàyyi kàddug Yàlla, di
topptoo mbirum séddale, loolu jekkul ci
nun. 3 Kon nag bokk yi, tànnleen juróom
ñaari nit ci seen biir, ñu am seede su rafet
te fees ak Xel mu Sell mi ak sago, nu dénk
leen liggéey bii. 4 Waaye nun dinanu wéy
ci ñaan ci Yàlla ak ci yenub xamle kàddu
gi.»

5 Lii ñu wax nag neex na mbooloo mépp.
Noonu ñu tànn Ecen, di nit ku fees ak
ngëm ak Xel mu Sell mi, boole ci Filib ak
Porokor, teg ca Nikanor, Timon, Parmenas
ak Nikolas, mi juddoo Ancos te tuub ci
yoonu Yawut ya. 6 Ñu jébbal leen ndaw
ya, ñaanal leen, teg leen loxo.

7 Noonu kàddug Yàlla di law, ba
mbooloom taalibe yi di yokku bu bare ci
Yerusalem; te sarxalkat yu bare déggal
Yàlla ci topp yoonu ngëm wi.

Jàpp nañu Ecen

8 Naka noona Ecen, mi fees ak yiw ak
kàttan, di def ay kéemaan yu mag ak ay
firnde ca nit ña. 9 Waaye ay nit jóg, bokk
ci jàngu, bi ñuy wax Jàngub ñi ñu goreel,
di ay niti dëkki Siren ak Alegsàndiri, ak it
waa diiwaani Silisi ak Asi. Ñuy werante ak
Ecen, 10 waaye àttanuñu sagoom ak Xel mi
muy waxe.

11 Kon ñu daldi jënd ay nit, ñu ne: «Dégg
nanu ko, muy sosal Musaa ak Yàlla.»
12 Noonu ñu jógloo nit ñi ak njiit yi ak

* **5:41** Tur wa mooy turu Boroom bi Yeesu Kirist.

xutbakat yi, ñu dal ci kawam, jàpp ko,
yóbbu ko ca kureelu àttekat ya. 13 Te
ñu sàkk ay naaféq yuy seede ne: «Kii du
bàyyee wax lu juuyoo ak bérab bu sell ba
ak yoonu Musaa. 14 Ndaxte dégg nanu,
muy wax ne, Yeesum Nasaret moomu dina
daaneel bérab bii te soppi aada, yi nu
Musaa batale woon.»
15 Bi ñu ko waxee, ña toogoon ñépp
ca mbooloo ma xool ko jàkk, gis xar
kanamam, mu mel ni xar kanam malaaka.

7

Layu Ecen fa kanam mbooloo ma

1 Noonu sarxalkat bu mag ba ne ko:
«Ndax loolu dëgg la?» 2 Ecen ne ko: «Yéen
samay bokk ak samay baay, dégluleen!
Yàlla, miy Boroom ndam, feeñu woon
na sunu maam Ibraayma, bi mu nekkee
réewu Mesopotami, te dëkkagul woon
Karan. 3 Mu ne ko: “Toxul sa réew, bàyyi
say bokk, te ñëw ci réew, mi ma lay won.”
4 «Ci kaw loolu mu génn réewu niti
Kalde, dëkksi Karan. Te bi baayam faatoo,
Yàlla toxale ko foofa, dëël ko ci réew,
mi ngeen dëkk léegi. 5 Waaye mayu ko
fa genn moomeel gu mu wara donale,
du sax fu mu mana teg tànkam; waaye
dig na ko ne dina ko may réew mi, mu
yilif ko moom ak askanam, fekk booba
amagul doom. 6 Yàlla ne ko: “Ñi soqikoo
ci yaw dinañu ganeyaan ci réew mu ñu
dëkkul; dees na leen def ay jaam, di leen
fitnaal diirub ñeenti téeméeri at.” 7 Waaye
Yàlla nee na: “Xeet wi leen jaamloo, man
maa leen di àtte te gannaaw loolu dinañu
génn, di ma jaamu ci bérab bii.” 8 Yàlla
nag tëral kóllëre seen diggante, fas ko ci
màndargam xaraf. Noonu Ibraayma jur
Isaaxa, xarafal ko ca juróom ñetteelu fan
ba; Isaaxa def noonu Yanqóoba, Yanqóoba
it def noonu fukki maam ya ak ñaar, ñi sos
xeet wi.
9 «Naka maam yooyu, dañoo iñaane
Yuusufa, ba jaay ko, mu jëm réewu Misra.
Waaye Yàlla taxawu ko, 10 génne ko ci
coonoom yépp, defal ko yiw ak xel ci
kanam Firawna, buuru Misra, mu def ko
kilifag Misra ak këram gépp.
11 «Bi loolu amee xiif tàbbi ci biir
Misra ak réewu Kanaan mépp, ba toskare
ja metti lool, te sunuy maam amatuñu
lu ñu lekk. 12 Yanqóoba nag dégg ne
Misra am na dugub, mu yebal ca sunuy
maam, ñu dem fa yoon wu jëkk. 13 Bi
fa ay doomi baayam delloo nag, Yuusufa
xàmmiku leen, te Firawna xamante ak
njabootam. 14 Ci kaw loolu Yuusufa yeble,
woo baayam ak bokkam yépp, ñuy juróom
ñaar fukki nit ak juróom. 15 Noonu
Yanqóoba dem Misra, faatu fa, moom ak
sunuy maam. 16 Gannaaw loolu ñu yóbbu
seeni néew Sisem, dugal leen ca bàmmeel,
ba Ibraayma jëndoon ak xaalis ca doomi
Amor ca Sisem.
17 «Bi loolu wéyee jamono ji jege woon
na, ngir Yàlla amal li mu digoon Ibraayma
ci ngiñ; fekk xeet wa di law tey gëna bare
ci Misra, 18 ba keroog beneen buur bu
xamul Yuusufa di falu ci Misra. 19 Buur
boobu nag dafa daan nax sunu xeet, di
fitnaal sunuy maam, ba di leen sànniloo
seeni doom, ngir ñu dee.
20 «Booba nag la Musaa juddu, di ku
rafet ci kanam Yàlla; ñu yor ko ñetti weer
ci biir kër baayam, 21 ba noppi sànni ko.
Noonu doom ju jigéen ju Firawna for ko,
yar ko ni doomam. 22 Musaa nag di ku
yewwu ci xam-xamu waa Misra bépp, di
jàmbaar ci wax ak jëf.
23 «Bi mu demee ba am ñeent fukki at,
mu fas yéeney seeti ay bokkam, maanaam
bànni Israyil. 24 Noonu mu gis ca ku ñuy
néewal doole, mu sotle ko, feyul ko, ba
dóor waayi Misra ja. 25 Mu defe ne, ay
bokkam dinañu xam ne ciy loxoom la leen
Yàllay musale, waaye xamuñu ko. 26 Ca
ëllëg sa mu juux ci ay Yawut yuy xeex,
mu di leen jéema jubale ne leen: “Yéen
ay bokk ngeen, lu tax ngeen di xeex?”
27 Waaye kiy néewal doole moroomam
bëmëx ko ne: “Ku la teg kilifa ak àttekat ci
sunu kaw? 28 Ndax danga maa bëgga rey,
ni nga defoon démb waayi Misra ja?” 29 Bi
Musaa déggee wax jooju, mu daldi daw,
dem réewu Majan, di fa ab doxandéem;
mu séy fa, ba am ñaari doom.
30 «Lu ko wees ñeent fukki at nag, bi mu
nekkee ca màndiŋu tundu Sinayi, malaaka
feeñu ko ci takk-takku sawara ci biir as
ngarab. 31 Bi ko Musaa gisee, mu daldi
waaru ci li mu gis; mu jegesi ngir niir
ko, dégg baatu Boroom bi ne ko: 32 “Man
maay sa Yàllay maam, di Yàllay Ibraayma,
Isaaxa ak Yanqóoba.” Ci kaw loolu Musaa
tiit bay lox, te ñemeetula xool. 33 Noonu
Boroom bi ne ko: “Summil say dàll, ndaxte
bérab bi nga taxaw, bérab bu sell la. 34 Gis
naa bu baax fitnay sama xeet ci Misra te
dégg naa seeni tawat, kon wàcc naa ngir
musal leen. Léegi nag ñëwal, dinaa la
yebal Misra.”
35 «Musaa moomu bañoon nañu ko, ba
ne ko: “Ku la teg kilifa ak àttekat?” Waaye
moom la Yàlla yebal, jaarale ko ci malaaka
mi ko feeñu ca ngarab sa, ngir mu nekk
kilifa gu leen di goreel. 36 Moo leen
génne réewu Misra, di def ay kéemaan
ak ay firnde ca réew ma, ca géeju Barax
ya ak ca màndiŋ ma diirub ñeent fukki
at. 37 Musaa moomu moo ne woon bànni
Israyil: “Yàlla dina leen feeñalal ci seeni
bokk Yonent bu mel ni man.” 38 Te moo

nekkoon ak mbooloo ma ca màndiŋ ma,
ànd ak sunuy maam, wéttalikoo malaaka,
mi waxoon ak moom ci tundu Sinayi. Te
mu jote ci Yàlla kàddu yiy dund, ngir jottali
nu ko. 39 Waaye sunuy maam nanguwuñu
koo déggal; dañu koo bañ te seeni xel
dëpp, dellu Misra. 40 Ñu sant Aaróona
ne: "Sàkkal nu ay yàlla yuy jiitu ci sunu
kanam, ndaxte Musaa male nu génne ci
réewu Misra, xamunu lu ko dal." 41 Booba
nag ñu tëgglu aw sëllu, muy xërëm, ñu
di ko tuuru, di bànneexu ci seeni jëfi loxo.
42 Waaye bi ñu ko defee Yàlla dëddu leen,
bërgël leen, ñuy jaamu biddiiwi asamaan.
Moom lañu bind ci téereb yonent yi ne:

"Yéen bànni Israyil, ndax rendi ngeen jur,
jébbal ma, boole ko ak i sarax,
diirub ñeent fukki at ca màndiŋ ma?
43 Yóbbu ngeen sax fu nekk xayma, biy
màggalukaayu Molog,
ak biddiiwub Refan, bi ñu daan bokkaaleel
Yàlla,
di ay nataal, yi ngeen defoon ngir màggal
leen!
Kon nag dinaa leen toxal, yóbbu leen ci
gannaaw réewu Babilon."

44 «Sunuy maam amoon nañu ca
màndiŋ ma xaymab màggalukaay, bi
ëmboon li Yàlla seede. Xayma boobu
nag defoon nañu ko, roye ko ci bi Musaa
gisoon, ni ko ko Yàlla sante woon. 45 Te
gannaaw ga, bi Yosuwe nekkee kilifag
sunuy maam, ñu jot xayma ba ñoom it,
yóbbu ko ca réew, ma ñu nangu ca xeet ya
Yàlla dàq ci seen kanam. Xayma ba nekk
fa, ba ci jamonoy Daawuda. 46 Moom yiw
na fa kanam Yàlla, mu ñaan ko, mu sàkkal
ko kër ngir askanu Yanqóoba. 47 Waaye
Suleymaan moo tabaxal Yàlla kër ga.

48 «Moona Aji Kawe ji du dëkk ci fu loxol
nit defar; moom la ab yonent wax ne:

49 "Asamaan mooy sama jal,
te suuf mooy sama tegukaayu tànk.
Kon gan kër ngeen may tabaxal,
mbaa fan mooy sama bérabu nop-
palukaay?
50 Ndax du sama loxo moo defar yëf yooyu
yépp?
—Moom la Boroom bi doon wax."

51 «Yéen ñi dëgër bopp, ànd ak xol buy
bañ ak ay nopp yuy fatt, mel ni ñi xamul
Yàlla. Dungeen noppeek a diiroo ak Xel
mu Sell mi; ni ko seen baay yi daan defe,
noonu ngeen di def, yéen itam. 52 Kan ca
yonent ya la seeni maam tegul woon ay
fitna? Rey nañu ñi doon yégle ñëwug Aji
Jub ji, moom mi ngeen jébbale léegi, ba
ñu rey ko. 53 Jot ngeen yoonu Musaa, wi
Yàlla wàcce jaarale ko ci ay malaaka, te
sàggane ngeen ko.»

Sànni nañu ay doj Ecen, ba rey ko

54 Bi ñu déggee loolu nag, seeni xol di
dagg, ñuy yéyu, jëm ci kawam. 55 Waaye
Ecen, mi fees ak Xel mu Sell mi, ne jàkk
ci asamaan, gis ndamu Yàlla, te gis Yeesu
mi taxaw ci ndijooru Yàlla. 56 Mu ne:
«Seetleen, maa ngi gis asamaan yi ubbiku,
te Doomu nit kaa ngii taxaw ci ndijooru
Yàlla.»

57 Bi ñu déggee loolu, ñu daldi xaacu
ca kaw, tey dar seeni nopp; ñu ànd, ne
milib ci kawam; 58 ñu wat-wate ko, génne
ko dëkk ba, dóor ko ay doj, ba mu dee.
Seede ya tegoon nañu seeni yére ci tànki
waxambaane wu tudd Sóol.

59 Noonu ñu dóor Ecen ay doj, muy ñaan
Yàlla ne: «Boroom bi Yeesu, nangul sama
ruu!» 60 Bi mu ko waxee, mu sukk, wax ak
baat bu kawe: «Boroom bi, bu leen bindal
bàkkaar bii,» ba noppi mu nelaw.

8

1 Sóol moom ànd na ci ñi doon rey Ecen.

Fitnaal nañu mbooloo mi

Bés booba nag fitna ju metti dal na ci
mbooloom ñi gëm, mi nekk Yerusalem,
ba ñépp, ñu moy ndaw ya, tasaaroo ci
diiwaani Yude ak Samari. 2 Ay nit ñu ragal
Yàlla fab Ecen, jébbal ko Boroom bi, di ko
jooy bu wér. 3 Waaye naka Sóol, mu ngay
tas mbooloom ñi gëm, di tàbbi ca kër ya,
tey jàpp góor ak jigéen, di leen tëj kaso.

Filib waare na ci diiwaanu Samari

4 Ñi tasaaroo nag dem fu nekk, di fa
xamle xibaaru jàmm bu kàddug Yàlla.
5 Naka Filib mu dem ca benn dëkk ca
Samari, di leen yégal Kirist. 6 Bi ko
mbooloo mi déggee te gis kéemaan yi muy
def, ñu bokk benn xalaat, fekki ko ci li mu
wax. 7 Ndaxte ay rab yu bon bàyyi nañu
nit ñu bare, ña ñu jàppoon, di yuuxu ci
kaw; te ñu bare ñu làggi ak ñu lafañ daldi
wér. 8 Noonu mbég mu réy tàbbi ca dëkk
ba.

Simoŋ luxuskat bi

9 Amoon na nag nit ku tudd Simoŋ, di
luxuskat bu yàgg ca dëkk ba, te daan yéem
waa Samari gépp, ci naan: «Ku màgg
laa.» 10 Kon ñépp, mag ak ndaw, taq ci
moom ne: «Kii mooy dooley Yàlla ji tudd
"Màgg".» 11 Ñu taq ci moom, ndax li mu
leen yàgga waar ci ay luxus. 12 Waaye
bi ñu gëmee xibaaru jàmm, bi Filib yégle
jëm ci nguurug Yàlla ak turu Yeesu Kirist,
góor ak jigéen daldi nangu, ñu sóob leen
ci ndox. 13 Simoŋ sax gëm, ñu sóob ko ci
ndox; mu wéy nag ci topp Filib, di waaru
ci kéemaan yi ak firnde yu mag yiy am.

14 Bi nga xamee ne ndaw yi nekk
Yerusalem yég nañu ne, waa Samari
nangu nañu kàddug Yàlla; ñu yónni fa

Piyeer ak Yowaana. 15 Ñu dem fa nag,
ñaanal leen, ngir ñu jot Xel mu Sell mi.
16 Ndaxte wàccagul ci kenn ci ñoom,
waaye sóoboon nañu leen rekk ci ndox ci
turu Boroom bi Yeesu. 17 Noonu Piyeer ak
Yowaana teg leen loxo, ñu jot Xel mu Sell
mi.

18 Bi Simoŋ gisee nag ne Yàlla may na Xel
mi jaarale ko ci loxoy ndaw ya, mu indil
leen xaalis, 19 ne leen: «Mayleen ma sañ-
sañ boobu, ba ku ma teg samay loxo, nga
jot Xel mu Sell mi.» 20 Waaye Piyeer ne
ko: «Asarul ak sa xaalis, yaw mi yaakaar
ne man ngaa jënd mayu Yàlla ak xaalis.
21 Amuloo benn wàll mbaa cér ci lii, ndaxte
sa xol laabul ci kanam Yàlla. 22 Réccul nag
sa coxor te ñaan Boroom bi, mu baal la sa
xalaatu xol, su manee am. 23 Ndaxte gis
naa ne sóobu nga ci lu wex xat ci kanam
Yàlla, te bàkkaar not na la.» 24 Simoŋ nag
ne leen: «Ñaanal-leen ma ci Boroom bi,
ngir mu fegal ma li ngeen wax.»

25 Noonu bi ñu seedeelee Yàlla te wax
ci kàddoom, ñu dellu Yerusalem, di xamle
xibaaru jàmm bi ci dëkk yu bare yu waa
Samari.

Filib yee na jaraafu Ecópi

26 Naka noonu benn malaakam Boroom
bi ne Filib: «Jógal te jublu Misra, jaar
ci yoon wi jóge Yerusalem, jëm Gasa, di
màndiŋ.» 27 Filib jóg dem. Noonu mu
gis fa nitu Ecópi ku yoom, di jaraaf ju
mag ci Kandas, buur bu jigéen bu Ecópi,
te di ko wottul xaalisam bépp. Fekk mu
ñëwoon Yerusalem, ngir màggalsi Yàlla,
bay dellu; 28 mu toog ci watiiram, di jàng
téereb yonent Yàlla Esayi. 29 Xel mi nag ne
Filib: «Dabal watiir wale.»

30 Noonu Filib dawsi, mu dégg waayi
Ecópi ja, di jàng téereb yonent Yàlla Esayi.
Mu laaj ko: «Ndax xam nga li ngay jàng?»
31 Mu ne ko: «Nu ma ko mana xame, su
ma ko kenn firilul?» Mu woo Filib nag, mu
yéeg, toog ak moom. 32 Fekk aaya yii la
doon jàng ci Mbind mi:
«Yóbbu nañu ko ni xar mu ñuy rendiji;
ni mburt mu luu ci kanam i watkat,
mu ne cell.
33 Ci toroxteem nangu nañu dëggam;
ñi mu tollool jamono, ku ci xalaat lii?
Jële nañu bakkanam ci àddina.»

34 Jaraaf ja nag ne Filib: «Maa ngi lay
laaj, ci mbirum kan la yonent bi jëmale
wax ji? Ndax mbirum boppam lay wax
mbaa mu keneen?» 35 Noonu Filib tàmbali
ci aaya yooyu, xamal ko xibaaru jàmm bi
ci mbirum Yeesu.

36-37 Bi ñuy jaar ci yoon wi, ñu agsi ci
ndox. Jaraaf ja ne ko: «Ndox a ngi nii, ana
lu tere, nga sóob ma ci?» 38 Mu santaane
nag, ñu taxawal watiir wa; Filib ak jaraaf
ja wàcc ñoom ñaar ci biir ndox ma, mu
sóob ko ca. 39 Ba noppi ñu génn ca ndox
ma, te ca saa sa Xelu Boroom bi fëkk Filib,
ba jaraaf ja gisatu ko, waaye mu toppaat
yoonam, ànd ak mbég. 40 Filib moom teeri
dëkku Asot, muy jaar ci dëkk yépp, di fa
xamle xibaaru jàmm bi, ba kera muy ñëw
dëkku Sesare.

9

Sóol waññiku na ci Yeesu

1 Naka Sóol, muy tëkkoo rey taalibey
Boroom bi, ba di ko noyyee far. Mu dem
nag ca sarxalkat bu mag ba, 2 laaj ko ay
bataaxal yu muy yóbbul jànguy dëkku
Damaas. Noonu ñu mu fa fekk, te ñu
bokk ci yoon wi, góor mbaa jigéen, mu am
dogalu yeew leen, indi leen Yerusalem.

3 Waaye bi muy jub Damaas, ca saa sa
leer gu jóge asamaan melax, ba ëmb ko.
4 Mu daanu ci suuf, dégg baat bu ko ne:
«Sóol, Sóol, lu tax nga di ma fitnaal?» 5 Mu
wuyu ne: «Yaay kan Boroom bi?» Boroom
bi ne ko: «Maay Yeesu, mi ngay fitnaal.
6 Waaye jógal, dugg ca dëkk ba, te dinañu
la wax li nga wara def.» 7 Nit ñi ànd ak
moom nag taxaw, waaru ba luu, ci li ñu
dégg baat bi te gisuñu kenn. 8 Noonu
Sóol jóg, xippi, waaye gisul dara; kon ñu
wommat ko, yóbbu ko Damaas. 9 Diirub
ñetti fan gisul dara, lekkul, naanul.

10 Amoon na nag ci Damaas taalibe bu
tudd Anañas. Bi loolu amee nag Boroom bi
feeñu ko ne: «Anañas!» Mu wuyu: «Maa
ngi nii Boroom bi.» 11 Boroom bi ne ko:
«Jógal, nga jaar ci mbedd, mi ñuy wax
Mbedd mu jub mi, te seet ci kër Yudaa
nit ku tudd Sóol te dëkk Tars, ndaxte
mu ngay ñaan. 12 Te gis na cim peeñu
nit ku tudd Anañas, mu dugg, teg ko ay
loxo, ba muy gisaat.» 13 Waaye Anañas
ne ko: «Boroom bi, dégg naa ci nit ñu
bare ci mbirum kooku, ñu seede lu bare
lu bon lu mu def say gaay ci Yerusalem.
14 Te indaale na fii sax sañ-sañ bu jóge
ci sarxalkat yu mag ya, ngir yeew képp
kuy tudd saw tur.» 15 Waaye Boroom bi
ne ko: «Demal, ndaxte maa ko tànn, muy
sama jëfandukaay, ngir yóbbu sama tur
fa kanam ñi nekkul Yawut ak fa kanam
buur yi ak bànni Israyil. 16 Te dinaa ko
won coono yu bare yu mu wara dékku ngir
sama tur.»

17 Ci kaw loolu Anañas dem, dugg ca kër
ga, teg ay loxoom Sóol. Mu ne ko: «Sóol
sama mbokk, Boroom bi Yeesu, mi la feeñu
woon ci kaw yoon wi, bi ngay dikk, moo
ma yónni, ngir nga dellu di gis te fees ak
Xel mu Sell mi.» 18 Ca saa sa lu mel ni ay
waasintóor génne ci ay bëtam, mu daldi

gisaat. Noonu mu jóg, ñu sóob ko ci ndox;
19 ba noppi mu lekk, amaat doole.
Bi mu ko defee mu toog ay fan ak taalibe,
ya nekk Damaas. 20 Ca saa sa muy yégle
ca jàngu ya ne, Yeesu mooy Doomu Yàlla.
21 Ñi ko dégg ñépp waaru naan: «Ndax
du kii moo daan tas ñiy tudd tur woowu
ci Yerusalem, te mu ñëw fii, ngir yeew
leen, yóbbu ci kanam sarxalkat yu mag
ya?» 22 Moona Sóol di gëna am kàttan, bay
jaaxal Yawut yi dëkk Damaas, ci di leen
wax ay firnde, ne Yeesu mooy Almasi bi.
23 Ba ñu ca tegee ay fani fan, Yawut yi
daldi gise, ngir reylu ko. 24 Waaye Sóol yég
seen pexe. Fekk guddi ak bëccëg ñu doon
wottu bunt yi yépp, ngir man koo bóom.
25 Noonu taalibe yi jël ko ci guddi, def ko
ci dàmba gu réy, jaarale ko ci miir bi, yoor
ko ci suuf.
26 Bi Sóol agsee Yerusalem, mu jéema
ànd ak taalibe yi, waaye ñépp ragal ko,
ndax gëmuñu woon ag taalibeem. 27 Ci
kaw loolu Barnabas jël ko, yóbbu ko ca
ndaw ya, nettali leen, ni Sóol gise Boroom
bi ci kaw yoon wi, ak li mu ko wax, rax-
ca-dolli fit wi mu doon waxe ci turu Yeesu
ci Damaas. 28 Noonu mu nekk ak ñoom ci
Yerusalem, di dugg ak a génn, di wax ak
fit ci turu Boroom bi. 29 Muy wax ak di
werante ak Yawut yiy làkk gereg, waaye
ñu di ko wuta rey. 30 Bi ko bokk yi yégee
nag, ñu yóbbu ko dëkku Sesare, yebal ko
dëkku Tars.
31 Noonu mbooloom ñi gëm nekk ci
jàmm ci biir diiwaani Yude gépp ak Galile
ak Samari; ñuy gëna dëgër, di wéy ci ragal
Yàlla, tey yokku ci ndimbalu Xel mu Sell
mi.

Piyeer faj na Ene

32 Piyeer nag di wër, di jaar fu nekk, tey
dem ci gaayi Yàlla yi dëkk Lidd, 33 mu gis
fa nit ku làggi, tudd Ene, tëdd ci basaŋ
diirub juróom ñetti at. 34 Piyeer ne ko:
«Ene, Yeesu Kirist faj na la; jógal te defar
sa lal.» Noonu mu daldi jóg ca saa sa. 35 Bi
ko waa diiwaani Lidd ak Saron gépp gisee,
ñu daldi waññiku ci Boroom bi.

Piyeer dekkal na Tabita

36 Amoon na nag ci dëkku Yope taal-
ibe bu jigéen bu tudd Tabita, liy tekki
«Dorkas», maanaam «kéwél», te muy wéy
ci jëf yu baax ak sarxe. 37 Ca fan yooyu
mu daanu wopp, ba faatu; noonu ñu sang
ko, teg ko ca néeg, ba sut ca taax ma.
38 Gannaaw Lidd sorewul ak Yope nag, te
taalibe yi dégg ne Piyeer a nga fa, ñu
yónnee ko ñaari nit, ñaan ko mu ñëw ci
ñoom ci saa si.
39 Bi ko Piyeer déggee, mu jóg, ànd ak
ñoom. Bi mu ñëwee, ñu yóbbu ko ca néeg
bu kawe ba. Fekk fa ay jigéen ñi seeni
jëkkër faatu, ñu daldi wër Piyeer, ñépp di
jooy, di ko won kamisol ya ak mbubb, ya
Dorkas daan defar cig dundam.
40 Ci kaw loolu Piyeer génne ñépp ci
biti, mu sukk, ñaan ci Yàlla, ba noppi
walbatiku ca néew ba ne ko: «Tabita,
jógal!» Noonu mu xippi, gis Piyeer, daldi
toog. 41 Piyeer may ko loxo, yékkati ko.
Mu woo gaayi Yàlla ya ak jigéen ña, won
leen ko, muy dund. 42 Mbir ma siiw ca
Yope gépp, ba ñu bare gëm Boroom bi.
43 Gannaaw loolu Piyeer toog ay fan ci
Yope, ci këru ku tudd Simoŋ, miy wullikat.

10

Korney woo na Piyeer

1 Amoon na ci Sesare nit ku tudd Korney,
nekk njiitu xare, mu bokk ci mbooloom
xare, mi ñuy wax mu Itali. 2 Moom nag ku
farlu woon ci Yàlla la, te ragal ko, moom
ak waa këram gépp; muy sarax ñu bare ci
bànni Israyil, tey saxoo ci ñaan ci Yàlla.
3 Am bés ci tisbaar nag mu am peeñu,
gis bu leer malaakam Yàlla feeñu ko ne
ko: «Korney!» 4 Noonu Korney ne ko jàkk,
daldi tiit ne ko: «Kilifa gi, lu mu doon?»
Malaaka ma ne ko: «Say ñaan ak say sarax
yéeg na fa kanam Yàlla, te nangul na la.
5 Yónnil léegi nag ay nit ci dëkku Yope,
ñu woo ku tudd Simoŋ, mi ñu dàkkentale
Piyeer. 6 Mu nga dal fa Simoŋ wullikat, bi
këram nekk ci wetu géej.»
7 Bi malaaka mi doon wax ak moom
demee, Korney woo ñaar ci ay surgaam
ak benn xarekat bu farlu ci Yàlla ci ñi koy
topptoo; 8 mu nettali leen lépp, yebal leen
Yope.
9 Ca ëllëg sa, ba ñuy jaar ca yoon wa, ba
jub dëkk ba, Piyeer yéeg ca kaw taax ma
ci digg bëccëg ngir ñaan ci Yàlla. 10 Noonu
xiif dab ko fa, mu bëgga lekk. Waaye
bi ñu koy toggal, Yàlla feeñu ko. 11 Mu
xool asamaan ubbiku, gis lu mel ni sér
bu mag bu ñu téye ci ñeenti laf ya, yoor
ko, mu jëm suuf. 12 Boroom ñeenti tànk
yépp ñu nga ca, ak yiy raam ci suuf, ak
picci asamaan. 13 Te baat ne ko: «Jógal,
Piyeer, rey te lekk.» 14 Waaye Piyeer ne ko:
«Mukk, Boroom bi, ndaxte masumaa lekk
dara lu daganul mbaa lu araam.» 15 Waaye
baat bi wax ak moom ñaareelu yoon ne
ko: «Lu Yàlla sellal, bu ko araamal.» 16 Ñu
def ko nag, ba muy ñetti yoon, ba noppi
ñu ne cas sér ba, jëme asamaan. 17 Bi
loolu amee Piyeer jaaxle lool ci lu peeñu
miy tekki; fekk booba nit ñi Korney yebal,
laajte woon nañu kër Simoŋ, ba agsi ci
bunt bi. 18 Ñu woote nag naan: «Simoŋ,
mi ñu dàkkentale Piyeer, ndax fi la dëkk?»
19 Bi Piyeer di rabal xelam ci peeñu ma,
Xel mi ne ko: «Ñetti nit a ngi nii, di la wut.

20 Jógal, nga wàcc te ànd ak ñoom; bul
werante, ndaxte maa leen yebal.» 21 Piyeer
wàcc nag ne nit ñi: «Maa ngi nii, man mi
ngeen di wut; lu doon seeni tànk?» 22 Ñu
ne ko: «Korney, njiitu xare ba, nit ku jub
la te ragal Yàlla, ba am seede su rafet ci
bànni Israyil gépp. Malaaka mu sell nag
sant na ko, mu woolu la ci këram te déglu
li ngay wax.» 23 Ci kaw loolu Piyeer dugal
leen, dalal leen.

Piyeer ci kër Korney

Ba bët setee, Piyeer jóg, dem ak ñoom,
ànd ak ñenn ci bokk yi dëkk Yope, 24 te bés
ba ca topp mu dikk Sesare. Fekk Korney
woo na këram ay bokkam ak i xaritam yi
ko gëna jege, di xaar Piyeer. 25 Bi Piyeer
duggee nag, Korney daje ak moom, daanu
ciy tànkam, sargal ko. 26 Waaye Piyeer
yékkati ko ne: «Jógal, man it nit rekk laa.»
27 Noonu muy waxtaan ak moom, duggsi,
fekk fa ndajem nit ñu bare. 28 Mu ne leen:
«Xam ngeen ne aaye nañu Yawut, mu
jaxasoo ak ku mu bokkalul xeet, mbaa mu
dugg ci këram. Waaye Yàlla won na ma
ne warumaa ne kenn setul mbaa araam
na. 29 Looloo tax, bi ngeen ma wooloo, ñëw
naa ci lu àndul ak werante. Maa ngi leen
di laaj nag, lu ngeen may doye?»

30 Ci kaw loolu Korney ne: «Ñetti fan a
ngii may ñaan ci sama biir kër ci waxtu
wii, maanaam tisbaar. Ci saa si ku sol
yére yuy melax taxaw ci sama kanam,
31 mu ne ma: “Korney, say ñaan nangu
na, te say sarax egg nañu fa kanam Yàlla.
32 Yónneel nag ci Yope, woolu Simoŋ,
mi ñu dàkkentale Piyeer; mu nga dal ci
kër Simoŋ miy wullikat ca wetu géej ga.”
33 Yónnee naa nag ci ni mu gëna gaawe,
woolu la; te maa ngi lay sant ci li nga ñëw.
Léegi nag nun ñépp nu ngi fi ci kanam
Yàlla, ngir déglu lépp li la Boroom bi sant.»

34 Noonu Piyeer jël kàddu ga ne leen: «Ci
dëgg gis naa ne Yàlla du gënale, 35 waaye
ci xeet yépp, ku ko ragal tey def lu jub,
moom la nangu. 36 Yónnee na kàddoom
bànni Israyil, di leen xibaar jàmm, jaar-
ale ko ci Yeesu Kirist, miy Boroom lépp.
37 Xam ngeen li xewoon ci réewum Yawut
yépp, li ko tàmbalee ci diiwaanu Galile,
topp ci waareb Yaxya, mu naan nit ñi, mu
sóob leen ci ndox. 38 Xam ngeen ne Yàlla
fal na Yeesum Nasaret, sol ko Xel mu Sell
mi ak kàttan; muy wër, di def lu baax ak di
faj ñépp ñi nekkoon ci kilifteefu Seytaane,
ndaxte Yàlla ànd na ak moom.

39 «Seede nanu li mu def lépp ci biir
réewu Yawut ya ak Yerusalem. Moona rey
nañu ko ci wékk ko ci bant. 40 Waaye
Yàlla dekkal na ko ci ñetteelu fan ba te
biral ko, 41 waxuma xeet wépp, waaye
seede yi Yàlla tànn lu jiitu, maanaam nun
ñi daan lekk di naan ak moom gannaaw
ndekkiteem. 42 Te Yeesu sant na nu, nu
yégal xeet wa, di seede ne moom la Yàlla
jagleel àtteb ñiy dund ak ñi dee. 43 Yonent
yépp seedeel nañu ko ne, ku ko gëm, Yàlla
dina la baal say bàkkaar ci turam.»

44 Bi Piyeer di wax loolu, Xel mu Sell
mi wàcc ci kaw ñépp ñiy déglu kàddu ga.
45 Yawut yi gëm yépp nag, ñi ànd ak Piyeer,
daldi waaru ci li Yàlla tuur Xel mu Sell, mi
mu maye, ci ñi dul Yawut itam. 46 Ndaxte
dégg nañu leen, ñuy wax yeneen làkk ak
di màggal Yàlla.

47 Booba Piyeer daldi wax ne: «Ñii jot
Xel mu Sell mi ni nun, ndax manees na
leena baña sóob ci ndox?» 48 Noonu mu
santaane, ñu sóob leen ci ndox ci turu
Yeesu Kirist. Gannaaw loolu ñu ñaan ko,
mu toog ci ñoom ay fan.

11

Piyeer leeral na jëfam fa kanam gaayi Kirist
ya nekk Yerusalem

1 Bi loolu amee ndaw yi ak bokk yi
nekk ci diiwaanu Yude, dégg nañu ne,
ñi dul Yawut nangu nañu kàddug Yàlla.
2 Bi Piyeer demee Yerusalem nag, kureelu
Yawut gi farataal xaraf, di werante ak
moom ne ko: 3 «Lu tax nga dem ca këru
ñu xaraful, bay lekk sax ak ñoom?»

4 Noonu Piyeer daldi leen benn-bennal
mbir mi, nettali leen ko 5 ne: «Nekkoon
naa ca dëkku Yope, di fa ñaan ci Yàlla, ba
far sama xol seey ci moom; noonu ma am
peeñu: lu mel ni sér bu mag wàcc, jóge ci
asamaan, ñu yoor ko ca ñeenti laf ya, mu
ñëw ba ci man. 6 Ma xool ko jàkk, seetlu ko
bu baax, ma gis ca boroom ñeenti tànk yu
nekk ci kaw suuf, di rabi àll yi, yiy raam ak
picci asamaan. 7 Te dégg naa baat bu ma
ne: “Jógal Piyeer, rey te lekk.” 8 Waaye
ma ne: “Mukk Boroom bi, ndax dara lu
daganul mbaa lu araam masula dugg ci
sama gémmiñ.” 9 Waaye ñaareel bi yoon
baat bi dellu ne ma: “Lu Yàlla sellal, bu ko
araamal.” 10 Loolu am ba muy ñetti yoon,
ba noppi ñu ne cas lépp, jëme asamaan.

11 «Ca saa sa ñetti góor, ña ñu yebal ci
man, jóge Sesare, agsi ca kër ga ma dal.
12 Te Xel mi ne ma: “Àndal ak ñoom, te
bu ci werante.” Juróom benni bokk, yi fi
teew, gunge woon nañu ma, ba nu dugg
ca kër góor googu. 13 Mu nettali nu ne
gis na malaaka, feeñu ko ca këram ne ko:
“Yónneel ca dëkku Yope, woolu Simoŋ, mi
ñu dàkkentale Piyeer. 14 Dina la xamal
ay wax yu lay musal, yaw ak sa waa kër
gépp.”

15 «Bi ma tàmbalee wax nag, Xel mu Sell
mi wàcc ci ñoom, ni mu wàcce woon ci

nun bu jëkk. 16 Bi loolu amee ma fàttaliku
li Boroom bi wax ne: “Yaxya ci ndox la
daan sóobe, waaye yéen dees na leen sóob
ci Xel mu Sell mi.” 17 Gannaaw nag Yàlla
jagleel na leen may, gi mu nu mayoon,
bi nu gëmee Yeesu Kirist Boroom bi, man
maay kan, bay tebbi àtteb Yàlla?»
18 Bi ñu déggee loolu, amuñu dara lu ñu
ca teg, ñu daldi màggal Yàlla ne: «Yàlla
nag may na ñi dul Yawut it ñu tuub seeni
bàkkaar, ba am dund gu wóor gi.»

Barnabas ak Sóol ci dëkku Ancos

19 Ñi tasoon nag ndax fitna, ji amoon
gannaaw Ecen, ñu dem ba diiwaanu
Fenisi, ci dunu Sipar ak ca dëkku Ancos, di
wax kàddu gi, waaye yemale ko ci Yawut
yi. 20 Moona amoon na ci ñoom ay niti
Sipar ak dëkku Siren, ñu ñëw ci Ancos,
ba seen wax law ci Gereg yi it, ñu di leen
xamal xibaaru jàmm bu Yeesu Boroom
bi. 21 Te loxob Boroom bi ànd ak ñoom,
ba mbooloo mu mag gëm te waññiku ci
Boroom bi.
22 Ba mbir ma siiwee, ba àgg ci noppi
mbooloom ñi gëm ci Yerusalem, ñu yebal
Barnabas ba Ancos. 23 Bi mu agsee nag,
ba gis yiw, wi leen Yàlla may, mu bég ci
te di leen xiir, ñu wàkkirlu ci Boroom bi
te dogu ci. 24 Ndaxte nit ku baax la woon
te fees ak Xel mu Sell mi ak ngëm; noonu
mbooloo mu bare dolliku ci Boroom bi.
25 Gannaaw loolu Barnabas dem ca
dëkku Tars, di wut Sóol. 26 Bi mu ko gisee,
mu indi ko Ancos. Noonu atum lëmm ñu
bokk ak mbooloom ñi gëm, di jàngal nit ñu
bare. Te ci Ancos lañu jëkka tudde taalibe
ya Gaayi Kirist.
27 Ca fan yooyu ay yonent jóge
Yerusalem, ñëw Ancos. 28 Kenn ci ñoom
tudd Agabus jóg, mu yégle jaarale ko ci
Xelu Yàlla mi ne xiif bu metti dina daj
àddina sépp. Loolu nag amoon na ca ayug
buur bu ñuy wax Këlódd. 29 Kon taalibe ya
fas yéenee sàkk ndimbal, jëme ca bokk ya
dëkk diiwaanu Yude, ku nekk ak sa kem
kàttan. 30 Noonu lañu def nag, teg ko ci
loxoy Barnabas ak Sóol, yónnee ko njiit
ya.

12

Yàlla musal na Piyeer ca kaso ba

1 Ca jamono jooja Erodd buur ba
jàppoon na ay nit ci mbooloom ñi gëm,
ngir fitnaal leen. 2 Noonu mu daldi jàpp
Saag, doomu ndeyu Yowaana, mu reylu ko
ci jaasi. 3 Bi mu gisee nag ne mbir moomu
neex na Yawut ya, mu daldi jàpp it Piyeer;
fekk loolu daje ak bési màggalu Yawut, ga
ñuy wax Mburu ma amul lawiir. 4 Bi mu
ko jàppee, mu tëj ko kaso, teg ko ci loxoy
ñeenti mboolooy xarekat, ngir ñu wottu
ko, fekk mbooloo mu ci nekk di ñeenti
nit; amoon na yéeney yóbbu ko ci kanam
Yawut ya gannaaw màggalu bésu Mucc
ba.
5 Noonu ñuy wottu Piyeer ca kaso ba,
waaye mbooloom ñi gëm di ko ñaanal
Yàlla ak seen xol bépp.
6 Bi Erodd nekkee ci tànki indilu ko,
ca guddi googa yeewoon nañu Piyeer ak
ñaari càllala, muy nelaw diggante ñaari
xarekat, te ay xarekat di wottu buntu kaso
ba. 7 Ca saa sa malaakam Boroom bi ñëw,
te leer ne ràyy ca néeg ba. Malaaka ma
dóor Piyeer ci wetam, yee ko ne ko: «Jógal
bu gaaw!» Noonu jéng ya rot ciy loxoom.
8 Malaaka ma ne ko: «Takkal sa geño
te sol say dàll.» Mu def ko. Malaaka ma
ne ko: «Solal sa mbubb te topp ci man.»
9 Piyeer génn, topp ca malaaka ma, fekk
gëmul sax ne lu am la, waaye mu yaakaar
ne peeñu la. 10 Noonu ñu weesu wottukat
bu jëkk ba ak ba ca tegu, ñu agsi ca buntu
weñ, ba jëm ca dëkk ba, mu daldi ubbikul
boppam ci seen kanam. Ñu génn nag,
jaar ci benn mbedd, malaaka ma daldi ko
bàyyi.
11 Bi xelam délsee ci moom Piyeer ne:
«Léegi xam naa ci lu wóor ne, Boroom bi
yónni na malaakaam, musal ma ci loxoy
Erodd ak li ma Yawut ya yéene woon
lépp.» 12 Mu rabal xelam ci loolu, daldi
dem kër Maryaama, ndeyu Yowaana, mi
ñuy wax it Màrk, fekk ñu bare booloo fa, di
ñaan ci Yàlla. 13 Noonu Piyeer fëgg buntu
kër ga, te mbindaan mu tudd Rodd wuyusi
ko. 14 Mu xàmmi baatu Piyeer, bég ci,
ba fàtte koo ubbil, waaye mu daw ci biir,
xamle ne Piyeer a nga ca bunt ba. 15 Ñu ne
ko: «Xanaa dangaa dof.» Waaye mu dëgër
ci li mu wax. Noonu ñu ne ko: «Xanaa
malaakaam la.» 16 Fekk Piyeer di gëna
fëgg. Noonu ñu tijji, gis ko, daldi waaru.
17 Piyeer taf loxoom ci gémmiñam, ngir
ñu noppi, daldi leen nettali, ni ko Boroom
bi génnee ca kaso ba. Mu ne leen: «Tee
ngeen jottali ko Saag ak bokk ya.» Bi mu
ko waxee, mu jóge fa, dem feneen.
18 Bi bët setee nag, yëngu-yëngu bu réy
am na ca xarekat ya, ñu ne: «Ana Piyeer?»
19 Noonu Erodd wutlu ko, waaye gisu ko.
Kon mu àtte wottukat ya, joxe ndigalu rey
leen.

Buur Erodd dee na

Bi loolu amee Erodd jóge ci diiwaanu
Yude, dem dëkku Sesare, toog fa. 20 Fekk
mu nekk ci xëccoo bu tàng ak waa dëkki
Tir ak Sidon. Naka noona ñu ànd, bëgg
koo gis. Ñu neexal Balastus, bëkk-néegu
buur ba, di ñaan jàmm, ndaxte réewu
buur ba moo doon dundal seen bos.

21 Ca bés ba ñu jàpp nag Erodd sol
mbubbi buuram, toog ca jal ba ca àttekaay
ba, di leen yedd ak a dénk. 22 Noonu
mbooloo mi di yuuxu naan: «Lii baatu
Yàlla la, du baatu nit!» 23 Ca saa sa
nag, gannaaw màggalul Yàlla, malaakam
Boroom bi fàdd ko te ay sax dugg ko, ba
mu dee.

24 Moona kàddug Boroom bi di gëna
màgg tey law.

25 Naka Barnabas ak Sóol, bi ñu matalee
seen liggéey, ñu jóge Yerusalem, ñibbi,
ànd ak Yowaana mi tudd Màrk.

13

Yàlla yónni na Barnabas ak Sóol

1 Amoon na ci mbooloom ñi gëm, mi
nekk dëkku Ancos, ay yonent ak ay
jànglekat: maanaam Barnabas, Simeyon
ku ñu dàkkentale Ñuul, Lusiyus mi dëkk
Siren, Manayen mi yaroondoo ak Erodd
boroom diiwaan ba, ak Sóol. 2 Am bés nag,
bi ñuy jaamu Boroom bi ak di woor, Xel
mu Sell mi ne: «Beral-leen ma Barnabas
ak Sóol ngir liggéey, bi ma leen wooye.»
3 Bi ñu ko déggee, ñu daldi woor ak a
ñaan, teg leen ay loxo, ba noppi bàyyi leen
ñu dem.

Waare nañu ci dunu Sipar

4 Noonu Xel mu Sell mi yónni leen. Ñu
dem nag ci dëkku Selusi, dugg fa gaal, jëm
ci dun bu ñuy wax Sipar.

5 Bi ñu teeree ca dëkku Salamin nag, ñu
yégle fa kàddug Yàlla ca jàngub Yawut ya.
Ku tudd Yowaana ànd ak ñoom, di leen
jàpple ci liggéey bi.

6 Noonu ñu jaar ci dun bépp, ba egg
dëkku Pafos. Foofa ñu gis luxuskat bu
tudd Bar-Yeesu, di Yawut bu mbubboo turu
yonent. 7 Mu bokk ci gàngooru boroom
réew ma tudd Sersiyus Poolus, di nit ku
neex xel. Moom nag mu woolu Barnabas
ak Sóol, ngir bëgga dégg kàddug Yàlla.
8 Waaye Elimas, boroom xam-xam bu ñuul
bi —ndaxte loolu la turam di tekki— di
leen dogale, ngir bañ boroom réew ma
gëm. 9 Ci kaw loolu Sóol, mi tudd it Pool,
daldi fees ak Xel mu Sell mi; mu xool ko
jàkk, 10 ne ko: «Yaw mi fees ak fen ak lu
bon, di doomu Ibliis, tey noonu lépp lu jub,
ndax doo bàyyee dëngal yoon yu jub yu
Boroom bi? 11 Léegi loxob Boroom bi dina
dal sa kaw, te dinga gumba, ba dootuloo
gis jant bi ab diir.» Ca saa sa nag ay bëtam
muuru, mu daldi tàbbi cig lëndëm, muy
làmbatu, di wut ku ko wommat. 12 Ba
boroom réew ma gisee li xew nag, mu
daldi gëm, di yéemu ci yoonu Boroom bi.

Waare nañu ci Ancos ci diiwaanu Pisidi

13 Naka noona Pool ak ñi mu àndal jóge
Pafos, jaar ci géej, jëm dëkku Peers ci
réewu Pamfili. Yowaana nag tàggoo ak
ñoom, dellu Yerusalem.

14 Waaye ñoom ñu jóge Peers, aw ca
yoon wa, ba ñëw dëkku Ancos ci dii-
waanu Pisidi. Bésub noflaay ba nag ñu
dugg ca jàngu ba, toog. 15 Bi ñu jàngee
yoonu Musaa ak yonent ya, njiiti jàngu
ba yónnee ca ñoom ne leen: «Bokk yi,
bu ngeen amee lu ngeen di dénk mbooloo
mi, waxleen ko.» 16 Noonu Pool jóg, tàllal
loxoom ne leen:

«Yéen bokki Israyil ak yéen ñi ragal
Yàlla, dégluleen! 17 Yàllay bànni Israyil
tànn na sunuy maam, di yokk xeet wa, bi
ñuy ganeyaan ci Misra; ba noppi mu génne
leen fa ak kàttanu loxoom. 18 Diirub ñeent
fukki at mu di leen muñal ca màndiŋ ma.
19 Gannaaw loolu faagal na juróom ñaari
xeet ci réewu Kanaan, ba sunuy maam
donn réew ma. 20 Loolu lépp xew na ci
diirub ñeenti téeméeri at ak juróom fukk.

«Gannaaw loolu mu jox leen ay njiit, ba
ci yonent Yàlla Samiyel. 21 Booba ñuy ñaan
buur, te Yàlla jox leen Sóol, doomu Kis
ci giiru Beñamin, muy seen buur diirub
ñeent fukki at. Gannaaw ga mu jële ko fa,
22 dellu falal leen buur bu tudd Daawuda,
mu seedee ko nii: “Gis naa Daawuda,
doomu Isayi, ku ma neex ci sama xol, te
dina def lépp luy sama coobare.”

23 «Noonu ci askanam Yàlla indil na
bànni Israyil Musalkat bi Yeesu, ci ni mu ko
dige woon. 24 Laata muy ñëw nag, Yaxya
daan na waare, ne bànni Israyil gépp, ñu
tuub seeni bàkkaar, te mu sóob leen ci
ndox. 25 Te ba Yaxyay jeexal sasam, mu ne:
“Ku ngeen may teg? Duma Ki wara ñëw;
waaye am na kuy ñëw sama gannaaw, koo
xam ne kii yeyoowumaa tekki ay dàllam.”

26 «Bokk yi, yéen askanu Ibraayma ak
yéen ñi ragal Yàlla, kàddug mucc gi ci
nun la wàcc. 27 Waa Yerusalem ak seeni
kilifa xàmmiwuñu woon Yeesu te xamuñu
woon waxu yonent, yi ñuy jàng bésub
noflaay bu nekk; teewul ñu amal waxu
yonent yi, ci li ñu àtte Yeesu, ba daan
ko. 28 Yoon dabu ko fenn, moona ñaan
nañu Pilaat, mu reylu ko. 29 Noonu ñu
def lépp lu yonent yi bindoon ci mbiram,
ba noppi ñu wàcce ko ca bant ba, tàbbal
ko ci bàmmeel. 30 Waaye Yàlla dekkal
na ko, 31 te diirub ay fan yu bare feeñu
na ñi àndoon ak moom, jóge diiwaanu
Galile, dem Yerusalem; léegi nag ñooy ay
seedeem ci wetu xeet wi, 32 te nu ngi leen
di xamal xibaaru jàmm bi ne leen, li Yàlla
digoon sunuy maam, 33 def na ko ngir nun
seeni sët, ci li mu dekkal Yeesu. Moom
lañu bindoon ci ñaareelu saaru Sabóor ne:
“Yaa di sama Doom,

maa di sa Baay tey.”
34 Te it li ko Yàlla dekkal, ba mu bañatee
jaar ci dee, te suuf du ko lekk mukk, moom
la Yàlla wax ne:

“Dinaa la may barke yu sell te wóor, yi ma
digoon Daawuda.”

35 Moo tax mu waxaat feneen ne:

“Doo bàyyi sa Waa ju sell, mu yàqu.”

36 Ndaxte bi Daawuda defee coobarey Yàlla
ci jamonoom, mu faatu, ñu suul ko, mu
fekki ay maamam, suuf lekk ko. 37 Waaye
ki Yàlla dekkal, yaramam seeyul.

38 «Kon nag bokk yi, nangeen xam ne ci
moom Yeesu nu ngi leen di yégal mbaalug
bàkkaar yi. Te fépp fu yoonu Musaa
tële woona àttee nit ni ku jub, 39 fa la
Yeesu di àttee ni ku jub képp ku ko gëm.
40 Wottuleen nag ba li yonent yi bindoon
bañ leena dal, ci li ñu ne:

41 “Yéen ñiy xeebaate, gisleen lii,
ngeen yéemu ba far;
ndaxte dinaa def ci seen jamono jëf,
joo xam ne su ngeen ko déggee sax,
dungeen ko gëm.”»

42 Bi ñuy génn nag ca jàngu ba, Yawut
ya ñaan leen, ñu baamtu wax ja ca bésub
noflaay ba ca tegu. 43 Te bi mbooloo ma
tasee, ay Yawut yu bare ak ñi tuuboon ci
yoonu Yawut te ragal Yàlla, topp ci Pool
ak Barnabas. Ñuy diisoo ak ñoom, di leen
xiir, ñu wàkkirlu ci yiwu Yàlla.

44 Noonu bésub noflaay ba ca tegu,
daanaka waa dëkk bépp daje, ngir déglu
kàddug Yàlla. 45 Waaye bi Yawut yi gisee
mbooloo ma, ñu daldi fees ak kiñaan, di
weddi li Pool di wax te di ko xas. 46 Bi
loolu amee Pool ak Barnabas ne leen ci lu
bir: «Yéen lanu wara jëkka yégal kàddug
Yàlla, waaye gannaaw gàntu ngeen ko, ba
àtte seen bopp ne yeyoowuleen dund gu
dul jeex gi, kon nu ngi waññiku ci ñi dul
Yawut. 47 Ndaxte moom la nu Boroom bi
sant ci li mu naan:

“Samp naa la, nga nekk leeru ñi dul Yawut,
ngir nga yóbbu mucc gi, mu daj cati
àddina.”»

48 Ñi dul Yawut nag, bi ñu déggee loolu,
daldi bég tey màggal kàddug Boroom bi;
te ñépp ñu jagoo dund gu dul jeex daldi
gëm.

49 Noonu kàddug Boroom bi di law ci
diiwaan bépp. 50 Waaye Yawut ya xiir
ay jigéen, ñi woomle te farlu ci diine,
ñoom ak magi dëkk ba, ñu fitnaal Pool
ak Barnabas, ngir génne leen réew ma.
51 Waaye Pool ak Barnabas daldi yëlëb
seen pëndu tànk, ngir dëggal seen weddi,
jëm dëkku Ikoñum. 52 Naka taalibe yi nag,
ñu fees ak mbég ak Xel mu Sell mi.

14

Pool ak Barnabas ci dëkku Ikoñum

1 Bi Pool ak Barnabas nekkee Ikoñum
nag, ñu dugg ci jàngub Yawut ya, ni ñu
ko daan defe; ñuy waare, ba mbooloom
Yawut ak Gereg mu bare gëm. 2 Waaye
Yawut yu nanguwul yi ñoo jógloo ñi dul
Yawut, di ñaawal seen njort ci bokki
taalibe yi. 3 Pool ak Barnabas nag sax nañu
ci Ikoñum lu yàgg, ñu wéeru ci Boroom bi,
bay wax ak fit wu dëgër; te Yàlla dëggal
kàddug yiwam, ba may leen, ñu def ay
kéemaan ak ay firnde. 4 Noonu waa dëkk
bi xàjjalikoo, ñii far ak Yawut yi, ñale far
ak ndaw ya. 5 Waaye ñi dul Yawut ak
Yawut yi, ñoom ak seeni kilifa, lal pexem
fitnaal leen ci sànni ay doj. 6 Bi ko Pool ak
Barnabas yégee nag, ñu daw ca diiwaanu
Likawni ca dëkk ya ñuy wax Listar ak
Derbë ak wàllaa ya. 7 Foofa ñu di fa xamle
xibaaru jàmm bi.

Pool ak Barnabas ci dëkku Listar

8 Amoon na ca Listar nag nit ku fa
toog, ku ay tànkam làggi, ndax li mu
judduwaale lafañ te masula dox. 9 Moom
nag muy déglu Pool miy waare. Noonu
Pool xool ko jàkk, gis ne am na ngëm ngir
wér. 10 Mu ne ko ak baat bu dëgër: «Jógal
taxaw bu jub.» Noonu nit ki ne bërét, jóg,
daldi dox.

11 Bi mbooloo ma gisee li Pool def, ñu
daldi yuuxu, ne ci làkku waa Likawni:
«Yàlla yi soppiku nañu nit, wàcc ci nun.»
12 Noonu ñu tudde Barnabas, Sës, te tudde
Pool, Ermes, ndaxte mooy ki yor wax ji.
13 Fekk ci buntu dëkk ba amoon na fa kër
gu ñuy màggale Sës. Sarxalkat ba nag ànd
ak mbooloo ma, daldi indi ca bunt ya ay
yëkk ak ay caq, yi ñu defare tóor-tóor, ngir
màggal leen ci tuur deretu mala.

14 Waaye bi ko ndaw yi Barnabas ak Sóol
déggee, ñu sib ko ba xotti seeni yére, ñu
daldi daw, tàbbi ca mbooloo ma, di wax ci
kaw ne: 15 «Yéen nit ñi, lu leen xiir ci lii?
Nun it ay nit lanu, ñu bokk bind ak yéen.
Te nu ngi leen di xamal xibaaru jàmm ne
leen, ngeen dëddu yëfi neen yii te waññiku
ci Yàlla miy dund te sàkk asamaan, suuf,
géej ak li ñu ëmb lépp. 16 Démb mayoon
na xeet yépp, ñu aw seen yoonu bopp.
17 Moona noppiwula firndeel aw meloom
ci def lu baax, di leen wàcceele ci asamaan
taw buy indi naataange, ba ngeen lekk ba
suur, te seen xol fees ak mbég.»

18 Noonu ci lu jafe yey nañu mbooloo ma
ak wax jooju, ba tere leen, ñu rendil leen
sarax.

19 Waaye bi loolu wéyee amoon na ay
Yawut yu jóge Ancos ak Ikoñum, ñu fàbbi
mbooloo ma, sànni Pool ay doj, ba yaakaar
ne dee na, ñu diri ko ba ca gannaaw dëkk

ba. 20 Waaye taalibe ya ñëw wër ko, mu
daldi jóg, duggaat ca dëkk ba. Ca suba sa
nag, mu ànd ak Barnabas, dem Derbë.

Délsi nañu dëkku Ancos

21 Bi ñu fa àggee nag, ñu xamle fa
xibaaru jàmm bi, ba sàkk fa ay taalibe
yu bare. Gannaaw loolu ñu délsi Listar,
Ikoñum ak Ancos, 22 di dooleel xeli taalibe
ya, xiir leen ñu sax ci yoon wi; ñu ne
leen: «Ci kaw nattu yu bare lanu wara
dugge ci nguuru Yàlla.» 23 Ci mbooloom ñi
gëm mu nekk nag, ñu tànn ci ay njiit; ba
noppi ñu ñaan Yàlla ak di woor, dénk leen
Boroom bi ñu gëm. 24 Gannaaw loolu ñu
jaar diiwaanu Pisidi, dikk ci Pamfili. 25 Ñu
yégle kàddu gi ci dëkku Peers, doora dem
dëkku Atali.

26 Foofa nag ñu dugg gaal, jëm Ancos, fa
ñu leen dénke woon ca yiwu Yàlla, ngir
liggéey bi ñu àggale. 27 Bi ñu agsee, ñu
woo mbooloom ñi gëm, nettali leen fi ñu
jaar ak Yàlla fépp, ak ni mu ubbee buntu
ngëm ci ñi dul Yawut. 28 Noonu ñu toog ak
taalibe ya diir bu yàgg.

15

Géew bi am ci Yerusalem

1 Amoon na bés ay nit jóge diiwaanu
Yude, ñuy jàngal bokk yi ne leen: «Ku
xaraful, ni ko aaday Musaa santaanee, doo
mana mucc.»

2 Pool ak Barnabas nag am ak ñoom
diisoo ak werante wu metti; noonu bokk
yi jàpp ne, Pool ak Barnabas ak ñeneen ci
ñoom war naño dem Yerusalem ca ndaw
ya ak njiit ya, ngir leeral werante wi. 3 Kon
nag mbooloo mi gunge leen, ñu jaar ci
wàlli Fenisi ak Samari, di nettali ni ñi dul
Yawut waññikoo ci Yàlla, ba bokk yépp
am ca mbég mu réy. 4 Te bi ñu agsee
Yerusalem, mbooloom ñi gëm, ndaw yi ak
njiit yi teeru leen, ñu nettali leen fi ñu jaar
ak Yàlla fépp.

5 Ci kaw loolu ñeneen, ñi gëm waaye
bokk ci tariixab Farisen ya, daldi jóg ne:
«Fàww ñi dul Yawut xaraf, te ñu dénk leen
sàmm yoonu Musaa.»

6 Noonu ndaw yi ak njiit yi dajaloo, ngir
seet mbir moomu. 7 Gannaaw werante
wu bare Piyeer jóg ne leen: «Yéen bokk
yi, xam ngeen ne ca njàlbéen ga Yàlla
tànnoon na ma ci yéen, ngir ma yégal ñi
dul Yawut xibaaru jàmm bi, ba ñu gëm.
8 Yàlla, mi xam xol yi, seede na leen ci li mu
leen may Xel mu Sell mi, ni mu nu ko maye
nun itam. 9 Gënalantewu nu ak ñoom, ci
li mu sellal seen xol ci kaw ngëm. 10 Léegi
nag lu tax ngeen di diiŋat Yàlla, ciy teg
taalibe yi yen bu nu masula àttan, nun
mbaa sunuy maam? 11 Nun daal ci yiwu
Yeesu Boroom bi lanu yaakaara mucce, te
ñoom itam, ci lañu wékku.»

12 Bi mu ko waxee, mbooloo mépp ne
xerem, di déglu Barnabas ak Pool, ñuy
nettali kéemaan ak firnde yépp, yi Yàlla
def jaarale ko ci ñoom ci biir ñi dul Yawut.
13 Bi ñu noppee, Saag jël kàddu ga ne:
14 «Bokk yi, dégluleen ma! Simoŋ nettali
na, ni Yàlla seetsee bu jëkk ñi dul Yawut,
ngir sàkku ci ñoom xeet wu ñu tudde
turam. 15 Te loolu sax dëppoo na ak li
yonent yi tëral; ñu bind ne:

16 “Boroom bi nee na:
Gannaaw loolu dinaa délsi,
te yékkati këru Daawuda, gi ne tasar,
dinaa defar gent ya,
ba taxawalaat ko.
17 Noonu li des ci doom Aadama wut
Boroom bi,
maanaam xeet yi dul Yawut, ñuy tudd
sama tur.
18 Man dinaa def loolu, man Boroom bi ko
wax,
te ca njàlbéen ba tey ma di ko xamle.”

19 «Kon nag lii mooy sama ndigal: bunu
gétën ñi dul Yawut te waññiku ci Yàlla.
20 Waaye nu bind leen, ñu moytu ñam wu
araam wu ñu tuuroo xërëm, tey moytu
njaaloo, ak jur gu médd, bay naan deret ja.
21 Ndaxte ca njàlbéen ga ba tey am na ca
dëkk bu nekk ñuy waare ci yoonu Musaa;
bésub noflaay bu nekk sax dañu ciy xutba
ca jàngu ya.»

Bataaxal bi ndaje mi bind ñi dul Yawut

22 Bi mu ko waxee, ndaw yi ak njiit yi ak
mbooloom ñi gëm mépp fas yéenee tànn
ci ñoom ay nit, yónni leen Ancos, ñu ànd
ak Pool ak Barnabas. Noonu ñu tànn Yudd,
mi ñu dippee Barsabas, ak Silas, di ay njiit
ca bokk ya.

23 Ñu jox leen bataaxal bu ne:

Yéen sunu bokk yi dul Yawut te dëkk
Ancos, Siri ak Silisi, nu ngi leen di nuyu,
nun seeni bokk, di ndaw yi ak njiit
yi. 24 Dégg nanu ne am na ay nit
ñu bawoo ci nun, ñu di leen lëjal ak
seeni wax, di jaxase seeni xol, te fekk
sukkandikuwuñu ci lenn ndigal lu jóge
ci nun. 25 Kon nag mànkoo nanu ci tànn
ay nit, yónnee leen ko, ànd ak sunuy
soppe Barnabas ak Pool. 26 Ñoom jaay
nañu seen bakkan ngir turu Yeesu Kirist
Boroom bi. 27 Yónni nanu nag Yudd ak
Silas, ñu di leen xamal xibaar boobu
ci seen gémmiñ. 28 Ndaxte li neex Xel
mu Sell mi te neex nu, mooy nu bañ
leena teg beneen yen, lu dul dénkaane
yii am njariñ, 29 maanaam ngeen moytu
ñam wu ñu tuuroo xërëm, deretu jur gu

médd ak njaaloo. Bu ngeen moytoo yëf
yooyu, dingeen def lu baax. Ci jàmm.

30 Noonu ñu tàggoo, dem Ancos, ñu
dajale mbooloo mi, jébbal leen bataaxal
bi. 31 Ñu jàng ko nag, seen xol sedd ci
doole, ji leen bataaxal bi indil. 32 Te Yudd
ak Silas, ñi doon yonent, ñuy dooleel bokk
yi, di dëgëral seen fit ak wax yu bare.
33-34 Bi loolu amee ñu toog fa ab diir, ba
noppi bokk yi yiwi leen ci jàmm, ñu dellu
ca ña leen yónni woon. 35 Waaye Pool
ak Barnabas des ci Ancos, di jàngle ak di
xamle xibaaru jàmm bu kàddug Boroom
bi, ñoom ak ñeneen ñu bare.

Ñaareelu tukkib ndaw la Pool, ànd ak Silas

36 Gannaaw ay fan Pool ne Barnabas:
«Nan dellu seeti bokk ya ca dëkk yépp, fu
nu masa yéglee kàddug Boroom bi, ba gis
nu ñu def.» 37 Barnabas nag bëggoon na
yóbbaale Yowaana, mi ñuy wax it Màrk.
38 Waaye Pool dafa lànk ne: «Matul nu
yóbbu ki nu waccoon ca Pamfili, ba àndul
woon ak nun ca liggéey ba.»
39 Noonu ñu xuloo, ba far tàggoo. Barn-
abas yóbbaale Màrk, ñu dugg gaal, jëm
Sipar. 40 Pool tànn Silas, dem; bokk
ya dénk leen ci yiwu Boroom bi; 41 mu
jaar ci diiwaanu Siri ak Silisi, di dëgëral
mboolooy ñi gëm.

16

Timote àndsi na ak Pool ak Silas

1 Naka noona mu dikk dëkki Derbë ak
Listar, fekk fa taalibe bu tudd Timote te
ndeyam di Yawut bu gëm, waaye baayam
di Gereg. 2 Te mbokk, yi nekk dëkki
Listar ak Ikoñum, seedeel nañu ko lu baax.
3 Pool bëgg nag mu ànd ak moom, waaye
ndegam Yawut yépp, ya dëkk ca wàllaa
ya, xam ne baayam Gereg la woon, mu jël
ko, xarafal ko. 4 Bi loolu amee ñuy jaar ca
dëkk ya, jottali leen dénkaane, yi ndaw yi
ak njiit yi nekk Yerusalem joxe, te sant leen
ñu sàmm ko. 5 Noonu mboolooy ñi gëm di
gëna dëgër ci yoon wi, tey yokku bés bu
nekk.

Yàlla wax na ak Pool ci biir peeñu

6 Bi loolu amee gannaaw Xel mu Sell
mi aaye na leen, ñu yégleji kàddu gi ci
diiwaanu Asi, ñu daldi jaari wàlli Firisi
ak Galasi. 7 Bi ñu agsee nag ci wetu
diiwaanu Misi, ñuy jéema dugg diiwaanu
Bitini, waaye Xelum Yeesu mayu leen ko.
8 Ñu romb nag Misi, dem dëkku Torowas.
9 Noonu ci guddi Yàlla feeñu Pool ci nii:
nitu Maseduwan taxaw, di ko ñaan ne ko:
«Ñëwal ci Maseduwan, wallusi nu!» 10 Bi
mu amee peeñu moomu, ca saa sa nu*
fexee jàll ba Maseduwan, xam ne Boroom
bi moo nu woo, ngir nu xamle fa xibaaru
jàmm bi.

Lidi gëm na Kirist ci dëkku Filib

11 Noonu nu dugg gaal ca Torowas, jubal
dunu Samotaras, jóge fa ca ëllëg sa, nu jëm
teerub Neyapolis. 12 Bi nu fa teeree, nu
jëm Filib, bi nekk dëkk bi ëpp maana ca
wàll woowu ci diiwaanu Maseduwan, di it
moomeelu Room. Nu toog fa ay fan.
13 Bi bésub noflaay agsee nag, génn nanu
ci buntu dëkk ba, jublu ci wetu dex ga,
yaakaar ne bérabu ñaanukaay la. Nu toog
fa nag, di wax ak jigéen ña fa dajaloo.
14 Fekk am na fa jigéen juy déglu, tudd
Lidi, di jaaykatu cuub†, bu dëkk Catir, te
mu ragal Yàlla. Noonu Boroom bi ubbi na
xolam, ba mu nangu li Pool di wax. 15 Ci
kaw loolu ñu sóob ko ci ndox, moom ak
waa këram, ba noppi mu ñaan nu ne: «Bu
ngeen ma jàppee ni ku takku ci Boroom bi,
ganesileen ma ci sama kër.» Te mu di nu
ci xiir.

Tëj nañu Pool ak Silas ca kaso ba

16 Am bés, ba nuy dem nag ca
ñaanukaay ba, nu daje ak jaam bu jigéen
bu rabu gisaane solu, te ay sangam di
jariñu lu bare ci gisaaneem. 17 Mu daldi
topp ci Pool ak nun, di xaacu ne: «Nit ñii
jaami Yàlla Aji Kawe ji lañu; ñoo leen di
yégal yoonu mucc.» 18 Muy def noonu ay
fani fan, waaye bi ko Pool xajootul, mu
waññiku ne rab wa: «Sant naa la ci turu
Yeesu Kirist, génnal ci moom.» Noonu rab
wa ne mëll, génn ci moom.
19 Bi ay sangam gisee nag seen buntu
wërsëg tëju, ñu daldi jàpp Pool ak Silas, di
leen diri, jëme leen ca pénc ma fa kanam
njiit ya. 20 Noonu ñu dëj leen fa mbaxanay
menne naan: «Yawut yii lëjal nañu sunu
dëkk, 21 di xamle ay aada yu nu sañula
nangu mbaa nu di ko topp, nun ñi bokk
ci nguuru Room.»
22 Mbooloo ma it ànd ci, dal ci seen
kaw; àttekat ya nag summilu seeni yére,
santaane ñu dóor leen ay yar. 23 Noonu
ñu dóor leen ay yar yu bare, tëj leen, sant
boroom kaso ba, mu wottu leen bu wér.
24 Gannaaw jot na ndigal loolu nag, mu
sànni leen ca néeg ba gëna ruqu ci biir
kaso ba, jéng seeni tànk.
25 Ba guddi giy xaaj nag, Pool ak Silas
di ñaan ak di sant Yàlla, te ñeneen ñi
nekk ca kaso ba di leen déglu. 26 Ca saa
sa suuf yëngu bu metti, ba fondamaab
kaso ba daanu; bunt yépp daldi ne kulbét

* 16:10 Bind nañu nu, ndaxte Luug mi bind Jëf ya mooy wax. † 16:14 Cuub yu dàlde la woon, maanaam xonq curr.

ubbiku, te jéngi ña ñu tëj ne téll tijjiku.
27 Ci kaw loolu boroom kaso ba tiite ci ay
nelaw, gis bunt yépp ubbiku. Mu daldi
bocci jaaseem, bëgga xaru, yaakaar ne ña
ñu tëj dañoo daw. 28 Waaye Pool wax ci
kaw ne: «Bul lor sa bopp, nun ñépp nu
ngi fi.»
29 Bi ko boroom kaso ba déggee, mu
daldi laaj làmp, ne saraax dugg, daanu ci
kanam Pool ak Silas, di lox. 30 Mu génne
leen ci biti ne leen: «Kilifa yi, lu ma wara
def, ba mucc?» 31 Ñu ne ko: «Gëmal
Yeesu Boroom bi, kon dinga mucc, yaw
ak sa njaboot.» 32 Noonu ñu xamal ko
kàddug Boroom bi, moom ak waa këram
gépp. 33 Mu jël leen nag ci waxtu woowu ci
guddi, raxas seeni gaañu-gaañu, ba noppi
ñu sóob ko ci ndox, moom ak waa këram
gépp. 34 Bi ñu ko defee mu yóbbu leen ca
këram, jox leen ñu lekk, mu bég lool ci li
mu gëm Yàlla, moom ak waa këram gépp.
35 Bi bët setee, àttekat ya yónni alkaati
ya, ñu ne boroom kaso ba: «Yiwil ñaari
nit ñooñu, ñu dem.» 36 Kon boroom kaso
ba yégal loolu Pool ne ko: «Àttekat ya jox
nañu ma ndigal, ngir ma yiwi leen, ngeen
dem; léegi nag génnleen te dem ci jàmm.»
37 Waaye Pool ne alkaati ya: «Dóor nañu
nu ay yar ci kanam ñépp, ci lu ñu wéerul
ci benn àtte, rax-ca-dolli tëj nañu nu kaso,
nun ñiy jaambur ci nguuru Room. Léegi
ndax dañu noo bëgga sànni ci mbedd mi
ci kumpa? Mukk! Nañu ñëw, ñoom ci seen
bopp, gunge nu ci biti.»
38 Bi mu ko waxee, alkaati ya yégal
àttekat ya la mu wax. Bi ñu déggee ne
jaamburi Room lañu, ñu daldi tiit. 39 Ñu
ñëw nag di leen dëfal, ñu gunge leen ci biti,
di leen ñaan, ñu génn dëkk ba. 40 Noonu
ñu génn ca kaso ba, dugg ci kër Lidi, ñu gis
fa bokk ya, dëgëral leen, daldi dem seen
yoon.

17

Pool ak Silas ci dëkku Tesalonig

1 Bi ñu fa jógee, ñu aw yoon wa jaar
dëkku Amfipolis ak Apoloni, doora ñëw
Tesalonig, fa Yawut ya am jàngu. 2 Pool
nag dugg ca ñoom, na mu ko daan defe, ba
am fa ñetti bésub noflaay, muy werante ak
ñoom ci li Mbind mi wax. 3 Mu di leen ko
tekki, te di leen wax ay firnde yuy wone ne
fàww Almasi bi sonn te dekki. Mu ne leen:
«Yeesu, mi ma leen di yégal, mooy Almasi
bi.» 4 Noonu ñenn ci Yawut yi gëm, ànd ak
Pool ak Silas, ñoom ak mbooloo mu mag
ci Gereg yi ragal Yàlla, ak jigéen ñu am
maana ñu bare.
5 Waaye kiñaan tàbbi ca Yawut ya, ñu
daldi jël ay taxawaalukat ca pénc ma,
dajale mbooloo, ñuy yëngal dëkk ba. Ñu
daanu ci kër Yason, di wut Pool ak Silas,
ngir dëj leen ci kanam waa dëkk ba. 6 Bi
ñu leen gisul nag, ñu diri Yason ak ñeneen
ca bokk ya ci kanam àttekat ya. Ñuy wax
ci kaw naan: «Nit ñi dëpp àddina sépp
agsi nañu fii léegi, 7 te Yason a leen dalal.
Ñoom ñépp dañoo bañ ndigali buur Sesaar
ne, am na beneen buur bu ñuy wax Yeesu.»
8 Bi ko mbooloo mi ak àttekat yi déggee,
ñu daldi jaaxle lool. 9 Noonu nanguwuñoo
yiwi Yason ak ñi ci des, lu dul bi ñu leen
bataleelee dara.

Pool ak Silas dem nañu Bere

10 Bi loolu amee bokk yi jàllale Pool ak
Silas ci saa si ci guddi, ñu jëm Bere. Ba ñu
fa eggee nag, ñu dugg ca jàngub Yawut ya.
11 Fekk ña fa nekk ñoo gëna am ay teggin
waa Tesalonig, ndaxte nangu nañu kàddu
ga te sawar ca, di niir Mbind mi bés bu
nekk, ba xam ndax loolu dëgg la am déet.
12 Kon nag Yawut yu bare gëm, ak ñu bare
ci Gereg yi, di jigéen yu am maana, ak ay
góor.
13 Waaye bi Yawuti Tesalonig déggee ne
Pool mu ngi yégle kàddug Yàlla ci Bere
it, ñu daldi fay dikk, di jógloo ak a jaxase
mbooloo ma. 14 Noonu bokk yi yebal Pool
ca saa sa, mu jëm géej, waaye Silas ak
Timote des fa. 15 Ñi ànd ak Pool nag gunge
ko ba dëkku Aten. Bi ñu fa àggee, ñu
waññiku, yóbbaale ndigalu Pool ne, Silas
ak Timote ñëw fekksi ko ci lu gëna gaaw.

Pool ci dëkku Aten

16 Bi leen Pool di nég ca Aten, mu am
naqaru xol wu réy ci li mu gis dëkk ba
fees ak ay nataali bokkaale Yàlla. 17 Muy
werante nag ca jàngu ba ak Yawut ya ak
ña ragal Yàlla, tey werante it bés bu nekk
ca pénc ma ak ña fay dajaloo.
18 Noonu ay boroom xam-xam ci
mbooloo mi ñuy wax Epikuren ak ci
mbooloo mi ñuy wax Estowisen, di
werante ak moom. Ñenn ci ñoom ne:
«Fortukatu xam-xam bii, lu mu bëgga
wax?» Te ña ca des, bi ñu déggee Pool di
waare xibaaru jàmm bi, aju ci Yeesu ak ci
mbirum ndekkite, ñu ne: «Dafa mel ni day
waare ay yàlla yu nu xamul.» 19 Kon nag
ñu jël ko, yóbbu ko ca géew, ba ñuy wax
Areyopas. Ñu ne ko: «Danoo bëggoon,
nga leeral nu ci sa xam-xam bu bees, bii
ngay yégle. 20 Ndaxte sol nga ci sunuy
nopp lu nu xamul. Danoo bëggoona xam
nag léegi, loolu lu muy tekki.» 21 Ndaxte
waa Aten ñépp ak doxandéem ya fa dëkk,
wax ak a déglu lu bees rekk lañu daan
xënte.
22 Noonu Pool taxaw ci biir mbooloom
Areyopas ne leen: «Yéen waa Aten gis naa
ne farlu ngeen ci diine lool. 23 Ndaxte bi

may doxantu di seet seeni màggalukaay,
gis naa ci benn bu ñu bind lii: “Yàlla mi
nu xamul.” Li ngeen di màggal nag te
xamuleen ko, loolu laa leen di xamal.
24 «Yàlla mi sàkk àddina ak li mu ëmb
lépp, moom miy Boroom asamaan ak suuf,
du dëkk ci néegi màggalukaay yu loxoy
nit defar. 25 Du jariñu it ci loxoy nit, mel
ni dafa soxla dara, ndax moom mooy jox
ñépp bakkan ak ruu ak lépp. 26 Ci kenn
nit la sàkke xeeti àddina yépp, ñu dëkk
ci ñeenti xébla yi; fekk àppal na xeet
wu nekk jamonoom, te rëdd seen diggi
réew. 27 Yàlla def na loolu, ngir ñu koy
wut ci yaakaaru daj ko ci làmbatu, fekk
sax sorewul kenn ci nun. 28 “Ndaxte ci
moom lanuy dunde, di ci jëf te nekk ci,”
ni ko ñenn ci seeni taalifkat dëggale naan:
“Nun noo di aw xeetam.” 29 Kon nag, bu
nu nekkee xeetu Yàlla, warunoo gëm ne
Yàlla mel na ni nataali wurus, xaalis mbaa
doj yu nit defar ci xareñ mbaa xel. 30 Ca
jamono yu wees ya Yàlla toppul ñàkka
xam googa, waaye léegi koo mana doon
ak foo mana nekk, Yàlla santaane na, nga
tuub say bàkkaar. 31 Ndaxte sàkk na bés
bu muy àtte àddina ci njub, dénk ko Nit ki
mu tànn; te firndeel na loolu bu wóor, ci li
mu ko dekkal ca néew ya.»
32 Bi ñu déggee nag, muy wax ci mbirum
ndekkitel ñi dee, ñii di ko foontoo, ña
ca des ne ko: «Dinanu la déglu ci mbir
moomu beneen yoon.» 33 Noonu Pool génn
ci seen biir. 34 Moona am na ñenn ñu taq
ci moom te gëm: xàmmees na ci Denis, ku
bokk ci mbooloom Areyopas, ak jigéen ju
tudd Damaris, ak ñeneen.

18

Pool ci dëkku Korent

1 Bi loolu wéyee Pool bàyyikoo Aten,
dem Korent. 2 Mu tase fa ak Yawut
bu tudd Akilas te juddoo diiwaanu Pont.
Muy sooga jóge réewu Itali ak soxnaam
Pirsil, ndaxte buur ba Këlódd sant na
Yawut yépp, ñu génn Room. 3 Noonu Pool
seeti leen, te gannaaw ñoo bokk liggéey,
maanaam di defar ay xayma, mu dal fa
ñoom, ñuy liggéeyandoo.
4 Bésub noflaay bu nekk nag muy diisoo
ak ñi nekk ca jàngu ba, di jéema gëmloo
ay Yawut ak ay Gereg. 5 Waaye bi Silas ak
Timote jógee diiwaanu Maseduwan, egg
fa, Pool jublu ci xamle kàddu gi, tey dëggal
ci Yawut yi naan Yeesu mooy Almasi bi.
6 Bi ko Yawut ya gàntoo nag, di ko xas, mu
yëlëb ay yéreem ne leen: «Yéena sàkku
seen musiba; set naa ci. Léegi maa ngi
dem ci ñi dul Yawut.»
7 Ci kaw loolu mu jóge fa, dugg ci këru
ku tudd Tisiyus Yustus, di ku ragal Yàlla,
te kër ga dend ak jàngu ba. 8 Kirispus nag,
njiitu jàngu ba, gëm na Boroom bi ak waa
këram gépp. Te waa Korent ñu bare dégg
kàddu gi te gëm ko, ñu sóob leen ci ndox.
9 Naka noona Boroom bi feeñu Pool ci
guddi ne ko: «Bul tiit dara, waaye deel
wax te baña noppi. 10 Ndaxte maa ngi ànd
ak yaw, te kenn du la jàpp, ba fitnaal la,
ndaxte am naa xeet wu bare ci dëkk bii.»
11 Noonu Pool des at ak genn-wàll ci seen
biir, di fa jàngle kàddug Yàlla.
12 Ci nguuru Galyon ci diiwaanu Akayi
nag, Yawut ya likkoo, ñu dal ci kaw Pool,
yóbbu ko ca àttekaay ba. 13 Ñu ne: «Kii
day xiir nit ñi ci màggal Yàlla ci lu juuyoo
ak yoon wi.»
14 Bi Pool bëggee wax nag, Galyon ne
Yawut ya: «Yéen Yawut yi, bu aju woon
ci jàdd yoon walla ñaawteef wu réy, kon
liy yoon mooy ma déglu leen. 15 Waaye
bu ajoo ci ay werante ciy wax ak ay tur
ak seen yoon, loolu seen wàll la; man
duma ko àtte.» 16 Noonu mu dàq leen
ca àttekaay ba. 17 Ci kaw loolu nit ñépp
jàpp Sosten, njiitu jàngu ba, ñu di ko
dóor ca kanam àttekaay ba, waaye Galyon
faalewu leen.

Pool délsi na dëkku Ancos

18 Bi loolu wéyee Pool desati fa fan yu
bare. Gannaaw ga mu tàggtoo ak bokk ya,
dugg gaal jëm Siri, ànd ak Pirsil ak Akilas.
Bi mu jógeegul teerub Señsere, mu watlu
boppam, ndaxte am na lu mu dige woon
ak Yàlla.
19 Noonu ñu teer ci Efes. Pool bàyyi fa ñi
mu àndaloon, daldi dugg ca jàngu ba, di
diisoo ak Yawut ya. 20 Ñu ñaan ko, mu des
fa lu gëna yàgg, waaye nanguwul. 21 Kon
mu tàggtoo ak ñoom naan: «Dinaa délsi
ci yéen, bu soobee Yàlla.» Noonu mu dugg
gaal, jóge Efes, 22 teersi dëkku Sesare, mu
dem nuyu mbooloom ñi gëm, ba noppi
dem Ancos.

Ñetteelu tukkib Pool, ngir yégle xibaaru jàmm bi

23 Bi mu fa desee ay jamono, mu jóge fa,
di jaar dëkkoo dëkk ci diiwaanu Galasi ak
Firisi, di dooleel xoli taalibe yépp.
24 Amoon na nag Yawut bu tudd Apolos
te juddoo Alegsàndiri, mu dikk Efes. Nit ku
yewwu la woon te am xam-xam bu yaatu ci
Mbind mi. 25 Jàngoon na ci yoonu Boroom
bi, di ku farlu ci xelam, muy xamle ak a
jàngle bu wóor ci mbirum Yeesu, waaye
fekk xam-xamam yem ci ni Yaxya daan
sóobe ci ndox. 26 Noonu mu daldi wax ak
fit wu dëgër ca jàngu ba. Bi ko Pirsil ak
Akilas déggee nag, ñu woo ko fi ñoom, gën
ko leeral yoonu Yàlla.

[27] Naka Apolos bëgga dem Akayi, bokk
ya xiir ko ca, ñu bind taalibe ya, ngir ñu
teeru ko teeru bu rafet. Noonu mu dikk fa
te jariñ lool ñi gëm jaare ko ci yiwu Yàlla.
[28] Ndaxte mu ngay yey Yawut ya ca kanam
ñépp, di firi Mbind yi, ba wone ne Yeesu
mooy Almasi bi.

19

Pool ci dëkku Efes

[1] Ba Apolos nekkee Korent nag, Pool jaar
ca teggi ya gëna kawe ca réew ma, doora
dikk Efes. Noonu mu gis fa ay taalibe. [2] Mu
ne leen: «Ndax jot ngeen ci Xel mu Sell mi,
bi ngeen gëmee?» Ñu ne ko: «Déggunu
sax ne Xel mu Sell mi am na.» [3] Mu ne
leen: «Kon nag, bi ñu leen sóobee ci ndox,
lu ciy maana?» Ñu ne ko: «Xanaa li Yaxya
tëral.» [4] Pool ne leen: «Yaxya daan na
sóob nit ñi ci ndox, ndax bi ñu tuubee
seeni bàkkaar; te mu ne bànni Israyil, kiy
topp ci moom lañu wara gëm, maanaam
Yeesu.» [5] Bi ñu déggee loolu nag, sóob
nañu leen ci ndox ci turu Yeesu Boroom
bi. [6] Te bi leen Pool tegee loxo, Xel mu Sell
mi ñëw ci ñoom, ñuy wax yeneen làkk, di
wax ci kàddug Yàlla. [7] Limub nit ñooñu
nekk na lu mat fukk ak ñaar.
[8] Noonu Pool dugg ca jàngu ba, di wax
ak fit wu dëgër diirub ñetti weer, di diisoo
ak ñoom ci mbirum nguurug Yàlla, di leen
jéema gëmloo. [9] Waaye bi xolu ñenn
ci ñoom fattee, ñu gëmadi, bay suufeel
yoon wi ci kanam mbooloo ma, mu jóge
ci ñoom, xàjjale taalibe yi ak ñoom, di
diisoo bés bu nekk ca jàngukaayu ku ñuy
wax Tiranus. [10] Mu wéy ci noonu diirub
ñaari at, ba ñi dëkk diiwaanu Asi ñépp
dégg kàddug Boroom bi, muy Yawut muy
Gereg.

Ay kéemaan yu bare am na ci Efes

[11] Booba Yàllay def ay kéemaan yu
ràññiku yuy jaar ci loxoy Pool. [12] Ñu
yóbbul sax ñi wopp ay kaala ak ay
taraxlaay yu laaloon yaramam, ba jàngoro
yi di leen bàyyi, rab yay génn ci ñoom.
[13] Noonu ay Yawut yuy wëndeelu, di
faj ñi rab jàpp, ñu di leen jéema ñaanal
ci turu Yeesu Boroom bi naan: «Ci turu
Yeesu, mi Pool di yégle, génnleen.» [14] Ñi
doon def loolu, juróom ñaari doom lañu
woon ci Sewa, mi doon sarxalkat bu mag
ci Yawut yi. [15] Waaye bi ñu ko defee rab wa
ne leen: «Xam naa Yeesu, xam naa it kuy
Pool, waaye yéenay ñan?» [16] Ci kaw loolu
nit ka rab jàpp song leen, not leen ñoom
ñépp; mu soxore leen lool, ba ñu daw kër
ga, def yaramu neen te gaañu bu metti.
[17] Loolu siiw na ci ñépp, ñi dëkk Efes, di
Yawut ak Gereg; tiitaange jàpp leen ñoom
ñépp, ba ñu màggal turu Yeesu Boroom
bi. [18] Bi loolu amee ñu bare ci ñi gëm ñëw,
di wesar ci kanam ñépp seeni jati luxus.
[19] Te ñu bare ci ñi daan luxus, indi seeni
téere, lakk leen ci kanam ñépp. Te bi ñu
xaymaa njég la, mu tollook juróom fukki
junniy poseti daraxma. [20] Noonu la kàddu
Boroom bi lawe, te not lépp.
[21] Bi loolu wéyee Pool nas xel jëm
Yerusalem, jaar ci diiwaani Maseduwan ak
Akayi. Mu ne: «Gannaaw bu ma fa demee,
fàww ma seeti Room it.» [22] Mu yebal nag ci
Maseduwan ñaari jaraafam, di Timote ak
Erast, waaye moom mu des ab diir ci Asi.

Yëngub mbooloo mi ci Efes

[23] Fekk booba amoon na yëngu-yëngu
bu réy ci lu aju ci Yoon wi. [24] Ndaxte
nit ku tudd Demetirus, di tëggu xaalis buy
defar nataali xaalis ngir màggal Artemis,
daan na ci jariñu lu bare, moom ak ay
nawleem. [25] Noonu mu dajale leen ak
seeni liggéeykat ne leen: «Gaa ñi, xam
ngeen ne sunu njariñ mu ngi aju ci liggéey
bii. [26] Gis ngeen nag te dégg ne Pool
male gëmloo na bay fàbbi mbooloo mu
bare, waxuma ci Efes rekk, waaye ci
biir Asi gépp naan: “Yàlla yu ay loxo
defar duñu ay yàlla.” [27] Léegi kat lo-
raangee ngi nuy yoot, te du yem ci xañ nu
sunu liggéey rekk, waaye it dina daaneel
màggalukaayu Artemis sunu yàlla ju mag
ji, tey neenal ndamam, moom mi Asi gépp
te àddina sépp di màggal.»
[28] Bi ñu déggee loolu, mer mu réy tàbbi
ci ñoom, ñuy yuuxu ne: «Artemis mu
Efes màgg na!» [29] Noonu dëkk bépp
jaxasoo. Ñu bokk benn xalaat, daldi
ne milib ca powukaay ba, diri Gayus ak
Aristàrk, waa Maseduwan, ñi ànd ak Pool.
[30] Pool nag bëgga dugg ca mbooloo ma,
waaye taalibe ya nanguwuñu ko. [31] Ñenn
ca jawriñi nguur gi it, ñuy ay xaritam,
yónnee ci moom, di ko dénk, mu baña
jaay bakkanam ci dugg ca powukaay ba.
[32] Noonu ndaje ma rëb, ba ñii di yuuxu
lii, ñale di yuuxu laa, te ña ca gëna bare
xamuñu lu waral ndaje ma. [33] Ci kaw
loolu Yawut ya jéñ Alegsàndar ci kanam,
te mbooloo ma di ko xaacu ay ndigal, mu
daldi tàllal loxoom, ngir làyyi ca mbooloo
ma. [34] Waaye bi ñu xamee ne Yawut la,
ñépp a bokk benn baat, yuuxu diirub lu
mat ñaari waxtu naan: «Artemis mu Efes
màgg na!»
[35] Gannaaw loolu boroom dëkk ba dalal
mbooloo ma ne leen: «Yéen waa Efes,
ana ku xamul ne dëkku Efes moo di
wottukaayu màggalukaayu Artemis ak
nataalam, bi wàcce asamaan? [36] Gannaaw
nag kenn manta weddi loolu, war ngeena
dalal seen xel te baña sañaxu ci dara.

37 Ndaxte nit ñii ngeen fi indi sàccuñu ca
màggalukaay ya te sosaluñu sunu yàlla.
38 Su fekkee ne Demetirus ak ay nawleem
jànkoonte nañu ak kenn, am na ay bési
layoo ak ñu yilif réew mi; nañu fa woo
ku ñu amleenteel. 39 Waaye su ngeen di
laaj leneen, mbooloom dëgg dina ko àtte.
40 Ndaxte fi mu ne man nañu noo jiiñ
jógug mbooloo mi ndax li fi xew tey. Te
bu loolu amee dunu am aw lay ci mbirum
mbooloo mu rëb mii, ndaxte amul dara lu
ko waral.» Bi mu waxee loolu nag, mu tas
mbooloo ma.

20

Pool jaar na ci diiwaani Maseduwan ak Geres

1 Bi yëngu-yëngu ba dalee, Pool woo
taalibe ya fa moom, dooleel leen. Bi mu ko
defee mu tàggoo ak ñoom, jóge fa, dellu
diiwaanu Maseduwan. 2 Noonu mu jaar
ca bérab yooyu, di dooleel nit ñi ak wax
yu bare; ba noppi mu dem réewu Geres,
3 toog fa ñetti weer. Waaye bi mu nekkee
ci kaw tànki dugg gaal jëm diiwaanu Siri,
te Yawut yi lalal ko pexe, mu fas yéenee
dellu, jaare Maseduwan. 4 Booba nag
ñii ñoo ànd ak moom: Sopater, doomu
Pirus mi dëkk Bere; Aristàrk ak Segond,
ñi dëkk Tesalonig; Gayus, mi dëkk Derbë,
ak Timote; te it Tisig ak Torofim ñi dëkk
Asi. 5 Ñooñu nag jiitu, di nu nég dëkku
Torowas. 6 Waaye naka nun, gannaaw
màggalu Yawut, ga ñuy wax Mburu ma
amul lawiir, nu dugg gaal ci Filib, def ci
juróomi fan, fekksi leen Torowas, nu am
fa juróom ñaari fan.

Pool dekkal na Ëtikus ci Torowas

7 Ca bés bu jëkk ca ayu-bés ga, booloo
nanu ngir damm mburu ma. Te Pool,
mi bëggoona dem ca ëllëg sa, di diisoo
ak ñoom te waxtaanam law ba ci xaaju
guddi. 8 Ca néeg bu kawe, ba nu booloo
nag, amoon na fa làmp yu bare. 9 Noonu
waxambaane wu tudd Ëtikus te toog ca
palanteer ba, gëmméentu bay jeyaxu. Bi
Pool di gëna yaatal waxtaanam nag, nelaw
daldi ko jàpp, mu xàwwikoo ca ñetteelu
taax ma, daanu, ñu yékkati ko, fekk mu
dee.
10 Waaye Pool wàcc, daldi sëgg
ci kawam, roof ko loxoom ne leen:
«Bàyyileen jooy yi, mu ngi dund.»
11 Noonu mu yéegaat, damm mburu ma,
lekk; ba noppi delluwaat ci waxtaanam, di
ko yaatal ba ca njël, doora tàggoo. 12 Naka
waxambaane wa, ñu indi ko muy dund, ba
seen xol sedd guyy.

Pool tàggoo na ak njiiti mbooloom ñi gëm ca Efes

13 Nun nag nu jiitu, dugg gaal jëm Asos,
fa nu Pool santoon, nu jële ko fa; fekk
moom fas na yéeney dox, ba agsi fa.
14 Noonu mu fekksi nu ci Asos, nu jël ko
ca gaal ga, dem Mitilen. 15 Gannaaw loolu
gaal ga jóge fa, nu agsi ca ëllëg sa janook
dunu Kiyos. Bés ba ca tegu nag nu jàll
ba Samos, te ñetteelu fan ba nu àgg Mile.
16 Ndaxte Pool fasoon na yéenee teggi Efes,
ngir baña yàgg ci diiwaanu Asi; mu ngi
doon gaawantu, ngir màggal, gi ñuy wax
Pàntakot fekk ko Yerusalem.
17 Bi Pool eggee Mile nag, mu yónnee
ca Efes, ngir woo njiiti mbooloom ñi gëm.
18 Bi ñu ñëwee, mu ne leen: «Yéen xam
ngeen bu baax, ni ma doon doxale diirub
sama ngan gépp ci seen biir, li dale ci
bés bi ma jëkkee teg tànk ci Asi ba tey.
19 Jaamu naa Boroom bi ci woyof gu mat ak
ay rongooñ, dékku ay nattu yu ma pexey
Yawut yi indil. 20 Xam ngeen ne masuma
leena nëbb dara lu leen di jariñ, di leen
jàngal ci kanam ñépp ak ca kër ya. 21 Dénk
naa Yawut yi ak Gereg yi ne leen, ñu tuub
seeni bàkkaar, ba waññiku ci Yàlla te gëm
sunu Boroom Yeesu.
22 «Léegi maa ngi nii di dem Yerusalem,
ci li ma Xelu Yàlla mi xiirtal, te xawma
lu ma fay dal. 23 Xam naa rekk ne ci
dëkkoo dëkk Xel mu Sell mi xamal na
ma ne ay buum ak ay metit ñu ngi may
nég. 24 Waaye sama bakkan soxalu ma,
su fekkee bey naa sama sas, ba matal
liggéey, bi ma Boroom bi dénk, maanaam
ma seedeel ci ñépp xibaaru jàmm, bi ëmb
yiwu Yàlla.
25 «Fi mu ne nag xam naa ne dootuleen
gis sama kanam, yéen ñépp ñi ma jaa-
roon ci seen biir, di yégle nguuru Yàlla.
26 Moo tax may dëggal tey jii ne wàccoo
naa ak yéen ñépp bés pénc. 27 Ndaxte
ñeebluwuma leen, ci di leen xamal lépp
li Yàlla digle. 28 Wottuleen nag seen bopp
te wottu coggal jépp, ji leen Xel mu Sell mi
def sàmm, ngeen sàmm mbooloo, mi Yàlla
jotal boppam ak deretu Doomam. 29 Xam
naa ne bu ma leen wonee gannaaw, bukki
yu soxor dinañu tàbbi ci coggal ji te duñu
ci ñeeblu kenn. 30 Ay nit dinañu jóg ci
seen biir sax, di wax luy sànke, ngir sàkku
ay taalibe. 31 Foogleen nag, di fàttaliku ne
diirub ñetti at, guddi ak bëccëg, masumaa
noppi di leen artu kenn ku nekk ci yéen ak
ay rongooñ.
32 «Léegi nag maa ngi leen di dénk Bo-
room bi, moom ak kàddug yiwam, gi leen
mana dëgëral te may leen cér ci biir gaayi
Yàlla yu sell yépp. 33 Nammuma xaalisu
kenn mbaa wurusam mbaa koddaayam.
34 Xam ngeen ne faj naa samay soxla ak
soxlay ñi ànd ak man ci sama loxo yii. 35 Ci
lépp won naa leen royukaay, ci li nu wara

dimbali ñi néew doole te fàttaliku li Yeesu
Boroom bi wax moom ci boppam ne: “Joxe
moo gëna barkeel nangu.”»
36 Bi mu waxee loolu, mu sukk ak ñoom
ñépp, ñaan ci Yàlla. 37 Te ñépp jooy bu
metti, di laxasu ci baatu Pool, fóon ko bu
baax. 38 Li leen gëna teg aw tiis mooy li mu
leen wax: «Dootuleen gis sama kanam.»
Noonu ñu gunge ko ba ca gaal ga.

21

Pool jublu na ci dëkku Yerusalem
1 Bi nga xamee ne tàggoo nanu ak ñoom
ci naqar, nu dugg gaal, jubal dunu Kos. Te
ca ëllëg sa nu dem ba teer ca Rodd, ba
noppi jóge fa, jàll ba Patara. 2 Foofa nag
nu gis gaal guy jàll ba Fenisi, nu dugg ca,
mu daldi teddi. 3 Noonu nu séen dunu
Sipar, bàyyi ko ci sunu càmmoñ, jublu
diiwaanu Siri, nu teersi Tir. Ndaxte foofa
la gaal gi wara yebbee la mu yeboon. 4 Nu
wut taalibe ya, ba gis leen, toog ak ñoom
juróom ñaari fan. Ñoom nag ñu ne Pool ci
li leen Xelu Yàlla mi may, mu baña dem
Yerusalem. 5 Moona bi jataayu gaal ga
matee, nu awaat ci yoon wi. Te ñépp gunge
nu, ñoom ak seeni soxna ak seeni doom;
nu génn dëkk ba, sukk ca tefes ga, ñaan ci
Yàlla. 6 Noonu nu tàggoo ak ñoom, dugg
ca gaal ga, ñu dellu seen kër.
7 Bi nu jógee Tir nag, nu demaat ci géej,
ba teer Patolemayis. Foofa nu nuyu bokk
ya, yendu, fanaan. 8 Nu jóge fa ca ëllëg
sa, ñëw ba ca dëkku Sesare. Nu dugg
ca kër Filib, taskatu xibaaru jàmm bi, mi
bokk ci Juróom ñaar ña*, nu dal fa moom.
9 Amoon na ñeenti doom yuy janq, ñuy
wax ci kàddug Yàlla.
10 Bi nu fa nekkee ay fan nag, yonent bu
tudd Agabus jóge Yude, agsi. 11 Mu ñëw ci
nun, daldi yeew ay loxoom ak i tànkam ak
laxasaayu Pool naan: «Nii la Xel mu Sell
mi waxe: “Ki moom laxasaay gii, Yawut yi
dinañu ko yeewe nii ca Yerusalem, jébbal
ko ñi dul Yawut.”»
12 Bi nu déggee loolu, nun ak ña fa nekk
nu ñaan Pool, mu baña dem Yerusalem.
13 Ci kaw loolu Pool ne: «Lu ngeen di jooy,
di yàq sama xol? Bañuma ñu yeew ma
rekk, waaye nangu naa sax, ñu rey ma
ci Yerusalem ngir turu Yeesu Boroom bi.»
14 Bi nu ko manula dëpp, nu noppi ne:
«Kon na coobarey Boroom bi am!»
15 Gannaaw fan yooyu nu defaru, ngir
dem Yerusalem. 16 Noonu ay taalibe yu
dëkk Sesare ànd ak nun, yóbbu nu ca nit
ku tudd Manason, fu nu wara dal; moom
nag nitu Sipar la woon, di taalibe bu yàgg.

Pool ci dëkku Yerusalem
17 Bi nu agsee Yerusalem nag, taalibe ya
teeru nu ak mbég. 18 Ca ëllëg sa Pool ànd
ak nun, seeti Saag, fekk njiit yépp teew
fa. 19 Noonu Pool nuyu leen, nettali leen
benn-benn li Yàlla def ci biir ñi dul Yawut,
jaarale ko ci liggéeyam.
20 Bi ko njiit ya déggee, ñu màggal Yàlla
ne ko: «Mbokk mi, gis nga ne am na ay
junniy Yawut ñu gëm, te ñépp a sawar ci
yoonu Musaa. 21 Dégg nañu ci sa mbir nag
ne yaa ngi jàngal Yawut yépp, yi dëkk ci
biir ñi dul Yawut, ñu bàyyi yoonu Musaa te
baña xarafal seeni doom mbaa topp sunuy
aada. 22 Lu nu ci wara def nag? Ndaxte ci
lu wér dinañu xam ne ñëw nga. 23 Nu ngi
lay digal nag, nga def nii: am na ci nun
ñeenti góor ñu dige ak Yàlla. 24 Jël leen,
bokk ak ñoom setlu, te nga gàddu seen
peyu wateef. Noonu ñépp dinañu xam ne
li ñu déggoon ci sa mbir du dëgg, waaye
yaa ngi jëf tey sàmm yoonu Musaa. 25 Naka
ñi dul Yawut ñi gëm, bind nanu leen li
nu àtte ne, ñu moytu ñam wu ñu tuuroo
xërëm te moytu deretu médd ak njaaloo.»
26 Bi ñu ko waxee, Pool jël nit ña te ca
ëllëg sa mu bokk setlu ak ñoom, ñu dugg
ca kër Yàlla ga. Ñu xamle ban bés la seen
setlu di àgg, di bés bu ñuy jébbale sarax
ngir kenn ku nekk ci ñoom.

Jàpp nañu Pool
27 Bi àppu juróom ñaari fan ya di bëgga
jeex, Yawut yi jóge diiwaanu Asi gis Pool
ca kër Yàlla ga. Ñu daldi jógloo mbooloo
mépp, jàpp ko, 28 di xaacu ne: «Wallee,
wallee, yéen bokki Israyil! Waa jaa ngi
nii, moom miy waare fépp ak ci ñépp,
bay suufeel sunu xeet ak yoonu Musaa ak
bérab bii; dugal na sax ay Gereg fii ci kër
Yàlla gi, ba indi sobe ci bérab bu sell bii.»
29 Li tax ñu wax loolu, mooy gisoon nañu
Torofim mu Efes, ànd ak moom ca dëkk ba,
te ñu yaakaar ne Pool dugal na ko ca kër
Yàlla ga.
30 Noonu dëkk ba bépp màbb, mbooloo
ma ne këpp, ñu jàpp Pool, génne ko ca kër
Yàlla ga. Ca saa sa ñu tëj bunt ya. 31 Bi ñu
koy wuta rey, xibaar ba agsi ba ca kilifag
mbooloom xarekat ba, naan Yerusalem
gépp jaxasoo na. 32 Ca saa sa mu ànd ak
ay xarekat ak ay njiiti xare, ne jaas wàcc
ci ñoom. Bi Yawut ya gisee kilifa ga ak
xarekat ya nag, ñu daldi bàyyi dóor, ya ñu
doon dóor Pool.
33 Noonu kilifa ga jegesi jàpp ko, san-
taane ñu jéng ko ak ñaari càllala. Bi ñu
ko defee mu laaj ku mu doon ak lu mu
def. 34 Waaye ci biir mbooloo ma, bu ñii
nee lii, ña ca des ne laa. Kon nag gannaaw

* **21:8** Juróom ñaar ña ñooy ñi doon séddale ndimbalu mbooloo ma ca Yerusalem. Seetal 6.5.

manu caa xam dara lu wóor ndax coow
li, mu santaane, ñu yóbbu ko ci biir tata
ja. 35 Bi Pool eggee ca yéegukaayu tata ja,
aaytalu mbooloo ma réy, ba ay xarekat fab
ko. 36 Ndaxte mbooloo maa nga ko topp, di
xaacu ne: «Reyleen ko!»

Pool layoo na ak waa Yerusalem

37 Bi ñu koy bëgga dugal ca tata ja, Pool
ne kilifa ga: «Ndax man naa laa wax
dara?» Mu ne ko: «Yaw dégg nga gereg?
38 Kon nekkuloo waayi Misra, jooju jógloo
woon nit ñi keroog te yóbbu woon ñeenti
junniy bóomkat ca màndiŋ ma?» 39 Pool
ne ko: «Man Yawut laa, di jaambur ci Tars,
dëkk bu am tur ci diiwaanu Silisi. Maa ngi
lay ñaan, ma wax ak mbooloo mi.» 40 Te
kilifa ga may ko ko. Noonu Pool taxaw
ca yéegukaay ba, tàllal loxoom mbooloo
ma, ñu daldi ne tekk. Mu wax ak ñoom ci
làkku yawut ne:

22

1 «Yéen bokk yi ak baay yi, dégluleen
samaw lay.» 2 Bi ñu déggee, mu di leen
wax ci làkku yawut, ñu gën ne xerem.

Noonu Pool ne leen: 3 «Man Yawut laa,
juddoo Tars ci diiwaanu Silisi, yaroo ci
dëkk bii. Taalibe laa woon ci Gamaleel,
mu jàngal ma bu wér yoonu sunuy maam,
ba ma sawar ci Yàlla, mel ni yéen ñépp
tey. 4 Daan naa fitnaal ña bokkoon ci yoon
wii, ba di ci rey sax; yeew naa góor ak
jigéen, tëj leen; 5 sarxalkat bu mag ba ak
mbooloom njiit yi yépp man nañu ma cee
seede. Am bés ñu bindal ma ay bataaxal
ngir bokki Damaas. Ma doon fa dem, ngir
yeew ña fa nekkoon, indi leen Yerusalem,
ngir ñu yar leen.

6 «Waaye ci digg bëccëg, bi ma jaaree
ca yoon wa, ba jegesi Damaas, ca saa sa
leer gu mag jóge asamaan, melax ba ëmb
ma. 7 Ma daldi ne nërëm ci suuf, dégg baat
bu ma ne: "Sóol, Sóol, lu tax nga di ma
fitnaal?" 8 Ma ne ko: "Yaa di kan, Boroom
bi?" Mu ne ma: "Maa di Yeesum Nasaret,
mi ngay fitnaal." 9 Ñi ma àndaloon gis
nañu leer ga, waaye dégguñu baatu ka
doon wax ak man. 10 Noonu ma laaj ko:
"Lu ma wara def, Boroom bi?" Boroom bi
ne ma: "Jógal dem Damaas, foofa dees na
la biral lépp, li ma la yen." 11 Gannaaw
gisuma woon dara ndax leeraayu melxat
ga, ña ma àndal wommat ma, ma ñëw
Damaas.

12 «Bi ma ko defee ku tudd Anañas ñëw
ci man. Nit ku ragal Yàlla la woon ci
sàmm yoonu Musaa, te Yawuti Damaas
yépp seedeel ko lu baax. 13 Mu taxaw
ci sama wet ne ma: "Sóol sama mbokk,
delluwaatal di gis." Noonu ma daldi gisaat
ca saa sa, xool ko. 14 Mu ne ma: "Sunu
Yàllay maam tànn na la, ba may la, nga
xam coobareem te gis Aji Jub ji te nga dégg
ay waxam. 15 Ndaxte li nga gis te dégg ko,
dinga ko seede ci ñépp. 16 Léegi nag, looy
nég? Jógal, ñu sóob la ci ndox, nga set ci
say bàkkaar ci tudd turu Yeesu."

17 «Bi ma délsee Yerusalem nag, di ñaan
ca kër Yàlla ga, leer tàbbi ci man. 18 Ma
daldi gis Boroom bi, mu ne ma: "Génnal
Yerusalem nu mu gëna gaawe, ndaxte
duñu nangu li ngay seede ci man." 19 Ma
ne ko: "Boroom bi, xam nañu ne dama
daan wër jàngoo jàngu, di tëj kaso ak di
dóor ay yar ñi la gëm. 20 Rax-ca-dolli bi
ñu tuuree deretu Ecen, mi la doon seedeel,
teewe naa ko, ànd ca, bay wottu sax yérey
ñi ko doon rey." 21 Waaye Boroom bi ne
ma: "Demal, dinaa la yebal fu sore, nga
jëm ci xeeti ñi dul Yawut."»

Pool wone na ne jaambur la ci nguuru Room

22 Mbooloo ma déglu ko nag ba ca wax
jooju, waaye bi ñu déggee loolu, ñu daldi
yuuxu naan: «Farleen ko ci àddina! Yem-
bar mu mel ni moom yeyoowula dund!»
23 Ñu daldi yuuxu ak di sànni seeni yére,
tibb suuf, di callmeeru. 24 Noonu kilifa ga
santaane, ñu dugal Pool ca tata ja te caw
ko ay yar yu metti, laaj ko ba xam lu tax
ñu di ko yuuxoo nii. 25 Waaye bi ñu koy
joñ ak ay der, Pool ne njiitu xare ba fa
taxaw: «Ndax am nga sañ-sañu dóor ay
yar jaamburu Room, te fekk yoon dabu ko
sax?»

26 Bi ko njiit la déggee, mu fekki kili-
faam, yégal ko ko; mu ne ko: «Ndax xam
nga li ngay def? Nit kale jaambur la ci
Room.» 27 Noonu kilifa ga ñëw laaj Pool:
«Wax ma, ndax jaambur nga ci Room?»
Mu ne ko: «Waaw, moom laa.» 28 Kilifa ga
ne ko: «Man fey naa xaalis bu bare, ngir
nekk jaambur ci Room.» Waaye Pool ne
ko: «Man de dama koo judduwaale.» 29 Ñi
ko bëggoona dóor ay yar nag randu ko ca
saa sa. Te kilifa ga sax tiit ci xam ne Pool
jaamburu Room la, te yeewlu na ko.

Dëj nañu Pool ca kureelu àttekati Yawut ya

30 Ca ëllëg sa kilifa ga bàyyi ko, ndaxte
bëggoon na xam bu wóor lu ko Yawut ya
jiiñ. Mu santaane ne, sarxalkat yu mag
ya dajaloo, ñoom ak kureelu àttekat ya.
Gannaaw loolu mu indilu Pool, dëj ko ci
seen kanam.

23

1 Noonu Pool xool jàkk géew ba ne leen:
«Bokk yi, ci xel mu dal laa doxale ci
kanam Yàlla ba ci bésu tey bi.» 2 Ci kaw
loolu sarxalkat bu mag ba, di ku ñuy wax
Anañas, sant ña taxaw ca wetam, ñu fél

gémmiñam. 3 Pool ne ko: «Yàlla dina la
dóor, yaw mi naaféq, bay samandaay miir
bu joy bu ñu weexal. Yaa ngi toog di ma
àtte, ci li yoon wi digle, ba noppi santaane
ñu dóor ma, ci li yoon wi tere!» 4 Waaye ña
taxaw ca wetam ne ko: «Ndax dangay xas
sarxalkat bu mag, bi Yàlla fal?» 5 Pool ne
leen: «Bokk yi, xawma woon ne sarxalkat
bu mag bi la, ndaxte tëral nañu ci Mbind
mi ne: "Bul wax lu bon sa kilifag xeet."»
6 Naka noona Pool, mi xam ne genn-
wàllu kureel ga bokk nañu ci tariixab
Sadusen ya, te ña ca des bokk ci tariixab
Farisen ya, mu wax ci kaw ci biir géew ba
ne: «Bokk yi, man Farisen laa, te Farisen
moo ma jur; li tax ñu may àtte tey mooy
sama yaakaar ci ne, ñi dee dinañu dekki.»
7 Bi mu waxee loolu nag, werante wu metti
daldi xew diggante Farisen ya ak Sadusen
ya, ba mbooloo ma xàjjalikoo. 8 Ndaxte
Sadusen yi nanguwuñu ne ndekkite mbaa
malaaka mbaa rab, dara am na ci, waaye
Farisen nangu nañu yooyu yépp.
9 Ci kaw loolu nag coow lu bare daldi jib.
Ñenn ca xutbakat, ya bokk ca Farisen ya,
ne bërét, daldi xuloo bu metti ne: «Gisunu
dara lu bon ci nit kii. Su fekkeente ne
rab a ko wax mbaa malaaka…?» 10 Noonu
xuloo ba daldi gëna tàng, ba kilifa ga ragal
ne, nit ñi dinañu daggaate Pool. Kon mu
sant xarekat ya, ñu wàcc, nangu Pool ci
ñoom, yóbbu ko ca tata ja. 11 Ca guddi
ga nag Boroom bi taxaw ci wetu Pool
ne ko: «Takkal sa fit; ni nga ma seedee
ci Yerusalem, noonu nga may seedee ca
Room.»

Yawut ya lal na pexe ngir rey Pool

12 Bi bët setee Yawut ya daldi lal pexe; ñu
dige ci ngiñ ne duñu lekkati, duñu naanati,
ba kera ñuy rey Pool. 13 Ña lal pexe ma,
seen lim ëpp na ñeent fukk. 14 Noonu ñu
dem ca sarxalkat yu mag ya ak njiit ya ne
leen: «Giñ nanu ne dunu mos dara, ba
kera nuy rey Pool. 15 Léegi nag yéen ak
kureelu àttekat ya, laajleen kilifa ga, mu
indi ko ci seen kanam, mel ni dangeena
bëgga seet mbiram bu gëna wóor. Bu ko
defee nun dinanu fagaru, ngir rey ko, bala
moo agsi.»
16 Waaye jarbaatu Pool yég fiir ga, mu
dem, dugg ca tata ja, yégal ko Pool. 17 Bi
ko Pool déggee, mu woo kenn ca njiiti
xare ba ne ko: «Yóbbul waxambaane wii
ca kilifa ga, ndax am na lu mu ko wara
yégal.» 18 Njiit la jël ko, yóbbu ko ca kilifa
ga ne ko: «Pool, mi ñu jàpp, moo ma woo,
ñaan ma, ma indil la waxambaane wii,
ndaxte am na lu mu lay wax.»
19 Noonu kilifa ga jàpp ci loxob waxam-
baane wa, wéetoo ak moom, laaj ko: «Loo
ma bëgga yégal?» 20 Mu ne: «Yawut yi
dañoo dige, ngir ñaan la, nga indi Pool
ëllëg ca kanam kureelu àttekat ya, mel ni
dañoo bëgga seet mbiram bu gëna wóor.
21 Bu leen ko may, ndaxte lu ëpp ñeent
fukk ci ñoom ñu ngi koy lalal fiir. Dige
nañu ak ngiñ ne dootuñu lekk, dootuñu
naan, li feek reyuñu ko; fi mu ne sax
fagaru nañu, di xaar, nga nangu.» 22 Kilifa
ga nag sant waxambaane wa, mu bañ koo
àgge kenn, ba noppi mu yiwi ko, mu dem.

Yóbbu nañu Pool dëkku Sesare

23 Bi mu ko defee mu woo ñaar ci
njiiti xare ba ne leen: «Waajal-leen ñaar
téeméeri xarekat ak juróom ñaar fukki
gawar ak ñaar téeméeri nit ñu gànnaayoo
xeej, ngeen dem Sesare ci juróom ñeenti
waxtu ci guddi. 24 Wutal-leen it Pool lu mu
war, ngeen yóbbu ko ci jàmm ak salaam
ba ca Feligsë, boroom réew mi.» 25 Noonu
mu bind bataaxal bii:

26 Yaw Feligsë mu tedd mi, di boroom
réew mi; man Këlódd Lisiyas maa ngi
lay nuyu. 27 Yawut yi jàpp nañu nit kii,
bëgg koo rey, waaye bi ma yégee ne
jaambur la ci Room, wallu naa ko ak ay
xarekat, ba musal ko. 28 Bëggoon naa
xam lu tax ñu kalaame ko. Moo tax ma
yóbbu ko ca kanam seen kureelu àttekat
ya. 29 Gis naa ne li ñu ko jiiñ mu ngi aju
ci ay werantey seen yoon, waaye jiiñuñu
ko dara lu jar dee mbaa jéng. 30 Te bi ma
déggee ne ñu ngi koy fexeel, yebal naa
ko ci yaw ci saa si. Sant naa nag ñi ko
kalaame, ñu xamal la seen lay.

31 Noonu xarekat ya jël Pool ci guddi,
indi ko ba ca dëkku Antipataris, ni ñu
leen ko sante. 32 Ca ëllëg sa ñu waññiku,
délsi ca tata ja, bàyyi gawar ga, ñu gunge
ko. 33 Bi gawar ga àggee Sesare, ñu jox
boroom réew ma bataaxal ba, jébbal ko
Pool. 34 Bi loolu amee boroom réew ma
jàng bataaxal ba, laaj ci ban diiwaan la
Pool dëkk. Bi mu yégee ne mu ngi dëkk
Silisi, 35 Mu ne ko: «Kon bu ñi la kalaame
ñëwee, dinga layoo.» Mu santaane nag, ñu
denc ko ca kër buur ba Erodd.

24

Pool lay na ci kanam Feligsë, boroom réew ma.

1 Bi juróomi fan wéyee, Anañas sarx-
alkat bu mag ba dikk, ànd ak ay njiit ak
layookat bu tudd Tertul, ñu woo Pool ci
yoon fa kanam boroom réew ma. 2 Noonu
ñu woo Pool, te Tertul daldi ko jiiñ naan:
«Yaw Feligsë mu tedd mi, sa nguur jural
na nu jàmm ju neex, te sa jàppandil soppi
na lu bare ci sunu xeet. 3 Gis nanu ko
fépp ak ci lépp, di la gërëm ak sunu xol

bépp. 4 Waaye ngir baña yàggal jataay
bi, maa ngi lay ñaan ci sa lewetaay, nga
déglu nu ci lu gàtt. 5 Ndaxte ci mbirum
nit kii teew, gis nanu ne rambaaj la, buy
indi xëccoo ci Yawut yi ci àddina sépp,
di njiitu mbooloo mu ñuy wax Nasareen.
6-7 Dem na ba jéema teddadil sax kër Yàlla
ga, waaye jàpp nanu ko. 8 Soo ko laajee,
yaw ci sa bopp, dinga gis ne li nu koy jiiñ
dëgg la.» 9 Ci kaw loolu Yawut ya ànd ca,
di dëggal ne loolu wóor na.
10 Bi loolu amee boroom réew ma jox
Pool kàddu gi. Noonu mu làyyi ne:
«Xam naa ne yaa ngi àtte xeet wi diirub
at yu bare, moo tax maa ngi làyyi ak
kóolute. 11 Man ngaa wóorliku ne ëppagul
fukki fan ak ñaar demoon naa Yerusalem
ngir màggali. 12 Te kenn gisu ma, maay
werante mbaa di jógloo mbooloo, muy ca
kër Yàlla ga mbaa ca jàngu ya mbaa ci biir
dëkk ba. 13 Te manuñoo firndeel dara ci li
ñu may jiiñ léegi. 14 Waaye nangu naa ci
sa kanam ne maa ngi jaamu Yàllay sunuy
maam, ci topp yoon wi ñu ne mooy tariixa;
terewul ne lépp li ñu tëral ci yoonu Musaa
ak li yonent yi bind, gëm naa ko. 15 Te
bokk naa ak ñoom yaakaar ci Yàlla, ne
ñi jub ak ñi jubadi dinañu dekki keroog
yawmelxayaam. 16 Moo tax fu ma tollu,
maa ngi góor-góorlu, ngir am xel mu dal
fa kanam Yàlla ak fa kanam nit ñi.
17 «Noonu gannaaw gëjeb at yu bare
ñëw naa, ngir indil sama xeet ndimbal
te jébbal Yàlla ay sarax. 18 Bi ma koy
def nag, gis nañu ma ca kër Yàlla ga, ma
setlu ba noppi, fekk ànduma ak mbooloo te
indiwuma benn coow. 19 Waaye ay Yawut
yu dëkk Asi —xanaa kay ñoo waroona ñëw
ci sa kanam, di ma kalaame, bu ñu amee
dara lu ñu may topp. 20 Waaye it na nit
ñii wax ci lan laa tooñe ci jataayu géewub
àtte ba, 21 xanaa li ma waxoon ca kaw ci
seen biir rekk ne: "Mbirum ndekkitel ñi
dee moo tax ngeen dëj ma ci seen kanam
tey!"»
22 Bi mu waxee noonu, Feligsë mi xam
bu wóor mbirum yoon wi, yiwi leen ba
beneen yoon. Mu ne leen: «Bu Lisiyas
kilifag xare bi ñëwee, dinaa àtte seen
mbir.» 23 Noonu mu sant njiitu xare ba ne
ko: «Nanga wottu Pool, waaye nga may ko
féex, te bàyyi ay xaritam, ñu topptoo ko.»
24 Bi ay fan wéyee, Feligsë ñëwaat, ànd
ak soxnaam Dursil, miy Yawut. Noonu mu
woolu Pool, di ko déglu ci mbirum gëm
Yeesu Kirist. 25 Waaye bi Pool di waxtaan
ci mbirum njub ak moom sa bopp ak bés
pénc, Feligsë daldi tiit, yiwi ko ne ko:
«Demal, bu ma amee jot, dinaa la woolu.»
26 Fekk yaakaaroon na it ne, Pool dina ko
jox xaalis; kon mu di ko farala woolu, ngir
waxtaan ak moom.
27 Bi ñaari at weesoo nag, amoon na
ku wuutu Feligsë, tudd Porsiyus Festus.
Noonu Feligsë, mi bëggoon lu neex Yawut
ya, bàyyi Pool ca kaso ba.

25

Pool làyyi na ca kanam Festus

1 Bi Festus teersee ci diiwaanam, mu teg
ca ñetti fan, dem Yerusalem. 2 Noonu
sarxalkat yu mag ya ak njiiti Yawut ya
kalaame Pool ci moom. 3 Ñuy sàkku
ndimbal ci moom, di ko ñaan bu wér, mu
yónni Pool Yerusalem, fekk lal nañu fiiru
rey ko ca yoon wa. 4 Waaye Festus ne leen:
«Ñu ngi wottu Pool ca Sesare, te dinaa fa
dem fi ak fan yu néew.» 5 Mu ne leen: «Ñi
am maana ci yéen nag, nangeen ànd ak
man, layooji ak nit ka, bu dee tooñ na.»
6 Noonu Festus am fa ñoom juróom ñett
ba fukki fan, ba noppi dem Sesare. Ca ëllëg
sa mu toog ca àttekaay ba, joxe ndigal, ñu
indi Pool. 7 Bi mu ñëwee nag, Yawut ya
jóge Yerusalem wër ko, di ko jiiñ tooñ yu
bare te réy, te manuñu leena firndeel.
8 Noonu Pool làyyi ne: «Tooñuma yoonu
Yawut ya, tooñuma kër Yàlla ga, tooñuma
buur ba Sesaar.» 9 Ci kaw loolu Festus,
mi bëgg lu neex Yawut ya, wax Pool
ne: «Ndax bëgguloo dem Yerusalem, nga
layoo fa ci mbir yii ci sama kanam?»
10 Waaye Pool ne ko: «Maa ngi nii taxaw
ci kanam àttekaayu buur Sesaar; te fii
lañu ma wara àttee. Te yaw ci sa bopp
xam nga bu baax ne tooñuma Yawut yi.
11 Su ma tooñoon mbaa ma def lu bon
lu jar dee, kon duma tinu ngir baña dee.
Waaye bu li ñu may jiiñ taxawul, kenn
sañu ma leena jébbal. Dénk naa sama
mbir Sesaar.»
12 Bi mu waxee loolu, Festus gise ak ñi ko
wër, mu ne ko: «Dénk nga sa mbir Sesaar,
kon ci moom ngay dem.»

Festus diisoo na ak buur Agaripa

13 Ba ñu ca tegee ay fan, buur Agaripa
ak Berenis ñëw Sesare, ngir nuyusi Festus.
14 Bi seen ngan di ruus nag, Festus diis
buur ba mbirum Pool ne ko: «Feligsë
batale na nu ak kenn ku ñu tëj. 15 Bi ma
nekkee Yerusalem, sarxalkat yu mag ya ak
njiiti Yawut ya kalaame nañu ko ci man,
ñaan ma, ma daan ko. 16 Waaye ma ne
leen: "Jébbale nit, fekk jàkkaarloowul ak
ñi koy jiiñ, ba mana làyyil boppam ci li ñu
koy jiiñ, loolu dëppoowul ak aaday nguuru
Room." 17 Bi ñu àndee ak man ba fii nag,
randaluma mbir mi, waaye ca ëllëg sa sax
toog naa ca àttekaay ba, joxe ndigal, ñu
indi nit kooku. 18 Ñi koy kalaame nag, bi
ñu taxawee, jiiñuñu ko benn ñaawteef ci
yi ma yaakaaroon, 19 waaye ñuy werante

rekk ak moom ci seen yoon ak ci mbirum
ku tudd Yeesu, mi dee, te Pool sax ci ne
mu ngi dund. 20 Gannaaw lijjanti mbir
moomu jafe woon na ma lool nag, ma laaj
ko, ndax bëgg na dem Yerusalem, layooji
fa ci mbir yooyu. 21 Waaye Pool ñaan, nu
fomm mbiram, ba kera buur bu tedd ba di
ko àtte. Noonu santaane naa ñu aj ko, ba
keroog ma koy yónnee Sesaar.»
22 Booba nag Agaripa ne Festus: «Man
sax bëgg naa dégg nit kooku.» Festus ne
ko: «Bu ëllëgee dinga ko dégg.»

Pool teew na ci kanam Agaripa

23 Ca ëllëg sa nag Agaripa ak Berenis
ñëw bu xumb, ñu dugg ca néegu àtte ba,
ànd ak kilifay xare ba ak ña am maana ca
dëkk ba. Noonu Festus joxe ndigal, ñu indi
Pool.
24 Bi mu ñëwee, Festus ne: «Buur
Agaripa ak yéen ñépp, ñi fi teew tey, nit
kaa ngi nii! Mbiram moo tax mbooloom
Yawut yépp, muy ci Yerusalem, muy fii,
wër ma di yuuxu ne: “Nit kii waratula
dund.” 25 Waaye gis naa ne deful dara
lu jar dee. Moona, gannaaw moom ci
boppam dénk na boppam buur bu tedd ba,
fas naa yéene yónnee ko ko. 26 Fekk awma
dara lu wóor ci mbiram, lu ma mana bind
sang bi. Moo tax ma indi ko ci seen kanam,
rawatina ci sa kanam, buur Agaripa, ngir
sunu jataay may ma lu ma bind. 27 Ndaxte
yaakaar naa ne yónnee ku ñu tëj, te bañ
caa boole lu ko waral, àndul ak xel.»

26

Layu Pool fa kanam Agaripa

1 Bi mu ko waxee, Agaripa ne Pool: «Jëlal
kàddu gi.» Noonu Pool tàllal loxoom, daldi
làyyi ne:
2 «Buur Agaripa, ma làyyi ci sa kanam
tey ci lépp li ma Yawut yiy jiiñ, xol bu sedd
la ci man, 3 ndaxte xam nga bu baax aaday
Yawut yi ak seeni werantey yoon. Kon maa
ngi lay ñaan, nga déglu ma ak muñ.
4 «Ci lu jëm ci Yawut yi, xam nañu sama
dund li dale ci samag ndaw, muy ci sama
biir xeet, muy ci Yerusalem. 5 Xam nañu
ma bu yàgg te man nañoo seede, su leen
neexee, ne daan naa dund ni Farisen, te
mooy tariixa bi gëna diis ci sunu diine. 6 Li
ma indi ci kureelu àttekat yii nag, mooy
yaakaar ne Yàlla dina amal li mu digoon
sunuy maam. 7 Dige booba la fukki giir
ak ñaar yu bànni Israyil di sàkku, ngir
jot ko, ci jaamu Yàlla ak cawarte guddi ak
bëccëg. Yaw buur, yaakaar joojoo tax ñu
may kalaame, ñoom Yawut yi. 8 Lu tax
seen xel dàq ne Yàlla dina dekkal ñi dee?
9 «Man sax ci sama bopp defe woon
naa ne war naa def lu bare, ngir suufeel
turu Yeesum Nasaret. 10 Daan naa ko def
ci Yerusalem, ba noppi ma jot sañ-sañ ci
sarxalkat yu mag ya, bay tëj gaayi Yàlla yu
bare. Rax-ca-dolli ku ñu ci masoona bëgga
rey, ànd naa ci. 11 Daan naa wër jàngoo
jàngu, di leen teg toskare te di leen jéema
weddiloo. Te sama mer daa na tar, ba ma
di leen xañ ba ca dëkk yu sore, ngir fitnaal
leen.
12 «Noonu am bés, may dem dëkku
Damaas, yor sañ-sañ ak ndigalu sarxalkat
yu mag ya. 13 Ca njolloor, buur bi, gis naa
ca yoon wa leer gu jóge asamaan ne ràyy,
ba raw leeru jant, melax ba ëmb ma, man
ak ñi ma àndal. 14 Nu ne nërëm ci suuf,
ma dégg baat bu ma wax ci làkku yawut
ne: “Sóol, Sóol, lu tax nga di ma fitnaal?
Ngay bëre ak man ni fas wuy woŋŋeetu
ku koy jam dëgël, metti na ci yaw.”
15 «Noonu ma ne ko: “Yaa di kan,
Boroom bi?” Boroom bi ne ma: “Maa
di Yeesu, mi ngay fitnaal. 16 Waaye jógal
taxaw. Lii moo tax ma feeñu la: teg naa la
yen, nga di ma seedeel ci lépp li nga gis ci
man ak li ma lay feeñuji. 17 Dinaa la musal
ci bànni Israyil ak ci ñi dul Yawut. Ci ñoom
laa lay yebal, 18 ngir ubbi seeni bët, nga
jële leen ci lëndëm, tàbbal leen ci leer, nga
nangoo leen ci sañ-sañu Seytaane, waññi
leen ci Yàlla, ma baal leen seeni bàkkaar
te may leen cér ci biir sama gaa yi sell ci
kaw ngëm.”
19 «Kon nag buur Agaripa, woruma li ma
Yàlla yen ci peeñu. 20 Waaye li tàmbali ci
Damaas, teg ci dëkku Yerusalem ak réewu
Yawut mépp, ba agsi ci ñi dul Yawut,
yégal naa leen, ñu tuub seeni bàkkaar
te waññiku ci Yàlla, bay jëf lu dëppook
réccu. 21 Loolu nag moo waral Yawut yi
jàpp ma ca kër Yàlla ga, di ma fexee rey.
22 Waaye gannaaw Yàllaa ngi may taxawu
ba tey, maa ngi taxaw fi, di ko seedeel ci
mag ak ndaw; yokkuma dara ci li yonent yi
ak Musaa xamle woon lu jiitu, 23 maanaam
Almasi bi dina dékku ay coono, te mooy
jëkka dekki, bay jollil leer ci bànni Israyil
ak ñi dul Yawut.»
24 Bi muy làyyee nii, Festus daldi ko gëdd
ak baat bu kawe ne ko: «Dangaa dof,
Pool! Xanaa sa njàng mu réy mi da laa
xañ sago.»
25 Waaye Pool ne ko: «Festus mu tedd
mi, dofuma; waaye lu dëggu laay wax te
ànd ak sago. 26 Yëf yii leer na buur bi, moo
tax maa ngi koy wax ak kóolute. Wóor naa
ne dara ci lii may wax umpu ko, ndaxte
lii amewul ciy ruq. 27 Yaw buur Agaripa,
ndax gëmuloo yonent yi? Xam naa bu wér
ne gëm nga.»
28 Noonu Agaripa ne Pool: «Xanaa yaw,
ci diir bu gàtt bii rekk, nga ma bëgga
dugale ci gaayi Kirist!» 29 Pool ne ko: «Muy
tey, muy ëllëg, waxuma yaw rekk waaye

it ñi may déglu tey ñépp, na Yàlla def, ba
ngeen fekksi ma ci li ma nekk, lu moy jéng
yii!»
30 Ci kaw loolu buur ba daldi jóg, bo-
room réew ma topp ci, Berenis tegu ca ak
mbooloo ma mépp. 31 Bi ñu génnee nag,
ñuy waxante ne: «Nit kii deful dara lu jar
dee mbaa kaso.» 32 Te Agaripa ne Festus:
«Manoon nanu koo yiwi, bu dénkuloon
mbiram Sesaar.»

27

Pool dugg na gaal, di dem Room

1 Bi loolu wéyee ñu fas yéene noo dugal
gaal jëme réewu Itali. Noonu ñu jël Pool
ak ñeneen ñi ñu tëjoon, dénk leen njiitu
xare bu tudd Yulyus, mi bokk ci mbooloom
xare mu buur. 2 Nu dugg ca gaalu dëkku
Adaramit guy taxaw ci teeruy Asi, daldi
tàbbi ci biir géej; te Aristàrk, mi dëkk
Tesalonig ci diiwaanu Maseduwan, ànd ak
nun.
3 Ca ëllëg sa nu teer Sidon; Yulyus laabiir
ci Pool, may ko mu dem ci ay xaritam, ngir
ñu ganale ko. 4 Bi nu fa jógee, nu dem ci
biir géej, leru dunu Sipar ci fegu ngelaw
li, ndaxte ngelaw li da noo soflu. 5 Nu jàll
géej, gi janook diiwaani Silisi ak Pamfili,
teersi Mira ca wàlli Lisi. 6 Foofa nag njiit
la gis gaal gu jóge Alegsàndiri, jëm Itali,
mu dugal nu ca. 7 Noonu nuy dem ndànk
diirub fan yu bare, ba janook Kanidd ci
kaw coono bu réy; te ndegam ngelaw li
mayu nu, nu jëm kanam, nu leru dunu
Keret ci fegu ngelaw li, janook Salmon.
8 Nu romb fa ak coono yu bare, agsi ca
bérab bu ñuy wax Teeru yu neex, te dend
ak dëkku Lase.
9 Fekk booba yàggoon nañu ca yoon
wa, te dem ci géej daldi aaytal, ndaxte
jamonoy Kooru Yawut ya wees na. Moo
tax Pool digal leen ne: 10 «Gaa ñi, gis naa
ne tukki bi ëmb na musiba ak kasara ju
bare, waxuma gaal gi ak li mu yeb waaye
sunuy bakkan sax xaj na ci.» 11 Waaye njiit
la sobental waxi Pool, déggal dawalkat ba
ak boroom gaal ga. 12 Te gannaaw teeru ba
neexula lollikoo, ña ca ëpp mànkoo ci jóge
fa, dem ci biir géej, ngir wuta agsi Fenigsë,
biy teerub dunu Keret te janook sowu suuf
ak sowu kaw, nu lollikoo fa.

Ngelaw lu metti li

13 Noonu bi ngelaw lu woyof liy jóge
sudd wolee, ñu defe ne man nañoo sottal
seen pexe, ñu wëgg diigal, daldi tafu ci
dunu Keret. 14 Waaye nees-tuut ngelaw lu
wole penku, ñu di ko wax «Ërakilon», jóge
ca dun ba, ne milib ci sunu kaw. 15 Mu
ëpp doole gaal ga, daldi ko wat, ba nu
bayliku, daldi yal. 16 Nu daldi daw, leru
dun bu tuuti bu ñuy wax Kóda ci fegu
ngelaw, rawale looco ga ci kaw gaal ga ak
coono bu bare. 17 Bi ñu ko yéegee, ñu
fab ay buum, ngir laxas ca taatu gaal ga,
ngir ragala daanu ci suuf su nooy su ñuy
wax Sirt; ba noppi ñu daldi sànni diigal,
ngir wàññi doxub gaal ga, nuy yale noonu.
18 Waaye bi nu ngelaw li sonalee bu metti,
ca ëllëg sa ñu sànni la gaal ga yeboon ca
géej ga. 19 Te ca ñetteelu fan ba, ñu sànni
ak seeni loxo jumtukaay, yi ñu yeboon ngir
fàggu. 20 Noonu jant bi ne meŋŋ te biddiiw
ne mes ay fan yu bare, fekk ba tey ngelaw
li di wol ak doole, ba sunu yaakaaru mucc
gépp tas.
21 Bi loolu di xew, fekk gëj nañoo lekk,
Pool daldi taxaw ci seen biir ne leen: «Gaa
ñi, li gënoon mooy ngeen déglu ma te baña
jóge Keret, ba indil seen bopp musiba ak
kasara ju réy jii. 22 Léegi nag maa ngi leen
di dénk, ngeen takk seen fit, ndax gaal
gi rekk mooy yàqu, waaye kenn ci yéen
du dee. 23 Ndaxte ci guddi menn malaaka
dikkal na ma, jóge ci Yàlla sama Boroom,
bi may jaamu. 24 Mu ne ma: "Pool bul tiit;
fàww nga taxaw ci kanam Sesaar, te yaa
tax Yàllay aar bakkani ñi nga àndal ñépp."
25 Moo tax, gaa ñi, takkleen seen fit, ndax
wóolu naa Yàlla ne li mu ma wax dina am.
26 Waaye war nanoo luf cib dun.»

Toju gaal ga

27 Ca fukkeelu guddi ga ak ñeent nu
nga doon jayaŋ-jayaŋi ca géeju Adiratig;
noonu ca xaaju guddi dawalkati gaal ga
defe ne danu jegesi suuf. 28 Ñu sànni nat-
tukaay ba ci biir géej, mu jàpp ñeent fukki
meetar, dem ca kanam tuuti, sànniwaat
ko, jàpp fanweeri meetar. 29 Ñu ragal
ne dinañu fenqu ci ay xeer, kon ñu daldi
sànni ñeenti diigal ci geenu gaal ga, di
ñaan bët set. 30 Waaye ci kaw loolu
dawalkati gaal ga taafantaloo ne dañuy
sànniji ay diigal ca boppu gaal ga, fekk
dañuy fexee jël looco ga, ba raw. 31 Waaye
Pool ne njiit la ak xarekat ya: «Bu ñii desul
ci gaal gi, dungeen raw.» 32 Noonu xarekat
ya dagg buum, yay téye looco ga, bàyyi ko
mu wéy.
33 Bi bët setagul, Pool sant leen ñu lekk;
mu ne leen: «Tey mooy seen fukki fan
ak ñeent yu ngeen ne jonn, lekkuleen,
mosuleen dara. 34 Maa ngi leen di sant nag,
ngeen lekk, ndax noonu rekk ngeen mana
rawe. Ndax genn kawar du rot ci yéen.»
35 Bi mu waxee loolu, mu fab mburu, sant
Yàlla ci kanam ñépp, damm ko, daldi ko
lekk. 36 Bi ñu gisee loolu, ñépp dëgëraat,
ñu daldi lekk ñoom itam. 37 Mboolem ñi
nekkoon ca gaal ga mat na ñaar téeméeri
nit ak juróom ñaar fukk ak juróom benn.
38 Noonu ñu lekk ba suur, daldi sànni pepp
ma ca géej ga, ngir woyofal gaal ga.

39 Bi bët setee nag, xàmmiwuñu réew
ma, waaye séen nañu ruqu tefes. Noonu
ñu fas yéene caa teeral gaal ga, bu ñu ko
manee. 40 Ñu dagg diigal ya, bàyyi leen ci
biir géej, yiwiwaale baar ba; ba noppi firi
wiiru kanam ga, jublu ca tefes ga. 41 Waaye
ñu dal ca tundu suuf ca bérab bu ñaari
koroŋ daje, gaal ga daldi fa luf. Boppu gaal
ga nuur bu baax, ne fa tekk, te dooley duus
ya daldi toj geen ba.
42 Bi loolu amee xarekat ya bëgga rey
ñi ñu tëj, ngir ragal ñenn ñi féey, ba raw.
43 Waaye njiit la bëgga musal Pool, mu
tere leen pexe ma. Mu sant ñi mana féey,
ñu jëkka sóobu ca ndox ma, ba jot tefes
ga. 44 Mu sant ñi ci des ñu def noonu,
langaamu ci ay dénk, mbaa ca tojiti gaal
ga. Noonu ñépp jot tefes ga ci jàmm ak
salaam.

28

Pool ci dunu Màlt
1 Bi nu rëccee, nu yég ne dun baa nga
tudd Màlt. 2 Te waa réew ma won nu
laabiir gu ràññiku, ndaxte taalal nañu nu
sawara, ganale nu ndax taw bi sóob ak
sedd bi. 3 Pool nag di for matt, di ko def
ca taal ba, jaan ne ca mëlle ndax tàngoor
wa, taq ci loxoom. 4 Bi waa réew ma gisee
rab wa wékku ci loxoom nag, ñuy waxante
naan: «Ci lu wóor nit kii reykat la; te bi mu
rëccee ca géej ga sax, ndogalu Yàlla mayu
ko mu dund.» 5 Waaye Pool yëlëb rab wa
ca sawara sa, te wàññiwu ko dara. 6 Nit ñi
di xaar mu newi, mbaa mu ne dàll, dee;
waaye bi ñu négee lu yàgg te gis ne dara
jotu ko, ñu soppi xel ne: «Kii yàlla la.»
7 Amoon na nag ca wet ya ay suuf
yu doon moomeelu ku tudd Publiyus, di
kilifag dun ba. Mu teeru nu, ganale nu
ngan gu réy diirub ñetti fan. 8 Fekk
baayu Publiyus dafa tëdd ndax ay tàngoori
yaram yu koy dikkal ak biiru taññ. Pool
nag dem seeti ko, ñaan ci Yàlla, teg ko ay
loxoom, mu daldi wér. 9 Ci kaw loolu jarag
ya ca des ca dun ba daldi dikk, amaat wér-
gi-yaram. 10 Ñu teral nu ci fànn yu bare,
te bi nuy dem, ñu jox nu li nuy soxla lépp.

Egg nañu dëkku Room
11 Bi nu fa amee ñetti weer, nu dugg ca
gaal gu lollikoo ca dun ba, daldi tàbbi ca
géej ga. Gaalu dëkku Alegsàndiri la woon,
te yor xàmmikaay guy nataalu Kastor ak
Polugsë. 12 Noonu nu teer dëkku Sirakus,
toog fa ñetti fan. 13 Nu jóge fa, leru tefes
ga, ba agsi Resiyo. Ca ëllëg sa ngelawu
sudd daldi jóg, te ca ñaareelu fan ba nu
teer Pusol. 14 Gis nanu fa ay bokk, ñu
ñaan nu, nu toog fa ayu-bés. Noonu nu
dem Room. 15 Sunuy xibaar law na, ba egg
ca bokk ya fa dëkk, noonu ñu gatandu nu
ba ca péncu Apiyus ak bérab bu ñuy wax
Ñetti añukaay ya. Bi leen Pool gisee, mu
sant Yàlla, daldi takk fitam. 16 Bi nu dikkee
Room nag, ñu may Pool, mu dëkk fa ko
lew, moom ak xarekat ba koy wottu.

Pool xamle na xibaaru jàmm bi ca Room
17 Bi ñetti fan wéyee, mu woolu njiiti
Yawuti dëkk ba. Bi ñu dajaloo nag, mu
wax leen lii: «Bokk yi, jàpp nañu ma
ci Yerusalem, jébbal ma waa Room, fekk
defuma dara luy suufeel sunu xeet, mbaa
lu juuyoo ak sunuy aaday maam. 18 Waa
Room nag seet sama mbir, te bëgg maa
bàyyi, ndaxte toppuñu ma dara lu jar dee.
19 Waaye bi ko Yawut ya bañee, fas yéene
naa dénk sama mbir Sesaar, fekk ba tey
awma dara lu may taqal sama xeet. 20 Moo
tax ma ñaana gise ak yéen, nu diisoo,
ndaxte yaakaaru bànni Israyil moo tax ñu
jéng ma.»
21 Bi ñu ko déggee, ñu ne ko: «Jotunu
benn bataaxal bu jóge Yude ci sa mbir, te
kenn ci bokk, yi fi dikk, jottaliwul mbaa
mu seede ci yaw lu bon. 22 Waaye bëgg
nanoo dégg li nga gëm, ndaxte xam nanu
ne, tariixa booba, kenn jubluwu ko fenn.»
23 Noonu ñu jox ko bés, te ñu bare
ñëw, fekksi ko ca néegam. Mu di leen
jàngal suba ba ngoon, di leen dëggal lu
jëm ci nguuru Yàlla ak ci Yeesu, tukkee ci
yoonu Musaa ak ci yonent yi, di leen jéema
gëmloo. 24 Ñenn ñi nag gëm li mu wax,
ña ca des weddi ko. 25 Gannaaw manuñoo
déggoo, ñu bëgga tas. Waaye bi ñuy laata
dem, Pool teg ca wax jii: «Xel mu Sell
mi wax na seeni maam dëgg jaarale ko ci
yonent Yàlla Esayi. 26 Nee na:
“Demal ci xeet wii ne leen:
‘Dingeen déglu bu baax waaye dungeen
xam dara;
di xool bu baax waaye dungeen gis dara.’
27 Ndaxte xolu xeet wii dafa dërkiis;
dañuy déglu ak nopp yu naqari,
tey gëmm seeni bët,
ngir baña gis ak seeni bët,
dégg ak seeni nopp,
te xam ci seen xol,
ñu waññiku ci man, ma wéral leen.”
28-29 «Xamleen nag ne xibaaru mucc gii
yégal nañu ko ñi dul Yawut, te ñoom
dinañu ko déglu.»
30 Noonu diirub ñaari at Pool dëkk ca kër
gu muy fey, di fa àggale ñépp ñi koy seetsi.
31 Muy yégle nguuru Yàlla, di jàngle ci
mbirum Boroom bi Yeesu Kirist ak fit wu
dëgër, te kenn terewu ko ko.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko WAA ROOM

1 Man Pool, jaamub Kirist Yeesu, maa
leen di bind bataaxal bii. Yàlla woo na
ma, ma nekk ndawam, sas ma liggéeyu
xamle xibaaru jàmmam bi. 2 Xibaaru
jàmm boobu, Yàlla dige woon na ko bu
yàgg, jaarale ko ciy yonentam, ñu def
ko ci Mbind mu sell mi, 3-4 di xamle
mbirum Doomam, Yeesu Kirist sunu Bo-
room. Lu jëm ci meloom ci àddina, ci
askanu Daawuda la jóge, waaye lu jëm
ci xelam mu sell, Doomu Yàlla la; ndaxte
ndekkiteem nekk na firnde ju rààññiku, ne
moom la. 5 Te moom Kirist tàbbal na nu
ci yiwu Yàlla, def nu ay ndawam, yónni
nu ci biir xeeti àddina sépp, ngir ñu gëm
ko te jébbalu, ba màggal turam. 6 Te ci
ngeen bokk, yéen ñi Yàlla woo, ngeen nekk
ci Kirist.
7 Yéen ñi dëkk Room ñépp, yéen ñi Yàlla
bëgg te woo leen, ngeen nekk gaayam yu
sell, na leen Yàlla sunu Baay ak Boroom bi
Yeesu Kirist may yiw ak jàmm.

Pool sant na Yàlla

8 Kon nag li may jëkka wax mooy lii:
sant naa Yàlla sama Boroom, jaarale ko ci
Yeesu Kirist, ngir yéen ñépp, ndaxte seen
ngëm siiw na ci àddina sépp. 9 Bët bu
set maa ngi leen di boole ci samay ñaan.
Yàlla seede na li may wax, Yàlla mi may
jaamu ci sama xel, ci xamle xibaaru jàmm
bu Doomam. 10 Te li ma koy faral di ñaan
mooy lii: bu soobee Yàlla, na ma ubbil
bunt, ba ma mana ñëw ci yéen.
11 Ndaxte bëgg naa leena gis lool, ba
indil leen barke bu jóge ci Xel mu Sell mi,
ndax seen ngëm gëna dëgër. 12 Maanaam
ma nekk ci seen biir, te nu dimbaleente ci
sunu ngëm, ndax man itam ma gëna am
doole.
13 Bokk yi, damaa bëgg ngeen xam ne
xalaat naa leena seetsi ay yooni yoon, ngir
meññ njariñ ci yéen, ni ma ko defe ci
yeneen xeet yi, waaye ay téq-téq ñoo ma
téye ba léegi. 14 Am naa warugar sama
diggante ak ñépp, muy ñi jàng ni Gereg yi,
muy ñi jàngul ni Baarbaar yi, ñi bare xam-
xam ak ñi barewul xam-xam. 15 Li aju ci
man nag, jekk naa ngir ñëw, xamal leen
xibaaru jàmm bi, yéen it waa Room.

Dooley xibaaru jàmm bi

16 Ndaxte awma benn werante ci
xibaaru jàmm bi may waare, ndax
mbirum Yàlla la, mu làmboo dooleem,
ngir musal képp ku ko gëm, muy Yawut
ci bu jëkk mbaa ki dul Yawut. 17 Ndaxte
xibaar bii day wone, ni nit mana jube ci
kanam Yàlla, sukkandikoo ci ngëm rekk,
tàmbali ci ngëm, yem ci ngëm. Moo tax
Mbind mi wax ne: «Ku jub ci kaw ngëm,
dinga dund.»

Nit ñépp tooñ nañu Yàlla

18 Merum Yàllaa ngi feeñe asamaan,
wàcc ci nit ñi, ndax seen weddi Yàlla gépp
ak seen jubadi gépp, ñoom ñi suul dëgg,
di topp lu jubadi. 19 Ndax li nit mana xam
ci Yàlla, leer na ci seen xel, ndax Yàlla won
na leen ko. 20 Ndaxte ba àddina sosoo ba
tey, mbiri Yàlla yu nëbbu ya, maanaam
dooleem ju sax ja, ak meloom wu kawe
wa, feeñ nañu bu leer, te bir ñépp ci yi
mu sàkk, ba tax bunti lay yépp tëj nañu.
21 Ndaxte bi ñu xamee Yàlla, taxul ñu
màggal ko ni mu ware, mbaa ñu sant ko.
Waaye ñu daldi réer ci seen biiri xalaat
yu mujjul fenn, ba tax seen xol gumba,
ba lëndëm këruus. 22 Ñu teg seen bopp
ni boroomi xel, fekk ñu ñàkk xel lañu
woon. 23 Toxal nañu ndamu Yàlla Aji Sax
ji, wuutal fa nataali nit ku dul sax, moom
ak ay picc, ay rabi àll mbaa yuy raam.
24 Moo tax Yàlla bërgël na leen ci seeni
bëgg-bëgg, ñu sóobu ciy ñaawteef, di
jëflante lu gàccelu ci seeni cér. 25 Toxal
nañu dëggu Yàlla, tëral fen, di màggal ak
a jaamu mbindeef, ba faaleetuñu sax Aji
Bind, ji yelloo cant ba fàww. Amiin.
26 Loolu moo tax nag Yàlla bërgël na leen
ci seeni bëgg-bëgg yu ruslu. Seeni jigéen
sax dëddu nañu li jekk, sóobu ci lu jekkadi,
ñoom ak seeni moroom. 27 Noonu it góor
ñi bàyyi nañu li jekk ci seeni cér, maanaam
ànd ak jigéen, bay am ay bëgg-bëgg yu tar
ci ànd ak seeni moroom. Góor di defante
ak góor li warul, ñu di jot seen peyu réer
ci seeni yaram.
28 Gannaaw xam Yàlla soxalu leen, Yàlla
it bërgël na leen ci seen xel mu bon
moomu, ñu sax ci jëf yu jekkadi. 29 Seen
xol fees na ak lu jubadi, lu bon, bëgge ak
coxor; duñu xalaat lu dul kiñaan, bóome,
xuloo, njublaŋ ak ñaaw njort; dañuy jëw,
30 di yàq der, di ñu bañ Yàlla te ñàkk
sutura, di réy-réylu ak a kañu; ay jàmbaar
lañu ci fexe lu bon, di bañ seeni waajur.
31 Amuñu xel, amuñu kóllëre, amuñu
cofeel, amuñu yërmande. 32 Xam nañu ne
ñiy jëfe loolu, Yàlla daganal na seen dee,
waaye teewul ñu di ko def, boole ko ak di
farle ñi ci sax.

2

Àtteb Yàlla

1 Kon nag képp ku mu mana doon,
yaw miy àtte sa moroom ak ñaaw njort,
amuloo aw lay, ndaxte àtte sa moroom,
daan sa bopp la; yaa ngi koy àtte ndax

ay jëfam, fekk yaw itam noonu ngay jëfe.
2 Xam nanu ne ñiy jëfe noonu, Yàlla dina
leen àtte, te àtteem jub na. 3 Yaw nag miy
àtte ñiy def loolu, te di ko def, ndax defe
nga ne dinga rëcc ci àtteb Yàlla? 4 Ndax
dangaa xeeb mbaaxu Yàlla, mi yéexa mer
te di la muñal? Xanaa xamuloo ne Yàllaa
ngi lay won baaxaayam, ngir nga réccu say
bàkkaar?
5 Waaye ndegam dëgër nga bopp te
bëgguloo réccu, yaa ngi dajale merum
Yàlla ci sa bopp. Ndaxte Yàlla sàkk na bés
bu muy wone àtteem bu jub bi te meram
wàcc ci ñi bon; 6 bés booba dina delloo ku
nekk ay jëfam. 7 Ñiy góor-góorlu ciy def
lu baax, bëgg Yàlla boole leen ca ndamam
te sédde leen ngërëm ak dund gu sax, dina
leen tàbbal ci dund gu dul jeex. 8 Waaye ñi
dëgër bopp, ba tanqamlu dëgg, di topp lu
jubadi, seen pey mooy dooni merum Yàlla
ak toroxte. 9 Ki doon def lu bon, peyam
mooy tiis ak metit wu tar, muy Yawut ci bu
jëkk, mbaa ki dul Yawut. 10 Waaye ki doon
def lu baax, añam mooy bokk ci ndamu
Yàlla, am ngërëm ak jàmm, muy Yawut
ci bu jëkk, mbaa ki dul Yawut. 11 Ndaxte
ñépp a yem fa kanam Yàlla.
12 Képp ku doon bàkkaar nag te nekku-
loo woon ci yoonu Musaa, Yàlla dina la
àtte ci lu dul yoonu Musaa, nga doora
sànku. Te képp ku doon bàkkaar te nga
nekkoon ci yoonu Musaa, Yàlla dina la àtte
ci yoon woowu. 13 Kon déglu yoonu Musaa
rekk doyul; du loolu mooy tax nit jub ci
kanam Yàlla; kiy sàmm yoon wi, moom
la Yàlla di àtte ni ku jub. 14 Ndax ñi dul
Yawut te nekkuñu ci yoonu Musaa, ñu ngiy
def li yoon woowu tëral, ndaxte Yàlla def
na ko ci nit. Te wonee nañu noonu ne man
nañoo ràññee lu baax ak lu bon, su ñu
nekkul sax ci yoonu Musaa, 15 di wone it
ne Yàlla bind na ci seen xol jëf yi yoonu
Musaa santaane. Seen xel it seede na ne
noonu la, fekk seeni xalaat ñoo leen di
tuumaal, mbaa ñu leen di jéggal. 16 Ndax
bés dina ñëw, bu xalaat yu làqu yi di feeñ,
te Yàlla àtte nit ñi jaarale ko ci Yeesu Kirist.
Xibaaru jàmm, bi may waare, moo ko wax.

Yoonu Musaa ak njariñam

17 Maa ngi ñëw nag ci yaw mi ne
Yawut nga; yaa ngi sukkandiku ci yoonu
Musaa ak di damu ci Yàlla. 18 Xam
nga coobareem, ndaxte jàng nga ci yoonu
Musaa, ba fonk yëf yi gëna baax. 19 Yaa
ngi teg sa bopp wommatkatu gumba yi
ak leeru ñi nekk cig lëndëm. 20 Yaa
di jàngleka tu ñi jàngul ak xamlekatu ñi
xamul, ndaxte xalaat nga ne Yàlla jagleel
na leen ci yoonu Musaa bépp xam-xam ak
gépp dëgg. 21 Kon nag yaw miy jàngal say
moroom, xanaa doo jàngal sa bopp? Yaw
miy waare di tere sàcc, mbaa doo sàcc
yaw itam? Yaw miy tere njaaloo, mbaa
doo njaaloo? 22 Yaw miy araamal xërëm
yi, mbaa doo sàcc li nekk ci seeni xàmb?
23 Yaw miy damoo yoonu Musaa, mbaa doo
ko moy, ba indi gàcce ci turu Yàlla? 24 Moo
tax Mbind mi ne: «Yéena tax ñi nekkul
Yawut di suufeel turu Yàlla.»

Xaraf ak njariñam

25 Bëggoon naa ngeen xam ne xaraf
am na njariñ, boo ca boolee sàmm yoon.
Waaye boo ko ca boolewul, sa xaraf amatul
njariñ. 26 Te itam ku xaraful, tey def jëf yu
jub yi yoonu Musaa santaane, ndax Yàlla
du ko teg ni ku xaraf? 27 Ku dul Yawut
te xaraful waaye di sàmm yoon wi, kooku
dina la mana àtte, yaw Yawut bi. Ndaxte li
ngay xam xam yoonu Musaa ci Mbind mi
te xaraf, terewul nga koy moy. 28 Juddu
nekk Yawut taxul sag Yawut dëggu, te
xaraf ci saw yaram taxul sa xaraf wóor.
29 Waaye Yawut dëgg, ci xol lay nekk.
Te xaraf dëgg itam, ci xol lay nekk. Du
ngistal, lu dëggu la. Te képp ku mel noonu,
dees na la gërëm, waxuma la nit ñi, waaye
Yàlla ci boppam.

3

Li Yàlla jagleel Yawut yi

1 Yawut bi nag, ci lan la rawe ku dul
Yawut? Te xaraf lu muy njariñ? 2 Raw
na ko fu nekk. Ci bu jëkk Yawut yi la
Yàlla dénk waxam. 3 Bu fekkee ne am na
ci ñoom ñu ñàkk kóllëre, ndax loolu man
na fanq kóllëreg Yàlla? 4 Mukk! Su ñépp
nekkoon ay naaféq, du tere Yàlla nekk
dëgg. Moom la Mbind mi wax ci Yàlla ne:
«Loo wax, ñépp ànd ci,
te ku layoo ak yaw, nga yey ko.»
5 Su fekkee nag njubadig nit dina feeñal
njubteg Yàlla, lu ciy seen xalaat? Wax ji
may bëgga wax nag léegi, waxi nit rekk la,
maanaam: ndax kon Yàlla àttewul yoon ci
li muy daan ku jubadi? 6 Mukk! Ndax su
Yàlla jubadi woon, naka lay àttee àddina
si? 7 Waaye nag xanaa dina am ku tontu
ci loolu ne: «Su fekkee sama ñàkk kóllëre
gën na yékkati kóllëreg Yàlla, di yokk it
ndamam, lu tax kon Yàlla di ma teg ba
tey bàkkaarkat, ba di ma àtte?» 8 Lu tax
manunoo wax ne: «Nanu def lu bon, ngir
lu baax génn ca?» Am na sax ñu nuy
tuumaal, di wax ne noonu lanuy waaree.
Waaye ñiy wax loolu, ndaan gi ñu yelloo
dina leen dal.

Ku jub amul

9 Kon nag lu nu ci wara wax? Nun
Yawut yi, ndax noo gën ñi ci des? Mukk!
Ndaxte wone nanu ne, nit ñépp ñu ngi ci

notaangeg bàkkaar, muy Yawut yi mbaa
Gereg yi. 10 Moom la Mbind mi wax ne:

«Ku jub amul, du kenn sax.
11 Amul kenn ku xam yëfi Yàlla,
mbaa kenn ku koy wut.
12 Ñépp jeng nañu,
ba kenn amalatul Yàlla njariñ.
Kenn du def lu baax, du kenn sax!
13 Seen put a ngi xasaw ni méddum ñetti fan,
seen làmmiñ làggi ci njublaŋ,
te seeni kàddu aay ni daŋaru ñàngóor.
14 Duñu génne ci seen gémmiñ lu dul ay móolu ak i xas.
15 Ñu sawar lañu ci rey nit.
16 Fu ñu jaar, foofa yàqu ak musiba.
17 Xamuñu yoonu jàmm,
18 te ragal Yàlla sore na seen xol.»

19 Xam nanu nag ne lépp lu yoonu Musaa
wax, wax na ko ñi nekk ci yoon woowu,
ngir gémmiñ yépp ne miig, te waa àddina
sépp jaar ci àtteb Yàlla. 20 Ndaxte sàmm
yoon wi taxul kenn jub ci kanam Yàlla;
solob ndigal yi daal mooy wone bàkkaar.

Bunt bi Yàlla ubbi, ngir musal nit ñi

21 Waaye léegi nag Yàlla feeñal na, ni
nit mana jube ci kanamam, ci lu séqul ak
yoonu Musaa dara. Waaye ba tey yoonu
Musaa ak waxi yonent yi seedeel nañu ko.
22 Jub ci kanam Yàlla, gëm Yeesu Kirist
rekk a koy maye, te képp ku ko gëm bokk
nga ci. Ndaxte ñépp a yem fa kanam Yàlla.
23 Ñépp a bàkkaar, ba joteetuñu ndamu
Yàlla. 24 Waaye gannaaw Kirist Yeesu dee
na ngir jot leen, Yàlla ciw yiwam man na
leena àtte ni ñu jub ci dara. 25 Wàcce na
Kirist, mu nekk sarax ngir Yàlla baal nu
sunuy bàkkaar, jaar ci deretam ji ñu tuur;
te ngëm rekk moo nu ciy boole. Noonu
Yàlla firndeel na ne ku jub la, doonte
sax dafa muñaloon ñi jiitu jamonoy Kirist,
ba jéggal leen seeni bàkkaar. 26 Kon ci
jamono jii nu ne, Yàlla wone na bu leer
ne ku jub la, di àtte ni ku jub képp ku gëm
Yeesu, te ba tey dëkk ci njubteem.

27 Kan a mana bàkku nag ci kanam
Yàlla? Kenn! Lu ko waral nag? Xanaa
sàmm yoon? Déedéet! Ngëm rekk.
28 Ndaxte danoo dëggal ne ngëm rekk a tax
Yàlla di àtte nit ni ku jub, waaye du sàmm
yoon. 29 Walla ndax nag Yawut yi rekk la fi
nekkal? Ndax nekkalu fi it ñu dul Yawut?
Ahakay! 30 Gannaaw Yàlla kenn la, ñépp
la fi nekkal. Ñi xaraf dina leen àtte ni ñu
jub ndax seen ngëm, ñi xaraful it dina leen
àtte ni ñu jub ndax seen ngëm. 31 Xanaa
kon ngëm day fanq yoonu Musaa? Mukk!
Da koy gëna dëgëral sax.

4

Ni Ibraayma gëme Yàlla

1 Sunu maam Ibraayma, mi nu soqikoo;
nu mbiram tëdde? 2 Bu fekkoonte ne
Ibraayma, ci kaw i jëfam la ko Yàlla àttee
ni ku jub, kon am na lu mu ci mana damoo.
Waaye demewul noonu ci kanam Yàlla.
3 Lan la Mbind mi wax ci loolu? Nee na:
«Ibraayma gëm na Yàlla, te Yàlla jàppe
ngëmam ni njub.»

4 Képp kuy liggéey dina jot peyam; te pey
googu du ag may, ñaqam la. 5 Waaye Yàlla
dina àtte jub sax ki ko weddi woon; kon ku
wéeruwul ciy jëfam, waaye mu gëm rekk,
Yàlla dina jàppe ngëmam ni njub. 6 Noonu
la Daawuda birale barkeelug nit ki Yàlla
jagleel njub, fekk ay jëfam taxul. 7 Mu ne:

«Ñi ñu baal seen jàdd yoon,
te seeni bàkkaar far ci kanam Yàlla,
ñu barkeel lañu.
8 Ki Boroom bi sëful ay bàkkaaram,
kooka ku barkeel la.»

9 Kon nag barkeel googu, ndax ñi xaraf
rekk ñoo ko yeyoo? Ndax ñi xaraful it
bokkuñu ci? Ahakay! Ndaxte wax nanu
ne, Yàlla jàppe na ngëmu Ibraayma ni
njub. 10 Kañ la ko jagleel njub nag? Ndax
lu jiitu xarafam la woon, am gannaaw ga?
Lu ko jiitu la woon. 11 Ndaxte Ibraayma
gëm na, te Yàlla jàppe na ngëmam ni
njub, fekk booba xarafagul. Te xarafal gi,
màndarga la woon ci yaramam, di firndeel
ne ku jub la woon. Noonu la Ibraayma
mana nekke baayu ñépp ñi gëm, ba Yàlla
man leena àtte ni ñu jub, te xarafuñu sax.
12 Noonu itam la Ibraayma mana nekke
baayu ñi xaraf, bu fekkee yemuñu rekk ci
xaraf, waaye ñu am ngëm, ga Ibraayma
sunu maam amoon lu jiitu xarafam.

Ibraayma gëmoon na la ko Yàlla digoon

13 Ndaxte Yàlla dafa digoon Ibraayma ak
ñi naroona soqikoo ci moom, ne dinañu
moom àddina si. Te dige boobu jógewul
ci yoonu Musaa, waaye dafa jóge ci njub,
gi Ibraayma amoon ci kanam Yàlla ci kaw
ngëmam. 14 Ndaxte su fekkee ne ñi nekk
ci yoonu Musaa rekk ñooy moom àddina,
kon ngëm amatul njariñ, te digeb Yàlla
toxu na. 15 Yoonu Musaa daal du def lu dul
wàcce merum Yàlla ci sunu bopp; ndax fu
yoon amul, jàdd yoon du fa mana am.

16 Kon nag loolu Yàlla dige, ngëm rekk
a koy indi, ngir mu sukkandikoo yiwu
Yàlla rekk. Noonu la dige bi wóore ci ñi
soqikoo ci Ibraayma ñépp, du ci ñi nekk
ci yoonu Musaa rekk, waaye itam ñi gëm
ni Ibraayma gëme woon. Kon Ibraayma
mooy sunu baay, nun ñépp. 17 Moom
la Yàlla dogal, wax ko ci Mbind mi ne:
«Def naa la baayu xeet yu bare.» Ndaxte

Ibraayma gëmoon na Yàlla, miy dekkal ñi
dee, tey wax ci lu amagul, mel ni dafa am.
18 Ibraayma dafa jàppoon ci ngëmam,
di yaakaar, fekk bunti yaakaar yépp tëju.
Moo tax mu nekk baayu xeet yu bare,
ni ko Mbind mi waxe ne: «Noonu la sa
askan di meli.» 19 Mu xool yaramam, xam
ne dee rekk a ko dese, ndax mi ngi tollu
woon ci lu mat téeméeri at, waaye ba
tey ngëmam wàññikuwul. Mu xam it ne,
Saarata manatula ëmb. 20 Waaye loolu
taxul ngëmadi jàpp ko, ba muy werante
ci waxu Yàlla; ngëmam sax di gëna dëgër,
mu daldi sant Yàlla, 21 mu wóor ko ne
loolu ko Yàlla dig, Yàlla man na koo def.
22 Moo tax «Yàlla jagleel na Ibraayma
njub.» 23 Waaye loolu lañu bind ne: «Yàlla
jagleel na ko njub,» du Ibraayma rekk a
moom wax ji. 24 Nun itam ci wax jooju
lanu bokk, te Yàlla dina nu jagleel njub,
nun ñi gëm Yàlla, mi dekkal Yeesu sunu
Boroom. 25 Ndaxte Yàlla jébbale na ko ngir
sunuy tooñ, dekkal ko ngir àtte nu jub.

5

Jàmm fa kanam Yàlla

1 Léegi nag, gannaaw Yàlla àtte na nu
jub ci kaw ngëm, nanu jàpp ci jàmm, ji
nu am fa kanam Yàlla, jaarale ko ci sunu
Boroom Yeesu Kirist. 2 Moo nu ubbil bunt
ci Yàlla, nu taxaw temm ci yiwam, jaar ci
ngëm. Te it nu ngi bég ciy négandiku,
Yàlla boole nu ci ndamam. 3 Te du ci
loolu rekk, waaye bég nanu it ci sunuy
nattu; ndax xam nanu ne nattu day feddali
muñ; 4 te muñ mooy ndeyu jikko ju dëgër;
te jikko ju dëgër day jur yaakaar. 5 Te
yaakaar jooju du ay nax, ndax mbëggeelu
Yàllaa ngi baawaan ci sunu xol, jaarale ko
ci Xelam mu Sell mi mu nu may.

6 Ndaxte bi nu amul jenn doole, booba
la Kirist dee ngir nun, fekk danoo weddi
woon Yàlla. 7 Kuy nangoo deeyal nit ku
jub, yombula gis, waaye nag jombul am
na ku nangoo deeyal ku baax. 8 Waaye
Yàlla firndeel na mbëggeelam ci nun, ci
li Kirist dee ngir nun, bi nu nekkee sax ay
bàkkaarkat!

9 Gannaaw Kirist tuur na deretam nag,
ngir Yàlla àtte nu jub, rawatina ne dina nu
musal ci merum Yàlla. 10 Nun ay bañaaley
Yàlla lanu woon, waaye Doomam dee na,
ngir jubale nu ak moom. Gannaaw léegi
nag xariti Yàlla lanu, rawatina ne dinanu
mucc ndax dundug Doomam. 11 Te sax nu
ngi bég ci Yàlla, jaarale ko ci sunu Boroom
Yeesu Kirist, mi nu jubale ak moom.

Dee ndax sunu bokk ci Aadama,
dund ndax sunu bokk ci Kirist

12 Kon nag bàkkaar ci kenn nit la jaar,
dugg ci àddina, indaale fi dee, te dee daldi
law ci nit ñépp, ndaxte ñépp a bàkkaar.
13 Bàkkaar kon nekkoon na ci àddina, bi
Yàlla di laata wàcce yoonu Musaa. Waaye
gannaaw yoonu Musaa tëddagul woon,
bàkkaar du woon jàdd yoon. 14 Teewul
nag la dale ca Aadama ba ca Musaa, dee
a ngi fi woon ci àddina, di not ñépp, ak
sax ñi seen bàkkaar melul woon ni bosu
Aadama, maanaam jàdd yoon. Aadama
moomu nag moo di takkandeeru Kirist, mi
waroona ganesi àddina.

15 Waaye warunoo yemale tooñu
Aadama ak mayu Yàlla. Bàkkaaru kenn
nit kooku tax na ñu bare dee; waaye
yiwu Yàlla ak may, gi nu keneen nit ka
Yeesu Kirist yéwénal, baawaan na ci ñu
bare, ba suul tooñ googu. 16 Te bàkkaaru
Aadama niroowul ak mayu Yàlla. Aadama
bàkkaar na benn yoon, ba tax Yàlla daan
ko, daanaale ñépp; waaye Yàlla jéggle na
tooñ yu bare ci dara, ba mu àtte ñu bare
ni ñu jub. 17 Bàkkaaru kenn nit tax na dee
tàbbi àddina, yilif ñépp ni buur; waaye
jëfu keneen nit ka, maanaam Yeesu Kirist,
moo ko suul, ba tax ñu bare tàbbi ci dund
gu bees, falu ni ay buur; xanaa ñi Yàlla
boole ci yiwam wu bare, te àtte leen jub
ci dara fa kanamam.

18 Kon nag nu gàttal wax ji: jàddug
kenn nit ka rekk moo waral Yàlla daan
ñépp; noonu itam jëf ju jubu keneen nit
ka rekk moo ubbi bunt, ba ñépp mana
jub ci kanam Yàlla te am dund gu bees.
19 Aadama moomu dafa déggadil Yàlla, ba
yóbbaale ñu bare, ñu nekk i bàkkaarkat;
noonu itam Yeesu Kirist dafa déggal Yàlla,
yóbbaale ñu bare itam, ñu jub.

20 Yoonu Musaa daldi wàcc, ngir
bàkkaar gëna bare; waaye fa bàkkaar
bare, yiwu Yàlla gën faa bare. 21 Ba tax, ni
bàkkaar doon yilife ñépp ni buur, indaale
dee, noonu itam la yiwu Yàlla faloo ni
buur, jóge ci njub, jëm ci dund gu dul
jeex. Loolu lépp darajay Yeesu Kirist sunu
Boroom moo nu ko may.

6

Rëcc nanu ci dooley bàkkaar

1 Lu nu wara wax léegi nag? Xanaa nu
sax ci bàkkaar, ngir yiwu Yàlla gëna bare?
2 Mukk! Nun ñi dee, ba rëcc ci kàttanu
bàkkaar, naka lanu manatee sax ci di ko
def? 3 Xanaa dangeena xamul ne, képp ku
ñu sóob ci ndox, ngir wone ne mu ngi bokk
ci Yeesu Kirist, ci deewu Yeesu la bokk. 4 Bi
ñu nu sóobee ci ndox moomu nag, day
misaal ne dañu noo suul ak Kirist, nu dee
ni mu deeye woon; ba tax nu dekki it, ni
mu dekkee woon ci dooley Yàlla Baay bi,
te nu sóobu ci dund gu bees.

5 Kon nag gannaaw benn lanu ak Kirist,
dee ni mu deeye woon, kon dinanu nekk
it benn ak moom, dekki ni mu dekkee
woon. 6 Ndegam xam nanu ne daajoon
nañu Kirist ca bant ba, xam nanu it ne
jikko ju bon ji nu judduwaale, daajaale
nañu ko ak Kirist ca bant ba. Yàlla def
na loolu, ngir nguuru bàkkaar, gi nekkoon
ci sunu yaram tas, nu rëcc ci dooleem.
7 Ndaxte ku dee, bàkkaar manatul dara ci
yaw.

8 Gannaaw nag dee nanu ak Kirist, gëm
nanu ne dinanu dekki it ni moom, 9 xam
ne Kirist mi dekki dootul dee mukk, dee
manatul dara ci moom. 10 Dee na benn
yoon, ba bàkkaar manul ci moom dara; mi
ngi dund léegi, di ànd ak Yàlla ba fàww.

11 Ci noonu nag yéen itam tegleen seen
bopp ni ñu dee ak Kirist, ba rëcc ci
dooley bàkkaar, di dund, ànd ak Yàlla
ba fàww ndax seen bokk ci Yeesu Kirist.
12 Buleen mayati bàkkaar nag, mu yilif
seeni yaram yu néew doole, bay topp ay
bëgg-bëggam. 13 Buleen jébbalati seeni
cér bàkkaar, mu def leen jumtukaayam
ngir jëfam yu jubadi; waaye gannaaw
rëcc ngeen ci dooley dee, bay dundaat,
jébbaluleen ci Yàlla te jébbal ko seeni cér,
mu def leen jumtukaayam ngir jëfam yu
jub. 14 Ndaxte bàkkaar dootu leen manal
dara, yéen ñi génn ci yoonu Musaa, dugg
ci yiwu Yàlla.

Jaami Yàlla ci yoonu njub

15 Lan lanu wara wax nag léegi? Gan-
naaw génn nanu ci yoonu Musaa, dugg ci
yiwu Yàlla, ndax danoo wara sax ci def
bàkkaar? Mukk! 16 Ndax dangeena xamul
ne koo jébbalu ci moom te déggal ko,
jaamam nga? Naka noonu, mbaa ngeen
nekk jaami bàkkaar, mu jëme leen ci dee,
mbaa ngeen déggal Yàlla, mu sóob leen
ci yoonu njub. 17 Waaye sant naa Yàlla ci
lii: yéen ñi doon jaami bàkkaar, bi ngeen
déggee mboolem dëgg gi, nangu ngeen ko
ak seen xol bépp. 18 Ci noonu rëcc ngeen
ci notaangeg bàkkaar te jébbalu ci Yàlla,
sóobu ci njub.

19 Xam naa ne seen xam-xam ci mbir mii
sorewul, moo tax ma yombal wax ji, awale
ko ci baat yii. Ni ngeen jële woon seeni
cér, jébbal leen, ñu nekk jaami lu selladi
ak lu bon, di gëna jur lu bon, noonu itam
léegi jébbal-leen seeni cér, ñu nekk jaami
njub, ngeen doora sell. 20 Ndaxte keroog
ba ngeen nekkee jaami bàkkaar, séquleen
woon dara ak lu jub. 21 Ban njariñ ngeen ci
jële nag? Dara lu dul gàcce, ndaxte ci dee
la leen doon jëmale. 22 Waaye léegi Yàlla
goreel na leen ci kilifteefu bàkkaar, def
leen ay jaamam, ba jural leen sellaay, jëme
leen ci dund gu dul jeex. 23 Ndaxte peyu
bàkkaar mooy dee, waaye mayu Yàlla
mooy dund gu dul jeex ci Yeesu Kirist sunu
Boroom.

7

Bokk ci Kirist dafa mel ni jigéen juy séy

1 Bokk yi, yéen ñi may waxal xam ngeen
luy yoon; xam ngeen kon ne yoon am na
doole ci nit diirub dundam. 2 Ci maanaa,
mu ngi mel ni jigéen juy séy; yoon a ngi
koy boole ak jëkkëram, ñu ànd seen giiru
dund, waaye su jëkkër ji faatoo, buum gi
dagg na. 3 Kon nag su jabar ji àndee ak
beneen góor, te fekk jëkkër jiy dund, dees
na ko àtte njaaloo. Waaye bu jëkkër ji
faatoo, yoon jeexal na seen diggante; man
na séy nag ak beneen góor, te du doon
njaaloo.

4 Nii laa leen ko mana misaale, samay
bokk; bi Kirist deeyee, dangeena deeyan-
doo ak moom, te noonu yoonu Musaa
wàcc leen. Léegi nag yéena ngi ànd ak
keneen, maanaam Kirist mi dekki, ngir
nu amal Yàlla njariñ. 5 Keroog ba nu
daan topp sunu nafsu, yoonu Musaa daan
na xamb bëgg-bëgg yu bon, yiy yëngal
sunuy cér, ba jural nu dee. 6 Waaye léegi
yoon wi wàcc na nu, ci li nu dee, ba rëcc
cig buumam. Léegi nag nu ngi jaamu
Yàlla, waxuma leen ci sàmm santaane
rekk, ndax loolu wees na, waaye ci kàttan
gu bees, gi nu Xelum Yàlla di may.

Yoonu Musaa ak dooley bàkkaar

7 Kon nag lu nu wara wax? Ndax
bàkkaar ci yoonu Musaa la jóge? Mukk!
Waaye moo ma xamal luy bàkkaar.
Ndaxte su ma yoon wi waxul woon:
«Bul bëgg yëfi jaambur,» kon duma xam
luy xemmem. 8 Waaye bàkkaar jaare
na ci ndigalu Yàlla, daldi ñëw dugg ci
man, ba yëngal ci man xemmem yu
bare. Ndaxte ba ma xamagul woon yoonu
Musaa, bàkkaar da ne woon nemm ci
man. 9 Keroog bi ma xamagul lu yoon
wi santaane, maa ngi doon dund dund gu
neex; waaye ba ma ko déggee, bàkkaar
dafa daldi fuddu ci man, te man ma daldi
dee. 10 Noonu gis naa ne ndigal loolu
waroona jëme nit ñi ci dund, daf maa jëme
ci dee. 11 Ndaxte bàkkaar jaar na ci li Yàlla
digle, ba nax ma, rey ma.

12 Kon nag man nanoo wax ne yoonu
Musaa yoon wu sell la, te ndigalu Yàlla
dafa sell, jub te baax. 13 Ndax kon lu baax
moo ma tàbbal ci dee? Mukk! Bàkkaar
a ko def, ngir jikkoom feeñ; dafa gis ci lu
baax loolu bunt bu mu mana jaar, ba rey
ma. Noonu ndigalu Yàlla tax na, bàkkaar
fés, bon ba jéggi dayo.

Li nit bëgga def, manu koo def

14 Xam nanu ne yoonu Musaa ngi jóge
ci Yàlla, waaye man yëfi àddina laa fonk,
te nekk ci dooley bàkkaar, mel nib jaam.
15 Ndaxte samay jëf jaaxal na ma; li ma
bëgga def, duma ko def, waaye li ma bañ
rekk, moom laay def. 16 Kon nag gannaaw
li may def du sama coobare, nangu naa
ne yoonu Musaa baax na. 17 Léegi nag
du man maay def lu bon loolu, waaye
bàkkaar bi dëkk ci man, moo ma ciy jiiñ.
18 Ndaxte xam naa ne lu baax dëkkul
ci man, maanaam ci sama bindu doom
Aadama. Am naa yéeney def lu baax,
waaye awma kàttanu yeggale. 19 Lu baax
nag lu may yéene, duma ko def, waaye lu
bon lu ma bëggul, moom laay def. 20 Bu
fekkee nag lu ma bëggul, moom laay def,
kon dootul sama coobare, waaye bàkkaar
bi dëkk ci man, moo ma ci jiiñ.

21 Gis naa nag lii: saa su ma bëggee def
lu baax, lu bon a ngi ma taxawu. 22 Ndaxte
ci sama biir xol yoonu Yàlla wi neex na ma.
23 Waaye gis naa jeneen doole juy yëngu ci
samay céri yaram, di bëre ak li sama xol
bëgg; day bëre ba not ma, def ma jaam ci
dooley bàkkaar joojuy yëngu ci samay cér.
24 Céy maaka torox! Ana ku may musal ci
sama yaram, wii may jëme ci dee? 25 Maa
ngi sant Yàlla; am na kuy musle, mooy
Yeesu Kirist sunu Boroom.

Kon nag lii laa gis ci sama bopp: ci sama
xel maa ngi topp yoonu Yàlla, waaye ci
sama bindu doom Aadama maa ngi topp
yoonu bàkkaar.

8

Dund gu bees ci dooley Xelu Yàlla mi

1 Léegi nag yoon manula dab ñi bokk
ci Yeesu Kirist. 2 Ndaxte kàttanu Xelum
Yàlla, tukkee ci Kirist Yeesu, di may nit
dund gu bees, goreel na ma ci notaangeg
bàkkaar ak dee. 3 Lu yoonu Musaa manul
woona def, ndax néew dooley nit, Yàlla
defe na ko nii: dafa yónni Doomam,
ngir mu yor sunu jëmm, nun ñiy nekk
ay bàkkaarkat, ba noppi mu jébbale
bakkanam, ngir dindi bàkkaar yi. Noonu
la Yàlla tase nguuru bàkkaar ci nit. 4 Ba
tax na léegi njub, gi yoonu Musaa di digle,
am na ci nun, ñiy déggal Xelu Yàlla mi te
baña topp sunu nafsu.

5 Ñiy topp seen nafsu, seeni bëgg-bëgg
rekk lañu fonk, waaye ñiy topp Xelu Yàlla
mi, coobareem lañu fonk. 6 Ndaxte fonk
nafsu, ci dee lay jëme; waaye fonk Xelu
Yàlla mi, dund ak jàmm lay joxe. 7 Ndaxte
ku fonk sa nafsu, bañaaleb Yàlla nga,
ndaxte doo déggal Yàlla, mbaa ngay sàmm
ay santaaneem, te manuloo koo def sax.
8 Kuy topp sa nafsu nag, doo mana neex
Yàlla.

9 Waaye yéen nekkatuleen ci topp seen
nafsu, waaye yéena ngi topp Xelu Yàlla mi,
bu fekkee ne mu ngi dëkk ci yéen. Ku amul
Xelum Kirist nag, bokkuloo ci moom. 10 Bu
fekkee ne Kirist dëkk na ci yéen nag, lii
moo am: seen yaram mi ngi ci dooley dee
ndax bàkkaar bi nekk ci yéen, waaye seen
xel mi ngi dund ndax njub gi leen Yàlla
jox. 11 Kon nag gannaaw Xelum Yàlla, mi
dekkal Yeesu ca néew ya, dëkk na ci yéen,
dina tax seen yaram wi néew doole dund
ci kàttanu Xel moomu dëkk ci yéen.

12 Kon nag bokk yi, am nanu lu nu
war, waaye waxuma leen topp sunu nafsu
ak i bëgg-bëggam; 13 ndaxte kuy topp
nafsoom, fàww mu dee, waaye kuy not
jëfi yaramam ci dooley Xelu Yàlla mi,
dina dund. 14 Ndaxte ñépp ñiy déggal
Xelu Yàlla mi, ay doomi Yàlla lañu.
15 Nekkatuleen fa kanam Yàlla, ni jaam bu
ragal sangam, waaye Xel mi leen Yàlla sol,
ay doomi Yàlla la leen def, ba tax nu di
wooye Yàlla: «Abba», maanaam «Baay.»
16 Ndaxte Xelu Yàlla mi, moom ci boppam,
day ànd ak sunu xel ci seede ne doomi
Yàlla lanu. 17 Gannaaw ay doomi Yàlla
lanu, dinanu moomi lépp li Yàlla jagleel
ay doomam, séddu ci ngëneel yi Kirist
yelloo. Waaye nag ku bëgga bokk ak
Kirist ndamam ëllëg, war ngaa séddu ci
ay fitnaam tey.

Ndam liy ñëw

18 Xalaat naa ne sunu naqaru tey, wa-
reesu ko tëkkale ak sunu ndamu ëllëg.
19 Ndax li Yàlla bind lépp a ngi ne seewa
gis doomi Yàlla yi feeñ ci seen biir ndam.
20 Ndaxte dunyaa bi bépp mu ngi ci yoon
wu dul mujj fenn; teyu ko, Yàlla moo ko
ko teg. Waaye teewul ñu am yaakaar ne,
21 Yàlla dina rengi seen buumi njaam ci
dee, boole leen ci jàmmu doomi Yàlla yi
ak seen ndam.

22 Xam nanu ba fi nu tollu ne li Yàlla
bind lépp a ngi mititlu ni jigéen juy matu.
23 Te du dunyaa bi rekk mooy mititlu, nun
it nu ngi mititlu, nun ñi Yàlla sol Xelam,
ngir nu ñam añu ëllëg; nu ngi ne seew
Yàlla boole nu ci lépp li nu yelloo ni ay
doomam, keroog bés bu Yàllay goreel sunu
yaram. 24 Ndaxte sunu mucc ëmb na
yaakaar. Li nga gis ba noppi, nekkatul
yaakaar; li teew, noo koy yaakaare? 25 Li
feek gisagunu nag li nuy yaakaar, dinanu
ko séentu ak muñ.

26 Te it Xelu Yàlla mi moo nuy xettali ci
sunug néew doole. Ndaxte xamunu sax
naka lanu wara ñaane Yàlla, waaye Xelu
Yàlla maa ngi nuy ñaanal fa moom ak i
yéene yu làmmiñ manta takk. 27 Te Yàlla,
miy nattu xol yi, xam na xalaatu Xel mi,

ndaxte tinu, gi muy tinul gaayi Yàlla yi,
méngoo na ak coobarey Yàlla.
28 Xam nanu itam ne ñi bëgg Yàlla,
maanaam ñi Yàlla woo ci boppam te boole
leen ci li mu tëral, Yàlla dina joo loxoom
ci lépp lu xew ci seen dund, ngir jural
leen lu baax. 29 Ndaxte ñi mu xamoon lu
jiitu, dafa dogaloon ñu nirook Doomam,
ngir mu nekk taaw ci biir njaboot gu yaa.
30 Ñi mu dogaloon loolu ci ñoom, da leena
woo; ñooñu mu woo, da leena àtte ni ñu
jub; ñooñu mu àtte jub, da leena boole ca
ndamam.

Mbëggeelu Yàlla ci Yeesu Kirist

31 Lu nu wara wax nag ci loolu lépp?
Gannaaw Yàlla ànd na ak nun, kan moo
nu manal dara? 32 Yàlla mi nu gàntulul
Doomam waaye mu joxe ko, mu dee ngir
nun, ndax dina nu bañalati dara? 33 Ñi
Yàlla tànnal boppam, kan moo leen di
tuumaal? Yàlla moo leen àtte ni ñu
jub. 34 Kan moo leen mana teg tooñ?
Yeesu Kirist mi dee, moo dekki itam,
te mu nga fa ndijoorul Yàlla, di nu fa
ñaanal! 35 Kan moo nu mana tàggaleek
mbëggeelu Kirist? Xanaa duy nattu, te du
njàqare, du it fitna, du xiif walla rafle, du
it ay ngaañ walla jaasi sax. 36 Moo tax
Mbind mi ne:

«Ñu ngi nuy rey ngir yaw, ci suba ba jant so;
ñu ngi nuy jàppe ni xar yu ñuy rey.»

37 Waaye loolu lépp teewul, nu ngi mel
niy ñeyi xare ci dooley Kirist mi nu bëgg.
38 Ndax wóor na ma ne dara manu noo
tàggaleek mbëggeelam; du dee, du dund,
du malaaka yi, du seeni kilifa, du tey,
du ëllëg, du boroom doole yi, 39 du li ci
kaw mbaa li ci suuf, mbaa leneen lu ñu
bind; dara manu noo tàggale mukk ak
mbëggeel, gi nu Yàlla jox ci Kirist Yeesu
sunu Boroom.

9

Yàlla tànnal na boppam bànni Israyil

1 Li ma bëgga wax nag, ci kanam Kirist
laa koy waxe; dëgg la, du aw fen. Sama
xel, mi Xel mu Sell miy leeral, seedeel na
ma ne dëgg laay wax. 2 Maanaam, duma
noppee am naqar wu réy ci sama biir xol,
3 ba xawa bëgga tàggoo ak Kirist te alku,
ngir ñi ma bokkal xeet mucc. 4 Bànni
Israyil lañu, te Yàlla def na leen ni ay
doomam; dëkkaloon na ndamam ci seen
biir, fas ak ñoom kóllëre yi. Ñoom la
Yàlla dénk yoonu Musaa, ñoom la xamal ni
ñu ko wara jaamoo, ñoom la jox i digam.
5 Maam ya Yàlla tànnoon, ci ñoom lañu
bokk, ci ñoom it la Kirist wàcce, maanaam
ci jëmmam, Kirist mi di Yàlla, tiim lépp, te
yelloo teraanga ba fàww. Amiin.
6 Waaye neewuma waxu Yàlla dafa toxu,
ndaxte bokk ci bànni Israyil, taxul nga
bokk ci Israyil tigi. 7 Te it du ñi so-
qikoo ci Ibraayma ñépp, ay doomam dëgg
lañu. Ndaxte Yàlla dafa wax Ibraayma
ne ko: «Saw askan ci Isaaxa lay jaar.»
8 Maanaam, soqikoo ci Ibraayma taxula
nekk doomu Yàlla, waaye juddu ci biir
digeb Yàlla mooy taxa bokk dëgg-dëgg
ci askanu Ibraayma. 9 Ndaxte Yàlla dafa
digoon Ibraayma ne ko: «Ci waxtu wii
déwén dinaa délsi ci yaw, te Saarata dina
am doom ju góor.»
10 Du ci loolu rekk, waaye noonu la it ci
lu jëm ci Rebeka; doom yi mu jur ñoo bokk
benn baay, moo di sunu maam Isaaxa.
11-12 Waaye Yàlla wax ko ne: «Yanqóoba
rakk ji mooy yilif magam Esawu,» fekk
xale ya juddooguñu te defaguñu dara, muy
lu baax, muy lu bon. Yàlla def na noonu,
maanaam tànn kenn ci doom yi, ngir
dogalam mana taxaw, te sukkandikuwul ci
seeni jëf waaye ci wooteb Yàlla. 13 Loolu la
Mbind mi wax ne: «Bëgg naa Yanqóoba,
bañ naa Esawu.»
14 Kon lu nu ci wara wax? Ndax Yàlla
àttewul foofu yoon nag? Mukk! 15 Dafa
wax Musaa sax ne ko:

«Su ma neexee yéwéne,
su ma soobee yërëm.»

16 Dama leen di wax nag, dara ajuwul ci
coobarey nit, mbaa ci ñaqam, waaye lépp
a ngi aju ci yërmandey Yàlla. 17 Ndax
Mbind mi biral na li Yàlla wax Firawna
ne ko: «Def naa la buur, ngir feeñal sama
kàttan ci say mbir, ngir siiwal sama tur
ci àddina si sépp.» 18 Kon nag Yàlla, la ko
neex lay def, muy yërëm nit, mbaa dëgëral
xolam ci lu bon.

Merum Yàlla ak yërmandeem

19 Waaye xanaa dina am ku may wax
ne: «Gannaaw kenn manula bañ coobarey
Yàlla, lu tax kon muy teg nit tooñ?» 20 Yaw
nag nit ki, ak koo mana doon, lu tax ngay
werante ak Yàlla? Ndax mbindeef dina
laaj ki ko bind: «Lu tax nga binde ma nii?»
21 Ndax tabaxkatu ndaa sañula fab banam,
tabax ci ñaari ndaa, benn bi ngir soxla yu
am maana, bi ci des ngir soxla yu ndaw?
22 Kon nag looy wax ci lii: Yàlla bëggoon
na wone meram, xamle it dooleem ci
àddina; teewul dafa sax ci muñal ñi yelloo
meram te taxaw ci sànku. 23 Bëggoon na
it xamle màggaayam mu ëpp xel, ci boole
ñi mu yërëm ci ndamam; moo tax mu tànn
leen ca njàlbéen. 24 Wax ji noo ko moom,
nun ñi Yàlla woo ci boppam ci biir Yawut
yi ak ci biir xeet yi ci des. 25 Moom la wax
ci téereb Ose ne:

«Ñi nekkul woon sama xeet
dinaa leen ko def,

ñi bokkul woon ci sama mbëggeel,
dinaa leen ci boole.»
26 Te:
«Fa ñu leen waxe woon: “Dungeen sama xeet,”
dees na leen fa wooye “Doomi Yàlla Boroom dund.”»
27 Esayi wax na ci mbirum Israyil ne:
«Lu bànni Israyil baree bare ni suufus géej sax,
lu néew rekk a ciy mucc.
28 Ndaxte li Boroom bi dogal ci àddina,
dina ko gaawa def, te dina mat sëkk.»
29 Esayi it waxoon na lu jiitu loolu ne:
«Boroom gàngoori xare yi, su bàyyiwul woon ci nun lu néew,
kon ba tey raat nanu ni dëkki Sodom ak Gomor.»

Bànni Israyil ak xibaaru jàmm bi

30 Lu nu ci wara wax nag? Ñi dul Yawut
te fonkuñu woon jub ci kanam Yàlla,
léegi jub nañu ci kaw ngëm. 31 Waaye
bànni Israyil, mi bëggoona sàmm yoon
ngir jub, matalu ko. 32 Ndax lan? Ndax
dañoo sukkandiku ci seeni jëf, bàyyi
ngëm. Dañoo daanu ci «doj wuy fakktale.»
33 Moom la Yàlla wax ci Mbind mi ne:
«Dinaa samp ci Siyoŋ doj wuy fakktale,
di xeer wuy daaneel nit;
waaye ku wéeru ci moom, sa yaakaar du tas.»

10

1 Bokk yi, sama coobarey xol ci bànni
Israyil ak sama ñaan ci Yàlla, mooy ñu
mucc. 2 Seedeel naa leen ne, ñu farlu
lañu ci jaamu Yàlla, waaye seen njaamu
àndul ak xam-xam. 3 Xamuñu yoon, wi
Yàlla tëral ngir nit jub ci kanamam, waaye
dañoo wéy ci seen pexey bopp; ba tax
ñu baña nangu yoonu njub woowu Yàlla
tëral. 4 Ndaxte ci Kirist la yoonu Musaa
dëppe, ba tax ku ko gëm, dinga jub fa
kanam Yàlla.

Yàlla bëggoon na ñépp mucc

5 Ku bëgga jub ci kanam Yàlla ci kaw
sàmm yoon, Musaa daf cee wax ne: «Ku
ko manoona matal, dinga dund ba fàww.»
6 Waaye ku jub ci kanam Yàlla ci kaw
ngëm, nii lay waxe:
«Bul wax ci sa xol ne: “Kuy yéeg ci kaw?”»
mel ni dangaa bëgg Kirist wàcc.
7 «Bul wax it: “Kuy dem ca barsàq?”»
mel ni dangaa bëgg Kirist dekki. 8 Kon
boog lan lay wax? Lii:
«Waxu Yàlla mi ngi ci sa wet, ci sa làmmiñ, ci sa xol.»
Te wax jooju lal ngëm lanuy waare.
9 Ndaxte soo waxee ak sa gémmiñ ne,
Yeesu mooy Boroom bi, te nga gëm ci sa
xol ne, Yàlla dekkal na ko, dinga mucc.
10 Ndax xol la nit di gëme, ba tax mu jub
ci kanam Yàlla; làmmiñ it la nit di waxe
ne mi ngi ci Kirist, ba tax Yàlla musal ko.
11 Mbind mi dafa wax ne: «Képp ku ko
gëm, sa yaakaar du tas mukk.» 12 Ndax
ñépp a yem ci kanam Yàlla, muy Yawut
mbaa ku dul Yawut, ndax kenn rekk mooy
sunu Boroom nun ñépp; ku yéwén la ci
képp ku koy ñaan. 13 Ndaxte bind nañu:
«Képp ku woo Boroom bi ciw turam, dinga mucc.»

14 Waaye nan lañuy wooye ki ñu
gëmagul? Naka lañu mana gëme ki
ñu déggagul turam? Naka lañu mana
dégge turam, te kenn xamalu leen ko?
15 Nan lañu mana waaree, su leen kenn
yónniwul? Looloo tax Mbind mi wax ne:
«Ñiy yégle xibaaru jàmm bi, ni seen ñëw di sedde xol!»

16 Waaye ñépp nanguwuñu xibaaru
jàmm bi; moom la Esayi wax ne: «Boroom
bi, ana ku gëm sunu waare?» 17 Kon boog
ngëm ci kaw dégg lay juddoo, te dégg
sosoo ci xibaaru Kirist.

18 Waaye ma ne: xanaa ñépp dañoo
déggul? Ahakay! Mbind mi wax na ne:
«Seen baat jolli na ci ñeenti xébla yépp,
seen wax wër na àddina sépp.»
19 Waaye ma teg ci ne: xanaa bànni Israyil
dañoo xamul? Ahakay! Musaa dafa
jëkkoona wax ne:
«Dinaa leen siisloo xeet wu bokkul ci Yàlla,
merloo leen ci ñi xamul dara ci Yàlla.»
20 Esayi it takk na fitam, ba wax ne:
«Ñi ma wutul woon, gis nañu ma,
feeñ naa ci ñi ma laajul woon.»
21 Waaye ci mbirum Israyil dafa wax ne:
«Tàllal naa samay loxo, suba ba ngoon,
ci xeet wu may bañ tey werante.»

11

Yàlla bërgëlul bànni Israyil

1 Ma ne kon, ndax Yàlla bërgël na
xeetam? Mukk! Ndaxte man itam ci
Israyil laa bokk, wàcce ci Ibraayma te
bokk ci giiru Beñamin. 2 Yàlla bërgëlul
xeetam, wi mu xamoon lu jiitu. Ndax
dangeena xamul li Mbind mi di wax ci
mbirum Ilyaas? Dafa doon tawat Israyil
ci Yàlla naan: 3 «Boroom bi, rey nañu
say yonent, daaneel say bérab yu sell, ba
man kenn maa ci des, te ñu ngi may wuta
rey.» 4 Waaye Yàlla da ko ne: «Dencal
naa sama bopp juróom ñaari junniy nit ñu
jaamuwul Baal.» 5 Noonu itam ci jamono
ji nu nekk, des na nit ñu néew ñu Yàlla
dencal boppam ciw yiwam. 6 Gannaaw
nag yiwu Yàlla rekk a tax mu denc leen,
kon du seen peyug ñaq, walla boog yiwu
Yàlla dootul yiw.

7 Kon lu nu ci wara wax? Li bànni Israyil
doon wut, gisuñu ko. Waaye ñi Yàlla tànn
rekk a ko gis, te ña ca des baña gëm, ba
seen xol dërkiis. 8 Looloo tax Mbind mi
ne:
«Yàlla daf leena jox xelum nit ku
gëmméentu,
bët yu gëlëm ak nopp yu tëx,
ba ci bésub tey.»
9 Te Daawuda it daf ci wax naan:
«Na seeni ñam sax nekk fiir ak i pakk;
nañu ci daanu, te Yàlla mbugal leen.
10 Nañu gumba ba ne fatuus,
nañu tiis te sëgg ba fàww.»
11 Ndax kon dañoo tarxiis, daanu ba
fàww? Mukk! Waaye jéllub Israyil
dafa ubbi bunt, ngir xeeti ñi dul Yawut
mana mucc, te bànni Israyil siis leen.
12 Gannaaw seen tooñ nag moo ubbi buntu
yiw ci waa àddina si, te seen ñàkk moo
meññ barkeb xeet yépp, céy bés bu Israyil
gépp delloo ci Yàlla, ndaw barke bu bare!

Muccu ñi dul Yawut

13 Yéen ñi dul Yawut, yéen laay waxal.
Ndegam Yàlla daf maa def ndawam, yónni
ma ci yéen xeeti àddina si, damay matal
samab yónnent. 14 Dama koy def, ngir
ñi bokk ak man xeet siis, ba ñenn ñi
mucc. 15 Ndaxte bi Yàlla génnee Israyil,
ubbee na noonu bunt, ngir xeeti àddina
juboo ak moom; kon su Yàlla dugalaatee
Israyil, ndax du mel ni ndekkitel néew ya?
16 Damay wax ne, mburu mépp sell na, bu
ci Yàlla amee wàll. Naka noonu garab gi
Yàlla séddoo reen bi, garab gépp sell na.
17 Bànni Israyil a ngi mel ni garabu oliw
gu ñu jëmbët ci kër gi, waaye mu am car
yu ci fàq. Yaw mi dul Yawut, yaa ngi mel
ni caru garabu oliw gu àll bu ñu jabtal
ci garabu kër googu. Noonu nga jariñoo
meen, mi jóge ci reen bi. 18 Kon nag bul
bàkku, di xeeb car yooyu Yàlla fàq. Waaye
soo bëggee bàkku, xamal ne reen moo lay
yenu, te du yaw miy car yaa koy yenu.
19 Xanaa dinga wax ne: «Car yooyu dañu
leena fàq, ngir jabtal ma fa ñu nekkoon.»
20 Dëgg la; waaye seen ngëmadee tax ñu
fàq leen, wuutal la fa ndax sa ngëm. Bumu
tax nag ngay bàkku, waaye nanga moytu.
21 Gannaaw Yàlla baalul car ya cosaanoo
ca garab ga, kon boog yéen itam man na
leena fàq.
22 Loolu kon wone na ni Yàlla baaxe ak
ni muy meree tooñ. Ci ñi daanu, Yàlla
wone na ni meram tànge, wone mbaaxam
ci yéen, su fekkee yéena ngi ci wéy; lu ko
moy, dees na leen fàq yéen itam. 23 Te car
yooyu fàq, su ñu wéyul ci seen ngëmadi,
dees na leen delloo ci garab gi, ndax Yàlla
man na leen cee tafaat. 24 Yaw mi dul
Yawut, yaa ngi bokkoon ci garabu oliw
gu àll, waaye Yàlla daf la cee jële, ci lu
dul farala am, jabtal la ci garabu kër gi.
Kon man nanoo gëna wóor ne, Yawut ya
judduwaale nekk ci garabu oliw gu kër gi,
Yàlla dina leen ci delloo.

Yàlla bëgg na yërëm ñépp

25 Bokk yi, dama leena bëgga dindi
kumpa ci lii, ngir ngeen baña yég seen
bopp. Dërkiisu xol dab na bànni Israyil
ab diir, ba bés ba mboolem waa àddina,
ñu wara bokk ci nguuru Yàlla, dugg ca.
26 Bu loolu amee nag, bànni Israyil gépp
dina mucc. Moom la Mbind mi tëral, bi
mu naan:
«Ab xettalikat dina jóge ci Siyoŋ,
dàq weddi ci askanu Yanqóoba.
27 Loolu mooy kóllëre, gi may fas ak ñoom,
bés bu may dindi seeni bàkkaar.»
28 Gannaaw bañ nañu xibaaru jàmm bi,
ay bañaaley Yàlla lañu, ngir ngeen jot
barkeem. Waaye gannaaw Yàlla tànn na
leen, dafa leen bëgg ba tey ndax seen
maam ya. 29 Ndax li Yàlla maye, dootu
ko nangu mukk, te ku mu woo ci boppam,
dootu la dàq mukk. 30 Ñu déggadil Yàlla
ngeen woon, waaye ngëmadig Yawut yi
tax na, ngeen jot yërmandeem. 31 Ñoom
itam lànk nañu léegi, ngir mana bokk ak
yéen yërmandey Yàlla. 32 Kon Yàlla tëj na
ñépp ci ngëmadi, ngir mana yërëm ñépp.

Yàlla yelloo na teraanga

33 Xelum Yàlla ni mu xóote, ak xam-
xamam ni mu baree, ba raw xelum nit!
Kan moo muus, ba xam dogalam? Walla
nga am xel, ba nànd ay jëfam? 34 Mbind
mi dafa ne:
«Ana ku xam xalaatu Boroom bi?
Ku ko doon digal?»
35 Te it:
«Ku ko masa jox dara,
ba mu war laa delloo?»
36 Ndaxte ci moom la lépp sosoo, ci moom
la lépp di jaar, ci moom la lépp di dellu.
Moo yelloo ndam ba fàww! Amiin.

12

Jaamu Yàlla ci dund gu bees

1 Kon nag bokk yi, gannaaw yërmandey
Yàlla baree na noonu, maa ngi leen di
ñaan, ngeen jébbal ko seen yaram wépp.
Na seen dund mel ni sarax su ñuy defal
Yàlla, sarax su sell te neex ko. Loolu mooy
njaamu, gi leen war. 2 Bu leen àddina jay,
waaye yeesluleen ci seen xel, ba soppiku,
ngeen mana xam bu wér coobarey Yàlla,
di lépp lu baax, neex ko te mat sëkk.
3 Gannaaw Yàlla may na ma ciw yiwam,
ma nekk ndawam, maa ngi leen di wax
lii, kenn ku nekk ci yéen: buleen yég
seen bopp, waaye ngeen am xalaat yu

yem, méngook ngëm gi leen Yàlla sédd,
ku nekk ak wàllam. 4 Loolu, ci maanaa,
mi ngi mel ni yaramu nit: yaram, lu cér yi
baree bare, benn niroowul ak moroomam
liggéey. 5 Noonu itam nun ñi bokk ci Kirist,
lu nu baree bare, benn lanu te danoo
mànkoo. 6 Kon gannaaw Yàlla séddale
na ay mayam, ku nekk ak sa cér, nanu
koy jëfandikoo. Ku Yàlla may, ngay waare
kàddoom, nga wax ko kem sa ngëm; 7 kuy
topptoo yëfi mbooloo mi, nga takku ci;
ku Yàlla may, ngay jàngle, nekk ci; 8 kuy
feddali ngëmu nit ñi ci Yàlla, nga sax
ci; kuy séddoo alalam ak nit ñi, nga def
ko ak xol bu laab; kuy jiite mbooloo mi,
nga sawar ci; kuy dimbali ñi néew doole,
nanga ci bég.
9 Na seen cofeel di lu dëggu te baña
nekk ngistal; araamal-leen lu bon te sax
ci lu baax. 10 Bëgganteleen ak xol bu
leer, niy doomi ndey, te farlu ci teralante.
11 Sawarleen te baña tayel, di jaamu Bo-
room bi ak seen xol bépp. 12 Bégleen ci
yaakaaru ëllëg te muñ bépp tiis, di sax ci
ñaan Yàlla. 13 Dimbalileen gaayi Yàlla yi ci
seeni soxla, te saxoo dalal gan.
14 Ku leen fitnaal, ñaanal-leen ko yiw,
te bañ koo móolu. 15 Bégandooleen ak ñi
bég, te jooyandoo ak ñiy jooy. 16 Bokkleen
menn xel, tey baña yékkatiku, di yóotu
daraja, waaye ngeen fonk ñi suufe; buleen
teg seen bopp boroomi xel.
17 Buleen feyante lu bon, waaye
sàkkuleen seede su rafet ci kanam ñépp.
18 Wutleena juboo ak ñépp, ba fa seen
kàttan yem. 19 Samay soppe, buleen di
feyantoo, waaye bàyyileen lépp ci loxoy
Yàlla, mi yelloo àtte; ndax Yàlla nee na
ci Mbind mi: «Man maay àtte, maay fey
jëf.» 20 Waaye defleen lii:
«Bu sa noon xiifee, may ko mu lekk;
bu maree, may ko mu naan.
Ndax boo ko defee, dinga ko rusloo.»
21 Bu leen lu bon ëpp doole, waaye notleen
ko ci def lu baax.

13

Ñépp war nañoo déggal njiit yi

1 Gannaaw loolu na nit ku nekk déggal
ñi yore baat ci kanamam; ndaxte amul njiit
lu fi Yàlla sampul. Njiit yépp nag Yàlla moo
leen fi teg. 2 Kon ku leen baña déggal,
ndigalu Yàlla nga lànk; ku def loolu, yoon
dina la dab. 3 Kuy def lu baax warula ragal
njiit li, kuy def lu bon moo ko wara ragal.
Soo ko bëggee baña ragal nag, kon defal
lu baax, te dina la tagg. 4 Ndax Yàllaa ko
dénk liggéey boobu ngir sa jàmm. Waaye
sooy def lu bon, war ngaa ragal, ndax du
cig neen la ame jaasiy àtte; jawriñu Yàlla
la ngir wàcce meru Yàlla, ci fey ku def lu
bon. 5 Kon fokk ngeen déggal ko, waxuma
sax ndax sañ-sañam boobu, waaye it ngir
seen xel dal.
6 Gannaaw Yàllaa sas njiit yi liggéey
boobu, te ñi ngi ci, kon fàww ngeen fey
galag. 7 Joxleen ku nekk céram; ku ngeen
wara fey galag, feyleen ko ko; ku ngeen
wara fey juuti, feyleen ko ko; ku ngeen
wara weg, wegleen ko; ku ngeen wara
teral, teral-leen ko.

Bëgganteleen

8 Buleen ameel kenn dara, lu dul
mbëggeel; ndax ku bëgg sa moroom,
wàccoo nga ak yoonu Musaa. 9 Ndaxte
ndigali Yàlla yépp, yi deme ni: «Bul
njaaloo, bul bóome, bul sàcc, bul bëgge,»
walla leneen ndigal lu mu mana doon,
wax jii moo leen ëmb: «Nanga bëgg sa
moroom, ni nga bëgge sa bopp.» 10 Ku
bëgg sa moroom, doo ko tooñ; kon ku wéy
ci mbëggeel matal nga yoonu Musaa.

Jekkleen ngir teeru Kirist, buy délsi

11 Te lii itam am na: xam ngeen bu baax
jamono ji nu tollu; jamonoy yewwu jot na,
ndax léegi sunu mucc gën na noo jege, ca
ba nu dooree gëm. 12 Guddi gi màggat na,
bët a ngi bëgga set. Nanu bàyyi nag jëf
yu lëndëm te ràngoo gànnaay yi nu Yàlla
jox, ngir dund ci leer. 13 Gannaaw nu ngi
ci leer, na sunug dund rafet. Bunu naan
sàngara ba màndi tey bànneexu; bunu
njaaloo tey def i ñaawteef ak sunuy cér;
bunu xuloo mbaa nuy ñeeyante. 14 Waaye
gànnaayooleen Yeesu Kirist Boroom bi, te
baña topp seen bakkan ciy bëgg-bëggam
yu bon.

14

Baña teg sa moroom tooñ

1 Gannaaw loolu ku ngëmam néew
nangeen ko nangu, te baña werante ak
moom ci lu lënt. 2 Ndax am na ku xalaat
ne man na lekk ñam wu nekk, fekk ku
ngëmam néew du lekk yàpp, waaye léjum
rekk lay lekk. 3 Kiy lekk lu nekk, bumu
xeeb ki ko dul def. Naka noonu itam ku dul
lekk yàpp, bumu teg tooñ ki koy lekk; ndax
Yàlla nangu na leen ñoom ñaar. 4 Koo teg
sa bopp, ba di ko teg tooñ? Jaamu jaambur
la! Mu taxaw ci liggéeyam, mbaa mu
sàggane ko, moom ak sangam la. Waaye
dina jub, ndax Boroom bi am na dooley
taxawal ko ci njub.
5 Noonu itam am na ñiy tànn bés ak ñiy
yemale bés yépp. Na ku nekk xam bu wér
li muy def, te jàpp ci. 6 Ndaxte kuy tànn
bés, mu ngi koy def ngir màggal Boroom
bi. Kiy lekk lu nekk it, mu ngi koy def ngir
màggal Boroom bi; loolu leer na ndax day
sant Yàlla. Te it ki baña lekk yàpp, mu ngi

koy def ngir màggal Boroom bi, di ko sant.
7 Kenn ci nun dundul ngir boppam, kenn
deewul it ngir boppam. 8 Danuy dund ngir
màggal Boroom bi, dee it ngir màggal ko.
Kon nag nuy dund mbaa nu dee, noo ngi
ci Boroom bi.
9 Loolu sax moo waral Kirist dee te
dundaat, ngir mana nekk Boroomu ñi dee
ak ñiy dund. 10 Yaw nag lu tax ngay teg
sa moroom tooñ? Lu tax nga koy xeeb?
Xanaa nun ñépp, danu dul dajeji fa kanam
Yàlla, ngir mu layoo ak nun? 11 Ndaxte
Mbind mi tëral na lii:
«Boroom bi nee na:
"Ni mu wóore ne maa ngi dund,
ni la wóore ne, ñépp dinañu ma sukkal,
te ku nekk seede ne maay Yàlla."»
12 Noonu ku nekk ci nun dinga làyyi fa
Yàlla ci lépp loo masa def.

Baña yóbbe sa moroom bàkkaar

13 Kon nanu bàyyee tegante tooñ, waaye
nu fas yéenee moytu lépp lu nekk fiir guy
yóbbe sunu moroom bàkkaar. 14 Xam naa
ne amul wenn ñam wu sellul, ndax Yeesu
Boroom bi xamal na ma loolu. Waaye loo
yaakaar ne sellul, ci yaw la sellul. 15 Soo
dee lekk luy indil sa moroom tiis, génn
nga ci mbëggeel. Yaw nag bul réeral sa
moroom ci sa ñam, ndax Kirist dee na ngir
moom. 16 Bu sa njariñ jur wax ju ñaaw.
17 Ndaxte bokk ci nguuru Yàlla jotewul
dara ak lu nuy lekk mbaa lu nuy naan.
Nguuru Yàlla mooy jub ci kanam Yàlla te
am mbég ak jàmm ci dooley Xel mu Sell
mi. 18 Kiy jaamoo noonu Kirist moo neex
Yàlla ak nit ñi.
19 Kon nag nanu wut luy indi jàmm, tey
yékkati ngëmu sunu moroom. 20 Bu sa
ñam yàq jëfu Yàlla. Bépp ñam sell na ci
kanam Yàlla. Ci lu wér! Waaye képp ku
lekk luy yàq sa ngëmu moroom, def nga lu
bon. 21 Liy sa warugar mooy nga baña fiir
sa moroom ci yàpp mbaa ci biiñ mbaa ci
leneen lu mu mana doon.
22 Su fekkee sa ngëm dëgër na, wone
ko ci sa diggante ak Yàlla. Kiy nangu, te
du ci sikkal boppam, kooku barkeel na.
23 Waaye kuy lekk ñam te am ci xel ñaar,
def nga bàkkaar, ndax sa ngëm yemu fa.
Ndaxte jëf ju àndul ak ngëm, bàkkaar la.

15

Wut li neex sa moroom, te baña topp sa bànneex

1 Nun ñi dëgër ci sunu ngëm, war nanoo
nangu ñi seen ngëm néew te am ci lu
ñuy sikki-sàkka, te baña yem ci wut sunu
bànneex. 2 Na ku nekk ci nun di wut
lu neex moroomam ngir jariñ ko, ba mu
gëna dëgër ci ngëmam. 3 Ndaxte Kirist
masula wut bànneexu boppam. Loolu la
Mbind mi wax ne: «Lor yi ñu la saagaa, ci
sama kaw lañu dal.» 4 Ndaxte lépp lu ñu
waxoon ci Mbind mi lu jiitu tey, dañu koo
tëraloon, ngir nu sàkku ci xam-xam, xam-
xam bu nuy may fit ak muñ, ak di feddali
sunu yaakaar. 5 Kon nag Yàlla miy maye
muñ ak fit, na leen may, ngeen déggoo te
nekk benn bu yellook li Kirist Yeesu wone.
6 Ba tax nu bokk benn xalaat ak benn baat
ci màggal Yàlla, Baayu Yeesu Kirist sunu
Boroom.

Xibaaru jàmm bi, ñépp la ñëwal

7 Moo tax nangoonteleen, bay màggal
Yàlla, ni leen Kirist nangoo. 8 Lii laay
wax: Kirist ñëw na liggéeyal Yawut yi,
ngir wone kóllëreg Yàlla ci matal dige, ya
mu digoon maam ya. 9 Ñëw na itam ngir
ñi nekkul Yawut mana màggal Yàlla ndax
yërmandeem. Moo tax Mbind mi ne:
«Dinaa la màggal tey tagg saw tur
ci kanam xeet yépp.»
10 Mbind mi nee na it:
«Yéen xeeti àddina, ñëwleen bànneexu ak
xeet wi Yàlla tànnal boppam.»
11 Mu dellooti ne:
«Santleen Boroom bi, yéen waa àddina,
te ñëw màggal ko, yéen xeet yépp.»
12 Te it Esayi wax na ne:
«Am na sëtu Isayi buy ñëw,
dina yilif xeeti ñi dul Yawut,
te ci moom lañuy wékk seen yaakaar.»
13 Kon Yàlla miy maye yaakaar, na def ci
seen xol mbég mu réy ak jàmm ju yaa ci
seen kaw ngëm, ba ngeen am yaakaar ju
mat sëkk ci dooley Xel mu Sell mi.

Li waral Pool ñemee waxe noonu

14 Bokk yi, wóor na ma ne baax ngeen
ba fa mbaax mana yem, fees dell ak xam-
xam, ba mana jàngleente mbiri Yàlla ci
seen biir. 15 Bu sama kàddu diisee nag ci
bataaxal bii, dara taxul lu dul bëgga yeesal
seen xalaat, ndaxte Yàlla ci kaw yiwam daf
maa sas, 16 ma nekk jawriñu Kirist Yeesu,
yebal ma ci àddina ci xeeti ñi dul Yawut.
Liggéey bu sell laay def ngir Yàlla, ci xamle
xibaaru jàmmam bi, ngir xeeti àddina sell
ci dooley Xel mu Sell mi, ba neex Yàlla, mel
ni sarax su ñu koy jébbal. 17 Kon nag maa
ngi bànneexu ci Kirist Yeesu ngir liggéey
boobu ma Yàlla dénk. 18 Awma fitu wax
leneen nag, lu dul li Kirist jëf jaarale ko ci
man, ngir xeeti àddina jébbalu ci moom;
jëf na jaarale ci samay wax ak samay jëf,
19 ci ay tegtal ak i kéemaan, sukkandikoo
ci dooley Xelu Yàlla mi. Ba fi mu nekk
nag yégle naa fu nekk xibaaru Kirist, li
dale ci Yerusalem, jaar ci gox yépp, ba àgg
diiwaanu Iliri. 20 Sama yéene mooy xamle
xibaaru turu Kirist fa mu eggagul, ndax
bëggumaa yeggale sas wu keneen daloon.

21 Li ma def nag, dëppoo na ak li Mbind mi
wax ne:
«Ñi yégagul mbiram dinañu ko yég,
te ñi ko masula dégg, xam ko.»

Pool fas na yéeney dem dëkku Room

22 Bëggoon naa ñëw seetsi leen, fekk ay
téq-téq ñoo ma téye ba tey. 23 Waaye nag
léegi bey naa sama sas ci gox yii. 24 Bu may
dem Espaañ nag, bëgg naa faa jaar, nuyu
leen; ndaxte ay at a ngii maa ngi am yéene
ju tar ci ñëw seetsi leen. Bëgg na maa nekk
ci seen biir, ngir am bànneexu sotteente
ak yéen xalaat ab diir, te it ngeen waajalal
ma sama yoonu Espaañ. 25 Waaye nag fi
mu nekk maa ngi dem nii Yerusalem, ngir
dimbaliji gaayi Yàlla yu sell ya fa nekk.
26 Ndaxte waa Maseduwan ak waa Akayi
ñi gëm, fas nañu yéeney sàkk ci seeni alal,
yónnee ko, ngir dimbali ñi néew doole
ci gaayi Yàlla yu sell, yi nekk Yerusalem.
27 Yéene nañu ko, te it ci dëgg-dëgg bor
la, bu ñu wara fey. Ndaxte gannaaw ñi
gëm ci Yerusalem séddoo nañu ak ñi dul
Yawut seen ngëm, kon xeet yooyu itam
war nañoo séddoo ak ñoom seen alal.
28 Kon nag waxtu wu ma noppee ci liggéey
boobu, ba teg may gu tedd gii ci loxoy
boroom, dinaa dem Espaañ, tey jaar fi
yéen. 29 Te wóor na maa ne bu ma agsee ci
yéen, dinaa indaale barkeb Kirist bu mat
sëkk.
30 Gannaaw loolu bokk yi, maa ngi leen
di ñaan ci turu sunu Boroom Yeesu Kirist
ak ci bëggante, gi Xelu Yàlla mi def ci nun,
ngeen defal ma lii: àndleen ak man, nu
tuur sunu ñaq ci ñaan Yàlla. 31 Ñaanal-
leen ma, ngir ma mucc ci ñi gëmul ci waa
Yude; te it gaayi Yàlla yu sell yu nekk ci
Yerusalem nangu ndimbal, li ma leen di
yóbbul. 32 Dolli ci, Yàlla may ma, ma ñëw
seetsi leen ak xol bu sedd, nu booloo yeeslu
fa kanam Yàlla. 33 Yal na Yàlla miy Boroom
jàmm ànd ak yéen ñépp. Amiin.

16

Pool a ngi nuyu waa Room

1 Bu nu weesoo loolu, maa ngi leen
di dénk sunu jigéen Febe, miy liggéeyal
mbooloom ñi gëm ci dëkku Señsere.
2 Nangeen ko jàpp ci turu Boroom bi, ni
ko gaayi Yàlla yi yelloo, te dimbali ko ci
lépp lu mu aajowoo, ndaxte moom itam
wax dëgg, dimbali na ñu bare, ba ci man
mii di wax ak yéen.
3 Nuyul-leen ma Pirsil ak Akilas, samay
nawle ci liggéeyu Kirist Yeesu. 4 Ñoom
ñaar dem nañu, bay bëgga jaay seen
bakkan ngir man; maa ngi leen di
gërëm ci loolu, du man rekk sax,
waaye itam mboolooy ñi gëm ci xeeti
àddina sépp.
5 Nuyul-leen ma it ñiy booloo ci seen kër.
Maa ngi nuyu it Epaynet, mi jëkka gëm
Kirist ci diiwaanu Asi; 6 ak Maryaama,
mi sonnoon lool ci yéen.
7 Nuyul-leen ma it Andoronikus ak
Yuñas, sama bokk, yi ñu ma
booleeloon tëj; am nañu tur ci ndawi
Yàlla yi, te ñoo ma jiitu sax ci gëm
Kirist.
8 Te fàttewuma Ampilyaatus, mi ma
bëgg ci sama xol ngir Boroom bi.
9 Nuyul-leen ma it Urban, sunu nawle ci
liggéeyu Kirist, ak sama soppe Estakis;
10 ak it Apeles, mi ngëmam dëggu, ba
yelloo kóolute.
Nuyul-leen ma it waa kër Aristobul,
11 ak Erojon sama mbokk, ak waa kër
Narsis, ñi ci Boroom bi.
12 Maa ngi nuyu Tirifen, moom ak Tiri-
fos, jigéen ñi sonn ci liggéeyu Boroom
bi, ak it sama soppe Persidd, mi ci jeex
tàkk.
13 Maa ngi nuyu it Rufus, waa ji xolam
seey ci Boroom bi, ak yaayam, mi
ma féete woon it cérub ndey. 14 Te
fàttewuma Asànkirit, Felegon, Ermes,
Patarobas, Ermas, ñoom ak mboolem
bokk yépp.
15 Nuyul-leen ma it Filolog ak Yuli, Nere
ak jigéenam.
Te fàttewuma Olimpas ak gaayi Yàlla yiy
booloo ak ñoom ñépp.
16 Te yéen bokk yi, saafoonteleen ak xol
bu laab. Mboolooy ñi gëm Kirist yépp a
ngi leen di nuyu.

Moytuleen ñi leen di réeral

17 Bokk yi, maa ngi leen di dénk, ngeen
moytu ñi leen di féewale, ba di leen
jàddloo yoon wi, ciy wax lu juuyoo ak
dëgg gi ngeen jàng. Dawleen leen ba
sore. 18 Ndax ñu deme noonu liggéeyaluñu
Kirist sunu Boroom; seen bopp lañuy
liggéeyal. Ñu ngi ñëw ak làmmiñ yu
neex, di jay xol yu woyof yi, ba nax leen.
19 Waaye seen dégg ndigal bir na ñépp, ba
sama xol sedd lool ci yéen. Teewul nag
damaa bëgg ngeen am xam-xam bu leer
ci lu baax, te baña laal dara ci lu bon.
20 Su ko defee Yàlla Boroom jàmm dina not
Seytaane ci seeni tànk léegi.
Yal na yiwu Yeesu sunu Boroom ànd ak
yéen!
21 Timote sama nawle bi may jàpple ci
liggéey bi, mu ngi leen di nuyu, ak samay
bokk Lusiyus, Yason ak Sosipater.
22 Man Tersiyus mi bind bataaxal bii nag,
maa ngi leen di nuyu ci turu Boroom bi.
23 Gayus mu ngi leen di nuyu; moo may
ganale ci këram, te foofa it la mbooloo mi

di dajaloo. Erast miy topptoo mbiri xaalisu
dëkk bi it, nuyu na leen, ak sunu mbokk
Kartus.
24 Yal na yiwu sunu Boroom Yeesu Kirist
ànd ak yéen! Amiin.

Yàlla yelloo na ndam

25 Santleen Yàlla, mi leen mana saxal
bu wér ci dëggu xibaaru jàmm, bi may
waare ci mbirum Yeesu Kirist! Nekkoon
na kumpa gu làqu diirub ay ati at, 26 waaye
léegi nag Yàlla dindi na nu ci kumpa.
Santaane na, nu yégle xibaar boobu ci
xeeti àddina sépp, ci firi Mbindi yonent yi,
ngir nit ñi man koo gëm, ba jébbalu.
27 Yàlla mi jagoo xam-xam bépp, moom
rekk moo yelloo ndam ba fàww, jaar ci
Yeesu Kirist! Amiin.

Bataaxal bu jëkk bi Yàlla may Pool, mu bind ko WAA KORENT

1 Man Pool, ndawul Kirist Yeesu ci coo-
barey Yàlla, man ak Sosten sunu mbokk,
2 noo leen di bind, yéen mbooloom Yàlla,
mi dëkk Korent. Nu ngi leen di nuyu,
yéen ñi Yàlla sédde boppam jaare ci Kirist
Yeesu, yéen ñi Yàlla woo, ngeen sell, boole
leen ak ñi nekk ci àddina sépp tey tudd
turu sunu Boroom Yeesu Kirist, miy seen
Boroom, di sunu bos. 3 Yal na leen Yàlla
sunu Baay ak Yeesu Kirist Boroom bi may
yiw ak jàmm.

Pool sant na Yàlla

4 Duma jóg ci di sant Yàlla sama Boroom
ci seen mbir ndax yiw, wi mu leen may
ci seen bokk ci Kirist Yeesu. 5 Ndaxte ci
yiwi Yàlla yépp ngeen woomle ci Kirist,
muy ci wax, muy ci xam-xam. 6 Ndaxte
li nu doon seedeel Kirist, Yàlla dëggal na
ko ci yéen. 7 Noonu nag ñàkkuleen genn
may léegi bi ngeen di séentu waxtu, wi
sunu Boroom Yeesu Kirist di feeñ ci biir
ndamam. 8 Kirist dina leen dooleel ba ca
muj ga, ngir ngeen baña am wenn ŋàññ
bés bu sunu Boroom Yeesu Kirist délsee.
9 Yàlla kuy sàmm kóllëre la, moom mi leen
woo, ngir ngeen bokk ak Doomam Yeesu
Kirist, sunu Boroom.

Na mbooloo mi juboo

10 Waaye bokk yi, maa ngi leen di dénk
ci turu sunu Boroom Yeesu Kirist, ngeen
juboo te baña féewaloo ci seen biir. Waaye
nangeen ànd te booloo, bokk xel, bokk
xalaat. 11 Ndaxte bokk yi, waa kër Kelowe
xamal nañu ma ne dangeen di xuloo.
12 Maa ngi ñëw ca wax ja: kenn ku nekk ci
yéena ngi naan: «Man ci Pool laa bokk!»
«Man ci Apolos!» «Man ci Sefas!» «Man ci
Kirist!»
13 Ndax Kirist dafa xaajoo? Ndax Pool
lañu daajoon ca bant ba, mu dee ngir
yéen? Ndax sóob nañu leen ci ndox, ngir
wone ne bokk ngeen ci Pool? 14 Maa
ngi sant Yàlla ci li ma sóobul kenn ci
yéen, ku dul Kirispus ak Gayus, 15 ngir
kenn baña wax ne ci sama tur lañu ko
sóob. 16 Ahakay! Sóob naa it ci ndox waa
kër Estefanas. Waaye ci sama pàttaliku
sóobuma keneen. 17 Ndaxte Kirist yebalu
ma ngir may sóobe ci ndox, waaye da maa
yebal, ngir may yégle xibaaru jàmm bi, te
ma bañ koo def ak waxi xam-xamu nit,
ngir baña ñàkkal faayda deewu Kirist ca
bant ba.

Xam-xamu nit jotewul dara ak bu Yàlla

18 Ndaxte yégleb deewu Kirist ca bant
ba, ag ndof la ci ñiy sànku. Waaye ci nun
ñi aw ci yoonu mucc gi, dooley Yàlla la.
19 Ndaxte Mbind mi nee na:
«Dinaa folli xam-xamu boroom xam-xam
yi,
lem xalaati ñi am xel.»
20 Ana boroom xam-xam bi? Ana kaaŋ
mi? Ana boroom làmmiñ wu neex wi ci
àddina sii? Xanaa Yàlla wonewul ne xam-
xamu àddina si ag ndof la? 21 Gannaaw
àddina si ci xam-xamam demul ba xam
Yàlla —te Yàllaa dogal loolu ci xam-
xamam— soob na Yàlla mu musal ñi gëm,
jaar ci yégleb xibaaru Kirist, fekk ag ndof
la ci bëti nit. 22 Ndaxte Yawut yi ñu
ngi laaj ay firnde; Gereg yi di wut xam-
xam. 23 Waaye nun nu ngi yégle Kirist,
mi ñu reyoon ca bant ba, te loolooy téq
ngëmu Yawut yi, di ag ndof ci ñi dul Yawut.
24 Waaye ci ñi Yàlla woo, ñuy Yawut mbaa
di Gereg, Kirist mooy dooley Yàlla, di xam-
xamu Yàlla. 25 Li ñuy wax ag ndof ca
wàllu Yàlla moo gëna tedd xam-xamu nit.
Te li ñuy wax ñàkk dooley Yàlla moo ëpp
kàttan dooley nit.
26 Bokk yi, seetleen seen nekkin, bi leen
Yàlla di woo. Barewul woon ci yéen, ñi
ñuy tudde ay boroom xam-xam mbaa ay
boroom doole mbaa ñu rafet ab juddu.
27 Waaye li àddina teg ag ndof, Yàlla tànn
na ko, ngir rusloo boroom xam-xam yi;
te li àddina teg ag ñàkk doole, Yàlla tànn
na ko, ngir rusloo boroom doole yi. 28 Li
dul juddu bu rafet te mata xeeb ci àddina,
Yàlla tànn na ko; Yàlla tànn na li nekkul,
ngir neenal li nekk. 29 Noonu kenn du
mana damu ca kanam Yàlla. 30 Waaye
Yàlla moo def ba ngeen bokk ci Kirist,
moom mi doon ci nun xam-xam bu jóge
ca Yàlla, maanaam: sunu njubte, sunu
sellaay, sunu njot. 31 Loolu dafa am, ngir
li Mbind mi wax am, ne: «Kuy damu, na
damu ci Boroom bi.»

2

1 Man ci sama bopp, bokk yi, bi ma
ñëwee ci yéen, ngir yégle mbóoti Yàlla,
ñëwuma ci ay wax yu neex ak xam-xam
bu réy. 2 Dogu woon naa ci baña xam dara
ci seen biir lu dul Yeesu Kirist, te muy ki
ñu rey ca bant ba. 3 Bi ma teewee ci yéen,
ànd naa ak ñàkk doole, ragal ak njàqare.
4 Li ma wax ak li ma waare, defuma ko
ci làmmiñ wu neex, sukkandikoo ko ci
xam-xamu nit, waaye ànd na ak ay firnde
yu soqikoo ci kàttanu Xelum Yàlla, 5 ngir
seen ngëm baña wékku ci xam-xamu nit
ñi waaye mu wékku ci dooley Yàlla.

Xelum Yàlla mooy joxe xam-xamu Yàlla

6 Moona am na xam-xam bu nuy yégal
ñi mat, xam-xam bu bokkul ci àddina si,
te njiiti àddina si xamuñu ko, ñoom ñi
nara wéy. 7 Nu ngi yégle mbóotu xam-
xamu Yàlla, mu nëbbu woon te Yàlla dogal
ko ngir sunu ndam, laata àddina di sosu.
8 Kenn ci njiiti àddina amul woon xam-
xam boobu. Su ñu ko amoon, kon duñu
rey Boroom ndam li ci bant bi. 9 Waaye
Mbind mi nee na:
«Lu bët gisul,
nopp déggu ko,
xel xalaatu ko,
loolu la Yàlla dencal ñi ko bëgg.»
10 Fekk nag nun la ko Yàlla won, jaarale ko
ci Xelam.
Xelum Yàlla mooy leeral lépp, ba ci
xalaati Yàlla yi gëna xóot. 11 Kan ci nit
ñi moo xam yëfi nit? Xanaa xelum nit
mi nekk ci moom rekk a ko xam. Noonu
it kenn xamul yëfi Yàlla, ku dul Xelum
Yàlla. 12 Nun nag Xel mi nu jot, jógewul ci
àddina, waaye Yàllaa nu ko sol. 13 Loolu
nu Yàlla may, yéglewunu ko ci ay baat yu
soqikoo ci xam-xamu nit, waaye nu ngi koy
yégle ci baat, yi soqikoo ci Xelum Yàlla,
di tekkantal yëfi Xelum Yàlla ci ay baat
yu mu nu sol. 14 Nit kese du nangu yëfi
Xelum Yàlla. Ag ndof lay doon ci moom;
du ko mana nangu, ndaxte ku yor Xelum
Yàlla rekk moo ko mana ràññale. 15 Nit ki
yor Xelum Yàlla dafay àtte lépp; moom ci
boppam, kenn du ko àtte. 16 Ndaxte Mbind
mi nee na:
«Ana ku xam xalaatu Boroom bi?
Ku ko doon digal?»
Waaye nun am nanu xalaatu Kirist.

3

Xuloo ci biir mbooloom ñi gëm

1 Man nag bokk yi, manuma woona wax
ak yéen ni ay nit ñuy déggal Xelum Yàlla,
waaye waroon naa wax ak yéen ni ñuy
topp seen nafsu, mel ni ay liir ci seen dund
ci Kirist. 2 Nàmpaloon naa leen, waaye
joxuma leen dugub, ndaxte àttanuleen ko
woon, te ba léegi sax àttanuleen ko 3 ci
li ngeen di topp seen nafsu. Bu ñeetaan
ak xuloo amee ci seen biir, xanaa du loolu
mooy wone ne dangeena topp seen nafsu,
di doxale ni niti àddina? 4 Bu kenn yéglee
ne: «Man ci Pool laa bokk,» keneen ne:
«Man ci Apolos,» ndax jëfewuleen ni niti
àddina rekk?
5 Kuy Apolos? Ak kuy Pool? Nun ay
surga rekk lanu, yu ngeen jaare, ba gëm.
Te Boroom bi moo sas ku nekk liggéeyam.
6 Maa jëmbët, Apolos suuxat, waaye Yàlla
moo jebbil. 7 Ki jëmbët nag ak ki suuxat,
kenn du ci dara, waaye Yàlla miy jebbil
rekk moo am solo. 8 Ki jëmbët ak ki
suuxat benn lañu. Teewul nag ku nekk
dina jot yool bu tollook liggéeyam. 9 Nu
ngi liggéeyandoo ci liggéeyu Yàlla; yéenay
toolu Yàlla, yéenay taaxum Yàlla.
10 Man nag teg naa fondamaa bi, ni
tabaxkat bu man liggéeyam, dëppook sas
wi ma Yàlla jagleel ci kaw yiwam. Te
keneen a ngi tabax ci kaw; waaye na ku
nekk teeylu ci ni muy tabaxe. 11 Ci li
jëm ci fondamaa bi, kenn manu fee tëral
beneen bu dul bi fi xasa taxaw, muy Yeesu
Kirist. 12 Ku tabax ci kaw fondamaa bi,
wurus, xaalis, per, dénk, gittax walla boob,
13 sa liggéey dina fés, ndaxte bés baa koy
xamle. Bés boobu dina fenk ni sawara,
te sawara si dina nattu liggéeyu ku nekk.
14 Ku sa liggéey dëgër, dinga jot yool.
15 Waaye ku sa liggéey lakk, dinga ñàkk.
Yaw ci sa bopp dinga mucc, waaye mel ni
ku rëcc ci sawara si.
16 Xanaa xamuleen ne yéenay kër Yàlla,
te Xelum Yàlla dëkk na ci yéen? 17 Ku yàq
kër Yàlla gi, Yàlla dina la yàq, ndaxte kër
Yàlla gi dafa sell, te yéenay kër googu.
18 Kon bu kenn nax boppam: su kenn
ci yéen tegee boppam boroom xam-xam
ci gis-gisu àddina sii, kooku na doon dof,
ngir am xam-xam bu wóor. 19 Ndaxte xam-
xamu àddina si, ndof la fa Yàlla. Moom la
Mbind mi ne: «Yàlla jàpp na ñu muus ñi,
ba seen fiir këppu ci seen kaw.» 20 Te it:
«Boroom bi xam na xalaati boroom xam-
xam yi; xam ne duñu mujj fenn.»
21 Kon nag bu kenn tiitaru ndax nit ñi,
ndaxte yéena moom lépp, 22 muy Pool, di
Apolos, di Sefas, di àddina, di dund, di dee,
di lu am, di luy ñëw; lépp, yéena ko moom.
23 Yéen, Kirist a leen moom; Kirist, Yàllaa
ko moom.

4

Yàlla rekk moo am sañ-sañu àtte nu

1 Nañu nu teg kon ay surgay Kirist, di ay
jawriñ yuy xamle mbóoti Yàlla. 2 Li war
ci jawriñ mooy mu takku ci liggéeyam.
3 Ngeen àtte ma walla ñeneen àtte ma,
amaluma ko solo. Man sax duma àtte
sama bopp. 4 Sama xel yeddu ma ci dara,
waaye loolu taxul ma jub; ki may àtte
mooy Boroom bi. 5 Looloo tax buleen
daan kenn ci àtte, bala jamono ji di jot
te Boroom bi ñëw. Mooy leeral yi nëbbu
ci lëndëm, di làññi mébétu xol yi. Bu ko
defee ku nekk dina jot ci Yàlla ngërëm li
mu yelloo.
6 Bokk yi, ci loolu ma leen doon wax
lépp nag, misaal naa leen ko ci Apolos ak
ci man, ngir ngeen xool ci nun, ba xam li
wax jii di tekki: «Bu seen xalaat weesu li
Mbind mi wax.» Noonu kenn du màggal
kii, suufeel ki ci des. 7 Ndaxte yaw, ku la

def, ba nga gëna màgg ñi ci des? Loo am
lu ñu la mayul? Te bu ñu la ko mayee, lu
tax nga di ci tiitaru, mel ni mayuñu la ko?
8 Yéen suur ngeen xaat! Woomle ngeen
xaat! Tàmbali ngeen di nguuru te agsee-
gunu! Céy ni ma bëgge, ngeen di nguuru,
ba nu mana bokk ak yéen di nguuru!
9 Xalaat naa ne, nun ndawi Kirist yi, Yàlla
def na ba nu mel ni nit ñu ñu jàppe ci
xare te mujj ci sàppe yi, ñu dogal seen dee,
nuy ceetaanum mbindeef yépp, muy nit
muy malaaka. 10 Nun teg nañu nu ni ay
dof ndax Kirist, waaye yéen am ngeen xel
ci Kirist. Néew nanu doole, waaye yéen
am ngeen doole. Nawees na leen, waaye
nun dañu noo xeeb. 11 Ba fii mu nekk,
danoo xiif, mar te rafle; ñu ngi nuy dóor, te
dëkkunu fenn; 12 nu ngi ñaq di jariñoo. Ku
nu saaga, nu ñaanal la lu baax. Coono bu
ñu nu teg, nu tegoo ko. 13 Ku nu ñaawal,
nu tontu la tont lu rafet. Fi mu ne noo
mujj di mbalitu àddina, di ñu ñàkk njariñ
ci lépp.
14 Binduma leen loolu ngir ngeen am
yeraange, waaye dama koo def ngir artu
leen, ndaxte yéenay samay doom te bëgg
naa leen. 15 Su ngeen amee fukki junniy
njiit yu leen di sàmm ci Kirist, ba tey
benn baay rekk ngeen am, ndaxte maa
leen yégal xibaaru jàmm bi, ba jur leen
ci Kirist. 16 Kon nag maa ngi leen di
ñaan, ngeen roy ci man. 17 Looloo tax
ma yebal ci yéen Timote, miy sama doomu
diine, di doom ju takku te ma bëgg ko.
Dina leen fàttali ni may dunde ci Kirist,
te mu dëppook li may jàngle fu nekk ci
mboolooy ñi gëm ñépp.
18 Am na ci seen biir ñuy tiitaru, di xalaat
ne duma délseeti ci yéen. 19 Waaye bu
soobee Boroom bi, léegi ma ñëw ci yéen
te seet boroom tiitar yooyu; waxuma seen
kàddu, seen doole laay seet. 20 Ndaxte
nguuru Yàlla du waxi kese, waaye doole la.
21 Lu leen gënal? Ma ñëw ci yéen, yor ab
yar, walla ma ànd ak mbëggeel, te lewet?

5

Génneleen kiy moy Yàlla ci seen biir

1 Dégg nanu sax ñu naan, am na kuy
moy Yàlla ci seen biir, moy gu ni tollu,
duñu ko gis sax ci ñi xamul Yàlla. Dem na,
ba am ci yéen kuy séy ak jabaru baayam.
2 Moona yéen de, yéena ngi tiitaru. Waaye
dangeena waroona am naqar, ba dàq kiy
def loolu ci seen biir! 3 Man nag, jëmm ji
sore na leen, waaye xel mi mu ngi ci yéen,
te àtte naa xaat kiy def loolu, ni su ma
teewoon ci seen biir. Dogal naa, 4 ngeen
daje ci turu Boroom bi Yeesu, te sama xel
teewe ko, ànd ak dooley Boroom bi Yeesu,
5 nu jébbal nit kooku Seytaane, yaramam
yàqu, ngir ruuwam mucc keroog bésu
Boroom bi.

Bàkkaar ci xol dafa mel ni lawiir ci mburu

6 Seen tiitar bi jekkul dara. Xanaa xam-
uleen ne tuuti lawiir day tax tooyalu fariñ
bépp funki? 7 Ni ma leen ko mana misaale,
jëleleen fi bépp lawiir bu yàgg, ngir ngeen
sell ni tooyal bu bees bu amul lawiir, ndax
nekk ngeen ko ba noppi. Ndaxte Kirist
deeyal na nu ca bant ba, mel ni gàtt bu
ñuy rendi, jébbal ko Yàlla ca màggalu
bésu Mucc ba. 8 Kon nanu màggal sunu
Màggal, waxuma ak lawiir bu màggat biy
misaal kiñaan ak lu bon, waaye ak mburu
mu amul lawiir, maanaam ci xol bu laab
ak ci dëgg.
9 Bindoon naa leen, ngeen baña séq dara
ak njaalookat yi. 10 Bëgguma ci woona
limaale waa àddina, maanaam njaalookat
yi, nay yi, njublaŋ yi ak xërëmkat yi. Su
ngeen séqul ak ñooñu dara, kon fàww
ngeen génn àddina. 11 Lii laa leen
bëggoona wax: buleen séq dara ak ku ñu
tudde mbokk mu gëm Kirist, te fekk day
njaaloo walla mu nay walla muy xërëm
walla muy xas nit walla muy màndi walla
muy njublaŋ. Nit ku mel noonu moom,
buleen bokk ak moom, sax far di lekk.
12 Ndax man maa wara àtte ñi bokkul ci
mbooloom ñi gëm Kirist? Déedéet! Waaye
ñi bokk ci seen mbooloo yéena leen wara
àtte. 13 Ñi bokkul ci mbooloom ñi gëm,
Yàlla moo leen di àtte. Waaye yéen, ni ko
Mbind mi waxe: «Dàqleen ci seen biir kiy
def lu bon.»

6

Waruleena réeroo ci seen biir

1 Te it bu kenn ci yéen amee lëj-lëj
digganteem ak mbokku taalibeem, lu tax
muy dem ca àttekaayi ñi xamul Yàlla, te
baña dem ca gaayi Yàlla yi, ñu àtte ko?
2 Xanaa dangeena xamul ne, gaayi Yàlla yi
ñooy àtteji àddina? Te ndegam yéenay
àtteji àddina, lu tere ngeen mana àtte
mbir yu ñàkk solo yi? 3 Xanaa xamuleen
ne nooy àtteji malaaka yi? Waxatumaak
mbiri àddina sii. 4 Bu ngeen amee ay lëj-lëj
yu mel noonu, dangeen di wuti ay àttekat
ci ay nit, ñi amul wenn yoon ci mbooloom
ñi gëm! 5 Ma ne kon, war ngeena rus!
Xanaa amul ci seen biir kenn ku am xel, ku
mana àtte bokkam yi? 6 Waaye defuleen
loolu; mbokk a ngi layoo ak moroomam,
rax-ca-dolli ci kanam ñi gëmul lañu koy
defe!
7 Layoo bi sax wone na ne bàyyi ngeen
seen warugar. Lu tax muñuleen sax
tooñ, yi ñu leen di tooñ? Lu tax far
nanguwuleen, ñu sàcc leen? 8 Waaye yéen

sax yéenay tooñ ak di sàcc, te seeni bokk ngeen koy def!

9 Xanaa xamuleen ne, ñi jubadi duñu bokk ci nguuru Yàlla? Bu leen ci kenn nax: ñiy doxaan walla xërëmkat yi ak njaalookat yi ak góor-jigéen ñi ak ñi ànd ak ñoom, 10 walla sàcc yi ak ñu bëgge ñi ak màndikat yi ak ñiy xaste ak njublaŋ yi, duñu bokk ci nguuru Yàlla. 11 Te am na ñu meloon noonu ci yéen. Waaye Yàlla fóotal na leen seeni bàkkaar, sellal leen, àtte leen ni ñu jub, ci turu Boroom bi Yeesu Kirist ak ci dooley Xelum Yàlla, sunu Boroom.

Jariñooleen seen yaram ngir ndamu Boroom bi

12 Am na ci yéen ñu naan: «Sañ naa lépp.» Waaw, waaye du lépp a jariñ nit. «Sañ naa lépp,» waaye duma bàyyi dara, mu not ma. 13 Am na ci yéen ñu naan: «Ñam mooy jariñ biir, te biir ay jariñoo ñam.» Waaw, te Yàlla dina leen yàq, ñoom ñaar yépp. Waaye sàkkuñu yaram ngir moy Yàlla; dañu koo sàkk, ngir muy jariñ Boroom bi, Boroom bi di ko jariñoo. 14 Te Yàlla, mi dekkal Boroom bi, dina dekkal it sunu yaram jaare ko ci dooleem. 15 Xanaa xamuleen ne, seen yaram ñooy céri Kirist? Ndax kon damay jël céri Kirist, def ko céri jigéeni moykat? Mukk! 16 Xanaa xamuleen ne, kuy ànd ak jigéen juy moy dafay booloo ak moom, nekk benn? Ndaxte Mbind mi nee na: «Ñoom ñaar dinañu doon benn.» 17 Waaye nag kuy ànd ak Boroom bi, xel yi dañuy booloo, nekk benn.

18 Dawleen njaaloo! Bépp bàkkaar bu nit mana def, du laal yaramam, waaye nag kuy njaaloo, dafay bàkkaar, di lor yaramam. 19 Xanaa xamuleen ne, seen yaram mooy kër Yàlla gi? Gannaaw Xel mu Sell maa ngi ci yéen, te Yàllaa leen ko may, kon moomuleen seen bopp, 20 ndaxte Yàlla jot na leen ak njég lu réy. Kon nag màggal-leen Yàlla ci seen yaram.

7

Li jëm ci mbirum séy

1 Nanu jàll nag léegi ci laaj, yi ngeen ma doon bind, ci baña ànd ak jigéen, ndax lu baax la ci góor. 2 Lii mooy sama xalaat: moy gu bare gi tax na ba, na góor gu nekk am jabaram, jigéen ju nekk am jëkkëram. 3 Jëkkër war na def warugaru jëkkër ci jabaram; jabar it def warugaru jabar ci jëkkëram. 4 Jigéen ji amul sañ-sañ ci yaramam moom kenn; jëkkëram moo ko moom. Niki noonu it jëkkër ji amul sañ-sañ ci yaramam; jabaram moo ko moom. 5 Bu kenn tere boppam moroomam, su dul ne dangeena mànkoo ci def noonu ab diir, ngir gëna mana wéetal Yàlla ci ñaan. Waaye su loolu weesoo, nangeen doxal yoonu séy; lu ko moy, Seytaane dina leen fiir ndax seen ñàkk maandute. 6 Li ma leen di wax fii du ndigal, waaye dama leen di xamal li ñu leen may, ngeen def ko. 7 Ndaxte dëgg-dëgg su ma sañoon, kon ñépp mel ni man; waaye ku nekk ak li la Yàlla jagleel, kii ak may gii, kee ak may gale.

8 Lii laay yégal ñi séyul ak it ñi seen jëkkër dee: baax na ci yéen, su fekkee dangeena toog rekk ni man, baña séy. 9 Waaye su ngeen manula téye seen bopp, nangeen séy, ndaxte séy moo gën xemmem di leen gaañ.

10 Ñi séy nag, maa ngi leen di jox ndigal lii —Boroom bi moo ko waxoon, du man— jigéen ju séy warula teqalikoo ak jëkkëram. 11 Te bu teqalikoo ak moom, bumu séyaat, mbaa boog na juboo ak jëkkëram. Te bu jëkkër ji fase jabaram.

12 Ñi ci des nag, lii laa leen di wax —Boroom bi waxu ko woon— su nit ku gëm Kirist amee jabar ju gëmul, te mu nangoo séy ak moom, waru koo fase. 13 Naka noonu it su jigéen ju gëm Kirist amee jëkkër ju gëmul, te mu nangoo nekk ak moom, warula tas. 14 Li tax ma wax ko moo di, jëkkër ji gëmul, Yàlla sellal na ko, ndax li mu ànd ak jabaram. Te it jigéen ji gëmul, Yàlla sellal na ko, ndax li mu ànd ak jëkkëram ji gëm; lu ko moy, seeni doom dinañu am sobe, te fekk dañoo sell.

15 Waaye nag, su fekkee ki gëmul bëgg na dem, na dem. Ci wàll woowu nag, ki gëm Kirist, muy jëkkër ji walla jabar ji, amul benn tënk, ndaxte Yàlla moo leen woo ngir ngeen dund ci jàmm. 16 Loo ci xam, yaw jigéen ji, ndax dinga gëmloo sa jëkkër Musalkat bi walla déet? Loo ci xam yaw jëkkër ji it, ndax dinga gëmloo sa jabar Musalkat bi walla déet?

17 Ku nekk nag na dund, ni ko ko Boroom bi jagleele, mu méngoo ak ni mu meloon, bi ko Yàlla wooyee. Moom laay tëral ci mboolooy ñi gëm yépp. 18 Ki xaraf, bi ko Yàlla wooyee, warula jéema far màndargam xaraf bi. Ki xaraful, bi ko Yàlla wooyee, aajowul mu xaraf. 19 Xaraf ak ñàkka xaraf lépp a yem; li am solo moo di topp ndigali Yàlla. 20 Na kenn ku nekk jàpp ci li mu nekkoon, bi ko Yàlla wooyee. 21 Ndax jaam nga woon, bi la Yàlla wooyee? Na ci sa xel dal. Waaye soo amee bunt, ba yiwiku, nanga ci jaar. 22 Ku nekkoon jaam, bi la Boroom bi wooyee, Boroom bi goreel na la. Ba tey it ku nekkoon gor, bi ñu la wooyee, jaamu Kirist nga. 23 Gannaaw Yàlla jot na leen ak njég lu réy, buleen doon jaamub nit. 24 Bokk yi, fàww ku nekk wéy ca kanam Yàlla ci fànn ga mu nekkoon, bi ko Yàlla wooyee.

25 Ci li jëm ci janq yi, awma ndigalu
Boroom bi, waaye maa ngi joxe sama
xalaat, ni ku ñu wóolu ndax li ma jot
yërmandey Boroom bi. 26 Bu nu seetee
tiis wii fi teew nag, defe naa ne li baax
ci nit, moo di mu sax ci li mu nekk.
27 Ndax takk nga jabar? Bul wuta tàggook
moom. Ndax takkuloo jabar? Bul wut
jabar. 28 Waaye nag boo séyee, defoo
bàkkaar, te bu janq séyee, deful bàkkaar.
Waaye ñi séy dinañu am naqar ci àddina,
te naqar woowu dama leen ko bëggoona
fanqal, yéen ñi séyagul.

29 Lii laa bëgga wax, bokk yi: diir bu gàtt
rekk a fi des. Lu weesu tey, na góor ñi am
jabar di def, ni bu ñu ko amul woon; 30 ñiy
jooy, mel ni ñu jooyul; ñiy bég, mel ni ñu
bégul; ñiy jënd, ni ñu moomul li ñu jënd;
31 ñiy jariñoo àddina, bañ cee xér. Ndaxte
àddina sii, ci ni mu mel, dootul yàggati.

32 Bëggoon naa, ngeen baña am benn
xalaat. Góor gu takkul jabar dafay bàyyi
xel ci mbiri Boroom bi, di wuta neex
Boroom bi. 33 Waaye ku takk jabar, fàww
mu bàyyi xel ci mbiri àddina si, ak nu mu
mana neexe jabaram, 34 te noonu dafay
daldi bare soxla. Jigéen ju séyul, walla
janq, dafay bàyyi xel ci mbiri Boroom
bi— bëgg koo jox yaramam ak xelam.
Waaye jigéen ji séy dafay bàyyi xel ci mbiri
àddina, ak nu mu mana neexe jëkkëram.
35 Seen njariñ a tax ma wax lii, du ngir teg
leen yen bu ngeen àttanul, waaye ngeen
mana jàppandil Boroom bi ci njaamu gu
rafet gu àndul ak genn njaaxle.

36 Nanu jàll nag ci mbiri kiy takk ngoro
te amul pastéefu takk ndaw si. Su fekkee
ne waxambaane wi xalaat na ne jëfewul
nu jekk ak janq bi, fekk muy wees ag
ndawam, te mu xalaat ne dafa koo wara
takk, kon na ko takk, ni mu ko bëgge; deful
bàkkaar. 37 Waaye nag su dogoo dëgg ci
baña takk, fekk sagoom rekk a tax te kenn
tegu ko ko, kon ba tey def na lu baax.
38 Noonu ku takk as ndawam def na lu
baax, rawatina nag ku takkul.

39 Jigéen ji séy dina ànd ak jëkkëram
giiru dundam. Waaye su jëkkër ji faatoo,
man na séy ak ku ko neex, su fekkee ne
góor gu gëm la. 40 Moona nag dina gëna
bég, bu toogee noonu rekk. Loolu mooy
sama xalaat, te defe naa ne man it am naa
Xelum Yàlla.

8

Mbir yi jëm ci lekk yàpp, wi ñu jagleel xërëm yi

1 Léegi nag, ci li jëm ci yàpp wi ñu jébbal
xërëm yi: nun ñépp am nanu xam-xam,
loolu dëgg la. Xam-xam day tax ba nit
yég boppam, waaye mbëggeel day yékkati
ngëm. 2 Ku xalaat ne xam nga dara, sa
xam-xam bënnagul. 3 Waaye ku bëgg
Yàlla, Yàlla xam la.

4 Kon nag ci li jëm ci lekk yàpp wu ñu
jébbal xërëm yi, xam nanu ne xërëm du
dara ci àddina; xam nanu itam ne Yàlla
kenn rekk la. 5 Su fekkee ne am na sax
yu ñuy teg Yàlla, muy ci asamaan mbaa ci
suuf —ndaxte am na yu bare yu ñu faral
di bokkaaleel Yàlla ak Boroom bi— 6 ba tey
ci nun, jenn Yàlla rekk a am, muy Baay
bi; lépp a ngi jóge ci moom te moom lanu
nekkal. Te it benn Boroom rekk a am, muy
Yeesu Kirist; lépp a ngi jaare ci moom, te
nun it nu ngi dund jaare ci moom.

7 Waaye ñépp xamuñu loolu. Am na
ñu tàmmoon xërëm yi, te léegi, bu ñu
lekkatee yàppu sarax yi, dañuy xalaat ne
xërëm lañu ko jagleel. Seen xel dafa leen
di yedd, ndaxte ci seen ñàkka xam dañuy
foog ne taq nañu sobe ndax ñam woowu.
8 Waaye ñam manula tax nu neex Yàlla. Su
nu ci lekkee, du yokk dara ci nun. Su nu ci
lekkul, du nu wàññi dara.

9 Waaye moytuleen, ba sañ-sañ bi ngeen
am, baña yóbbe bàkkaar ñi seen ngëm
néew. 10 Su amee ku ngëmam néew, mu
gis la, yaw mi bare xam-xam, nga toog di
lekk ca màggalukaayu xërëm ya, ndax du
ko xiir mu lekk yàppu sarax? 11 Noonu sa
xam-xam dina lor kooku ngëmam néew,
fekk sa mbokk moomu, Kirist dee na ngir
moom! 12 Su ngeen bàkkaaree, ba tooñ
bokk yi néew ngëm, di nëxal seen xel,
bàkkaar ngeen ba tooñ Kirist. 13 Kon bu
sama mbokk sóoboo ci bàkkaar ndax ñam
wi ma lekk, dootuma lekk mukk yàpp, ngir
baña sóob ci bàkkaar sama mbokk mi.

9

Dëddu naa peyu ndawal Kirist te lew na ma

1 Ndax awma ndogal ci li may def? Ndax
duma ndawul Kirist? Ndax gisuma Yeesu
sunu Boroom? Xanaa du yéena soqikoo ci
liggéey bi ma Boroom bi sant? 2 Su ma
ñenn ñi tegul ndaw, moom laa ci yéen,
ndaxte yéenay firnde jiy wone ne ndawul
Boroom bi dëgg laa.

3 Nii laay tontoo ñi may àtte: 4 Xanaa
sañunoo lekk ak a naan? 5 Xanaa sañunoo
indaale soxna su gëm Kirist, ni yeneen
ndawul Kirist ak doomi ndeyu Boroom
bi ak Sefas sax? 6 Walla boog man ak
Barnabas rekk noo wara daan sunu doole?

7 Kan moo masa solu soldaar ci pexey
boppam? Kan mooy bey tool te du ci
jariñu? Walla kan mooy sàmm jur te du
naan ca soow ma? 8 Lii may wax, du ci yëfi
doom Aadama rekk laa ko jukkee; xanaa
du yoon wi it moo ko santaane? 9 Ndaxte

bind nañu ci yoonu Musaa ne: «Bul sunjuñ
gémmiñu nag wu ñu takk ci bojjukaay.»
Ndax mooy tekki nag ne, Yàlla dafa bàyyi
xel nag yi? 10 Walla boog xanaa nun noo
moom wax jooju? Waaw, noo tax ñu bind
loolu. Noonu kuy bey war na am yaakaar,
te kuy bojj di yaakaara jot wàllam. 11 Nu ji
ci yéen yëfi Xelum Yàlla, ba noppi góobe
ci yéen yëfi àddina, ndax loolu dafa ëpp
li nu wara séentu? 12 Ndegam ñeneen a
am sañ-sañ boobu ci yéen, nun kon waxi-
noppi.

Waaye nag jariñoowunu sañ-sañ boobu.
Danuy far muñ lépp, ngir baña indi
ndog ci yoonu xibaaru jàmm bu Kirist bi.
13 Xanaa xamuleen ne, ñiy liggéeyal yëf yu
sell yi, dañuy lekk ñam, wi ci kër Yàlla gi,
te ñiy liggéey ci sarxalukaay bi, dañuy jot
seen wàll ci sarax yi? 14 Naka noonu it
Boroom bi digle na ne, ñiy yégle xibaaru
jàmm bi, nanu ci dund.

15 Waaye man jariñoowuma benn ci sañ-
sañ yooyu, te binduma yëf yooyu, ngir
ngeen di ma defal yu ni mel. Dee sax
moo ma ko gënal— kenn du jële ci man
mbir moomu may kañoo! 16 Su may yégle
xibaaru jàmm bi, manuma cee kañu. Sas
la, wu ñu ma sas. Dinaa torox, su ma
yéglewul xibaaru jàmm bi! 17 Su doon ci
sama coobare laa yégle xibaaru jàmm bi,
man naa ci séentu yool. Waaye defuma
ko ci sama coobare, ndaxte sas la, wu ñu
ma sas. 18 Kon nag lan mooy sama yool?
Xanaa di yégle xibaaru jàmm bi ci dara, te
baña jariñoo sañ-sañ boobu ma ci yelloo.

19 Gor laa te kenn moomu ma; teewul
def naa sama bopp jaamu ñépp, ngir mana
gindi nit ñu bare ci Kirist. 20 Ci biir Yawut
yi, sol naa melow Yawut yi, ngir gindi
leen. Man ci sama bopp yoonu Musaa
jiitalu ma, terewul bi ma nekkee ci biir
ñiy sàmm yoonu Musaa, sàmm naa yoon
wa, ngir gindi leen. 21 Ci biir ñi nekkul ci
yoonu Musaa, faalewuma woon yoon wi,
ngir gindi leen; waxuma ne ànduma ak
yoonu Yàlla, waaye topp naa yoon ci sama
bokk ak Kirist. 22 Ci biir ñi néew ngëm,
meloon naa ni ku néew ngëm, ngir gindi
leen. Doon naa lépp ci ñépp, ngir def lépp
lu ma man, ba ñenn mucc ci. 23 Damaa
def loolu lépp ndax xibaaru jàmm bi, ngir
man it ma am wàll ci barkeem.

24 Xanaa xamuleen ne, ñépp ñooy daw
cib rawante, waaye kenn rekk ay jël ndam
li? Dawleen nag ngir jël ko. 25 Ñiy
joŋante ci po muy waral tàggat yaram,
dañuy xañ seen bopp lu bare. Dañu koy
def, ngir am kaalag ndam gu dul yàgg;
waaye nun danu koy def, ngir am kaalag
ndam gu sax ba fàww. 26 Man nag noonu
laay dawe, te duma dawantu. Noonu laay
bëree, waaye duma def ni nit kuy dóor ci
jaww ji. 27 Waaye damay not sama yaram,
ba moom ko, ngir ragala yégal ñi ci des
xibaaru jàmm bi, ba noppi Yàlla xañ ma
ndam li.

10

Mbirum bànni Israyil misaal la, ma nuy artu

1 Bokk yi, bëgguma ngeen umple li
daloon sunu maam ya. Ñoom ñépp niir
wa* tiimoon na leen, te ñoom ñépp jàll
nañu géej. 2 Sóobu nañu ca ndoxu géej
ga ak ca niir wa, ba bokk noonu ci Musaa.
3 Ñoom ñépp bokk nañoo lekk ñam wa
Yàlla joxe, 4 naan naan ga mu joxe, ndaxte
ñu ngi doon naan ca xeer, wa leen doon
gunge, te xeer woowa Kirist la woon.
5 Teewul ñi ëpp ci ñoom neexuñu woon
Yàlla, ba mu fàddoon leen ca màndiŋ ma.

6 Mbir yooyu ay misaal lañu, yu nuy
artu, ngir benn bëgg-bëgg bu bon bañ noo
jiital, na mu leen jiitale woon. 7 Buleen
jaamu ay xërëm, ni ko ñenn ñi ci ñoom
defe woon. Ndaxte Mbind mi nee na:
«Mbooloo mi dafa toog, di lekk ak di naan,
ba noppi ñu jóg di mbumbaay.» 8 Bunu
njaaloo, ni ko ñenn ñi ci ñoom defe woon,
ba tax ñaar fukki junni ak ñett ci ñoom
dee ci benn bés. 9 Bunu diiŋat Kirist, ni
ko ñenn ñi ci ñoom defe, ba ay jaan màtt
leen, ñu dee. 10 Buleen xultu, ni ko ñenn
ñi ci ñoom defe woon, ba tax Malaakam
bóomkat bi rey leen.

11 Mbir yooyu leen daloon misaal la ci
nun, te bind nañu ko ngir artu nu, nun ñiy
dund ci jamono jii lépp mat. 12 Kon nag kiy
naw sa doole, ba yaakaar ne taxaw nga,
moytula daanu ci bàkkaar! 13 Benn nattu
dabu leen bu wuute ak yi dal nit ñépp. Te
sax Yàlla kuy sàmm kóllëre la, te du nangu
nattu bi wees seen kàttan, waaye cib nattu
dina leen ubbil bunt bu ngeen mana rëcce,
ba ngeen man koo dékku.

Buleen booloo ak rab yu bon yi

14 Looloo tax, sama soppe yi, nangeen
daw xërëm yi. 15 Maa ngi wax ak yéen
ñi am xel. Kon seetleen li ma leen wax.
16 Kaas bu yiw bi tax nuy gërëm Yàlla,
ndax du wone sunu booloo ak deretu
Kirist? Mburu mi nuy damm, xanaa du
dafay wone sunu booloo ak yaramu Kirist?
17 Ndegam benn mburu rekk a am, kon
nun ñépp lu nu baree bare, menn mbooloo
lanu, ndaxte bokk nanu menn mburu mi.

* 10:1 Ba bànni Israyil nekkee ca màndiŋ ma, Boroom bi moom ci boppam moo leen jiite woon, mel ni niir ci bëccëg bi, ngir gindi leen, su guddee mu doon jumu sawara, ngir niital leen.

18 Seetleen ci bànni Israyil. Ñiy lekk
sarax si ñu rendi, ndax booloowuñu ak
Yàlla ji ñu jagleel sarxalukaay ba? Ahakay!
19 Li may wax, lu muy tekki? Ndax yàpp
wi ñu jagleel xërëm yi dafay dara? Walla
xërëm yi dañuy dara? 20 Déedéet! Waaye
sarax yi xërëmkat yi di rendi, ay rab
lañu ko jagleel; jagleeluñu ko Yàlla. Te
man bëgguma, ngeen booloo ak rab yi.
21 Manuleena naan ci kaasu Boroom bi,
naan ci kaasu rab yi. Manuleena sukk
ci reerub Boroom bi, sukk ci reerub rab
yi. 22 Walla boog ndax danuy jéema gillil
meru Boroom bi? Xanaa noo ko ëpp doole?

Na mbëggeel laal seeni jëf, te ngeen wottu seen sañ-sañ

23 Dafa am ñu naan: «Lépp lanu sañ.»
Waaw, waaye du lépp a baax ci nun.
«Lépp lanu sañ,» waaye it lépp du yékkati
ngëm. 24 Bu kenn seet njariñam rekk,
waaye nay seet njariñul moroomam.
25 Man ngeena lekk lépp lu ñuy jaay ca
ja ba, bañ cee boole ay laaj ngir dalal seen
xel. 26 Ndaxte Mbind mi nee na: «Àddina
ak li ci biiram lépp, Boroom bi moo ko
moom.»
27 Ku xamul Yàlla nag, bu leen wooyee
aw ñam këram, te ngeen nangoo dem,
lekkleen lépp lu ñu leen dëj, baña laajte
dara ngir dalal seen xel. 28 Waaye bu
leen kenn nee: «Lii sarax la, bu ñu jagleel
xërëm yi,» suurleen ko ndax ki leen ko
xamal, ngir xel mu dal. 29 Waxuma sa xel
yaw, waaye xelu keneen laay wax.
Waaye nga ne: «Li ma saña def, lu tax
nit ku xelam dalul di am dara lu mu ciy
wax? 30 Su ma lekkee dara di ci sant Yàlla,
lu tax ñu may wax lu ñaaw, fekk sant naa
ci Yàlla?»
31 Kon su ngeen di lekk walla ngeen di
naan, walla lu ngeen mana def, defleen
lépp ngir màggal Yàlla. 32 Buleen def dara
lu mana fanq ngëmu Yawut yi walla ñi dul
Yawut walla mbooloom Yàlla. 33 Noonu
laay def man ci sama bopp: damay wuta
neex ñépp ci lépp. Wutuma lu may jariñ,
waaye luy jariñ ñu bare laay wut, ngir ñu
mucc.

11

1 Royleen ma nag, ni may roye Kirist.

Li jekk ci góor ak ci jigéen, bu mbooloo miy màggal Yàlla

2 Maa ngi leen di sant ci li ngeen may
fàttaliku ci lépp, ak ci li ngeen di topp
dénkaane yi ma leen dénk.
3 Waaye nag bëgg naa ngeen xam lii:
Kirist mooy kilifag bépp góor, góor di
kilifag jigéen, te Yàlla di kilifag Kirist.
4 Kon nag góor guy ñaan Yàlla, walla muy
wax ci kàddug Yàlla, fekk mu teg dara
ci boppam, day suufeel Kirist, kilifaam.
5 Waaye bu jigéen musóoruwul, buy ñaan
walla buy wax ci kàddug Yàlla, kooku day
suufeel jëkkëram jiy kilifaam, ndaxte day
mel ni jigéen ju ñu wat. 6 Jigéen ju dul
musóoru, bu yaboo, mu watu. Waaye
su fekkee ne jigéen dafay am kersa, su
wàññee kawaram walla mu watu, fàww
kon mu musóoru. 7 Góor nag moom
warula teg dara ci boppam, ndaxte mooy
melokaanu Yàlla te dafay wone ndamu
Yàlla. Jigéen moom dafay wone ndamu
góor. 8 Ndaxte jëlewuñu góor ci jigéen,
waaye jigéen lañu jële ci góor. 9 Te
sàkkuñu góor ngir jigéen, waaye jigéen
lañu sàkk ngir góor. 10 Looloo tax jigéen
wara teg ci kaw boppam luy màndargaal
kilifteef ga, ndax malaaka yi.
11 Teewul nag ci sunu booloo ak Boroom
bi, jigéen a ngi wéeru ci góor, te góor a
ngi wéeru ci jigéen. 12 Ni ñu sàkke jigéen
ci góor, noonu la góor juddoo ci jigéen, te
lépp a ngi jóge ca Yàlla.
13 Seetleen mbir mii: ndax jekk na jigéen
baña musóoru, buy ñaan Yàlla? 14 Xanaa
du àddina ci boppam dafa leen di won
ne gàcce la ci góor, ngir muy yar kawar
gu bare? 15 Waaye loolu nag ab taar la
ci jigéen. Dañoo jagleel jigéen kawar gu
gudd, muy muuraay ci moom. 16 Waaye su
kenn bëggee werante ci mbir moomu, na
xam lii: amunu beneen aada ci njàng mi,
du nun walla mboolooy Yàlla.

Reerub Boroom bi

17 Bi may tollu ci ndigal yi, manuma
leena sant, ndaxte seeni ndaje loraange
lañuy jur, waaye du njariñ. 18 Ci bu jëkk
dégg naa lii: bu ngeen di daje, am na
ci yéen ñuy féewaloo, te xaw naa koo
gëm. 19 Fàww mu am ay féewaloo ci seen
biir, ngir ñu mana xàmmi ñi neex Yàlla
ci yéen. 20 Bu ngeen dajee, manuleena
wax ne reerub Boroom bi ngeen di lekk.
21 Ndaxte bu ngeen dee lekk, ku nekk
dafay gaawantu di lekk reeram, ba tax
ñenn ñaa ngi xiif, fekk ñeneen di màndi.
22 Xanaa amuleen kër yu ngeen di lekke
ak di naane? Walla ndax dangeena xeeb
mbooloom Yàlla? Walla ngeen bëgga
rusloo ñi amul dara? Lu ma leen ci wara
wax nag? Ma gërëm leen ci loolu? Mukk!
Gërëmuma leen.
23 Li ma jële ci Boroom bi, moom laa leen
jottali: Boroom bi Yeesu, ci guddi gi ñu ko
woree, dafa jël mburu, 24 sant Yàlla, damm
ko ne: «Lii sama yaram la, wi ma joxe
ngir yéen. Defleen lii, ngir fàttaliku ma.»
25 Noonu itam bi ñu lekkee ba noppi, mu
jël kaas bi ne leen: «Kaas bii mooy misaal
kóllëre gu bees, gi Yàlla fas jaarale ko ci
sama deret. Defleen lii ngir fàttaliku ma.»

26 Ndaxte saa su ngeen di lekk mburu mii,
walla ngeen di naan ci kaas bii, yéena ngi
yégle deewu Boroom bi, ba kera muy ñëw.
27 Kon nag képp ku jekkadi ni mu lekke
ci mburu mi te naane ni ci kaasu Boroom
bi, tooñ nga yaramu Boroom bi ak dere-
tam. 28 Na ku nekk seetlu boppam nag,
sooga lekk ci mburu mi te naan ci kaas
bi. 29 Ku lekk mburu mi, naan ci kaas bi,
fekk faalewuloo solos yaramu Kirist wi, sa
lekk ak sa naan dina xëcc àtteb Yàlla ci sa
kaw. 30 Looloo tax ñu bare ci yéen wopp
te ñàkk doole, ba ñenn ñi faatu. 31 Su nu
doon seetlu sunu bopp ni mu ware, kon
àtte du nu dal. 32 Waaye bu nu Boroom bi
dee àtte, da nuy yar ngir bañ noo boole ci
mbugalu àddina.
33 Noonu nag bokk yi, bu ngeen dajee, di
lekk reerub Boroom bi, nangeen xaarante.
34 Ku xiif, na lekke këram, ngir baña indi
ci yéen àtteb Yàlla ndax seen ndaje yi.
Yeneen fànn yi ci des nag, bu ma ñëwee
ci yéen, dinaa ko seet.

12

May yi jóge ci Xelu Yàlla mi

1 Léegi nag bokk yi, ci li jëm ci mayi
Xelum Yàlla, bëgguma ngeen umple ci
dara. 2 Xam ngeen ne bi ngeen xamagul
woon Yàlla, xërëm yi manula wax ñoo
leen jiitaloon, di leen wommat. 3 Moo tax
ma leen di xamal lii: ku Xelum Yàlla solu
du wax ne: «Yeesu dafa araam.» Te it kenn
manula wax ne: «Yeesu mooy Boroom bi,»
su ko ko Xelum Yàlla waxloowul.
4 Am na fànni may yu bare yu jóge ci
Xelum Yàlla, waaye menn Xel moomu moo
koy séddale. 5 Am na ay sas yu bare,
waaye benn Boroom bi la. 6 Am na ay fànn
yu bare yu Yàllay feeñale dooleem, waaye
jenn Yàlla ji mooy jëfe doole yooyu yépp ci
ñépp.
7 Noonu Yàlla jox na ku nekk fànn
gu muy feeñale Xelam mu Sell mi ngir
njariñul ñépp. 8 Am na ku Yàlla sédde,
jaarale ko ci Xelam, mayu wax ak xel mu
leer, keneen am mayu xam-xam, te mu
bawoo ci menn Xel mi. 9 Keneen it menn
Xel mi jox ko ngëm, keneen di wéral ay
jàngoro ci kàttanu Xel moomu, 10 keneen
di def ay kéemaan, am kuy wax ci kàddug
Yàlla, am keneen kuy ràññee li jóge ci
Xelum Yàlla ak li jóge ci yeneen xel yi,
keneen it di wax ay xeeti làkk, ak kuy
firi làkk yooyu. 11 Loolu lépp, menn Xel
moomu moo koy def, ku nekk mu sédd la
ci, ni mu ko soobe.

Wenn yaram ak cér yu bare

12 Noona la ci yaramu nit. Yaram wenn
la, teewul am na cér yu bare. Waaye céri
yaram yépp, ak li ñuy baree bare, ñoo
bokk, doon wenn yaram. Te noonu la
Kirist mel. 13 Yàlla sóob na nu ci menn
Xelam mi, ngir nu doon wenn yaram: nuy
Yawut walla nu dul Yawut, nuy jaam mbaa
gor, nun ñépp Yàlla may na nu, nu naan ci
menn Xel mi.
14 Yaram du benn cér, waaye cér yu
bare la. 15 Kon bu tànk nee: «Man duma
loxo, kon bokkuma ci yaram,» du ko teree
bokk ci céri yaram yi. 16 Te bu nopp nee:
«Duma bët, kon bokkuma ci yaram,» du
ko teree bokk ci céri yaram yi. 17 Bu yaram
wépp doon bët, kon nan lay dégge? Walla
bu yaram wépp doon nopp, kon nan lay
xeeñtoo? 18 Waaye Yàlla dafa riime céri
yaram wi, def bu ci nekk fa mu ko soobe.
19 Bu lépp doon benn cér, kon fu yaram
di nekk? 20 Cér yi daal bare nañu, waaye
wenn yaram rekk a am.
21 Bët nag manul ne loxo: «Soxlawuma
la!» Te bopp it manul ne tànk yi:
«Soxlawuma leen!» 22 Loolu sax manula
am, ndaxte céri yaram, yi gëna néew
doole, ñoo gëna am njariñ. 23 Te cér
yi gëna ñàkk maana, ñoom lanuy gëna
topptoo. Cér yi ci rafetula tudd, ñoom
lanuy gëna suturaal, 24 fekk yi gëna rafet,
soxlawul nu leen di suturaale noonu.
Waaye Yàlla dafa boole sunu céri yaram
yi, ngir gëna teral cér yi ko soxla. 25 Noonu
yaram du séddaloo, waaye cér bu ci nekk
dina dimbali yi ci des. 26 Bu sa benn céru
yaram dee metti, yeneen yi ci des yépp
dañuy bokk, yég metit wi. Te bu dee
dangaa fonk sa benn céru yaram it, ndax
du sa yaram wépp a ciy bànneexu?
27 Léegi benn yaram ngeen, muy
yaramu Kirist, te kenn ku nekk ci yéen
cér nga ci. 28 Te Yàlla teg na ci mbooloom
ñi gëm, ku nekk ak sa may: ci bu
jëkk ay ndawi Kirist, teg ca ñiy wax ci
kàddug Yàlla, teg ca ñiy jàngle, ñiy def ay
kéemaan, ñi am mayu wéral ay jàngoro,
ñiy dimbalee, ñiy jiite, ñiy wax ay xeeti
làkk. 29 Ndax ñépp ay ndawi Kirist lañu?
Ndax ñépp dañuy wax ci kàddug Yàlla?
Ndax ñépp ay jàngle? Ndax ñépp ay
def kéemaan? 30 Ndax ñépp a am mayu
wéral ay jàngoro? Ndax ñépp ay wax ay
làkk? Ndax ñépp a leen di firi? 31 Waaye
fonkleen may yi gën.

Mbëggeel moo gëna màgg lépp

Léegi nag ma won leen yoon wu gën
lépp.

13

1 Su fekkee ne damay wax làkki nit ñi
ak yu malaaka yi sax, te boolewuma ci
mbëggeel, duma dara lu dul ndënd muy
riir, walla jóolóoli buy kandaŋ-kandaŋi.
2 Su ma yéglee wax ju tukkee ci Yàlla,

ma xam lépp luy kumpa, ma yor xam-xam
bépp te gëm Yàlla ba mana randal ay tund,
fekk boolewuma ci mbëggeel, duma dara.
3 Te it su ma doon sarxe li ma am lépp,
di bàyyi ñu lakk sama yaram, ba rey ma,
su ma ci boolewul mbëggeel, du ma jariñ
dara.

4 Ku bëgg dafay muñ te laabiir. Ku bëgg
du iñaan, du kañu, du tiitaru, 5 du def
lu jekkadi, du wut njariñu boppam, du
naqari deret, du ñaaw njort. 6 Du bég ci
lu awul yoon, waaye dina bég ci lépp luy
jollil dëgg. 7 Mbëggeel day baale lépp, am
gëm ci lépp, yaakaar lépp, muñ lépp.

8 Mbëggeel amul àpp. Ñiy wax ci
kàddug Yàlla dinañu noppi, ñiy wax ay
làkk dinañu ko bàyyi, ñiy xamle xam-
xamu Yàlla wàcc. 9 Xam-xam bi nu am
des na, te ni nu jottalee xibaar bi nu Yàlla
dénk des na. 10 Waaye li mat, bu dikkee, li
matul jóge fi. 11 Bi ma dee xale, dama doon
wax ni xale, di dégge ni xale, di xalaate
ni xale. Waaye bi ma doonee mag, bàyyi
naa lu bokkoon cig ndaw. 12 Tey jii gis bu
lëndëm lanuy gis, ni takkandeer ci seetu
bu lëndëm; bu ëllëgee dinanu gis jaxran.
Tey jii sama xam-xam des na; bu ëllëgee
dinaa xam ba mat sëkk, ni ma Yàlla xame.

13 Léegi nag ñett yii ñooy sax: ngëm,
yaakaar, mbëggeel; te mbëggeel moo ci
raw.

14

Farluleen ci di jottali kàddug Yàlla

1 Xëntewooleen mbëggeel te fonk mayi
Xelum Yàlla, rawatina mayu wax ci
kàddug Yàlla, 2 ndaxte kiy wax aw làkk,
waxul ak nit ñi, waaye Yàlla lay waxal,
ndaxte kenn déggul li muy wax. Dafay
wax ay mbóot ci xelam. 3 Waaye kiy
jottali kàddug Yàlla, nit ñi lay waxal ngir
yékkati seen ngëm, di leen dénk ak a
dëfal. 4 Kiy wax aw làkk dafay yokk
boppam, waaye kiy wax ci kàddug Yàlla,
dafay yokk ngëmu mbooloo mi. 5 Léegi
nag bëgg naa yéen ñépp, ngeen di wax
ay làkk, waaye li ma gënal mooy ngeen di
wax ci kàddug Yàlla. Kiy wax ci kàddug
Yàlla moo gën kiy wax ay làkk, su firiwul li
muy wax, ngir ngëmu mbooloo mi yokku.

6 Kon nag bokk yi, su ma ñëwee ci yéen,
di wax ay làkk, lu ma leen di jariñ? Dara,
su ma leen indilul dëgg gu Yàlla feeñal,
walla xam-xam walla kàddu gu tukkee ca
Yàlla, walla am njàngle. 7 Noonu la mel
itam ci yëf yi dundul tey riir, ni toxoro
walla xalam. Su li ci jibe leerul, naka la
nit mana ràññee li mbiibi toxoro walla
buumi xalam di wax? 8 Rax-ca-dolli su liit
gi jibul bu leer, kuy mana waajal xare ba?
9 Noonu itam bu ngeen génnewul ay wax
yu leer ci seen gémmiñ, nan lañuy mana
xame li ngeen di wax? Dingeen wax cig
neen! 10 Xawma ñaata xeeti làkk a am ci
àddina, te wu ci nekk am na lu muy tekki.
11 Su ma xamul nag làkk wi ñu may làkk,
doxandéem laay doon ci ki koy wax, te ki
koy wax it doxandéem la ci man. 12 Yéen
itam, gannaaw dangeena fonk mayi Xelum
Yàlla, jéemleena ëpple ci liy yokk ngëmu
mbooloo mi.

13 Looloo tax kiy wax aw làkk, na ñaan
ngir mu mana firi li looluy tekki. 14 Su
may ñaan Yàlla ci aw làkk, sama xol day
ñaan, waaye sama xel amalul kenn njariñ.
15 Kon nag lu muy indi? Bu may ñaan,
dinaa ànd ak sama xol, àndaale ak sama
xel. Bu may woy, dinaa ànd ak sama xol,
àndaale ak sama xel. 16 Walla, boo dee
gërëm Yàlla, ànd ci ak sa xol rekk, kon
ku masula jàng mbir yooyu, nan la mana
waxe: «Amiin,» ci sa cant Yàlla googu?
Ndaxte xamul li ngay wax. 17 Dëgg la,
dangay sant Yàlla bu baax, waaye ki ci des,
ngëmam yokkuwul.

18 Maa ngi sant Yàlla ci li may wax ay
làkk, ba raw leen yéen ñépp. 19 Waaye ci
ndajem mbooloom ñi gëm, wax juróomi
baat yu am njariñ, ngir jàngal ñi ci des,
moo ma gënal wax fukki junniy baat ciw
làkk.

20 Bokk yi, buleen melati ni ay xale, ci
ni ngeen di xalaate. Ci lu jëm ci lu bon,
mel-leen ni ay xale, waaye ci seeni xalaat,
mel-leen ni ay mag. 21 Bind nañu ci téereb
yoon wi:

«Dinaa wax ak mbooloo mii,
jaare ko ci ay nit, ñuy wax yeneen làkk,
ak ay gémmiñi doxandéem,
waaye ba tey duñu ma déglu.»
Moom la Boroom bi wax.

22 Ci noonu wax ay làkk, firnde la ci ñi
gëmul, te du firnde ci ñi gëm. Te it wax
ci kàddug Yàlla, du firnde ci ñi gëmul,
waaye firnde la ci ñi gëm. 23 Kon nag
su fekkee ku jàngul mbiri Kirist walla ku
gëmul dugg ca mbooloo ma, fekk ñépp di
wax ay làkk, ndax du wax ne dangeena
dof? 24 Waaye bu ñépp dee wax ci kàddug
Yàlla, te ku gëmul dugg fa, walla ku jàngul
mbiri Kirist, wax yi ñépp wax dafay wone
bàkkaaram te àtte ko, 25 ba kumpay xolam
feeñ. Bu ko defee dina dëpp jëëm ci
suuf, di màggal Yàlla te naan: «Dëgg-dëgg
Yàllaa ngi ci seen biir.»

Seetleen bu baax seen nekkin ci seen ndaje

26 Kon nag bokk yi, lu muy indi? Bu
ngeen dajee, kii am aw taalif, kii am
njàngle, kii dëgg gu Yàlla feeñal, kii di
wax aw làkk, kee di ko firi. Na loolu
lépp aw ci yoonu yokk ngëmu mbooloo

mi. 27 Su amee kuy wax aw làkk, na ñaar
wax walla gën gaa bare ñett. Nañu ko
toppante, te kenn di firi. 28 Su amul kuy
firi, kooku di wax aw làkk, na noppi ci
ndajem mbooloo mi. Na waxanteek Yàlla
ci xolam.
29 Ci ñiy wax ci kàddug Yàlla nag, na
ñaar walla ñett wax, te ñi ci des ràññee li
ñuy wax. 30 Su amee ku toog te Yàlla feeñal
ko dëgg, na ki doon wax noppi. 31 Yéen
ñépp man ngeena kenn-kennoo wax ci
kàddug Yàlla, ngir ñépp jàng te dégg li ñu
leen di dénk. 32 Ñiy jottali kàddug Yàlla
dañoo moom seen xel, 33 ndaxte Yàlla du
Yàllay lëj-lëj waaye Yàllay jàmm la.
Ci mboolooy gaayi Yàlla yépp, 34 na
jigéen ñi noppi ci ndaje mi, ndaxte sañuñu
faa wax. Nañu doon jigéen ñu nangu, ni
ko yoon wi tërale. 35 Te su ñu bëggee laaj
dara, nañu ko laaj seen jëkkër ca kër ga,
ndaxte jigéen di wax ci ndajem mbooloom
ñi gëm, gàcce la.
36 Ndax ci yéen la kàddug Yàlla sosoo?
Walla ndax ci yéen rekk la agsi? 37 Su kenn
xalaatee ne mooy wax ci kàddug Yàlla,
walla mu xalaat ne Xelum Yàlla jagleel na
may, na nangu ne lii ma leen bind ndigalu
Boroom bi la. 38 Te su ko xeebee it, ñu xeeb
ko.
39 Kon nag bokk yi, farluleen ci di wax
ci kàddug Yàlla, te buleen tere kenn muy
wax ay làkk. 40 Waaye nag, na lépp di dox
ciy teggin te aw yoon.

15

Ci li jëm ci ndekkitel Kirist

1 Léegi nag bokk yi, maa ngi leen di
fàttali xibaaru jàmm bi ma leen yégal.
Xibaaru jàmm boobu, nangu ngeen ko te
yéena ngi ciy sax. 2 Ci moom ngeen jaare,
ba mucc, bu ngeen téyee bu dëgër njàngle
mi, ni ma leen ko yégale. Walla xanaa
boog gëm ngeen ko cig neen?
3 Li ma jotoon, jottali naa leen ko, te moo
jëkk ci maana yi: Kirist dee na ngir dindi
sunuy bàkkaar, ni ko Mbind mi tërale,
4 suul nañu ko, mu dekki ca ñetteelu fan
ba, ni ko Mbind mi tërale. 5 Feeñu na
Sefas, teg ca fukki taalibe ya ak ñaar.
6 Gannaaw ga feeñu na lu ëpp juróomi
téeméeri bokki taalibe ci benn yoon. Te ñu
bare ci ñoom ñu ngi dund ba léegi, waaye
am na ci ñu nelaw. 7 Ba noppi feeñu na
Saag ak ndawi Kirist yépp. 8 Man nag la
mujja feeñu, ma mel ni liir bu judduwul
ci jamonoom. 9 Ndaxte maa gëna ñàkk
solo ci ndawi Kirist yi, te yeyoowuma sax,
ñu may wooye ndaw, man mi doon fitnaal
mbooloom Yàlla. 10 Waaye nag yiwu Yàlla
moo tax ma doon li ma doon, te yiw, wi mu
wone ci man, du cig neen. Waaye sax maa
gëna liggéey ñi ci des ñépp: du ci man,
waaye yiwu Yàlla, wiy jëf ci man, moo
tax. 11 Noonu nag muy man muy ñoom,
dénkaane boobu lanuy yégle, te moom
ngeen gëm.

Nan lañu mana waxe ne, néew yi duñu dekki?

12 Waaye su nu yéglee ne, Kirist dekki
na, nan la ñenn ñi ci yéen mana waxe ne,
néew yi duñu dekki? 13 Su fekkee ne ñi dee
duñu dekki, kon Kirist it dekkiwul. 14 Te su
Kirist dekkiwul, sunu waare day neen, te
it seen ngëm day neen. 15 Rax-ca-dolli gis
nañu ne seedeel nanu Yàlla ay fen, ndaxte
seede nanu ci mbiram ne dekkal na Yeesu,
te fekk dekkalu ko, su néew yi dul dekki.
16 Su néew yi dul dekki, Kirist moom it
dekkiwul. 17 Te su Kirist dekkiwul, seen
ngëm du am solo, ba tey yéena ngi ci seeni
bàkkaar. 18 Te it ñi dee ba noppi ci Kirist
sànku nañu. 19 Su fekkee ci giiru dund gii
rekk la sunu yaakaar ci Kirist ame solo,
kon noo gëna mata yërëm ñépp.
20 Waaye léegi Kirist dekki na, di ku
jëkka dekki, ni gub yi ñu jëkka tànne ci
ngóob mi, jagleel leen Yàlla. 21 Gannaaw
ci nit la dee jaar, dugg àddina, kon it
ci nit la ndekkite jaar. 22 Kon ni ñépp
deeye ci seen bokk ci Aadama, noonu la
ñépp di dundaate ci seen bokk ci Kirist.
23 Waaye ku nekk ak ayam. Kirist moo
jëkk, mel ni gub yi ñu jëkka tànne ci
ngóob mi, ba noppi, bu Kirist délsee, ñi
bokk ci moom jël seen ay. 24 Gannaaw
ga, mujug jamono taxaw, te Kirist dina not
gépp kilifa ak bépp sañ-sañ ak doole, ba
noppi delloo nguur gi kiy Yàlla di Baayam.
25 Ndaxte fàww Kirist nguuru, ba kera
Yàlla di daaneel noonam yépp ciy tànkam.
26 Noon bu mujj, bi mu fiy jële, mooy dee.
27 Ndaxte Mbind mi nee na: «Yàlla notal na
ko lépp, mu teg ci tànk.» Waaye bu Mbind
mi nee, «not na lépp,» wóor na ne moom
mi ko notal lépp, génne na ci boppam.
28 Léegi bu ñu ko notalee lépp nag, moom
Kirist muy Doom ji dina delloo kilifteef gi
Yàlla, mi ko notal lépp, ngir Yàlla nekk
buur ci lépp.
29 Su ndekkite amul, kon ñi ñu sóob ci
ndox ngir ñi dee, lu mu leen di jariñ? Su
dekki amul, kon lu tax ñu leen di sóob
ngir ñi dee? 30 Te nun it lu tax fu nu tollu
nu jaay sunu bakkan? 31 Bokk yi, ni ma
damoo ci yéen ndax Yeesu Kirist, ni la ma
wóore ne bés bu nekk ma riisu dee. 32 Su
fekkee ne ci ni ñu ko waxe, xeex naa ca
dëkku Efes ak rabi àll, kon ban njariñ la
may amal? Su néew yi dul woon dekki,
am na lu ci léeb wax:
«Nanu lekk di naan, ndaxte ëllëg dinanu
dee.»

33 Bu leen ko réere mbir: «Ànd bu bon
dina yàq nit ku baax.» 34 Delloosileen xel
yi te bàyyi bàkkaar, ndaxte am na ci yéen,
ñu umple Yàlla. Kon war ngeena rus!

Nan la yaramu ñi dekki mel?

35 Waaye dina am kuy naan: «Nan la
néew yi di dekkee? Wan yaram lañuy
délsee?» 36 Yaa gàtt xel! Li ngay ji,
du jebbi dund gu bees, fi ak deewul ba
noppi. 37 Te li ngay ji du jëmmi gàncax
giy ñëwi, waaye pepp kese la, maanaam
dugub, walla weneen jiwu. 38 Noonu Yàlla
jox ko jëmm ju ko neex, jiwu wu nekk
ak jëmmam. 39 Jëmmi mbindeef yépp a
wuute: nit ak jëmmam, mala, picc, jën—
yu ci nekk ak sa jëmmi bopp. 40 Am na
itam ay jëmm ca asamaan ak i jëmm ci
suuf. Leeru jëmm ca asamaan wuute na
ak gi ci suuf. 41 Jant bi, weer wi ak biddiiw,
lu nekk ak sag leer. Te it leeru biddiiw bu
nekk dina wuute ak moroomam.

42 Noonu la ndekkitel néew yi di deme.
Bu ñu suulee néew bi, dañoo ji lu yàqu.
Bu dekkee, du yàqooti ba abadan. 43 Lu
ñàkk solo lañuy suul; mu dekki ak ndam.
Lu néew doole lañuy suul, mu dekki ak
kàttan. 44 Bu ñu koy suul, yaram lay doon
wu soloo woon ruu. Bu dekkee, doon
yaram wu soloo ndamu Xelum Yàlla.

Ndegam am na yaram wu soloo ruu, kon
dina am yaram wu soloo ndamu Xelum
Yàlla. 45 Mbind mi nee na: «Nit ku jëkk
ka, Aadama, doon na boroom ruu,» waaye
Aadama mu mujj mi doon na Xel muy joxe
dund.

46 Yaram wi soloo ndamu Xelum Yàlla
jiituwul; yaramu doom Aadama moo jiitu;
yaramu ndam li moo ci topp. 47 Nit ku
jëkk ka pëndu suuf la woon; ñaareelu nit
ki di Kirist, mi ngi jóge asamaan. 48 Waa
àddina yor nañu jëmmi nit, ki ñu sàkke ci
suuf; noonu it ñi bokk ci asamaan dinañu
yor melokaanu ki jóge ci asamaan. 49 Te
ni nu yore melokaanu ki ñu sàkke ci suuf,
noonu lanuy yoreji melokaanu ki jóge ca
asamaan.

50 Li may wax nag bokk yi, moo di ne,
sunu yaram wii manula am wàll ci nguuru
Yàlla, te lu yàqu manula am wàll ci liy sax
abadan. 51 Lii ma leen di xamal, mbóotu
Yàlla la. Dégluleen, dunu jaar ci dee nun
ñépp, waaye nun ñépp dinanu soppiku,
52 ci saa su gàtt, ci xef ak xippi, bu liit gu
mujj gi jibee. Ndax liit gi dina jib, néew
yi dekki, di dund abadan, te nun dinanu
soppiku. 53 Yaram wu yàqu war na sol
jëmm ja dul yàqooti, te yaram wiy dee
sol dund gu sax abadan. 54 Bu li yàqu
solee melokaanu li dul yàqu, te liy dee sol
melokaanu liy sax abadan, kon lii ñu wax
ci Mbind mi mat:

«Yàlla not na dee, ba labal ko ci ndamam.
55 Céy yaw dee! Ana sa ndam?
Céy yaw dee! Ana sa daŋar ji ngay fitte?»
56 Daŋaru dee mooy bàkkaar, te dooley
bàkkaar mooy Yoon wi. 57 Waaye jërëjëf
yaw Yàlla, ji nu jox ndam li jaarale ko ci
sunu Boroom Yeesu Kirist!

58 Kon nag sama bokk yi ma sopp,
nangeen takku, sampu ba dëgër, te gëna
sawar ci liggéeyu Boroom bi, xam ne seen
liggéey, bi jëm ci Boroom bi, du neen.

16

Ci mbirum laajum xaalis mi jëm ci mbooloom Yàlla mi

1 Léegi nag ci li jëm ci ndimbal, li ñuy
sàkkal gaayi Yàlla yi, defleen li ma tëral
ci mboolooy ñi gëm te nekk ci diiwaanu
Galasi. 2 Bés bu jëkk ci ayu-bés yi, na ku
nekk ber lu mu àttan, denc ko, ngir saa
yu ma dikkee, ñu bañ di wër di laaj xaalis.
3 Su ma dikkee, dinaa dénk seen xaalis ñi
ngeen tànn, yónni leen Yerusalem, boole
ko ak bataaxal. 4 Su aajoo ma demal sama
bopp, kon dinañu ànd ak man.

Ndigal yu mujj yi

5 Gannaaw bu ma jàllee diiwaanu Mase-
duwan, dinaa ñëw ci yéen, ndaxte fas naa
ko yéenee jàll. 6 Man na am ma yàgg
ci yéen, jombul sax ma lollikoo fi yéen.
Noonu dingeen taxawu sama yoon, fu ma
mana jëm. 7 Ndaxte fi mu ne bëgguma
leena gis rekk, jàll, waaye yaakaar naa
ne dinaa toog ci yéen ab diir, bu neexee
Boroom bi. 8 Ba tey dinaa toog fii ci dëkku
Efes ba màggalu Pàntakot, 9 ndaxte Yàlla
ubbil na ma bunt, ba mu ne làññ, ngir may
def liggéey bu mana am muj gu rafet, te
noon yu bare bëgga gàllankoor liggéey bi.

10 Bu leen Timote ganesee, fexeleen ba
bumu am njàqare ci seen biir, ndaxte
dafay liggéeyal Boroom bi ni man. 11 Kon
bu ko kenn xeeb. Nangeen taxawu
yoonam, ba mu délsi ci man ci jàmm,
ndaxte maa ngi koy xaar ak bokk yi.

12 Naka Apolos sunu mbokk mi nag
moom, xiir naa ko ay yooni yoon, mu ñëw
ci yéen, ànd ak bokk yi. Waaye fi mu ne
dëppoowul ak coobareem. Dina ñëw saa
su ko manee.

13 Farluleen te dëgër ci ngëm, di góor-
góorlu te am pastéef. 14 Lépp li ngeen di
def, defleen ko ak mbëggeel.

15 Xam ngeen ne, Estefanas ak nja-
bootam ñoo jëkka nangu xibaaru jàmm bi
ci diiwaanu Akayi, te ñoo joxe seen bopp,
ngir liggéeyal gaayi Yàlla yi. Kon nag bokk
yi, maa ngi leen di ñaan, 16 ngeen nangul
nit ñu mel noonu, ñoom ak képp ku ànd
ak ñoom ci liggéey bi. 17 Bi ma Estefanas
ak Fortunatus ak Akaykus seetsee, bég naa

ci lool. Taxawal nañu leen ci topptoo,
bi ngeen yéene woon ci man te tële ko.
18 Seral nañu sama xol ak seen yos itam.
Kon fonkleen nit ñu mel noonu.

Tàggoo

19 Mboolooy ñi gëm te nekk diiwaanu Asi
ñu ngi leen di nuyu. Akilas ak Pirsil, ñu
ngi leen di nuyu bu baax ci Boroom bi,
ñoom ak mbooloom ñi gëm tey daje seen
kër. 20 Bokk yépp ñu ngi leen di nuyu.

Saafoonteleen ak xol bu laab.

21 Man Pool maa bind nuyoo bii ci sama
loxob bopp.

22 Képp ku bañ Boroom bi, yal na ko
Yàlla alag. Boroom bi, ñëwal!

23 Yal na yiwu Boroom bi Yeesu ànd ak
yéen.

24 Bëgg naa leen yéen ñépp ndax sunu
booloo ak Yeesu Kirist.

Ñaareelu bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko WAA KORENT

[1] Man Pool, ndawul Kirist Yeesu ci coo-
barey Yàlla, man ak Timote sunu mbokk,
noo leen di bind, yéen mbooloom Yàlla mi
nekk dëkku Korent, ak gaayi Yàlla yu sell,
yi nekk ci diiwaanu Akayi gépp. [2] Yal na
leen Yàlla sunu Baay ak Boroom bi Yeesu
Kirist may yiw ak jàmm.

Yàlla, Boroom lépp luy dëfal xol yi

[3] Cant ñeel na Yàlla, Baayu sunu boroom
Yeesu Kirist, di Baay biy Aji Yërëm tey
Boroom lépp luy dëfal xol yi. [4] Mooy dëfal
sunu xol ci sunu tiis yépp, ngir nun ci sunu
bopp nu mana dëfal xolu ñépp ñi nekk ci
tiis, di leen sédd ci noflaay, bi Yàlla def
ci sunu xol. [5] Ndaxte ni coonoy Kirist di
baawaane ci nun, noonu it la Kirist nekke
buntu noflaay bu yaa, biy dëfal sunu xol.
[6] Su nuy jaar ci tiis, seen noflaay a tax ak
seen mucc. Bu dee Yàlla dëfal na sunu
xol, seen noflaay a tax, ngir ngeen mana
dékku naqar yu mel ni yu nuy am, nun
itam. [7] Sunu yaakaar ci seen mbir dëgër
na, xam ne ni ngeen bokke ak nun naqar,
noonu ngeen di bokke ak nun noflaayu xol.

[8] Ndaxte bokk yi, bëggunu ngeen umple
tiis, wi nu daj ci diiwaanu Asi. Yen bi
diisoon na lool ba weesu sunu kàttan, ba
amatunu yaakaar sax ci dund. [9] Demoon
nanu ba defe ne dogalees na sunug dee.
Loolu amoon na, ngir nu baña wéer sunu
yaakaar ci sunu bopp, waaye nu wéer
ko ci Yàlla, miy dekkal néew yi. [10] Moo
nu musal ci dee gu metti googu te dina
nu musalaat. Ci moom lanu wékk sunu
yaakaar ne dina nu musalati, [11] bu ngeen
nu jàpplee di ci boole seeni ñaan. Noonu
ñu bare dinañu gërëm Yàlla ci yiw, wi mu
nu may te muy tontul ñaanu ñu bare.

Pool setal na boppam

[12] Li nuy tiitaroo moo di sunu xel day
seede ne ci kanam àddina si, rawatina sax
ci seen kanam, aw nanu ci tànk yu jub, ànd
ak xol bu laab fa kanam Yàlla. Jëfewunu
ci pexem nit, waaye ci yiwu Yàlla lanu
jëfe. [13-14] Bindunu leen nag leneen lu dul li
ngeen jàng te xam ko. Fi mu ne seen xam-
xam ci nun matagul, waaye yaakaar naa
ne bu matee, dingeen mana tiitaru ci nun,
ni nu koy defe ci yéen, bu bésu Boroom bi
Yeesu ñëwee.

[15] Kon ni ma ame woon kóolute googu,
naroon naa jëkka jaar ci yéen, ngir ganesi
leen ñaari yoon. [16] Bëggoon naa jaar ci
yéen, dem diiwaanu Maseduwan, te bu
ma jógee Maseduwan, dikkaat ci yéen,
ngir ngeen waajal sama tukki ca Yude.
[17] Ba may mébét loolu nag, ndax dama cee
boolewul pastéef? Te ndax samay yéene
yéeney nit kese la, ba may xel ñaar, naan
«waaw» ak «déet»?

[18] Wóor na Yàlla ne li nu leen di wax, du
«waaw» ju ànd ak «déedéet». [19] Ndaxte
Doomu Yàlla ji, Yeesu Kirist, mi nu doon
yégle ci seen biir, man ak Silwan ak Tim-
ote, nekkul woon «waaw» ak «déedéet;»
«waawi» Yàlla la masa nekk. [20] Te lépp
lu Yàlla dige woon fekk na «waawam»
ci moom. Noonu kon ci Kirist lanuy
waxe: «Amiin», ngir yékkati ndamu Yàlla.
[21] Te Yàlla moo nuy dëgëral ci Kirist, nun
ak yéen, te sol nu Xelam. [22] Moo nu
màndargaal ni ay gaayam, def Xelam ci
sunu xol, muy dawal ci cér, bi mu nu
dencal.

[23] Man nag Yàlla seede na ma, te giñ naa
ci sama bakkan ne yërëm leen rekk moo
tax délseeguma Korent. [24] Du caageen nag
noo leen bëgga not ci lu jëm ci seen ngëm,
waaye nu ngi liggéeyandoo ak yéen ngir
seen mbég, ndaxte ci ngëm ngeen sax.

2

[1] Man nag fas yéene naa lii: duma délsi
ci yéen ci naqar. [2] Ndaxte su ma leen tegee
naqar, kuy seral sama xol ku dul yéen ñi
ma teg aw naqar? [3] Looloo tax ma binde
noonu, ngir baña agsi, am naqar ci ñi ma
waroona bégal. Am naa kóolute ci yéen
ñépp ne sama mbég mooy seen mbég. [4] Ci
biir tiis ak xol bu jeex laa leen bind, samay
bët taa ak ay rongooñ. Binduma leen
ngir teg leen naqar, waaye ngir ngeen xam
xóotaayu mbëggeel gi ma am ci yéen.

Pool baal na ki tooñoon

[5] Su kenn tegee moroomam naqar, du
man la ko teg, waaye man nanu ne yéen
ñépp la ko teg —matul may réyal mbir
mi. [6] Àtte bi ko mbooloo mi teg, doy na.
[7] Léegi nag baal-leen ko te dëfal xolam,
ngir bañ mu sóobu ci naqar wu ëpp. [8] Kon
maa ngi leen di ñaan, ngeen feddali seen
mbëggeel ci moom. [9] Nattu leen moo
tax ma bind leen it, ngir seet ba xam
ndax dingeen dégg ndigal ci lépp. [10] Ku
ngeen baal, ma baal ko itam. Man nag, su
ma baalee —fekk am lu ma wara baale—
yéena tax ma def ko ci kanam Kirist, [11] ngir
Seytaane baña am bunt bu mu jaar ba nax
nu, ndaxte réerewunu mbir ay pexeem.

Ndawi Yàlla ci xamle kóllëre gu bees, gi Yàlla fas ak nit

[12] Ba ma àggee Torowas nag, ngir yégle
fa xibaaru jàmm bi ci Kirist, Boroom bi
ubbil na ma ci bunt. [13] Waaye sama xel

dalul benn yoon, ndax li ma fa fekkul sama
mbokk, Tit. Noonu nag ma tàggu leen,
daldi dem diiwaanu Maseduwan.
14 Waaye cant ñeel na Yàlla! Ci sunu
booloo ak Kirist, daf nuy yóbbaale saa
su nekk ci gawari ndamam, tey jaar ci
nun ngir turu Kirist jolli fu nekk, ni xetu
latkoloñ di tasaaroo. 15 Ndaxte ci Yàlla,
xetu Kirist gu neex lanu, di gilli jëm ci
ñiy mucc ak ñiy sànku; 16 ci ñu mujj ñii,
xet gu sedd lanu, guy jëme ci dee; ci ñu
jëkk ñi, xetu dund lanu, guy jëme ci dund.
Ku mana àttan yen boobu! 17 Nun nag
melunu ni ñu bare, ñiy baana-baana ci
kàddug Yàlla, waaye ci sunu booloo ak
Kirist, nu ngi waare ak xol bu laab fa
kanam Yàlla, ni yonenti Yàlla.

3

1 Mbaa du danoo tàmbalee tëgguwaat
nag? Mbaa du danoo soxla ni ñenn ñi
ay dénkaane yu ñu nuy gërëme, te ñuy
bataaxal yu jóge ci yéen walla yu jëm ci
yéen? 2 Déedéet, yéenay sunu bataaxal; ci
sunu xol lañu ko bind, di bataaxal bu nit
ñépp mana xam te jàng ko; 3 ndaxte leer
na ne bataaxal bu jóge ci Kirist ngeen, bu
mu jaarale ci nun. Bindeesu ko daa, waaye
ci Xelum Yàlla miy dund lees ko binde; du
ci àlluway doj lañu ko rëdd, waaye ci xolu
doom Aadama.
4 Googu kóolute lanu am fa kanam
Yàlla ndax Kirist. 5 Du caageen nag ne
àttan nanu dara ci sunu man-man, ba nu
yaakaar dara ci sunu bopp, waaye sunu
kàttan ci Yàlla lay jóge. 6 Moo nu jox
kàttan, nu nekk ndaw yuy xamle kóllëre
gu bees gi. Kóllëre googu ajuwul ci ay sàrti
diine, waaye mi ngi aju ci jëfu Xelum Yàlla.
Ndaxte sàrti kese day jëme ci dee, waaye
Xelum Yàlla dafay joxe dund.

Ndamu kóllëre gu bees gi

7 Ba ñu bindee arafi sàrt yi ciy àlluway
doj, leeraayu ndamu Yàlla nekk fa. Xar
kanamu Musaa di leer, ba bànni Israyil
duñu ko mana xool, fekk leer ga di wéy.
Ndegam sàrti yoon yooyuy jëme ci dee,
ñoo ànd ak ndam, 8 rawatina nag ne
jëfu Xelum Yàlla dina gëna ànd ak ndam.
9 Su fekkee ne tëralin, wiy teg nit tooñ,
àndoon na ak ndam, rawatina ci tëralin
wiy àtte nit jub. 10 Ndaxte ndam li amoon
keroog suux na ci ndam li ko raw léegi.
11 Te it ndegam li wéy dafa amoon ndam,
astamaak li fi sax.
12 Kon nag gannaaw wékku nanu ci
yaakaar ju mel noonu, danuy waare ak
kóolute gu mag. 13 Dunu def ni Musaa,
mi daan muur xar kanamam, ngir bànni
Israyil baña gis jeexug leer googu saxul.
14 Waaye seen xel dafa daldi gumba. Ba
tey jii sax, bu ñuy jàng téereb kóllëre
gu jëkk gi, muuraay googu dafay des;
deñul, ndaxte ci Kirist rekk la mana deñe.
15 Waaw, ba tey jii, su ñuy jàng yoonu
Musaa, seen xol dafay muuru. 16 Waaye
saa su kenn walbatikoo ci Boroom bi,
muuraay gi daldi muriku. 17 Fekk nag
Boroom, bi ñuy wax foofu, moo di Xelum
Yàlla, te fu Xelu Boroom bi nekk, foofa
yaatu gu mat am na fa. 18 Nun ñépp
nag, danuy lerxat ndamu Boroom bi ak
xar kanam bu muuruwul, bay soppiku ci
melokaanam, ànd ak ndam luy yokku te
sax ci dooley Boroom biy Xelum Yàlla.

4

Xibaaru Kirist leeral na sunu xol yi lëndëmoon

1 Kon nag ndegam Yàlla ci yërmandeem
sas na nu liggéey boobu, dunu bayliku.
2 Lànk nanoo ànd ci mbir, yi ñuy nëbb
te ñu gàccelu. Sunuy tànk du yu njublaŋ
te dunu dëngal kàddug Yàlla. Waaye nu
ngi biral dëgg, di sàkku kóoluteg ñépp fa
kanam Yàlla. 3 Su fekkee ne sax, xibaaru
jàmm bi dafa muuru ci ñenn ñi, dafa fekk
ñoom ñu aw yoon wu jëm ci sànkute.
4 Ñoom la yàllay jamono ji gëlëmal seen
xel, ngir ñu baña gis leeru xibaaru jàmm,
biy wone ndamu Kirist, mi di melokaanu
Yàlla. 5 Ndaxte Yeesu Kirist Boroom bi
lanuy waare, waaye waarewunu lu jëm
ci sunu bopp. Nun seeni jaam lanu ndax
Yeesu. 6 Ndaxte Yàlla mi ne: «Na leer leer
ci biir lëndëm,» moo leer ci sunu xol, ngir
leeral nu ak xam-xamu ndamu Yàlla, liy
feeñ ci xar kanamu Kirist.

Xibaaru Kirist dafa mel ni alal ju ñu yeb ciy njaq

7 Leer googu ci sunu xol mi ngi mel ni
alal, waaye ñu ngi ko def ci nun ñi néew
doole niy njaq kese, ngir kàttan gu ëpp xel
gi, bawoo ci Yàlla te du ci nun. 8 Dañu
nuy sonal fu nekk, waaye kenn tancu nu.
Dañu nuy dugal ci ruq yi, waaye dinanu ci
génn. 9 Dañu nuy fitnaal, waaye Yàlla du
nu wacc mukk. Tër nañu nu, waaye kenn
doggaliwu nu. 10 Fu nu tollu noo ngi gàddu
ci sunu yaram dee gi Yeesu dee woon, ngir
dundu Yeesu moom it feeñ ci sunu yaram.
11 Bés bu nekk, nun ñiy dund, ñu ngi nuy
jébbal dee ndax Kirist, ngir dundu Kirist
moom itam feeñ ci sunu yaram wiy dee.
12 Noonu dee mu ngi jëf ci nun, dund di jëf
ci yéen.
13 Mbind mi nee na: «Damaa gëm, moo
tax ma wax.» Nun it nag, ndegam am nanu
menn xelu ngëm moomu, danoo gëm, ba
tax nuy wax. 14 Ndaxte xam nanu ne Yàlla,
mi dekkal Boroom bi Yeesu, dina nu dekkal
nun itam ak Yeesu, te dina nu yóbbu

ak yéen, taxawal nun ñépp ci jataayam.
15 Ndaxte lépp li nuy daj, seen njariñ a tax,
ngir yiwu Yàlla, wiy yokku ci nit ñu gëna
takku, yokkaale ngërëm lu jëm ci Yàlla,
ngir jollil ndamam.
16 Loolu moo tax sunu yaakaar du tas.
Bu fekkee sax sunu yaram day yàqu jëm
cig mag, sunu ruu moom, bés ak bés muy
gëna yeesaat. 17 Ndaxte sunu coono bu
woyof bi dul yàgg, dafa nuy jural ndam
lu bare, ba suul coono bi, tey sax abadan.
18 Kon diirunu li ñuy gis waaye li ñu dul
gis. Ndaxte li ñuy gis day wéy, waaye li ñu
dul gis day sax ba fàww.

5

Sunu màkkaan ci wetu Boroom bi
1 Yaram wi nu soloo ci kaw suuf dafa
mel ni ab xayma. Su daanoo, xam nanu ne
Yàlla jagleel na nu am taax ci asamaan, mu
loxol nit defarul, di taax muy sax ba fàww.
2 Fi mu ne nu ngi wonk, di yàkkamtee
féete ak sunu dëkkukaayu asamaan, sol
ko ni koddaay, xam ne 3 bu nu ko solee,
dunu def yaramu neen. 4 Nun ñi nekk
ci xayma bii, nu ngi wonk ndax coono.
Du caageen ne danoo bëgga summi sunu
yaramu àddina, waaye danoo bëgga sol
sunu yaramu asamaan, ngir liy dee sóobu
ci biir dund. 5 Ki nu waajal ngir loolu moo
di Yàlla, moom mi nu jox Xelam, di dawal
ci cér bi mu nu dencal.
6 Noonu kon nu ngi fees ak kóolute fu
nu tollu; te xam nanu ne fi ak nu ngi dëkk
ci yaram wii, àggagunu sunu màkkaan
ci wetu Boroom bi— 7 ndaxte doxewunu
ab gis, waaye ngëm lanuy doxe. 8 Kon
fees nanu ak kóolute, te yéenee jóge ci
dëkkukaayu yaram wii, dem dëkk ci wetu
Boroom bi. 9 Kon nag des fi walla jóge
fi, li nuy faaydaal moo di neex Boroom
bi. 10 Ndaxte nun ñépp fàww nu teew ci
kanam Kirist, mu àtte nu, ngir ku nekk jot
peyu li mu def ci yaramam, muy lu baax
walla lu bon.

Nanguleena juboo ak Yàlla
11 Gannaaw xam nanu ragal Yàlla nag,
nu ngi fexee gëmloo nit ñi, waaye li nu
nekk leer na Yàlla, te yaakaar naa ne
leer na leen it, ba ne fàŋŋ. 12 Jéemunoo
waxati lu ngeen nuy nawe, waaye danu
leena bëgga may yoonu tiitaru ci nun,
ba am lu ngeen tontoo ñooñuy tiitaroo
col gu àndul ak xol. 13 Su fekkee danoo
tàggalikoo ak sunu sago, ngir Yàlla la.
Su nu àndee ak sunu sago, ngir yéen la.
14 Ndaxte mbëggeelu Kirist moo nuy jiite,
ndax wóor na nu ne ndegam kenn rekk a
dee ngir ñépp, kon ñépp a dee. 15 Te dee
na ngir ñépp, ngir ñiy dund dootuñu dund
ngir seen bopp, waaye ngir ki dee ci seen
wàll te dekki.
16 Kon nag gannaaw-si-tey xoolatunu
kenn ci gis-gisu àddina. Su fekkee mas
nanoo xool Kirist ci gis-gisu àddina, léegi
xooleetunu ko noonu. 17 Kon bu nit bokkee
ci Kirist, mbindeef mu bees la. Li jëkk wéy
na, lu bees a fi teew. 18 Te loolu lépp a
ngi sosoo ci Yàlla, mi nu jubale ak boppam
jaare ko ci Yeesu Kirist, te sas nu nuy
waare juboo googu: 19 maanaam, Yàlla
jaar na ci Kirist, di jubale waa àddina ak
boppam te sëfu leen seeni tooñ. Kàddug
juboo googu, Yàlla dénk na nu ko. 20 Ay
ndaw lanu, yu Kirist yónni, te Yàllaa ngi
woo nit ñi jaare ko ci nun. Kon nag ci turu
Kirist, nu ngi leen koy ñaan: nanguleena
juboo ak Yàlla. 21 Kirist mi masula def
bàkkaar, Yàlla def na ko bàkkaar ci sunu
wàll, ngir ci sunu bokk ci moom, nu mana
doon njubteg Yàlla.

6

1 Nun nag ñiy liggéeyandoo ak Yàlla,
nu ngi leen di ñaan: jariñooleen yiw, wi
ngeen jote ci Yàlla, ngir mu baña neen ci
yéen. 2 Ndaxte Yàlla nee na:
«Ca jamono ja mu jekke, nangu naa sa
ñaan;
ci bésu mucc gi laa la wallu.»
Tey jii la jamono ju jekk ji; tey la bésub
mucc gi.

Tiis yi nu daj ci liggéeyal Yàlla
3 Bëggunoo lëmbaaje xelu kenn ci dara,
ngir kenn baña sikk sunu liggéey. 4 Li nu
bëgg moo di rafetal sunu tur ni jawriñi
Yàlla ci fànn gu nekk; danuy muñ coono yi,
tiis yi, njàqare yi; 5 ñu nuy dóor, di nu tëj
ci kaso, dëkk yi di yëngu ndax sunu mbir;
nuy liggéey ba sonn, di fanaane xool, di
woor. 6 Nu ngi rafetal sunu yen ci dund gu
sell, ci xam-xam, muñ ak laabiir, ci Xel mu
Sell mi ak ci mbëggeel gu raxul njublaŋ,
7 ci kàddug dëgg ak ci kàttanu Yàlla, nu
ngi yor gànnaayi njubte ci loxol ndijoor ak
lu càmmoñ. 8 Ñu bàkk nu, jéppi nu, sant
nu, xas nu. Ñu di nu jiiñ réeral, moona niti
dëgg lanu. 9 Ñuy xeeb sunu tur, moona tur
yi siiw nañu. Nu mel ni ñu loof, moona nu
ngi dund. Ñu yar nu, teewul nu rëcc ci dee.
10 Danuy dékku tiis, waaye di bég fu nu
tollu. Nu tumurànke, waaye di woomal ñu
bare; amunu dara, fekk noo moom lépp.
11 Yéen bokki Korent, wax nanu leen
sunu biir ak sunu biti, di leen ubbil sunu
xol. 12 Ubbiku nanu ci yéen, waaye yéen
ubbikuwuleen ci nun. 13 Maa ngi wax ak
yéen ni samay doom; feyleen nu bor bi,
yéen itam; ubbileen seen xol!

Bàyyileen bokkaale

14 Buleen likkoo ak ñi gëmul. Gan
àndandoo moo mana am diggante njubte
ak ndëngte? Gan booloo moo mana am
diggante leer ak lëndëm? 15 Gan déggoo
moo mana am diggante Kirist ak Beliyar?
Gan jaxasoo moo mana am diggante ki
gëm ak ki gëmul? 16 Nan la kër Yàlla mana
mànkoo ak xërëm yi? Ndaxte nun nooy
kër Yàlla Aji Dund ji, ni ko Yàlla waxe:

«Dinaa dëkk ci seen biir,
tey dox ànd ak ñoom,
ma nekk seen Yàlla,
ñuy samay gaay.»

17 Kon nag Boroom bi nee na:

«Génnleen biir ñooñu te beru.
Buleen laal dara lu am sobe,
kon dinaa leen teeru.
18 Dinaa nekk baay ci yéen,
ngeen di doom ci man, muy góor, di jigéen.
Moom la Aji Man ji wax.»

7

1 Ndegam nag jot nanu ci dige yu mel
nii, samay soppe, nanu sellal sunu bopp
ci bépp sobeb yaram walla bu xel, dund
dund gu sell, ba mat ci ragal Yàlla.

Mbégu Pool ci ñëwug Tit

2 Yaatal-leen nu ci seen xol. Tooñunu
kenn; lorunu kenn; naxunu kenn, jël
alalam. 3 Teg leen tooñ taxul may wax lii,
ndaxte wax naa ba noppi ne yéena ngi ci
sunu xol ci dund ak ci dee. 4 Kóolute gi
ma am ci yéen réy na. Tiitar bi may jële
ci yéen réy na. Sama xol sedd na guyy.
Damaa fees ak mbég ci bépp coono bu nuy
daj!

5 Ba nu àggee diiwaanu Maseduwan,
noppaluwunu, waaye coono bu ne daj
nanu ko: xeex ci biti, njàqare ci biir.
6 Waaye Yàlla miy dëfal xolu ñiy yoggoorlu
ndax tiis, dëfal na sunu xol ci ñëwug Tit,
7 te du ci ñëwam rekk sax waaye ci li ngeen
dëfal xolam. Yégal na nu seen nammeel ci
nun, seen réccu ak seen farlu jëm ci man,
ba sama mbég gën cee yokku.

8 Su fekkee ne sax, bataaxal bi ma leen
bind dafa leen naqare, réccootuma ko. Ci
lu jëkk réccu naa ko, ndaxte gis naa ne
bataaxal boobu teg na leen tiis, doonte sax
ci diir bu néew. 9 Waaye sama xol sedd na
léegi, du ndax seen tiis, waaye ci li mu tax
ngeen réccu. Tiis wu jóge ci Yàlla ngeen
tegoo, te àndul ak benn loraange bu bawoo
ci nun. 10 Ndaxte tiis wu jóge ci Yàlla dina
jur réccu guy jëme ci mucc, te réccu googu
laajul gëstu. Waaye tiisu àddina day jëme
ci dee. 11 Seen tiis wi jóge ci Yàlla, gisleen
nag li mu jur: ndaw njaxlaf ak lay ak mer
ak ragal ak nammeel ak farlu, ak bëgga
yar ki tooñ! Ci seen jëf yépp wone ngeen
ne set ngeen wecc ci mbir moomu. 12 Kon
nag su ma leen bindee, ki tooñ taxul, ki ñu
tooñ it taxul, waaye dama leena bind, ngir
ngeen mana gis ci kanam Yàlla cawarte, gi
ngeen am ci nun. 13 Te loolu seral na sunu
xol.

Sunu xel dal na, rawati ci li nu ànd ak Tit
ci mbégam, ci li ngeen seral xolam, yéen
ñépp. 14 Su fekkee ne tiitaru woon naa ci
seen mbir ci kanam Tit, rusuma ci. Dëgg
rekk lanu leen masa wax; noonu it la Tit
gise ne li nu leen doon seede lépp, dëgg la.
15 Te mbëggeelam ci yéen gën na yokku,
buy fàttaliku ni ngeen ko déggale yéen
ñépp, ci li ngeen ko teeru, ànd ak ragal ak
weg. 16 Bég naa, ndaxte xam naa ne man
naa leena wóolu ci lu nekk!

8

Mayeleen ak xol yu yéwén

1 Gannaaw loolu bokk yi, danu leena
bëgga xamal li yiwu Yàlla jur ci biir
mbooloo ñi gëm te nekk ci diiwaanu
Maseduwan. 2 Nattu yi ñu jaar ëmb nañu
coono yu réy; waaye seen mbég mu tar
ak seen ñàkk gu metti ñoo jur ci ñoom
yéwén gu jéggi dayo. 3 Seede naa ne ñoom
ci seen bopp joxe nañu ba fa seen man-
man yem, ba weesu ko sax. 4 Sarxu nañu
nu lool, ngir bokk ci ñiy yónnee ndimbal
gaayi Yàlla yi. 5 Te yemuñu sax ci li nu
séentu woon ci ñoom, waaye dañoo jébbal
seen bopp Boroom bi jëkk, gannaaw loolu
ñu jébbal nu seen bopp ci coobarey Yàlla.
6 Looloo tax nag nu sant Tit, mu ñëw
àggale ci yéen, ni mu tàmbalee woon,
seen jëfu ndimbal. 7 Gannaaw nag wone
ngeen cawarte gu tollu noonu, ci ngëm,
ci wax, ci xam-xam, ci farlu gu mat, ak ci
seen mbëggeel ci nun, sawareleen noonu
it ci jëfu ndimbal lii.

8 Du ndigal lu ma leen di jox, waaye
dama leen di yégal cawarteg ñi ci des, ngir
natt fu seen mbëggeel tollu. 9 Ndaxte yiwu
sunu Boroom Yeesu Kirist umpu leen, ni
mu futtee am-amam, ba ñàkk ngir yéen,
ndax ngeen woomle cig ñàkkam.

10 Kon lii laa xalaat ci lu baax ci yéen:
yéen ñi nga xam ne tàmbaliwuleena jëf
rekk, waaye yéena jëkka am yéene jii
daaw, 11 yeggaleleen ko léegi. Noonu li
ngeen mottali ci seen man-man tolloo ak
yéene, ji ngeen amoon ci seen mébét.
12 Ndaxte joxe, bu àndee ak yéene, Yàlla
dina ko nangu, di seet li nu am te baña
seet li nu amul.

13 Bëgguma leena teg soxla, ngir woyofal
ñi ci des, waaye na ñépp tolloole. 14 Tey
jii nag man ngeen sàkk ci li ngeen barele,
faj soxlay ñeneen, ngir ëllëg it bareleg
ñooña faj seen soxla. Noonu ñépp tolloole.
15 Moom la Mbind mi tëral ne: «Ki dajale

lu bare ëpplewul dara, te ki dajale tuuti
ñàkkul.»

Li tax ñu yónni Tit ak i àndandoom

16 Cant ñeel na Yàlla, moom mi def ci
xolu Tit cawarte gu mel ni sunu gos ci
yéen! 17 Bi nu ko laajee, mu ñëw ci yéen,
nangu na, te rax-ca-dolli cawarteem tollu
na, ba nu mana wax ne ci coobarey bop-
pam la jóge, jëm ci yéen. 18 Yónniwaale
nanu ak moom mbokk, mi am tur wu rafet
ci mboolooy ñi gëm ñépp ndax li muy
waare xibaaru Kirist. 19 Te sax mbooloo yi
ñoo ko tànn, ngir mu ànd ak nun, bu nuy
yóbbu ndimbal li ngir ndamu Boroom bi,
te mu firndeel sunu yéene ju rafet. 20 Def
nanu noonu nag, ndax kenn bañ noo ŋàññ
ci ni nuy topptoo ndimbal lu yaatu loolu.
21 Danuy fexee def li jub, du ci kanam Yàlla
rekk, waaye it ci kanam nit ñi.

22 Yónniwaale nanu it sunu mbokk, mi
nu seetlu cawarteem ay yooni yoon ci fànn
yu bare, te mu gën koo fésal bii yoon
ndax kóolute gu réy, gi mu am ci yéen.
23 Noonu kon ci lu jëm ci Tit, sama nawle
la ci liggéey, bi ci seen biir. Ci lu jëm ci
sunu bokk, yi ànd ak moom nag, ndawi
mbooloom ñi gëm lañu, ñuy wone ndamu
Kirist. 24 Na seen teeru firndeel nag seen
mbëggeel ci kanam mboolooy ñi gëm, te
dëggal leen ne noo yey wóolu leen.

9

1 Ci mbirum ndimbal loolu jëm ci gaayi
Yàlla yi, matul ma leen di bindaat, 2 ndaxte
xam naa seen yéene ju rafet, te maa ngi
ciy damu ci kanam waa Maseduwan, naan
leen: «Daaw fekk na waa Akayi* jekk.» Te
seen cawarte xamb na ñu bare ci ñoom.
3 Maa ngi yónni nag bokk yooyu, ngir
damu gi nu doon damu ci yéen ci mbir mii
baña neen, te ngeen jekk, ni ma ko waxe
woon. 4 Danoo bañ rekk waa Maseduwan,
ñiy ànd ak man, fekk jekkaguleen; te kon
kóolute googu nu am ci yéen dina nekk
sunu gàcce, waxaalewuma nag seen bos.
5 Moo tax ma xalaat ne li gën mooy yónni
bokk yooyu, ñu jiitu ma ci yéen, topptoo
mbiri ndimbal lu yaatu loolu ngeen dige
woon. Loolu di may gu tàlli, te baña nekk
yëfi nay.

Ku ji lu bare, góob lu bare

6 Li am mooy: ku ji tuuti, góob tuuti; ku
ji lu bare, góob lu bare. 7 Kon na ku nekk
joxe, ni mu ko nase ci xolam, te bañ cee am
réccu walla sañul-bañ, ndaxte kiy joxe ak
mbég moo neex Boroom bi. 8 Yàlla man na
leena woomal ci bépp yiwam ba ci fépp
ak ci lépp, ngeen faj seen soxla yépp te
sakkanle it ngir bépp jëf bu baax. 9 Moom
la Mbind mi wax ne:
«Tabe na, ba may baadoolo yi;
njubteem day sax ba fàww.»
10 Yàlla miy jox beykat bi jiwu ak nit ab
dund, dina leen jox jiwu wu ne gàññ, te
sakkanal li seen njub meññ. 11 Noonu
dingeen woomle ci lépp, ba yéwén ci bépp
anam, ba tax ñu bare gërëm Yàlla ndax li
ngeen maye jaarale ko ci nun.

12 Ndaxte njaamu, gi ngeen di jaamu,
yemul rekk ci faj soxlay gaayi Yàlla yi,
waaye dina tax it ngërëmu ñu bare
baawaan, jëm ci Yàlla. 13 Ci li ngeen
firndeel seen mbëggeel ci joxe ndimbal lii,
dinañu màggal Yàlla, ndaxte wone ngeen
ni ngeen déggale xibaaru jàmm bu Kirist
bi, ak ni ngeen yéwéne ci seen ndimbal
jëme ci ñoom ak ñépp. 14 Rax-ca-dolli
dinañu sant Yàlla ak xol bu fees ak cofeel
ci yéen ndax yiw wu mag, wi Yàlla def ci
yéen. 15 Jërëjëfati yaw Yàlla ndax sa may
googu weesu dayo!

10

Pool ñaan na, ñu nangu sañ-sañam

1-2 Ci lu jëm ci samay mbir nag, maa ngi
leen di ñaan— man Pool, mi ñu ne, ci
seen biir «ragal» laa, bu ma leen soree,
«ñeme»— maa ngi leen di ñaan ndax
woyof ak lewetaayu Kirist, ngir bu ma
ñëwee, ma baña ànd ak ñeme gi may
dencal ñenn ñiy xalaat ne gis-gisu nit lanu
topp. 3 Dëgg la ne nit rekk lanu, waaye
dunu xeexe ni nit. 4 Ndaxte gànnaay, yi
nuy xaree, jógewuñu ci nit, waaye ca Yàlla
lañu jóge, te ànd ak kàttan, ngir daaneel
ay tata. Danuy daaneel xalaat yi dul dëgg
5 ak bépp tiitar buy jànkoonteek xam-
xamu Yàlla, te danuy not bépp xalaat, ba
mu déggal Kirist. 6 Te fas yéene nanoo
jubbanti képp ku déggadi, bés bu seen
dégg ndigal matee.

7 Xool-leen mbir mi ne fàŋŋ. Bu amee
ku mu wóor ne ci Kirist la bokk, na jàpp
it ne su bokkee ci Kirist, nun itam ci Kirist
lanu bokk. 8 Awma lu may rus, su may
damu lu ëpp ci sañ-sañ bi nu Boroom
bi jox, di sañ-sañu yokk seen ngëm, te
du ngir seen kasara. 9 Ba tey bëgguma
ngeen xalaat ne maa ngi leen di xëbal ci
samay bataaxal. 10 Ndaxte am na ku naan:
«Ay bataaxalam dañoo ñagas te am doole,
waaye bu teewee dafay ñàkk fulla, di wax
waxi picc.» 11 Kiy wax loolu na xam lii: ni
sunuy kàddu mel ci sunuy bataaxal, bu nu
fa nekkul, noonu it lanuy mel ci sunuy jëf,
bu nu teewee.

12 Ñemewunoo féetale walla méngale
sunu bopp ak ñooñu naw seen bopp. Ci

* 9:2 waa Akayi: Korent mooy péeyu diiwaanu Akayi.

li ñuy sàkk ab natt ngir natt ak méngale
seen bopp ak seen bopp, ñàkk xel a tax.
13 Nun nag dunu damu ci lu weesu dayo.
Nu ngi damu ci liggéey bi nu Yàlla sas,
ba may nu, nu agsi ci yéen. 14 Bu sunu
sas agsiwul woon ba ci yéen, kon man
nanoo ne génn nanu sas wi nu Yàlla sas.
Waaye agsi na ba ci yéen, te indil nanu
leen xibaaru jàmm bi jëm ci Kirist. 15 Kon
nag dunu jéggi dig yi Yàlla rëdd, bay
damu ci liggéeyu ñeneen. Waaye am nanu
yaakaar ne su seen ngëm yokkoo, dinanu
gëna màgg ci seen biir, des ba tey ci dig
yi nu Yàlla rëddal. 16 Noonu dinanu mana
yégle xibaaru jàmm bi ci bérab, yi leen
féete gannaaw, te baña damu ci li ñeneen
ñi def ci seen sas. 17 Waaye ni ko Mbind
mi waxe: «Kuy damu, na damu ci Boroom
bi.»

18 Ndaxte ki neex Yàlla, du ki naw
boppam, waaye ki Yàlla gërëm.

11

Pool ak ndawi naaféq yi

1 Céy bu ngeen ma manoona muñal, ma
wax leen tuuti waxi dof! Waaw, muñal-
leen ma sax. 2 Dama leen di fiire ak
fiiraange gu jóge ca Yàlla, ndaxte dama
leena bëgga jébbal jenn jëkkër kepp, muy
Kirist, ngeen set ni janq. 3 Waaye ni jaan
ja naxe woon Awa ci pexeem, ragal naa
yéen itam ñu lëmbaaje ni seen xel, ba
ngeen dëddu xol bu laab, bi ngeen amoon
ci seen diggante ak Kirist. 4 Ndaxte bu
kenn ñëwee, di leen waar ci Yeesu ci lu
juuyoo ak li nu leen yégal, walla ngeen
jot meneen xel mu wuute ak Xel mi ngeen
jot, walla ngeen nangu beneen xibaar bu
wuute ak bi ngeen dégg, dingeen ko dékku
bu baax. 5 Moona foog naa ne seen ndaw
yooyu ngeen yékkati, ba ñu ëpp ndaw sax,
ëpplewuñu ma dara. 6 Bu ma dul jàmbaari
wax it, néewuma xam-xam, te won nanu
leen ko ci bépp mbir ak ci bépp fànn.

7 Walla boog ndax dama leena tooñ ci li
ma suufeel sama bopp ngir yékkati leen,
ba ma leen di yégal xibaaru jàmm bi te laa-
juma leen genn pey? 8 Xanaa kay damaa
tooñ ci li ma dunde alalu yeneen mboolooy
ñi gëm, ba futti leen, ngir dimbali leen,
yéen. 9 Te ba ma nekkee ci yéen te soxla
dab ma, wéeruwuma ci kenn ci yéen,
ndaxte bokk ya jóge Maseduwan ñoo ma
indil li ma soxla woon. Ci lépp moytu naa
nekk yen ci yéen, te dinaa ko gëna def.
10 Ni mu wóore ne dëggug Kirist nekk na
ci man, ni la wóore ne loolii may damoo,
kenn du ko teggi ci diiwaanu Akayi gépp.
11 Lu tax? Ndax dama leena bëggul? Yàlla
xam na ne bëgg naa leen! 12 Noonu may
doxale nag dinaa ci sax, ngir ñiy damu,
di wut yoon wu ñu aw ba yemale seen
bopp ak nun, duñu ko am. 13 Ay ndawi
naaféq lañu, di ay liggéeykat yu njublaŋ
yuy mbubboo turu ndawi Kirist. 14 Te
loolu jaaxalu nu, ndaxte Seytaane moom
ci boppam day mbubboo malaakam leer.
15 Kon nag ay ndawam mbubboo ndawi
njub, loolu du nu jaaxal. Dees na leen fey
seeni jëf.

Nattuy Pool ci matal yónnentam

16 Maa ngi leen koy waxaat: bu ma kenn
jàpp nib dof. Walla boog bu ngeen ma
ko jàppee, séddleen ma céru dof, ngir ma
damu tuuti, man itam. 17 Loolu may wax
nag, waxuma ko ci turu Boroom bi. Bu
ma ñemee damoo nii, maa ngi wax ni
dof. 18 Ndegam ñu bare dañuy damu ni nit
kese, man itam kon dinaa damu. 19 Yéen
boroom xel yi, aka ngeena mana muñal
ñi dof, 20 nde yéena ngi muñ ñi leen di
jaamloo, di lekk seen alal, di leen nax, di
leen xeeb, di leen talaata! 21 Sunu néew
doole mayu nu, nu dem ba jëfe noonu; rus
naa ci lool de!

Ma wax waxi dof; moona lépp lu waay
ñemee damoo, ñeme naa ko, man it.
22 Ndax Ebrë lañu? Man it Ebrë laa. Ndax
bànni Israyil lañu? Man itam ci laa. Ndax
sëti Ibraayma lañu? Man itam moom laa.
23 Ndax surgay Kirist lañu? —maa ngi wax
waxi ku tàggoo ak sagoom nag— maa leen
ko gëna doon. Bu dee ci liggéey, maa leen
ci man. Bu dee ci li ñu nu tëj ci kaso, maa
leen ko gëna miin. Bu dee ci li ñu nu dóor
ay yar, maa leen ëpple. Leru naa dee ba
tàyyi. 24 Juróomi yoon Yawut yi dóor nañu
ma fanweeri yar ak juróom ñeent. 25 Ñetti
yoon dóorees na ma ay yet, te mas nañu
maa sànni ay xeer, bëgg maa rey. Ñetti
yoon dugg naa gaal, mu suux. Mas naa
yendu ci ndox, fanaan ci. 26 Ci sama tukki
yu bare yi daan naa faral di daje ak musiba
ci dex yi, ak musiba ci sàcc yi, musiba mu
jóge ci sama xeet walla ci ñi dul Yawut,
musiba ci biir dëkk yi, ci màndiŋ yi, ci
géej gi, ci biir bokki taalibe yu naaféq yi.
27 Sonn naa, di ñaq, di fanaane xool, di xiif
ak a mar tey fande, di dékku liw te rafle,
28 waxaalewuma li ci des nag: bés bu nekk
maa ngi xalaat mboolooy ñi gëm. 29 Ana
ku ci néew doole, te wàlluma ko? Ana ku
ci bàkkaar, te awma naqar wu tiis?

30 Su ma damu waree kon, ci sama néew
doole laay damoo. 31 Yàlla Baayu sunu
Boroom Yeesu, moom mi màgg ba fàww,
xam na ne du ay fen ci man. 32 Ba ma
nekkee dëkku Damaas, boroom dëkk ba,
di jawriñu buur ba Aretas, dafa santaane
woon ñuy wottu dëkk ba, ngir man maa
jàpp. 33 Waaye dugalees na ma ci dàmba,

jaarale ma ci palanteeru miiri dëkk ba,
yoor ma ci suuf. Noonu ma rëcc ko.

12

Peeñub Pool ak nattu bi ko dal

1 Damu amul njariñ, ba tey war na ma.
Kon ma jàll ci nettali gis-gisi Boroom bi ak
i peeñu. 2 Xam naa taalibeb Kirist boo xam
ne yékkati nañu ko ba ca asamaan, si gëna
kawe, booba ak léegi mat na fukki at ak
ñeent. Xawma ndax ànd na ak jëmmam
walla déet. Yàlla rekk a xam. 3-4 Xam
naa ne, nit kooku yékkati nañu ko ba fa
Yàlla nekk. Bu dee ci jëmmam mbaa ci
xelam, xawma; Yàllaa xam. Mu dégg fa
baat yu ñu manula nettali te yu ñu mayul
doom Aadama, mu ŋaaŋ ko. 5 Dinaa damu
ci nit ku mel noonu. Waaye duma damu
ci sama bopp, lu dul liy wone sama néew
doole. 6 Su ma bëggoona damu, du doon
yëfi dof, ndaxte dëgg laay wax. Waaye
damay moytoo damu, ngir kenn baña foog
ci man lu weesu li mu gis, may def, te muy
dégg, ma di ko wax.

7 Te it ngir ma baña yég sama bopp ndax
peeñu yooyu wees xel, mayees na mbir dal
ma ci sama yaram, di ma mitital ni dég,
muy malaakam Seytaane mu may sonal,
ngir ma baña yég sama bopp. 8 Ñaan
naa Boroom bi ñetti yoon ci mbir moomu,
ngir mu teqale ma ak moom. 9 Mu ne
ma: «Sama yiw doy na la; sama kàttan
a ngi mate cig néew doole.» Kon nag
dëgg-dëgg, gën na maa bég ci damu ndax
sama néew doole, ngir kàttanu Kirist dëkk
ci man. 10 Looloo tax may bég ci néew
doole, yi may wéye ngir turu Kirist, ciy tiis,
ciy njàqare, mbaa ñu saaga ma, mbaa ñu
fitnaal ma. Ndaxte bu ma néewee doole,
booba laay am kàttan.

Pool bëgg na leen

11 Ci dëgg-dëgg wax naa waxi dof te
yéena ma ci dugal, fekk yéen ci seen bopp
sax yéena ma waroona sargal, ndaxte su
ma dul dara sax, seen ndaw yooyu ngeen
naw ëpplewuñu ma dara. 12 Kéemaan
yi, jaloore yi ak jëf yu màgg, yiy firndeel
ndawul Kirist, feeñ nañu ci seen biir, ma
ànd ci ak muñ gu mat. 13 Lan laa defal
yeneen mboolooy ñi gëm te defaluma leen
ko, xanaa rekk li ma wéeru ci ñoom te
wéeruwuma ci yéen? Baal-leen ma googu
tooñ!

14 Maa ngi leen di waaja ganesi ñetteel
bi yoon, te duma wéeru ci yéen. Wutsi-
wuma seen alal, yéen laa soxla. Ndaxte
du gone moo wara yor waajuram, waaye
waajur moo wara yor gone yi. 15 Man
nag nangu naa joxe li ma am lépp ak
xol bu sedd, ba joxe sama bopp sax, ngir
dimbali leen. Gannaaw bëgg naa leen nii,
xanaa kay seen mbëggeel ci man warula
wàññiku? 16 Kon noonu la, nekkuma
woon yen ci yéen. Waaye man na am ñu
naan, dama leena nax, ba réeral leen ci
sama njublaŋ.

17 Ndax damaa lekk seen alal, jaare ko ci
kenn ci ñi ma yónni woon? 18 Sant naa Tit,
mu ñëw ci yéen, te yebal naa sunu mbokk
moomu ak moom. Ndax Tit dafa lekk seen
alal? Man ak moom, ndax bokkunu woon
xel mu nu yékkati ak tànk yu nuy dox?

19 Xanaa diirub li ngeen di jàng lii, defe
ngeen ne nu ngi wut aw lay ci seen kanam.
Samay xarit, nu ngi leen di wax ci kanam
Yàlla ak ci turu Kirist; te lépp ngir seen
njariñ la. 20 Ragal naa, bu ma ñëwee ci
yéen, fekk leen nu ma neexul, te yéen it
ngeen fekk ma nu leen neexul. Ragal naa
fekk ay xuloo ci seen biir, ak ñeetaane,
xadar ak diiroo mbagg, xas ak jëw, réy-
réylu ak yëngu-yëngu. 21 Ragal naa, bu
ma leen ganesiwaatee, Yàlla sama Boroom
suufeel ma ci seen biir, ma naqarlu ci ñu
bare ñu bàkkaaroon te dëdduwuñu seen
yàqute, seen njaaloo ak seen ñaawteef, gi
ñu doon def.

13

Artu yu mujj yi

1 Bii mooy ñetteel bi yoon, ma di leen
ganesi. «Bépp àtte dina aju ci seedes ñaar
walla ñetti nit.» 2 Li ma waxoon ci sama
ñaareelu ngan, ci ñi bàkkaaroon bu yàgg
ak ñi ci des, maa ngi koy waxaat léegi, bala
maa dikkaat: su ma délsee, duma yërëm
kenn. 3 Bu fekkee ne dangeena bëgg firnde
juy wone ne Kirist mooy wax jaarale ko ci
man, dingeen ko am. Digganteem ak yéen
du ànd ak néew doole, waaye dafay feeñal
kàttan ci seen biir. 4 Néewoon na doole, ba
ñu koy daaj ca bant ngir rey ko, waaye mi
ngi dund ci kàttanu Yàlla. Nun itam néew
nanu doole ci sunu bokk ci moom, waaye
dinanu dund ak moom ci kàttanu Yàlla, bu
nuy jëfante ak yéen.

5 Xool-leen seen bopp bu baax, ba xam
ndax ngëm a ngi ci yéen. Seetluleen seen
bopp. Xanaa xamuleen ne Yeesoo ngi ci
yéen? Walla boog ngeen gis ne ay naaféq
ngeen. 6 Waaye yaakaar naa ne dingeen
gis ne man nanoo wone nun, firndeg
ngëm. 7 Nu ngi ñaan Yàlla, ngeen baña
def dara lu bon. Waxuma ne danoo bëgga
wone noonu sunu firndeg ngëm, waaye
sunu yéene mooy ngeen jëf lu baax, boo
yaboo sax ñu jiiñ nu ag naaféq. 8 Ndaxte
manalunu dara dëggu Yàlla gi; manunu lu
dul taxawal ko. 9 Bu nu néewee doole,
fekk am ngeen doole, bég nanu ci. Te
sax nu ngi ñaan, ngeen jublu cig mat.
10 Looloo tax ma leen di binde nii, bala

maa ñëw; bëgguma leena duma ci sañ-sañ bi ma Boroom bi jox. Jox na ma ko, ngir ma yokk seen ngëm, waaye du ngir seen kasara.

Tàggtoo

11 Kon nag bokk yi, bégleen, jublu cig mat, di déglu soññante bi ma leen di dénk, am benn xalaat te dëkk ci jàmm; noonu Yàlla miy mbëggeel te di Yàllay jàmm dina ànd ak yéen.
12 Saafoonteleen ak xol bu laab. Mboolem gaayi Yàlla yépp ñu ngi leen di nuyu.
13 Yal na yiwu sunu Boroom Yeesu Kirist, ak mbëggeelu Yàlla ak booloo, gi nu am ak Xel mu Sell mi, ànd ak yéen ñépp.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko
WAA GALASI

1 Man Pool, ndawul Yeesu Kirist —nit
falu ma ko, te jaarewul it ci nit, mi ngi
jaare ci Yeesu Kirist ak Yàlla Baay, bi ko
dekkal— 2 man ak bokk yiy ànd ak man
yépp, nu ngi leen di bind, yéen mboolooy
ñi gëm te dëkk ci diiwaanu Galasi. 3 Na yiw
ak jàmm féete ak yéen, jóge ci Yàlla sunu
Baay ak Yeesu Kirist Boroom bi, 4 moom mi
joxe bakkanam ngir dindi sunuy bàkkaar,
te musal nu ci àddina su bon, si nu nekk,
dëppook coobarey Yàlla sunu Baay, 5 bi
yelloo ndam ba fàww. Amiin.

Benn xibaaru jàmm bi rekk moo am

6 Man de jaaxle naa! Yàlla woo na leen
ci boppam jaarale ko ci yiw, wi nu Kirist
defal, waaye yéena ngi gaawantu di ko
bàyyi, ngir topp beneen xibaar, 7 fekk du
xibaaru jàmm bi. Dafa am rekk ci seen
biir ay nit ñiy nëxal xel yi te bëgga dàndal
xibaaru jàmm bu Kirist. 8 Waaye su fekkee
kenn ci nun ñëw, walla malaaka sax mu
jóge asamaan, di yégle beneen xibaar bu
méngoowul ak bi nu leen yégal, kooku
yal na alku! 9 Wax nanu ko, maa ngi
koy waxaat: bu leen kenn yégalee beneen
xibaar bu dul bi ngeen nangu, kooku yal
na alku!
10 Ndax kon nit laay wuta gëmloo, am
damay fexee yey Yàlla? Mbaa damay wuta
neex nit ñi? Su ma doon wuta neex nit ñi
ba tey, kon duma nekkati jaamu Kirist.

Yeesu Kirist moo won Pool xibaaru jàmm bi

11 Bokk yi, maa ngi leen di xamal ne
xibaaru jàmm bi ma yégle, jógewul ci nit.
12 Jëlewuma ko ci nit, te kenn jàngalu ma
ko, waaye Yeesu Kirist moo ma ko won.
13 Dégg ngeen ni ma doon jëfe, bi ma
nekkee ci diiney Yawut yi, di fitnaal bu
metti mbooloom Yàlla, di ko jéema tas.
14 Bokkoon naa ci ñi gëna farlu ci diiney
Yawut yi, te sawar it ci sàrti yoon, yi fi
samay maam bàyyi, ba raw sama maas,
gi ma bokkal askan. 15-16 Waaye Yàlla mi
ma tànn lu jiitu sama juddu te woo ma ci
boppam ci kaw yiwam, bi mu ko soobee,
xamal na ma kan mooy Doomam, ngir ma
yégal ñi dul Yawut xibaaru jàmm bi ci
mbirum Kirist; booba nag diisoowuma ci
ak kenn. 17 Demuma sax Yerusalem seeti
ñi ma jëkka nekk ay ndawi Kirist, waaye
réewu Arabi laa dem, te gannaaw loolu ma
délsiwaat Damaas.
18 Ba ñu ca tegee ñetti at, ma sooga dem
Yerusalem, ngir xamanteek Sefas, dal fa
moom lu mat ñaari ayu-bés. 19 Waaye
gisuma keneen ci ndaw yi ku dul Saag,
doomu ndeyu Boroom bi. 20 Lii ma leen
di bind nag, Yàllaa may seede ci ne du ay
fen. 21 Bi loolu wéyee dem naa réewu Siri
ak réewu Silisi. 22 Waaye ba tey mboolooy
ñi gëm Kirist ci diiwaanu Yude xamuñu
ma woon. 23 Dañu déggoon ñu naan rekk
ne: «Ki nu daan fitnaal bu jëkk te daan
jéema far yoonu ngëm wi, léegi mi ngi koy
yégle!» 24 Te ñuy sant Yàlla ci man.

2

Yeneen ndawi Kirist nangu nañu Pool

1 Ba ñu ca tegee fukki at ak ñeent,
ànd naa ak Barnabas, dellu Yerusalem,
yóbbaale Tit. 2 Dem naa fa, ndaxte
Yàllaa ma fa yebal ci kaw peeñu. Ba
ma demee, daje naa ak ñi ñu gëna fonk
ca mbooloo ma, ma wéetoo ak ñoom,
won leen xibaaru jàmm, bi may yégal ñi
dul Yawut, ngir ragal sama coonob démb
mbaa tey neen. 3 Te Tit mi ma gunge
woon sax de, li mu bokk ci xeetu Gereg,
taxul ñu sonal nu ci xarafal ko. 4 Fekk na
mbir moomu nekk coow ndax naaféq, yi
yoxoosu ci sunu biir ak mébét mu bon,
ngir seet yaatu gi nu am ci Yeesu Kirist,
ba fexe noo defaat ay jaam. 5 Waaye
yaatalunu leen benn yoon, ngir dëggug
xibaaru jàmm bi mana sax ci yéen.
6 Waaye ñi ñu gëna fonk —ak lu mana
doon seen sag xooluma ko, ñépp a yem
fa kanam Yàlla— waaye ñooñu ñu teg
njiit boog, bi ma dajee ak ñoom, yokkuñu
dara ci sama sas. 7 Gis nañu ne Yàllaa nu
yebal, muy man di Piyeer, ngir nu yégle
xibaaru jàmm bi: ma féetewoo ñi dul
Yawut, Piyeer féetewoo Yawut yi. 8 Ndaxte
ni Yàlla jëfe ci Piyeer, miy ndawam ci
Yawut yi, noonu it la jëfe ci man, may
ndawam ci ñi dul Yawut. 9 Saag ak Sefas
ak Yowaana nag, ñi ñu teg kenuy mbooloo
mi, bi ñu ràññee yen bi ma Yàlla jagleel ci
yiwam, ñu fekksi nu ci, ba jox nu loxo, man
ak Barnabas, nu liggéey ca ña dul Yawut,
ñoom ñu liggéey ca Yawut ya. 10 Li ñu
doon laaj rekk moo di, nuy fàttaliku seen
aji néew doole yi, fekk sax laxasu woon
naa ci def ko.

Pool yedd na Sefas ca Ancos

11 Waaye bi Sefas ñëwee dëkku Ancos,
yedd naa ko ci kanam ñépp, ndaxte li
mu def jaaduwul. 12 Ndaxte laata ndaw
yi Saag yónni di ñëw, da daan bokk di
lekk ak ñi dul Yawut. Waaye bi ñu agsee,
te mu ragal kureel googu faaydaal xaraf,
mu dellu gannaaw, di sore ñi dul Yawut.
13 Yeneen Yawut yi it daldi ànd ak Sefas ci
naaféqam, ba yóbbaale sax Barnabas.

14 Bi ma seetee nag ne awuñu woon ci
dëgg, gi xibaaru jàmm bi di jàngle, ma
yedd Sefas ci kanam ñépp ne ko: «Yaw miy
Yawut, gannaaw dëddu nga aaday Yawut
yi, ba dund ni ku dul Yawut, lu tax nga
bëgga sëf diiney Yawut ci ñi dul Yawut?»
15 Nun danoo cosaanoo ci xeetu Yawut,
te bokkunu ci xeet, yi xamul Yàlla tey
bàkkaar. 16 Teewul nu xam ne Yàlla du
àtte kenn ni ku jub ci kaw sàmm yoon,
waaye ci gëm Yeesu Kirist. Kon nun itam
gëm nanu Kirist Yeesu, ngir Yàlla àtte nu
jub ci kaw gëm Kirist, te du ci sàmm yoon.
Ndaxte du caageenug sàmm yoon mooy
tax Yàlla àtte kenn ni ku jub.
17 Waaye ba tey su fekkee ne nu ngi wuta
jub ci kaw gëm Kirist, fekk nu ne fàŋŋ di
ay bàkkaarkat, ndax nag Kirist moo sas
bàkkaar? Mukk! 18 Waaye su ma delloo
di sàmm ndigali yoon, yi ma bàyyi, dëgg-
dëgg dinaa wone noonu ne moykatu yoon
wi laa. 19 Ci li jëm ci yoonu Musaa, dee naa,
fekk yoon wi ci boppam moo ko waral,
ngir ma mana dund, ba amal njariñ Yàlla.
20 Daajaale nañu ma ak Kirist ca bant ba, te
noonu du man may dundati, waaye Kirist
mooy dund ci man. Dundu mbindeef, gi
may dund nag, maa ngi koy dund ci gëm
Doomu Yàlla ji, moom mi ma bëgg, ba joxe
bakkanam ngir man. 21 Duma neenal yiwu
Yàlla, ndaxte su sàmm yoon doon taxa jub
fa kanam Yàlla, kon Kirist dee na cig neen.

3

Buleen dëddu xibaaru jàmm bi ngir wéeruwaat ci yoon wi

1 Yéen waa Galasi, yéena ñàkk xel! Ku
leen fàbbi, gannaaw bi ma leen yégalee ci
lu leer ni ñu daaje Yeesu Kirist ca bant ba?
2 Lenn rekk laa bëgg, ngeen wax ma ko:
ndax sàmm yoon wee tax, ngeen jot Xelum
Yàlla? Déedéet! Dangeena dégg xibaaru
jàmm bi te gëm ko. 3 Mbaa du nii ngeen
ñàkke xel, ba tàmbalee ci Xelum Yàlla,
ba noppi yaakaara mate ci seen jëfi bopp?
4 Mbaa du fitna, yi ngeen daj yépp, dafa
nara neen? Manuma koo gëm! 5 Bu leen
Yàlla di may Xelam, di leen won jalooreem,
ndax li ngeen sàmm yoon a tax, mu def
ko, mbaa li ngeen dégg xibaaru jàmm bi
te gëm ko?
6 Xool-leen ci Ibraayma; Mbind mi wax
na ne: «Ibraayma gëm na Yàlla, te Yàlla
jàppe ngëmam ni njub.»
7 Xamleen boog ne boroom ngëm yi rekk
ñooy doomi Ibraayma. 8 Mbind mi tëral
na lu jiitu ne Yàlla dina àtte jub ñi dul
Yawut ci kaw ngëm. Kon looloo tax mu
yégal Ibraayma lu jiitu xibaaru jàmm bi
ne ko: «Xeeti àddina yépp dinañu barkeel
ci yaw.» 9 Kon ñi gëm, Yàlla dina leen
barkeel, sukkandikoo ko ci seen ngëm, ni
mu defal Ibraayma, boroom ngëm.
10 Ñiy wékku ñépp ci jëfi yoon wi, ñu
alku lañu, ndaxte bind nañu ne: «Képp ku
dul topp lépp lu ndigali yoon wi santaane,
yal na alku.» 11 Bir na sax ne sàmm
yoon du tax kenn jub fa kanam Yàlla,
ndaxte Mbind mi tëral na ne: «Ku jub ci
kaw ngëm dinga dund.» 12 Waaye yoon
wi laajul ngëm. Mbind mi nee na: «Ku
manoona matal li yoon wi wax, kon dinga
dund ba fàww.»
13 Waaye Kirist jot na nu ci alkànde, ji
yoon wi indi; mu gàddul nu ko, ba far alku
moom ci boppam, ndaxte Mbind mi nee
na: «Képp ku ñu rey, wékk ko ci bant, alku
nga.» 14 Noonu barke bi Yàlla dig Ibraayma
baawaan na, ba daj ñi dul Yawut te gëm
Kirist Yeesu, te nu jot ci kaw ngëm Xel mu
Sell, mi Yàlla dige.

Yoonu Musaa du fecci kóllëre gi Yàlla fas ak Ibraayma

15 Bokk yi, maa ngi misaal wax ji ci jëfi
doom Aadama. Xam ngeen ne kóllëre gu
ñu fas ba noppi, waruñu koo fecci, walla
ñu ciy rax dara. 16 Léegi nag Yàlla am na
lu mu dig Ibraayma ak askanam. Mbind
mi waxul: «Ak i sëtam», mu mel ni ñu
bare, waaye kenn la wax: «Ak sa askan»,
maanaam Kirist. 17 Li ma ci bëgga wax
mooy lii: ndegam Yàlla fas na kóllëreem,
yoonu Musaa, wi feeñ ñeenti téeméeri at
ak fanweer gannaaw ga, du ko mana fecci,
ba tebbi digeb Yàlla. 18 Ndaxte xéewal, yi
Yàllay dige, bu ñu doon jóge ci yoon wi,
kon ajootuñu ci dige bi, fekk ci kaw dige la
ko Yàlla maye Ibraayma.
19 Waaw kon yoonu Musaa, luy
njariñam? Dañu koo wàcceel nit ñi, ngir
seen jàdd yoon ne fàŋŋ. Looloo doon
wàllu yoon wi, ba kera Sët biy ñëw, moom
mi ñu digoon dige bi. Yoon wi nag, Yàlla
tëral na ko jaare ci ay malaaka, te am na
ku ko jottali. 20 Waaye aajowul jottalikat,
su fi kenn rekk teewee, te Yàlla kenn la.

Bu ngeen bokkee ci Kirist, nekkatuleen ci yoonu Musaa

21 Ndax kon yoonu Musaa wi dafa juuyoo
ak li Yàlla dige? Mukk! Su amoon yoon
wu nit mana sàmm, ba mu jural ko dund
gu sax, kon sàmm yoon dina tax nit jub fa
kanam Yàlla. 22 Waaye yoon wi tëj na ñépp
ci dooley bàkkaar, ngir ñi gëm Yeesu Kirist
jot li Yàlla dige woon ci seen kaw ngëm.
23 Bi ngëm Yeesu Kirist feeñagul nag,
yoon wi da noo tëjoon ràpp, ba kera ngëm
di feeñ. 24 Ci noonu la nu yoon wi doon
note, ba Kirist di ñëw, ngir Yàlla àtte
nu jub ci kaw ngëm. 25 Waaye léegi,
bi jamonoy ngëm ji ñëwee, nekkatunu ci
kilifteefu yoon wi.

Doomi Yàlla ngeen

26 Yéen ñépp doomi Yàlla ngeen ndax li
ngeen bokk ci Kirist Yeesu ci kaw ngëm.
27 Yéen ñépp, ñi ñu sóob ci ndox ngir wone
seen bokk ci Kirist, soloo ngeen Kirist.
28 Kon nag amul xàjjale ci diggante Yawut
ak ki dul Yawut, ci diggante jaam ak gor, ci
diggante góor ak jigéen. Yéen ñépp benn
ngeen ci seen bokk ci Kirist. 29 Bu ngeen
bokkee ci Kirist, kon bokk ngeen ci askanu
Ibraayma, te jot ngeen xéewal, yi ko Yàlla
dig.

4

1 Li ma leen di wax, mooy lii: doom
ji wara donni baayam, fi ak mu ngi cig
ndaw, ak lu ko alal jiy lew lépp, du
wuute dara ak jaam. 2 Ñi ko yore tey
sàmm alalam ñoo koy yilif, ba jamono ji
ko baayam àppaloon mat. 3 Nun itam
naka noonu, laata nuy mat, aaday àddina
ñoo nu notoon, ba def nu ni ay jaam.
4 Waaye bi àpp bi Yàlla tëraloon matee,
yónni na Doomam, mu juddoo ci jigéen,
ci biir yoonu Musaa, 5 ngir jot ñi yoon wi
notoon, ndax Yàlla jàpp nu ni ay doomam.
6 Gannaaw doomi Yàlla ngeen nag, Yàlla
yónni na Xelu Doomam ci sunu xol, mu
koy wooye nii: «Abba», maanaam «Baay.»
7 Noonu dootuloo jaam, doom nga. Te
ndegam doom nga, Yàlla jagleel na la cér
ci xéewal, yi mu dencal ay doomam.

Njàqarey Pool ci waa Galasi

8 Bu jëkk, bi ngeen xamagul Yàlla,
yéena ngi doon jaamu yeneen yu ñu daan
bokkaaleel Yàlla. 9 Waaye léegi nag bi
ngeen xamee Yàlla, walla boog bi leen
Yàlla xàmmee, nan ngeen mana def, bay
delluwaat ca aaday àddina? Aada yooyee
ñàkk doole te ñàkk njariñ, lu tax ngeen
bëgg, ñu notaat leen? 10 Yéena ngi fonk
bés yi, weer yi, màggal yi ak at yi! 11 Sama
xel dalul ci yéen, ngir ragal sama coono ci
yéen neen.
12 Bokk yi, dama leen di ñaan, ngeen mel
ni man, ndaxte man itam fekksi naa leen ci
seen xalaat. Tooñuleen ma. 13 Xam ngeen
ne sama wopp moo taxoon, ma yégal leen
xibaaru jàmm bi. 14 Coono, gi leen sama
wopp tegoon, taxul ngeen bañ ma, taxul
ngeen séexlu ma. Waaye teeru ngeen ma,
ni bu ngeen doon teeru malaakam Yàlla
walla Yeesu Kirist. 15 Waaw, fan la seen
mbég jaar? Ndaxte seedeel naa leen ne
su ngeen ko manoon, kon luqi ngeen seeni
bët, jox ma. 16 Ndax dëgg, gi ma leen wax,
moo tax ngeen def ma ab noon?
17 Nit ñooñu leen di farle, seen mébét
baaxul. Dañu leena bëgga tàggale ak nun,
ngir ngeen far ak ñoom. 18 Farle baax
na, bu àndee ak mébét mu baax. Waaye
bu sama jëmm rekk tax ngeen koy def.
19 Sama doom yi! Yéena tax may dellu ci
metit ni kuy matu, ba kera jikkoy Kirist di
mat ci yéen. 20 Léegi bëggoon naa nekk ci
seen biir, ngir mana jubbanti sama kàddu,
ndaxte xamatuma nu may doxale ak yéen!

Mbirum Ajara ak Saarata

21 Yéen ñi bëgga topp yoon wi, xanaa xa-
muleen li yoonu Musaa wi wax? 22 Mbind
mi nee na: Ibraayma am na ñaari doom; ki
jaam bi jur ak ki gor si jur. 23 Doomu jaam
bi juddu na ni bépp doom, waaye doom, ji
mu am ak soxnaam, juddu na ci kaw digeb
Yàlla.
24 Loolu nag am na lu muy misaal. Ñaari
jigéen ñi dañoo bijji ñaari kóllëre. Benn
bi di Ajara, mooy wone kóllëre, gi Yàlla
fasoon ca tundu Sinayi. Ay jaam lay jur.
25 Ajara moomu mooy tundu Sinayi, wi
nekk ca réewu Arabi. Te it mooy misaalu
dëkku Yerusalem, bi fi nekk tey. Ndaxte
moom ak i doomam yépp ay jaam lañu.
26 Waaye Yerusalem, ga ca kaw, mooy gor
si. Moom mooy sunu ndey. 27 Ndaxte
Mbind mi nee na:
«Bégal, yaw jigéen ji dul jur
te masula am doom.
Reeyal te bànneexu,
yaw mi masula xam coonob mat,
ndaxte jigéen ji ñu faalewul
moo gëna jaboot ki nekk ak jëkkëram.»
28 Yéen bokk yi, yéenay doom yi ñu
dige woon, niki Isaaxa. 29 Waaye doom
ji juddoo ni bépp doom, dafa daan sonal
doom ji juddoo ci dooley Xelum Yàlla. Te
loolu mooy law ba léegi. 30 Lu ci Mbind
mi wax nag? Nee na: «Dàqal jaam bi ak
doomam, ndaxte doomu jaam bi warula
bokk cér ak doomu gor si ci ndono.» 31 Kon
nag bokk yi, nun dunu doomi jaam, ay
doomi gor lanu.

5

Buleen delluwaat ci njaam

1 Kirist a nu daggal sunu buumi njaam,
ngir goreel nu. Kon dëgërleen ci seen ngor
te baña delluwaat ci njaam.
2 Dégluleen! Man Pool maa leen koy
wax: bu ngeen itteelee xaraf, kon Kirist
dootu leen jariñ dara. 3 Te maa ngi dellu
di waxaat ne, képp kuy farataal xaraf,
fàww nga sàmm lépp lu yoon wi santaane.
4 Yéen ñiy fexee jub fa kanam Yàlla ci kaw
sàmm yoon, tàggalikoo ngeen ak Kirist;
dëddu ngeen yiwu Yàlla. 5 Waaye njub, gi
nu Yàlla dencal ëllëg, nu ngi koy séentu
ci kaw ngëm ak ci ndimbalu Xelum Yàlla.
6 Ndaxte bu nu bokkee ci Kirist Yeesu,
xaraf ak baña xaraf, dara amu ci solo; li
am solo mooy ngëm, giy jëf ci mbëggeel.

7 Ni ngeen jógtee woon de baax na! Waaw, ku leen dog, ba ngeen baña déggal dëgg? 8 Li ñu leen xiir jógewul ci Yàlla mi leen woo. 9 Dees na ne: «Tuuti lawiir day tax tooyalu fariñ bépp funki.» 10 Waaye teewul Boroom bi jox na ma kóolute ci yéen. Biral na ma ne dingeen bokk ak man xalaat. Léegi nag, kiy nëxal seen xel, ku mu mana doon, Yàlla dina ko mbugal. 11 Man nag bokk yi, bu ma doon faaydaal xaraf ci sama waare, kon duñu ma fitnaale nii; te it li may yégle ci deewu Kirist ca bant ba dootul naqari kenn. 12 Ñi farataal xaraf te di leen dëpp, nañu gëna sore ci seen réer: bu yaboo sax ñu dagg seen ngóora, ba dara du ci des!

Buleen topp seen nafsu, waaye na leen Xelum Yàlla jiite

13 Yéen nag bokk yi, Yàlla woo na leen, ngeen nekk i gor. Waaye nag buleen ci sukkandiku, bay topp seen nafsu, waaye dimbaleenteleen ci kaw mbëggeel. 14 Ndaxte yoon wépp, ndigal lii a ko tënk: «Nanga bëgg sa moroom, ni nga bëgge sa bopp.» 15 Waaye moytuleen! Bu ngeen dee màttante ak a lekkante, dingeen yàqante.

16 Li ma leen di wax mooy lii: dundleen ci Xelum Yàlla, kon dungeen topp seen nafsu. 17 Ndaxte sunu nafsu am na ay bëgg-bëgg yu méngoowul ak yu Xelum Yàlla. Te Xelum Yàlla itam am na ay bëgg-bëgg yu méngoowul ak yu sunu nafsu. Ñoom ñaar dañoo juuyoo ci bépp fànn, ba tax lépp lu ngeen bëggoona def, dungeen ko man. 18 Waaye bu ngeen toppee Xelum Yàlla, nekkatuleen ci kilifteefu yoon wi.

19 Kuy topp sa nafsu, nii ngay jëfe: njaaloo, xalaat yu bon, def i ñaawteef ak say cér, 20 xërëm, luxus, noonoo ak xuloo, ñeetaane, xadar, diiroo mbagg, féewaloo ak xàjjaloo, 21 kiñaan, màndite ak xawaare ak yeneen yu ni mel. Léegi nag maa ngi leen di artu, ni ma ko defe woon: ñiy jëfe noonu duñu am cér ci nguuru Yàlla.

22 Waaye li Xelu Yàlla mi di meññ mooy: mbëggeel, mbég, jàmm, muñ, laabiir, mbaax, kóllëre, 23 lewetaay ak maandute. Yoon wi terewul yu ni mel. 24 Léegi ñi bokk nag ci Yeesu Kirist, daaj nañu seen nafsu ca bant ba, wacc ko fa, moom ak i xemmemam ak i bëgg-bëggam. 25 Gannaaw nag nu ngi dund léegi ci Xelum Yàlla, kon nanu ko topp. 26 Bu nu tiitaru di dëkkante, di iñaanante.

6

Deeleen dimbaleente

1 Bokk yi, ku ñu fekk muy def lu Yàlla bëggul, yéen ñi topp Xelum Yàlla, nangeen ko jubbanti ak xol bu lewet. Waaye nanga sàmm sa bopp, ngir bàkkaar bañ laa fiir, yaw itam. 2 Jàpplanteleen, noonu dingeen sàmm yoon wi Kirist tëral. 3 Ndaxte kuy naagu te fekk doo dara, dangay nax sa bopp. 4 Na ku nekk seetlu ni muy beye sasam. Bu ko defee dina mana naw boppam, tey bañ di diirante mbagg ak ñi ci des. 5 Ndaxte ku ci nekk dangaa wara yenu sab yen.

6 Kiy jàng kàddug Yàlla war na sédd ki koy jàngal ci alalam jépp.

7 Bu leen ci dara nax; kenn du foontoo Yàlla, ndaxte lu waay ji, moom ngay góob. 8 Ku ji ngir sa nafsu, dinga góob li sa nafsu meññ, maanaam ag yàqute. Waaye ku ji lu soloo ak Xelum Yàlla, li Xel mi meññ ngay góob, maanaam dund gu dul jeex. 9 Bunu tàyyi ci def lu baax, ndaxte bu nu ci sawaree, bu waxtu wi jotee dinanu jariñu. 10 Noonu fi ak nu koy man, nanuy defal ñépp lu baax, rawatina nag sunu bokk yi gëm.

Mbindeef mu bees

11 Seetleen araf yu mag yii ma leen bind ci sama loxob bopp!

12 Ñiy gistal ci seen yaram, ñooñoo bëgg ngeen xaraf, ngir ragala daj fitna ci yégle deewu Kirist ca bant ba. 13 Kureel gi faaydaal xaraf, ñoom ci seen bopp sax, duñu topp yoon wi. Dañoo bëgga ngeen xaraf, ba ñu mana bàkku ci seen yaram, yéen. 14 Man ci sama wàllu bopp, duma bàkku mukk su dul ci deewu sunu Boroom Yeesu Kirist, ba ñu ko daajee ca bant ba. Deeyam moo tax ma mel ni ku dee ci yëfi àddina; yëfi àddina dee ci man. 15 Xaraf ak baña xaraf dara amu ci solo. Li am solo mooy nekk mbindeef mu bees. 16 Ñiy topp ndigal lii nag, yal na Yàlla wàcce jàmm ak yërmande ci ñoom, ak ci Israyilu Yàlla.

17 Léegi nag, bu ma kenn lëjalati, ndaxte yor naa ci sama yaram ay leget yuy màndargaal ne jaamu Yeesu laa.

18 Bokk yi, yal na yiwu Yeesu Kirist sunu Boroom ànd ak seen xel. Amiin.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko WAA EFES

1 Man Pool, ndawul Kirist Yeesu ci coo-
barey Yàlla, maa leen di bind, yéen gaayi
Yàlla yu sell yi te gëm Kirist Yeesu ci dëkku
Efes. 2 Yal na leen Yàlla sunu Baay ak
Boroom bi Yeesu Kirist may yiw ak jàmm.
3 Cant ñeel na Yàlla Baayu sunu Boroom
Yeesu Kirist, mi nu sotti ci sunu bokk ci
Kirist lépp luy barkeel ci baatin te nekk
ca bérab yu kawe ya. 4 Ndaxte ba àddina
sosoogul, tànn na nu ci Kirist, ngir nu
mana teew fa kanamam, sell te ñàkk sikk.
Ci kaw mbëggeelam* 5 séddoo na nu lu
jiitu, def nu ay doomam jaarale ko ci Yeesu
Kirist, ndaxte looloo doon yéene ju rafet,
ji mu tëral ci coobareem. 6 Na ndamam
jolli ndax yiw wu réy, wi mu nu sotti ci
Soppeem bi.
7 Moom jot na nu ak deretam ji ñu tuur,
maanaam baal nu sunuy bàkkaar, ci kaw
yiw wu yaatu, 8 wi mu nu baawaanal.
Yàlla sol na nu xel mu mat ak dégg,
9 ci feeñal nu mbóoti coobareem, dëppook
yéeneem ju rafet, ji mu jaarale ci Kirist.
10 Mu tëral ne, bu jamono yi wéyee ba lépp
mat, dina dajale lépp ci kilifteefu Kirist,
muy ci kaw, muy ci suuf. 11 Am nanu cér ci
moom bu nu Yàlla sédd lu jiitu ci dogalam,
moom miy doxal lépp ci ni mu ko àttee ci
coobareem. 12 Noonu nuy jollil ndamam,
nun ñi jëkka wékk sunu yaakaar ci Kirist.
13 Yéen itam, bi ngeen déggee kàddug
dëgg gi, di xibaaru jàmm, bi leen tegtal
yoonu mucc, te ngeen gëm ko, Yàlla tàmpe
na leen ni ñoñam ak Xel mu Sell, mi mu
dige woon. 14 Te Xel mi mooy dawal gi nu
Yàlla jox ci cér, bi mu nu dencal, ba kera
muy goreel ñi mu jotal boppam, te ñépp
jollil ndamam.

Pool sant na Yàlla, di ñaanal ñi gëm

15 Bi ma déggee nag seen ngëm ci
Boroom bi Yeesu ak seen mbëggeel ci
gaayi Yàlla yu sell yépp, 16 duma noppee
sant Yàlla, di leen boole ci samay ñaan.
17 Li may ñaan Yàllay sunu Boroom Yeesu
Kirist, di Baay bi yelloo ndam, mooy lii:
mu sol leen xel mu xóot, te xamal leen
boppam 18 ci leeral seeni xol. Noonu
dingeen xam yaakaaru ëllëg, ji leen Yàlla
wooye, di ndam lu xel manta daj, li nekk
ci cér, bi mu dencal gaayam yu sell yi.
19 Ngeen xam it, ni kàttanam màgge ba
jéggi dayo, jëm ci nun ñi gëm, dëppook
dooleem ju ràññiku, 20 ji mu jëfe ci Kirist,
ci li mu ko dekkal, dëël ko ci ndijooram
ca bérab yu kawe ya, 21 mu tiim lu sore
malaaka yépp, muy kilifa, boroom sañ-
sañ, boroom doole mbaa buur, te gëna
màgg wépp tur wu ñu mana tudd, muy
tey, muy ëllëg. 22 Yàlla suufeel na lépp fi
kanamam, def ko kilifag lépp ci mbooloom
ñi gëm, 23 miy jëmmam, di matug Kirist,
mi fees mbindeef mu ne ci fànn gu ne.

2

Ku gëm Kirist dina nekk nit ku bees

1 Yéen itam Yàlla dekkal na leen, yéen
ñi doon ndee fa kanamam ci seeni moy
ak seeni bàkkaar. 2 Ci biir yooyu ngeen
doon dund démb, topp doxalinu àddina,
tey déggal kilifag boroom sañ-sañ yi ci
jaww ji, di xel mu bon miy jëf ci kureelu
ñi déggadil Yàlla. 3 Nun it booba àndoon
nanu ak ñoom ca seen dund ga, di topp
sunu bakkan ciy wut bànneexi yaram
ak coobarey xel. Noonu ci sunu bindu
nit yeyoo nanu meru Yàlla, ni ña ca
des. 4 Waaye Yàlla mi bare yërmande, ci
kaw mbëggeel gu réy, gi mu am ci nun,
5 dundalaat na nu ak Kirist, fekk ndee lanu
woon fa kanamam ci sunuy bàkkaar— ci
kaw yiwu Yàlla ngeen mucce. 6 Te dekkal
na nu ak Kirist Yeesu, dëël nu ak moom ca
bérab yu kawe ya. 7 Noonu ba fu jamono
yem, dina lañal fi sunu kanam yiwam wu
réy wi xel manta takk, jaar ci baaxaay gi
mu nu won ci Kirist Yeesu. 8 Ndaxte ci
yiwu Yàlla ngeen mucce ci kaw ngëm, te
loolu jógewul ci yéen, mayu Yàlla la; 9 du
peyu jëf, ba kenn di ci kañu. 10 Ndaxte jëfu
Yàlla lanu; moo nu bind ci Kirist Yeesu,
ngir nu wéy ci jëf yu rafet, yi mu nu
fàgguloon ca njàlbéen ga.

Ñi gëm Kirist, benn lañu

11 Kon nag yéen ñi dul Yawut cib
juddu, yéen ñi xaraful, te ñi xaraf ci seen
yaram ci loxol nit ñoo leen teg ay yéefar,
fàttalikuleen lii: 12 booba amuleen woon
benn cér ci Kirist, mbaa benn baat ci
kureelu bànni Israyil. Bokkuleen woon ci
kóllëre, gi Yàlla fas ak ñoom, te ëmb dige
ya. Amuleen woon benn yaakaar mbaa
benn xam-xamu Yàlla ci àddina. 13 Waaye
léegi ci seen bokk ci Kirist Yeesu, yéen ñi
sore woon jege ngeen ndax deretu Kirist ji
ñu tuur.
14 Ndaxte mooy sunu jàmm, moom mi
jël Yawut ak ki dul Yawut, def nu benn.
Ñag bi doxoon sunu diggante te sosoon
sunu dëngoo, moo ko màbb ci li mu joxe
yaramam, 15 far noonu yoonu Musaa, muy
ndigal ya ak dogal ya. Noonu la nu jële,
Yawut ak ki dul Yawut, def nu benn ci

* 1:4 Manees na ko tekki nii it: ñàkk sikk ci biir mbëggeel. Séddoo na…

moom, ba nu jàmmoo. 16 Nun ñaar, ñi
def benn jëmm, jubale na nu ak Yàlla ci
dee, gi mu dee ca bant ba ñu ko daajoon,
dindee noonu sunu tongoonte. 17 Bi mu ko
defee mu ñëw, yégalsi nu xibaaru jàmm
fa kanam Yàlla, yéen ñi sore woon ak
nun ñi jege. 18 Ndaxte nun ñaar ñépp am
nanu bunt ci Yàlla Baay bi, jaar ci Kirist, ci
ndimbalu menn Xel mu Sell mi.

19 Noonu dootuleen ay doxandéem mbaa
ay gan, waaye am ngeen baat ci kureelu
gaayi Yàlla yu sell yi, te waa këram ngeen.
20 Yéena ngi sukkandikoo ci fondamaa, bi
ndawi Kirist yi ak yonent yi tabax, te Kirist
Yeesu ci boppam di doju dalil wa. 21 Ci
moom la doj yépp ràbbloo, ba tabax bi
jóg, di màggalukaay bu sell ngir Boroom
bi. 22 Ci seen bokk ci Kirist, Yàlla boole
na leen tabax yéen itam, ba ngeen nekk
dëkkukaayam, jaar ci Xel mu Sell mi.

3

Sasu Pool ci xamle xibaaru Kirist ci xeet yi dul Yawut

1 Kon nag maa ngi leen di ñaanal, man
Pool mi ñu tëj kaso ci turu Kirist ndax sas
wi may bey ci yéen, xeet yi dul Yawut.
2 Wóor na ma ne dégg ngeen yenub xamle
yiwu Yàlla, bi mu ma jagleel jëm ci yéen.
3 Yàlla feeñu na ma, xamal ma mbóoti
mbir mi mu tëral, ni ma leen ko binde ci
kàddu yu néew. 4 Bu ngeen jàngee loolu,
dingeen mana xam bu wér dégg, gi ma
am ci mbóoti mbiri Kirist. 5 Ci jamono
yu weesu, loolu kumpa la woon ci doom
Aadama, waaye léegi Yàlla feeñalal na ko
ay ndawam ak yonentam yu sell yi, jaarale
ko ci Xel mu Sell mi. 6 Mbir mi nii la tëdde:
léegi xeet yi dul Yawut dañoo bokksi cér
ak Yawut yi, bokk ak ñoom jenn jëmm,
bokk wàll ci xéewal yi Yàlla dige ci Kirist
Yeesu, te xibaaru jàmm bi xamle ko.

7 Xamle xibaaru jàmm boobu nag, Yàlla
fal na ma ci jawriñ ci kaw yiwam, te di ma
dooleel ci kàttanam. 8 May na ma, man
mi gëna tuuti ci gaayi Yàlla yu sell yi, may
xibaar xeeti àddina barkeel yu xel dajul yi
ci Kirist; 9 te it may sulli melokaanu mbir
mu xóot, mi Yàlla tëral te doon kumpa
njàlbéen ga ba tey ci moom mi sos lépp.
10 Waaye léegi nee na fàŋŋ, ngir kilifa yi
ak boroom sañ-sañ yi ca bérab yu kawe ya
mana xam ni Xelum Yàlla xóote, jaar ci li
ñu gis ci mbooloom ñi gëm Kirist. 11 Mooy
dogal bi sax dàkk, te Yàlla tëral ko ci Kirist
Yeesu sunu Boroom. 12 Ci turam am nanu
kóolute fa kanam Yàlla, ak bunt bu yaatu
ci moom ci kaw ngëm. 13 Maa ngi leen di
ñaan nag, ngeen baña yoqi ndax coono, yi
may jële ci bey sama sas ci yéen, xam ne
coono yooyu ñoo leen di jural ndam.

Pool ñaanal na ñi gëm, ñu sax ci Kirist

14 Moo tax maa ngi sukk, jublu ci Yàlla
Baay 15 biy cosaanul njaboot gépp, muy
ci kaw, muy ci suuf. 16 Ma di ko ñaan,
mu may leen, ci kaw ndamam lu amul
kem, Xel mu Sell mi feddali seen baatin ak
kàttan gu mag, 17 ba Kirist dëkk ci seeni
xol ci kaw ngëm. Te ngeen sax noonu
te sampu ci mbëggeelu Yàlla, 18 ba jagoo,
yéen ak gaayi Yàlla yu sell yépp, guddaay
ba, yaatuwaay ba, kawe ga ak xóotaay ba,
19 te xam mbëggeelu Kirist, gi raw mépp
xel. Noonu dingeen fees dell ak matug
Yàlla.

20 Léegi nag, na ndam li féete ak Yàlla,
mi mana yeggale lépp luy ñaan mbaa
yéene, ba weesu ko fuuf, dëppook kàttan
giy jëf ci nun; 21 moo yelloo ndamul
mbooloom ñi gëm jamonoy jamono ba
fàww, jaar ci Kirist Yeesu. Amiin.

4

Mbooloom ñi gëm, jenn jëmm la, ni céri yaram

1 Man mi ñu tëj kaso ngir Boroom bi nag,
maa ngi leen di dénk, ngeen dund dundin
wu yellook wooteb Yàlla. 2 Ngeen woyof
toyy te lewet, di muñalante tey baalante ci
mbëggeel, 3 te dem ba fu seen kàttan yem,
ngeen likkoo ci jàmm, bay sàmm booloo gi
leen Xelum Yàlla may.

4 Jenn jëmm moo am, menn Xel, ak
jenn yaakaaru ëllëg ju wooteb Yàlla ëmb.
5 Benn Boroom it a am, genn ngëm, ak
benn seedeb ngëm ci li ñu leen sóob ci
ndox. 6 Te jenn Yàllaa am, di Baayu ñépp,
mu tiim ñépp, fees ñépp te dëkk ci ñépp.

7 Waaye ku nekk ci nun ak mayam, ni nu
ko Kirist séddalee. 8 Looloo tax Mbind mi
ne:

«Yéeg na ba ca fa gëna kawe,
yóbbaale mbooloom noon mu bare, mi mu not,
tey séddale nit ñi ay may.»

9 Su nu waxee ne «yéeg na,» li moo ci
génn: daa jëkka wàcc ba ca bérab ya gëna
suufe. 10 Ki wàccoon moo yéegaat, ba tiim
asamaan yépp, ngir fees lépp. 11 Moo may
ñii di ay ndawam, ñii ay yonent, ñii ay
taskati xibaaru jàmm bi, ak ñeneen ñuy
sàmm mbooloom ñi gëm te di ko jàngal.
12 Maye na leen, ngir ñu waajal gaayi Yàlla
yu sell yi, ñu mana bey seen sas ci taxawal
mbooloom Kirist, di jëmmam. 13 Noonu nu
mànkoo ci sunu ngëm ak ci xam Doomu
Yàlla ji, ba kera nuy egg ci nekk nit ku
sotti te taxaw taxawaay bu dëppook matug
Kirist.

14 Noonu dootunu ay gone yu njànglem
nit ku ñëw di fàbbi ci seeni làqarci ak
seeni pexe, nu mel ni ay gaal yu duus yi ak

ngelaw li di baaje. 15 Waaye dinanu wax
dëgg, ëmb ko ci mbëggeel, bay màgg ci
fànn gu ne ci sunu bokk ci Kirist. Mooy
bopp, 16 te jëmm jépp ci moom lay dunde,
di jëmm ju ràbboo te déggoo ci bépp
tenqo, te cér bu nekk di def warugaram.
Noonu jëmm ji di yokku ak a màgg ci biir
mbëggeel.

Sunu jikko ju jëkk ak sunu jikkoy tey

17 Maa ngi leen di wax lii nag, te di
ko dëggal ci kanam Boroom bi: buleen
dundeeti ni xeeti àddina yi, ci seeni xalaati
neen 18 ak seen xel mu lëndëm. Dañoo
génn ci dundu Yàlla, ndax umple gi ñu am
ci moom, ak li ñu ko tëjal seen xol. 19 Seen
xol dafa dërkiis, ba ñu bayliku ciy topp
seen nafsu, di sóobu ci bépp sobe te xér
ci.

20 Waaye du dundin woowu ngeen jàng
ci Kirist. 21 Ndax yaakaar naa ne dégg
ngeen Kirist te jàng ngeen ci moom, ba
xam dëgg gi Yeesu ëmb. 22 Maanaam
ngeen yulli seen jikkoy judduwaale ju bon
ji daan fés ci seeni jëf, di gëna yées, te
ànd ak i bëgg-bëggam yu di naxi kese.
23 Te ngeen yeeslu ci seen biir xel, 24 te
soloo jikko ju bees, ji Yàlla sàkk ci njubte
lu dëggu ak sellaay gu dëggu.

Melow dund gu bees

25 Kon nag bàyyileen di fen, tey wax
dëgg kenn ku nekk ci moroomam, ndax
ku nekk sa genn-wàllu moroom nga. 26 Ku
mer, bu mu jàll aw kaañ; bu jant bi
sowaale seen mer, 27 ba ngeen may Sey-
taane bunt. 28 Ku daan sàcc, na ko dëddu
te jublu ci liggéey lu baax ci ay loxoom,
ngir mu mana dimbali ñi néew doole.

29 Bu genn kàddu gu ñaaw génn ci seen
gémmiñ, waaye su wax yegsee, nangeen
wax lu rafet, ba faj soxlay seeni mo-
room, te teg ñi leen di déglu ci yoonu
yiw. 30 Buleen yóbbe tiis Xelu Yàlla mu
Sell, mi leen tàmpe ngir bésu goreel ba.
31 Dëdduleen lépp luy wex mbaa tàng
bopp, luy mer mbaa coow, lépp luy xaste
mbaa coxor. 32 Te ngeen baax ci seen
diggante, di laayante biir tey baalante, ni
leen Yàlla baale ci turu Kirist.

5

1 Yéen nag ñiy goney Yàlla, yi mu bëgg ci
xolam, royleen ko ci loolu. 2 Ngeen wéer
seen dund ci mbëggeel, mel ni Kirist mi
nu bëgg, ba joxe bakkanam ngir nun, di
sarax su ñu jébbal Yàlla te neex ko ni xetu
latkoloñ.

3 Waaye naka njaaloo ak bépp sobe
mbaa bëgge, jéllale naa jëf ji sax, waaye
bu ko làmmiñ tudd, ni mu jekke ci gaayi
Yàlla yu sell yi. 4 Dawleen it lu jekkadee,
ni wax ju ñaaw mbaa waxi caaxaan ak kaf
yu bon, te ngeen sax ci sant Yàlla. 5 Na leen
wóor ne kenn ku jikkowoo ndoxaan, sobe
mbaa bëgge, maanaam bokkaale Yàlla,
kooku du am cér ci nguuru Kirist ak Yàlla.
6 Bu leen kenn nax ci ay waxi neen, ndaxte
jëf yooyooy tax meru Yàlla di wàcc ci
kureelu ñi ko déggadil. 7 Kon nag buleen
séq ak ñoom dara. 8 Lëndëm ngeen woon,
waaye léegi leer ngeen ndax seen bokk ci
Boroom bi.

Dundeleen ni ay goney leer

Dundeleen nag ni ay goney leer. 9 Leer,
mbaax lay meññ, njub ak dëgg. 10 Dëggal-
leen ci seeni jëf li neex Boroom bi, 11 te
daw lépp luy jëfi lëndëm yu amul njariñ,
bay weer sax ku koy def. 12 Ndaxte
waxtaane sax li ñuy def ci nëbbu, lu ruslu
la; 13 waaye leer, lu mu ëmb, fésal ko.
14 Ndaxte lu jaxasoo ak leer di leer. Looloo
tax ñu ne:

«Yewwul, yaw mi nelaw,
te jóge ci biir néew yi,
kon Kirist dina ne ràññ ci yaw,
ni leeru jant buy fenk.»

15 Noonu sàmmleen seen dundin, wax-
uma ni ñu amul xel, waaye ni ñu am
xel, 16 tey jariñoo jot gi, ndaxte nu ngi ci
jamono ju bon. 17 Buleen ñàkk bopp nag,
waaye xamleen liy coobarey Boroom bi.
18 Buleen màndi it ci sàngara, liy ndeyi
ñaawteef, waaye feesleen ak Xel mu Sell
mi; 19 di waxante ci seen biir ci ay taalifi
Sabóor, ciy woy ak i cant yu tukkee ci
Xelum Yàlla, di woy ak a kañ Boroom bi
ci seen xol. 20 Gërëmleen Yàlla Baay bi
ci turu Yeesu Kirist Boroom bi, fu ngeen
mana tollu, ci lu mu mana doon; 21 teg ca
nangul sa moroom ci biir wegeelu Kirist.

Diggante góor ak soxnaam

22 Naka yéen jigéen ñi, nangeen nan-
gul seeni jëkkër, ni su doon Boroom bi.
23 Ndaxte góor mooy kilifag soxnaam, ni
Kirist nekke kilifag mbooloom ñi gëm,
muy jëmmam ji muy sàmm. 24 Ni mbooloo
mi nag jiitale Kirist, noonu la jigéen ji wara
jiitale jëkkëram ci lépp.

25 Yéen nag góor ñi, na ku nekk bëgg
soxnaam, ni Kirist bëgge mbooloo mi, ba
joxe bakkanam ndax moom, 26 ngir sellal
ko ak kàddoom, ba mu laab ni ku sangu
set. 27 Noonu dina ko jël, mu mel ni séet bu
ñu waajal, di mbooloom mu soloo ndam, te
gàkkul, rasul, taqul leneen, waaye mu sell
te amul sikk.

28 Na góor bëgg soxnaam, ni mu bëgge
boppam. Bëgg sa soxna, bëgg sa bopp
la. 29 Ndaxte kenn masula bañ sa yaram.
Waaye danga koy dundal, di ko fonk.
Noonu it la Kirist fonke mbooloo mi;
30 ndaxte noo di céri jëmmam. 31 Mbind
mi nee na: «Looloo tax góor di teqalikook

ndeyam ak baayam, ànd ak soxnaam,
ñoom ñaar doon kenn.» 32 Loolu ëmb na
mbóot mu xóot; man maa ngi wax ci lu
jëm ci Kirist ak mbooloo mi. 33 Waaye
li teew, na góor gu nekk bëgg soxnaam,
ni mu bëgge boppam, te jigéen ji weg
jëkkëram.

6

Diggante waajur yi ak seen njaboot

1 Naka yéen xale yi, nangeen déggal
seeni waajur, ci li ngeen bokk ci Boroom
bi, ndaxte looloo rafet. 2 «Teralal sa ndey
ak sa baay,» mooy ndigal li jëkka ëmb dige,
3 maanaa: «ngir nga am gudd fan gu ànd
ak jàmm.»

4 Yéen baay yi it, buleen bundxataal xale
yi, waaye ngeen yar leen, di leen yemale ak
a yee ci Boroom bi.

Diggante jaam ak sangam

5 Yéen jaam yi, nangeen déggal seeni
sang yu àddina, boole ci ragal ak wegeel,
di ko def ak xol bu laab, ni su doon ngir
Kirist. 6 Buleen ko def rekk ci ngistal,
ngir sàkku ngërëmu nit, waaye ni ay jaami
Kirist, di jëfe coobarey Yàlla ak seen xol
bépp. 7 Beyleen seen sas nag ak xol bu
tàlli, ni su doon ngir Boroom bi te du nit,
8 xam ne ku def lu baax, Boroom bi delloo
la ko, muy jaam, muy gor.

9 Yéen it sang yi, jëfeleen noonu seen
diggante ak seeni jaam, te dëddu gépp
raglu, xam ne yéena bokk benn Boroom
ci asamaan, te ñépp a yem fi moom.

Xeex ak Seytaane

10 Léegi nag doolewuleen ci Boroom
bi te soloo kàttanam gu mag gi.
11 Gànnaayooleen yérey xarey Yàlla yépp,
ngir mana jànkoonte ak pexey Seytaane.
12 Ndaxte ndëndu xare jib na, waxuma
sunu diggante ak nit ñi, waaye ak kilifa yiy
nëxal àddina si, ñuy kilifa yi ak ay boroom
sañ-sañ, di gaayi Seytaane yi ci bérab yu
kawe yi. 13 Kon nag gànnaayooleen yérey
xarey Yàlla yépp, ba mana jànkoonte
jamono ju xeex bi taree, not lépp te taxaw
temm.

14 Taxawleen kon temm, geñoo dëgg
te sàngoo njub, muy seen kiiraayu dënn.
15 Solooleen jàmm, ji xibaaru jàmm biy
joxe, ni ay dàll ci seeni tànk, ba jekk
ci lépp. 16 Defleen it ngëm, muy seen
pakk, ba mana fél jum yi leen Seytaane di
fitt. 17 Defleen mucc, muy seen mbaxanam
xare, ak kàddug Yàlla, muy jaasi ji leen
Xel mu Sell mi tëggal. 18 Deeleen ñaan ci
xeeti ñaan yépp ci kàttanu Xel mu Sell mi,
te sax ci ak farlu gu mat sëkk, di ñaanal
gaayi Yàlla yu sell yi yépp.

19 Te buleen ma ci fàtte, ngir waxtu
wu ma ubbee sama gémmiñ, ma am lu
ma wax, ba mana xamle ak fit wu dëgër
mbóoti xibaaru jàmm bi. 20 Ndaw laa ci,
lu ñu jéng; yal na ma Yàlla may fit wu ma
waxe, ni mu ma ware.

Tàggoo

21 Yónnee naa leen Tisig sama mbokk,
mi ma sopp, te muy jawriñ ju takku ci
liggéeyu Boroom bi, ngir mu xamal leen
lépp li aju ci man ak li may def. 22 Maa leen
ko yónneel sama bopp, ngir ngeen xam li
nu nekke, te mu dëfal seeni xol.

23 Yéen bokk yi, yal na leen Yàlla Baay
bi ak Yeesu Kirist Boroom bi may jàmm
ak mbëggeel gu ànd ak ngëm. 24 Yal na
yiwu Yàlla ànd ak ñépp, ñi bëgg Boroom
bi Yeesu Kirist ak mbëggeel gu sax.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko
WAA FILIB

1 Nun Pool ak Timote, jaami Kirist Yeesu,
noo leen di bind, yéen gaayi Yàlla yu sell
yépp ci dëkku Filib, yi bokk ci Kirist Yeesu,
yéen ak seeni njiit ak ñiy topptoo yëfi
mbooloo mi. 2 Na leen Yàlla sunu Baay ak
Boroom bi Yeesu Kirist may yiw ak jàmm.

Li leen Pool di ñaanal

3 Yoon wu ma leen di xalaat, maa ngi
sant Yàlla sama Boroom; 4 te saa su ma
leen di ñaanal yéen yépp, duma noppee
bég, 5 ndax seen ànd ak man ci tas xibaaru
jàmm bi, ca ndoorte la ba tey. 6 Wóor na
ma ne Yàlla mi tàmbali jëf ju baax jii ci
yéen, dina ci sax, ba bésu Kirist Yeesu ñëw.
7 Te juumuma ci li ma xalaat loolu ci
yéen ñépp, ndaxte def naa leen ci sama
xol; ba tax fii ci kaso bi, ci taxawal xibaaru
jàmm bi ak lawal ko, yéen ñépp am ngeen
wàll ak man ci yiwu Yàlla. 8 Ndaxte Yàllaa
seede ne sama xol seey na ci yéen ñépp ci
biir cofeelu Kirist Yeesu.
9 Li ma leen di ñaanal nag mooy lii:
yal na seen mbëggeel di yokku tey gëna
tar, jaar ci xam ak xàmmi gu wér; 10 yal
nangeen sax noonu ci li gëna rafet, ngeen
am xol bu laab te baña am benn sikk, ba
bésu Kirist ñëw; 11 yal na seen xol meññ
njub, ba ne gàñ̃ñ, jaar ci Yeesu Kirist ci
ndamul Yàlla ak cantam.

Kàddug Yàlla gaa ngi law, fekk Pool a ngi ci kaso

12 Damaa bëgg, bokk yi, ngeen xam lii:
li ma dal taxul xibaaru jàmm bi dellu
gannaaw, waaye da koo jëmale kanam.
13 Noonu ñiy wottu buur bi ak ñépp gis
nañu bu leer ne turu Kirist rekk a tax ñu
jàpp ma. 14 Te it bokk yu bare takk nañu
seeni fit ci li ñu gis samay buum, ba tax
ñu gëna ñeme ci wax kàddug Yàlla ci lu
àndul ak genn tiit.
15-16 Am na ñuy waare ci turu Kirist ci
kaw kiñaan ak xëccoo, waaye ñi ci des
ci kaw cofeel ak xol bu laab, ndaxte xam
nañu ne Yàlla moo ma teg fii, ngir ma
taxawal xibaaru jàmm bi. 17 Waaye ñale
amuñu xol bu laab, te seen njariñu bopp
rekk a tax ñuy yégle turu Kirist, di wuta
feddali samay buum ak coono.
18 Lu ci génn nag? Xanaa lii rekk: turu
Kirist jolli na ci nii mbaa naa, muy ci
naaféq, muy ci dëgg; bég naa ci te dinaa
ci bégati. 19 Ndaxte xam naa ne loolu lépp
mu ngi jëm ci sama mucc, jaar ci seeni
ñaan ak ndimbalu Xelum Yeesu Kirist, mi
ma Yàllay yéwénal. 20 Ndaxte sama xënte
ak sama yaakaar mooy ma baña rus ci
lenn, waaye sama yaram feeñal ndamu
Kirist, ma ànd ci ak kóolute gu mat, su
may dund mbaa may dee; moom laa daan
def démb, te moom laay def tey. 21 Ndaxte
su ma dundee, Kirist laay noyyee; su ma
deeyee, xéewal lay doon ci man. 22-23 Su
ma Yàlla bàyyee ci àddina, sas wu am
njariñ la ci man. Am naa xel ñaar, xawma
bi ci gën. Am naa yéeney jóge fi, fekki
Kirist, te looloo gën fuuf, 24 waaye ma des fi
ci àddina moo gën ci yéen. 25 Loolu wóor
na ma; kon xam naa ne dinaa fi des, di
leen taxawu yéen ñépp, ngir seen ngëm
yokku, ànd ak mbég. 26 Noonu dinaa délsi
ci yéen, ngir sama taxawaay gëna lawal
seen mbég ci Kirist Yeesu.
27 Waaye dénk naa leen lii: na seeni jëf
yelloo ak li Kirist digle ci xibaaru jàmm
bi. Noonu su ma leen seetsee, mbaa ma
dégg seen mbir rekk, dinaa xam ne yéena
ngi dëgër ci menn xel, bokk benn xalaat
ci bëre luy saxal dëggu xibaaru jàmm bi,
28 te baña tiit dara ndax noon, yi leen
di xëbal. Màndarga la muy wone ne aji
sànku lañu, di màndarga it ne aji mucc
ngeen, di mucc gu jóge ci Yàlla. 29 Ndaxte
Yàlla may na leen, ngeen gëm Kirist, rax-
ca-dolli ngeen sonn ndax turam, 30 di wéy
ci bëre, bi ngeen gisoon ci man te dégg
léegi sama mbir.

2

Suufeg Kirist ak ndamam

1 Su nu Kirist mayee fit nag ak mbëggeel
guy dëfal sunu xol, su nu amee cér ci Xel
mu Sell mi, su amee cofeel ak yërmande
ci sunu bokk ci moom, 2 kon mottalileen
sama mbég, ci bokk benn xalaat ak genn
mbëggeel, benn bakkan ak menn xel.
3 Buleen def dara ci kaw wut aw tur walla
wonu, waaye jiital-leen seeni moroom cig
woyof. 4 Buleen yem ci topptoo seen bopp
rekk, waaye booleleen ci seeni moroom.
5 Te ngeen soloo xel mi nekkoon ci Kirist
Yeesu:

6 Njàlbéen ga fekk na Kirist yor melow Yàlla,
waaye aakimoowul taxawaayam ci li mu méngoo ak Yàlla.
7 Waaye daa wàcce boppam,
ba tollook nit ñi,
def boppam surga.
Te bi mu yoree bindu nit,
8 daa suufeel boppam,
di dégg ndigal, ba joxe boppam,
ñu daaj ko sax ci bant.
9 Moo tax Yàlla kaweel ko lool,
jox ko tur wi tiim yépp,
10 ngir turu Yeesoo tax ñépp sukk,
ci asamaan, ci kaw suuf, ci biir suuf;

11 te ñépp bokk genn kàddu naan: Yeesu
Kirist mooy Boroom bi;
ci màggug Yàlla Baay bi.

Nekkleen ni ay leer ci àddina si

12 Noonu samay soppe, xam naa ne
masuleena jóg ci dégg ndigal, waxuma
sax bi ma nekkee ak yéen rekk, waaye
rawatina bi ma leen soree. Kon nag maa
ngi leen di ñaan, ngeen biral seen mucc ci
seeni jëf, te def ko ci ragal Yàlla gu dëggu.
13 Ndaxte Yàlla ci boppam mooy jëf ci yéen,
ngir ngeen fonk coobareem te di ko jëfe.
14 Lépp lu ngeen di def nag, buleen ci
boole xultu mbaa xuloo. 15 Noonu dingeen
am xol bu laab bu àndul ak ŋàññ, di goney
Yàlla yu amul sikk ci biir jamono ju yàqu
te rëb. Dangeen di leer ci seen biir ni
weer ci àddina si, 16 di jottali kàddug dund
gi. Noonu bu bésu Kirist ñëwee, dinaa
mana bég, xam ne dawuma lu amul njariñ
te sonnuma cig neen. 17 Bu sama deret
waree tuuru sax, ngir seen ngëm mat sëkk,
ma mel ni naan gu ñu boole ak sarax su
jëm ci Yàlla, ba tey bég naa ci, te dinaa ci
bégati. 18 Yéen itam nag bégleen, waaw,
fekksileen ma ci sama mbég.

*Timote ak Epafrodit, ñiy jàpple Pool ci
liggéey bi*

19 Gannaaw loolu, bu soobee Boroom bi
Yeesu, yaakaar naa ne dinaa leen yónnee
Timote balaa yàgg, ngir sama xel dal ci
xam nan ngeen def. 20 Ndaxte amu fi
kenn gannaaw Timote, ku bokk ak man
xalaat te fonk leen bu wér. 21 Ñi ci des
ñépp, seen bopp lañuy xalaat, waaye du
mbiri Yeesu Kirist. 22 Waaye xam ngeen
takkuteg Timote, ci ni mu ànde ak man ci
tas xibaaru jàmm bi, ni doom di taxawoo
baayam. 23 Moom laa yaakaara yónni fi
yéen nag, waxtu wu ma yégee, nu sama
mbir di tëdde. 24 Waaye wóor na ma ne
Boroom bi dina ma may, man ci sama
bopp, ma seetsi leen balaa yàgg.
25 Ci lu jëm ci sama mbokk Epafrodit nag,
miy sama nawle ci liggéey bi ak ci xeex bi,
te di seen ndaw ci faj samay soxla, jàpp
naa ne war naa leen koo delloo. 26 Ndaxte
namm na leen lool, te tiisoo na li ngeen
yég jagadeem. 27 Ci dëgg-dëgg woppoon
na ba xawa dee, waaye Yàlla yërëm na ko,
ba fëgg boppam, rax-ca-dolli siggil na ma
man itam, ngir ma baña am tiis ci kaw tiis.
28 Noonu delloo naa leen ko ci lu gaaw,
ngir ñëwam bégal seeni xol, te man itam
sama xol féex. 29 Teeruleen ko teeru bu
rafet nag ngir Boroom bi, te teral ñi mel
ni moom. 30 Ndaxte liggéeyal na Kirist, ba
riisu dee, te gar na bakkanam ci taxawal
leen ci topptoo, bi ngeen yéene woon ci
man.

3

Njub gu wóor

1 Kon nag samay bokk, bégleen ci Bo-
room bi. Duma sonn mukk ci di leen ko
wax, ndax seen mucc moo ci aju.
2 Moytuleen xaj yi, waaw, moytuleen ñiy
jëfe lu bon, ñoom ñi seen xarafal weesul
wàñña yaramu nit. 3 Ndaxte nun noo xaraf
tigi, nun ñiy màggal Yàlla ci Xel mu Sell
mi, di damu ci Kirist Yeesu, te amunu benn
yaakaar ci matug nit.
4 Ba tey manoon naa am yaakaar ci
sama bopp; su nit doon damu, maa ciy
raw. 5 Xarafoon naa ca ayu-bés ga, bokk ci
bànni Israyil ci giiru Beñamin, di Ebrë ci
deret ak ci meen. Bu dee ci yoonu Musaa
ngeen bëgga wax, ci tariixab Farisen laa
bokkoon; 6 bu dee it ci mbirum farlu, daan
naa fitnaal mbooloom ñi gëm Kirist; bu
dee ci njub ci sàmm yoon, awma benn
gàkk.
7 Waaye loolu lépp lu ma tegoon ay
njariñ fa kanam Yàlla, dëddu naa ko ngir
Kirist. 8 Rax-ca-dolli dëddu naa lépp ngir
xéewali xam Kirist Yeesu sama Boroom, di
xam-xam bu xóot, ba xel manu koo takk.
Moo tax ñàkk naa sama lépp, te def ko
ni mbalit, ngir am cér ci Kirist. 9 Na ma
Yàlla fekk ci moom, waxuma ci njub gu
aju ci sàmm yoon, waaye gu aju ci gëm
Kirist, maanaam njub gi nu Yàlla sol ci
kaw ngëm. 10 Moom laay ittewoo xam,
ak doole ji ànd ak ndekkiteem, ma bokk
ci ay coonoom, ba fekki ko ci deeyam,
11 ngir mana séddu ci ndekkiteem, su ma
ko manee am.

Farlu ci jëm kanam

12 Waxuma ne jagoo naa ko ba noppi,
waxuma it ne aji mat laa, waaye maa ngi
daw, ngir jot li tax Kirist jël ma. 13 Bokk
yi, gëmuma ne jot naa ko ba noppi, waaye
lenn lii laay def: fàtte li ma weesu, jublu
ci li féete kanam, 14 di daw yen muj ga,
ngir jot li ma Yàlla taxa woo, di cér bi ma
Yàlla wooye te dencal ma ko ci asamaan ci
darajay Kirist Yeesu.
15 Nun ñi mat nag, nanu xalaat loolu.
Su ngeen ci amee werantey xol, Yàlla dina
leen ko leeralal. 16 Li am daal, fa seen
ngëm tolloo, na fa seen jëf àgg.
17 Kon nag bokk yi, toppleen ma te xool
ñiy roy ci li nu tëral diirub sunu ngan ci
yéen. 18 Ndaxte jëfi ñu bare juuyoo na ak
dee gi Kirist dee; loolu wax naa leen ko ba
tàyyi, maa ngi koy waxaat léegi ak i jooy.
19 Alku lañuy mujje, ñoom ñiy jaami seen
biir, di wonoo lu ruslu, tey wut yëfi àddina
rekk. 20 Waaye nun waa asamaan lanu, te
noo ngi xaar Boroom bi Yeesu Kirist jóge
fa, musalsi nu. 21 Noonu dina soppi sunu
yaram wu toroxlu, def ko ni yaramam wi

ànd ak ndam dëppook kàttanam, gi ko
mana notal mbindeef yépp.

4

1 Kon nag yéen samay bokk, ñi ma bëgg
te namm leen, di sama mbég ak sama
kaalag ndam, jàppleen bu dëgër noonu ci
Boroom bi, soppe yi!

Dénkaane yi

2 Ci lu jëm ci Ewodi ak Santis, maa
ngi leen di ñaan, ñu bokk benn xalaat ci
Boroom bi. 3 Te yaw sama nawle bu wér,
nanga dimbali jigéen ñooñu xeexoon ci
sama wet ci tas xibaaru jàmm bi, boole ci
Këlemaŋ ak samay yeneen nawle, ñoom ñi
Yàlla bind seeni tur ci téereb dund ba.
4 Deeleen bég ci Boroom bi; maa ngi
koy waxati: bégleen! 5 Na seen lewet
leer ñépp. Boroom bi jege na. 6 Buleen
jaaxle ci dara, waaye ci lépp wéetal-leen
Yàlla, diis ko seeni soxla ci ñaan gu ànd
ak cant. 7 Noonu jàmmu Yàlla, ji xel manta
takk, dina aar seeni xol ak seeni xalaat ci
darajay Kirist Yeesu.
8 Léegi nag bokk yi, na seen xalaat jublu
ci lii: lu dëggu, lu jekk, lu jub, lu sell, lu
rafet ak lu faaydawu; su fi amee lu baax
mbaa lu mata naw, xalaatleen ko. 9 Li
ngeen jànge ci man te nangu ko, li ngeen
dégge ci man te gis ko, jëfeleen ko; kon
Yàllay jàmm dina ànd ak yéen.

Pool gërëm na leen ci seen ndimbal

10 Sama xol sedd na guyy ci Boroom bi,
ci ni ngeen yeesale seen ndimbal ci man.
Xam naa ne amoon ngeen yéene ji, waaye
man gi moo fi nekkul woon. 11 Ba tey soxla
taxul ma waxe nii, ndaxte jàng naa doylu
ci mbir mu ma mana dab. 12 Miin naa
ñàkk, man naa naataange. Ci fépp ak ci
lépp, Yàlla def na ba sama xol toj ci suur
ak xiif, barele ak néewle. 13 Man naa lépp
ci ndimbalu Aji Dooleel ji. 14 Waaye teewul
taxawu, bi ngeen ma taxawu ci sama tiis,
jëf ju rafet la.
15 Yéen waa Filib xam ngeen ne bi
ngeen jëkkee xam xibaaru jàmm bi, te ma
jóge diiwaanu Maseduwan, benn mbooloo
àndul woon ak man ci mbirum joqleente
ndimbal, mu dul yéen doŋŋ. 16 Ba ma nek-
kee dëkku Tesalonig sax, yónnee ngeen ay
yooni yoon, ngir faj samay soxla. 17 Loolu
tekkiwul ne damay sàkku ay ndimbal ci
yéen, waaye damaa bëgg rekk seen denc
yokku fa Yàlla. 18 Fi mu ne jot naa li ma
aajowoo lépp, ba maa ngi ci naataange; li
ngeen ma yónnee ci loxoy Epafrodit doy
na sëkk; ni xetu latkoloñ la mel ci man, di
sarax su neex Yàlla te mu nangu ko. 19 Te
Yàlla sama Boroom, mi denc ci Kirist Yeesu
xéewal yu dul jeex, dina ci faj seeni soxla
yépp.
20 Yal na Yàlla sunu Baay yelloo ndam ba
fàww. Amiin.

Tàggoo bi

21 Nuyul-leen ma gaayi Kirist Yeesu yu
sell yépp. Bokk yi ànd ak man, ñu ngi leen
di nuyu. 22 Te it gaayi Yàlla yu sell yépp ñu
ngi leen di nuyu, rawatina nag ñi nekk kër
buur bi Sesaar.
23 Yal na yiwu Boroom bi Yeesu Kirist
ànd ak seen xel.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko WAA KOLOS

1 Man Pool, ndawul Kirist Yeesu ci coo-
barey Yàlla, man ak Timote sunu mbokk,
2 noo leen di bind, yéen gaayi Yàlla yu sell,
yi dëkk Kolos te di ay bokk ci gëm Kirist.
Yal na leen Yàlla sunu Baay may yiw ak
jàmm.

Nu ngi leen di ñaanal ca Yàlla

3 Dunu noppee sant Yàlla, Baayu sunu
Boroom Yeesu Kirist, saa su nu leen di
ñaanal, 4 ndaxte yég nanu seen ngëm ci
Kirist Yeesu ak seen mbëggeel ci gaayi
Yàlla yépp. 5 Ngëm googu ak mbëggeel
googu ñu ngi sosoo ci yaakaaru ëllëg,
jiy cér bi leen Yàlla dencal ca asamaan.
Mas ngeena dégg yaakaar jooju ci kàddug
dëgg gi, di xibaaru jàmm bi. 6 Ni xibaaru
jàmm bi wàcce ci yéen, noonu lay wàcce
ci àddina sépp, di meññ te di law. Te
noonu lay doxale ci yéen, li dale ci bés, ba
ngeen dégge xibaaru yiwu Yàlla, te xam
dëggam gi mu ëmb; 7 moom ngeen jànge
ci Epafras, miy sunu nawle ci liggéey bi
te nu sopp ko, di jawriñu Kirist bu takku
ngir seen njariñ. 8 Te moo nu yégal it
mbëggeel, gi Xelu Yàlla mi sol ci yéen.
9 Looloo tax ci sunu wàllu bopp, ba nu
ko yégee ba tey, jógunu ci di leen ñaanal.
Nu ngi ñaan Yàlla, ngeen xam bu baax
coobareem ci xel mu mat ak ràññee gu aju
ci dooley Xelam. 10 Noonu dingeen dund
dund gu dëppoo ak seen bokk ci Boroom
bi, ba neex ko ci fànn gu nekk, di def
bépp jëf yu baax, te yokk seen xam-xam ci
Yàlla. 11 Te Yàlla dina leen dooleel ak bépp
doole, mu méngoo ak kàttanu ndamam,
ngir ngeen mana tegoo coono te muñ, ba fa
muñ di yem. 12 Dingeen gërëm Yàlla Baay
bi, ànd ci ak mbég, moom mi leen jagleel,
ngeen bokk ci cér, bi mu dencal gaayam yu
sell yi ci leer.

Deewu Kirist jubale na nu ak Yàlla

13 Yàlla musal na nu ci dooley lëndëm,
yóbbu nu ci nguuru Doomam ji mu bëgg,
14 moom mi nu jot, maanaam baal nu
sunuy bàkkaar.
15 Doom jooju moo di melokaanu Yàlla,
ji kenn gisul. Mooy taaw bi, ki gëna màgg
lépp luy mbindeef. 16 Ndaxte ci moom la
Yàlla sàkke lépp lu nekk ci asamaan ak
suuf, li ñuy gis ak li ñu manula gis, muy
buur, njiit, kilifa mbaa boroom sañ-sañ.
Lépp lu ñu sàkk, ci moom lañu ko jaarale,
ci moom lañu ko jëme. 17 Laata dara di
am, fekkoon na moom mu nekk, te lépp a
ngi jàppoo ci moom.
18 Mooy bopp bi yilif jëmm ji, di
mbooloom ñi ko gëm, ndaxte moom mooy
njàlbéen gi, di taaw bi, maanaam ki
jëkka dekki, ngir muy kilifa ci bépp fànn.
19 Ndaxte soob na Yàlla mu dëkkal matam
gépp ci moom 20 te jaar ci moom, jubale
lépp ak boppam, muy ci kaw asamaan yi
mbaa ci suuf, ba mu wàccee jàmm jaarale
ko ci deret ji tuuru, bi Doom ji deeyee ca
bant ba.
21 Te yéen ñi sore woon Yàlla te doon
ay noonam ci seen xel ak seen jëf yu bon,
22 léegi nag Yàlla jubale na leen ak boppam
jaare ko ci deewu Kirist ci yaramu nitam,
ngir taxawal leen ca kanamam, ngeen sell
te ñàkk sikk, ñàkk i ŋàññ. 23 Loolu nag
na fekk ngeen wéy ci ngëm, sampu ci ba
dëgër ci, tey séentu cér, bi leen xibaaru
jàmm bi jox. Te xibaaru jàmm, boobu
ngeen dégg te ñu yégal waa àddina sépp,
man Pool moom laay yégle.

Maa ngi leen di topptoo te di leen xalaat

24 Léegi nag maa ngi am bànneex ci
coono, yi may daj ngir seen njariñ; te
li des sax ci fitnay Kirist, noonu laa koy
àggalee ngir njariñu mbooloom ñi gëm,
di jëmmam. 25 Jawriñu mbooloo moomu
laa, ndaxte Yàlla sas na ma ngir yéen, may
yégle fu nekk kàddoom, 26 maanaam ma
yégle kumpa, gi nëbbu woon ay jamonoy
jamono, waaye léegi Yàlla xamal na ko
ay gaayam 27 ci xeeti àddina sépp. Ñoom
nag la Yàlla bëgga xamal ni ndamu kumpa
googu màgge, maanaam Kirist a ngi dëkk
ci yéen, di yaakaar ju wér ci ndamu ëllëg.
28 Moom Kirist lanuy yégle, di artu te di
jàngal ku nekk, ànd ak xel mu mat, ngir
jébbal Yàlla ku nekk ni ku mat ci Kirist.
29 Ci loolu laay jëmale sama liggéey, di
bëree dooley Kirist, jiy yëngu ci man ak
kàttan.

2

1 Bëgg naa nag, ngeen xam bëre bu
metti, bi may bëre ngir yéen, ngir waa
Lawdise ak ñépp ñi ma masula teg bët.
Damay def sama kem kàttan, 2 ngir ngeen
am fit te nekk benn ci mbëggeel, ngir dajal
noonu xam-xam bu mat, ba xam kumpag
Yàlla, di Kirist. 3 Ci moom lañu denc lépp
lu ñuy sàkku ci xel ak ci xam-xam. 4 Maa
ngi wax lii, ngir kenn bañ leena nax ci ay
wax yu neex. 5 Jëmm ji ñëwul waaye sama
xel a ngi ci yéen, di bég ci seen doxalin ak
ngëm gu dëgër, gi ngeen am ci Kirist.

Dundeleen ni ñi booloo ak Kirist

6 Kon nag, ni ngeen nangoo Kirist Yeesu
ni Boroom bi, dundeleen noonu ci moom.
7 Saxleen ci moom, di màgg ci moom, tey
gëna dëgër ci ngëm, gi ñu leen jàngal, ba
seen xol di baawaan ci gërëm Yàlla.

8 Moytuleen ba kenn bañ leena fàbbi
ci ay xam-xami nit yuy naxi neen. Xam-
xam yu mel noonu, ñu ngi soqikoo ci
aada yu nit tëral, ci aaday àddina, waaye
soqikoowul ci Kirist.
9 Ndaxte ci Kirist, maanaam ci yaramu
nitam, la matug Yàlla gépp dëkk, 10 te mat
ngeen ci moom, miy buuru kilifa yépp
ak boroom sañ-sañ yépp. 11 Ndax seen
ngëm ci moom xaraf ngeen xaraf bu loxol
nit deful, maanaam Kirist summil na leen
dooley bàkkaar, ji moomoon seen yaram.
Loolu mooy xaraf, bi Kirist def. 12 Bi ñu
leen sóobee ci ndox, suulaale nañu leen ak
moom, te it dekki ngeen ak moom, ndaxte
gëm ngeen ci dooley Yàlla, ji ko dekkal ca
néew ya.
13 Te yéen ñi doon ndee fa kanam Yàlla
ndax seeni moy ak seen ñàkka xaraf, Yàlla
dundalaat na leen ak Kirist, baal nu sunuy
bàkkaar yépp. 14 Mbind mi nu doon tiiñal,
te daa nu yey ndax ay sàrtam, Yàlla far na
ko, dindi ko, daajaale ko ca bant ba Kirist
deeye. 15 Futti na kilifa yi ak boroom sañ-
sañ yi, weer leen ci kanam ñépp, sëkktal
leen niy jaam ndax ndam la Kirist jële ca
bant ba.
16 Kon nag bu leen kenn teg tooñ ci li jëm
ciy ñam mbaa naan, ci màggal mbaa xewu
weer wu feeñ, mbaa ci bésub noflaay.
17 Loolu lépp nag takkandeer la woon buy
misaal li waroona ñëw, waaye lu dëggu li
mi ngi ci Kirist. 18 Kuy bég ci di toroxlu
ci ngistal, di jaamu ay malaaka, buleen ko
may, mu àtte leen. Kooku dafay jeneer,
di seet li koy feeñu, bay tiitaroo xalaatam,
fekk xalaatu nit kese la, te neen. 19 Taqul
ci Kirist, miy bopp bi yilif jëmm ji. Bopp
bee tax ba jëmm jépp, ji siddit yi ak tenqo
yi téye te taqale ko, di màgg màgg gi ko
Yàlla di jox.
20-21 Ndegam deeyandoo ngeen ak Kirist,
ba génne noonu ci aaday àddina, lu tax
ngeen di nangu, ñu di leen teg ay sàrt yu
mel nii: «Bul fab, bul ñam, bul laal,» ni bu
seenug dund aju woon ci àddina si? 22 Sàrt
yooyu ñu ngi aju ci ndigali nit ñi ak seen
njàngle. Yëf yi ñu tudd yépp, dees na leen
jariñoo, ba ñu jeex. 23 Dëgg la, seeni sàrt
dañuy dénkaane pastéef ci jaamu Yàlla, di
toroxlu ak di fitnaal seen yaram. Waaye
sàrt yooyu nag amuñu benn njariñ, ngir
nit ñi not seen nafsu.

3

Fonkleen dund gu bees gi ci Kirist

1 Kon nag ndegam dekkeendoo ngeen ak
Kirist, wutleen yëf, ya nekk ca kaw, fa
Kirist toog ca ndijooru Yàlla. 2 Fonkleen
yëf ya ca kaw, te ngeen baña faale yi ci
suuf, 3 ndaxte dee ngeen, te seen dund
boole nañu ko ak Kirist, denc ca Yàlla. 4 Te
bés bu Kirist miy seen dund feeñee, yéen
itam dingeen feeñ ak moom ci biir ndam.
5 Kon nag li nekk ci yéen te bokk ci
mbiri àddina, jébbal-leen ko dee, yu deme
ni ndoxaanu yàqute, sobe, xemmem,
bëgg-bëgg yu bon, ak bëgge, maanaam
bokkaale Yàlla. 6 Yooyooy xëcc merum
Yàlla. 7 Yéen itam noonu ngeen daan
doxale bu jëkk, ba ngeen daan dunde
noonu. 8 Waaye léegi bàyyileen yii yépp:
mer, xadar, kiñaan ak di génne ci seen
gémmiñ sos ak wax ju ñaaw. 9 Bàyyileen
di fen seeni moroom, ndaxte summi ngeen
jikko ju bon, ji ngeen judduwaale, moom
ak ay jëfam; 10 te sol ngeen dund gu bees,
gi Yàlla sàkk te di ko yeesal ba mu mel ni
moom, ngir ngeen man koo xam bu wér.
11 Ci dund gu bees googu, amul Yawut ak
ku dul Yawut, ku xaraf walla ku xaraful,
jaam walla gor, ku jàngul ni Baarbaar yi,
ak ku yewwuwul ni waa Sit, waaye Kirist
ay lépp te dëkk ci ñépp.
12 Kon nag ndegam Yàlla tànn na leen,
sellal leen, sopp leen, solooleen boog
yërmande, laabiir, woyof, lewet ak muñ.
13 Muñalanteleen, di baalante, su amee
kuy tawat moroomam. Baalanteleen, ni
leen Boroom bi baale. 14 Ci kaw loolu lépp
amleen mbëggeel, giy jokkale lépp, ba mu
mat.
15 Na jàmm ji Kirist di joxe not seeni xol,
ndaxte Yàlla woo na leen ci loolu, mel ni
ay cér yu bokk benn yaram; te gërëmleen
Yàlla. 16 Na kàddug Kirist dëkk ci yéen,
bay baawaan, ngeen di jànglante ak a
artoonte ci seen biir ak xel mu mat sëkk,
di woy ak a gërëm Yàlla ak seen xol bépp,
ay taalifi Sabóor, ay kañ Yàlla ak ay cant yu
tukkee ci Xelum Yàlla. 17 Lu ngeen mana
def, muy ci wax mbaa ci jëf, wéerleen ko
ci turu Boroom bi Yeesu, jaare ci moom
gërëm Yàlla Baay bi.

Àndleen bu rafet ci seen biir

18 Jigéen ñi, na ku nekk nangul
jëkkëram, ndaxte looloo jekk ci ñi bokk
ci Boroom bi.
19 Góor ñi, na ku nekk bëgg soxnaam te
muñal ko.
20 Xale yi, déggal-leen seeni waajur ci
lépp, ndaxte looloo rafet ci ñi bokk ci
Boroom bi.
21 Baay yi, buleen bundxataal seeni
doom, ngir baña jeexal seen xol.
22 Jaam yi, nangul-leen ci lépp seen sang,
yi ci àddina. Buleen ko def rekk ci seen
kanam, di sàkku ngërëm, waaye na nekk
lu dëggu ci yéen, ndax seen ragal Boroom
bi. 23 Lu ngeen mana def, na ci seen xol
tàlli; ngeen def ko ngir Boroom bi, te du
ngir nit, 24 xam ne Boroom bi dina fey

seeni jëf, mu di cér bi mu leen dencal.
Kirist mooy Boroom, bi ngeen di liggéeyal.
25 Waaye ku def lu bon, Boroom bi dina la
delloo sa jëf, te du gënale.

4

1 Sang yi, yorleen seeni jaam ci nu jub te
aw yoon, xam ne am ngeen yéen itam ab
Sang ca asamaan.

Yeneen warugar

2 Dëkkleen ci ñaan Yàlla, farlu ci, boole
ci ngërëm. 3 Te ngeen ñaanaale nu ci itam,
ngir Yàlla ubbil nu bunt, nu mana xamle
kàddoom, di yégle kumpa gi di Kirist, muy
kumpa gi waral ñu jéng ma. 4 Ñaanleen
ngir ma xamle ko ni mu ware.
5 Jëfeleen ak xel ci seen diggante ak waa
àddina, te fu ngeen ame jot, fexeleen ba
jariñoo ko. 6 Na seen wax jépp fees ak yiw
te am xorom, ngir ngeen xam nan ngeen
wara tontoo ku nekk.

Tàggoo

7 Tisig, sama mbokk mi ma sopp, di
jawriñ ju takku ak sama nawle ci liggéeyu
Boroom bi, dina leen yégal lépp lu jëm ci
samay mbir. 8 Lii moo tax ma yebal ko ci
yéen: ngeen xam xibaar bi jóge ci nun, te
it mu dëfal seen xol. 9 Onesim lay àndal,
sunu mbokk mu takku, mi nu sopp, te mu
bokk ci yéen. Dinañu leen xamal lépp lu
xew fii.
10 Aristàrk mi nekk ak man ci kaso bi,
mu ngi leen di nuyu, moom ak Màrk rakku
Barnabas. Jot ngeen ay ndigal ci mbirum
Màrk: bu ñëwee ci yéen, teral-leen ko.
11 Yeesu mi ñuy dàkkentale Yustus, moom
it mu ngi leen di nuyu. Ñoom rekk ñooy
Yawut yiy liggéeyandook man ngir nguuru
Yàlla, te ñoo féexal sama xol. 12 Jaamu
Kirist, Epafras, mi bokk ci yéen, mu ngi
leen di nuyu. Du jóg ci di leen ñaanal,
farlu ci ni kuy bëre, ngir ngeen taxaw
temm ci coobarey Yàlla gépp, ànd ak ngëm
gu mat ak kóolute gu wóor. 13 Maa ngi
koy seedeel ne mu ngi sonn bu baax ngir
yéen, ngir waa Lawdise ak waa Yerapolis.
14 Luug, doktoor bi ñu sopp, mu ngi leen
di nuyu, moom ak Demas. 15 Nuyul-leen
nu mbokk, yi nekk Lawdise. Nuyul-leen
nu itam Nimfa ak mbooloom ñi gëm, miy
daje ci këram.
16 Bu ñu jàngee bataaxal bii ci yéen,
fexeleen ba ñu jàng ko it ci mbooloom ñi
gëm mi nekk Lawdise, te yéen it ngeen
jàng bi ma yónnee waa Lawdise.
17 Neleen Arkib: «Farlul ci sas, wi la
Boroom bi sédde, ba matal ko.»
18 Man Pool maa leen di bind nuyoo bii
ci sama loxob bopp. Fàttalikuleen ne dañu
maa jéng. Yal na yiwu Boroom bi ànd ak
yéen!

Bataaxal bu jëkk bi Yàlla may Pool, mu bind ko WAA TESALONIG

1 Nun Pool, Silwan ak Timote noo ngi
leen di bind, yéen mbooloom ñi gëm ci
dëkku Tesalonig te nekk ci Yàlla Baay bi
ak Boroom bi Yeesu Kirist. Yal na yiw ak
jàmm ànd ak yéen.

Li xibaaru jàmm bi jur ci dëkku Tesalonig

2 Bët bu set nu ngi sant Yàlla ndax yéen,
di leen boole ci sunuy ñaan. 3 Dunu
noppee fàttaliku ci kanam Yàlla sunu Baay
jëf ji juddu ci seen ngëm, liggéey bi tukkee
ci seen mbëggeel, ak muñ gi sosoo ci seen
yaakaar ci sunu Boroom Yeesu Kirist.
4 Bokk yi, yéen ñi Yàlla bëgg, xam nanu
ne Yàlla tànn na leen; 5 ndaxte xibaaru
jàmm, bi nu leen doon yégal, yemul woon
ci ay wax rekk, waaye àndoon na ak
kàttan ak Xel mu Sell mi ak kóolute gu
mag. Xam ngeen sunu taxawaay ci seen
biir ngir seen njariñ. 6 Aw ngeen sunuy
tànk ak yu Boroom bi, ci li ngeen nangu
xibaar bi ci biir fitna yu metti, ànd ak
mbég ci dooley Xel mu Sell mi. 7 Noonu
ngeen daldi nekk royukaay ngir ñi gëm
ñépp ci diiwaani Maseduwan ak Akayi.
8 Ndaxte kàddug Boroom bi jollee na ci
seen biir, te yemul ci Maseduwan ak Akayi
rekk, waaye seen gëm Yàlla siiw na fépp.
Matul sax nu di ci wax dara, 9 ndaxte ñoom
ci seen bopp ñooy seede li sunu ngan def
ci seen biir. Maanaam, ni ngeen dëddoo
xërëm yi, jublu ci Yàlla te di ko jaamu,
moom miy Yàlla Aji Dund ju dëggu ji,
10 te ngeen di séentu Doomam bàyyikoo
asamaan, moom Yeesu mi mu dekkal te di
nu musal ci merum Yàlla mi nara ñëw.

2

Ni leen Pool ganee

1 Waaw, bokk yi, xam ngeen ne ngan
gi nu leen ganesi woon du nganug neen.
2 Laata nuy ñëw, jaar nanu ci fitna ak
toroxte ca dëkku Filib, ni ngeen ko xame;
waaye Yàlla sunu Boroom may na nu fit,
ba li tongoonte bi metti lépp it, yégal nanu
leen xibaaru jàmm bu Yàlla bi. 3 Ndaxte
sunu waaraate wéeruwul cig réer walla ci
njublaŋ walla ciy nax. 4 Waaye gannaaw
Yàlla moo nu seet, ba wóolu nu te dénk
nu xibaaru jàmm bi, kon noonu lanuy
waaree, du ngir neex nit ñi, waaye ngir
neex Yàlla miy seet xol yi.
5 Masunoo jay kenn, yéen xam ngeen
ko; sunu waare masula ëmb bëgge,
Yàlla seede na ko; 6 masunoo sàkku
ngërëmu nit, muy ci yéen, muy ci ñeneen.
7 Manoon nanoo diis ci seen kaw sax, nun
ñiy ndawi Kirist, waaye woyofoon nanu
ci seen biir, te lewet ni jaboot buy uuf
doomam. 8 Cofeel gi nu am ci yéen tax
na, bëggunu woona yem ci xamal leen
xibaaru jàmm bu Yàlla bi, waaye jox leen
it sunu bakkan, ndaxte sunu xol seeyoon
na ci yéen. 9 Bokk yi, yéena ngi fàttaliku
sunu coono ak sunu ñaq; xam ngeen ni nu
liggéeye guddi ak bëccëg, ngir baña diis ci
seen kaw, ci di leen yégal xibaaru Yàlla.
10 Naka sunu diggante ak yéen ñi gëm,
doxal nanu ko doxalin wu sell te jub te
amul sikk: seede ngeen ko, te Yàlla it seede
na ko. 11-12 Xam ngeen ne dénk nanu leen
kenn-kenn, ni baay di def ak doomam,
dëfalal leen seen xol te dëggal ci yéen,
ngeen dund dund gu neex Yàlla, moom mi
leen di woo, ngeen séddu ci nguuram ak
ndamam.
13 Te it dunu noppee sant Yàlla ci
lii: ba ngeen jotee kàddug Yàlla, gi nu
doon waare, nangu ngeen ko, waxuma ni
kàddug nit waaye ni kàddug Yàlla, ndaxte
moom la ci dëgg-dëgg, te mu ngi jëf ci
yéen ñi gëm. 14 Ndaxte bokk yi, aw ngeen
ci tànki mboolooy Yàlla, yi nekk ca réewu
Yawut ya tey daje ci turu Kirist Yeesu; fitna
ya ñu daj ca Yawut ya, yéen it seen waa
réew teg nañu leen ko. 15 Ñoom Yawut
yi rey nañu Boroom bi Yeesu, ni ñu reye
woon yonent yi; teg nañu nu fitna yu metti;
neexuñu Yàlla, ànduñu ak kenn, 16 di nu
teree wax ak ñi dul Yawut, ngir bañ ñu
mucc. Duñu noppee xuus ci biir bàkkaar,
waaye merum Yàlla xëppu na ci seen kaw.

Yéeneb Pool ngir gis leen

17 Nun nag bokk yi, ba ñu ma leen
xañee ab diir —xol yi taxul may wax,
waaye jëmm yi rekk— jéem nanu leena
gis ak sunu kem kàttan, ndax namm nanu
leen, ba sunu xol seey ci gis leen. 18 Kon
jàppoon nanu leena seetsi— man Pool sax
ay yooni yoon, waaye Seytaane téq na
ma. 19 Ndaxte bés bu Yeesu sunu Boroom
délsee, te nu fekke ko, kan mooy sunu
yaakaar? Kan mooy sunu mbég? Kan
mooy sunu kaala, gi nuy tiitaroo? 20 Xanaa
du yéen? Waaw, yéenay sunu ndam,
yéenay sunu mbég.

3

1 Kon nag, ba nu ko manatula dékku,
nangu nanu ñu bàyyi nu, nun doŋŋ, ca
dëkku Aten, 2 te yónni nanu Timote, sunu
mbokk ak sunu nawle ci liggéeyu Yàlla ak
ci waareb xibaaru Kirist. Yónni nanu ko,
ngir mu dénk leen, tey feddali seen ngëm,
3 ngir kenn baña raf ndax nattu, yi ngeen

di jaar. Yéen ci seen bopp xam ngeen
ne nattu mooy sunu cér. 4 Ba nu nekkee
ak yéen sax, waxoon nanu leen, waxati
ko ne fàww nu sonn; te noonu la ame,
yéen xam ngeen ko. 5 Noonu ba ma ko
manatula dékku, yónnee naa, ngir xam fu
seen ngëm tollu, ngir ragal Seytaane* fiir
leen, ba sunu ñaq neen.
6 Waaye léegi Timote bawoo na ci yéen,
indaale xibaar yu neex ci seen ngëm ak
seen mbëggeel; xamal na nu ne yéena
ngi am pàttaliku yu rafet ci nun te namm
nu lool, ni nu leen namme, yéen itam.
7 Noonu bokk yi, ci biir tiis ak coono yi
nu nekk, seen ngëm dëfal na sunu xol.
8 Ndaxte noo ngi dund dëgg-dëgg, ndegam
yéena ngi sax ci Boroom bi. 9 Ndaw
cant yu bare yu nu wara sant Yàlla ndax
yéen! Ndaw mbég mu bare, mi nu am ci
kanamam ndax yéen! 10 Guddi ak bëccëg
nu ngi wàkkirlu ci ñaan Yàlla may nu nu
gis leen, ba mana mottali seen ngëm.
11 Yal na Yàlla sunu Baay moom ci
boppam ak Yeesu sunu Boroom jubal sunu
yoon ci yéen. 12 Yal na leen Boroom bi
dolli mbëggeel gu tar, ngeen bëggante te
bëgg ñépp, ni nu leen bëgge nun. 13 Yal na
Boroom bi samp seeni xol noonu ci sellaay
gu amul sikk fa kanam Yàlla sunu Baay, ba
bés bu Yeesu sunu Boroom délsee, ànd ak
gaayam yu sell yépp.

4

Pool xiir na leen cig sell

1 Léegi nag bokk yi, jot ngeen ci nun,
nan ngeen wara dunde ba neex Yàlla,
te moom ngeen di def. Waaye ci turu
Boroom bi Yeesu nu ngi leen di ñaan ak
a dénk, ngeen gën koo feddali. 2 Ndaxte
xam ngeen ndigal, yi nu leen jox ci wàllu
Yeesu Boroom bi. 3 Lii nag mooy coobarey
Yàlla: ngeen sell, maanaam ngeen moytu
njaaloo; 4 ngeen not seeni cér ci cell ak
tedd, 5 te xemmem bañ leena jiital, ni xeeti
àddina yi xamul Yàlla. 6 Ci mbir mii nag,
bu kenn ci yéen laal yëfi jaambur, ngir bañ
koo tooñ. Ndaxte waxoon nanu leen bu
yàgg te artu leen ne, ñiy def loolu, Boroom
bi dina leen mbugal. 7 Ndaxte Yàlla woo na
nu, nu dund ci cell, waaye du ci sobe. 8 Ku
tanqamlu wax jii nag, defoo ko nit, Yàlla
nga ko def, moom mi leen di jox Xel mu
Sell mi.
9 Ci lu jëm ci bëggante ci seen biir,
matul nu leen di bind dara, ndaxte Yàlla
def na ci seen xol, ngeen bëggante. 10 Te
moom ngeen di def ci bokk yépp, yi ci
diiwaanu Maseduwan. Waaye bokk yi,
maa ngi leen di xiirtal, ngeen gën cee sax.
11 Fullawooleena dund ci jàmm, di topptoo
seen mbiri bopp tey lekk seen ñaq, ni nu
leen ko sante woon. 12 Noonu dingeen
dund dund gu jekk ci kanam waa àddina,
te it dungeen soxlaal kenn dara.

Ndekkitel ñi dee ak bésu Boroom bi

13 Ci mbirum ñi nelaw nag bokk yi,
bëgguñu ngeen réere mbir, ba tiis ni aji
gëmul, yi amul benn yaakaar. 14 Ndegam
gëm nanu ne Yeesu dee na te dekki, noonu
it Yàlla dina indaale ak Yeesu ñépp ñi ko
gëm te nelaw.
15 Nu ngi leen di wax lii tukkee ci
Boroom bi: nun ñiy dund te des fi, ba
kera Boroom biy délsi, dunu jiitu ñi nelaw.
16 Ndaxte ndigal lu jamp dina jib, baatu
kilifa ci malaaka yi dégtu, liitu Yàlla jolli,
te Boroom bi moom ci boppam dina wàcce
ca asamaan. Booba ñi gëm Kirist te dee
dinañu jëkka dekki; 17 gannaaw loolu nun
ñiy dund te des fi, dinañu ne fëyy ak ñoom
jëm ci niir yi, taseji ak Boroom bi ci jaww
ji. Te noonu dinanu nekk ak Boroom bi ba
fàww. 18 Kon nag na ku nekk di dëfal sa
xolu moroom ak kàddu yooyu.

5

1 Waaye bokk yi, ci li jëm ci jamono yi
ak waxtu, yi loolu di am, matul nu leen
ciy bind dara. 2 Ndaxte xam ngeen bu
wér ne ni sàcc di ñëwe guddi, noonu la
bésu Boroom bi di ñëwe. 3 Fekk nit ñiy
naan: «Lépp a ngi ci jàmm, ba ne leww,»
booba musiba bett leen, ni aw mat di bette
jigéenu biir, te kenn du ci mucc. 4 Waaye
yéen bokk yi, nekkuleen cig lëndëm, ba
tax bés boobu bett leen ni sàcc. 5 Ndaxte
yéen ñépp ci leer ak bëccëg ngeen bokk;
bokkunu ci guddi ak lëndëm. 6 Kon nag
bunu nelaw ni ñeneen ñi, waaye nanu
xool te maandu. 7 Ndaxte ñiy nelaw, guddi
lañuy nelaw, te ñiy màndi, guddi lañuy
màndi. 8 Waaye nun ñiy waa bëccëg,
nanu maandu te ràngoo ngir xare bi:
ngëm ak mbëggeel, muy kiiraayu dënn,
ak kóoluteg mucc, muy mbaxanam xare.
9 Ndaxte Yàlla jaglewu nu meram, waaye
mucc la nu jagleel ndax darajay sunu
Boroom Yeesu Kirist. 10 Deeyal na nu, ngir
nu mana dund ak moom, bu nu nelawee
ak bu nu nelawagul. 11 Kon nag nangeen
dëgëralante te yokkante seen ngëm, ni
ngeen koy defe.

Dénkaane yu mujj yi

12 Gannaaw loolu bokk yi, ci lu jëm ci
njiit, yi Boroom bi teg ci seen kanam te ñuy
liggéey ci seen biir, di leen artu, maa ngi
leen di ñaan ngeen déglu leen; 13 rax-ca-
dolli ngeen naw leen seen kem kàttan te
bëgg leen ndax seen liggéey. Na jàmm am

* **3:5** Seytaane: maanaam fiirkat bi.

ci seen biir. 14 Bokk yi, nu ngi leen di dénk,
ngeen yedd ñi feñaag, dëfal ñi seen yasara
yàcciku, dimbali ñi néew doole, tey muñal
ñépp. 15 Saxleen ci baax ci seen biir ak
ci ñépp, te baña feyantoo. 16 Deeleen bég
17 te sax ciy ñaan Yàlla, 18 di ko gërëm ci
lépp, ndaxte loolu mooy coobarey Yàlla ci
yéen ci seen bokk ci Kirist Yeesu. 19 Buleen
fey taalu Xelum Yàlla, 20 di xeeb waxu
yonent yi. 21 Waaye seetleen mbir yépp,
jàpp ci li baax, 22 dëddu lépp lu ci bon.
23 Yal na leen Yàlla miy Boroom jàmm
sellal, ba ngeen mat sëkk; yal na sàmm
seen xel mépp, seen xol bépp ak seen
yaram wépp, ngir dara bañ cee am sikk, ba
bés bu sunu Boroom Yeesu Kirist délsee.
24 Yàlla, mi leen woo ci loolu, kuy sàmm
kóllëre la, te dina ko def.

Tàggoo

25 Bokk yi, buleen nu fàtte ci seeni ñaan.
26 Nuyul-leen nu bokk yépp ak saafoonte
bu laab. 27 Maa ngi leen di dénk ci kanam
Boroom bi, ngeen jàngal bataaxal bii bokk
yépp.
28 Yal na yiwu sunu Boroom Yeesu Kirist
ànd ak yéen.

Ñaareelu bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko WAA TESALONIG

1 Nun Pool ak Silwan ak Timote noo leen
di bind, yéen mbooloom ñi gëm ci dëkku
Tesalonig te nekk ci Yàlla sunu Baay ak
Boroom bi Yeesu Kirist. 2 Yal na leen Yàlla
Baay bi ak Boroom bi Yeesu Kirist may yiw
ak jàmm.

Àtte biy ñëw, bu Kirist délsee

3 Bokk yi, manunu lu dul sax ci sant Yàlla
ndax yéen. Loolu jaadu na, ndax seen
ngëm di gëna sax, te mbëggeel gi ngeen
am ci seen biir, ku nekk ci sa moroom,
di yokku lu bare. 4 Noonu nu ngi damu
ci yéen ci kanam mboolooy Yàlla yi, ndax
seen muñ ak seen ngëm ci biir mboolem
fitnay noon, ak coono, yi ngeen di dékku.
5 Loolu mooy firndeel àtteb Yàlla bu jub
bi, di wone ne yelloo ngeen nguuru Yàlla,
gi tax ngeen di sonn. 6 Ndaxte jub na ci
Yàlla, mu delloo coono ñi leen di sonal,
7 te it yéen ñiy dékku coono, mu boole
leen ak nun, tàbbal nu ci noflaay, bés bu
sunu Boroom Yeesu Kirist jógee asamaan,
feeñ fi. Keroog dina ànd ak malaakaam
yu am kàttan, 8 sawara su yànj wër ko,
mu feeñ ngir mbugal ñi xamul Yàlla te
baña déggal xibaaru jàmm bi jëm ci sunu
Boroom Yeesu. 9 Seen pey mooy alku ba
fàww, ñu dàq leen fu sore Boroom bi ak
ndamam lu réy. 10 Dina ñëw bés booba,
ngir ndamam jolli ci biir gaayam yu sell
yi, te ñépp ñi ko gëm yéemu ci moom—
te ci ngeen bokk, ndaxte gëm ngeen li nu
leen seede.
11 Moo tax dunu noppeek di leen ñaanal,
ngir Yàlla sunu Boroom def leen, ngeen
yeyoo li tax mu woo leen, te yeggali ak
doole ci yéen bépp yéene ju baax ak bépp
jëfu ngëm. 12 Noonu turu Yeesu sunu
Boroom dina màgg ci yéen, te yéen it
dingeen màgg ci moom, aju ci yiwu sunu
Yàlla ak Boroom bi Yeesu Kirist.

2

Aji ñaawteef ji

1 Ci lu jëm ci ñëwug Boroom bi Yeesu
Kirist nag, bokk yi, ak sunu daje ak moom,
am na lu ma leen di ñaan: 2 bu leen kenn
gaawa tàggale ak seen sago, mbaa di leen
jaaxal, muy yonent buy wax, muy kàddu
mbaa bataaxal bu ñu nu moomaleel, ci ne
leen bésu Boroom bi ñëw na xaat. 3 Bu
leen kenn nax ci benn fànn, ndaxte balaa
booba, fàww Xiiroo bu mag bi ak Yàlla am,
te Nitu ñaawteef ki feeñ, moom aji alku ji.
4 Day weddi lépp lu ñu teg Yàlla walla ñu
koy jaamu, di yékkati boppam, ba toog sax
ca kër Yàlla ga, tudde boppam Yàlla.
5 Xanaa fàttalikuwuleen ne waxoon naa
leen ko, ba ma nekkee ak yéen. 6 Te xam
ngeen li ko téye léegi, ba du mana feeñ
lu dul ci waxtoom. 7 Ndaxte fi mu ne
ñaawteef gaa ngi jax-jaxi xaat ci kumpa,
waaye ki ko téye mi ngi fi ba tey. Bu fi
jógee nag, 8 Nitu ñaawteef ki dina feeñ, te
Boroom bi Yeesu dina ko rey ak ngelawul
gémmiñam, tas ko ak leer giy ànd ak
ñëwam. 9 Bu Nitu ñaawteef kooku feeñee,
dina ànd ak kàttanu Seytaane ak doole
ju bare, di wone ay firnde ak kéemaan
yu dul dëgg; 10 te dina nas bépp naxe
buy sànke, ba yéem ñi nara alku, ndaxte
ubbiluñu seeni xol dëgg, gi leen manoona
musal. 11 Looloo tax Yàlla yónnee leen
xelum réer, ba ñu gëm fen. 12 Noonu Yàlla
dina mbugal ñépp ñi gëmul woon dëgg te
doon bànneexu ci njubadi.

Taxawleen bu dëgër

13 Kon nag bokk yi, yéen ñi Boroom bi
bëgg, manunu lu dul sax ci sant Yàlla ci li
mu leen tànn ca njàlbéen ga, ngir musal
leen, mu sédde leen boppam jaarale ko ci
jëfu Xel mu Sell mi ak seen gëm dëgg gi.
14 Te Yàlla woo na leen ci loolu jaarale ko
ci xibaaru jàmm, bi nu leen doon yégal,
ngir ngeen bokk ci ndamu sunu Boroom
Yeesu Kirist. 15 Kon nag bokk yi, taxawleen
bu dëgër te jàpp ci dénkaane yi nu leen
jottali, muy ci li nu wax, muy ci li nu bind.
16 Sunu Boroom Yeesu Kirist moom ci
boppam ak Yàlla sunu Baay, mi nu bëgg
te wone yiwam ci nun, ba ubbil nu buntu
jàmm ju sax ak yaakaar ju wér, 17 yal na
dëfal seeni xol te saxal leen ci jépp jëf ju
rafet ak gépp kàddu gu baax.

3

Ñaanleen ci Yàlla

1 Léegi nag bokk yi, ñaanal-leen nu, ngir
kàddug Boroom bi law te ànd ak ndam, ni
mu ko ame woon ci yéen. 2 Ngeen ñaanal
nu it, ngir nu mucc ci ñi bon te soxor,
ndaxte du ñépp a gëm. 3 Waaye Boroom
bi kuy sàmm kóllëre la; dina leen dëgëral
te musal leen ci Ibliis. 4 Te wóor nanu
ci kanam Boroom bi ne yéena ngi def li
nu leen santoon, te dingeen ci sax. 5 Na
Boroom bi gindi seeni xol ci mbëggeelu
Yàlla ak muñu Kirist.

Liggéey

6 Nu ngi leen di sant it bokk yi, ci turu
sunu Boroom Yeesu Kirist, ngeen dëddu
bépp mbokk buy wéy ci tayel te baña topp
dénkaane, yi nu leen jottali. 7 Xam ngeen
bu baax, yéen ci seen bopp, ni ngeen wara

awe ci sunuy tànk. Ba nu nekkee ca yéen,
wéyunu woon ci tayel 8 te masunoo lekk
ñaqu kenn. Waaye guddi ak bëccëg danu
daan ñaq, di sonn, ngir baña wéeru ci
kenn ci yéen. 9 Waxuma ne amunu sañ-
sañu def ko, waaye danoo bëggoona nekk
ay royukaay ci yéen, ngir ngeen aw ci
sunuy tànk. 10 Ndaxte ba nu nekkee ca
yéen, lii lanu tëraloon: «Ku liggéeyul, du
lekk.»

11 Léegi nag dégg nanu ne am na ci yéen
ñuy wéy ci tayel; liggéeyuñu dara, lu dul
di dugg ci lu seen yoon nekkul. 12 Ñu
deme noonu nag, nu ngi leen di sant te di
leen dénk ci turu Boroom bi Yeesu Kirist,
ñuy liggéey ci jàmm tey dunde seen ñaq.
13 Yéen nag bokk yi, buleen tàyyi ci def lu
rafet.

14 Su kenn bañee topp li nu bind ci
bataaxal bii, ràññeeleen ko te sore ko, ngir
mu rus ci. 15 Waxuma ngeen def ko noon,
waaye ngeen yedd ko ni seen mbokk.

Tàggoo

16 Yal na leen kiy Boroom jàmm may
jàmm fépp ak ci lépp. Yal na Boroom bi
ànd ak yéen ñépp.

17 Tàggoo bii maa ko bind ci sama
loxo, man Pool. Nii laay binde, te di
màndargaale nii sama bataaxal yépp.
18 Yal na yiwu sunu Boroom Yeesu Kirist
ànd ak yéen ñépp.

Bataaxal bu jëkk bi Yàlla may Pool, mu bind ko TIMOTE

1 Man Pool, ndawul Kirist Yeesu ci ndi-
galu Yàlla sunu Musalkat ak Kirist Yeesu
sunu yaakaar, 2 maa ngi lay bind, Timote,
yaw miy sama doomu diine ju wér. Na la
Yàlla Baay bi ak Kirist Yeesu sunu Boroom
may yiw, yërmande ak jàmm.

Ñiy jàngle luy sànke

3 Xam nga ne ba may dem diiwaanu
Maseduwan, ñaanoon naa la, nga des
dëkku Efes, ngir dénk ña fa doon jàngle
luy sànke, ñu bàyyi ko. 4 Te it nga dénk
leen, ñu baña topp léebi diiney neen ak
limi maam yu dul jeex mukk. Loolu
werante rekk lay jur, waaye du jëme
kanam mbir mi Yàlla tëral, wéer ko ci
ngëm. 5 Waaye li sunuy dénkaane di jur
mooy mbëggeel gu jóge ci xol bu laab,
ci xel mu dal ak ci ngëm gu wér. 6 Am
na ñu moy loolu, ba jeng jëm ciy waxi
neen. 7 Dañoo sababloo nekk ay jànglekat
ci yoonu Musaa, fekk xamuñu dara sax ci
li ñuy wax ak a dëggal.
8 Ci li aju ci yoonu Musaa nag, xam nanu
ne baax na, ci ku koy jëfe ni ko Yàlla
tërale. 9 Xam nanu it ne tëddul ngir ñi
jub waaye ngir ñi jubadi ak ñi déggadi,
ñi weddi tey bàkkaar, ñi selladi te fonkadi
Yàlla, ñiy dóor ndey walla baay, ak ñiy
bóome; 10 ngir ñiy doxaan, ñi góor-jigéenu
ak ñiy def nit jaam, ñiy fen tey wann
seen kàddu, ak lépp luy juuyoo ak njàngle
mu wér 11 mu xibaaru jàmm bi indaale.
Te xamleb xibaar, boobuy feeñal ndamu
Yàlla Aji Tedd ji, dénk nañu ma ko.

Cant ndax yërmandey Yàlla

12 Maa ngi gërëm sunu Boroom Kirist
Yeesu, mi ma dooleel, ci kóolute gi mu am
ci man, ba fal ma jawriñ. 13 Moona daa
naa suufeel turam, di fitnaal ak a toroxal
ñi ko gëm. Waaye Yàlla yërëm na ma,
ndaxte ñàkka xam ak ñàkka gëm rekk a
taxoon ma def ko. 14 Te yiwu sunu Boroom
baawaan na ci man, ànd ak ngëm ak
mbëggeel, yi bawoo ci Kirist Yeesu. 15 Wax
ju wóor a ngii te yelloo gépp kóolute:
Kirist Yeesu ganesi na àddina, ngir musal
bàkkaarkat yi, te maa ci raw! 16 Waaye
Yàlla yërëm na ma, ngir Kirist Yeesu jëkka
feeñal ci man muñam gu yaatu gi, ma nekk
royukaay ci ñi ko nara gëm te am dund
gu dul jeex. 17 Yaw Buur bi fiy sax ba
abadan, yaw mi bët manta gis, yaw Yàlla
miy kenn, yaa yelloo teraanga ak ndam ba
fàww. Amiin!
18 Kon nag Timote sama doom, loolu
mooy sas wi ma lay dénk, te mu dëppook
waxi yonent, yi jëmoon ci yaw. Doolewool
wax yooyu, ba xeex xeex bu baax bi, 19 di
sàmm sa ngëm ak xel mu dal. Am na
ñu seen xel nëx, ba labal seen ngëm,
20 naka Imene ak Alegsàndar; jébbal naa
leen Seytaane, ngir ñu réccu li ñu doon
sosal Yàlla.

2

Dénkaaney màggal Yàlla ci mbooloo mi

1 Fii laay tàmbalee nag: maa ngi leen di
dénk, ngeen yóbbu ñépp fa kanam Yàlla
ciy ñaan, ay tinu ak i ngërëm. 2 Ñaanal-
leen buur yi ak kilifa yépp, ngir nu mana
am dund gu dal te jàmmu, ànd ak ragal
Yàlla ak faayda yu mat.
3 Loolu mooy li rafet te neex Yàlla sunu
Musalkat, 4 bi bëgg ñépp mucc te xam
dëgg gi. 5 Ndaxte jenn Yàlla kepp moo am,
ak benn Rammukat kepp diggante Yàlla
ak nit ñi, di nit ki Kirist Yeesu, 6 mi joxe
bakkanam ngir jot ñépp. Loolu mooy
seede si Yàlla joxe, bi waxtu wi jotee.
7 Fal na ma ci ndaw ak jànglekat, may
yégal xeeti àddina yoonu ngëm ak dëgg;
fenuma, dëgg rekk laay wax.
8 Li ma bëgg kon mooy lii: na góor ñi
ñaan ci Yàlla fu nekk, tàllal ko loxo yu
sell, te bañ cee boole mer mbaa werante.
9 Naka noonu itam, na jigéen ñi di sol col
gu faaydawu, cig woyof ak maandu. Buñu
def seen xel ciy létt ak ci takkaayu wurus,
mbaa ciy per ak col gu jafe. 10 Waaye na
seen col di jëf yu rafet, ndaxte looloo jekk
ci jigéen juy woote ag ragal Yàlla.
11 Te it na jigéen jàng cig noppi, ànd
ak déggal gu mat. 12 Mayuma jigéen,
muy jàngle mbaa muy jiite góor, waaye
na noppi. 13 Ndaxte Aadama la Yàlla jëkka
sàkk, door caa teg Awa. 14 Te it du Aadama
la Seytaane nax, waaye jigéen ja la nax, ba
mu jàdd. 15 Teewul jigéen dina mucc ci
wasin, su saxee ci ngëm ak mbëggeel, di
ku sell te maandu*.

3

Meloy njiit ci mbooloom ñi gëm

1 Wax ju wóor a ngii: kuy sabablu yenub
sàmm mbooloo mi, mu ngi yóotu liggéey
bu rafet. 2 Sàmm bi nag, nii la wara
mel: war na ñàkk ŋàññ, yem ci benn
soxna, moom boppam te maandu; war na
am faayda, man gan te am mayu jàngle;
3 warul di ab màndikat mbaa xeexkat,

* **2:15** Mbaa: su ñu saxee ci ngëm ak mbëggeel, di ñu sell te maandu.

waaye na lewet te jàmmu, baña bëgge ci
xaalis. 4 Na yor këram yorin wu rafet, te
ay doomam déggal ko ak teggin yu mat.
5 Ndaxte ku manta yor njabootam, naka
lay mana yore njabootu Yàlla? 6 Te it
bumu nekk kuy doora gëm, ngir mu baña
yég boppam, bay dajeek mbugalu Yàlla,
ni ko Seytaane defe woon. 7 Te it war na
am seede su rafet ci waa àddina, ngir ñu
bañ koo diiŋat, ba muy daanu ci fiirug
Seytaane.

Meloy kiy topptoo yëfi mbooloo mi

8 Kiy topptoo li mbooloo miy jëfandikoo
itam na am faayda te fonk kàddoom;
bumu di ku yàqu ci sàngara, mbaa ku alal
jiital. 9 Na sàmm mbóoti ngëm gi ak xel mu
dal. 10 Moom itam nañu ko jëkka seetlu,
ba mu leer ne amul ŋàññ, ñu door koo fal.
11 Naka noonu, na jigéen ñi* am faayda,
baña jëw mbaa xér ci dara, waaye nañu
takku ci lépp.

12 Ku ñu dénk sasu topptoo yëfi mbooloo
mi nag, nay ku yem ci benn soxna, jiite bu
baax këram ak i doomam. 13 Ndaxte ku
ci rafetal sasam dina am tur wu tedd ak
kóolute gu mat sëkk ci yoonu ngëm, gi ci
Kirist Yeesu.

Màggug mboolоom Yàlla

14 Bëgg naa laa seetsi balaa yàgg,
15 waaye amaana mu yéex. Moo tax ma
lay bind bataaxal bii, ngir xamal la, ni ñu
wara nekke ci kër Yàlla gi, maanaam ci
mbooloom Yàlla Aji Dund ji, miy kenug
dëgg te di sëslaayam. 16 Ci dëgg-dëgg
ragal Yàlla ëmb na mbóot yu xóot:

Ki wàcc, yor bindu nit,
mu bir ne xelam jub na,
te malaaka ya gis ko;
xamlees na ko ci xeet yi,
ñu gëm ko ci kaw suuf,
te Yàlla teeru ko ci ndamam.

4

Ñiy jàngle luy réeral

1 Xelum Yàlla mi wax na bu leer ne ci
mujug jamono dina am ñu bàyyi yoonu
ngëm wi, di topp ay xel yuy fàbbee ak
xalaati Seytaane. 2 Ñooñu ay naaféq yuy
naxe lañu, te seen xol dërkiis. 3 Dinañu
tere séy, di araamal ay ñam, waaye Yàlla
daa sàkk yooyu, ngir ñi gëm te xam dëgg
man ciy jëfandiku te di ko ci sant. 4 Ndaxte
li Yàlla sàkk lépp baax na, kon wenn ñam
araamul ci ku koy jëfandikoo te di ko ci
sant. 5 Ndaxte kàddug Yàlla ak ñaan ñoo
koy sellal.

Jawriñu Kirist Yeesu ju baax

6 Saxal ci digal bokk yi loolu nag, kon
dinga nekk jawriñu Kirist Yeesu ju baax
ju regg ci kàdduy yoonu ngëm wi ak
njàngle mu rafet, mi nga xam bu wér.
7 Tanqamlul ay léebi diiney neen, di ay
wax yu amul bopp yu àddina kese; waaye
tàggatal sa bopp ci ragal Yàlla. 8 Ndaxte
tàggat yaram am na fu njariñam yem,
waaye njariñu ragal Yàlla dafa daj lépp,
ëmb digey àddina ak àllaaxira. 9 Wax
ju wóor a ngii, te mata nangu ak gépp
kóolute. 10 Danuy ñaq tey bëre, ndaxte
wékk nanu sunu yaakaar ci Yàlla Aji Dund
ji, di Musalkatu ñépp, rawatina nag ci ñi
gëm.

11 Digal leen yëf yooyu nag ci sa njàngle.
12 Bu la kenn xeeb ndax say at, waaye defal
sa bopp royukaayu ñi gëm ci say wax ak
say jëf, ci sa mbëggeel, sa ngëm ak sa
cell. 13 Li feek may dikk, saxal ci jàng
di biral Mbind mi ci mbooloo mi, di leen
dénk ak a jàngal. 14 Bul sàggane may gi
nekk ci yaw, gi la Yàlla jox jaarale ko ci
waxu yonent, keroog bi la njiit yi tegee
loxo. 15 Faaydaalal yëf yooyu te sóobu ci,
ba sa jëm kanam bir ñépp. 16 Sàmmal
sa bopp, sàmm sa njàngle, te sax ci; kon
dinga musal sa bopp, yaw ak ñi lay déglu.

5

*Ay ndigal ci mbirum jigéen ñi seen
jëkkër faatu*

1 Bul gëdd mag, waaye waxtaanal ak
moom ni sa baay. Ndaw it, nga digal ko ni
sa rakk, 2 jigéen ju mag, def ko ni sa yaay;
ju ndaw, ni sa jigéen ak cell gu mat sëkk.

3 Ci wàllu ñi seen jëkkër faatu nag, ku ci
sësul ci kenn, teral ko ngir Yàlla. 4 Waaye
ku ci am ay doom mbaa ay sët, na njaboot
googu jëkka wone seen ragal Yàlla ci seen
biir kër, ci delloo njukkal seen waajur,
ndaxte loolu lu rafet la fa kanam Yàlla.

5 Jigéen ju sësul ci kenn day wékk
yaakaaram jépp ci Yàlla, sax ci di ko
wéetal te di ko ñaan guddi ak bëccëg.
6 Waaye ki bànneex jiital, ndee luy dox la.
7 Dénk leen loolu, ngir ñu baña am benn
gàkk. 8 Ndaxte ki defalul ay bokkam dara,
rawatina ay waajuram, weddi na yoonu
ngëm wi, ba yées ku gëmadi.

9 Ku bëgga bindu ci ñi seen jëkkër faatu,
nii la wara mel: war na wees juróom benn
fukki at, di jigéen ju yemoon ci jëkkëram,
10 te mu ràññiku ci jëf yu rafet yu deme
ni yar ay goneem, man gan, geestu gaayi
Yàlla yu sell yi*, dimbali ñi nekk ci tiis;
maanaa di ku takku ci mboolem jëf yu
rafet yi.

* **3:11** jigéen ñi: manees na ko tekki nii it: seeni soxna

* **5:10** Mbaa: raxas tànki gaayi Yàlla yu sell yi,

11 Waaye bul bind jigéen ju ndaw, ndaxte
bu ko ay bëgg-bëggam xiiree ci sore Kirist,
dina bëgga séyaat, 12 te dina daje ak
mbugal ndaxte fecci na kóllëre. 13 Te du
yem ci bëgga séyaat rekk, waaye ku tayel
lay doon; di ku wër kër ak kër, rax-ca-
dolli réy làmmiñ te deñ kumpa, di wax lu
yoonam nekkul. 14 Looloo tax ma bëgg,
jigéen yu ndaw yi séyaat, am ay doom, yor
seeni kër, ba seen benn noon du leen mana
gàkkal. 15 Ndaxte fi mu ne sax am na ñu
jeng xaat, ba topp Seytaane.
16 Kon nag jigéen ju gëm te am mbokk
mu jëkkëram faatu, na ko dimbali te bañ
koo bàyyeek mbooloom ñi gëm. Noonu
mbooloo mi dina mana dimbali jigéen ñi
sësul ci kenn.

Ay ndigal ci mbirum njiit yi ak jaam yi

17 Li jëm ci njiiti mbooloo mi nag, joxal
teraanga ju mat sëkk ñi ciy rafetal seen
liggéey, rawatina ñi sax dàkk ci waare bi
ak njàngle mi. 18 Ndaxte Mbind mi nee
na: «Bul sunjuñ gémmiñu nag wu ñu takk
ci bojjukaay,» nee na it: «Ku ñaq, jariñu.»
19 Kuy tuumaal njiit fi yaw, bu ko gëm, li
feek ñaar walla ñetti seede dëggaluñu ko.
20 Waaye ñiy bàkkaar, yedd leen fa kanam
ñépp, ngir artu ñi ci des.
21 Léegi nag maa ngi lay dénk fa kanam
Yàlla ak Kirist Yeesu ak malaaka yu tedd
ya, nga sàmm loolu ma wax te bañ cee
gënale walla di ci parlàqu. 22 Bul gaawa
teg loxo kenn, ba fal ko, di séddu noonu
ci bàkkaari jaambur, waaye dëkkal ci
sellaay.
23 Ba tey bul yemati ci ndox mu ñuul
rekk, waaye nangay naan tuuti biiñ, ngir
faj say metiti biir ak say jagadi yu bare.
24 Am na, ñu seeni bàkkaar fés ci kanam
ñépp, ba jiitu leen ca àtte ba; ñi seeni
bàkkaar nëbbu nag, bés baa ngi leen di
xaar. 25 Naka noonu it am na, ñu seen jëf
yu rafet leer, te yi feeñul manuñoo nekk
kumpa ba fàww.

6

1 Ñi nekk ci buumu njaam nag, nañu
weg seeni sang wegeel gu mat sëkk; noonu
kenn du am lu muy werante ci turu Yàlla
mbaa ci sunu njàngle. 2 Ku am sang boo
bokkal ngëm, bu looloo tax nga yab ko,
waaye nga sax ci itteem, ndax kiy jariñu
ci sa ñaq, aji gëm la, ku mata bëgg.

Alal ju wóor ji

Jàngleel loolu nag, di ko dénkaane.
3 Waaye su fi amee kuy jàngle leneen, ba
jàppul ci kàddu yu wér yu Yeesu Kirist
Boroom bi, te fonkul waaraate buy jur
ragal Yàlla, 4 kooku boroom tiitar la, bu
xamul dara. Dafa wéradi, ba sóobu ci
gëstuy neen ak i werante ciy araf yu jurul
lu moy ñeetaane, xuloo, xaste, ñaaw njort
5 ak ŋaayoo; ñiy jëfee noonu nit ñu ñaaw
xel lañu, ñu xamul genn dëgg te yaakaar
ne ragal Yàlla buntu wërsëg la.
6 Ba tey ragal Yàlla gu ànd ak doylu,
wërsëg la. 7 Ndaxte indaalewunu fi dara,
te dunu yóbbaale dara. 8 Kon su nu amee
lekk ak koddaay, nanu ko doyloo. 9 Waaye
ñiy sàkkoo barele, dinañu jànkoonte ak
i nattu, ba dugg ci fiir, di xuus ci bëgg-
bëggi neen yuy yóbbe ayib, tey sóob nit
cig réer ak sànkute. 10 Ndaxte bëgge ci
xaalis mooy ndeyu ñaawteef yu bare; am
na ñu ko wut, ba moy ci yoonu ngëm, te
seen xol di dagg ndax tiis yu bare.

Làmbi ngëm

11 Kon nag yaw waayu Yàlla ji, dawal
loolu, te topp njub, ragal Yàlla, ngëm,
mbëggeel, muñ ak lewet. 12 Góor-góorlul
ci bëre bu baax bi, ba ub làmbi ngëm, te
feddali sag téye ci dund gu dul jeex gi;
ndaxte ci loolu la la Yàlla woo, te looloo
waraloon it sa seede su rafet fa kanam
mbooloo mu bare.
13 Noonu fi kanam Yàlla mi jagleel dund
ci lépp, ak fi kanam Kirist Yeesu, mi seede
woon seede su rafet fa kanam Poñsë Pilaat,
maa ngi lay dénk lii: 14 sàmmal ndigal li,
baña am gàkk mbaa ŋàññ, ba kera Yeesu
Kirist sunu Boroom di feeñ ci ndamam,
ca waxtu wa Yàlla dogal. 15 Moom kenn
mooy Boroom bu tedd, di Buuru buur yi
ak Kilifag kilifa yi. 16 Moom kenn a jagoo
dund gu sax, dëkk ci biir leer gu kenn
manta jege; moom mi nit masula gis te
nit manu koo gis. Moom kenn a yelloo
teraanga ak màggaay ba fàww. Amiin.
17 Ñi barele alalu àddina nag, dénk leen
ñu baña réy te baña wékk seen yaakaar
ci koom-koom yi saxul fenn, waaye ñu
wékk ko ci Yàlla, mi nuy may naataange ju
mat, ngir nu man ciy bànneexu. 18 Dénk
leen ñu def lu baax, te bare jëf yu rafet,
ñu yéwén, bay sédd ñi amul, 19 di fàggu
dencu ëllëg bu wér. Noonu dinañu feddali
seen téye ci dund gu wóor gi.
20 Céy yaw Timote, sàmmal li la Yàlla
dénk! Tanqamlul waxi neen yu àddina
kese, te dëddu werantey ñi mbubboo xam-
xam, fekk dañoo réer. 21 Am na ñu
topp xam-xam boobu, waaye moy nañu ci
yoonu ngëm.
Yal na yiwu Yàlla ànd ak yéen.

Ñaareelu bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko TIMOTE

[1] Man Pool, ndawul Yeesu Kirist ci coo-
barey Yàlla, ngir xamle dund gi nu Yàlla
dig te féete ci Kirist Yeesu, [2] maa ngi
lay bind, Timote, sama doomu diine ji
ma bëgg. Na la Yàlla Baay bi ak Kirist
Yeesu sunu Boroom may yiw, yërmande
ak jàmm.

Feddalil sa ngëm

[3] Fu ma tollu maa ngi lay boole ci samay
ñaan, di ci sant Yàlla, mi may jaamu ci
xel mu dal, ni ko samay maam daan defe.
Guddi ak bëccëg, bu sama xel demee ci say
rongooñ, [4] ma bëgg laa gis, ba am mbég
mu réy. [5] Maa ngi fàttaliku sa ngëm gu
dëggu, gi nekkoon ci sa maam Lowis ak
sa yaay Ënis, te mu wóor ma ne sax na ci
yaw it. [6] Looloo tax maa ngi lay fàttali, nga
xambaat taal bi Yàlla taal ci yaw, di may gi
mu la jagleel, bi ma la tegee samay loxo.
[7] Ndaxte Xel mi nu Yàlla sol du ànd ak
ragal, waaye day ànd ak kàttan, mbëggeel
ak moom sa bopp.
[8] Bul rus ci seedeel sunu Boroom, mbaa
ci li ñu ma tëj ndax turam, waaye bokkal
ak man tiis ci xamle xibaaru jàmm bi,
wéeru ci kàttanu Yàlla. [9] Moo nu musal
te woo nu ci dund gu sell, ci lu ajuwul
ci sunuy jëf, waaye ci dogalu boppam ak
yiwam, wi nu Yàlla may ci Kirist Yeesu,
ba àddina sosoogul. [10] Te léegi biral na
ko ci feeñug sunu Musalkat Kirist Yeesu,
mi nasaxal dee te feeñal dund ci xibaaru
jàmm bi, te muy dund gu sax. [11] Te Yàlla fal
na ma ndaw ak jànglekat, ngir may yégle
xibaar bi; [12] looloo tax ma jànkoonte ak
tiis yu mel nii. Waaye rusuma ci, ndaxte
xam naa ki ma wékk sama yaakaar, te
wóor na ma ne li ma ko dénk, man na koo
denc ba bés ba.
[13] Toppal ci tànki wax yu wér yi nga
dégge ci man, jàpp ci ak ngëm ak
mbëggeel, yi nu am ci sunu bokk ci Kirist
Yeesu. [14] Te nga sàmm bu baax li la Yàlla
dénk, wéeru ci Xel mu Sell, mi dëkk ci nun.
[15] Xam nga ne waa diiwaanu Asi gépp
won nañu ma gannaaw, ñu deme niki
Fusel ak Ermosen. [16] Waaye Onesifor daa
na faral di dëfal sama xol; na Boroom bi
sotti yërmandeem ci këram. Rusul woon
sax ci samay jéng, [17] waaye bi mu ñëwee
dëkku Room, wut na ma fu ne, ba gis ma.
[18] Na ko Boroom bi teeru ak yërmandeem
ca bés ba. Umplewoo it coono yi mu daj,
ngir dimbali ma ca dëkku Efes.

2

Beyal sa sas

[1] Kon nag yaw sama doomu diine, doole-
wool yiw, wi ci Kirist Yeesu. [2] Te wax yi
nga dégge ci man fi kanam seede yu bare,
nanga leen jottali nit ñu takku, ngir ñoom
it ñu mana jàngal ñeneen. [3] Bokkal ak
man tiis, di jàmbaar ci toolu xareb Kirist
Yeesu, [4] xam ne xarekat bu bëgga neex ka
ko solal, du dugg ci yëfi àddina. [5] Te it
ku tàggat yaramam ngir rawante, duñu ko
jagleel kaalag ndam mukk, su toppul sàrt
ya. [6] Noonu it beykat bi sonn mooy jëkka
ñam toolam. [7] Xalaatal bu baax sama wax
jii, ndax Boroom bi dina leeral sa xel ci
lépp.
[8] Fàttalikul Yeesu Kirist mi dekki, so-
qikoo ci Daawuda, tukkee ci xibaaru jàmm
bi may waare. [9] Xibaar booboo tax may
jànkoonte ak i tiis, ba ñu jéng ma ni de-
fkatu lu bon; waaye kàddug Yàlla moom,
kenn du ko jéng. [10] Te lii tax may muñ
lépp, ngir ñi Yàlla tànn it am mucc gi ci
Kirist Yeesu, gu ànd ak ndam lu sax.
[11] Kàddu gu wóor a ngii:
Su nu deeyaalee ak Kirist,
dinanu dundaat ak moom;
[12] su nu takkoo,
dinanu nguuru ak moom.
[13] Su nu ko weddee,
kon mu weddi nu;
su nu ko ñàkkee kóllëre,
moom dina sax ci kóllëreem,
ndax manula weddi boppam.

Liggéeykat bu neex Yàlla

[14] Saxal ci di leen fàttali mbir yooyu,
di leen dénk fa kanam Yàlla, ñu moytoo
werante ciy araf, ndax loolu jëmul fu dul ci
yàq ngëmu ñiy déglu. [15] Góor-góorlul ba
teew fa kanam Yàlla, nekk liggéeykat bu
mu nangul te rusoo ci dara, di faramfàcce
bu jub kàddug dëgg gi. [16] Moytul bépp
jataayu waxi neen yu àddina kese, ndax
ña fa toog dinañu gëna xuus cig weddi,
[17] te seen kàddu day burux ni ngal. Imene
ak Filet, ci ñoom lañu bokk; [18] dañoo moy
dëgg, di wax ne ndekkite wees na, ba
yàq ngëmu ñenn ñi. [19] Waaye teewul
fondamaa bu dëgër, bi Yàlla tabax, nee na
kekk, te lii lañu ci tàmpe: «Boroom bi xam
na ñi bokk ci moom,» te it: «Ki tudd turu
Boroom bi, na daw lu bon.»
[20] Ci kër gu mag nag, du ndabi wurus
walla xaalis rekk a fa am, waaye itam yoy
dénk walla ban; yii tedd nañu, yee ñàkk
solo. [21] Kon nag ku laabal sa bopp ci yooyu
yépp, dinga nekk ndab lu tedd te sell, nga
am njariñ ci Boroom bi te jekk ci bépp jëf
ju rafet.
[22] Dawal bépp bëgg-bëggu ngone, te
sóobu ci njub, ngëm, mbëggeel, jàmm,

ànd ak ñépp ñiy tudd turu Boroom bi ak
xol bu sell. 23 Tanqamlul bépp weranteb
neen bu amul njariñ, xam ne xuloo rekk
lay jur. 24 Te jaamu Boroom bi warula
xuloo, waaye na lewet ci ñépp, jekk ngir
jàngle tey muñ fitnay noon. 25 Na jubbanti
cig suufe ñi koy diiŋat, tey yéene Yàlla xiir
leen ci réccu, ba ñu xam dëgg; 26 ñu rëcc
ci fiirug Seytaane, mi leen jàpp niy jaam, te
ñu délsi ci seen xel yu rafet, ba sóobuwaat
ci coobarey Yàlla.

3

Yàqute gi daj mujug jamono

1 Nanga xam lii: bési tiis yu tar ñu
ngi nuy tëru ci mujug jamono. 2 Ndaxte
nit ñi dinañu siis te fonk xaalis, di ñu
réy tey yég seen bopp, ñuy xaste tey xëtt
ndigalu waajur; duñu am kóllëre, sellaay
3 mbaa cofeel; dañuy jàpp mer ak a sos;
ñu xér lañuy doon, ñu soxor te bañ lu
baax; 4 ay workat lañuy doon, di ñu ëppal
te bare tiitar; seen bànneex a leen gënal
Yàlla. 5 Dañuy mbubboo diine waaye
nanguwuñu koo dugal seen xol. Ñu deme
noonu, dëddu leen.

6 Nit ñu mel noonu ñooy yoxoosu ci biir
kër yi, ba fàbbi jigéen ñu ñàkk pastéef, ñi
seeni bàkkaar ub seen bopp, te bëgg-bëgg
yu wuute jiital leen. 7 Duñu noppee gëstu,
waaye duñu mana yegg ci xam-xamu dëgg
mukk. 8 Nit ñooñu dañuy bëreek dëgg,
ni Sànnes ak Sàmbares bëree woon ak
Musaa; ay boroom xel yu gumba lañu,
yu seen ngëm tekkiwul dara. 9 Waaye
duñu dem fu sore, ndax seen ñàkk xel
dina bir ñépp, ni mu dale woon Sànnes
ak Sàmbares.

Li Pool dénk Timote

10 Waaye yaw nag xam nga bu baax
sama njàngle, sama dund, sama takkute,
sama ngëm, sama muñ, sama mbëggeel
ak sama dékku tiis. 11 Xam nga li ma daj
ciy fitna ak i coono ci dëkki Ancos, Ikoñum
ak Listar*. Céy li ma jànkoonteel ciy fitna!
Waaye Boroom bi musal na ma ci lépp.
12 Te ku bokk ci Kirist Yeesu, te bëgg dund
dund gu ànd ak ragal Yàlla, alamikk ñu
fitnaal la. 13 Waaye nit ñu bon ñi ak naaféq
yi dinañu fi yées, di naxe ak a nax seen
bopp.

14 Yaw nag saxal ci li nga jàng te mu
wóor la, xam fi nga tibbe. 15 Li dale ci sa
ngone xam nga Mbind mu sell, mi la mana
yee ci yoonu mucc, jaar ci gëm Kirist Yeesu.
16 Mbind mu sell mépp, ci gémmiñu Yàlla
la jóge, te am na njariñ ngir jàngal nit ñi,
yedd leen, jubbanti leen te yee leen ci njub.
17 Noonu waayu Yàlla ji dina mat, ba jekk
ci bépp jëf ju rafet.

4

1 Kon nag maa ngi lay dénk fa kanam
Yàlla ak Kirist Yeesu, miy àtte ñiy dund ak
ñi dee, di la dénk ci feeñam ci biir ndam ak
ci nguuram, nga def lii: 2 xamleel kàddug
Yàlla, sax ci, su neexee ak su naqaree;
yeyal ñi tooñ, di yedd ak a dénk ñépp, def
ko ci muñ gu yaatu ak njàngle mu mat.
3 Ndaxte jamono dina ñëw, joo xam ne
nit ñi dootuñu xajoo njàngle mu wér mi,
waaye dinañu jublu ci seeni bëgg-bëgg, di
fortaatu jànglekat yu leen di jay. 4 Dinañu
tanqamlu dëgg, jeng jëm ci léebi diiney
neen. 5 Waaye yaw nanga foog ci lépp,
dékku tiis, tey tas xibaaru jàmm bi, ba
matal sag yónnent.

6 Ndaxte maa ngi ci tànki joxe sama
bakkan ni sarax, te sama waxtuw dem jot
na. 7 Bëre naa ba ub làmbi ngëm, daw
naa ba àkk, sàmm naa mboolem dëgg, gi
ñu ma dénk. 8 Fi mu ne Yàllaa ngi may
xaare añu ku jub, di kaalag ndam gi ma
Boroom, biy Àttekat bu jub, di jox ca bés
ba, te jéllale naa sama bopp, waaye képp
ku def sa xol cig feeñam.

Dénkaaney Pool yu mujj ya

9 Defal sa kem kàttan, ba fekksi ma
ci ni mu gëna gaawe. 10 Ndaxte Demas
topp na àddina, ba bàyyi ma, dem dëkku
Tesalonig; Kereseñsë dem na diiwaanu
Galasi, Tit dem diiwaanu Dalmasi. 11 Luug
rekk a des fi man. Indaaleel Màrk, ndaxte
amal na ma njariñ ci liggéey bi. 12 Tisig
moom yebal naa ko dëkku Efes. 13 Te sooy
ñëw, indaaleel mbubb, ma ma dénkoon
Karpus ca dëkku Torowas, te it bul fàtte
téere yi, rawatina téere yu am maana, yi
ñu bind ci der.

14 Alegsàndar tëgg bi def na ma
ñaawteef yu ne, waaye Boroom bi dina ko
fey ay jëfam. 15 Moytu ko bu baax, ndaxte
bëre na ak sunuy wax ba tàyyi.

16 Keroog bi ma jëkkee taxaw, di làyyil
sama bopp, awma woon kenn ku ma
taxawu, ñépp dañu maa daw— bu leen ko
Yàlla jàppe nag. 17 Waaye Boroom bi moo
ma taxawu te dooleel ma, ma jollil kàddu
gi, ba xeet yépp dégg ko. Te Boroom bi
musal na ma ci selli gaynde. 18 Rax-ca-
dolli dina ma musal ci bépp jëf ju ñaaw,
tette ma ci jàmm, ba tàbbal ma ci nguuram
gu kawe ga. Yal na yelloo ndam ba fàww.
Amiin.

Tàggoo

19 Nuyul ma Piriska ak Akilas ak waa
kër Onesifor. 20 Erast des na dëkku

* **3:11** Ay dëkk ci diiwaanu Galasi lañu woon, fa Pool tàmbalee yenam, biy waare xibaaru Kirist.

Korent. Torofim dafa woppoon, ma bàyyi
ko dëkku Mile. 21 Gaawala ñëw, bala lolli
di gàllankoor sa yoon. Ëbulus, Pudeñsë,
Linus, Këlójaa ak yeneen bokk yépp ñu ngi
lay nuyu. 22 Yal na Boroom bi aar sa xel.
Na yiwu Yàlla ànd ak yéen ñépp.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko
TIT

1 Man Pool maa lay bind, man miy
jaamu Yàlla ak ndaw li Yeesu Kirist yónni,
ngir xamle ngëm, gi lal yoonu ñi Yàlla
tànn, tey yokk xam-xamu dëgg, giy meññ
ragal Yàlla; 2 mu sukkandiku ci yaakaar
ju dëggu, ji nu am ci dund gu dul jeex,
gi Yàlla dige ba dara sosoogul, moom mi
dul tebbi waxam. 3 Te léegi, ci jamono
ji ko soob, feeñal na xibaaram boobu ci
waaraate, bi ma Yàlla sunu Musalkat dénk
te digal ma, ma xamle ko. 4 Maa ngi lay
bind, Tit, yaw sama doomu diine ju wér ci
ngëm, gi nu bokk nun ñépp. Yal na la Yàlla
Baay bi ak Kirist Yeesu sunu Musalkat may
yiw ak jàmm.

Sasu Tit ca réewu Keret

5 Bàyyi naa la ca réewu Keret, ngir nga
mottali la desoon ci liggéey bi, te samp
ay njiiti mbooloo ca dëkk bu nekk, ni
ma la ko sante woon. 6 Njiit nag nii la
wara mel: war na ñàkk ŋàññ, yem ci
benn soxna, am ay doom yu gëm yu amul
baatu gannaaw cig yàqute mbaa déggadi.
7 Ndaxte kuy sàmm mbooloo mi mooy
jawriñu Yàlla, kon warul am ŋàññ, walla
di ku dëgër bopp mbaa ku tàng bopp;
warul dib màndikat walla xeexkat mbaa
ku bëgge ci alal ju lewul. 8 Waaye war na
man gan te bëgg lu baax, di ku maandu
te jub, ku sell te not boppam. 9 War na
jàpp ci xibaar bu dëggu, bi lal sunu yoon,
ba mana dénkaane ci njàngle mu wér mi,
tey yey ñi weddi.
10 Loolu war na, ndaxte am na ñu bare
ñu déggul lenn ndigal, rawatina ci Yawut
yi, ñuy yàq xeli nit ñi ak seen waxi neen.
11 Fàww nga wedamloo leen, ndax dañuy
tas këri lëmm, ciy jàngle li warul, ngir
sàkku alal ju lewul. 12 Am na nitu Keret,
di yonent ci ñoom, mu ne: «Waa Keret,
ay fenkat lañu masa doon, ñu soxor ni ay
rabi àll, fuqle te tayel.» 13 Te li mu wax
dëgg la. Looloo tax nga war leena yey bu
wóor ci seeni bàkkaar, ngir ñu am ngëm
gu wér 14 te baña topp léebi diiney neen
yu Yawut yi, mbaa tegtali nit, ñi dëddu
dëgg. 15 Ñi sell seen lépp a sell, waaye ñi
selladi te gëmadi seen dara sellul, du seeni
xalaat, du seeni xel. 16 Dañoo mbubboo
xam-xamu Yàlla, waaye seeni jëf weddi na
ko; ñu sikk lañu te déggadi, ba tële ci jëf
lenn lu baax.

2

Ndigal yu sell

1 Yaw nag nangay waare li dëppook
njàngle mu wér mi. 2 Maanaa, na góor ñu
mag ñi foog, am faayda te maandu, di ñu
wér ci seen ngëm, seen mbëggeel ak seen
muñ.
3 Jigéen ñu mag ñi itam, na seen doxalin
ànd ak faayda; buñuy jëw mbaa ñuy xér
ci sàngara. Waaye nañuy jàngle lu baax,
4 bay xiir jeeg ju ndaw ji, ñu bëgg seen
jëkkër ak seeni doom, 5 di ñu maandu, sell
te fonk seen kër, ñu neex deret te déggal
seeni jëkkër, ngir kenn bañ cee gàkkal
kàddug Yàlla.
6 Naka noonu itam nanga xiir waxam-
baane yi cig maandu. 7 Te yaw, ci lépp lu
mu mana doon, nekkal ab royukaay ci jëf
yu baax. Na sa njàngle wér te am faayda,
8 ànd ak wax yu wér yu kenn manta diiŋat,
ngir sunuy noon rus ba wedam, ci li ñu
amul dara lu ñu nu tuumaal.
9 Waxal it jaam ñi, ñu déggal seeni
sang ci lépp, te liggéeyal leen ba seral
seen xol, bañ cee boole werante 10 mbaa
sàcc. Waaye nañu wone takkute gu mat,
ba rafetal ci lépp njàngle Yàlla sunu
Musalkat.
11 Ndaxte yiwu Yàlla feeñ na te ubbil
na ñépp buntu mucc. 12 Moo nu digal,
nu dëddu weddi ak bëgg-bëggi jamono,
tey dund ci àddina cig maandu, njub ak
ragal Yàlla, 13 di séentu bés bu tedd bi
nu yaakaar, maanaa Yàlla ju màgg ji, di
sunu Musalkat Yeesu Kirist, feeñ ci biir
ndamam. 14 Joxe na bakkanam ngir nun,
ba jot nu ci lépp lu bon, te beral nu
boppam, di xeet wu sell te ràññiku ci jëf
yu baax.
15 Jàngleel loolu, di leen dénk ak a yedd
ak fulla ju mat. Bu la kenn yab.

3

Ku gëm dina jëf lu rafet

1 Fàttali leen ñuy déggal kilifa, yi yore
nguur gi, tey jëfe seeni ndigal, ñu taxaw
temm ci lépp luy jëf ju baax. 2 Buñu jëw
kenn mbaa ñuy ŋaayoo, waaye nañu yiwe
te won ñépp lewet gu mat sëkk.
3 Ndaxte nun itam ñu ñàkk xel lanu
woon te déggadi, nu réer bay jaamu ay
bëgg-bëgg ak i bànneex yu wuute, nu
dëkk ci coxorte ak ñeetaane, ñu bañ nu
te nu bañante ci sunu biir. 4 Waaye
naka noona Yàlla sunu Musalkat feeñal
na mbaaxam ak cofeelam, 5 ba musal nu;
ajuwul ci jëf yu jub yu nu def, waaye
ci yërmandeem rekk. Mu juddulaat nu
ci laabal sunu xol, te yeesalaat nu ci
dooley Xel mu Sell, 6 mi mu nu sotti ba
mu baawaan, ci darajay Yeesu Kirist sunu
Musalkat. 7 Ci noonu Yàlla àtte na nu jub

ci kaw yiwam, te sédd nu ci dund gu dul
jeex, gi nuy séentu.
8 Wax jooju ju wóor la, te damaa bëgg
nga dëggal loolu, ngir ñi gëm Yàlla sax
ci jëf lu rafet. Loolu moo baax te am
njariñ ci nit. 9 Waaye moytul yu deme ni
werantey neen ak limi maam, ay xuloo ak
i xëccoo ci doxalinu yoonu Musaa, ndax
loolu waxi neen la, te amul benn njariñ.
10 Kuy féewale, nanga ko yedd, yeddaat
ko; bu tëwee, nga dàq ko, 11 xam ne nit ku
ñaaw xel la te ay bàkkaaram fés ci ñépp.

Muj gi

12 Bu ma la yónnee Artemas walla Tisig,
gaawantul fekksi ma ci dëkku Nikopolis,
ndax fa laa bëgga lollikooji. 13 Naka Senas
àttekat bi nag ak Apolos, waajal leen bu
jekk ci seen tukki, ba seen aajo yépp faju.
14 Na sunuy bokk it takku ci jëf yu rafet, ba
mana faj aajo yépp, te baña yaafus.

15 Ñiy ànd ak man ñépp ñu ngi lay nuyu.
Nuyul nu sunuy soppey ngëm. Yal na yiwu
Yàlla ànd ak yéen ñépp.

Bataaxal bi Yàlla may Pool, mu bind ko
FILEMON

1 Man Pool, mi ñu tëj kaso ngir Kirist
Yeesu, ak sunu mbokk Timote, noo lay
bind, yaw Filemon sunu soppe ak sunu
nawle ci xeex bi; 2 te fàttewunu sunu
jigéen Afiya, ak sunu àndandoo ci xeex
bi Arkib, yéen ak mbooloom ñi gëm, miy
dajee sa kër. 3 Yal na leen Yàlla sunu
Baay ak Boroom bi Yeesu Kirist may yiw
ak jàmm.

Cant ak ñaan ci Yàlla

4 Duma la noppee boole ci samay ñaan,
di ci sant Yàlla sama Boroom, 5 ndaxte
dégg naa sa ngëm ci Boroom bi Yeesu, ak
sa mbëggeel ci gaayam yu sell yépp. 6 Li
may ñaan nag a ngi nii: nga xam bu wér
ngëneel, yi nu am yépp ci sunu bokk ci
Kirist, ba tax bokk gi nga am ci Yàlla ci kaw
ngëm meñ i njariñ. 7 Ci dëgg-dëgg sa
mbëggeel bégal na ma bu baax, ba dëfal
sama xol; ndaxte xam naa, sama mbokk,
ni nga féexale xoli gaayi Yàlla yu sell yi.

Pool làyyil na Onesim

8 Am na lu ma la bëgga ñaan; teguma
ko ci sañ-sañ bu mat bi ma Kirist may,
ci teg la ndigalu def sa warugar, 9 waaye
dama lay ñaan ci mbëggeel gi nu séq, man
Pool màggat, mi ñu tëj kaso ci turu Kirist.
10 Maa ngi tinul sama doomu diine Onesim,
mi ma jur ci Kirist fii ci kaso bi. 11 Amul
woon sa njariñ* démb, waaye tey amal na
nu njariñ, yaw ak man.

12 Maa koy yebal fi yaw, waaye xamal
ne mooy sama reeni xol. 13 Dama koo
bëggoona téye fi sama wet, ngir mu tax-
awal la, di ma dimbali, li feek maa ngi ci
kaso bi ngir xibaaru jàmm bi. 14 Waaye
bëggumaa def dara loo àndul; noonu
ndimbal li nga may defal du nekk sañul-
bañ, waaye mu ànd ak xol bu tàlli. 15 Xëy
na sax dafa tàggoo woon ak yaw diir bu
gàtt, ngir nga jotaat ci ba fàww; 16 waxuma
léegi ni jaam rekk, waaye lu ko sut, xanaa
mbokk mu dëggu ci xol, fekk looloo raw ag
njaam. Mbokk la ci man, rawatina ci yaw,
muy sa jaam ci aada, di sa mbokk léegi ci
Boroom bi.

17 Soo ma jàppee ni nawle nag, teeru ko,
ni su ma la doon ganesi. 18 Soo ko naree
topp genn tooñ mbaa benn bor, topp ma
ko. 19 Man Pool maa ngi lay bind ak sama
loxob bopp ne dinaa la ko fey; bëggumaa
yegg ci ne sag dund sax ci man la jaar!
20 Waaw, yaw sama mbokk, dimbali ma ci
Boroom bi, te seral sama xol ci sunu bokk
ci Kirist. 21 Noonu bind naa la, ndax wóor
na ma ne dinga ma déggal, ba weesu sax
li ma la sant.

22 Te itam nanga ma waajal néeg, ndaxte
yaakaar naa ne Yàlla dina nangu seeni
ñaan, ba delloosi ma leen.

23 Sama mbokk Epafras, mi ma nekkal fi
ci kaso bi ci turu Kirist, mu ngi lay nuyu.
24 Samay àndandoo ci liggéey bi, Màrk,
Aristàrk, Demas ak Luug, ñu ngi lay nuyu.

25 Yal na yiwu Boroom bi Yeesu Kirist
ànd ak seen xel.

* **1:11** njariñ: ci làkku gereg turu Onesim mooy tekki «Ku am njariñ.»

Bataaxal bi jëm ca YAWUT YA

Yàlla wax na jaarale ko ci Doom ji

1 Li jiitu tey Yàlla waxoon na ak maam
ya ci wàll yu bare ak ci tëralin yu wuute
jaarale ko ca yonent ya. 2 Waaye ci mujug
jamono jii nu tollu, Yàlla wax na ak nun
jaarale ko ci Doom ji. Doomam jooju la
Yàlla jagleel lépp, te ci moom la Yàlla jaar,
sàkk àddina. 3 Doom ji moo di leer giy
jollee ci ndamu Yàlla, di ki dippeekoo ci
Yàlla. Moo téye àddina ci kàddoom gu
am doole gi. Te bi mu ubbee bunt ba nit
di selle ci ay bàkkaaram, dafa toog fa ñu
koy terale ca ndijooru Aji Màgg ji ca kaw,
4 wone noonu ne moo gëna màgg malaaka
yi. Te it Yàlla jox na ko tur wu sut seen tur.

Doom jee gëna màgg malaaka yi

5 Ndaxte Yàlla masula wax kenn ci
malaaka yi ne:
«Yaa di sama Doom,
maa di sa Baay tey.»
Masul ne ci mbirum kenn ci ñoom it:
«Man Yàlla, dinaa doon Baay ci moom,
mu nekk Doom ci man.»
6 Waaye bi muy yónni Doom jooju di taaw
bi ci àddina, da ne:
«Na ko malaakay Yàlla yépp jaamu.»
7 Ci wàllu malaaka yi, lii la ci Yàlla wax:
«Def na malaakaam yi, ñu mel ni ay ngelaw,
ñooñu koy liggéeyal, mu def leen niki sawara.»
8 Waaye ci wàllu Doom ji, lii la ko Yàlla
wax:
«Yaw Yàlla, dinga toog ci jal bi ba fàww,
ci njubte ngay nguuru.
9 Sopp nga njub te bañ lu bon.
Looloo tax yaw Yàlla,
sa Yàlla sol la mbég mu gëna réy
mi mu jagleel say àndandoo.»
10 Newaat na it:
«Yaw Boroom bi, yaa sàkk àddina ca njàlbéen ga,
defar asamaan yi ci sa loxoy bopp.
11 Yëf yooyu dinañu wéy,
waaye yaw dinga sax,
dinañu màggat ñoom ñépp ni ay yére.
12 Dinga leen taxañ ni malaan,
ñu furi ni ay yére,
waaye yaw doo soppiku,
te sa dund amul àpp.»
13 Waaye Yàlla masula teral kenn ci
malaaka yi, ba di ko wax:
«Toogal ci sama ndijoor,
ba kera may daaneel say noon ci sa kanam.»
14 Malaaka yépp ay xel lañu rekk yuy
liggéeyal Yàlla, mu di leen yónni ñuy
dimbali nit, ñi nara jot mucc gi.

2

Nanu faaydaal li Boroom bi wax ci mbirum mucc gi

1 Moo tax kon nu wara gëna faaydaal
wax yi nu dégg, ngir baña bayliku. 2 Xam
nanu ne kàddug yoon, wi Yàlla yégle
jaarale ko ci malaaka yi, wareef la woon,
te képp ku ko masa moy, walla mu mas
koo tanqamlu, jot na mbugal gi mu yelloo.
3 Kon nun ñi dégg mucc gu mag gi, bu
nu ko sàgganee, nan lanuy mana rëcce
mbugalu Yàlla? Boroom bi moo xamle
woon mucc googu ca njàlbéen ga, te gan-
naaw gi, ñi ko dégg ñoo nu ko wóoralal.
4 Te it Yàlla dëggal na seen seede ci ay
firnde ak ay kéemaan, ay jaloore yu bare
ak ci ay may yu jóge ci Xelam mu Sell, te
mu séddale leen ni mu ko bëgge.

Yeesu nekk na nit, ngir rammu nu ci kanam Yàlla

5 Yàlla jébbalul malaaka yi benn sañ-sañ
bu jëm ci jamonoy ëllëg ji nuy wax; keneen
la ko jébbal, 6 ndaxte am na fu ñu wax ci
Mbind mi ne:
«Lan mooy nit, yaw Yàlla, ba nga di ko xalaat?
Lan mooy doomu nit, ba nga koy topptoo?
7 Wàcce nga ko, def ko mu gëna suufe tuuti malaaka yi.
Kaalaa nga ko teraanga ak ndam,
8 notal ko lépp, mu teg ci tànk.»
Bi ko Yàlla notalee lépp nag, bàyyiwul
dara. Fi mu nekk gisagunu ne lépp a ngi
ci sañ-sañam; 9 Waaye gis nanu Yeesu.
Wàcce nañu ko, def ko mu gëna suufe
tuuti malaaka yi, ngir mu dee ci wàllu
ñépp, ndaxte loolu la Yàlla dogal ci yiwam.
Waaye léegi Yàlla kaalaa na ko teraanga ak
ndam ndax coono bi mu daj ba dee.
10 Ndaxte Yàlla mi yelloo lépp te sàkk
lépp, dogal na def ñu bare ay doomam,
boole leen ci ndamam. Jekk na nag mu
matal Yeesu ci coono bi mu daj, moom mi
leen xàllal yoonu mucc gi. 11 Moom Yeesu
miy sellal, ak ñi muy sellal, ñoom ñépp
genn njaboot lañu. Moo tax Yeesu rusu
leena wooye ay doomi baayam. 12 Nee na:
«Yaw Yàlla, dinaa xamle sa tur ci samay doomi baay,
dinaa la tagg ci biir mbooloo mi.»
13 Newaat na:
«Dinaa am ci Yàlla kóolute.»
Dellu na waxaat ne:
«Maa ngi nii, man ak doom yi ma Yàlla jox.»
14 Doomam yooyu muy wax, nit kese
lañu. Looloo tax Yeesu it moom ci boppam,

wàcc na, jëmmoo ni ñoom, ngir dee, ba
man caa daaneel Ibliis, mi yore dooley
dee. 15 Noonu mu yiwi nit, ñi meloon
ni ay jaam seen giiru dund gépp ndax
ragala dee. 16 Leer na ne Yeesu xettalisiwul
malaaka yi, waaye askanu Ibraayma lay
xettalisi. 17 Looloo taxoon mu wara mel
niy doomi baayam ci bépp fànn, ngir doon
seen sarxalkat bu mag fa kanam Yàlla,
bi leen yërëm te di sàmm kóllëre, te ci
liggéeyu sarxaleem joxe na bakkanam ngir
dindi bàkkaari nit ñi, ba Yàlla baal leen.
18 Gannaaw sonn na ci nattu yi mu daj,
man na dimbali ñiy jaar ciy nattu.

3

Kirist, Doom ji, moo gëna màgg Musaa, jawriñ bi

1 Kon nag yéen bokk yu sell yi, yéen
ñi Yàlla woo, ngeen bokk ci nguuram gu
kawe ga, seetleen ci Yeesu, moom miy
ndawu Yàlla li, di sarxalkat bu mag bi ci
yoon wi nu gëm. 2 Ku takku la ci liggéey
bi ko Yàlla sas, ni ko Musaa nekke woon ci
lépp lu jëm ci waa kër Yàlla. 3 Waaye Yeesu
yelloo na ndam lu sut lu Musaa, ni kiy
tabax kër ëppe maana kër ga muy tabax.
4 Ndaxte kër gu nekk am na ku ko sos,
waaye ki sos lépp mooy Yàlla. 5 Musaa
moom ku takku la woon ci lépp lu jëm ci
waa kër Yàlla. Waaye jawriñ rekk la woon,
ngir seede li Yàlla waroona yégle. 6 Yeesu
nag ku takku la it, waaye Doom la, juy yilif
kër Baayam. Nun nooy këram googu, bu
nu saxee ci sunu kóolute te di bég ci li nuy
séentu.

Buleen dëgër bopp ndax seen ñàkk ngëm

7 Moo tax Xel mu Sell mi wax lii ci Mbind
mi:
«Bu ngeen déggee tey jii baatu Yàlla bi,
8 buleen dëgër bopp,
ni seeni maam defoon ca màndiŋ ma,
keroog ba ñu dëddoo Yàlla, di ko diiŋat.»
9 Yàlla ne:
«Foofa seeni maam diiŋat nañu ma fa, di ma fexee fiir,
te gis nañu samay jëf 10 diirub ñeent fukki at.
Looloo tax ñu génnliku ma, ma daldi ne:
“Seeni xalaat a leen di réeral saa su nekk,
xamuñu yoon yi ma neex.”
11 Giñ naa kon ci sama mer ne:
“Duñu dugg mukk ci sama noflaay*.”»
12 Bokk yi, wottuleen ba kenn ci yéen
baña am xol bu bon te gëmadi, bay dëddu
Yàlla jiy dund. 13 Waaye bés bu nekk,
deeleen soññante ci lu jëm ci Yàlla, fi
ak bés boobu ñu wax wéyul, ngir ragal
bàkkaar nax kenn, ba xolam tëju. 14 Am
nanu wàll ci Kirist, su nu wéyee fii ba
muj ga ci sunu kóolute, gi nu amoon ca
njàlbéen ga. 15 Lii la Mbind mi wax:
«Bu ngeen déggee tey jii baatu Yàlla bi,
buleen dëgër bopp,
ni seeni maam defoon, ba ñu dëddoo Yàlla.»
16 Ñan ñoo dégg baatu Yàlla bi nag te di
ko dëddu? Xanaa ña Musaa génne woon
Misra ñépp. 17 Te ñan la Yàlla mere lu mat
ñeent fukki at? Xanaa ñi daan bàkkaar te
seeni néew tëdd ca màndiŋ ma. 18 Te it bi
Yàlla defee ngiñ lii: «Duñu dugg mukk ci
sama noflaay,» booba ñan ñoo ko taxoon
di wax? Xanaa ña ko déggadil. 19 Noonu
gis nanu sax ne jotuñoo dugg ci noflaay
boobu ndax seen gëmadi.

4

Nanu gëm li Yàlla wax, ba dugg ci noflaayam

1 Yàlla dige na ne dina am ñu dugg ca
noflaayam. Kon ndegam dige boobu mi
ngi taxaw ba tey, moytuleen ba kenn ci
yéen réer ba du dugg ci noflaay boobu.
2 Nun jot nanu xibaaru jàmm bi ni ñoom,
waaye kàddu, ga ñu déggoon, jariñu leen
dara, ndaxte boolewuñu ci ngëm, ba ñu
koy déglu. 3 Nun ñi gëm nag nooy dugg ci
noflaayam, ni ko Mbind mi waxe:
«Giñ naa kon ci sama mer ne:
“Duñu dugg mukk ci sama noflaay,”»
doonte sax liggéeyam bépp matoon na, ca
ba mu sàkkee àddina ak léegi. Ci lu jëm
ci juróom ñaareelu fan ba, 4 am na fu ñu
wax ci Mbind mi ne:
«Yàlla noppalu na ci liggéeyam bépp
ca juróom ñaareelu fan ba.»
5 Te it waxoon na ci baat yi nu jota lim ba
noppi:
«Duñu dugg mukk ci sama noflaay.»
6 Kon am na ñu ci wara dugg ba tey. Te
ñi jëkkoona jot xibaaru jàmm bi, dugguñu
ci ndax seen déggadi. 7 Noonu ay ati at
gannaaw ga, Yàlla àppaat na beneen bés,
def ko «tey jii», bi mu waxee ci gémmiñu
Daawuda ci baat yii ñu jota lim:
«Bu ngeen déggee tey jii baatu Yàlla bi,
buleen dëgër bopp.»
8 Su Yosuwe dugaloon sunu maam ya ca
noflaayu Yàlla ba, kon gannaaw gi Yàlla du
wax dara ci lu jëm ci beneen bés. 9 Kon ba
tey Yàllaa ngi dencal ay gaayam noflaay bu
nirook noflaayu Yàlla ca juróom ñaareelu
fan ba. 10 Ndaxte képp ku masa dugg ca
noflaayu Yàlla, noppalu na ci ay jëfam ni

* **3:11** noflaay: Yàlla digoon na noflaay bànni Israyil, maanaam ñu dugg réewu Kanaan, dëkk fa ci jàmm. Waaye ñi déggal Yeesu Kirist, seen noflaay moo di dugg ci jataayu Yàlla ci asamaan.

Yàlla. 11 Nanu farlu boog, ngir dugg ci
noflaay boobu, ba kenn baña déggadi, ba
daanu ni maam ya ca màndiŋ ma.
12 Xam nanu ne kàddug Yàlla mi ngi
dund te am na doole. Moo gëna ñaw jaasiy
ñaari boor. Day dagg ba fa xol ak xel
digaloo, ba fa yax yi ak yuq gi di teqalikoo,
te man na àtte xalaat yi ak mébéti xol.
13 Te itam amul mbindeef mu mana nëbbu
Yàlla, waaye lépp a ubbiku, ba ne fàŋŋ ci
bëti ki nu wara àtte.

Yeesu, sarxalkat bu mag bi

14 Gannaaw am nanu sarxalkat bu maga
mag bu àgg ba ca kanam Yàlla, di Yeesu
Doomu Yàlla ji, nanu jàpp bu dëgër yoon
wi nu gëm. 15 Sarxalkat bu mag bi nu am,
du ku manula bokk ak nun sunuy naqar;
moom sax far jaar na ci nattu ni nun ci
bépp fànn, waaye deful bàkkaar. 16 Kon
nag nanu am kóolute ci jege jalu Yàlla bu
yiw ba, ngir jot yërmandeem ak yiwam,
ngir mu wallu nu fu soxla taxawe.

5

1 Sarxalkat bu mag bu nekk nag, ci biir
nit ñi lañu ko jële, te fal ko muy dox
seen diggante ak Yàlla. Noonu dina jébbal
Yàlla ay sarax, tey rendi ay mala ngir
dindi seeni bàkkaar. 2 Te ndegam moom
ci boppam nit kese la, man na muñal ñiy
moy ndax seen ñàkka xam. 3 Li mu ñàkk
doole moo tax mu wara def ay sarax ngir
mbaalug bàkkaaram, ni mu ko tàmmee
defal mbooloo mi.
4 Kenn manula teral sa bopp ba doon
ab sarxalkat, su dul ne Yàllaa la woo, ni
mu ko defe woon Aaróona. 5 Kirist itam
yékkatiwul boppam, ba doon sarxalkat bu
mag, waaye Yàlla moo ko woo, bi muy wax
ne:
«Yaa di sama Doom,
maa di sa Baay tey.»
6 Am na feneen fu mu wax ne:
«Doon nga sarxalkat ba fàww,
mel ni Melkisedeg.»
7 Giiru dundam gépp ci àddina, Kirist da
daan ñaan wall ci Yàlla, di ko dénku, boole
ko ak i jooy ak i rongooñ. Da doon ñaan
ci Yàlla, mi ko mana musal ci dee. Te
ñaanam nangu na, ndax ni mu jébbale
boppam Yàlla. 8 Waaye li muy nekk nekk
doom, teewul mu jàng déggal Yàlla, jaare
ko ci coono bi mu daj. 9 Noonu la àgge
cig mat, ñu def ko ki waral mucc gi dul
jeex, ngir ñi ko déggal ñépp. 10 Fekk
na Yàlla tudde ko sarxalkat bu mag ni ko
Melkisedeg nekke.

Nanu jëm kanam, baña walbatiku

11 Ci fànn googu, am na lu bare lu nu
ci bëgga wax, waaye tekkil leen ko dina
jafe, ndaxte dangeena naqari xel. 12 Bu
yàgg ngeen waroona jàngal ñeneen ñi,
waaye soxla ngeen ba tey ku leen di tette ci
kàddug Yàlla. Léegi nag yéena ngi tollu fi
ñu leen wara nàmpale, ndaxte àttanuleen
ñam wu dëgër. 13 Képp kuy nàmp, ab xale
nga ba tey. Jëfeegoo njàngle mi jëm ci
wàllu njubte. 14 Waaye ñam wu dëgër, ñi
mat a ko yelloo, maanaam ñiy jëfandikoo
seen xel ngir ràññee lu baax ak lu bon.

6

1 Kon nag léegi nanu jóge ci liifantu gi
jëm ci Kirist, te jàll cig mat. Nanu baña
dalaat njàngle mu jëkk moomu, ci ne nit
ñi dañoo wara tuub jëf, yi jëm ci dee, te
gëm Yàlla, 2 di leen jàngalaat ci mbirum
sangu set ci ay fànn yu bare, ak teg loxo
ak ci mbirum ndekkite ak lu jëm ci àtte biy
sax dàkk. 3 Te noonu lanuy def, bu soobee
Yàlla.
4 Li nu wara jëme kanam mooy lii: su
amee ay nit ñu Yàlla xasa leeral ba noppi,
ñu mos mayu Yàlla gi, am wàll ci Xelam
mu Sell, 5 te xam mbaax, gi ci kàddug
Yàlla, ak kéemaani jamono jiy ñëw, 6 te
loolu lépp teewul ñu walbatiku, ñooñu
kenn dootu leen mana yeesalaat, ba ñu
tuub seeni bàkkaar. Li ko waral moo
di, dañoo bëgga daajaat Doomu Yàlla ji
ci bant, di ko toroxal, te fekk muy seen
ngaañ.
7 Maanaam suuf suy naan taw bi ciy
dal, tey jox ñi ñu koy beyal gàncax gu
am njariñ, day jot barke bi jóge ci Yàlla.
8 Waaye su meññee ay dég ak ay xaaxaam,
du am benn njariñ; repp na ñu alag ko, te
lakk lay mujje.
9 Waaye nag yéen samay soppe, su fek-
kee ne sax nii lanuy waxe, nu ngi yaakaar
li gën ci yéen te ànd ak mucc. 10 Yàlla
ñàkkul worma bay fàtte seen liggéey ak
mbëggeel, gi ngeen wone ci turam, ci li
ngeen dimbali ay gaayam, te yéena ngi
koy def ba tey. 11 Waaye danoo bëgg
kenn ku nekk ci yéen wone cawarte gu
mel ni ga ngeen amoon, ba kera ngeen di
am mat, gi ngeen di séentu. 12 Bëggunu
ngeen tayel, waaye royleen ñi gëm te muñ,
ndaxte ñooñu ñooy jot li leen Yàlla dig.

Li Yàlla dige lu wóor la

13 Ibraayma bokk na ci ñoom. Bi Yàlla
di dige ak moom, manul woona giñ ci
keneen ku ko gëna màgg, ba tax mu
giñ ci boppam, 14 ne ko: «Sàllaaw dinaa
la barkeel, yokk saw askan.» 15 Noonu
Ibraayma di xaar tey muñ, ba jot li ko Yàlla
digoon.
16 Nit kuy giñ nag, daf koy wékk ci ku
ko sut. Ngiñ lu mel noonu moo wóoral
mbir te mooy jeexal lépp lu ñuy werante.
17 Ñi wara jot li mu dige, Yàlla dafa leen

bëggoona won ne dogalam du tebbiku
mukk; looloo tax mu dige, boole ci ngiñ.
18 Noonu ñaari jëf yooyu nga xam ne duñu
tebbiku te Yàlla manu cee dellu gannaaw,
dañu nuy gëna sóob ci muñ, nun ñi daw
ba am kiiraay, ngir nu mana téye bu dëgër
yaakaar, ji mu nu dig. 19 Ci yaakaar jooju
lanu sës sunu xol, ba mana sampu bu
dëgër. Yaakaar la juy jàll ba fa Yàlla nekk,
ca gannaaw ridob bérab bu sell baa sell.
20 Yeesu ci boppam moo fa jëkka dugg,
muy ndaw li nu jiitu, ñu def ko sarxalkat
bu mag ba fàww, mel ni Melkisedeg.

7

Melkisedeg moo gëna màgg Ibraayma

1 Melkisedeg moomu doon buuru Salem,
moo nekkoon sarxalkat ca Yàlla Aji Kawe
ji. Gannaaw ba Ibraayma dàqee buur
ya, ba délsi, Melkisedeg gatandu woon na
ko, di ko barkeel. 2 Noonu Ibraayma fab
fukkeelu cér bi, maanaam asaka, ci li mu
jële woon ci xare ba lépp, jox ko. Ci lu jëkk
turu Melkisedeg mi ngi tekki «buur bu jub
bi». Gannaaw loolu mooy buuru Salem,
tur woowu mooy tekki «buuru jàmm».
3 Melkisedeg nag xamaluñu ko baay, xam-
aluñu ko yaay walla menn maam. Amul
fenn fu ñu wax ag juddoom walla ag
deeyam. Moo tax nu di ko méngale ak
Doomu Yàlla ji, ndaxte sarxalkat la bu
kenn dul wuutu.

4 Seetleen ni mu màgge, moom
Melkisedeg! Ibraayma sax, maamu cosaan
mi, fab na li mu jële woon lépp ca xare
ba, jox Melkisedeg asaka ja. 5 Yoonu
Musaa digle na ne ñi bokk ci giiru Lewi
te di ay sarxalkat, nañu jot asaka ci alalu
bànni Israyil, doonte sax ñuy seeni bokk te
soqikoo ci Ibraayma. 6 Waaye Melkisedeg
mi bokkul woon ci giiru Lewi, jotoon na
asaka ci alali Ibraayma. Te rax-ca-dolli
barkeel na ko, moom mi Yàlla sédde woon
dige yi. 7 Kiy barkeel a gëna màgg ki
ñuy barkeel, loolu amu ci benn werante.
8 Sarxalkat yi soqikoo ci Lewi, ñu ngi jot
asaka, ni ko Melkisedeg jote woon. Waaye
ñoom ñu nara dee lañu. Melkisedeg nag
moom, Mbind mi wóoral na ne dafay
dund. 9 Léegi nag ci ni ñu ko mana
waxe, Lewi miy jot asaka ci bànni Israyil,
moom ci boppam jox na ko Melkisedeg,
jaare ko ci Ibraayma. 10 Ndaxte mi ngi
nekkoon ci geñog maamam Ibraayma, bi
ko Melkisedeg gatandoo.

Yeesu mooy sarxalkat bu mag, bi mel ni Melkisedeg

11 Jox nañu bànni Israyil yoon wu
sukkandiku ci liggéeyu sarxalkat yi so-
qikoo ci Lewi. Su fekkoonte ne nag
liggéeyu sarxalkat yooyu manoon na yeg-
gale nit cig mat, kon du soxlaati ab sarx-
alkat ni ko Melkisedeg nekke, ci fànn gu
wuute ak gu Aaróona. 12 Te bu ñu fi
jëlee sarxalkat yi ak seen liggéey, dañoo
wara toxal itam yoon, wi ñu fi tëraloon.
13 Noonu Yeesu mi nuy wax, mi ngi soqikoo
ci geneen giir gu bokkul ak giiru Lewi.
Giir googu nag, amu ci kenn ku ci masa
def liggéeyu sarxale ca sarxalukaay ba.
14 Li wóor moo di, sunu Boroom mi ngi
soqikoo ci giiru Yuda. Te bi Musaa bindee
ci mbirum sarxalkat yi, limaalewul woon
giir googu. 15 Li waral mbir mi gëna
leer moo di ne beneen sarxalkat bu mel
ni Melkisedeg dafa ñëw. 16 Te defuñu
ko sarxalkat jaarale ko ci yoonu ndono,
waaye fal nañu ko ci dooley dund gu amul
àpp. 17 Ndaxte seedeel nañu Yeesu lii:
«Doon nga sarxalkat ba fàww,
mel ni Melkisedeg.»

18 Noonu tebbi nañu yoon wu jëkk, wa
néewoon doole te meññul dara 19 —ndax
yoonu Musaa yeggalewul dara cig mat—
waaye dugalal nañu nu fii yaakaar ju gën
ju nu mana jaare ngir jege Yàlla.

20 Te rax-ca-dolli ngiñ ànd na ci. Ndaxte
ñi soqikoo ci Lewi doon nañu ay sarxalkat
te kenn giñul. 21 Waaye nag Yeesu moom
doon na sarxalkat, bi Yàlla giñee ne ko:
«Boroom bi giñ na
te du dellu gannaaw mukk:
"Doon nga sarxalkat ba fàww."»
22 Ngiñ loolu moo tax Yeesu nekk tayle, giy
wóoral kóllëre gi gën.

23 Te it yeneen sarxalkat yi dañoo bare
woon, ndaxte dee moo daan tax duñu
mana sax ci seen liggéey. 24 Waaye Yeesu
miy dund ba fàww, sasoo na liggéeyu
sarxale bu sax fàww. 25 Loolu moo tax it
mu mana musal tey yeggale cig mat ñiy
jaar ci moom te bëgg jege Yàlla, ndaxte mi
ngi dund ba fàww ngir di leen rammu.

26 Kon nag Yeesu mooy sarxalkat bu mag,
bi nu soxla; dafa sell, du def lu bon, du
taq bàkkaar, bokkul dara ak bàkkaarkat
yi, te yéege nañu ko fa Yàlla. 27 Niroowul
ak yeneen sarxalkat yu mag yi; soxlawul
di def bés bu set ay saraxi mala ngir
bàkkaari boppam jëkk, teg ca yoy mbooloo
mi. Yeesu def na sarax benn yoon ba
fàww ngir dindi bàkkaar yi, bi muy joxe
bakkanam. 28 Naka yoonu Musaa, aji
néew doole yi lay fal sarxalkat yu mag.
Waaye ngiñu Yàlla gi ñëw gannaaw yoon
wi, Doom ji la fal sarxalkat bu mag bu mat
ba fàww.

8

Yeesu, sarxalkat bu mag bi ci kaw, ci kóllëre gu bees gi

1 Lii mooy li ëpp solo ci li nuy wax:
am nanu sarxalkat bu mag bu mel noonu,
moom mi toog ci ndijooru Aji Màgg ja
ca nguuram ca kaw. 2 Mu ngi liggéey ca
bérab bu sell baa sell, di màggalukaay bu
dëggu. Nit defaru ko; Boroom bee ko sos.
3 Bépp sarxalkat bu mag fal nañu ko,
ngir muy def ay sarax ak ay saraxi mala yu
jëm ca Yàlla. Kon nag fàww Yeesu am lu
mu joxe. 4 Bu nekkoon ci àddina, du nekk
sax sarxalkat, ndaxte am na fi ba noppi
ay sarxalkat yuy def ay sarax, ni ko yoonu
Musaa santaanee. 5 Sarxalkat yooyu ñu ngi
liggéeyal Yàlla ca màggalukaay, ba nekk
misaal tey takkandeeru yëf yu dëggu, ya
féete kaw. Moo tax ba Musaa naree defar
xaymab màggalukaay ba, Yàlla artu na ko
ne ko: «Teeylul ba def lépp, roye ko ci bi
ma la won ca tund wa.» 6 Waaye léegi
nag liggéeyu sarxale, bi ñu jox Yeesu, moo
gëna màgg liggéeyu sarxalkat yooyu, mel
ni it kóllëre, gi Yeesu fas diggante Yàlla ak
nit, moo sut kóllëre gu jëkk ga te mu tëdd
ci ay dige yu ëpp yu jëkk ya.
7 Bu fekkoonte ne kóllëre gu jëkk ga dafa
amul woon benn sikk, kon du aajo ñu koy
weccee ak geneen. 8 Waaye nag Yàlla sikk
na bànni Israyil, bi mu naan:

Boroom bi nee na:
«Ay fan a ngi ñëw yu may fasi kóllëre gu bees
ak bànni Israyil ak waa Yude.
Kóllëre googu nag bokkul ak gi ma fasoon ak seeni maam,
9 ba ma leen jàppee ci loxo, génne leen réewu Misra.
Boroom bi nee na:
Beddeeku naa leen ndaxte sàmmuñu sama kóllëre.
10 Boroom bi nee na:
Kóllëre gaa ngii, kóllëre gi may fas ak bànni Israyil,
bu bés yooyule weesoo.
Dinaa def samay ndigal ci seen xel,
bind ko ci seen xol.
Dinaa nekk seen Yàlla,
ñu doon samay gaay.
11 Kenn dootul wara jàngal moroomam
walla mbokkam, di wax naan: "Xamal Boroom bi!"
Ndaxte ñépp dinañu ma xam,
li dale ci ki gëna ndaw ba ci ki gëna mag.
12 Ndaxte dinaa leen baal seeni tooñ,
te dootuma fàttaliku seeni bàkkaar.»

13 Kon nag bi Yàllay wax ci kóllëre gu
bees gi, dafa fekk mu màggatal gu jëkk ga.
Te lu xewwi te màggat mi ngi ci tànki wéy.

9

Ni ñu doon jaamoo Yàlla ca bési kóllëre gu jëkk ga

1 Kóllëre gu jëkk ga ëmboon na ay
ndigal ci mbirum ni ñu wara jaamoo
Yàlla. Amoon na itam kër Yàlla gu
nekkoon àddina. 2 Nekkoon na ab xaymab
màggalukaay bu ñu séddale ñaari néeg.
Ca ba jiitu la tegukaayu làmp ba nekkoon,
ak taabal, ja ñu daan teg mburu, ya ñu tee-
wal ca kanam Yàlla. Foofaa nga tuddoon
bérab bu sell ba. 3 Néeg ba ñu tudde bérab
bu sell baa sell a nga nekkoon ca gannaaw
ñaareelu rido ba. 4 Sarxalukaayu wurus,
ba ñuy taal cuuraay ca kawam, a nga fa
woon, ak gaalu kóllëre, ga ñu taf wurus ba
mu daj. Ca biir gaal ga amoon na fa benn
njaqu wurus bu defoon ñam, wi ñuy wax
mànn, ak it yetu Aaróona wi jebbi woon,
ak àlluway doj, ya ñu bindoon wax yi
kóllëre gi ëmb. 5 Ca kaw gaal ga teg nañu
fa ñaari nataali mbindeef yu ñuy wax
serub, yu doon wone ndamu Yàlla. Seeni
laaf ñoo doon yiir kubéeru saraxu njotlaay
ga. Waaye loolu lépp léegi manunu koo
tekki benn-benn.
6 Ba ñu defaree lépp, sarxalkat ya dañu
daan dugg bés bu set ca néeg bu jëkk
ba, ngir mottali seen liggéeyu sarxale ca
Yàlla. 7 Waaye ca néeg ba ca topp,
sarxalkat bu mag ba rekk moo fa daan
dugg benn yoon ci at mi. Te daawu fa dugg
mukk te yóbbaalewul deretu mala, yi muy
jagleel Yàlla, ngir bàkkaari boppam ak yu
mbooloo mi daan def ci seen ñàkka xam.
8 Ci noonu nag Xel mu Sell mi wone na
ne yoon wi ñuy jaar, ba dem ca bérab bu
sell baa sell, ubbikoogul woon, fi ak xayma
ba jëkk baa ngi doon taxaw. 9 Misaal la
ci jamonoy tey; dafay wone ne sarax yi
ak saraxi mala yi ñu daan jagleel Yàlla,
manuñoo dalal xelu jaamukatu Yàlla bi.
10 Sarax yooyu ñu ngi jëmoon ci lekk ak ci
naan ak ci fànn yu bare ci mbirum sangu
set. Ay sàrt yu jëm ci yaram lañu, yu ñu
waroona farataal, ba kera jamono ji Yàllay
tëral kóllëre gu bees.

Saraxu Kirist bi gën dindi na bàkkaar yi

11 Waaye Kirist ñëw na, doon sarxalkat
bu mag, bi joxe xéewal yi teew. Jaar na ca
màggalukaay ba gëna màgg te gëna mat,
te màggalukaay booba loxol nit defaru ko,
maanaam bokkul ci àddina sii. 12 Noonu
Kirist dugg na benn yoon ba fàww ca
bérab bu sell baa sell. Duggu fa ak deretu
sikket yi ak yu yëkk yi. Waaye mi ngi
duggaale ak deretu boppam te indil na nu
noonu njot gu amul àpp. 13 Deretu sikket
yi ak ju yëkk yi, ak wëllu, wi ñu lakk te di
suy dóom bi ñi taq sobe, ñooy sellal yaram.
14 Su fekkee ne noonu la deme nag, du
kon deretu Kirist moo ëpp doole? Jox na
bakkanam Yàlla, def ko sarax su amul sikk

jaarale ko ci dooley Xel miy sax abadan.
Kon deretam moo mana sellal sunu xel, mi
nu doon yedd ndax jëf yu jëm ci dee, ngir
nu mana jaamu Yàlla jiy dund. 15 Looloo
tax mu nekk Rammukat bi ci wàllu kóllëre
gu bees ci diggante Yàlla ak nit, ngir ñi
Yàlla woo am cér bu sax ci kaw, te mu
digoon leen ko, ndaxte Kirist dee na, ngir
jot ñi jàdd yoon ca kóllëre gu jëkk ga.

16 Ci li jëm ci dénkaane* bu ñu bind,
jëme ci miraas, fàww ñu wone firn-
deg deewu ka ko bind, 17 ndaxte bala
dénkaaneb miraas di taxaw, dee am; te
taxawul, fi ak ki ko bind a ngi dund.
18 Looloo waral kóllëre gu jëkk ga, ñu
fasoon ko ak deret. 19 Keroog Musaa jàng
na ndigali yoon wépp ci kanam bànni
Israyil gépp. Gannaaw loolu jël na deretu
wëllu, jëlaale ndox, ak caru garab gu ñuy
wax isob, laxas ci kawaru xar mu xonq.
Noonu mu capp ko ca deret ja, daldi ko wis
ca téereb yoon wa ak ca mbooloo mépp
20 te naan: «Lii mooy deretu kóllëre gi
leen Yàlla tëralal.» 21 Noonu mu daldi wis
it deret ja ca xayma ba ak ca jumtukaay,
ya ñu daan jaamoo. 22 Ndaxte ci yoonu
Musaa, daanaka deret lañuy sellale lépp,
te bu deret tuuruwul, mbaalug bàkkaar du
am.

23 Yëfi àddina yi misaal yu dëggu yi ci
asamaan, war nañu leena sellale noonu.
Waaye yëf yu dëggu yooyu ci asamaan,
laaj na sarax yu gëna baax, ngir ñu sell.
24 Ndaxte Kirist duggul ci bérab bu sell bu
nit tabax, muy doon nataal ci bu dëggu
bi. Waaye dugg na ca biir asamaan sax,
ngir taxawal nu ca kanam Yàlla léegi.
25 Sarxalkat bu mag bi dafay dugg at mu
jot ca bérab bu sell baa sell ak deret ju dul
josam. Waaye Kirist joxewul bakkanam ay
yooni yoon. 26 Bu demee woon noonu, kon
dina sonn ba tàyyi ca njàlbéenug àddina
ba tey. Waaye nag benn yoon rekk la
feeñu ci mujjeelu jamono yi, joxe boppam
ni sarax ngir far bàkkaar yi. 27 Kon ni nit
ñi deeye benn yoon rekk, ba noppi jaar
ca àtte ba, ni ko Yàlla dogale, 28 noonu
it la Kirist joxee boppam benn yoon, ngir
gàddu bàkkaaru nit ñu bare, te dina
feeñaat, waxuma ci mbiri bàkkaar, waaye
ngir indil ñi koy séentu mucc gi.

10

1 Yoonu Musaa dafa misaal xéewal yi
waroona ñëw; takkandeer la ci yëf yu
dëggu yi, waaye du ñoom ci seen bopp.
Looloo tax manula yeggale cig mat ñi
ñëw ci Yàlla, ndaxte at mu nekk duñu
jóg ci jébbal Yàlla sarax yooyu. 2 Sarax
yi ñuy def, bu ñu manoona sellal ñiy
jaamu benn yoon ba fàww, kon dinañu
leen bàyyi, ndaxte dootuñu am yeraange
ci seeni bàkkaar. 3 Waaye dañuy fàttaliku
bàkkaar yi ci sarax yi ñuy def at mu jot.
4 Ndaxte deretu yëkk ak ju sikket manula
dindi bàkkaar.

5 Looloo tax bi muy wàcc àddina, Kirist
nee na:
«Bëggoo saraxu mala walla beneen sarax,
waaye aw yaram nga ma defaral.
6 Sarax yu ñuy lakk walla sarax yiy dindi
bàkkaar,
benn neexu la ci.
7 Moo tax ma ne: "Damaa wàcc ngir def sa
coobare, yaw Yàlla,
mu dëppoo ak li ñu bind ci sama mbir ci
téereb yoon wi."»
8 Wax na bu jëkk: «Saraxi mala walla
yeneen sarax, sarax yu ñuy lakk walla
sarax yiy dindi bàkkaar, bëgguloo leen
te benn neexu la ci.» Teewul yoon wi
moo leen santaane. 9 Noonu mu tegaat ca
ne: «Damaa wàcc ngir def sa coobare.»
Noonu toxal na jëfin wu jëkk wa, ngir
wuutal fi weneen wu bees. 10 Te ci li Kirist
def coobarey Yàlla, bi mu joxee yaramam
sarax benn yoon ba fàww, moo tax nu sell
ci bàkkaar.

11 Bés bu nekk sarxalkat yi dañuy taxaw
di liggéeyal Yàlla, di sax ci def sarax yu
manula dindi bàkkaar yi mukk. 12 Waaye
nag sarxalkat bii di Kirist, bi mu sarxee
sarax bu am doole ngir dindi bàkkaar yi
benn yoon ba fàww, dafa toog ca ndijooru
Yàlla, 13 di xaar ba kera mu daaneel ko
ay noonam ci kanamam. 14 Noonu ñi ñuy
sellal, ci benn sarax rekk la leen yeggali cig
mat ba fàww.

15 Te it Xel mu Sell mi seedeel na nu ko;
16 dafa jëkka wax ne:
«Boroom bi nee na:
Kóllëre gaa ngii, kóllëre gi may fas ak
ñoom,
bu bés yooyule weesoo.
Dinaa def samay ndigal ci seen xol,
bind ko ci seen xel.»
17 Noonu mu tegaat ca ne:
«Dootuma fàttaliku seeni bàkkaar
walla seeni tooñ.»
18 Kon nag fu ñuy baale bàkkaar, aajootul
sarax su koy dindi.

Nanu jege Yàlla

19 Bokk yi, gannaaw nag deretu Yeesu
may na nu sañ-sañu dugg ca bérab bu sell
baa sell, 20 nuy jaar ci rido bi, ci yoon wi
mu nu ubbil, di yoon wu bees tey dund,
maanaam ndax li mu joxe yaramam sarax
te mi ngi dund, 21 te gannaaw am nanu
sarxalkat bu mag, biy yilif waa kër Yàlla,

* **9:16** dénkaane: ci aaya bii ak bi ci topp, benn baat mooy tekki «dénkaane» ak «kóllëre».

22 kon nanu jege Yàlla ak xol bu laab, ak
ngëm gu ànd ak kóolute, am xel mu dal
ci bépp yeraange, ak yaram wu ñu raxas
ci ndox mu sell. 23 Nanu jàpp ci yaakaar,
ji nu am, te baña toqi, ndaxte ki nu dig,
lu mu wax def ko. 24 Nanu seet ni nu
mana xiirtalante cig mbëggeel ak ci jëf yu
baax. 25 Te bunu bàyyi sunu ndaje yi, ni ko
ñenn ñi di defe, waaye nanuy nàddante
ci ngëm, di ko feddali, fi ak yéena ngi gis
bésu Boroom biy jubsi.

26 Gannaaw ba nu nangoo xam dëgg
ba noppi, bu nu teyee di def bàkkaar,
kon sarax dootul am ngir bàkkaar yooyu.
27 Déedéet, bu nu defee noonu, dinanu
tiit di xaar àtte ba, muy taal bu yànj, biy
wara lakk nooni Yàlla yi. 28 Ku weddi
ndigali yoonu Musaa wi, te ñaar walla
ñetti nit seede ko, dina dee ci lu amul
benn yërmande. 29 Ku xeeb Doomu Yàlla
ji te fonkadi deretu kóllëre, ji ñu ko
sellale, te muy toroxal Xelum Yàlla, mi indi
yiw, naka la mbugalam wara gëna yéese?
30 Xam nanu ki wax ne: «Man maay àtte,
maay fey jëf.» Te newaat na: «Boroom bi
dina àtte ay gaayam.» 31 Ndaw tiitaange ci
ku sàggan, ba tàbbi ci loxoy Yàlla jiy dund!

32 Fàttalikuleen bés yu jëkk ya, ba leeru
Yàlla tàbbee ci yéen; dékku ngeen xeex
bu mag ciy fitna. 33 Léeg-léeg ñu saaga
leen ak di leen sonal ci kanam nit ñi; léeg-
léeg it ngeen taxawu ñi ñuy def noonu.
34 Ndaxte bokk ngeen naqar ak ñi ñu tëj,
te nangu ngeen ak xol bu sedd, ñu foqarñi
seen alal, xam ne am ngeen alal ju gën te
di sax ba fàww.

35 Kon nag buleen sàggane kóolute
gi ngeen am, ndaxte ëmb na yool bu
mag. 36 Dangeena wara muñ, ba def
coobarey Yàlla, sooga jot li mu leen digoon.
37 Ndaxte lii la Mbind mi wax:

«Ci kanam tuuti, ki wara ñëw dina ñëw
te léegi mu agsi.
38 Ku jub ci sama kanam dina dund ci kaw
ngëm,
waaye bu delloo gannaaw,
sama xol du sedd ci moom.»

39 Nun nag bokkunu ci ñiy dellu gannaaw
bay réer, waaye nu ngi bokk ci ñi am ngëm
tey mucc.

11

Ngëm

1 Am ngëm lii lay tekki: dafa nuy wóor
ne li nuy yaakaar dina am, te it li nu dul
gis nekk na. 2 Maam ya, seen ngëm a tax
ba Yàlla seedeel leen lu baax.

3 Ngëm a tax ba nu xam ne Yàlla sàkk na
àddina jaarale ko ci kàddoom, ngir li bët
di gis, defarees ko ak lu bët manula gis.

4 Ngëm moo tax ba Abel jébbal Yàlla
sarax su gën saraxu Kayin. Ngëmu Abel
moo tax ba Yàlla àtte ko ni ku jub, bi mu
ko seedeelee ne saraxam baax na. Te ci
kaw ngëm lay wax ba tey, moom mi dee
ba noppi.

5 Ngëm moo tax ba Enog jaarul ci dee.
Yàllaa ko yóbbu ca moom, te kenn gisatu
ko, ndaxte Yàllaa ko toxal. Ndaxte Mbind
mi seedeel na ko ne laata muy toxu, neex
na Yàlla. 6 Waaye ku amul ngëm doo
mana neex Yàlla, ndaxte ku bëgga jegeñ
Yàlla war ngaa gëm ne Yàlla am na te dina
neexal ñi koy wut.

7 Ngëm moo tax ba, bi Yàlla yégalee
Nóoyin lu jiitu ci mbir yi dikkagul, mu
ragal ba defar gaal ngir musal njabootam.
Ngëmam moo tax mu yey niti àddina,
ba noppi jot njubte, li Yàllay joxe ci kaw
ngëm.

8 Ngëm moo tax ba Ibraayma déggal
Yàlla. Bi ko Yàlla wooyee, mu dem toxu
ci menn réew, ma mu waroona jote ca
Yàlla. Noonu la gàddaaye dëkkam te
xamul woon fan la jëm. 9 Ngëm a tax ba
Ibraayma sanc ci réew, mi ko Yàlla digoon,
dëkk ci ay xayma ni doxandéem, moom ak
doomam Isaaxa ak sëtam Yanqóoba, fekk
sax Yàlla digoon na leen réew mi. 10 Waaye
nag Ibraaymaa ngi doon séentu dëkk bi
sax, bi Yàlla tabax te sanc ko.

11 Ngëm moo tax ba Ibraayma, li muy
màggat lépp te Saarata manul woona am
doom, Yàlla def ba mu jur doom, ndaxte
dafa gëmoon ne Yàlla lu mu dige def ko.
12 Looloo tax ba, Ibraayma mi màggat lool,
aw xeet jóge ci moom, baree ni biddiiwi
asamaan, te sakkan ni suufu tefes, ba kenn
manu koo xayma.

13 Ñoom ñépp dee nañu ci ngëm. Jotuñu
li ñu leen digoon, waaye tollu nañu fu sore,
séen ko, di ko gatandoo xol, te nangu ne ay
doxandéem ak i gan lañu woon ci àddina.
14 Ñiy waxe noonu nag dañuy wone ne ñoo
ngi wut réew mu ñu moomal seen bopp.
15 Bu ñu nammoon réew mi ñu jóge, kon
dinañu am jotu dellu fa. 16 Waaye ñu ngi
doon séentu réew mu gën, maanaam mi
nekk ci asamaan. Looloo tax Yàlla rusul
ñu koy wooye seen Yàlla, ndaxte defaral
na leen ab dëkk.

17 Ngëm moo tax Ibraayma naroona rey
Isaaxa ni sarax, bi ko Yàlla nattoo. Moom
mi jotoon dige yi, moo demoon bay sarxe
jenn doom ji mu am kepp, 18 fekk sax Yàlla
nee woon na ko: «Saw askan ci Isaaxa lay
jaar.» 19 Waaye xelu Ibraayma jàppoon na
ne Yàlla am na dooley dekkal néew yi. Te
dëgg-dëgg ci misaal dafa mel ni, Isaaxa
dafa dee te dekki.

20 Te it ngëm moo tax ba Isaaxa barkeel
Yanqóoba ak Esawu, di wax ci mbirum yëf
yiy ñëw.
21 Ngëm moo tax ba, bi Yanqóoba nekkee
ci sukkuraat, mu barkeel kenn ku nekk ci
doomi Yuusufa yi. Moo tax it mu màggal
Yàlla, jafandu ci yetam.
22 Ngëm moo tax ba, bi Yuusufa nekkee
ci sukkuraat, mu waxoon ci gàddaay gi
bànni Israyil waroona gàddaaye Misra, di
joxe ndigal jëme ci mbirum néewam.
23 Ngëm moo tax ba, bi Musaa juddoo,
ay waajuram nëbb ko lu mat ñetti weer,
ndaxte gisoon nañu ne xale bu taaru la
woon, te ragaluñu woon ndigalu buur bi.
24 Ngëm a tax ba bi Musaa màggee, muy
bañ ñu koy wooye sëtu Firawna*. 25 Bokk
coono ak gaayi Yàlla yi moo ko gënaloon
muy bànneexu ab diir ci bàkkaar. 26 Ñu
toroxal ko ngir Almasi bi, mi ngi mel ci
moom ni alal ju ëpp alali Misra yépp,
ndaxte yool bi la doon séentu. 27 Ngëm
moo tax mu jóge Misra te ragalul merum
buur bi. Dafa muñ, mel ni nit kuy gis Yàlla,
mi kenn manula teg bët. 28 Ngëm moo
tax mu sos màggalu bésu Mucc ba, di wis
deret ci bunt yi, ngir Malaakam bóomkat
bi baña laal taawi bànni Israyil.
29 Ngëm moo tax ba bànni Israyil jaar ci
géeju Barax yi, mel ni kuy jaar ci yoonu
suuf su wow. Waaye bi ci waa Misra yi
doon jéema jaar, ñoom ñu daldi lab.
30 Ngëm moo tax miir yi wëroon dëkku
Yeriko màbb, gannaaw ba ko bànni Israyil
wëree lu mat juróom ñaari fan. 31 Ngëm
moo tax ba Raxab jigéenu moykat bi mucc,
keroog ba ñuy bóom ñi déggadiloon Yàlla,
ndax li mu teeru woon yëddukat ya teeru
bu ànd ak jàmm.
32 Lu ma ci wara tegaat? Ndaxte awma
jotu wax ci mbirum Sedeyon, Barag, Sam-
son, Yefte, Daawuda, Samiyel ak yonent
yi. 33 Seen ngëm a tax ñu not ay buur,
di doxal yoon tey jot li Yàlla dige. Ngëm
moo tax ba tey, ñu tëj gémmiñu gaynde yi,
34 fey dooley sawara, rëcc ci jaasi, ñu génn
ci néew doole, dugg ci kàttan, doon ay
jàmbaar, dàq xarekat, ya jóge bitim réew.
35 Ngëm moo tax ba ay jigéen gis ñu dekkal
seeni néew, delloo leen ko; ñeneen ñi ñu
mitital leen, te bañ ku leen musal, ngir jot
ndekkite lu gën. 36 Ñeneen ñi dékku nañu
ay xas ak ay yar, ay jéng ak kaso yi. 37 Ñii,
sànni nañu leen ay xeer ba ñu dee; ñii, ñu
xar leen ñaar; ñii, ñu reye leen jaasi. Ñu
ngi doon wëndeelu, sol ay deri xar ak yu
bëy, di ay walaakaana; ñu di leen sonal, di
leen fitnaal. 38 Ñu ngi leen doon def noonu,
fekk àddina sax yelloowul leen. Ñu ngi
doon wëreelu ci àll yi ak ci tund yi, dal
ci xunti yi ak ci kàmb yi.
39 Nit ñooñu ñépp, seen ngëm a tax ba
Yàlla seedeeloon leen lu baax. Moona de,
jotuñu li Yàlla dige woon, 40 ndaxte Yàlla
dafa tëral lu gën ci nun te bëggu leena
yeggale cig mat, fi ak ànduñu ci ak nun.

12

Buleen fonkadi yarub Boroom bi

1 Kon nag gannaaw mbooloo mu bare
moo nu yéew, di nu seedeel seen ngëm,
nanu yenniku bépp yen ak bàkkaar bu
nuy téqtal ci lu yomb, tey daw xél wi nekk
sunu kanam, ànd ci ak muñ. 2 Nanu ne
jàkk Yeesu, moom mi samp ngëm, ba ub
làmbi ngëm. Mbég mi mu dëgmël moo
tax mu dékku dee ca bant ba te faalewul
toroxte, ji ko fa fekk, ba noppi toog ca
ndijooru jal, ba Yàlla nekk. 3 Defleen
seen xel ci moom, moom mi muñ noonu
ko bàkkaarkat yi bañe woon, ngir bañ
seen kàttan jeex, ngeen xàddi. 4 Yéen
demaguleen ba tuur seen deret ci seen
bëre ak bàkkaar. 5 Te fàtte ngeen li leen
Yàlla dénk ni baay ak ay doomam naan:

«Sama doom, bul fonkadi yarub Boroom bi
mbaa ngay xàddi, bu lay yedd,
6 ndaxte ku Boroom bi sopp, yar la,
tey duma bépp doom bu mu nangu.»

7 Li ngeen di wara muñ, ab yar la. Yàlla
dafay jëf ak yéen ni ay doomam, ndaxte
ana doom ju baayam dul yar? 8 Bu ngeen
bokkul woon ci yar, bi ñépp am wàll,
kon dungeen ay doomi yoon; ay doom yu
daganul ngeen. 9 Waaye sax far, sunuy
baay ci àddina yaroon nañu nu, te wegoon
nanu leen. Baay bi yore ruu yi kon, xanaa
warunu koo gëna déggal ngir mana dund?
10 Sunuy baay yar nañu nu diir bu gàtt
ci seen coobare. Waaye Yàlla dafa nuy
yar ngir sunu njariñ, ngir nu bokk ci
sellaayam. 11 Li am moo di ne, yar bu nuy
dal, du ànd ak bànneex, day naqari, waaye
gannaaw ga dafay meññ jub ak jàmm, ci ñi
ko jariñoo.
12 Kon nag mayleen doole loxo yi toqi, ak
óom yi bañ, 13 te fàkkal seeni tànk ay yoon
yu jub, ngir cér bi làggi bañ cee jekkalikoo
waaye mu wére ci.

Buleen tanqamlu Yàlla

14 Wutleen ak ñépp jàmm te fonk dund
gu sell, ndaxte ku sellul doo gis Boroom
bi. 15 Moytuleen ba kenn du ñàkk yiwu
Yàlla mbaa kenn mel ni reen bu wex buy
jebbi, ba di leen lëjal tey gaañ ñu bare
ci wextanam. 16 Moytuleen it ba kenn
du njaaloo walla muy fonkadi yëfi Yàlla,

* **11:24** Maanaam doomu doom ju jigéen ju Firawna.

ni Esawu, mi weccee woon céru taawam
ngir ag lekk. 17 Xam ngeen ne ba ñu ca
tegee tuuti, gàntu nañu ko, ba mu bëggee
jot barke bi. Amul fenn fu mu jaar ba
defar njuumteem, te jooy, yi mu doon jooy,
manu ci dara.
18 Ndaxte meluleen ni bànni Israyil
ñoom ñi jege woon tund wu ñu mana laal,
wu doon tàkk jeppit te ànd ak xiin ak
lëndëm ak ngelaw. 19 Jegewuleen liit guy
jib ak baat buy wax ay wax yoo xam ne
ñi ko doon dégg, ñaan ñu bañ leen cee
tegal benn baat, 20 ndaxte manuñu woona
dékku ndigal lii: «Su mala sax laalee tund
wa, nangeen ko sànni ay xeer, ba mu dee.»
21 Te mbir moomu ñu doon seetaan dafa
raglu, ba Musaa naan: «Damaa tiit bay
lox.»
22 Waaye yéen jege ngeen tund wi ñuy
wax Siyoŋ, di dëkku Yàlla jiy dund, muy
Yerusalem ba ca asamaan. Jege ngeen it
junniy junniy malaaka yu béga bég, ba
daje di màggal; 23 jege mbooloom taawi
Yàlla, yu ñu bind seen tur ca asamaan.
Jege ngeen Yàlla, jiy àtte ñépp; jege ruuwi
nit ñu jub, ñi àgg cig mat; 24 jege Yeesu,
Rammukat bi sàmm kóllëre gu bees gi;
jege deretam, ji ñu wis. Te deret jooju, li
muy yégle moo gëna neex li deretu Abel
doon yéene.
25 Moytuleena tanqamlu nag kiy wax ak
yéen. Ndegam ñiy tanqamlu ki leen di artu
ci àddina, ñoo manula rëcc ci àtte bi, aste
ku dummóoyu kiy wax ci asamaan. 26 Bu
jëkk baatam yëngaloon na suuf, waaye
léegi dafa dige ne: «Beneen yoon laay
yëngalaat suuf, yëngal asamaan itam.»
27 Ci li mu wax: «Beneen yoon», dafay
xamle ne Yàlla dina dindi yi ñu mana
yëngal, maanaam li ñu sàkk, ngir li ñu
manula yëngal sax ba fàww.
28 Kon nag gannaaw dinañu jot nguur gu
kenn manula yëngal, nanu ci sant Yàlla, di
ko jaamu, ni mu ko bëgge, boole ci wegeel
ak ragal, 29 ndaxte sunu Yàlla, sawara la
suy lakke.

13

Sarax yi neex Yàlla

1 Saxleen ci bëggante ni ay bokk.
2 Buleen fàttee teral ñiy ñëw ci yéen,
ndaxte ñenn ñi, bi ñu ko defee, teral nañu
ay malaaka te xamuñu ko. 3 Fàttalikuleen
ñi ñu tëj, mel ni su ñu leen boole woon ak
ñoom tëjaale. Fàttalikuleen ñi ñuy sonal,
ni su ngeen bokkoon ak ñoom coono.
4 Na ñépp fullaal séy, te lalu séy bi baña
taq sobe, ndaxte Yàlla dina àtte ñu yàqu
ñi ak njaalookat yi.
5 Buleen bëgge; deeleen doylu, ndaxte
Yàlla ci boppam nee na:
«Duma la wacc mukk,
duma la wor mukk,»
6 ba tax nu am kóoluteg wax ne:
«Boroom bi moo di sama ndimbal; duma
ragal dara.
Lu ma nit manal?»
7 Fàttalikuleen seen njiit, yi leen yégal
kàddug Yàlla. Nemmikuleen li seen dund
meññ te roy seen ngëm. 8 Yeesu Kirist du
soppiku mukk; ni mu mel démb ak tey lay
mel ba fàww.
9 Buleen nangu mukk ñu fàbbi leen ak
njàngle yu bare yu wuute ak yu jëkk ya.
Li gën moo di xol yi jële seen doole ci yiwu
Yàlla, te bañ koo jële ci sàrt yi jëm ci ñam,
yi jariñul dara ñi koy sàmm.
10 Am nanu sarax boo xam ne ñiy jaamu
Yàlla ci xaymab màggalukaayu bànni Is-
rayil sañuñu koo lekk. 11 Ndaxte sarxalkat
bu mag bi dafay yóbbu deretu mala yi ca
bérab bu sell baa sell ni sarax ngir dindi
bàkkaar yi, waaye yàpp wi dees na ko
lakk ca gannaaw dal ba. 12 Looloo tax
Yeesu sonn ca gannaaw dëkk ba, ngir sellal
mbooloo mi ak deretam. 13 Nanu ko fekki
nag ca gannaaw dal ba, bokk ak moom
toroxte ga. 14 Amunu fii ci àddina dëkk
bu sax ba fàww, waaye nu ngi wut dëkk
biy ñëw.
15 Kon nag nanu jaare ci Yeesu, tey
dëkk ci jébbal Yàlla sarax bu koy màggal,
maanaam sant turam. 16 Buleen fàtte di
def lu baax ak di sédde ci seen alal, ndaxte
sarax yu mel noonu ñoo neex Yàlla.
17 Déggal-leen seeni njiit te topp seen
ndigal, ndaxte ñoo leen di sàmm te ñooy
layoo seen liggéey. Kon nangeen leen
déggal, ngir ñu mana def seen liggéey ak
xol bu sedd, bañ cee am naqar, ndaxte
loolu du leen amal njariñ.
18 Deeleen nu ñaanal. Wóor nanu ne
sunu xel dal na, ndaxte danoo bëgga rafet
ci lépp lu nuy def. 19 Maa ngi leen di xiir,
ngeen ñaanal nu, ba tuur ci seen ñaq, ngir
ma yiwiku, ba délsi ci yéen ci ni mu gëna
gaawe.
20 Yàlla miy Boroom jàmm te dekkal
sunu Boroom Yeesu, Sàmm bu mag bi, ci
darajay deret, ji fas kóllëre gu sax, 21 yal
na leen matal ci lépp lu baax, ba ngeen
mana def coobareem, di jëfe ci nun li neex
ci moom, mu jaarale lépp ci Yeesu Kirist,
moom mi yelloo ndam ba fàww. Amiin.
22 Kon nag bokk yi, maa ngi leen di ñaan,
ngeen tegoo baatu yedd yooyu, ndaxte
dama leena bind ci lu gàtt.
23 Xamleen ne, Timote sunu mbokk,
génn na kaso. Su dikkee léegi, dinaa ànd
ak moom, seetsi leen.
24 Nuyul-leen ma seen njiit yépp ak gaayi
Yàlla yépp. Waa Itali ñu ngi leen di nuyu.
25 Yal na yiwu Yàlla ànd ak yéen ñépp.

Bataaxal bi Yàlla may
SAAG,
mu bind ko

1 Man Saag, jaamu Yàlla ak Boroom bi
Yeesu Kirist, maa leen di nuyu, yéen fukki
giir ak ñaar, yi tasaaroo ci biir àddina si.

Xel mu mat

2 Yéen samay bokk, waxtu wu nattu yi
dalee ci seen kaw, ak nu ñu mana mel,
defleen ko ni mbég mu réy, 3 xam ne
nattub ngëm mooy ndeyu muñ. 4 Kon na
seen muñ dem ba mat, ngir ngeen baña
fell fenn, waaye ngeen mat sëkk.
5 Ku xelam des ci benn fànn ci yéen
nag, na ko ñaan Yàlla, te dina ko ko may,
ndaxte Yàlla mooy Aji Yéwén, jiy may ñépp
ci lu àndul ak genn ŋàññ. 6 Waaye na ko
ñaan ci ngëm te bañ cee werante; ndaxte
kiy werante mi ngi mel ni ndoxum géej,
mi ngelaw liy lëmbaaje wet gu ne. 7 Bu
kooku yaakaar dara ci Boroom bi. 8 Ku am
xel ñaar la, te ñàkk pastéef ci lépp lu mu
mana def.

Barele ak néewle

9 Naka mbokk mi néew doole, na sant ci
teraangaam fa kanam Yàlla; 10 te boroom
alal it sant cig suufeem, ndax ni tóor-
tóor di ruuse, noonu lay wéye. 11 Su
jant fenkee, ba naaj wi tàng, kon gàncax
lax, tóor-tóor ruus, te rafetaayam naaw.
Noonu la boroom alal di nasaxe, moom ak
i jëfam.

Nattu yi ak fiir yi

12 Ku dékku nattu, ku barkeel nga, ndax
boo ci génnee ak ndam, dees na la jagleel
kaalag dund, gi Yàlla dig ñi ko bëgg.
13 Bu la fiir galanee, bul ne: «Yàllaa ko
dogal,» ndaxte Yàlla jegewul ak mbon fenn
te du fiir kenn. 14 Waaye ku sa bakkan nax,
ba man la, looloo lay dugal ci fiir. 15 Kon
bu bëgg-bëgg ëmbee, bàkkaar lay wasin,
te bu bàkkaar màggee, jur dee.
16 Yéen sama bokk yi ma bëgg, buleen
juum ci lii: 17 gépp may gu baax ak gépp
jagle gu mat, ci Yàlla la jóge, di Baay
bi sàkk leeri asamaan, fekk moom du
soppiku, mbaa muy leer ak di lëndëm.
18 Ci coobareem la nu sole kàddug dëgg
gi, ba nu judduwaat, di tànneefu lépp lu
mu bind.

Jëfeleen kàddug Yàlla

19 Yéen sama bokk yi ma bëgg, nangeen
xam lii: ku nekk war ngaa farlu ci déglu,
di yéexa wax tey yéexa mer. 20 Ndaxte
meru nit du jur njub gi neex Yàlla. 21 Moo
tax nanguleen ci woyof kàddu, gi leen
Yàlla sol te man leena musal, di dëddu
bépp sobe ak coxor gi daj àddina.
22 Buleen yem ci déglu kàddu gi rekk,
di nax seen bopp; waaye jëfeleen ko.
23 Ndaxte ku déglu kàddu gi te bañ koo
jëfe, moom ak kuy seetu ñoo yem: 24 day
gis xar kanamam, te su nee wërëñ, daldi
fàtte meloom. 25 Waaye kuy gëstu yoonu
Yàlla, wi mat tey goreel —waxuma ki
dégg, ba noppi fàtte, waaye kiy jëfe
ndigal— kooku barkeel na ci kaw jëfam.
26 Ku yaakaar ne am na diine, waaye
moomul làmmiñam, xanaa di nax boppam
rekk, diineem jooju du diiney dara. 27 Ku
diineem sell te amul benn gàkk fa kanam
Yàlla mooy kii: ki nemmiku jirim yi ak
jigéen, ñi seen jëkkër faatu, ci seeni tiis,
tey waggar sobey àddina.

2

Buleen gënale

1 Yéen samay bokk, bu benn gënale laal
seen ngëm ci sunu Boroom Yeesu Kirist, mi
soloo ndam. 2 Ndaxte su ñaari nit duggee
ci seen mbooloo, kii takk jaaroy wurus te
sol yére yu taaru, ka ca des ñàkk te limboo
ay sagar, 3 ngeen teral boroom daraja ji ne
ko: «Àggal ci jataay bu yiw bi,» ba noppi
ngeen ne aji néew doole ji: «Taxawal fale,
mbaa nga toog fi ci samay tànk,» 4 kon
gënale ngeen ci seen biir, ba àtte ci col,
bàyyi xol.
5 Dégluleen yéen sama bokk yi ma bëgg,
ndax Yàlla tànnul ñi néewle ci àddina,
ngir ñu barele ci ngëm, tey am i cér ci
nguur, gi Yàlla dig ñi ko bëgg? 6 Fekk
dangeen leen di toroxal! Xanaa du boroom
alal yi ñoo leen di not te di leen yóbbu fa
kanam àttekat yi? 7 Ndax duñu tilimal tur
wu tedd, wi ngeen di wuyoo?
8 Su ngeen sàmmee yoonu Buur Yàlla, ni
ko Mbind mi tërale naan: «Nanga bëgg sa
moroom, ni nga bëgge sa bopp,» kon def
ngeen lu baax. 9 Waaye su ngeen gënalee,
bàkkaar ngeen, te yoonu Yàlla dina leen
dab ni ñu moy. 10 Ndaxte ku sàmm yoon
wépp, waaye xëtt ci lenn ndigal rekk, jàdd
nga yoon wépp. 11 Ndaxte Yàlla mi ne:
«Bul njaaloo», teg na ca ne: «Bul bóome.»
Ku njaaloowul nag, waaye nga bóome,
jàdd nga yoon wépp. 12 Gannaaw dingeen
nara jaar ci àtteb yoon, wiy goreel, na
loolu lal seen wax ak seen jëf. 13 Ndaxte ku
yërëmul, yoon du la yërëm. Te yërmande
mooy not àtte.

Ku gëm dina ko feeñal ciy jëfam

14 Te lii itam samay bokk: ku ne gëm
nga, te jëfewoo ko, loolu lu muy jariñ?
Ndax googu ngëm man na laa musal? 15 Su
amee mbokk ci seen biir, mu rafle te amul
dund, muy góor walla jigéen, 16 te kenn

ci yéen ne ko: «Demal ak jàmm, nga solu
te lekk,» te fekk fajuleen aajoom, loolu lu
muy jariñ? 17 Noonu ngëm gu àndul ak jëf,
amul benn njariñ.
18 Waaye xanaa dina am ku ne: «Yaw
am nga ngëm, man am naa ay jëf.» Yaw
nag won ma sa ngëm gu àndul ak jëf;
man, ma feeñal la sama ngëm ci samay jëf.
19 Gëm nga ne Yàlla kenn la; loolu lu baax
la, waaye xamal ne, jinne yi it gëm nañu
loolu, ba dañoo tiit bay lox.
20 Yaw mi gàtt xel, kaay ma won la ne
ngëm gu àndul ak jëf, amul njariñ. 21 Sunu
maam Ibraayma, ndax du ci kaw jëf la ko
Yàlla àttee ni ku jub, ci li mu joxe doomam
Isaaxa ni sarax? 22 Kon gis nga ne ngëm
dafa lëngoo ak ay jëfam, te ngëmam mat ci
kaw jëf jooju. 23 Noonu li ñu wax ci Mbind
mi am na, bi mu naan: «Ibraayma gëm na
Yàlla, te Yàlla jàppe ngëmam ni njub,» ba
ñu ko wooye xaritu Yàlla. 24 Kon nag gis
nga ne Yàlla ci jëf lay àtte nit ni ku jub,
waaye du ci kaw ngëm kese.
25 Naka Raxab jigéenu moykat bi itam,
ndax du ci noonu la ko Yàlla àttee ni ku
jub, ci li mu teeru ndawi Yawut yi, te
jaarale leen ca poot ba? 26 Kon nag ni
jëmm ju amul ruu nekke ndee, noonu la
ngëm gu àndul ak jëf nasaxe.

3

Moom sa làmmiñ

1 Samay bokk, bu ñépp di sababloo
nekk jànglekatu mbooloo mi, xam ne nun
jànglekat yi, àtte bi nuy jaar mooy gëna
diis. 2 Ndaxte nun ñépp sikk nanu ci fànn
yu bare. Ki sikkul ci kàddoom, ku mat nga
te mana not sa yaram wépp.
3 Noonu ku laab fas, ngir mu déggal la,
not nga jëmmam jépp. 4 Gaal yi it yu réy
lañu, te ngelaw lu am doole di leen jañax,
waaye dawalkat bi, weñ gu tuuti la leen di
jëme fu ko neex. 5 Ci noonu làmmiñ, cér
su tuuti la, waaye day bàkkoo jëf yu réy.
Seetleen ni ferñent tuutee te mana lakk
àll bu yaatu. 6 Noonu it làmmiñ sawara
la, di bon-bonu àddina ci biir cér yi, tey
musibaal jëmm jépp. Jum la, bu Seytaane
taal, muy lakk àddina.
7 Nit man na not xeeti rab yépp: rabi àll
yi, picc yi, yiy raam ak yi ci géej gi— not
na lépp. 8 Waaye làmmiñ kenn manu koo
not; musiba la mu dul dal mukk, fees dell
ak daŋar juy rey.
9 Làmmiñ lanuy sante Boroom bi, di
sunu Baay, ba noppi móoloo ko nit, ñi Yàlla
sàkk ci meloom. 10 Gémmiñ gi sante mooy
móoloo. Yéen samay bokk, loolu warula
am. 11 Ndax ndox mu lewet ak mu wex di-
nañu ballandoo ci genn mbënn? 12 Samay
bokk, ndax mas ngeena gis garabu figg gu
meññ oliw, walla garabu reseñ gu meññ ay
figg? Mukk! Mbënnu xorom manta nàcc
mukk ndox mu neex.
13 Ana ku neex xel ci yéen, ana kuy
boroom xam-xam? Na ko wone ciy jëfam
ak dundam gu sell, te feeñal xelam ci
jikkoom ju lewet. 14 Waaye ku am ci sa
xol farlu gu laloo wextan ak wut aw tur,
bul bàkku, di weddi dëgg. 15 Xel moomu
jógewul ci kaw; jëfu àddina la, di jikkoy
niti kese, te jóge ci Seytaane. 16 Ndaxte fu
wextan ak wut aw tur dugg, indi fa xëccoo
ak bépp ñaawteef.
17 Waaye xel mi jóge ci kaw daa sell, ba
noppi ànd ak jàmm te lewet, nooy, fees dell
ak yërmande ak jëf yu rafet; àndul ak genn
parlàqu, amul genn naaféq. 18 Te nitu
jàmm dina bey toolu jàmm, góob njub.

4

Wàkkirluleen ci Yàlla

1 Xeex yi ak xuloo yi ci seen biir nag,
lu leen waral? Xanaa du ci seeni bëgg-
bëgg, yiy xeex ci seeni cér? 2 Dangeen
di mébét waaye dungeen am; dangeen di
bóome, boole ci kiñaan, waaye li ngeen di
yóotu, dungeen ko jot; dangeen di xuloo
ak a xeex waaye dungeen am dara, ndaxte
ñaanuleen Yàlla. 3 Bu ngeen ñaanee sax,
dungeen jot dara, ndax yéena ngi ñaan ci
naaféq, ngir gëna topp seen nafsu.
4 Yéen ñi fecci seen kóllëre ak Yàlla,
xanaa xamuleen ne mbëggeelu àddina,
mbañeel la fa Yàlla? Ku bëgga xaritoo ak
àddina nag, noonoo nga ak Yàlla. 5 Xanaa
yaakaar ngeen ne Mbind mi day wax cig
neen, ci li mu ne: «Yàlla am na mbëggeel
gu fiir ci Xel mi mu def ci nun.» 6 Waaye
yiwu Yàllaa ko ëpp. Moom la Mbind mi
wax ne:
«Yàlla dàq na ñi réy,
waaye yiwal na ñi woyof.»
7 Kon nag wàkkirluleen ci Yàlla, waaye
dàqleen Seytaane, te dina daw, ba sore
leen. 8 Jegeleen Yàlla, mu jege leen. Yéen
bàkkaarkat yi, sellal-leen seeni loxo; yéen
ñi am xel ñaar, laabal-leen seeni xol.
9 Toroxluleen te naqarlu, bay jooy; defleen
seeni ree aw naqar, te seen mbég nekk
tiis. 10 Suufeel-leen seen bopp fa kanam
Boroom bi, kon dina leen yékkati.

Buleen sikkal seeni moroom

11 Yéen bokk yi, buleen ŋàññante. Ku
ŋàññ sa moroom mbaa nga ñaaw njort, ba
àtte ko, diiŋat nga yoonu Yàlla te àtte ko.
Ku àtte yoon wi nag sàmmoo ko, waaye
danga koo àtte. 12 Kenn rekk mooy tëral
yoon, kooku rekk mooy àtte; moo mana
musle, moo mana alage. Te sax yaw miy
àtte sa bokk yaay kan?

Buleen damu

13 Léegi nag dégluleen, yéen ñiy wax
ne: «Tey walla ëllëg dinanu dem ca dëkk
sàngam, def fa at, di fa sàkku xaalis ci
jula.» 14 Ndax dangeena xam seen ëllëg?
Luy seen dund? Xanaa cóola doŋŋ luy
naaw ci diir bu gàtt, daldi naaxsaay. 15 Lii
kay ngeen waroona wax: «Bu soobee
Boroom bi, dinanu dund, tey def nàngam
ak nàngam.» 16 Waaye fi mu ne, naagu
ngeen bay damu, te damoo noonu baaxul.
17 Kon nag ku xam def lu baax te defoo ko,
bàkkaar nga.

5

Boroom alal, yiy not néew-ji-doole

1 Dégluleen yéen boroom alal yi,
jooyleen te naqarlu ndax mbugal, gi leen
di xaar. 2 Seen alal seey na, seen yére
yi maxe na, 3 seen wurus ak seen xaalis
xomaag na. Xomaag jooju seede lay doon,
su leen di daanlu, ba lakk leen ni sawara.
Dajale ngeen alal ju ne gàññ, te fekk yéena
ngi ci mujug jamono. 4 Dégluleen! Jooyi
xaalis bi ngeen sàcce ci gubkat, yi leen
doon liggéeyal, ak yuuxi góobkat yi, dugg
nañu ci noppi Boroom gàngoori xare yi.
5 Ci barele ak bànneex ngeen dunde ci kaw
suuf, di yafal seen bopp, fekk bésu rendi
baa ngii. 6 Daan ngeen ku jub, ba rey ko
sax, te bañul.

Muñleen ci biir tiis

7 Yéen samay bokk, muñleen, ba Bo-
room bi délsi ci ndamam. Seetleen
ci beykat bi, ni muy xaare njariñ ci
meññeefu suuf, tey muñ, céebo ba bët
wàcc. 8 Yéen itam nag muñleen te dëgëral
seen xol, xam ne ñëwug Boroom bi ci
ndamam jege na. 9 Buleen jàmbatante,
samay bokk, ngir ragal Yàlla àtte leen.
Àttekat baa ngi ci bunt bi sax!

10 Bokk yi, defleen yonent, yi wax ci turu
Boroom bi, seeni royukaay ci muñ tiis ak
ci góor-góorlu. 11 Xam ngeen ne ñiy góor-
góorlu, ñu barkeel lañu. Dégg ngeen muñ
ga Ayóoba amoon, te gis muj gu rafet, ga
ko Boroom bi jagleel, ndax Boroom bi kuy
ñeewante la te bare yërmande.

12 Te li fi raw samay bokk, buleen
waat mukk, bu muy ci asamaan mbaa ci
suuf mbaa ci leneen lu mu mana doon.
Nangeen yem ci: «waaw» ak «déedéet»,
ngir bañ cee layoo fa kanam Yàlla.

Dooley ñaan gu ànd ak ngëm

13 Su amee ci yéen ku nekk ci tiis, na
ñaan ci Yàlla. Ku nekk ci mbég, na
sant Yàlla ciy woy. 14 Su amee ci yéen
ku wopp, na woo njiiti mbooloo mi, ñu
ñaanal ko te diw boppam ci turu Boroom
bi. 15 Ñaan gu ànd ak ngëm dina musal
ki wopp, ba Boroom bi yékkati ko. Su
ko fekkoon ak i bàkkaar sax, Yàlla dina
ko baal. 16 Kon nag waxanteleen seeni
bàkkaar tey ñaanalante, ngir ngeen wér.
Ñaanu aji jub gu dëggu, dooleem amul
kem.

17 Naka noonu Ilyaas nit la woon ku
bindoo ni nun, waaye bi mu saxee ci ñaan
Yàlla, ngir mu baña taw, ndox laalul suuf
diirub ñetti at ak genn-wàll. 18 Gannaaw
ga mu dellu ñaan, asamaan daldi taw, te
suuf si saxal meññeef.

19 Samay bokk, su amee ci yéen ku réere
dëgg, te am ku ko gindi, 20 na xam lii: ku
gindi bàkkaarkat ci réeram, musal nga nit
ci dee te faral ko bàkkaar yu bare.

Bataaxal bu jëkk bi Yàlla may PIYEER, mu bind ko

1 Man Piyeer, ndawul Yeesu Kirist, maa
leen di bind, yéen doxandéem yi tasaaroo[*]
ci diiwaani Pont, Galasi, Kapados, Asi ak
Bitini. Yàlla Baay bi tànn na leen, 2 ci li mu
leen xam bu jiitu, te sédde leen boppam ci
jëfu Xel mu Sell mi, ngir ngeen déggal ko,
te seen xol laab ndax deretu Yeesu Kirist.
Na leen Yàlla dollil yiw ak jàmm.

Yaakaar ju sax

3 Cant ñeel na Yàlla, Baayu sunu Boroom
Yeesu Kirist! Moo nu judduwaatal ci
yërmandeem ju bare, ba may nu yaakaar
ju sax ndax ndekkitel Yeesu Kirist. 4 Sédd
na leen cér bu dul yàqu, du gàkk te du seey
mukk, dencal leen ko ci asamaan, 5 yéen ñi
muy aar ci dooleem, sukkandikoo ci ngëm,
di leen nége mucc, gi mu nara feeñal bés
bu mujj ba.

6 Yéena ngi bég bu baax ci biir yaakaar
jooju, doonte sax, su waree am, yéena ngi
dékku tiis ab diir, ci seen jànkoonte ak
nattu yu wuute. 7 Xam ne nattu yooyu
dinañu sellal seen ngëm, ni sawara di
setale wurus, fekk wurus luy wéy la, te
ngëm a ko gën fuuf. Noonu seen ngëm
dina yelloo cant, ndam ak màgg, bés bu
Yeesu Kirist feeñee. 8 Masuleen koo gis
waaye bëgg ngeen ko, gisuleen ko waaye
gëm ngeen ko te am mbég mu xel dajul,
mu fees dell ak ndam, 9 di jot muj gi ngëm
séentu, maanaam muccu xol.

10 Naka mucc googu nag, yonent yi
xamle yiw, wi ngeen naroona joti, seet
nañu ko te gëstu ko. 11 Bi Xelum Kirist, mi
nekkoon ci ñoom, seedee lu jiitu coonoy
Kirist ak ndam la cay topp, jéem nañoo
takk, kañ ak nan lay ame. 12 Waaye
Yàlla xamal na leen ne moomuñu woon
kàddu googu ñu wax, waaye yéena ko
moom. Te mooy kàddu gi ngeen dégg
ci gémmiñu ñi leen doon jottali xibaaru
jàmm bi, ci dooley Xel mu Sell, mi Yàlla
yónnee asamaan; malaaka yi sax bëgg
nañoo gëstu yëf yii.

Sell

13 Kon fagaruleen ci seeni xalaat te
maandu, di wékk seen yaakaar jépp ci yiw,
wi leen Yàlla di jagleel bés bu Yeesu Kirist
di feeñ. 14 Gannaaw gaayi Yàlla yu koy
déggal ngeen, buleen toppati bëgg-bëgg,
yi ngeen toppoon, bi ngeen xamagul Yàlla.
15 Waaye na seen dund gépp sell, ni Yàlla
mi leen woo selle. 16 Ndaxte Mbind mi nee
na: «Sell-leen, ndaxte ku sell laa.»

17 Gannaaw nag Yàlla, mi ngeen di
wooye Baay, mooy àtte jëfi ñépp te du
gënale kenn, saxleen ci ragal ko diirub
seen ngan ci àddina. 18 Xam ngeen ne,
Yàlla jot na leen ci seen dund gu tekkiwul
dara, gi maam ya nekkoon; te jotuleen ak
yu deme ni xaalis mbaa wurus yuy wéy,
19 waaye ci deretu Kirist ju tedd ji, mel
ni gàttub sarax bu sikkul te wàññikuwul.
20 Yàlla xamoon na ko, ba àddina sosoogul,
waaye léegi ci mujug jamono feeñal na ko
ndax yéen 21 ñi jaar ci moom gëm Yàlla.
Te Yàlla dekkal na ko, sol ko ndam, ngir
ngeen wékk seen ngëm ak seen yaakaar ci
Yàlla.

22 Kon nag gannaaw déggal ngeen dëgg
gi, ba sellal seeni xol te am mbëggeel gu
dëggu, bëgganteleen mbëggeel gu tar ak
seen xol bépp. 23 Ndaxte du ci jiwu wuy
yàqu ngeen judduwaate, waaye ci jiwu wu
sax, maanaam kàddug Yàlla giy dund tey
sax. 24 Ndaxte:

«Nit ñax la,
ndamam di tóor-tóor kese;
ñax day wow, tóor-tóor ruus,
waaye kàddug Boroom bi day sax ba fàww.»

25 Te kàddu googu mooy xibaaru jàmm, bi
ñu leen doon yégal.

2

1 Kon nag dëdduleen gépp coxor,
gépp njublaŋ, naaféq, kiñaan ak jëw.
2-3 Gannaaw ay liir ngeen yuy doora juddu
te mos ci mbaaxug Boroom bi, nàmpleen
ci meew mu sell, miy dundal seen xol, ba
màgg ci biir muccu Yàlla.

Mbooloom Yàlla dafa mel ni tabax, Kirist mooy fondamaa ba

4 Kon nag ñëwleen ci moom; nit ñi bañ
nañu ko, waaye Yàlla fal na ko te teral
ko. Mi ngi mel ni doju tabax, waaye doj
wuy dund la, 5 te yéena ngi mel niy doj
yuy dund yu Yàllay defare dëkkukaayam.
Noonu ay sarxalkat yu sell ngeen, ngir
jébbal ko ay sarax yu ngeen tibbe ci seen
xol te neex ko ndax Yeesu Kirist. 6 Looloo
tax bind nañu:

«Maa ngi samp fi ci Siyoŋ doju koñ. Doj wu tedd la, wu ma tànn;
ku gëm ci moom, sa yaakaar du tas mukk.»

7 Kon nag yéen ñi gëm am ngeen cér ci
teraangaam. Waaye naka ñi gëmul:

«Doj wa tabaxkat ya sànni,
mujj na di doju koñ.»

8 Te it:

[*] **1:1** Dafa mel ni, ñi gëm Kirist ci bànni Israyil la wax, te ñu dëkk ci diiwaan yooyu.

«Doj la wuy fél nit,
di xeer wu koy fakktal.»
Dañu cee fakktalu, ndaxte gëmuñu
kàddug Yàlla, te loolu la Yàlla dogal ci
ñoom.
9 Waaye yéen xeet wu Yàlla tànn ngeen,
di askanu sarxalkati Buur Yàlla, askan
wu sell ngeen, di mbooloom Yàlla, ngir
ngeen yégle ngëneelam, moom mi leen
woo, ba génne leen lëndëm gi, tàbbal
leen ci leeram gu yéeme gi. 10 Démb
nekkuleen woon ci dara, waaye tey
mbooloom Yàlla ngeen; booba jotuleen
woon yërmandeem, waaye léegi jot ngeen
ko.
11 Samay xarit, yéen ñiy ay gan ak i
doxandéem ci àddina si, maa ngi leen di
dénk lii: dëdduleen bànneexi bakkan yiy
xeex ak xol. 12 Na seen dundin rafet ci biir
xeeti àddina, kon doonte ñu di leen sosal
ay ñaawteef, dinañu gis seeni jëf yu rafet
bay màggal Yàlla, bés bu leen feeñoo.

Déggal-leen njiit yi

13 Na seen nangub Boroom bi tax, ngeen
déggal képp kuy kilifa, muy buur ba gëna
kawe, 14 mbaa jawriñ yu mu yebal, ngir
ñu yar ñiy def lu bon, te teral ñiy def lu
baax. 15 Ndaxte noonu la coobarey Yàlla
tëdde, maanaam ngeen sax ci def lu baax,
ba wedamloo jayil yi xamul dara. 16 Li
leen Yàlla goreel nag, bu mu tax ngeen
mbubboo ko, bay def lu bon, waaye ngeen
gëna feddali seen jaamu Yàlla. 17 Teral-
leen ñépp, bëgg kureelu bokk yi, ngeen
ragal Yàlla te teral buur bi.

Kirist sunu royukaay ci dékku coono

18 Yéen jaam yi, déggal-leen seeni sang
ak wegeel gu mat sëkk, waxuma ñi baax te
lewet rekk, waaye sax ñu wex ñi. 19 Ndaxte
su ngeen dékkoo tiis, di sonn ci lu dul yoon
ndax seen ànd ak Yàlla, loolu lu rafet la.
20 Su ngeen tooñee te muñ i pes, luy pey gi?
Waaye su ñu leen fitnaalee ci def lu baax
te ngeen muñ ko, jëf ju rafet la fa kanam
Yàlla. 21 Ndaxte ci loolu la leen Yàlla woo,
ndaxte Kirist itam sonn na ngir yéen, teg fi
seen kanam royukaay, ngir ngeen jaar ciy
tànkam.
22 «Masula def bàkkaar,
te jenn waxu njublaŋ masula génn ci
gémmiñam.»
23 Saaga nañu ko te feyuwul, fitnaal nañu
ko te tëkkuwul, waaye mu dénk boppam ki
yor àtte bu dëgg bi. 24 Gàddu na moom ci
boppam sunuy bàkkaar ca bant, ba ñu ko
daajoon, ngir nu tàggook bàkkaar, sóobu
ci dund gu jub; ndax ay gaañu-gaañoom
may na nu ag wér. 25 Ndaxte yéena ngi
réeroon niy xar, waaye léegi délsi ngeen
ci sàmm, biy aar seeni xol.

3

Jigéen ak jëkkëram

1-2 Yéen itam jigéen ñi, na ku nekk
nangul sa jëkkër. Noonu su amee góor
gu gëmul kàddug Yàlla, te gis soxnaam di
dund dund gu sell, boole ci weg ko, loolu
dina ko gindi ci lu àndul ak wax.
3 Bu seen taar aju ci col, maanaam ay
létt, wurus mbaa yére yu rafet, 4 waaye
nay taar bu sax bu nekk ci biir, di xol
bu nooy te dal, ndax loolu lu takku la
fa Yàlla. 5 Ndaxte jigéeni démb yu sell,
ya gëmoon Yàlla, loolu moo doon seen
taar; nanguloon nañu seen jëkkër, 6 ni
Saarata déggale woon Ibraayma, ba daan
ko wooye «Sang bi». Yéen nag, su ngeen
dee def lu baax te bañ cee boole genn
njàqare, kon mel na ni Saarataa leen
jaboote.
7 Te yéen itam góor ñi, na ku nekk ci
yéen am xel, ci ni ngay ànde ak sa soxna,
xam ne àndandoo ju la gëna néew doole
la. Joxleen ko teraanga ju mat, ndax yéena
yem cér ci yiwu Yàlla, wi nu ubbil buntu
dund gu dul jeex. Noonu dara du mana
yàq seeni ñaan.

Ku ñu fitnaal ndax njub

8 Kon nag bokkleen xalaat, bokkleen i
tiis, bëgganteleen, yërëmante te woyof.
9 Ku la def lu bon mbaa mu saaga la, bul
feyu, waaye ñaanal ko lu baax; ndaxte ci
loolu la leen Yàlla woo, ngir barkeel leen.
10 Ndaxte:
«Ku bëgga am dund gu naat
te fekke bés yu rafet,
na jàpp làmmiñam ci lu bon,
sàmm gémmiñam ci fen.
11 Na dëddu lu bon, tey def lu baax,
na xënte jàmm te sax ci.
12 Ndax Boroom baa ngi xool ñi jub bëti
yërmande,
di dékk noppam seeni ñaan,
waaye day dàq ñiy def lu bon.»
13 Te it kan moo leen di sonal, su ngeen
góor-góorloo ci def lu baax? 14 Doonte ñu
di leen fitnaal sax ci def lu jub, ñu barkeel
ngeen. Buleen tiit nag ndax seeni xëbal,
mbaa ngeen di ci am njàqare. 15 Waaye
màggal-leen Kirist Boroom bi ci seeni xol,
te jekk ngir tontu ku lay laaj ci seen
yaakaar ji ngeen am; 16 waaye na tont li
lewet te ànd ak wegeel. Àndleen ak xel
mu dal; noonu ñi leen di sikkal ndax seen
dund gu rafet ci gëm Kirist, dinañu rus ci
seeni sos.
17 Ñu fitnaal la ndax jëf ju baax, su dee
mooy coobarey Yàlla, moo gën ñu fitnaal
la ndax jëf ju bon. 18 Ndaxte Kirist ci
boppam dee na benn yoon ba fàww, ngir
dindi bàkkaar yi, moom mi jub ngir ñi
jubadi, ngir yóbbu leen fa Yàlla; dee na ci

jëmm, waaye dundaat na ci xel. 19 Ci biir
xel moomu la yégleji ndamam ca ruu ya
Yàlla tëj kaso; 20 maanaam ña weddi woon
ca jamonoy Nóoyin, fekk Yàlla muñaloon
na leen diir bu yàgg, dajeek Nóoyin doon
yett gaal ga. Ñu néew, maanaam limub
juróom ñett, dugg nañu ca gaal ga, jaar
ca ndox ma, ba mucc. 21 Loolu misaal la
tey, ci li ñu nuy sóob ci ndox, te nu mucc;
waxuma laabal sobe si taq ci yaram, waaye
wuyu Yàlla ak xel mu dal. Li nu may mucc
googu, mooy ndekkitel Yeesu Kirist, 22 mi
yéeg asamaan, toog fa ndijooru Yàlla, mu
tiim malaaka yi ak boroom sañ-sañ yi ak
boroom doole yépp.

4

Nekkal-leen Yàlla

1 Gannaaw Kirist nag sonn na ci
yaramam, gànnaayooleen xelam moomu,
ndaxte ku sonn ci yaramam, tàggoo na ak
bàkkaar. 2 Noonu diir bi ko dese ci kaw
suuf, dëddu na bànneexi bakkan, jublu ci
coobarey Yàlla. 3 Ndaxte àndoon ngeen
démb ci xalaati ñi xamul Yàlla, di dund ciy
ñaawteef ak topp seen bakkan, di màndi
ak a xawaare, di xér ci biiñ ak a jaamu
ay xërëm yu araam, waaye na fi yem nag.
4 Ñiy jëfe noonu waaru nañu, ba di leen
sosal, ci li ngeen àndul ak ñoom, sóobu
ci seeni moy yu dul jeex, 5 waaye dinañu
masa teew fa kanam ki nara àtte ñiy dund
ak ñi dee. 6 Looloo waral it ñi dee sax, ñu
jottali leen xibaaru jàmm bi, ngir ñu dunde
Yàlla ci seen xel, doonte sax nit ñaa ngi
leen daan fitnaal ci àddina.
7 Te itam muju lépp jegesi na; nangeen
maandu te foog, ba mana ñaan ci Yàlla.
8 Li gëna am solo mooy, ngeen bëggante
mbëggeel gu tar, ndax mbëggeel day suul
bàkkaar yu bare. 9 Ganalanteleen ci lu
àndul ak njàmbat. 10 Te lu la Yàlla jagleel
kenn ku nekk ci yéen, nanga ko bokk ak
ñépp ni jawriñ ju jub, ci séddale yiwu
Yàlla wu yaatu. 11 Kuy jottali kàddug Yàlla,
na mel ni Yàllaay wax. Kuy jëf it, na jëfe
dooley Yàlla, ngir turu Yàlla màgg ci lépp
jaar ci Yeesu Kirist, mi yelloo ndam ak
kàttan ba fàww. Amiin.

Ñiy tegoo fitna ngir turu Kirist

12 Yéen samay xarit, ci mbirum nattu
bu tànge ni daay, bi dal ci seen kaw,
bumu leen jaaxal, ba ngeen teg ko ni lu
xel dajul. 13 Waaye bégleen ci cér, boobu
ngeen am ci coonoy Kirist, ngir bés bu
ndamam di feeñ, ngeen bég ak mbég mu
ëpp xel. 14 Su ñu leen jànnee sax ci turu
Kirist, xamleen ne ñu barkeel ngeen, ndax
Xelum Yàllaa ngi ci yéen, di firndeel seen
ndamu ëllëg. 15 Buñu sonal kenn ci yéen
ci li mu rey nit walla mu sàcc, mbaa def
lu bon, walla dugg ci lu yoonam nekkul.
16 Waaye ku ñu sonal ndax waayu Kirist
nga, bu ci rus, waaye nga màggal Yàlla ci
tur woowu. 17 Ndaxte àpp bi jot na, àtte
baa ngi tàmbalee ci nun waa kër Yàlla. Su
tàmbalee ci nun nag, luy muju ñi weddi
xibaaru Yàlla? 18 Te:
«Su muccu ki jub jafee,
luy doon muju ki weddi te dëng?»
19 Kon nag ñi tegoo fitna ci coobarey
Yàlla, nañu sax ci def lu baax, dénk seen
bopp Yàlla, miy Bindkat biy sàmm kóllëre.

5

Ñiy sàmm mbooloom Yàlla

1 Kon yéen njiit yi, maa ngi leen di
dénk, man miy njiit ni yéen, man mi seede
coonoy Kirist te am cér ci ndam li nara
feeñ. 2 Lii laa leen di ñaan: sàmmleen
géttug Yàlla, gi mu leen dénk, di ko wottu,
waxuma ci sañul-bañ, waaye di surgay
Yàlla ci xol bu tàlli; ngeen def ko ak xol
bu laab te bañ cee séentu alal. 3 Buleen
not ñi leen Yàlla dénk, waaye ngeen nekk
ay royukaay fi kanam jur gi. 4 Noonu
waxtu wu Boroom gétt gi feeñee, dina leen
jagleel kaalag ndam guy sax ba fàww.
5 Noonu itam yéen ndaw ñi, nangeen
déggal mag ñi. Te yéen ñépp, solooleen
woyof ci seen biir, ndaxte:
«Yàlla day dàq ñi réy,
di yiwal ñi woyof.»
6 Suufeel-leen seen bopp kon ci ron loxob
Yàlla bu am kàttan, ngir mu yékkati leen
ci jamono ju ko soob. 7 Te ngeen yenniku
ci kawam seen njàqare jépp, ndax ku leen
ñeewante la.
8 Maanduleen te foog, ndax seen
noon Seytaane mu ngi wër, ni gaynde
guy yëmmu, di rëbb ku mu yàpp.
9 Jànkoonteleen ak moom ci biir ngëm gu
takku, xam ne kureelu bokk yi ci àddina
yépp, ñu ngi daj ay fitna ni yéen. 10 Te
Yàlla mi jagoo yiw wépp te woo leen ci
darajay Kirist, ngir ngeen bokk ci ndamam
li sax, gannaaw bi ngeen yendoo bëccëgu
tiis, dina leen yeesalaat, di leen dëgëral ak
a dooleel, ba ngeen sampu. 11 Yal na Yàlla
yelloo màgg ba fàww. Amiin.

Tàggoo

12 Bind naa leen ci lu gàtt ci ndimbalu
Silwan, mi ma jàpp ni sama mbokk mu
takku. Dénk naa leen, di leen seedeel ne
lii mooy yiwu Yàlla dëgg; kon nag saxleen
ci.
13 Mbooloo mi nekk ci dëkk bi ñuy wax
Babilon te Yàlla tànn ko ni yéen, moo di
leen nuyu, ñoom ak Màrk sama doomu
diine. 14 Nuyoonteleen ak saafoonte yu
sell. Yal na jàmm ñeel képp ku gëm Kirist.

Ñaareelu bataaxal bi Yàlla may PIYEER, mu bind ko

1 Man Simoŋ Piyeer, jaamu Yeesu Kirist
ak ndawam, maa leen di bind, yéen ñi
Yàlla jagleel ngëm gu rafet ni nun, aju ci
njubu sunu Yàlla ak Musalkat, Yeesu Kirist.
2 Na leen Yàlla dollil yiw ak jàmm, jaar ci
xam ko ak Yeesu sunu Boroom.

Dëggal sa bokk ci Yàlla

3 Dooley Yàlla moo nu may lépp lu aju
ci dund gu sax ak ragal Yàlla, jaarale ko
ci xam gi nu ko xam, moom mi nu woo
ci kaw ndamam ak dooleem. 4 Noonu la
nu dige ay dige yu rafet te réy ba ëpp xel,
ngir nu gëm leen, te Yàlla sol nu jikkoom,
nu mucc ci yàqute, gi bànneexu bakkan
samp ci àddina si.
5 Na loolu tax ngeen góor-góorlu, ba
yokk ci seen ngëm njàmbaar, ci njàmbaar
googu ngeen yokk ci xam-xam, yokk ci not
sa bopp. 6 Not sa bopp googu, ngeen yokk
ci muñ, yokk ci ragal Yàlla, 7 yokk ci sopp
mbokk, yokk ci bëgg ñépp. 8 Ndaxte bu
leen jikko yooyu soloo, ba sax ci yéen, dina
tax seen xam Yeesu Kirist Boroom bi am
njariñ te jur mbaax. 9 Waaye ku ñàkk jikko
yooyu, ay bëtam dañoo lëndëm ba gumba,
te fàtte na, ni ko Yàlla fóotale bàkkaari
démb.
10 Kon nag samay bokk, gannaaw
Yàlla da leena tànn te woo leen, góor-
góorluleen ci feddali ko ak seen kem
kàttan. Ndaxte su ngeen ko defee,
dungeen jeng mukk. 11 Te noonu dingeen
tàbbi ak ndam ci nguur gu sax gu sunu
Boroom, di sunu Musalkat Yeesu Kirist.

Kàddu gi Yàlla jaarale ci yonent yi

12 Wóor na ma ne xam ngeen loolu, ba
sampu ci dëgg gi leen Yàlla jagleel, waaye
fas naa yéene, may sax ci di leen ko fàttali.
13 Te jàpp naa ko, muy sama warugar, feek
maa ngi noyyi, ma di leen fàttali loolu,
ba yee leen. 14 Ndaxte xam naa ne léegi
ma jóge fi, ni ma ko Yeesu Kirist Boroom
bi leerale woon. 15 Te dinaa góor-góorlu,
ngir sama gannaaw ngeen di fàttaliku li
ma leen doon wax.
16 Bi nu leen yégalee dooley Yeesu Kirist
sunu Boroom ak ñëwam ci biir ndam,
sukkandikuwunu woon ciy léeb yu sësul
fenn, waaye danoo teewe ag màggam.
17 Ndaxte Yàlla Baay bi sol na ko teraanga
ak ndam, te baatub Aji Màgg ju tedd ji jib
na ne: «Sama Doom a ngii, di sama Soppe;
ci moom laa ame bànneex.» 18 Te nun
dégg nanu baat boobu jóge asamaan, bi
nu nekkee ak moom ca tund wu tedd wa.
19 Noonu bir na ne waxu yonent yi wér
na, te war ngeen koo fonk; mi ngi mel
ni làmp buy leer ci bérab bu lëndëm,
ba kera fajar di xar, te biddiiwu njël bi
feq, leeral seeni xol. 20 Waaye jëkkleena
xam ne amul jenn waxu yonent ci Mbind
mi, ju balle ci xelu boppam. 21 Ndaxte
kenn ci yonent yi masula wax ci coobarey
boppam, waaye Xel mu Sell mi daa na xiir
nit ñi, ñu yégle kàddug Yàlla.

2

Jànglekat yu réer yi ak seen muj

1 Waaye ci bànni Israyil, amoon na
naaféq yu mbubboo turu yonent, ni
muy ame seen biir ñuy mbubboo turu
jànglekat. Ci seeni pexe dinañu dugal ci
yéen xalaat yu sànke, di weddi Boroom bi
leen jot, tey yóbbe seen bopp alkànde ju
teew. 2 Ñu bare dinañu leen fekki ci seeni
ñaawteef, ba gàkkal yoonu dëgg ci bëti nit
ñi. 3 Seen bëgge dina tax, ñu dabb-daaxe
ay wax, ngir nax leen, ba lekk seenus tuut.
Waaye àtte baa ngi leen di xaar, te seen
alkànde di leen teeru.
4 Ndaxte Yàlla jéggalul malaaka ya
bàkkaaroon, waaye tàbbal na leen
sawara, tëj leen ca kàmb yu lëndëm, di
leen nége àtte ba. 5 Te it jéggalul àddina
su jëkk sa weddi woon, ba xooj ko ci ndoxu
mbënn ma, waaye musal na Nóoyin rekk,
mi daan waare ci njub, moom ak juróom
ñaari nit. 6 Te it Yàlla daan na dëkki
Sodom ak Gomor, raafal leen cig lakk, ñuy
misaalu ñiy weddi ëllëg. 7 Waaye musal na
Lóot mi jub, mi sonnoon ndax ñaawteefi
ñu dëng, ñooñu mu nekkaloon. 8 Ndaxte
Lóot, mi dëkkoon ci seen biir, dafa dëkke
woon tiisu xol, ndax ñaawteef yi mu gis
ak a dégg guddi ak bëccëg. 9 Gannaaw
loolu lépp am na nag, nanu bir ne Boroom
bi man na musal aji gëm ji nekk ci nattu,
te denc ñi jubadi, ngir alag leen bésu àtte
ba.
10 Rawatina ñiy topp seen bakkan ciy
bëgg-bëgg yu ruslu, te faalewuñu genn
kilifteef. Ñu ñeme Yàlla lañu, te dëgër
bopp, ba ragaluñoo xas kilifa ya gëna
kawe. 11 Fekk sax malaaka, yi leen ëpp
doole ak kàttan, tey sax ca jataayu Boroom
bi, ñemewuñoo xas kilifa yooyu. 12 Waaye
ñoom dañuy xas ci biir yi ñu xamul. Ñoom
ak bàyyima ñoo yem, di ay mbindeef yuy
tañaxu, te tër rendi rekk a jekk ci ñoom;
dees na leen rey ni bàyyima, 13 muy seen
peyug njubadi.
Xawaare bëccëg ndarakàmm mooy seen
bànneex. Su ñuy lekkandoo ak yéen,
dañuy bànneexu ci seeni bëgg-bëgg, di

ay gàkk ak i sikk ci seen biir. 14 Jigéen
ju seen bët tegu, ñu xédd ko, ba duñu
tàggook moy mukk. Ku ñàkk pastéef
ñu fàbbi la. Ñu xelu lañu jëme cig
bëgge. Ñu alku lañu! 15 Réer nañu
ba wàcc yoon wu jub wi, topp yoonu
Balaam, doomu Bosor*, mi bëgge xiiroon
ci njubadi. 16 Waaye déggadeem yóbbe na
ko yeraange; xam ngeen ne mbaam-sëf du
wax, waaye mbaam wax na ak moom ci
làmmiñ wu bir, ngir mu génn ci ndofam
googu.

17 Ñooñule ay teen yu dëy lañu, di xiini
lay yu ngelaw liy naawal, te seen pey mooy
lëndëm gu ne taraj. 18 Dañuy fàbbi ñu
naroona mucc ci àddina ju réer, dig leen
ak làmmiñ yu neex bànneexi bakkan yu
jéggi dayo. 19 Dañu leen di dig ngoreel,
te fekk ñoom ci seen bopp jaami yàqute
lañu, ndaxte lu la not, jaamam nga.

20 Su ñu xamee Boroom bi, di sunu
Musalkat Yeesu Kirist, ba mucc ci sobes
àddina, ba noppi sóobuwaat ca, ba mu not
leen, seen muj moo yées seen njàlbéen.
21 Ndaxte ñu xam yoon wu jub wi, ba
noppi dëddu ndigal lu sell li ñu déggoon,
bañoon koo xam moo gënoon ci ñoom.
22 Noonu seen mbir dëggal na li ñuy wax
ne: «Xaj mooy waccu, di ko lekkaat,» te
it: «Mbaam-xuux, loo ko sang sang, mu
xalangu ci ban.»

3

Bésu Boroom bi

1 Yéen samay xarit, sama ñaareelu
bataaxal a ngi nii. Bind naa leen, ngir
xiir leen ci xalaat yu sell. 2 Maa ngi
leen di fàttali kàdduy yonent yu sell, yi
fi jiitu woon, ak ndigalu Boroom bi sunu
Musalkat, li ngeen déggoon ci ndaw, yi
Yàlla yebaloon fi yéen.

3 Nangeen jëkka xam lii: mujug jamono
dingeen gis ay tiiñalkat, di topp seen
bakkan; dinañu leen tiiñal 4 ci di leen
ne: «Ki dige woon ne dina ñëw, ana mu?
Ndaxte baay ya nelaw nañu, waaye lépp
a ngi dox ca njàlbéen ga ba tey.» 5 Fekk
bëgguñoo xam lii: kàddug Yàllaa tax,
asamaan ak àddina yu jëkk ya juddoo ca
ndox te dunde ko. 6 Te ndox it moo labal
àddina sa, raafal ko. 7 Te kàddug Yàlla
googu moo denc asamaan yii fi nekk ak
suuf si, ngir lakk leen; Yàllaa ngi leen di
nége bésub àtte, ba muy alag ñi weddi.

8 Yéen samay xarit, buleen umple ne
benn bés ak junniy at ñoo yem fi Boroom
bi. 9 Li Yàlla dige, dina ko def, lu mu yéex
yéex ci xalaatu nit. Xanaa kay da leena
muñal, ndax bëggul kenn alku, waaye
ñépp tuub seeni bàkkaar. 10 Waaye bésu
Boroom bi dina ñëw, bett àddina ni sàcc.
Su boobaa asamaan yi dinañu ne rajax toj,
lu ne ci àddina lakk ba seey, te suuf ak lu
mu ëmb dina ne fàŋŋ fa kanam Yàlla.

11 Gannaaw loolu lépp dina seeye noonu
nag, nangeen góor-góorlu ci gëna sellal
seen nekkin te feddali seen ragal Yàlla.
12 Te it ngeen taxaw temm ci séentu bésu
Yàlla bi, te waajal ñëwam. Su boobaa
asamaan yi dinañu lakk, ba naaw ni pënd,
te lu nekk ci àddina dina lakk, ba seey nib
dóom. 13 Waaye nu ngi séentu asamaan su
bees ak suuf su bees, fa njub dëkk, ci ni ko
Yàlla dige.

14 Kon nag samay soppe, gannaaw yéena
ngi séentu loolu, góor-góorluleen, ngir bu
Kirist ñëwee, mu fekk leen ci jàmm, ngeen
baña am benn gàkk mbaa sikk. 15 Te
jàppleen ne muñug sunu Boroom muccu
nit la. Sunu mbokk mi nu bëgg, Pool, bind
na leen ko, ci xel mi ko Yàlla sol. 16 Noonu
lay waxe ciy bataaxalam yépp di ci biral lii.
Am na ci sax yu jafee xam, te ñi amul xam-
xam te seen ngëm dëgërul di ko walbati,
ba alag seen bopp, te loolu lañuy def ci
Mbind yi ci des.

17 Noonu yéen samay xarit, gannaaw
xam ngeen loolu ba noppi, moytuleen ñi
weddi fàbbi leen ci seen réer, ba yolo-
mal seen wàkkirlu ci Yàlla. 18 Waaye
màggleen ci yiwu sunu Boroom ak
Musalkat Yeesu Kirist, te sax ci xam ko;
moo yelloo ndam fii ba fàww.

---

* **2:15** Bosor mooy Bewor ci làkku Yawut yi; Gereg yi ñoo koy wax Bosor.

Bataaxal bu jëkk bi Yàlla may YOWAANA, mu bind ko

Kàddug dund gi

1 Nu ngi leen di bind ci mbirum ki ñuy
wax Kàddug dund, moom mi amoon ca
njàlbéen ga; mi nu dégg te gis ko ak sunuy
bët, mi nu xool te laal ko ak sunuy loxo.
2 Dund feeñ na, te gis nanu ko; te moom
lanuy seedeel, di leen yégal dund gu dul
jeex, googu nekkoon ci wetu Yàlla Baay bi
te feeñu nu.
3 Li nu gis te dégg ko, nu ngi leen koy
yégal, ngir yéen itam ngeen bokk ak nun.
Te dëgg-dëgg bokk nanu ci Baay bi ak
Doomam, Yeesu Kirist. 4 Nu ngi leen di
bind yëf yii, ngir sunu mbég mat sëkk, nun
ñépp.

Yàlla Aji Leer ji

5 Xibaar bi nu dégg ci Yeesu Kirist, di
leen ko yégal, mooy lii: Yàlla Leer la, te
genn lëndëm nekkul ci moom. 6 Su nu
waxee ne bokk nanu ci moom, tey dox ci
lëndëm, danuy fen ci sunuy wax ak sunuy
jëf. 7 Waaye bu nuy dox ci leer, ni mu
nekke moom ci boppam ci leer, kon bokk
nanu ci sunu biir, te deretu Yeesu Doomam
dina nu sellal ci bépp bàkkaar.
8 Su nu waxee ne amunu bàkkaar, kon
nax nanu sunu bopp, te dëgg nekkul ci
nun. 9 Su nu nangoo sunuy bàkkaar ci
kanamam, fekk kuy sàmm kóllëre la te jub,
ngir baal nu sunuy bàkkaar te sellal nu ci
lépp lu jubadi. 10 Su nu waxee ne defunu
bàkkaar, teg nanu ko kuy tebbi waxam, te
kàddoom duggagul ci sunu xol.

2

1 Samay doom, maa ngi leen di bind yëf
yii, ngir ngeen baña def bàkkaar. Waaye
su kenn defee bàkkaar, ba tey am nanu
ku nuy rammu ci Baay bi, mooy Yeesu
Kirist mu jub mi. 2 Te moo joxe bakkanam,
ngir dindi sunuy bàkkaar, te du sax sunuy
bàkkaar rekk, waaye yu àddina sépp.

Ndigal lu bees li

3 Ci lii lanu xame ne xam nanu ko: sàmm
ay ndigalam. 4 Ku wax ne xam nga ko,
te sàmmoo ay ndigalam, dangay fen, te
dëgg nekkul ci yaw. 5 Kuy sàmm kàddug
Yàlla, dëgg-dëgg sa mbëggeel ci Yàlla mat
na sëkk. Ci loolu lanu xame ne nekk
nanu ci moom. 6 Ku wax ne ci Yàlla nga
sax, fàww nga dund, ni Yeesu Kirist daan
dunde moom ci boppam.
7 Samay soppe, li ma leen di bind du
ndigal lu bees, waaye ndigal lu yàgg la;
la ngeen jotoon ca ndoorte la. Te ndi-
gal lu yàgg loolu, mooy kàddu gi ngeen
déggoon. 8 Teewul ndigal lu bees laa leen
di bind, lu amoon ci dundu Yeesu, te am it
ci seen dund; ndaxte lëndëm gaa ngi wéy,
te leer gu wóor gi fenk na xaat.
9 Ku wax ne yaa ngi ci leer, tey bañ sa
mbokk, yaa ngi ci lëndëm ba tey. 10 Kuy
sopp sa mbokk, yaa ngi dëkk ci leer, te
luy yóbbe nit bàkkaar du nekk ci yaw.
11 Waaye kuy bañ sa mbokk, ci lëndëm nga
nekk, di ci dox, te xamoo foo jëm, ndax
lëndëm muur na say bët.
12 Samay doom, maa ngi leen di bind,
ndax baalees na leen seeni bàkkaar ci turu
Kirist.
13 Maa ngi leen di bind, yéen baay yi,
ndax xam ngeen ki nekkoon ca njàlbéen
ga ba tey.
Maa ngi leen di bind, yéen waxambaane
yi,
ndax daaneel ngeen Ibliis.
14 Bind naa leen, samay doom,
ndax xam ngeen Yàlla Baay bi.
Bind naa leen, yéen baay yi,
ndax xam ngeen ki nekkoon ca njàlbéen
ga ba tey.
Bind naa leen, yéen waxambaane yi,
ndax yéena ngi dëgër,
ndax kàddug Yàllaa ngi dëkk ci yéen,
te daaneel ngeen Ibliis.

Buleen sopp àddina

15 Buleen sopp àddina ak li ci biiram. Ku
sopp àddina, mbëggeelu Baay bi nekkul
ci moom. 16 Ndaxte lépp lu nekk ci
àddina, maanaam bëgg-bëggu yaram ak
xemmemu bët ak réyug àddina, loolu du
jóge ci Baay bi waaye ci àddina. 17 Te
àddina day wéy, waaye kuy def coobarey
Yàlla dinga sax ba fàww.

Bañaaleb Kirist

18 Samay doom, waxtu wu mujj wi jot na!
Dégg ngeen ne benn Bañaaleb Kirist dina
ñëw; te dëgg la, bañaaley Kirist yu bare
feeñ nañu. Ci loolu lanu xame ne waxtu
wu mujj wi jot na. 19 Ci sunu biir lañu
jóge, waaye bokkuñu woon ci nun; ndaxte
su ñu bokkoon ci nun, kon dinañu des ci
nun. Waaye dàggeeku nañu nu, ngir mu
leer ne kenn ci ñoom bokkul woon ci nun.
20 Yéen nag, Aji Sell ji sol na leen Xelam,
te yéen ñépp am ngeen xam-xam. 21 Bind
naa leen, du ndax xamuleen dëgg, waaye
ndax xam ngeen ko, xam it ne wenn fen du
jóge ci dëgg. 22 Kan mooy fenkat bi? Mooy
kiy weddi ne Yeesu mooy Kirist, Almasi
bi. Kooka mooy Bañaaleb Kirist, biy weddi
Baay bi ak Doom ji. 23 Ku weddi Doom ji,

amuloo itam Baay bi; ku seedeel Doom ji,
am nga it Baay bi.
24 Yéen nag, la ngeen déggoon ca
ndoorte la, na sax ci yéen. Loolu ngeen
déggoon ca ndoorte la, su saxee ci yéen,
dingeen sax yéen itam ci Doom ji ak ci
Baay bi. 25 Te li mu nu digoon mooy lii:
dund gu dul jeex.
26 Bind naa leen lii ci mbirum ñi
leen di bëgga réeral. 27 Yéen nag, Xel
mi leen Kirist sol a ngi dëkk ci yéen,
te soxlawuleen kenn jàngal leen dara.
Waaye Xel mi mu leen sol, mi ngi leen di
jàngal lépp, te li mu leen di jàngal mooy
dëgg; kon nag saxleen ci moom, ni mu
leen ko jàngle.

Doomi Yàlla yi

28 Gannaaw loolu nag yéen samay doom,
saxleen ci Kirist, ngir bés bu feeñee, nu
am kóolute ci kanamam te baña rus ba
sëngéem cig dikkam. 29 Gannaaw xam
ngeen ne ku jub la, dingeen xam it ne,
képp kuy def lu jub juddu nga ci moom.

3

1 Xool-leen mbëggeel gi nu Baay bi jox,
ni mu réye, ba nu mana tudd doomi Yàlla.
Te moom lanu. Moo tax àddina xamu
nu, ndaxte xamu ko woon, moom itam.
2 Samay soppe, léegi doomi Yàlla lanu, te li
nu nara nekki feeñagul, waaye xam nanu
ne bés bu Almasi bi feeñee, dinanu nirook
moom, ndaxte dinanu ko gis, na mu mel.
3 Te képp ku am yaakaar jooju ci moom,
dinga sellal sa bopp, ni mu selle moom.
4 Ku def bàkkaar, jàdd nga yoon; ndaxte
bàkkaar mooy jàdd yoon. 5 Te xam ngeen
ne Yeesu Kirist feeñ na, ngir dindi bàkkaar
yi, te moom amul benn bàkkaar. 6 Képp ku
sax ci moom, doo sax ci bàkkaar; kuy def
bàkkaar, gisuloo ko te xamuloo ko.
7 Samay doom, bu leen kenn nax! Kuy
def lu jub, ku jub nga, ni Kirist jube moom
ci boppam. 8 Kuy def bàkkaar, ci Seytaane
nga bokk, ndax Seytaane ca njàlbéen ga ba
tey day bàkkaar. Te Doomu Yàlla ji ñëw
na, ngir nasaxal jëfi Seytaane. 9 Ku juddu
ci Yàlla doo def bàkkaar, ndax Yàlla sol na
la jikkoom, te doo mana sax ci bàkkaar,
ndax juddu nga ci Yàlla. 10 Lii mooy
ràññale doomi Yàlla ak doomi Seytaane:
képp ku dul def lu jub bokkoo ci Yàlla;
naka noonu itam ku soppul sa mbokk
bokkoo ci Yàlla.

Bëgganteleen

11 Ndaxte xibaar, bi ngeen déggoon ca
ndoorte la, mooy lii: nanu bëggante, 12 te
baña mel ni Kayin, mi bokkoon ci Ibliis, ba
rey rakkam. Lu tax mu rey ko nag? Ndaxte
ay jëfam dañoo bon, te yu rakkam jub.
13 Bokk yi, bu leen àddina bañee, buleen
ci jaaxle. 14 Mbëggeel gi nu bëgg sunuy
bokk, moo nuy xamal ne jóge nanu ci dee,
tàbbi ci dund. Ku bëggul sa mbokk, yaa
ngi ci dee ba tey. 15 Képp ku bañ sa mbokk,
reykat nga; te xam ngeen ne, ku rey nit
amuloo dund gu dul jeex.
16 Ci lii lanuy xàmmee luy mbëggeel:
Kirist joxe na bakkanam ngir nun; te
nun itam war nanoo joxe sunu bakkan
ngir sunuy bokk. 17 Waaye ku am alalu
àddina te gis sa mbokk nekk ci soxla, nga
dummóoyu ko, nan la mbëggeelu Yàlla
dëkke ci yaw? 18 Samay doom, bunu
bëggante ci wax mbaa ci làmmiñ rekk,
waaye ci jëf ak ci dëgg.

Kóolute ci kanam Yàlla

19-20 Ci loolu lanu xame ne nu ngi ci
dëgg; te waxtu wu sunu xol di xeex ak
nun, dinanu ko dalal ci kanamam, ndaxte
Yàllaa ëpp sunu xol te xam na lépp.
21 Samay soppe, bu nu sunu xol daanul,
kon man nanoo jege Yàlla ak kóolute. 22 Te
lépp lu nu koy ñaan, dinanu ko jot ci
moom, ndaxte nu ngi sàmm ay ndigalam,
di def lu ko neex. 23 Ndigalam mooy lii:
nu gëm turu Doomam, Yeesu Kirist, tey
bëggante, ni mu nu ko digale. 24 Kuy
sàmm ndigalu Yàlla, dinga sax ci moom,
mu dëkk ci yaw. Te Xel mi mu nu jox, moo
nuy xamal ne dëkk na ci nun.

4

Xel miy dëgg ak xelu Bañaaleb Kirist

1 Samay soppe, buleen gëm xel mu nekk,
waaye nattuleen xel yi, ba xam ndax ci
Yàlla lañu jóge walla déet, ndaxte naaféq
yu bare yu mbubboo turu yonent jóg
nañu, tasaaroo ci àddina si. 2 Ci lii lanu
xàmmee Xelum Yàlla: mépp xel mu nangu
ne, Yeesu Kirist ñëw na, nekk nit, ci Yàlla
la bokk. 3 Waaye mépp xel mu nanguwul
Yeesu, bokkul ci Yàlla. Xel moomu mooy
xelum Bañaaleb Kirist, mi ngeen déggoon
ne dina ñëw, te léegi sax mu ngi ci biir
àddina.
4 Yéen samay doom, ci Yàlla ngeen bokk,
te daan ngeen yonent yu naaféq yooyu,
ndaxte ki nekk ci yéen moo ëpp doole ki
nekk ci àddina. 5 Ñoom ci àddina lañu
bokk; moo tax ñuy wax waxi àddina, te
àddina di leen déglu. 6 Nun nag ci Yàlla
lanu bokk. Ku xam Yàlla dinga nu déglu;
ku bokkul ci Yàlla doo nu déglu. Ci loolu
lanuy xàmmee Xel miy dëgg ak xel mi dul
dëgg.

Yàlla mbëggeel la

7 Samay soppe, nanu bëggante, ndax
mbëggeel ci Yàlla la bawoo; képp ku bëgg
sa mbokk nag, ci Yàlla nga juddoo, te xam

nga Yàlla. 8 Ku bëggul sa mbokk, xamuloo
Yàlla, ndax Yàlla mbëggeel la. 9 Nii la
Yàlla wonee mbëggeelam ci nun; yónni na
ci àddina jenn Doomam ji mu am kepp,
ngir nu am dund ci moom. 10 Lii mooy
mbëggeel, du sunu mbëggeel ci Yàlla,
waaye mbëggeelam ci nun, ba mu yónni
Doomam, mu joxe bakkanam, ngir dindi
sunuy bàkkaar.
11 Samay soppe, bu nu Yàlla bëggee nii,
nun itam war nanoo bëggante. 12 Kenn
masula gis Yàlla, waaye bu nu bëggantee,
Yàllaa ngi dëkk ci nun te mbëggeelam mat
na sëkk ci nun.
13 Ci lii lanuy xame ne sax nanu ci Yàlla,
te moom itam dëkk na ci nun: sol na nu
Xelam. 14 Te nun gis nanu te seede ne, Baay
bi yónni na Doom ji, mu nekk Musalkatu
àddina. 15 Képp ku nangu ne, Yeesu
Doomu Yàlla la, Yàlla dëkk na ci yaw, te
yaw it sax nga ci Yàlla. 16 Mbëggeel gi
Yàlla am ci nun, xam nanu ko te gëm ko.
Yàlla mbëggeel la, te képp ku sax ci
mbëggeel, yaa ngi sax ci Yàlla, mu dëkk
ci yaw. 17 Ni Kirist mel, noonu lanu mel
nun itam ci àddina. Ci loolu la mbëggeel
mate sëkk ci nun, ngir nu am kóolute bésu
àtte ba. 18 Genn ragal amul ci mbëggeel,
waaye mbëggeel gu mat sëkk day dàq
ragal. Ndaxte ragal day ànd ak mbugal;
te ku ragal, mbëggeel matul sëkk ci yaw.
19 Danuy wéy ci mbëggeel, ndax moo nu
jëkka bëgg. 20 Su kenn nee: «Bëgg naa
Yàlla,» te bëgguloo sa mbokk, dangay fen;
ndaxte ku bëggul sa mbokk mi ngay gis,
doo mana bëgg Yàlla mi nga gisul. 21 Te
jox na nu ndigal lii: ku bëgg Yàlla, nga
bëgg sa mbokk.

5

Ku gëm day not àddina
1 Képp ku gëm ne Yeesu mooy Almasi
bi, juddu nga ci Yàlla; te ku bëgg waajur,
dinga bëgg itam ki mu jur. 2 Xam nanu ne
bëgg nanu doomi Yàlla yi ci lii: bëgg Yàlla
tey sàmm ay ndigalam. 3 Ndaxte mbëggeel
ci Yàlla mooy sàmm ay ndigalam; te ay
ndigalam diisuñu. 4 Ndaxte képp ku juddu
ci Yàlla day not àddina; te li nuy note
àddina mooy sunu ngëm. 5 Ku not àddina
mooy kan? Mooy ki gëm ne Yeesu mooy
Doomu Yàlla.

Li ñu seede ci Yeesu Kirist
6 Yeesu Kirist mooy ki ñëw, jaar ci ndox
ak deret; du ci ndox rekk, waaye ndox ak
deret. Te Xelu Yàlla mi moo koy seedeel,
ndax Xel mi mooy dëgg. 7 Ndaxte am
na ñetti seede: 8 Xel mi, ndox ak deret,
te ñoom ñett ñépp, ñoo bokk benn baat.
9 Seedes nit, dinanu ko nangu, waaye
seedes Yàlla moo gëna wóor, ndax boobu
seede mooy li Yàlla seede ci Doomam.
10 Ku gëm Doomu Yàlla ji, am nga seede
boobu ci sa xol. Ku gëmul Yàlla, teg nga ko
kuy tebbi waxam ndaxte gëmuloo li Yàlla
seede ci Doomam. 11 Te seede si mooy lii:
Yàlla jox na nu dund gu dul jeex, te dund
googoo ngi ci Doomam. 12 Ku am Doom
ji, am nga dund; ku amul Doomu Yàlla,
amuloo dund.

Dund gu dul jeex
13 Maa ngi leen di bind yëf yii, yéen ñi
gëm turu Doomu Yàlla ji, ngir ngeen xam
ne am ngeen dund gu dul jeex. 14 Kóolute
gi nu am ci kanam Yàlla mooy lii: su nu
ko ñaanee dara ci coobareem, dina nu
nangul. 15 Gannaaw xam nañu ne dina
nangu lépp lu nu koy ñaan, xam nanu it
ne li nu ko ñaan, jox na nu ko.
16 Ku gis mbokkam, muy def bàkkaar bu
jarul dee, na ko ñaanal, te Yàlla dina ko
may dund. Ku def bàkkaar bu jarul dee
laa wax. Ndaxte am na bàkkaar bu jar
dee; boobu taxul may wax, mu ñaanal ko.
17 Gépp jubadi bàkkaar la, waaye am na
bàkkaar bu jarul dee.
18 Xam nanu ne képp ku juddu ci Yàlla
doo sax ci bàkkaar, waaye Doomu Yàlla
ji mooy wottu sa bakkan, ba Ibliis du la
manal dara. 19 Nun nag xam nanu ne nu
ngi ci Yàlla, te àddina sépp a ngi tëdd ci
loxoy Ibliis.
20 Xam nanu ne Doomu Yàlla ji ñëw na te
may na nu xel, ba nu mana xam Aji Wóor
ji. Te nu ngi ci Aji Wóor ji ak ci Doomam
Yeesu Kirist. Kooku mooy Yàlla ju wóor, ji
yor dund gu dul jeex.
21 Samay doom, wottuleen seen bopp ciy
xërëm.

Ñaareelu bataaxal bi Yàlla may YOWAANA, mu bind ko

1 Man njiit li maa leen di bind, yaw soxna
su tedd si, yaw ak say doom. Bëgg naa leen
bu wér ci sama xol, jéllale naa sama bopp
sax, waaye itam képp ku xam dëgg gi. 2 Te
dëgg gee tax nuy def noonu, dëgg gi dëkk
ci nun, tey ànd ak nun ba fàww. 3 Yàlla
Baay bi ak Yeesu Kirist, Doomu Baay bi,
dinañu nu may yiw, yërmande ak jàmm,
ànd ak dëgg ak mbëggeel.

Dund ci dëgg ak mbëggeel

4 Gis naa ci say doom, ñuy jaar ci tànki
dëgg, ni nu ko Baay bi digale, te bég naa
ci lool. 5 Léegi nag soxna si, maa ngi
lay dénk lii: nun ñépp nanu bëggante, te
loolu du dénkaane bu bees, waaye moom
lanu jotoon ca njàlbéen ga. 6 Lii mooy
mbëggeel: nu wéer sunug dund ci ndigali
Yàlla; loolu mooy ndigalam, la nu jotoon
ca njàlbéen ga, te ci lanu wara jaar.

7 Maa ngi wax loolu nag, ndaxte am na
ñuy sànke ñu bare, ñu tasaaroo ci àddina,
te nanguwuñu ne Yeesu Kirist wàcc na,
nekk nit. Kooku aji sànke la, di Bañaaleb
Kirist. 8 Kon moytuleen, ngir baña ñàkk
seen añub coono, waaye ngeen am yool bu
mat sëkk. 9 Képp ku saxul ci dénkaaney
Kirist, xanaa di ko weesu, bokkul ci Yàlla;
ku sax ci dénkaane yi, bokk nga ak Baay bi
ak Doom ji. 10 Ku ñëw fi yaw, te indaalewul
dénkaane yooyu, waxuma nga bañ koo
teeru rekk, waaye bu ko nuyu sax. 11 Ku
ko nuyu, bokk nga ciy ñaawteefam.

12 Bëggoon naa leena wax lu bare ci
bataaxal bii, waaye lépp xajul ci kayit. Kon
nag fas naa yéenee ñëw, ba jàkkaarlook
yéen, nu waxtaan ci, ngir sunu mbég mat
sëkk. 13 Say doomi rakk, ji Yàlla tànn, ñu
ngi lay nuyu.

Ñetteelu bataaxal bi Yàlla may YOWAANA, mu bind ko

[1] Man njiit li, maa ngi lay bind, yaw sama
xarit Gayus, mi ma bëgg ci sama xol.
[2] Sama soppe, maa ngi ñaan, Yàlla may
la jàmm ci lépp, ànd ak wér-gi-yaram, ju
mel ni sa naataangeg xol. [3] Sunuy bokk
ñëw nañu te seede ni nga fonke dëgg gi,
ba wéer ci sa dund gépp, te bég naa ci
lool. [4] Awma mbég mu ëpp lii: ma dégg
ne samay doomi diine ñu ngiy jaar ci tànki
dëgg.

Ñi ànd ci liggéey bi ak ñi ci àndul

[5] Yaw sama xarit, sa takkute fés na ci
teeru bi ngay teeru bokk yi, te fekk xamoo
leen. [6] Seedeel nañu sa mbëggeel fi kanam
mbooloom ñi gëm. Taxawu leen nag ci
seen yoon taxawu gu neex Yàlla. [7] Ndaxte
turu Kirist la leen taxa jóg, te sàkkuwuñu
daray ku gëmul. [8] Nun nag fàww nu teeru
ñu mel ni ñoom, ngir nu ànd ak ñoom
liggéeyal dëgg.
[9] Bind naa mbooloo mi bataaxal, waaye
Joteref, mi bëgg not ñépp, du dégg sunu
ndigal. [10] Kon nag su ma ñëwee, dinaa
fàttali li mu def lépp, ci di nu sosal ci
kàdduy neen yu ñaaw. Yemu foofu sax,
waaye nanguwula teeru bokk yi, rax-ca-
dolli ku leen bëgga teeru, mu gàllankoor
ko, dàq ko ci mbooloo mi.
[11] Sama xarit, bul roy lu bon, waaye lu
baax rekk. Kuy def lu baax, ci Yàlla nga
bokk; kuy def lu bon, xamoo dara ci Yàlla.
[12] Naka Demetirus nag, ñépp seedeel
nañu ko lu baax, te dëgg gi ci moom sax
seedeel na ko ko. Nun itam seedeel nanu
ko te wóor na ma ne sunu seede dëgg la.
[13] Am na lu bare lu ma la bëggoona wax,
waaye lépp xajul ci kayit. [14] Kon yaakaar
naa laa seetsi balaa yàgg, jàkkaarlook
yaw, nu waxtaan ci.
[15] Yal na jàmm ànd ak yaw. Xarit yi yépp
ñu ngi lay nuyu. Nuyul nu sunuy xarit,
kenn ku nekk ci turam.

Bataaxal bi Yàlla may YUDD, mu bind ko

1 Man Yudd, jaamu Yeesu Kirist, mi bokk
ak Saag ndey ak baay, maa leen di bind,
yéen ñi Yàlla Baay bi woo te bëgg leen, te
Yeesu Kirist aar leen. 2 Na leen Yàlla may
yërmande, jàmm ak mbëggeel.

Bàkkaaru ñi weddi Yàlla ak seen muj

3 Samay bokk, bëggoon naa leena bind
lool ci mbirum mucc gi nu bokk, waaye lii
moo gëna jamp: ma xiir leen, ngeen taxaw
ci aar mboolem dëgg, gi Yàlla xasa dénk
gaayam yu sell yi ba fàww. 4 Ndaxte am na
ay nit ñu ñeme Yàlla, ñu yoxoosu ci seen
biir; dañuy mbubboo yiwu Yàlla, ngir topp
seen bakkan, di ci weddi Buur Yàlla miy
kenn ak sunu Boroom Yeesu Kirist. Fekk
Mbind mi tëral na seen àtte bu yàgg.
5 Xam ngeen loolu lépp ba noppi sax,
waaye dama leen koy fàttali rekk. Xam
ngeen ne Boroom bi musal na xeetam, ba
génne leen réewu Misra, waaye gannaaw
ba raafal na ñi gëmul woon. 6 Te it
malaaka ya jàppul woon ca daraja ja ñu
amoon, xanaa toxoo fa ñu leen dëëloon,
Yàlla yeew na leen buum yu sax, tëj leen ci
biir lëndëm, di leen nége àtteb bés bu mag
ba. 7 Noonu itam dëkki Sodom ak Gomor
ak dëkk ya leen wëroon, dañoo sóobu ci
njaaloo ak di def ay góor-jigéen, waaye
àtte bi dal na ci seen kaw, ba ñuy ay tegtal
ci ñiy yelloo sawara ba fàww.
8 Naka noonu itam géntkat yooyu may
wax ñu ngi sobeel seen yaram, di weddi
gépp kilifteef, di xas doole yi ci asamaan.
9 Waaye bi Mikayel, miy kilifa ci malaaka
yi, di xëccook Seytaane néewu Musaa, bay
xuloo ak moom, ñemewu koo àtte, boole
ciy xas; mu yem ci wax ko ne: «Na la
Boroom bi mbugal!» 10 Waaye nit ñii may
wax, dañuy saaga li ñu xamul. Te li ñu
xam ci tañaxu sax, ni bàyyima yu amul xel,
dañu ci yàq seen bopp.
11 Ñookay torox! Dañoo jaar ci yoonu
Kayin, sóobu ci réerug Balaam ngir xaalis,
di bañ kilifteef ni Kore, te dinañu dee ni
moom. 12 Su ñu bokkee ak yéen reeru
mbooloo mi, dañu ciy indi ay, niy xeer
yu nëbbu ci biir géej; amuñu genn gàcce,
waaye dañuy giiroo te fonk seen biir rekk.
Ñu ngi mel ni xiin yu amul ndox, yuy
naaxsaay ci ngelaw; ni garab yu meññul
ci jamonoy meññeef, te buddeeku, dee ba
wow koŋŋ; 13 mel ni duusi géej gu mer,
yuy gëq jëf yu ruslu; niy biddiiw yuy fàq,
te Yàlla dencal na leen lëndëm ga gëna tar
ba fàww.
14 Enog, di juróom ñaareelu maam
gannaaw Aadama, waxoon na ci kàddug
Yàlla, ba weer leen ne: «Boroom bi wàcce
na ca asamaan, ànd ak ay junniy junniy
malaakaam, 15 ngir àtte ñépp, te mbugal
ñi weddi ñépp ndax ñaawteef, yi ñu jëf
ci ñeme Yàlla; di leen fàttali it kàddu yu
ñaaw, yi ñu ko tifaar ci seeni bàkkaar ak
seen weddi.» 16 Duñu noppee xultu, di
jàmbat seen nekkin, tey topp seen nafsu;
ay wax yu réy a ngi ball ci seen làmmiñ,
waaye dañuy jay ñi ñuy yaakaare njariñ.

Góor-góorluleen

17 Waaye yéen samay xarit,
fàttalikuleen la leen ndawi sunu Boroom
Yeesu Kirist waxoon lu jiitu, 18 ne leen:
«Mujug jamono ay tiiñalkat dinañu feeñ,
ñuy weddi Yàlla, ngir topp seen bakkan.»
19 Ñooy féewale, te Xelum Yàlla nekkul
ci ñoom; nit kese lañu. 20 Waaye yéen
samay xarit, doolewuleen ci seen yoonu
ngëm wu sell, tey ñaan ci dooley Xel mu
Sell mi, 21 ba saxoo mbëggeelu Yàlla, tey
séentu yërmandey sunu Boroom Yeesu
Kirist, mu tàbbal leen ci dund gu dul
jeex. 22 Jubbantileen ñi am werantey xel,
23 ngeen musal ñale, jële leen ci sawara, te
yërëm ñeneen ñi, waaye boole ci moytu,
ba sib sax seen yére yi taq sobe.

Yàlla moo yelloo ndam

24 Yàlla mi leen mana aar ci gépp jeng
te teewal leen fa kanam ndamam, ngeen
ñàkk sikk te fees dell ak mbég; 25 Yàlla
miy kenn, di sunu Musalkat, yal na yelloo
ndam ak màgg, kàttan ak nguur, jaar ci
Yeesu Kirist sunu Boroom, démb, tey, ëllëg
ba fàww! Amiin.

Mbir yi wara ñëw, te Yeesu Kirist won ko Yowaana ci biir PEEÑU

Ubbite gi

1 Lii mooy li Yeesu Kirist feeñal, te mu tukkee ca Yàlla, ngir mu won ay jaamam mbir, yi dëgmël di ñëw. Yónni na malaakaam, ngir xamal ko ab jaamam Yowaana. 2 Kooku mi ngi seede fii li mu gis lépp, maanaam kàddug Yàlla ak seede, si ñu seedeel Yeesu Kirist. 3 Barkeel ngeen, yaw miy jàng ak yéen ñiy déglu wax yii jóge ca Yàlla, te di sàmm li ñu ci bind, ndaxte waxtu wi jege na.

Nuyoo bi jëm ci juróom ñaari mboolooy ñi gëm

4 Man Yowaana maa leen di bind, yéen juróom ñaari mboolooy ñi gëm te nekk ci diiwaanu Asi. Na yiw ak jàmm féete ci yéen, jóge ci Yàlla, moom ki nekk, ki nekkoon démb te di ñëw ëllëg. Yiw woowu ak jàmm jooju ñoo ngi tukkee it ci juróom ñaari Xeli Yàlla, yi nekk ci kanam gàngunem Yàlla*, 5-6 tukkee it ci Yeesu Kirist, seede bu takku bi, moom taaw bi, maanaam ki jëkka dekki, di buuru buur yi ci kaw suuf yépp.

Na ndam ak nguur féete ak Yeesu Kirist ba fàww, moom mi nu bëgg te yiwi nu ci sunuy bàkkaar ak deretam ji tuuru, te def nu askanu sarxalkati Buur Yàlla Baayam, nu di ko jaamu. Amiin.

7 Gisleen, mi ngi ñëw ci niir yi,
te ñépp dinañu teg seeni bët ci moom,
ba ci ñi ko jam sax.
Te xeet yi nekk ci kaw suuf yépp dinañu jooy ndax moom.
Waaw. Amiin.

8 Boroom bi Yàlla nee na: «Man Yàlla maay Alfa di Omega, Maay ki Nekk, di ki nekkoon démb, di kiy ñëw ëllëg, man Aji Man ji.»

Yowaana am na peeñu ca dunu Patmos

9 Man Yowaana seen mbokk, di seen nawle ci fitna, ci nguur ak ci muñ, yi nu am ndax sunu booloo ak Yeesu, maa nga nekkoon ca dun bu ñuy wax Patmos. Wacce woon nañu ma fa, ndax li ma doon waare kàddug Yàlla tey seedeel Yeesu. 10 Xelum Yàlla solu ma ci bésu Boroom bi, te noonu ma dégg ci sama gannaaw baat bu xumb nig liit, 11 naan: «Bindal ci téere li ngay gis te yónnee ko juróom ñaari mboolooy ñi gëm, ca dëkki Efes, Samirin, Pergam, Catir, Sàrd, Filadelfi ak Lawdise.»

12 Noonu ma geestu, ngir seet ku doon wax ak man. Ba ma geestoo, yem ci juróom ñaari tegukaayu làmp yu wurus, 13 gis ku taxaw ci biir tegukaayu ya, niroo ak doomu nit. Mu sol mbubb mu gudd, takk ngañaayu wurus ci ndiggam. 14 Boppam ak kawaram weex tàll ni perkaal, ay bëtam di xuyy ni sawara. 15 Ay tànkam mel ni xànjar bu yànj bu ñu xelli, baatam di riir ni duusi géej. 16 Mu yor ci loxol ndijooram juróom ñaari biddiiw, jaasiy ñaari boor yu ñaw di génn ci gémmiñam, xar kanamam leer nàññ ni jantub njolloor.

17 Naka laa ko gis, di daanu ci ay tànkam ni ku dee. Waaye mu teg loxol ndijooram ci sama kaw ne ma: «Bul ragal dara. Maay ki jëkk te maay mujj. 18 Maay Kiy Dund. Dee woon naa, waaye maa ngii di dund ba fàww, yor caabiy dee ak ju barsàq. 19 Kon nag bindal li nga gis, li am léegi ak li nara ami gannaaw gi. 20 Juróom ñaari biddiiw yi nga gis ci sama loxol ndijoor, ak juróom ñaari tegukaayu làmp yu wurus yi, ay mbóoti Yàlla lañu te lii lañuy tekki: biddiiw yi ñoo di malaakay† juróom ñaari mboolooy ñi gëm; juróom ñaari tegukaayu làmp yi ñoo di juróom ñaari mbooloo yi.

2

Bataaxal bi ñu yónnee waa Efes

1 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm ci dëkku Efes, ne ko:

Ki téye juróom ñaari biddiiw yi ci loxol ndijooram, tey dox ci diggu juróom ñaari tegukaayu làmp yu wurus yi nee na: 2 Xam naa say jëf, sa liggéey ak sag muñ. Xam naa ne manuloo dékku ñiy def lu bon. Seetlu nga ñi tuddoo samay ndaw, ba gis ne ay naaféq lañu. 3 Xam naa it ne muñ nga, ba dékku coono ndax sama tur, te xàddiwoo.

4 Waaye li ma naqari ci yaw moo di sa mbëggeel wàññiku na. 5 Deel fàttaliku kon fa nga daanoo. Réccul te def, na nga daan def bu jëkk. Soo réccuwul, dinaa dikk ci yaw, jële sa tegukaayu làmp ca bérab ba mu nekk. 6 Waaye lii neex na ma ci yaw: sib nga ni man li ñoom Nikolas di jëf.

7 Yaw mi am ay nopp, déglul li Xelum Yàlla di wax mboolooy ñi gëm. Ku daan, dinaa la may, nga lekk ci garabu dund, gi nekk ci jataayu Yàlla.

Bataaxal bi ñu yónnee waa Samirin

8 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm ci dëkku Samirin, ne ko:

* **1:4** gàngune ma mooy fa buur biy toog. † **1:20** malaaka man na tekki it «ndaw li».

Ki jëkk te mujj, ki dee woon te dekki
nee na: 9 Xam naa sa coono, xam
it sa néew doole, moona yaaka du-
unle. Ñooñu tuddoo Yawut, xam naa
ñaawteef yi ñu teg ci sa der: ndajem
Seytaane la. 10 Bul ragal li nga nara
daj. Seytaane dina dugal kaso ñenn ci
yéen, ngir wut leena fiir. Diirub fukki
fan dingeen am coono. Nanga takku ba
àttan cee dee, ma jox la kaalag dund gi.
11 Yaw mi am ay nopp, déglul li Xelum
Yàlla di wax mboolooy ñi gëm. Ku daan,
doo loru ci ñaareelu dee.

Bataaxal bi ñu yónnee waa Pergam

12 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm
ci dëkku Pergam, ne ko:
Boroom jaasi ju ñaw, ji am ñaari boor
nee na: 13 Xam naa fa nga dëkk, di
fa Seytaane samp nguuram. Moona
jébbalu nga ci sama tur te weddiwoo
sa ngëm ci man, ba ca fan ya ñu reye
Antipas, sama seede bu takku ba, ci seen
dëkk, di dëkku Seytaane.
14 Waaye am na lu ma naqari ci yaw,
moo di uuf nga foofu gaa yuy sàmm
njàngle Balaam, moom mi jàngaloon
Balag, mu sóob bànni Israyil ci bàkkaar,
xiir leen ci lekk ñam wu ñu tuuroo
xërëm yi, xiir leen ci njaaloo. 15 Te
am nga noonu itam ay nit ñuy sàmm
njànglem ñoom Nikolas. 16 Réccul kon;
lu ko moy dinaa dikk ci yaw léegi te xeex
ak nit ñooñu ak jaasi, jiy génn ci sama
gémmiñ.
17 Yaw mi am ay nopp, déglul li Xelum
Yàlla di wax mboolooy ñi gëm. Ku daan,
dinaa la jox, nga lekk dund bi ñuy wax
mànn te mu nëbbu, te dinaa la jox xeer
wu weex. Ci kaw xeer woowu bindees
na ci tur wu bees wu kenn xamul, ku
dul ki ko jot.

Bataaxal bi ñu yónnee waa Catir

18 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm
ci dëkku Catir, ne ko:
Doomu Yàlla ji, ki ay bëtam di xuyy ni
sawara, tey tànkam di lerax ni xànjar,
nee na: 19 Xam naa say jëf, sa mbëggeel,
sa ngëm, sag muñ ak ni nga farloo ci sa
jaamu Yàlla. Xam naa say jëf yu mujj, ni
ñu ëppe yu jëkk ya.
20 Waaye li ma naqari ci yaw moo
di dangaa bàyyi Yesabel, jigéen joojuy
tuddoo yonent, di jàngle ak a réeral
sama jaam yi, ngir ñuy sóobu ci njaaloo
te di lekk ñam wu ñu tuuroo xërëm
yi. 21 May naa ko ab diir, ngir mu
tuub njaaloom, waaye bañ na. 22 Kon
nag dinaa ko tëral ci lalu metit, te ñiy
ànd ak moom di njaaloo, su ñu tuubul
jëfi jigéen jooju, dinaa leen teg naqar
wu mag. 23 Dinaa rey ay doomam, te
mboolooy ñi gëm yépp dinañu xam ne
man maa di kiy nattu xol ak xalaat, te
dinaa fey ku nekk ay jëfam. 24 Waaye
yéen ñépp ñi des ci Catir te toppuleen
njàngle moomu te gëstuwuleen loolu ñu
naan mbiri Seytaane yu xóot yi, maa ngi
leen di wax ne duma leen yen beneen
yen 25 bu dul bii: jàppleen ci li ngeen
jàpp, ba kera may ñëw.
26 Ku daan tey sax ci samay jëf ba ca
muj ga, dinaa ko jox sañ-sañ ci xeet yi:
27 Dina leen jiite ak yetu weñ,
tojat leen ni ñuy toje ndaal kew—
28 ni ma jële sañ-sañ ci sama Baay.
Dinaa ko jox it biddiiwu njël. 29 Yaw mi
am ay nopp, déglul li Xelum Yàlla di wax
mboolooy ñi gëm.

3

Bataaxal bi ñu yónnee waa Sàrd

1 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm
ci dëkku Sàrd, ne ko:
Ki yor juróom ñaari Xeli Yàlla yi ak
juróom ñaari biddiiw yi nee na: Xam
naa say jëf. Dañu laa teg kuy dund,
fekk dee nga. 2 Yewwul te dëgëral li
des ci yaw tey waaja dee, ndaxte gis
naa ne say jëf matuñu ca sama kanam
Yàlla. 3 Fàttalikul kon kàddug Yàlla gi
nga jot, te dégg ko, sàmm ko te réccu.
Soo wéyee ciy nelaw nag, dinaa ñëw nib
sàcc, te doo xam wan waxtu lay doon.
4 Moona am nga foofu ci Sàrd nit
ñu néew ñoo xam ne tilimaluñu seen
mbubb. Ñooñu dinañu ànd ak man, sol
lu weex, ndaxte yeyoo nañu ko. 5 Ku
daan, dinga sol mbubb mu weex ni
ñoom. Duma far sa tur ci téereb dund
bi, waaye dinaa nangu ci sama kanam
Baay ak ay malaakaam ne bokk nga ci
man. 6 Yaw mi am ay nopp, déglul li
Xelum Yàlla di wax mboolooy ñi gëm.

Bataaxal bi ñu yónnee waa Filadelfi

7 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm
ci dëkku Filadelfi, ne ko:
Aji Sell ji, di Aji Dëgg ji nee na, moom
mi yor caabiy Daawuda ji, moom miy
tijji te kenn du ko mana tëj, muy tëj te
kenn du ko tijji nee ne: 8 Xam naa say jëf.
Ubbil naa la bunt, te kenn du ko mana
tëj. Xam naa ne barewuloo doole, waaye
sàmm nga sama kàddu te weddiwoo
ma. 9 Dinaa def ba ñenn ci ñi bokk
ci ndajem Seytaane —te tuddoo Yawut,
fekk dañuy fen— dinaa leen ñëwloo, ñu
sukk ci sa kanam, nangu ne bëgg naa
la. 10 Gannaaw muñ nga, ni ma la ko
dénke woon, man itam dinaa la yiir ci
jamono, ji musiba mi di wàcc ci dunyaa
bépp ngir nattu waa àddina.

11 Léegi ma ñëw. Sàmmal li nga yor, ngir kenn bañ laa xañ sa kaalag ndam. 12 Ku daan, dinaa la samp ni aw jënu néeg ci sama kër Yàlla te doo fa génn mukk. Dinaa bind ci yaw turu sama Yàlla ak turu dëkku sama Yàlla, mu di Yerusalem gu bees, giy jóge ca asamaan ca wetu sama Yàlla, di wàcc. Dinaa bind it ci yaw sama tur wu bees. 13 Yaw mi am ay nopp, déglul li Xelum Yàlla di wax mboolooy ñi gëm.

Bataaxal bi ñu yónnee waa Lawdise

14 «Bindal malaakam mbooloom ñi gëm ci dëkku Lawdise, ne ko:

Ki ñuy wax Amiin ji, di seede bu takku bi te dëggu, ki di ndeyi bindu mbindeefi Yàlla yi, nee na: 15 Xam naa say jëf, xam ne seddoo, tàngoo. Manoon ngaa sedd mbaa nga tàng, 16 waaye ndax li nga nugg, tàngoo seddoo, dinaa la yàbbi. 17 Yaa ngi damu naan: “Am naa alal, duunle naa, soxlaatuma dara.” Fekk xamuloo ne torox nga, miskin, ñàkk, gumba te rafle. 18 Moo tax maa ngi lay xiirtal, nga jënd ci man wurus wu ñu xellee ci sawara, ngir nga duunle, te nga jënd yére yu weex ngir nga solu, ba sa gàcceg rafle baña feeñ, ak tuufaay booy diw ci say bët, ngir mana gis.

19 Man maay yedd, di yar ñépp ñi ma bëgg. Farlul kon te tuub say bàkkaar. 20 Maa ngi nii taxaw ci bunt bi, di fëgg. Ku dégg sama baat te ubbi bunt bi, dinaa dugg, reerandoo ak moom, moom it mu reerandoo ak man.

21 Ku daan, dinaa la toogloo ci sama wet ci sama gàngune, ni ma xeexe ba daan, man ci sama bopp, te toogandoo ak sama Baay ci gànguneem. 22 Yaw mi am ay nopp, déglul li Xelum Yàlla di wax mboolooy ñi gëm.»

4

Buur Yàlla toog na ca gànguneem

1 Gannaaw loolu ma xool, gis bunt ubbiku ci asamaan. Baat booba ma déggoon, muy wax ak man mel nig liit, ne ma: «Yéegal fii, ma won la li wara ñëw gannaaw gi.» 2 Ca saa sa Xelum Yàlla solu ma, noonu ma gis gàngune ca asamaan, te am ku ca toog. 3 Leeraayam mel ni jamaa ak per bu xonq, te xon gu leer ni per bu wert wër gàngune ma. 4 Yeneen ñaar fukki gàngune ak ñeent wër ko, te ci kaw gàngune ya ñaar fukki mag ak ñeent toog, sol mbubb yu weex ak kaalay wurus ci seen bopp. 5 Ay melax ak i riir ak i dënnu di jibe ca gàngune ma. Ca kanam gàngune ma amoon na fa juróom ñaari jum yu yànj, di juróom ñaari Xeli Yàlla yi. 6 Amoon na it ca kanam gàngune ma lu mel ni géej gu leer ni weer bu set, ba mel ni seetu.

Ci li wër gàngune ma, sës rëkk, amoon na fa ñeenti mbindeef yu fees ak ay bët ci kanam ak ci gannaaw. 7 Mbindeef mu jëkk maa nga meloon ni gaynde, ñaareelu mbindeef mel ni yëkk, ñetteelu mbindeef yor kanamu nit, ñeenteel ba di nirook jaxaay juy naaw. 8 Ñeenti mbindeef ya am nañu ku nekk juróom benni laaf te ñu nga fees ak ay bët li leen wër lépp, ba ci seen roni laaf. Guddi ak bëccëg duñu noppeek naan:

«Boroom bi Yàlla, Aji Man ji,
moo sell, sell, sell,
moom ki nekkoon démb, di ki nekk tey, di kiy ñëw ëllëg.»

9 Saa su mbindeef ya di màggal ki toog ca gàngune ma tey dund ba fàww, te di ko kañ ak a gërëm, 10 ñaar fukki mag ña ak ñeent di dëpp seen jë ca kanam ka toog ca kaw gàngune ma. Ñu di ko jaamu, moom mi dund ba fàww, di sànni seen kaalay ndam ca kanam gàngune ma, naan:

11 «Yàlla sunu Boroom, yaa yeyoo ndam, teraanga ak kàttan,
ndaxte yaa sàkk lépp
te ci sa coobare la lépp nekke,
te ci lañu leen sàkke.»

5

Gàttub Yàlla jël na téere ba

1 Noonu ma gis ca loxol ndijooru ka toog ca gàngune ma téere bu ñu bind biir ak biti, tay ko juróom ñaari yoon ak sondeel. 2 Noonu ma gis malaaka mu am doole, muy xaacu naan: «Ku yeyoo dindi tayu yi te ubbi téere bi?» 3 Te amul kenn, muy ci asamaan, muy ci kaw suuf, muy ci biir suuf, ku manoona ubbi téere bi, mbaa mu xool ci biir. 4 Ma jooy jooy yu metti ndax li kenn yeyoowul woona ubbi téere bi mbaa mu xool ko. 5 Noonu kenn ca mag ña ne ma: «Bul jooy. Xoolal, Gayndeg giiru Yuda, ki soqikoo ci Daawuda, daan na, ba am sañ-sañu dindi tayu yi te ubbi téere bi.»

6 Noonu ma gis Gàtt bu mel ni dañu koo rendi woon, mu taxaw ca digg gàngune ma, ñeenti mbindeef ya séq ko, mag ña wër ko. Gàtt ba amoon na juróom ñaari béjjén ak juróom ñaari bët, ñu di juróom ñaari Xeli Yàlla, yi ñu yónni ci àddina sépp. 7 Gàtt ba ñëw, jël téere, ba nekkoon ca loxol ndijooru ka toog ca gàngune ma. 8 Ba mu jëlee téere ba, ñeenti mbindeef ya ak ñaar fukki mag ña ak ñeent daldi dëpp seen jë ca kanam Gàtt ba, ku nekk yor xalam. Ñu yor it andi wurus yu fees ak cuuraay, yu doon misaal ñaani gaayi Yàlla ya. 9 Ñu daldi woy woy wu bees naan:
«Yeyoo ngaa jël téere bi

te dindi tayu yi,
ndaxte reyees na la,
te jotal nga Yàlla ak sa deret
ay nit ñu bokk ci bépp giir ak kàllaama ak
réew ak xeet.
10 Def nga leen askanu sarxalkati Buur
Yàlla sunu Boroom, di ko jaamu,
te dinañu nguuru ci àddina.»
11 Ma xool noonu, dégg baatu malaaka
yu bare yu ëppoon alfunniy alfunniy jun-
niy junni. Malaaka ya wër gàngune ma
ak mbindeef ya ak mag ña. 12 Ñuy xaacu
naan:
«Gàtt ba ñu rendi woon yeyoo na kàttan,
alal, xel,
doole, teraanga, ndam ak cant.»
13 Ma dégg itam mbindeef, yi nekk ci
asamaan, ci kaw suuf, ci biir suuf, ci géej
gi,— mbindeef yépp naan:
«Yal na cant, teraanga, ndam ak nguur
féete ak ki toog ci gàngune mi, ak Gàtt bi,
ba fàww.»
14 Ñeenti mbindeef ya naan: «Amiin.»
Mag ña sukk di màggal.

6

Gàtt ba dindi na juróom benni tayu ya

1 Noonu ma gis Gàtt ba dindi tayu gu
jëkk ga, te ma daldi dégg kenn ca ñeenti
mbindeef ya, di wax ak baat buy riir ni
dënnu naan: «Ñëwal!» 2 Ma xool noonu,
gis fas wu weex, gawar ba yor ag fitt. Ñu
jox ko kaalag ndam, mu daldi dem moom
jàmbaar ngir daani.
3 Gàtt ba dindi na ñaareelu tayu ga,
ma dégg ñaareelu mbindeef ma naan:
«Ñëwal!» 4 Noonu weneen fas génn, di wu
xonq, gawar ba jot sañ-sañu jële jàmm ci
kaw suuf, ngir nit ñi di reyante ci seen biir.
Ñu jox ko jaasi ju mag.
5 Mu dindi ñetteelu tayu ga, ma dégg
ñetteelu mbindeef ma ne: «Ñëwal!» Ma
xool, gis fas wu ñuul, gawar ba yor ab
peesekaay. 6 Ma dégg baat bu jollee
ca diggante ñeenti mbindeef ya, naan:
«Peyug bëccëgu lëmm ngir benn kilob
ceeb, peyug bëccëgu lëmm ngir ñetti kiloy
dugub, waaye bul yàq diw ak biiñ.»
7 Mu dindi ñeenteelu tayu ga, ma dégg
ñeenteelu mbindeef ma naan: «Ñëwal!»
8 Ma xool noonu, gis fas wu wert, gawar
baa nga tuddoon Dee te barsàq a nga
toppoon ci moom. Ñu jox ko sañ-sañ ci
ñeenteelu xaaju àddina sépp, ngir mu
faat ak jaasi, xiif, mbas ak rabi àll yi.
9 Mu dindi juróomeelu tayu ga, ma gis
ca suufu sarxalukaay, ba ñuy taal cuuraay
ca kawam, ruuwi ñi ñu bóom ndax seede
si ñu doon sàmm ak li ñu gëmoon kàddug
Yàlla. 10 Ñuy xaacu naan: «Boroom bu sell
bi te dëggu, ba kañ ngay nég àtte bi te
feyul nu sunu deret ci waa àddina?» 11 Ñu
jox leen ku nekk mbubb mu weex, daldi
leen ne, ñu muñ tuuti, ba kera seeni nawle
ñëw, te lim bi mat— seeni nawle ci liggéey
bi, di seeni bokk yu waa àddina waroona
bóom ni ñoom.
12 Ma xool, ba muy dindi juróom ben-
neelu tayu ga. Noonu mu am yëngu-
yëngub suuf bu mag, jant bi ñuul ni këriñ,
weer wi xonq curr ni deret. 13 Biddiiw
yi fàqe asamaan, di daanu ci kaw suuf,
ni doomi garab yu yolox di wadd, bu ko
ngelaw lu metti dee yëngal. 14 Asamaan si
dellu ni basaŋ gu ñuy taxañ, tund yépp ak
dun yépp randoo fa ñu nekkoon. 15 Noonu
buuri àddina si ak kilifa yi ak njiiti xare yi
ak boroom alal yi ak boroom kàttan yi ak
jaam yi ak gor yi, ñépp làqatuji ci xunti yi
ak ci ron doji tund yi. 16 Ñu naan tund yi ak
doj yi: «Daanuleen ci sunu kaw te nëbb nu
bëti ki toog ci gàngune mi ak meru Gàtt bi,
17 ndaxte bés bu mag, bi seen mer di feeñ,
agsi na! Ku ci mana rëcc?»

7

Ñi jóge ci metit wu réy wa

1 Gannaaw loolu ma gis ñeenti malaaka
yu taxaw ci ñeenti xéblay àddina si. Ñu
téye ñeenti ngelawi àddina, ngir ngelaw
du wol ci kaw suuf, ci géej mbaa ci genn
garab. 2 Ma gis it meneen malaaka, muy
yéeg, jóge penku, yor màndargaalu Yàlla
jiy dund. Mu daldi wax ak baat bu xumb
ñeenti malaaka ya ñu joxoon sañ-sañ,
ñu yàq suuf ak géej, 3 ne leen: «Buleen
yàqagun suuf si ak géej gi ak garab yi.
Négleen, ba ñu def màndarga ci jëwu ñiy
jaamu Yàlla sunu Boroom.»
4 Noonu ma dégg limub ñi ñu
màndargaal; ñu tollu ci téeméer ak ñeent
fukk ak ñeent ci ay junni. Ñu jóge ci giiri
bànni Israyil yépp:
5 Fukki junni ak ñaar lañu màndargaal ci
biir giiru Yuda,
fukki junni ak ñaar ci giiru Ruben,
fukki junni ak ñaar ci giiru Gàdd,
6 fukki junni ak ñaar ci giiru Aser,
fukki junni ak ñaar ci giiru Neftali,
fukki junni ak ñaar ci giiru Manase,
7 fukki junni ak ñaar ci giiru Simeyon,
fukki junni ak ñaar ci giiru Lewi,
fukki junni ak ñaar ci giiru Isakaar,
8 fukki junni ak ñaar ci giiru Sabulon,
fukki junni ak ñaar ci giiru Yuusufa,
fukki junni ak ñaar ci giiru Beñamin.

Mbooloo mu réy mi sol mbubb yu weex

9 Gannaaw loolu ma xool, gis mbooloo
mu réy, ba kenn manu koo waññ, ñu bokk
ci xeet yépp ak giir yépp ak réew yépp

ak kàllaama yépp. Ñu taxaw ca kanam
gàngune ma ak Gàtt ba. Ñu sol ay mbubb
yu weex, di màggal te di yëngal ay cari
garab ci seeni loxo, 10 naan:

«Mucc gaa ngi ci Yàlla sunu Boroom, bi
toog ci gàngune mi,
ak ci Gàtt bi!»

11 Noonu malaaka yépp taxaw, wër
gàngune ma ak mag ña ak ñeenti
mbindeef ya. Ñu dëpp seen jë ca kanam
gàngune ma, di jaamu Yàlla, 12 naan:

«Amiin! Yal na cant ak ndam, xel ak
ngërëm, teraanga, kàttan ak doole
féete ak Yàlla sunu Boroom ba fàww.
Amiin!»

13 Noonu kenn ca mag ña ne ma: «Ñi sol
mbubb yu weex yi, ñooy ñan ak fan lañu
jóge?»
14 Ma ne ko: «Sang bi, xanaa yaa ko
xam.» Mu ne ma: «Ñoo di ñi jóge ca metit
wu réy wa. Fóot nañu seeni mbubb, ba
weexal ko ci deretu Gàtt ba. 15 Loolu moo
tax

ñu nekk ci kanam gàngunem Yàlla,
di ko jaamu guddi ak bëccëg ci këram,
te ki toog ci gàngune mi dina leen yiir.
16 Dootuñu xiif, dootuñu mar.
Jant mbaa weneen tàngaay du leen lakk,
17 ndaxte Gàtt bi nekk ci diggu gàngune mi
dina leen sàmm,
yóbbu leen ca bëti ndoxum dund ma,
te Yàlla dina fomp bépp rongooñ ci seeni
bët.»

8

Gàtt ba dindi na juróom ñaareelu tayu ga

1 Gàtt ba dindi na juróom ñaareelu tayu
ga, asamaan ne selaw lu mat genn-wàllu
waxtu. 2 Noonu ma gis juróom ñaari
malaaka, yi taxaw ca kanam Yàlla, ñu
daldi leen jox juróom ñaari liit.
3 Ba loolu amee meneen malaaka ñëw,
taxaw ca wetu sarxalukaayu wurus, ba
ñuy taal cuuraay ca kawam, yor andu
cuuraayu wurus. Ñu jox ko cuuraay lu
bare, ngir mu boole ko ak ñaani gaayi
Yàlla yépp, joxe ko ci kaw sarxalukaayu
wurus ba nekk ci kanam gàngune mi.
4 Noonu saxarus cuuraay li gillee ca loxob
malaaka ma, ànd ak ñaani gaayi Yàlla ya,
jëm ca kanam Yàlla. 5 Malaaka ma jël
andu cuuraay ba, duy ko ak ay xal ca
sarxalukaay ba, daldi koy sànni ci kaw
àddina. Noonu mu am i dënnu ak i riir
ak i melax ak yëngu-yëngub suuf.

Liit ya

6 Ba mu ko defee juróom ñaari malaaka,
ya yoroon juróom ñaari liit ya, daldi
defaru di waaja liit.

7 Malaaka mu jëkk ma wol liitam. Noonu
ñu sànni ci àddina yuur ak sawara yu ñu
boole ak deret, ba tax benn ci ñetti xaaju
suuf si lakk, benn ci ñetti xaaju garab yi it
lakk, te ñax mu naat mépp lakk.
8 Ñaareelu malaaka ma wol liitam.
Noonu ñu sànni lu mel ni tundu sawara
wu réy, mu daanu ci géej gi, benn ci ñetti
xaaju géej gi soppiku deret, 9 benn ci ñetti
xaaju mbindeef yi nekk ci géej gi dee, te
benn ci ñetti xaaju gaal yi yàqu.
10 Ñetteelu malaaka ma wol liitam.
Noonu biddiiw bu réy, yànj ni jum, xawee
asamaan, daanu ci benn ci ñetti xaaju dex
yi ak ci bëti ndox yi. 11 Biddiiw boobu mi
ngi tuddoon Wextan. Nit ñu bare naan ci
ndox mi daldi dee, ndaxte ndox mi dafa
daldi wex.
12 Ñeenteelu malaaka ma wol liitam.
Noonu dóorees benn ci ñetti xaaju jant bi,
ak benn ci ñetti xaaju weer wi, ak benn ci
ñetti xaaju biddiiw yi, ba tax benn ci ñetti
xaaju leer gi lëndëm. Bëccëg bi ñàkk leer
diirub benn ci ñetti xaajam, guddi gi ñàkk
leer diirub benn ci ñetti xaajam.
13 Ma xool noonu, dégg jaxaay juy naaw
ci digg asamaan, naan ak baat bu xumb:
«Musiba, musiba! Musibaa ngi ci kaw waa
àddina, ndax liit yi yeneen ñetti malaaka
yi di wol.»

9

1 Juróomeelu malaaka ma wol liitam.
Noonu ma gis, ñu jox caabiy kàmb gu
xóot gi benn biddiiw bu xawee woon
asamaan, daanu ci kaw suuf. 2 Biddiiw
ba ubbi buntu kàmb gu xóot ga. Noonu
saxar jollee ca, su mel ni saxarus puur
bu mag, jant bi ak jaww ji lépp lëndëm
ndax saxarus kàmb ga. 3 Ay njéeréer
génn ca saxar sa, tasaaroo ci biir àddina.
Ñu jox leen kàttan gu mel ni kàttanu
jànkalaar. 4 Ñu sant leen, ñu baña laal
ñax mi ci kaw suuf, mbaa genn gàncax
walla genn meññeef, waaye ñu jublu rekk
ci nit ñu amul màndargam Yàlla ci seen
jë. 5 Santuñu leen ñu rey leen, waaye
ñu mitital leen diirub juróomi weer. Te
metit woowu ñuy indi, témboo na ak metit
wiy dal nit, bu ko jànkalaar fittee. 6 Ca
jamono yooya nit ñi dinañu sàkku dee,
waaye duñu daje ak moom. Dinañu bëgga
dee, waaye dee da leen di daw.
7 Njéeréer ya nag dañuy niroo ak fas
yu ñu waajal ngir xare. Am nañu ci
seen bopp lu mel ni kaalay wurus, te seen
xar kanam mel ni gu nit. 8 Seeni kawar
mel ni yu jigéen, seeni bëñ mel ni bëñi
gaynde. 9 Takk nañu ci seen dënn lu mel
ni kiiraayu weñ, te coow la seeni laaf di
def mel ni coowu sareeti xare yu bare

yu ñu takk fas, di xeexi. 10 Am nañu ay
geen yu am ay fitt ni jànkalaar, te ca la
seen kàttan nekk, ngir mitital nit ñi diirub
juróomi weer. 11 Buuru njéeréer yi mooy
malaakam kàmb gu xóot gi, moom lañu
tudde ci làkku ebrë, Abadon, ak ci làkku
gereg, Apolyon, liy tekki «Yàqkat».

12 Musiba mu jëkk mi jàll na, yeneen
ñaari musiba yaa ngi ñëw.

13 Juróom benneelu malaaka ma wol
liitam. Noonu ma dégg baat bu jóge
ci ñeenti béjjén, yi nekk ci koñi sarx-
alukaayu wurus, ba nekk ci kanam Yàlla,
14 mu ne juróom benneelu malaaka, ma
yoroon liit: «Yiwil ñeenti malaaka, ya
yeewe ca Efraat, dex gu mag ga.»

15 Noonu ñu daldi yiwi ñeenti malaaka,
ya ñu waajaloon ngir at moomu, weer
woowu, bés boobu ak waxtu woowu, ngir
ñu rey benn ci ñetti xaaju nit ñi. 16 Limub
gawar ga doon xareji mat na ñaari alfun-
niy alfunni. Dégg naa lim ba.

17 Nii laa gise ci peeñu mi fas ya ak
ña leen war: ñu sol kiiraay yu xonq
ni sawara, bulo ni saxar, ak mboq ni
tamarax. Boppi fas yaa nga doon nirook
boppi gaynde; sawara ak saxar ak tamarax
di génn ci seeni gémmiñ. 18 Benn ci ñetti
xaaju nit ñi dee ci ñetti musiba ya: ci
sawara ak saxar ak tamarax yi génn ci
seeni gémmiñ. 19 Ndaxte kàttanu fas yaa
ngi ci seeni gémmiñ ak ci seeni geen. Geen
yaa nga mel ni ay jaan, am ay bopp, te
ñoom lañuy mititale nit ñi.

20 Nit ñi rëcc ci musiba yooyu taxul
sax ñu tuub seeni jëfi loxo. Noppiwuñu
di jaamu rab yi ak nataali xërëm yu
ñu defare wurus ak xaalis ak xànjar ak
xeer ak dénk, yoo xam ne manuñoo gis,
manuñoo dégg mbaa ñu dox. 21 Te nit
ñooñu tuubuñu seen bóom, seen xërëm,
seen njaaloo mbaa seen càcc.

10

Malaaka yégle na ne àtte bu mujj ba agsi na

1 Noonu ma gis meneen malaaka mu am
doole, muy wàcce asamaan, làmboo niir.
Xon tiim ko, xar kanamam mel ni jant, ay
tànkam mel ni jumi sawara. 2 Yor na benn
téere bu ndaw bu ñu ubbi. Mu teg tànku
ndijooram ci géej gi, tànku càmmoñam
ci suuf si, 3 di xaacu, mel ni gaynde guy
yëmmu. Naka la xaacu, juróom ñaari
dënnu yi jib. 4 Naka la juróom ñaari
dënnu yi di jib, may waaja bind, waaye
ma dégg baat bu jóge asamaan, naan ma:
«Li juróom ñaari dënnu yi wax, na nekk
kumpa, bu ko bind.»

5 Noonu malaaka, ma ma gis, mu taxaw
ci géej gi ak suuf si, yékkati loxol ndi-
jooram, mu jëm asamaan, 6 daldi waat ci
kiy dund ba fàww, ki sàkk asamaan ak
suuf ak géej ak li ci nekk lépp; mu ne:
«Négandiku wees na, 7 waaye jamono ju
juróom ñaareelu malaaka ma wolee ci
liitam, ndogalu Yàlla dina mat, ni mu ko
waxe woon ay jaamam, yonent yi.»

8 Ci kaw loolu baat, ba ma déggoon ca
asamaan waxaat ak man, ne ma: «Demal
jël téere bi ñu ubbi ci loxob malaaka, mi
taxaw ci géej gi ak suuf si.»

9 Ma dem ca malaaka ma, laaj ko téere
bu ndaw boobu. Mu ne ma: «Jël ko te lekk
ko. Dina wex ci sa biir, waaye dina neex
ni lem ci sa gémmiñ.»

10 Noonu ma jël téere bi ci loxob
malaaka mi, daldi ko lekk, mu neex ci
sama gémmiñ ni lem, waaye bi ma ko
wannee, mu wex xat ci sama biir.

11 Gannaaw loolu ñu ne ma: «Fàww nga
wax ci kàddug Yàlla lu jëm ci réew yu bare
ak xeet yu bare ak kàllaama yu bare ak
buur yu bare.»

11

Ñaari seede yi

1 Bi loolu amee ñu jox ma nattukaay
bu mel ni yet, ne ma: «Jógal, natt kër
Yàlla gi ak sarxalukaay bi, te waññ ña fay
jaamu Yàlla. 2 Waaye bàyyil ëttu bitib
kër Yàlla gi; bu ko natt, ndaxte jébbalees
na ko ñi dul Yawut, te dinañu nappaaje
dëkk bu sell bi diirub ñeent fukki weer ak
ñaar. 3 Dinaa may sama ñaari seede yi,
ñuy wax ci kàddug Yàlla, sol ay saaku, di
toroxlu diirub junni ak ñaar téeméeri fan
ak juróom benn fukk.»

4 Ñaari seede ya nag ñoo di ñaari garabu
oliw yeek ñaari tegukaayu làmp, yi taxaw
ci kanam Boroom suuf si. 5 Su leen kenn
bëggee def lu bon, sawaraay génn ci seen
gémmiñ, daldi lakk seeni bañaale; te ku
leen bëgga def lu bon, noonu lay wara
deeye. 6 Am nañu sañ-sañu téye taw
diirub fan, yi ñuy wax ci kàddug Yàlla.
Am nañu it sañ-sañu soppi ndox yi deret
te wàcce ci kaw suuf musiba yu nekk, saa
su ñu ko bëggee.

7 Bu ñu noppee seen seede, rab wiy jóge
ci kàmb gi dina leen xeex, daan leen, rey
leen. 8 Seeni néew dinañu nekk ci péncum
dëkk bu mag, boobu ñuy wooye ci misaal
Sodom ak it Misra, fa ñu reyoon seen
Boroom ci bant. 9 Diirub ñetti fan ak genn-
wàll bépp réew ak giir ak kàllaama ak xeet
dinañu seetaan seeni néew, te duñu bàyyi
kenn suul leen. 10 Waa àddina dinañu bég
ci seen dee, di ndokkeelante ak di joqleente

ay may, ndaxte ñaari yonent ya lakkaloon
nañu waa àddina.
11 Waaye bi ñetti fan ya ak genn-wàll
wéyee, xelum dund, jóge ca Yàlla, solu
leen, ñu jóg taxaw. Noonu tiitaange gu
réy jàpp ñi leen doon seetaan. 12 Ñaari
seede ya dégg baat bu xumb ca asamaan
naan leen: «Yéegleen fii.» Noonu ñu
yéeg asamaan ci aw niir, seeni bañaale
di seetaan. 13 Ca saa sa am yëngu-yëngub
suuf bu mag, te benn ci fukki xaaju dëkk
ba daldi màbb. Juróom ñaari junniy nit
dee ci yëngu-yëngub suuf ba, te ña ca des
tiit, daldi màggal Yàllay asamaan.
14 Ñaareelu musiba mi wéy na, ñetteel
baa ngi nii di ñëw.

Juróom ñaareelu liit gi

15 Juróom ñaareelu malaaka ma wol
liitam, noonu baat yu xumb jib ca asamaan
naan:
«Nguuru àddina, jébbalaat nañu ko sunu
Boroom ak Almaseem,
te dina nguuru ba fàww.»
16 Ñaar fukki mag ak ñeent, ña toogoon ca
seen gàngune ca kanam Yàlla, daldi dëpp
seen jë ca suuf, jaamu Yàlla, 17 naan:
«Nu ngi lay gërëm, Boroom bi Yàlla, yaw
Aji Man ji,
ki nekk te nekkoon,
ndax gànjoo nga sa kàttan gu réy gi,
ngir taxawal sa nguur.
18 Xeet yi meroon nañu,
waaye sa mer wàcc na,
te jamono ji jot na,
ji ngay àttee ñi dee,
neexal say jaam yonent yi,
ak sa gaa ñi ak ñi ragal saw tur,
muy mag di ndaw,
te nga rey ñiy yàq àddina.»
19 Noonu kër Yàlla gi ci asamaan daldi
ubbiku, gaalu kóllëreg Yàlla ga daldi feeñ
ca biir kër Yàlla ga, te mu daldi am ay
melax, ay coow, ay dënnu, yëngu-yëngub
suuf ak tawu yuur bu metti.

12

Jigéen ja ak ninkinànka ja

1 Amoon na firnde ju ràññiku ju feeñ
ca asamaan, di jigéen ju làmboo jant bi,
kaalawoo fukki biddiiw ak ñaar, weer wi
nekk ci suufu tànkam. 2 Jigéenu biir
la, di yuuxu ndax metitu mat wu tar.
3 Noonu beneen firnde feeñ ca asamaan, di
ninkinànka ju réy, xonq curr te am juróom
ñaari bopp ak fukki béjjén. Ca bopp
ya am na juróom ñaari mbaxanay buur.
4 Geenam di laawaale ñetti cér yu ne benn
ca biddiiwi asamaan, di leen sànni ci suuf.
Ninkinànka ja taxaw ca kanam jigéen jay
matu, ngir lekk liir ba, bu juddoo. 5 Noonu
mu jur doom ju góor, muy ki wara jiite
xeeti àddina yépp ak yetu weñ. Waaye
ñu daldi fëkk doom ja, mu dem ca Yàlla
ak gànguneem. 6 Gannaaw loolu jigéen
ja daw, dem ca màndiŋ ma, ca dalukaay
ba ko Yàlla waajaloon ngir mu nekk fa, ñu
dundal ko fa diirub junni ak ñaar téeméeri
fan ak juróom benn fukk.
7 Noonu xare am ca asamaan ya.
Mikayel ak malaaka, ya ànd ak moom,
xeex ak ninkinànka ja, ninkinànka ja it ak
ay malaakaam feyu. 8 Waaye ninkinànka
jaa gëna néew doole; noonu ñu dàqe ko
ak toppam asamaan. 9 Daaneel nañu ko,
moom ninkinànka ju réy ji, di jaani cosaan
ji, te ñu di ko wax Tuumaalkat bi mbaa
Seytaane, moom miy nax waa àddina sépp
— daaneel nañu ko ci kaw suuf, moom ak
i malaakaam.
10 Noonu ma dégg baat bu xumb jóge
asamaan naan:
«Léegi mucc agsi na, moom ak kàttan
ak nguuru Yàlla sunu Boroom,
ak sañ-sañu Almaseem,
ndaxte ki daan tuumaal sunuy bokk,
di leen sosal guddi ak bëccëg ci kanam
Yàlla sunu Boroom,
kooka daaneel nañu ko.
11 Fekk not nañu ko jaarale ko ci deretu
Gàtt ba
ak seen seedes ngëm,
te soppuñu seen bakkan ba ragala dee.
12 Looloo tax, na asamaan ak ñi ci dëkk
bànneexu!
Musiba ci kaw suuf ak ci biir géej!
Ndaxte Seytaane wàcc na ci yéen,
ànd ak mer mu tàng,
ndaxte xam na ne jot gi ko dese barewul.»
13 Ba ninkinànka ja gisee ne daaneel
nañu ko ci kaw suuf, mu dàq jigéen, ja
juroon doom ju góor ja. 14 Noonu ñu
jox jigéen ja ñaari laafi jaxaay ja, ngir
mu naaw, ba sore ninkinànka ja, dem ca
màndiŋ ma ca bérabam, ñu dundal ko
fa ab diir, ay diir ak genn-wàllu diir*.
15 Ninkinànka ja buusu ndox mu bare ni
dex ca gannaaw jigéen ja, ngir yóbbaale
ko ca. 16 Waaye suuf wallu jigéen ja,
naan dex, ga ninkinànka ja buusu woon.
17 Ninkinànka ja mere jigéen ja, daldi
xeexi ak ñi des ciy doomam, di ñiy sàmm
ndigali Yàlla tey sax ci di seedeel Yeesu.
18 Noonu mu taxaw ca tefesu géej ga.

13

Ñaari rab yi

1 Noonu ma gis génn ca géej ga, rab wu
am fukki béjjén ak juróom ñaari bopp. Ci

* **12:14** Maanaam ñetti at ak genn-wàll.

kaw béjjénam ya amoon na fukki mbax-
anay buur; ca bopp ya turi xarab Yàlla.
2 Rab wa ma gis ma nga mel ni segg, tànk
ya mel ni yu rab wu ñuy wax urs, gémmiñ
ga mel ni gu gaynde. Ninkinànka ja jox ko
kàttanam ak nguuram ak sañ-sañam bu
réy. 3 Benn ca bopp ya mel ni dafa gaañu
ba dee. Waaye gaañu-gaañu ba daldi wér.
Waa àddina sépp yéemu, daldi topp rab
wa. 4 Ñu jaamu ninkinànka ja ndax li mu
joxoon sañ-sañ rab wa, di jaamu it rab
wa, naan: «Rab wi amul moroom, kenn
manula xeex ak moom.»

5 Noonu mayees ko mu am gémmiñ, muy
jay boppam te di xarab turu Yàlla. Mayees
ko it sañ-sañu jëf ci kaw suuf diirub ñeent
fukki weer ak ñaar. 6 Noonu mu tàmbalee
xarab Yàlla, di xarab aw turam, dalam,
ak ñi dëkk ci asamaan. 7 Mayees ko, mu
xare ak gaayi Yàlla yi te not leen. Mayees
ko it sañ-sañ ci kaw bépp giir ak réew
ak kàllaama ak xeet. 8 Waa àddina sépp
dinañu ko jaamu, ñooñu ñu bindul seeni
tur, li dale ci njàlbéenu àddina, ci téereb
dund bu Gàtt bi ñu rendi.

9 Yaw mi am ay nopp, déglul.

10 Ku Yàlla dogal, ñu war laa jàpp njaam,
dinañu la jàpp njaam.
Ku Yàlla dogal, ñu war laa rey ak jaasi,
dinañu la rey ak jaasi.
Looloo tax gaayi Yàlla yi wara muñ te
takku.

Rab wi génn ci suuf, di naaféq, bi mbubboo yonent

11 Noonu ma gis weneen rab di génn ci
suuf. Am na ñaari béjjén yu mel ni yu
gàtt, waaye di wax ni ninkinànka. 12 Muy
jëf ak sañ-sañu rab wu jëkk wa ci turam,
di sant waa àddina sépp, ñu jaamu rab
wu jëkk, woowu am gaañu-gaañu ba ko
rey, waaye daldi wér. 13 Muy def kéemaan
yu réy, ba dem sax bay wàcce ci kaw
suuf sawara su jóge asamaan, nit ñi di gis.
14 Noonu mu nax waa àddina ci kéemaan,
yi mu am sañ-sañu def ci turu rab wu
jëkk wa. Mu sant waa àddina, ñu def
nataalu rab, wi am gaañu-gaañub jaasi
tey dund. 15 Mayees ko it, mu dundloo
nataalu rab wa, waxloo ko, ba képp ku
jaamuwul nataalu rab wa rekk ñu rey
la. 16 Mu def it ba ñépp, mag ak ndaw,
buur ak baadoolo, gor ak jaam, ñépp am
màndarga ci seen loxol ndijoor walla ci
seen jë, 17 ba kenn du mana jënd mbaa
mu jaay te amul màndargam rab wi,
maanaam turam walla siifar bu méngoo
ak turam.

18 Lii nag mooy laaj xel: ku am xel dina
mana waññ siifaru rab wi, ndaxte siifar
boobu méngoo na ak bu nit, di juróom
benni téeméer ak juróom benn fukk ak
juróom benn.

14

Gàtt ba ak ñi jébbalu ci Yàlla

1 Ma xool noonu, gis Gàtt ba taxaw ci
tundu Siyoŋ, ànd ak téeméer ak ñeent
fukk ak ñeenti junniy nit, te ñu bind ci
seen jë turu Gàtt ba ak turu Baayam. 2 Ma
dégg baat bu jóge asamaan, buy riir ni
duusi géej, ni riiru dënnu gu réy. Baat
ba ma dégg mel ni baati xalamkat yuy
xalam. 3 Nit ñu bare ñooñu taxaw ca
kanam gàngune ma ak ñeenti mbindeef
ya ak mag ña, di woy woy wu bees. Kenn
manula jàng woy wa, ku dul téeméer ak
ñeent fukk ak ñeenti junniy nit, ñooñu ñu
jote àddina. 4 Ñoo di ñi taqul sobey jigéen,
ndaxte saxal nañu seen bopp ci sellaay. Ñu
nga topp Gàtt ba fépp fu mu jëm. Yàlla jot
na leen ci biir nit ñi, ñu jébbalu ci Yàlla ak
ci Gàtt bi, mel ni tànneefu ngóob mi ñuy
sédde Yàlla, 5 te fen masula génn ci seen
gémmiñ. Amuñu benn sikk.

Ñetti malaaka yégle nañu àttey Yàlla

6 Noonu ma gis meneen malaaka naaw
ca digg asamaan, yor xibaar bi sax, di ko
yégal waa àddina— xeet yépp ak giir yépp
ak kàllaama yépp ak réew yépp. 7 Ma
nga doon xaacu naan: «Ragal-leen Yàlla
te jox ko ndam li, ndaxte waxtuw àtteem
jot na. Jaamuleen ki sàkk asamaan ak suuf
ak géej ak bëti ndox yi.»

8 Meneen malaaka, di ñaareel bi, topp
ca naan: «Daanu na! Babilon, dëkk bu
mag, bi daan màndil réew yépp ak biiñu
njaaloom, daanu na.»

9 Meneen malaaka, di ñetteel bi, topp
ca, di xaacu naan: «Ku jaamu rab wi ak
nataalam te nangoo am màndargaam ci
jëëm walla ci loxoom, 10 dina naan moom
itam biiñu xadarub Yàlla bi kenn raxul,
ñu sotti ko ci koppu meram. Te dees na
ko mbugal ci sawara ak tamarax ci kanam
malaaka yu sell yi ak Gàtt bi, 11 te saxar
siy jóge ci seen mbugal dina gilli ba fàww.
Ñooñu di jaamu rab wi ak nataalam, ak
képp ku nangoo jot màndargam turam,
duñu noppalu guddi ak bëccëg.»

12 Looloo tax gaayi Yàlla yi wara muñ,
ñooñuy sàmm ndigali Yàlla yi ak ngëm ci
Yeesu.

13 Noonu ma dégg baat ci asamaan naan:
«Bindal: "Bés ni tey, ñi nekk ci Boroom
bi te dee, barkeel nañu."» Xelum Yàlla
nee na: «Waaw, dinañu noppalu ci seeni
coono, ndaxte seeni jëf a nga leen di xaar.»

Góob nañu àddina si

14 Ma xool noonu, gis niir wu weex ak ku
ca toog, niroo ak doomu nit, takk kaalag

wurus ca bopp ba, yor sàrt bu ñaw. 15 Te
meneen malaaka génn ca kër Yàlla ga, di
wax ak baat bu xumb ak ka toogoon ca
niir wa, ne ko: «Dawalal sa sàrt te góob,
ndaxte ngóob jot na, te lépp ñor na ci kaw
suuf.»
16 Noonu ka toogoon ca kaw niir wa
dawal sàrtam ci kaw suuf, góob àddina
sépp.
17 Bi loolu amee meneen malaaka génn
ca kër Yàlla ga nekk ca asamaan, yor
moom itam sàrt bu ñaw. 18 Noonu meneen
malaaka, ma am sañ-sañ ca sawara sa,
jóge ca sarxalukaayu cuuraay ba, daldi
wax ak baat bu xumb ak malaaka, ma yor
sàrt bu ñaw ba, ne ko: «Dawalal sa sàrt
bu ñaw bi te dagg cëggu reseñ yu àddina,
ndaxte ñor nañu.»
19 Noonu malaaka ma daldi dawal
sàrtam ci àddina, dagg reseñ yi, sànni leen
ci biir segalukaay bu réy bu merum Yàlla.
20 Ñu nal reseñ ya ca segalukaay, ba ca
gannaaw dëkk ba, deret génn ca, ba agsi
ci laabi fas yi, te wal ba ëmb lu mat ñetti
téeméeri kilomet.

15

Malaaka ya taawu musiba yu mujj yi

1 Noonu ma gis ca asamaan beneen
firnde ju réy tey yéeme: juróom ñaari
malaaka yu taawu juróom ñaari musiba,
ñuy yu mujj ya, ndaxte ñoom ñooy matal
merum Yàlla. 2 Noonu ma gis lu mel ni
géej gu leer ni weer bu set buy ray-rayi ak
sawara. Ña notoon rab wa ak nataalam ak
siifar bu méngoo ak turam, ñoo taxaw ca
géej gu leer ga, yor xalam yu leen Yàlla jox.
3 Ñuy woy woyu Musaa jaamu Yàlla bi, ak
woyu Gàtt ba, naan:
«Say jëf réy nañu te yéeme,
yaw Boroom bi Yàlla, Aji Man ji.
Say yoon jub nañu te dëggu,
yaw Buur bi fiy sax ba abadan.
4 Ku la ragalul, Boroom bi?
Ku dul màggal saw tur?
Kenn, ndaxte yaw rekk yaa sell.
Xeet yépp dinañu dikk, jaamu la,
ndax say àtte bir na ñépp.»
5 Gannaaw loolu ma xool, noonu kër
Yàlla ubbiku ca asamaan, muy xaymab
màggalukaay, bi ëmb li Yàlla seede.
6 Juróom ñaari malaaka, ya taawu juróom
ñaari musiba ya, daldi génn ca kër Yàlla
ga. Ñu sol mbubb* yu set te weex bay
lerax, laxasaayoo ngañaayi wurus ba ci
seen dënn. 7 Noonu kenn ci ñeenti
mbindeef ya jox juróom ñaari malaaka
ya juróom ñaari ndabi wurus yu fees ak
merum Yàlla jiy dund ba fàww. 8 Kër Yàlla
ga fees ak saxar ndax leeraayu ndamu
Yàlla ak kàttanam. Te kenn manatula
dugg ca kër Yàlla ga, ba kera juróom
ñaari musiba, ya juróom ñaari malaaka ya
taawu, di mat.

16

Ndab ya def merum Yàlla

1 Noonu ma dégg baat bu xumb bu
jóge ca kër Yàlla ga, naan juróom ñaari
malaaka ya: «Demleen sotti ci àddina
juróom ñaari ndabi merum Yàlla yi.»
2 Noonu malaaka mu jëkk ma dem, sotti
ndabam ci àddina, ba woppi taab ju bon
te metti dal nit, ña am màndargam rab wa
tey jaamu nataalam.
3 Ñaareelu malaaka ma sotti ndabam ci
géej gi. Mu soppiku deret ni deretu néew,
ba lépp luy dund te nekkoon ci géej gi dee.
4 Ñetteelu malaaka ma sotti ndabam ci
dex yi ak ci bëti ndox yi. Ñu daldi nekk
deret. 5 Noonu ma dégg malaaka mi am
sañ-sañ ci ndox yi naan:
«Ku jub nga, yaw ki nekk te nekkoon,
yaw Aji Sell ji, ci li nga dogal àtte yooyu.
6 Ndaxte tuur nañu deretu sa gaa ñi ak ju
yonent yi,
yaw it fey nga leen seen bor,
jox leen deret, ñu naan.»
7 Ma dégge baat jibe ca sarxalukaayu
cuuraay ba naan:
«Waaw, Boroom bi Yàlla, Aji Man ji,
say àtte dëggu nañu te jub.»
8 Ñeenteelu malaaka ma tuur ndabam ci
jant bi. Noonu ñu jox ko sañ-sañu lakk nit
ñi ak tàngaayam. 9 Naaj wu metti di lakk
nit ñi, ñu daldi xarab turu Yàlla, ji am sañ-
sañ ci kaw musiba yooyu. Waaye tuubuñu
sax seeni bàkkaar, ngir jox ko ndam li.
10 Juróomeelu malaaka ma tuur ndabam
ci kaw gàngunem rab wa. Noonu lëndëm
muur nguuram. Nit ñi di màtt seeni
làmmiñ ndax metit, 11 ñuy xarab Yàllay
asamaan ndax seeni metit ak seeni taab.
Waaye tuubuñu seeni jëf.
12 Juróom benneelu malaaka ma sotti
ndabam ci dex gu mag, gi ñuy wax Efraat,
ndox ma daldi ŋiis, ngir waajal yoonu
buuri penku, yiy ñëw. 13 Noonu ma gis
ñetti rab yu bon yu mel niy mbott, génn
ci gémmiñi ninkinànka ja ak rab wa ak
naaféq, ba mbubboo yonent. 14 Ay rabi
Seytaane lañu woon, yuy def ay kéemaan
te di dem ci buuri àddina sépp, di leen
dajale, ngir xeex biy am ci bés bu mag, bi
Yàlla Aji Man ji jagleele boppam.
15 «Maa ngi ñëw nib sàcc. Bég nga, yaw
mi nelawul te di wottu say yére, ngir baña
dox yaramu neen, ñuy gis sa gàcce.»

* **15:6** mbubb yi: ràbbe nañu ko wëñ gu weex gu ñu tudde lẽ.

16 Noonu rab ya dajale buuri àddina si ci
bérab bu tudd ci làkku ebrë Armagedon.

17 Ci kaw loolu juróom ñaareelu
malaaka ma sotti ndabam ci ngelaw.
Noonu baat bu xumb jóge ca gàngune
ma ca kër Yàlla ga, naan: «Lépp mat
na.» 18 Noonu mu am ay melax ay riir
ay dënnu ak yëngu-yëngub suuf bu mag,
boo xam ne bési cosaan ba léegi, masu faa
am. Yëngu-yëngub suuf si réye na noonu.
19 Dëkk bu mag ba xàjjalikoo ñetti cér, te
dëkki xeet yi màbb. Noonu Yàlla daldi
fàttaliku Babilon bu mag ba, ngir jox ko
koppu meram mu tàng ma, ba mu màndi.
20 Dun yépp daldi ne mes, te kenn gisatul
tund ya. 21 Tawu yuur, donj wu nekk
tollu ci ñeent fukki kilo, daldi daanoo
asamaan ci kaw nit ñi, ñuy xarab Yàlla
ndax musibam yuur ga, ndaxte musiba
ma dafa metti woon lool.

17

Jigéenu moykat bu mag ba

1 Gannaaw loolu benn ci juróom ñaari
malaaka, ya taawu juróom ñaari ndab ya,
ñëw ne ma: «Kaay, ma won la mbugalu
jigéenu moykat bu mag, bi toog ci dex yu
bare. 2 Moom la buuri àddina si àndal ci
seen njaaloo. Ci biiñu moy Yàllaam la waa
àddina màndee.»

3 Noonu Xelum Yàlla solu ma, malaaka
ma yóbbu ma ca màndiŋ ma. Foofa ma
gis fa jigéen ju war rab wu xonq te am
juróom ñaari bopp ak fukki béjjén, yaram
wa fees ak turi xarab Yàlla. 4 Jigéen ja sol
lu yolet te xonq, takk wurus ak jamaa ak
ay per. Yoroon na koppu wurus bu fees ak
ñaawteef ak sobeem. 5 Bindoon nañu ci
jëëm tur wii ëmb kumpa, mu di: Babilon
mu mag mi, ndeyi jigéeni moykat yi ak
ñaawteefi àddina yi. 6 Ma gis jigéen ja
màndi ci deretu gaayi Yàlla yi, ci deretu
ñi doon seedeel Yeesu.

Naka laa ko gis, ma daldi jaaxle lool.
7 Malaaka ma ne ma: «Lu tax nga jaaxle?
Dinaa la leeralal kumpag jigéen ji ak rab,
wi mu war te am juróom ñaari bopp ak
fukki béjjén. 8 Rab wi nga gis nekkoon
na waaye nekkatul. Dina génn ca kàmb
gu xóot ga, ba noppi sànku. Noonu
waa àddina, ñi ñu bindul seeni tur, li
dale ci njàlbéenu àddina, ci téereb dund
bi, dinañu yéemu, bu ñu gisee rab wi,
ndaxte nekkoon na waaye nekkatul te dina
nekkaat.

9 «Xam lii nag moo laaj xel. Juróom
ñaari bopp ya ñooy juróom ñaari tund,
yi jigéen ji toog ci seen kaw. Juróom
ñaari buur lañu itam: 10 juróom daanu
nañu, kenn kaa ngi fi, ki ci des ñëwagul,
te bu ñëwee, dina fi wara nekk ab diir.
11 Rab wi nekkoon te nekkatul nag, moom
ci boppam moo di juróom ñetteelu buur
bi, te ci juróom ñaar yi la bokk. Ma nga
jëm sànkute.

12 «Fukki béjjén yi nga gis, fukki buur
lañu yu jotagul nguur. Waaye dinañu jot
sañ-sañ diirub waxtu, ñuy nguuru ak rab
wi. 13 Ñoo bokk mébét, di jox seen kàttan
ak seen sañ-sañ rab wi. 14 Dinañu xare
ak Gàtt bi, waaye Gàtt bi dina leen daan,
ndaxte mooy Kilifag kilifa yi, di Buuru
buur yi. Te am toppam, di ñi mu woo te
tànn leen, te ñu takku ci moom, dinañu
daanandoo ak moom.»

15 Mu neeti ma: «Dex yi nga gis jigéenu
moykat ja toog ca kaw, mooy réew yi ak
mbooloo yi ak xeet yi ak kàllaama yi.
16 Fukki béjjén yi nga gis, ñoom ak rab
wa, dinañu bañ jigéenu moykat ja, futti
ko ci lépp, def ko yaramu neen. Dinañu
lekk suuxam, ba noppi lakk ko ci sawara.
17 Ndaxte Yàlla def na ci seen xol, ñu matal
la mu naroon. Noonu dinañu ànd, jébbal
seen nguur rab wi, ba kera li Yàlla wax di
mat. 18 Te jigéen ji nga gis, moo di dëkk bu
mag, biy nguuru ci kaw buuri àddina si.»

18

Babilon daanu na

1 Gannaaw loolu ma gis meneen
malaaka mu wàcce ca asamaan, yor sañ-
sañ bu réy, te leeraayam daj na àddina
sépp. 2 Mu daldi xaacu naan: «Daanu na!
Babilon mu mag ma daanu na! Léegi
dëkkukaayu jinne la, ak bépp rab wu
bon ak bépp picc mu daganul te araam.
3 Ndaxte jox na xeeti àddina yépp, ñu
naan ci koppu nafsoom ak njaaloom, ba
ñu màndi. Buuri àddina ànd nañu ak
moom ci njaaloo, te baana-baanay àddina
woomle nañu ndax li mu bëgg mbuux.»

4 Noonu ma dégg beneen baat bu jóge
asamaan naan: «Génnleen ci biiram, yéen
samay gaay, ngir ngeen baña bokk ci ay
bàkkaaram te baña am cér ci musiba yi
koy dal. 5 Ndaxte ay bàkkaaram dajaloo
nañu ba ci asamaan, te Yàlla fàttaliku
na ay jëfam yu bon. 6 Dellooleen ko
li mu defoon, feyleen ko ñaar ci li mu
lebaloon, feesal-leen koppam ak naan gu
gëna wex ñaari yoon naan ga mu joxe
woon. 7 Joxleen ko ci coono ak naqar, lu
tollu ni tiitar ak mbuux, ba mu dencaloon
boppam. Gannaaw nee woon na ci xelam:
“Maa ngi toog fii ni buur, duma ab jëtun te
duma ténj mukk,” 8 looloo tax ba musiba,
yii ñu ko sédd, dinañu ñëw ci benn bés,
ñu di mbas, ténj ak xiif, ñu di ko lakk ba
mu jeex, ndaxte Yàlla Boroom bi ko àtte,
ku am kàttan la.»

9 Buuri àddina yépp, yi àndoon ak
moom ci njaaloo ak mbuux, bu ñu séenee
saxar siy jollee ci taal bi ñu koy lakke,
dinañu yuuxu, di ko jooy. 10 Dinañu tiit
ndax coonoom, ba dàndu lu sore, naan:
«Ngalla yaw! Ngalla yaw, dëkk bu mag bi,
Babilon mi am kàttan!
Benn waxtu rekk doy na, ngir sab àtte
mat!»
11 Baana-baana yi ci kaw suuf di jooy,
di ko naqarlu, ndaxte kenn dootul jënd
seen njaay: 12 seen wurus ak seen xaalis
ak seeni jamaa ak yeneen per; seeni piis
yu rafet ak piis yu yolet, yu ray-ray, yu
xonq; seen dénk wu xeeñ ak seen yëf yi
ñu defare bëñi ñay walla dénk wu jafe
walla xànjar walla weñ walla marbë; 13 ak
bant yuy safal ak gàncax gu xeeñ ak xeeti
cuuraay yu bare ak latkoloñ ak biiñ ak diw
ak sungufu lay-layaat ak pepp ak i nag ak
i xar ak i fas ak i sareeti xare ak i jaam, ba
ci bakkani nit.
14 Dinañu wax naan: «Yëf yi nga
bëggoona am raw nañu la, te lépp luy
yafal walla col gu rafet ñàkk nga ko, te
kenn du ko gisaat!»
15 Baana-baana, yi daan jaay yëf yooyu
ba woomle, dinañu sore ndax ragal
coonoom. Dinañu jooy di naqarlu, 16 naan:
«Ngalla yaw! Ngalla yaw, dëkk bu mag,
bi soloon yére yu rafet, yu yolet te xonq,
daan takk wurus ak jamaa ak per,
17 sa alal ju bare jépp naaw na ci waxtu!»
Noonu ñépp ñiy dawal gaal ak ñi ciy
tukki ak ñi ciy liggéey ak ñi ciy baana-
baana, ñépp di sore bérab boobu, 18 te bu
ñu séenee saxar sa cay jollee, naan: «Ndax
dëkk bu niroo woon ak dëkk bu mag bii
mas na am?»
19 Ñuy xëpp suuf ci seen bopp, di jooy,
di naqarlu te naan:
«Ngalla yaw! Ngalla yaw, dëkk bu mag bi
nga xam ne
ci la boroom gaal yépp woomle ndax sa
barele,
ci waxtu nga gental.
20 Yaw asamaan, bégal ci li ñu ko yàq!
Yéen itam gaayi Yàlla yi, ndaw yi ak yonent
yi, bégleen,
ndaxte Yàlla àtte na ko, ba feyul leen.»
21 Noonu malaaka mu am doole jël doj
wu réy, sànni ko ci géej gi, naan:
«Nii lañuy sànnee ak doole Babilon dëkk
bu mag bi,
mu ne meŋŋ.
22 Buumi xalam yi ak baati woykat yi ak
toxoro yi ak liit yi,
kenn dootu ko dégg ci yaw.
Liggéeykat bu xareñ bu mu mana doon,
kenn dootu ko gis ci yaw.
Kandaŋu gënn,
kenn du ko déggati ci yaw.
23 Niitug làmp du tàkkati,
te baatu boroom séet ak séetam dootul jib
ci yaw ba fàww.
Ndaxte say baana-baana ñoo yilifoon
àddina,
te xeet yépp réer nañu ndax say luxus.»
24 Deretu yonent yi ak gaayi Yàlla yi ak
ñépp ñi ñu rey ci kaw suuf, ci moom
Babilon lañu ko fa fekk.

19

Aleluya!

1 Gannaaw loolu ma dégg lu mel ni baat
bu xumb bu jollee ca mbooloo mu bare ca
asamaan, naan:
«Aleluya!
Mucc, ndam ak kàttan, Yàlla sunu Boroom
moo ko moom.
2 Ay àtteem dañoo dëggu te jub!
Ndaxte àtte na jigéenu moykat bu mag,
bi daan yàq àddina si ak njaaloom,
te feyul na noonu jaami Yàlla, yi mu daan
rey.»
3 Ñu tegaat ca ne:
«Aleluya!
Saxarus lakku dëkk baa ngi jolli ba fàww!»
4 Noonu ñaar fukki mag ña ak ñeent, ak
ñeenti mbindeef ya, daldi sukk di jaamu
Yàlla, moom mi toog ca gàngune ma. Ñu
naan:
«Amiin! Aleluya!»
5 Noonu baat jibe ca gàngune ma naan:
«Màggal-leen Yàlla sunu Boroom,
yéen ñépp ñi di ay jaamam,
yéen ñi ko ragal, mag ak ndaw.»
6 Ma dégg lu mel ni baatu mbooloo mu
bare, mel ni riiru duusi géej, ni yënguy
dënnu yu réy, naan:
«Aleluya!
Sunu Boroom Yàlla Aji Man ji dugg na ci
nguuram!
7 Nanu bég te bànneexu te jox ko ndam li,
ndaxte céetu Gàtt bi agsi na, séet bi waaj
na!
8 May nañu ko, mu sol mbubb mu set te
weex bay lerax.»
Mbubb mu weex moomu day misaal
njubtey gaayi Yàlla yi.
9 Gannaaw loolu malaaka ma ne ma:
«Bindal lii: "Yéen ñi ñu woo ci reeri céetu
Gàtt ba, barkeel ngeen."» Mu teg ca ne ma:
«Kàddu yii ñooy kàdduy Yàlla, di kàddu
yu dëggu.»
10 Noonu ma daanu ci ay tànkam, bëgg
koo jaamu. Mu ne ma: «Moytu koo def;
sa nawle laa ci liggéey bi, di kenn ci say
bokk, yiy sax ci seedeel Yeesu. Jaamul
Yàlla. Ndaxte seedes Yeesu mooy xel miy
solu yonent yi.»

Ki war fas wu weex

11 Bi loolu wéyee ma gis asamaan ub-
biku. Noonu fas wu weex feeñ. Ki ko war
ma nga tudd Ku Takku te Dëggu, te ci njub
lay àtte ak a xare. 12 Ay bëtam di xuyy ni
sawara, te mu am mbaxanay buur yu bare
ca boppam. Bind nañu ci moom tur wu
kenn xamul ku dul moom. 13 Sol na mbubb
mu ñu sóob ci deret, te Kàddug Yàlla mooy
turam. 14 Xarekat yi nekk ci asamaan topp
ci moom, war ay fas yu weex, sol mbubb
yu weex te set. 15 Am na jaasi ju ñaw juy
génn ci gémmiñam, ngir dóor xeet yi, mu
di leen jiitee yetu weñ, te mooy nappaaje
reseñ yi ci segalukaayu mer mu tàng mu
Yàlla Aji Man ji. 16 Ci mbubbam ak ci
poojam bind nañu ci tur wii: Buuru buur
yi, Kilifag kilifa yi.
17 Noonu ma gis malaaka mu taxaw ci
jant bi. Mu wax ak baat bu xumb ak
picc, yiy naaw ci digg asamaan, ne leen:
«Ñëwleen teewesi reer bu mag bu Yàlla,
18 ngeen lekk suuxi buur yi, njiiti xare yi
ak boroom kàttan yi, suuxi fas yi ak seeni
gawar, suuxi ñépp: gor ak jaam, mag ak
ndaw.»
19 Noonu ma gis rab wa, buuri àddina
si ak seeni xarekat dajaloo ngir xareji ak
ki war fas wa ak ay xarekatam. 20 Ñu
jàpp rab wa, moom ak naaféq ba mbubboo
yonent, ba daan def ca turu rab wa ay
kéemaan yu mu naxe ñi nangu woona am
màndargam rab wa te jaamu nataalam.
Ñoom ñaar ñépp sànni nañu leen ñuy
dund ca déegu sawara ak tamarax buy
tàkk. 21 Ña ca des, jaasi, jay génn ca
gémmiñu ka toog ca fas wa, rey leen; picc
yépp lekk, ba regg ci seeni suux.

20

Nguuru Kirist diirub junniy at

1 Noonu ma gis malaaka mu wàcce ca
asamaan, yor caabiy kàmb ga ak càllala
gu réy. 2 Mu jàpp ninkinànka ja, di jaani
cosaan ja, muy Tuumaalkat bi, maanaam
Seytaane. Malaaka ma yeew ko diirub
junniy at, 3 sànni ko ci kàmb gi, tëj ko, sakk
bunt bi ko tiim ci kaw. Noonu du nax xeet
yi, ba kera junniy at yi di mat. Gannaaw
loolu fàww ñu yiwi ko diir bu gàtt.
4 Noonu ma gis ay gàngune, ñu jox ña
ca toog sañ-sañu àtte. Noonu ma gis
ruuwi ñi ñu bóomoon ndax li ñu doon
seedeel Yeesu te gëm kàddug Yàlla. Ñooñu
jaamuwuñu rab wa mbaa nataalam, te
nanguwuñoo am màndargam rab wa ca
seen jë mbaa seen loxo. Ñu daldi dekki, di
nguuru ak Kirist diirub junniy at. 5 Yeneen
néew yi duñu dekki, fi ak junniy at yi
matul. Loolu moo di ndekkite lu jëkk li.
6 Ñi bokk ci ndekkite lu jëkk li, barkeel
nañu te sell! Ñaareelu dee gi du leen
manal dara. Waaye dinañu doon sarx-
alkati Yàlla ak Kirist, tey nguuru ak moom
junniy at.

Seytaane ci déegu sawara sa ba fàww

7 Bu junniy at ya matee, dinañu yiwi
Seytaane ca kasoom, 8 te dina dem naxi
xeet yi ci ñeenti xéblay àddina, maanaam
ñoom Gog ak Magog*. Dina leen dajale
ngir xare, te dinañu bare ni peppi suuf
cig tefes. 9 Dinañu sam suuf sépp, di wër
dalu gaayi Yàlla yi ak dëkk, bi Yàlla bëgg.
Waaye sawara daldi jóge asamaan, lakk
leen. 10 Dees na jàpp Seytaane, mi leen
daan nax, sànni ko ci déegu sawara ak
tamarax bi, mu fekki rab wa ak naaféq
ba mbubboo yonent. Foofa dinañu leen
mbugal guddi ak bëccëg ba fàww.

Bés pénc ba

11 Noonu ma gis gàngune mu mag te
weex, ak ka ca toog. Asamaan ak suuf daw,
sore ko, ba ne mes. 12 Ma gis néew ya, mag
ak ndaw, ñu taxaw ca kanam gàngune ma.
Ñu daldi ubbi ay téere, ubbi itam beneen
téere, téereb dund bi. Ñu àtte néew ya,
ku nekk ci say jëf, ni ñu ko binde woon
ca téere ya. 13 Noonu géej gëq néew, yi
nekkoon ci moom; dee ak barsàq delloo
néew, ya ñu yoroon. Ñu àtte ñépp ci seeni
jëf. 14 Ñu jàpp dee ak barsàq, sànni ca
déegu sawara sa. Déegu sawara soosu
moo di ñaareelu dee. 15 Képp ku ñu bindul
sa tur ci téereb dund bi, dees na la sànni
ci déegu sawara si.

21

Asamaan ak suuf yu bees yi

1 Noonu ma gis asamaan su bees ak suuf
su bees, ndaxte asamaan su jëkk sa ak suuf
su jëkk sa wéyoon nañu, te géej gi amatul.
2 Ma gis, wàcce ca asamaan, jóge ca wetu
Yàlla, Yerusalem gu bees gi, dëkk bu sell,
bi ñu waajal ba mu jekk ni séet buy nég
jëkkëram. 3 Ma dégg baat bu xumb jibe
ca gàngune ma naan: «Dalub Yàllaa ngi
ci biir nit ñi. Dina dëkk ak ñoom, nit ñi
dinañu nekk ay gaayam, te moom Yàlla
ci boppam dina ànd ak ñoom, nekk Yàlla
seen Boroom. 4 Dina fomp bépp rongooñ
ci seeni bët; te dee dootul am walla naqar
walla jooy walla metit, ndaxte yëf yu jëkk
ya wéy nañu.»
5 Noonu ki toog ca gàngune ma ne:
«Maa ngi yeesal lépp!» Mu ne ma:
«Bindal, ndaxte kàddu yii yu wóor lañu
te dëggu.» 6 Mu teg ca ne ma: «Lépp mat
na! Maay Alfa di Omega, di njàlbéen gi,

* **20:8** Gog ak Magog ñooy misaal bañaaley Yàlla ak yu gaayi Yàlla yi, ni ko yonent Yàlla Esekiyel waxe woon.

di muj gi. Ku mar, dinaa la may ci bëtu
ndoxum dund mi, te doo fey dara. 7 Ku
daan, dinga am cér ci mbir yii. Dinaa nekk
Yàlla sa Boroom, te dinga nekk doom ci
man. 8 Waaye ñi ragal ak ñi gëmul ak ñiy
def lu ñaaw ak ñiy bóome ak ñiy njaaloo
ak luxuskat yi ak xërëmkat yi ak fenkat
yépp, seen añ moo di déegu sawara bi ànd
ak tamarax. Loolu mooy ñaareelu dee gi.»

9 Gannaaw loolu benn malaaka ñëw, mi
bokk ca juróom ñaari malaaka, ya yoroon
juróom ñaari ndabi musiba yu mujj ya, ne
ma: «Ñëwal, ma won la séet bi, soxnas
Gàtt bi.»

10 Noonu Xelum Yàlla solu ma, malaaka
ma yóbbu ma ci kaw tund wu réya réy.
Noonu mu won ma Yerusalem, dëkk bu
sell bi, muy wàcce ci asamaan, jóge ca
wetu Yàlla, 11 ànd ak ndamu Yàlla. Leer-
aayam mel ni leeraayu per bu jafe lool, ni
jamaa buy ray-rayi. 12 Miir bu réy te kawe
moo ko wër te am fukki bunt ak ñaar, bu
ca nekk malaaka taxaw ca wet ga. Ca bunt
ya bind nañu ca fukki tur ak ñaar, yu giiri
bànni Israyil. 13 Ca penku am na fa ñetti
bunt; ca nor ñett; ca sudd ñett ak ñett ca
sowu. 14 Samp nañu miiru dëkk ba ci fukki
fondamaa ak ñaar, yu ñu bind turi fukki
ndawi Gàtt ba ak ñaar.

15 Ki doon wax ak man amoon na
nattukaay, di bantu wurus bu mu doon
natte dëkk ba ak miir ba ko wër, ak bunt
ya. 16 Dëkk ba dafa kaare, guddaay ba
ak yaatuwaay ba ñoo tolloo. Mu natt
dëkk ba ak bant ba mu yor. Guddaay
ba ak yaatuwaay ba ak taxawaay ba lépp
tolloo, di fukki junni ak ñaar ciy estat*.
17 Malaaka ma natt miir ba nattub nit,
fekk miir ba di téeméer ak ñeent fukk ak
ñeenti xasab†. 18 Miir ba, jamaa lañu ko
liggéeye, te dëkk ba di wurusu ngalam,
leer ni weer bu set. 19 Fondamaay miiru
dëkk ba rafetale nañu leen xeeti per yu
nekk.

Fondamaa bu jëkk ba jamaa la;

ñaareel ba, per bu bulo bu ñuy wax safiir;

ñetteel ba, per bu wert bu ñuy wax kalseduwan;

ñeenteel ba, per bu wert te lerax, bu ñuy wax emëróot;

20 juróomeel ba, per bu xonq bu ñuy wax sardonigsë;

juróom benneel ba, per bu xonq curr bu ñuy wax sarduwan;

juróom ñaareel ba, per bu mboq bu ñuy wax kirisolit;

juróom ñetteel ba, per bu wert ni géej bu ñuy wax beril;

juróom ñeenteel ba, per bu mboq bu ñuy wax topaas;

fukkeel ba, per bu wert bu ñuy wax kirisoparas;

fukkeel ba ak benn, per bu bulo bu ñuy wax yasent;

fukkeel ba ak ñaar, per bu yolet bu ñuy wax ametistë.

21 Fukki bunt ya ak ñaar, ay per yu weex
lañu. Bunt bu nekk di benn per kepp.
Péncu dëkk ba di wurusu ngalam, leer ni
weer bu set.

22 Gisuma ca dëkk ba kër Yàlla, ndaxte
Boroom bi Yàlla Aji Man ji ak Gàtt ba ñooy
màggalukaay ba. 23 Dëkk ba soxlawul jant
walla weer ngir leeral ko, ndaxte ndamu
Yàlla moo koy leeral, te Gàtt ba moo nekk
làmpam. 24 Xeeti àddina dinañu dox cig
leeram, te buuri àddina dinañu ca indi
seen ndam. 25 Bunti dëkk ba duñu tëju
bëccëg, te guddi du fa am. 26 Dinañu fa
indi ndamu xeet yi ak seen alal. 27 Dara du
fa dugg lu am sobe, mbaa kenn kuy sóobu
ci ñaawteef walla fen. Ñi ñu bind ci téereb
dund bu Gàtt bi rekk ñoo fay dugg.

22

Dexu ndoxum dund mi

1 Noonu malaaka ma won ma dexu
ndoxum dund, mu leer ni weer bu set,
di génn ca gàngune mu Yàlla ak Gàtt ba,
2 xellee ca digg péncu dëkk ba. Ca weti
dex ga amoon na ca garabu dund, guy
meññ fukki yoon ak ñaar, di meññ weer
wu nekk, te xob ya di faj xeet yi. 3 Musiba
dootul am. Gàngune mu Yàlla ak Gàtt bi
mu ngi ci dëkk bi, te ay jaamam dinañu
ko jaamu. 4 Dinañu gis xar kanamam, te
turam dina nekk ci seen jë. 5 Guddi dootul
am, te kenn dootul soxla leeru làmp walla
naaju jant, ndaxte Boroom bi Yàlla moo
leen di leeral. Te dinañu nguuru ba fàww.

6 Noonu malaaka ma ne ma: «Wax
jii ju wóor la te dëggu. Boroom bi,
Yàlla jiy leeral xeli yonent yi, moo yónni
malaakaam, ngir mu won ay jaamam mbir
yi dëgmël di ñëw.»

Yeesu Kirist dina délsi

7 «Maa ngi ñëw léegi. Yaw miy sàmm
waxi Yàlla, yi ci téere bii, barkeel nga.»

8 Man Yowaana maa dégg mbir yii te gis
ko. Ba ma ko déggee te gis ko, damaa
daanu ca tànki malaaka, ma ma ko doon
won, bëgg koo jaamu. 9 Mu ne ma:
«Moytu koo def. Sa nawle laa ci liggéey
bi, yaw ak say bokki yonent ak ñiy sàmm
waxi téere bii. Jaamul Yàlla.» 10 Mu ne
ma it: «Bul tëj téere bii ak waxi Yàlla yi

* 21:16 Maanaam ñaari junni ak ñaar téeméeri kilomet.

† 21:17 Maanaam juróom benn fukki meetar ak juróom.

mu ëmb, ndaxte waxtu wi jege na. 11 Ku
jubadi, na sax ci jubadeem; ku taq sobe, na
sigiñu ci sobeem; ku jub, na wéy ci jëf yu
jub; ku sell, na ci ŋoy.»

12 Yeesu nee na: «Maa ngi ñëw léegi,
indaale pey gi, ngir delloo ku nekk lu
méngoo ak lu mu def. 13 Man maay Alfa
di Omega, ki jëkk tey mujj, maay njàlbéen
gi, di muj gi.

14 «Yéen ñi fóot seeni mbubb, ngir saña
lekk ci garabu dund gi te dugg ci bunti
dëkk bi, barkeel ngeen. 15 Waaye ñi ci biti
ñooy xaj yi ak luxuskat yi ak njaalookat yi
ak bóomkat yi ak xërëmkat yi ak ñépp ñiy
sopp fen te wéye ko.

16 «Man Yeesu maa yónni sama malaaka,
ngir mu seede leen mbir yii ci digg
mboolooy ñi gëm. Man maay car, bi
soqikoo ci Daawuda, di biddiiwu njël bu
leer bi.»

17 Te Xelum Yàlla ak séetu Gàtt bi ñu ngi
naan: «Ñëwal!»

Képp ku dégg wax jii, na ne: «Ñëwal!»

Na képp ku mar, ñëw; ku bëgg, duyal ci
ndoxum dund mi te doo fey dara.

18 Man Yowaana maa ngi koy wax képp
ku dégg waxi Yàlla, yi nekk ci téere bii: ku
ci yokk dara, Yàlla dina dolli ci sa mbugal
musiba, yi ñu wax ci téere bii. 19 Ku dindi
dara ci waxi Yàlla, yi nekk ci téere bii,
Yàlla dina dindi sa wàll ca garabu dund
ga ak dëkk bu sell ba, ñaar yooyu ñu bind
ci téere bii.

20 Kiy seede mbir yii nee na: «Waaw,
maa ngi ñëw léegi.»

Amiin. Boroom bi Yeesu, ñëwal!

21 Yal na yiwu Boroom bi Yeesu ànd ak
yéen ñépp.